अथ

कादम्बरी ७३

108/14

वाणभट्टप्रणीता

३ आद्यप्राग्नेः ३ जातिविरूय ३

कादं० ॐनमः सर्वज्ञाय सर्वदर्शिने श्रीगणेशाय नमः रजोजुषे जन्मनि सत्ववृत्तये स्थितौ प्रजानां प्रलये तमःस्पृशे। अजाय सर्गस्थितिनाशहेतवे त्रयीमयाय त्रिगुणात्मने नमः १ जयंत्यबा
णासुरमौलिलालिताः दशास्यचूडामणिचक्रचुम्बिनः सुरासुराधीशशिखान्तशायिनो भवच्छिदस्त्र्यम्बकपादपांसवः २ जयत्युपेंद्रः स चकार दूरतो बिभित्सया यः क्षणलब्ध
१ लक्ष्यया। दृशैव कोपारुणया रिपोरुरः स्वयं भयाद्भिन्नमिवास्रपाटलम् ३ नमामि भर्वोश्चरणाम्बुजद्वयं सशेखरैर्मौखरिभिः कृतार्चनं। समस्तसामंतकिरीटवेदिकाविटंकपी
ठोल्लुठितारुणांगुलि ४ अकारणाविःकृतवैरदारुणादसज्जनात्कस्य भयं न जायते। विषं महाहेरिव यस्य दुर्वचः सुदुःसहं सन्निहितं सदा मुखे ५ कटु क्वणंतो मलदायकाः
खलास्तुदंत्यलं बंधनशृंखला इव। मनस्तु साधुध्वनिभिः पदे पदे हरंति संतो मणिनूपुरा इव ६ सुभाषितं हारि विशत्यधो गलान्न दुर्जनस्यार्करिपोरिवामृतं। तदेव धत्ते हृद
येन सज्जनो हरिर्महारत्नमिव। तिनिर्मलं ७ स्फुरत्कलालापविलासकोमला करोति रागं हृदि कौतुकाधिकम्। रसेन शय्यां स्वयमभ्युपागता कथा जनस्याभिनवा वधूरिव ८ ह
रंति कं नोज्ज्वलदीपकोपमैर्नवैः पदार्थैरुपपादिताः कथाः। निरंतरश्लेषघनाः सुजातयो महास्रजश्चंपककुड्मलैरिव ९ बभूव वात्स्यायनवंशसंभवो द्विजो जगद्गीतगुणोऽग्रणीः
सताम्। अनेकगुप्तार्चितपादपंकजः कुबेरनामांश इव स्वयंभुवः १० उवास यस्य श्रुतिशांतकल्मषे सदा पुरोडाशपवित्रिताधरे सरस्वती सोमकषायितोदरे समस्तशास्त्रस्मृति
बंधुरे मुखे ११ जगुर्गृहेऽभ्यस्तसमस्तवाङ्मयैः ससारिकैः पंजरवर्तिभिः शुकैः। निगृह्यमाणा बटवः पदे पदे यजूंषि सामानि च यस्य शंकिताः १२ हिरण्यगर्भो भुवनांडकादिव क्ष
पाकरः क्षीरमहार्णवादिव। अभूत्सुपर्णो विनतोदरादिव द्विजन्मनामर्थपतिः पतिस्ततः १३ विवृण्वतो यस्य विसारि वाङ्मयं दिने दिने शिष्यगणा नवा नवाः। उषस्सु लग्नाः श्र
वणेऽधिकां श्रियं। प्रचक्रिरे चंदनपल्लवा इव १४ विधानसंपादितदानशोभितैः स्फुरन्महावीरसनाथमूर्तिभिः। मखैरसंख्यैरजयत्सुरालयं सुखेन यो यूपकरैरिवात्मजैः १५

सोमपामपात्रं

४ गुप्ताबेरूपाद्यतपुरोधाद्वपर्षः ४

कंठोमंदः क्रियासु

कुंगमदः क्रियासुः

६ गंगाप्रवाहमु भगीरथपथप्रवृत्तः। अयं किं विशिष्टः भगीभाग्यवान। रथपथप्रवृत्तः ६
एतान एनवधाः ८

सचित्रभानुर्जनयंमहात्मन्नांसुतोत्तमानांकृति। श्यास्त्रप्राज्ञिनाम। अवाप्यमध्येस्फटिकोपलानामलंक्रमेणकैलासमिवसमाभ्रत्ताम् १६ महात्मनोयस्यसुदूरनिर्गताः कलंक
मुक्तेंदुकलामलत्विषः। द्विषन्मनः प्राविविशुः कृताश्रवा गुणान्नसिंहस्यनखांकुशाइव १७ दिशामलीकालकभंगतांगतस्त्रयीवधूकर्णतमालपल्लवः। चकारयस्याध्व
रधूमसंचयोमलीमसः शुक्लतरंनिजंयशः १८ सरस्वतीपाणिसरोजसंपुटप्रमत्तहेमप्रममीकरंभसः। यशोंशुशुक्लीकृतसप्तविष्टपाजतः सुतोवाक्पतिरित्यजायते १९
द्विजेनतेनाक्षतकंठकौंठ्ययामहामनोमोहमलीमसांधया। अलब्धवैदग्ध्यविलासमुग्धयानिबद्ध्यमतिस्फुटाद्भुतकथा २० आसीदशेषनरपतिशिरःसमभ्यर्चितशासनः पाक
शासनइवापरश्च्युतसुरधिमालामिवत्लायाभुवोभर्त्ताप्रतापानुरागावनतसमस्तसामंतचक्रः। चक्रवर्तिलक्षणोपेतश्चक्रधरइवकरकमलोपलक्ष्यमाणशंखचक्रलांछनोहरइ
वजितमन्मथोगुहइवाप्रतिहतशक्तिः कमलयोनिरिवविभागीकृतराजहंसमंडलोजलधिरिवलक्ष्मीप्रसूतिगंगाप्रवाहइवभगीरथपथप्रवृत्तोरविरिवप्रतिदिवसोपजायमानो
दयोमेरुरिवसकलभुवनतलोपजीव्यमानपादच्छायोदिग्गजइवानवरतप्रवृत्तदानार्द्रीकृतकरः कर्तामहाश्चर्याणामाहर्ताक्रतूनामादर्शः सर्वशास्त्राणामुत्पत्तिः कलानां
कुलभवनंगुणानामागमः काव्यामृतरसानामुदयशैलोमित्रमंडलस्योत्पातकेतुरहितजनस्यप्रवर्तयितागोष्ठीबंधानामाश्रयोरसिकानांप्रत्यादेशोधनुष्मतांधौरेयः साहसिकानाम धुरग्रभा ६४
ग्रणीर्विदग्धानांवैनतेयइवविनतानंदजननोवैण्यपृथुचापकोटिसमुत्सारितसकलारातिकुलाचलोराजाम्मुंजकोनाम। नाम्नैवयोनिर्भिन्नारातिहृदयोविरचितनरसिंहरूपाडंबरमेकविक्रमा
क्रान्तसकलभुवनतलोविक्रमत्रयायासितंचजहासेवबासुदेवमतिचिरकाललग्नमतिक्रान्तनृपतिसहस्रसंपर्ककलंकमिवक्षालयंतीयस्याविमलैकृपाणधाराजलैर्विरमुवासराजल
क्ष्मीः। यंश्चमनसिधर्मेणाकोपेयमेनंप्रसादेधनदेनप्रतापेवह्निनाभुजेभुवादृष्टौश्रियावाचिसरस्वत्यामुखेशशिनाबलेमरुताप्रज्ञायांसुरगुरुणारूपेमनसिजेनतेजसिसवित्राचवसतास

महो कठोमदकलहंसपर १

र्दंडसमयस्य प्रकृतिरिव विष्णोरव्याकृतेरनुकरोति भगवतो नारायणस्य। यस्य च मदकलकरिकुंभपीठपाटनमात्रसक्तौलग्नस्थूलमुक्ताफलेन दृढमुष्टिनिपीडनान्निष्ठ्यूतधाराजलबिंदुदं
का॰ दं॰ तुरेणेव कृपाणेनाकृष्यमाणा स्फुरदुरःकपाटघटितकवचसहस्रांधकारमध्यवर्तिनी करिकरटतटगलितमदजलासारदुर्दिनास्वभिसारिकेव समरनिशासु समीपमसकृदाजगाम
२ राजलक्ष्मीः। यस्य च हृदयस्थितानपि पतीन्दिधक्षुरिव प्रतापानलो वियोगिनीनामपि रिपुसुंदरीणामंतर्जनितदाहो दिवानिशं जज्वाल। यस्मिंश्च राजनि जितजगति परिपालयति
महीं चित्रकर्मसु वर्णसंकराः रतेषु केशग्रहाः काव्येषु दृढबंधाः शास्त्रेषु चिंता स्वप्नेषु विप्रलंभाः छत्रेषु कनकदंडाः ध्वजेषु प्रकंपाः गीतेषु रागविलसितानि करिषु मदविकाराः चापे श्च
षु गुणच्छेदाः गवाक्षेषु जालमार्गाः शशिकृपाणकवचेषु कलंकाः रतिकलहेषु दूतसंप्रेषणानि सार्यक्षेषु शून्यगृहाः न प्रजानामासन्। यस्य च परलोकाद्भयं मनःपुरिकालकेषु
भंगो नूपुरेषु मुखरता विवाहेषु करग्रहणं अनवरतमखाग्निधूमेनाश्रुपातं तुरंगेषु कशाभिघातो मकरध्वजे चापध्वनिरभूत्। तस्य च राज्ञः कलिकालभयपुंजीभूतकृतयुगानुकारि
णी त्रिभुवनप्रसवभूमिरिव विस्तीर्णा मज्जन्मालवविलासिनीकुचतटास्फालनजर्जरितोर्मिमालया जलावगाहनावतारितजयकुंजरकुंभसिंदूरसंध्यायमानसलिलयोन्म
दकलहंसकुलकोलाहलमुखरितकूलया वेत्रवत्या परिगता विदिशाभिधाना नगरी राजधान्यासीत्। स तस्यां च विजिताशेषभुवनमंडलतया विगतराज्यचिंताभारनिर्वृतो द्वीपा
न्तरागतानेकभूमिपालमौलिमालालालितचरणयुगलो वलयमिव लीलया भुजेन भुवनभारमुद्वहन्नमरगुरुमपि प्रज्ञयोपहसद्भिरनेककुलक्रमागतैरसकृदालोचि
तनीतिशास्त्रनिर्मलमनोभिरलुब्धैः स्निग्धैः प्रबुद्धैश्चामात्यैः परिवृतः समानवयोविद्यालंकारैरनेकमूर्द्धाभिषिक्तपार्थिवकुलोद्गतैरखिलकलाकलापालोचनकठोरमति
भिरतिप्रगल्भैः कालविद्भिः प्रेमानुरक्तहृदयैरग्राम्यपरिहासकुशलैरिंगिताकारवेदिभिः काव्यनाटकाख्यानकालेख्यव्याख्यानादिक्रियानिपुणैरतिकठिनपीवरस्कंधोरुबाहु

कादं तमखड्गंकारनिपतिताराजलक्ष्मीरिव दक्षिणापथादागता चांडालकन्यका पंजरस्थं शुकमादाय देवं विज्ञापयति। सकलभुवनतलसर्वरत्नानामुदधिरिवैकभाजनं देवो· विहं
गमश्चायमाश्चर्यभूतो निखिलभुवनतलरत्नमिति कृत्वा देवपादमूलमादायागताहमिच्छामि देवदर्शनसुखमनुभवितुमित्येतदाकर्ण्य देवः प्रमाणमित्युक्त्वा विरराम। उ
२ पजातकुतूहलस्तु राजा समीपवर्तिनां राज्ञामवलोक्य मुखानि को दोषः प्रवेश्यतामित्यादिदेश। अथ प्रतीहारी नरपतिवचनानंतरमुत्थाय तां मातंगकुमारी प्रावेशय
त्। प्रविश्य च सा नरपतिसहस्रमध्यवर्तिनमशनिभयपुंजितकुलशैलमध्यगतमिव कनकशिखरिणमनेकरत्नाभरणकिरणजालकांतरितावयवमिंद्रायुधसहस्र
संछादिताष्टदिग्भागमिव जलधरसमयदिवसमवलंबितस्थूलमुक्ताकलापस्य कनकशृंखलानियमितमणिदंडिकाचतुष्टयस्य गगनसिंधुफेनपटलपांडुरस्य नातिम
हतो दुकूलवितानस्याधस्तादिंदुकांतमणिपर्यंकिकानिषण्णमुद्धूयमानकनकदंडचामरकलापमुन्मयूखमुखकांतिविजयपराभवप्रणतेन शशिनेव स्फटिकमणिपादपी
ठे विन्यस्तवामपादमिंद्रनीलमणिकुट्टिमप्रभासंपर्कश्यामायमानैः प्रणतरिपुनिश्वासमलिनीकृतैरिव चरणनखमयूखजालकैरुपशोभमानमासन्नसोच्छ्वसितपद्म
रागकिरणपाटलीकृतेनाचिरमृदितमधुकैटभरुधिरारुणेन हरिमिवोरुयुगलेन विराजमानममृतफेनधवले गोरोचनालिखितहंसमिथुनसनाथपर्यंते चामरपवनन
र्तितांतदशे दुकूले वसानमतिसुरभिचंदनानुलेपनधवलितोरःस्थलमुपरिविन्यस्तकुंकुमस्थासकमंतरांतरा निपतितबालातपच्छेदमिव कैलासशिखरिणमपरशशिशंकया न
क्षत्रमालयेव हारलतया कृतमुखपरिवेषमतिचपलराजलक्ष्मीबंधननिगडशंकामुपजनयतेंद्रनीलकेयूरयुगलेन मलयजरसगंधलुब्धेन भुजंगद्वयेनेव वेष्टितबाहुशिखरमीष
द्दोलायितकर्णोत्पलमुन्नतघोणमुत्फुल्लपुंडरीकलोचनममलकलधौतपट्टायतमष्टमीचंद्रशकलाकारमशेषभुवनराज्याभिषेकसलिलपूतमूर्णासनाथं ललाटदेशमुद्वहंतमा

उर्णा मेषादिलोम्नि स्यादावर्ते चांतरा भ्रुवोरित्यमरः ४१

२अपनोंहस्तविशपः २प्रिपालुः२ रिणपाःहिः२

मोदितमालतीकुसुमशेखरमुषसि शिखरपर्यस्ततारकापुंजमिव पश्चिमाचलमाभरणप्रभापिशंगितांगतया लग्नहरहुताशमिव मकरध्वजमासन्नवर्तिनीभिः सर्वतः सेवासंगताभिरि
व दिग्वधूभिर्वारविलासिनीभिः परिवृतममलमणिकुट्टिमसंक्रांतप्रतिबिंबतया पतिप्रेम्णावकृष्य हृदयेनेवोह्यमानमशेषजनभोग्यतामुपनीतयाप्यसाधारण्या राज
लक्ष्म्या समालिंगितमपरिमितपरिवारजनमप्यद्वितीयमनंतगजतुरगसाधनमपि खड्गमात्रसहायमेकदेशस्थितमपि व्याप्तभुवनमंडलमासनगतमपि धनुषि निषण्णमुत्सा
दिताशेषद्विषदिंधनमपि ज्वलत्प्रतापानलमायतलोचनमपि सूक्ष्मदर्शनं महादोषमपि सकलगुणाधिष्ठानं कुपतिमपि कलत्रवल्लभमविरतप्रवृत्तदानमप्यमतिमदस्वभा
वमपि कृष्णचरितमकरमपि हस्तस्थितसकलभुवनतलं राजानमद्राक्षीत्। आलोक्य च सा दूरस्थितैव प्रचलितरत्नवलयेन रक्तकुवलयदलकोमलेन पाणिना जर्जरितमुखभा
गं वेणुलतामादाय नरपतिप्रबोधनार्थं सकृत्सभाकुट्टिममाजघान। येन सकलमेव तद्राजकमेकपदे वनकरियूथमिव तालशब्देन तेन वेणुलताध्वनिना युगपदावलितवदन
मवनिपालमुखादाकृष्य चक्षुस्तदभिमुखमासीत्। अवनिपतिस्तु दूरादालोकयेत्यभिधाय प्रतीहार्या निर्दिश्यमानां तां वयःपरिणामपांडुरशिरसा रक्तराजीवेक्षणेनानवरतव्या
यामतया यौवनापगमेप्यशिथिलशरीरसंधिना सत्यपि मातंगत्वे नातिनृशंसाकृतिनानुगृहीतार्यवेषेण धवलवाससा पुरुषेणाधिष्ठितामाकुलाकुलकाकपक्षधारिणा कनक
शलाकानिर्मितमप्यंतर्गतशुकप्रभाश्यामायमानं मरकतमयमिव पंजरमुद्वहता चांडालदारकेणानुगम्यमानामसुरगृहीतामृतापहरणकृतकपटयुवतिवेषस्य श्याम
तया भगवतो हरेरनुकुर्वतीं संचारिणीमिवेंद्रनीलमणिपुत्रिकामागुल्फावलंबिना नीलकंचुकेनावच्छन्नशरीरामुपरिरक्तांशुकरचितावगुंठनां नीलोत्पलस्थलीमिव निपतित
संध्यातपामेककर्णावसक्तदंतपत्रप्रभाधवलितकपोलमंडलामुदयदिंदुबिम्बकिरणच्छुरितमुखीमिव विभावरीमाकपिलगोरोचनारचिततिलकतृतीयलोचनामीशानमिवानुरचितकि

कादं॰ शतवेषामिवभवानीमुरस्थलनिवाससंक्रान्तनारायणदेहप्रभाश्यामलितामिवश्रियंकुपितहरहुताशनदह्यमानमदनधूममलिनीकृतामिवरतिमुन्मदहलिहलाकर्षणभयप्रप
लायितामिवयमुनांमतिबहलपिंडालक्तकरसरागपल्लवितपादपङ्कजांमचिरमर्दितमहिषासुररुधिररक्तचरणामिवकात्यायनींमांलोहितांगुलिप्रभापाटलितनखमयूखां खा॰
५ मतिकठिनमणिकुट्टिमस्पर्शमसहमानांक्षितितलेपल्लवभंगानिवनिधायसंचरन्तीमांपिंजरेणोत्सर्पिणानूपुरमणीनांप्रभाजालकेनानुरंजितशरीरतयापावकेनेवभगवतारूपैकप
क्षपातिनाप्रजापतिमप्रमाणीकुर्वताजातिसंशोधनार्थमालिंगितदेहामनङ्गवारणशिरोनक्षत्रमालायमानेनरोमराजिलतालवालकेनमेखलादाम्नापरिगतजघनस्थलांमतिस्थू
लमुक्ताफलघटितेनशुचिनाहारेणगंगास्रोतसेवकालिन्दीमालङ्घ्यकृतकंठग्रहांशरदमिवविकसितपुंडरीकलोचनांप्रावृषमिवघननीलकेशजालांमलयमेखलामिवचंदनपल्लवाव
तंसांनक्षत्रमालामिवचित्रश्रवणाभरणभूषितांश्रियमिवहस्तस्थितकमलशोभांमूर्छामिवमनोहरांमरण्यभूमिमिवरूपसंपन्नांदिव्ययोषितमिवाकुलीनांनिद्रामिवलोच
नग्राहिणीमरण्यकमलिनीमिवमातङ्गकुलदूषितामसूर्तामिवस्पर्शवर्जितामालेख्यगतामिवदर्शनमात्रफलांमधुमासकुसुमसमृद्धिमिवविजातिमनङ्गकुसुमचापलेखामि
वमुष्टिग्राह्यमध्यांयक्षाधिपलक्ष्मीमिवालकोद्भासिनीमचिरोपारूढयौवनामतिशयरूपाकृतिमनिमिषलोचनोददर्श।दृष्ट्वाचतांसमुपजातविस्मयस्यचाभून्मनसिमहीपतेः।अहोवि
धातुरस्थानेरूपनिष्पादनप्रयत्नः।तथाहि।यदिनामेयमात्मरूपोपहसिताशेषरूपसम्पदुत्पादिता।किमर्थमपगतस्पर्शसंभोगसुखेकृतंकुलेजन्म।मन्येचमातङ्गजातिस्पर्शदोषभया
दस्पृशतैयमुत्पादिताप्रजापतिना।अन्यथाकथमियमक्लिष्टतालावण्यस्य।नहिकरतलस्पर्शक्लेशितानामवयवानामीदृशीभवतिकान्तिः।सर्वथाधिग्विधातारमसदृशसंयोगकारि
णमतिमनोहराकृतिरपिक्रूरजातिर्जायेनेयंमरुस्थलीवसततनिन्दितरूपतारमणीयाप्युद्वेजयतीत्येवमादिचिन्तयन्तमेवराजानमीषदवगलितकर्णपल्लवावतंसाप्रगल्भवनितेव

भिरसकृद्दलितसमदरिपुगजघटापीठबंधैःकेसरिकिशोरकैरिवविक्रमैकरसैरपिविनयव्यवहारिभिरात्मनःप्रतिबिंबैरिवराजपुत्रैःसहरममाणः।प्रथमेवयसिसुखमतिचिरमु
वास।तस्यचातिविजिगीषुतयामहासत्त्वतयाचतृणमिवलघुवृत्तिस्त्रैणमाकलयतःप्रथमेवयसि[illegible]खमतिचिरमुवास॥तस्यचातिविजिगीषुतयामहासत्त्वतयाचतृणमिवल सुख
घुवृत्तिस्त्रैणमाकलयतःप्रथमेवयसिवर्तमानस्यापिरूपवतोपिसंतानार्थिभिरमात्यैरपेक्षितस्यापिसुरतसुखस्योपरिद्वेषइवासीत्।सत्यपिरूपविलासोपहसितरतिविभ्रमेला
वण्यवतिविनयवत्यन्वयवतिहृदयहारिणिचावरोधजने।सकदाचिदनवरतदोलायमानरत्नवलयोच्चर्चरिकास्फालनप्रकंपझणझणायमानमणिकर्णपूरःस्वयमार
ब्धमृदंगवाद्यःसंगीतकप्रसंगेनकदाचिदविरलविमुक्तशरासारशून्यीकृतकाननोमृगयाव्यापारेणकदाचिदाबद्धविदग्धमंडलःकाव्यप्रबंधरचनेनकदाचिच्छास्त्रालापेन।क
दाचिदाख्यानकाख्यायिकेतिहासपुराणाकर्णनेन।कदाचिदालेख्यविनोदेनकदाचिद्वीणया।कदाचिद्दर्शनागतमुनिजनचरणशुश्रूषया।कदाचिदक्षरच्युतकमात्राच्युतक
बिंदुमतीगूढचतुर्थपादप्रहेलिकाप्रदानादिभिर्वनितासंभोगसुखपराङ्मुखःसुहृत्परिवृतोदिवसमनयत्।यथैवचदिवसमेवमारब्धविविधक्रीडापरिहासचतुरैःसुहृद्भिरु
पेतोनिशामप्यनैषीत्।एकदातुनातिदूरोदितेनवनलिनदलसंपुटभिदिकिंचिदुन्मुक्तपाटलिम्निभगवतिमरीचिमालिनिराजानमास्थानमंडपगतमंगनाजनविरुद्धेनवामपार्श्व
वलंबिनाकौक्षेयकेनसन्निहितविषधरेवचंदनलताभीषणरमणीयाकृतिरविरलचंदनानुलेपनधवलितस्तनतटोन्मज्जदैरावतकुंभमंडलेवमंदाकिनीचूडामणिसंक्रां
तप्रतिबिंबच्छलेनराजाज्ञेवमूर्तिमतीराजभिःशिरोभिरुह्यमानाशरदिवकलहंसधवलाम्बरा।जामदग्न्यपरशुधारेववशीकृतसकलराजमंडला।विंध्यवनभूमिरिववेत्र
लतावती।राज्याधिदेवतेवविग्रहिणीप्रतीहारीसमुपसृत्यक्षितितलनिहितजानुकरकमलासविनयमब्रवीत्।देवद्वारस्थितासुरलोकमारोहतस्त्रिशंकोरिवकुपितश

कादं

५

द्यभिधानां वागासीदेवं ग्रयायार्यं परिस्फुटाक्षरालापताप्रकानामुपजातोत्कण्ठाकरिणां वैजिह्वापरिहीनां रिंखेवमुच्चारयत्येव तस्मिन्नंशिशिरकिरणांभम्बरतलस्य मध्यमध्यासीने ऽम्बरे दर्यंन्नाडिका
छेदप्रहतपटुपटहनादानुसारी मध्याह्नशंखध्वनिरुदतिष्ठत् तमाकर्ण्य च समासन्नस्नानसमयो विसर्जितराजलोकः क्षितिपतिरास्थानमंडपादुत्तस्थौ। अथ चलति महीपतावन्यो
न्यमतिरभससंचलनमवालितांगदपत्रभंगमकरकोटिपाटितान्युत्तरीयकपटानां माक्षेपदोलायमानकंठदाम्नां मंसस्थलोच्चलितकुंकुमपटवासधूलिपिंजरितदिशां मालोलमालती
कुसुमशेखरोत्पतितालिकदम्बकानामर्द्धावलम्बिभिः कर्णोत्पलैश्चुम्ब्यमानगंडस्थलानामंगमनप्रणामलालसानां महीमहीकपालचक्रः स्थलप्रेंखोलितहारलतानामुचितमु
मासीदतिमहान् संभ्रमो महीपतीनाम्। इतश्चेतश्च निःपतन्तीनां स्कंधदेशावसक्तचामरग्राहिणीनां कमलमधुपानमत्तजरत्कलहंसनादजनैरेणपदेरणितमणीनूपुरा
नूपुरराणां निनादेनैवारविलासिनीजनस्य संचरतीनां जघनस्थलास्फालनरसितरत्नमालिकानां मेखलानां मनोहारिणा झंकारेण नूपुररवाकृष्टानां च धवलितास्थानमंडपसोपा
नफलकानां भवनदीर्घिकाकलहंसकानां कोलाहलेन रसनारसितोत्कंठितानामतरविरावविरुतैर्मुखरितमंगडपसारसानां कूजितेन सरभसप्रचलितसामन्त
शतचरणतलाभिहतस्य चास्थानमंडपस्य निर्वातनिर्घोषगंभीरेणाकम्पयतेव वसुमतीं ध्वनिना प्रतीहारीणां च पुरः ससंभ्रमसमुत्सारितजनपदानां दंडिनां समारब्धेन च मुच्चैरुच्चारयतामा
लोकयतालोकयतेति तारतरदीर्घेण भवनप्रासादकुंजेषु प्रतिशब्दतया दीर्घभरतामुपगतेनालोकशब्देन राज्ञां च ससंभ्रमावर्जितमौलिलोलचूडामणीनां प्रणमतां ममलमणिप्रा
लाकादनुपरभिः किरीटकोटिभिरुल्लिख्यमानस्य मणिकुट्टिमस्य निस्वनेन प्रणामपर्यस्तानामतिकठिनमणिकुट्टिमनिपतितरणरणायितानां च मणिकर्णपूरणां निनादेन मंगलपाठ
कानां च पुरो यायिनां जय जीवेति मधुरवचनानुयातेन पठतां दिगन्तव्यापिना कलकलेन प्रचलितजनचरणाघातसंक्षोभभयादपहाय कुसुमप्रकरमुत्पततां च मधुलिहां हुंकृतेन संक्षो

भारैतिस्वरितपदंप्रहरनैः सन्निपतद्भिः केयूरकोटिताडितानां कणितमुखैः रत्नदाम्नां च मणिस्तम्भानां रणितेन सर्वतः क्षुभितमिव तदास्थानभवनमभवत्। अथ विसर्जितराजलोको विश्रम्य
तामिति तांबूलकरंकवाहिनीमादिश्य कतिपयाप्तराजपुत्रपरिवृतो नरपतिरभ्यन्तरं प्राविशत्। अपनीताशेषभूषणो दिवसकर इव विगलितकिरणजालः। चंद्रतारकासमूह इव गगनाभो
गः समुपाहृतसमुचितव्यायामोपकरणां व्यायामभूमिमयासीत्। तत्र च समानवयोभिः सह राजपुत्रैः कृतमधुरव्यायामः श्रमवशादुन्मिषन्तीभिः कपोलयोरीषदवगलितसितसिंदुवारकुसुम
मंजरीविभ्रमाभिरुरसि निर्दयश्रमच्छिन्नहारविगलितमुक्ताफलप्रकरानुकारिणीभिर्ललाटपट्टके अष्टमीचंद्रशकललोलत्सदमलविन्दुविडम्बिनीभिः स्वेदजलकणिकासंततिभिरलङ्क्रियमाण
मूर्तिरितस्ततः स्नानोपकरणसम्पादनसत्वरेण पुरः प्रधावता परिजनेन तत्कालं विरलजनेऽपि राजकुले समुत्सारणाधिकारमुचितमाचरद्भिर्दंडिभिरुपदिश्यमानमार्गो विततसितविता
नामनेकचारणगणविबध्यमानमंडलां गंधोदकपूर्णकनकमयद्रोणीसनाथमध्यामुपस्थापितस्फाटिकस्नानपीठां मेकान्तनिहितैरतिसुरभिगंधसलिलपूर्णैः परिमलावकृष्टम
धुकरकुलान्धकारितमुखैरातपभयान्नीलकर्पटावगुंठितमुखैरिव स्नानकलशैरुपशोभितां स्नानभूमिमगच्छत्। अवतीर्णस्य च जलद्रोणीं वारविलासिनीकरमर्दितसुगंधामल
कोपलिप्तशिरसो राज्ञः समन्तात्समुपतस्थुरन्यक्रकनिविरनिवद्धस्तनपरिकराम्बरसमुत्सारितवलयबाहुलताः समुत्क्षिप्तकर्णाभरणाः कर्णोत्सङ्गोत्सारितालकाः गृहीतजलकलशाः स्नाना
र्थमभिषेकदेवता इव वारयोषितः। ताभिश्च समुन्नतकुचकुंभमंडलाभिर्वारिमध्यप्रविष्टः करिणीभिरिव वनकरी परिवृतः स्नानकूर्णं रोजेन राजा जलद्रोणीसलिलादुत्थाय च स्नानपीठम
मलस्फटिकधवलं वरुणाद्वराजहंस इवारुरोह। ततस्ताः काश्चिन्मरकतकलशप्रभाश्यामायमानानलिन्यः द्रवमूर्तिमत्यः पत्रपुटैः काश्चिद्रजतकलशहस्ताः जन्यं द्रवपूर्णचन्द्रमंडलाविनिर्ग
तेन ज्योत्स्नाप्रवाहेणेव काश्चित्कलशीरिवेपश्रमस्वेदार्द्रशरीरा जलदेवता इव स्फाटिकैः कलशैस्तीर्थजलेन काश्चिन्मलयसरितेद्रवचन्दनरसमिश्रेण सलिलेन काश्चिदुत्क्षिप्तकलशापार्श्ववि

कादं॰

६

न्यस्तहस्तपल्लवाः प्रकीर्यमाणनखमयूखजालकाः प्रत्यङ्गुलिविवरविनिर्गतजलधाराः सलिलयंत्रदेवता इव काश्चिज्जातश्रममपनेतुमाक्षिप्तबालातपेनेव दिवसश्रियेव कनककलश
हस्ताः कुंकुमजलेनैवाराङ्गनाः क्रमेण राजानमभिषिषिचुः। अनन्तरमुदचरच्च स्फोटयन्निव श्रुतिपथमनेकप्रहतपटुपटहझल्लरीमृदङ्गवेणुवीणागीतनिनादानुगम्यमानो वंदि
वृन्दकोलाहलाकुलो भुवनविवरव्यापी स्नानशंखानामापूर्यमाणानां मुखरो ध्वनिः। एवं च क्रमेण निर्वर्तिताभिषेको विषधरनिर्मोकपरिलघुनी धवले परिधाय धौते वाससी शरदम्ब
रैकदेश इव जलक्षालनविमलतनुरतिधवलजलधरच्छेदशुचिना दुकूलपट्टपल्लवेन तुहिनगिरिरिव गगनसरित्स्रोतसा कृतशिरोवेष्टनः सम्पादितपितृजलक्रियो मन्त्रपूतेन तोयाञ्ज
लिना दिवसकरमभिप्रणम्य देवगृहमगमत्। उपरचितपशुपतिपूजश्च निष्क्रम्य देवगृहान्निर्वर्तिताग्निकार्यो विलेपनभूमौ झंकारिभिरलिकदम्बकैरनुबध्यमानपरिमलेन मृगमद
कर्पूरकुंकुमवाससुरभिणा चंदनेनानुलिप्तसर्वाङ्गो विरचितामोदिमालतीकुसुमशेखरः कृताम्बरपरिवर्तो रत्नकर्णपूरमात्राभरणः समुचितभोजनैः सह भूपतिभिराहारमभि
मतरसास्वादजातप्रीतिरवनिपतिर्निर्वर्तयामास। परिपीतधूपवर्तिरुपस्पृश्य गृहीतताम्बूलस्तस्मात्प्रमृष्टमणिकुट्टिमप्रदेशादुत्थाय नातिदूरवर्तिन्या ससंभ्रमप्रधावितया प्रतीहार्या
प्रसारितमवलम्ब्यानवरतवेत्रलताग्रहणप्रसङ्गादतिजरठकिसलयानुकारिकरतलं करेणाभ्यन्तरसंचारसमुचितेन पारिजनेनानुगम्यमानो धवलांशुकजवनिकापरिगतपर्यन्त
तया स्फटिकमणिमयभित्तिनिबद्धमिवोपलक्ष्यमाणमतिसुरभिणा मृगनाभिपरिगतेनामोदिना चन्दनवारिणा सिक्तशिशिरमणिभूमिमविरलविप्रकीर्णेन विमलमणिकुट्टिमगगन
तलतारागणेनेव कुसुमोपहारेण निरन्तरनिचितमुक्ताकीर्णशालभंजिकानिवहेन सन्निहितगृहदेवतेनेव गंधसलिलक्षालितेन कलधौतमयेन स्तंभसंचयेन विराजमानमतिबहला
गुरुधूपपरिमलमाशिशिराविगलितजलनिवहधवलजलधरशकलानुकारिणा कुसुमामोदवासितप्रच्छदपटेन पट्टोपधानाध्यासितशिरोभागेन मणिमयप्रतिपादुकाप्रतिष्ठि

कन्यका प्रणनाम। कृतप्रणामायां च तस्यां मणिकुट्टिमोपविष्टायां स पुरुषस्तं विहङ्गमादाय पञ्जरगतमेव किंचिदुपसृत्य राज्ञे न्यवेदयदेवं वदीच्च देव विदितसकलशास्त्रार्थो राजनीतिप्रयोगकुश
लः पुराणेतिहासकथालापनिपुणो वेदिता गीतश्रुतीनां काव्यनाटकाख्यायिकाख्यानकप्रभृतीनामपरिमितानां सुभाषितानामध्येता स्वयं च कर्ता परिहासालापपेशलो वीणावेणुमुरजप्र
भृतीनां वाद्यविशेषाणामसमः श्रोता नृत्यप्रयोगदर्शननिपुणश्चित्रकर्मणि प्रवीणो द्यूतव्यापारे प्रगल्भः प्रणयकलहकुपितकामिनीप्रसादनोपायचतुरो गजतुरगपुरुषस्त्रीलक्षणाभि
ज्ञः सकलभूतलरत्नभूतोऽयं वैशम्पायनो नाम शुकः। सर्वरत्नानामुदधिरिव देवो भाजनमिति कृत्वैनमादायास्मत्स्वामिदुहिता देवपादमूलमायाता। तदयमात्मीयः क्रियतामित्युक्त्वा नरपतेः पुरो
निधाय पञ्जरमसावपससार। अपसृते च तस्मिन्विहङ्गराजो राजाभिमुखो भूत्वा समुन्नमय्य दक्षिणं चरणमतिस्पष्टवर्णस्वरसंस्कारया गिरा कृतजयशब्दो राजानमुद्दिश्यार्यामिमां प
पाठ। स्तनयुगमश्रुस्नातं समीपतरवर्ति हृदयशोकाग्नेः। चरति विमुक्ताहारं व्रतमिव भवतो रिपुस्त्रीणाम्। राजा तु तां श्रुत्वा संजातविस्मयः सहर्षमासन्नवर्तिनमतिमहार्हहेमासनोपविष्टम
मरगुरुमिवाशेषनीतिशास्त्रपारगमतिवयसमग्रजन्मानमखिलमंत्रिमण्डलप्रधानममात्यं कुमारपालितनामानमब्रवीत्। श्रुता भवद्भिरस्य विहंगमस्य स्पष्टता वर्णोच्चारणे स्वरे च मधुरता
प्रथमं तावदिदमेव महदाश्चर्यमसंकीर्णवर्णप्रविभागामभिव्यक्तमात्रानुस्वारसंस्कारसंयोगविशेषसंयुक्तां पदे पदेऽतिपरिस्फुटाक्षरां गिरमुदीरयति। तत्र पुनरपरमभिमतविषये तिरश्चोऽपि
मनुजस्येव संस्कारवतो बुद्धिपूर्वा प्रवृत्तिः। तथा ह्यनेन समुत्क्षिप्तदक्षिणचरणेनोच्चार्य जयशब्दमियमार्यामस्मानुद्दिश्यातिपरिस्फुटतया संगीता। प्रायेण हि पक्षिणः पशवश्च भयाहार
मैथुननिद्रासंज्ञामात्रवेदिनो भवन्ति। इदं तु महच्चित्रमित्युक्तवति भूभुजि कुमारपालितः किंचित्स्मितवदनो नरपतिमवादीत्। देव किमत्र चित्रम्। एते हि शुकसारिकाप्रभृतयो विहङ्गविशेषा यथा
श्रुतां वाचमुच्चारयन्तीत्यधिगतमेव देवेन। तत्रापि जन्मोपात्तसंस्कारानुबंधेन वा पुरुषप्रयत्नेन वा संस्कारातिशयं उपजायत इति नातिचित्रम्। अन्यच्चैतेषामपि पुरा पुरुषाणामिवातिपरिस्फु

कादं ७ एवं बहुमानमवनिपतिनाभिहितो मुहूर्तमिव ध्यात्वा सादरमब्रवीत्। देव महतीयं कथा यदि कौतुकमाकर्ण्यतां। अस्ति पूर्वापरजलनिधिवेलावनलग्ना मध्यदेशालङ्कारभूता मेखलेव भुवो व
नकरिकुलमदजलसेकसंवर्द्धितैरतिविकचधवलकुसुमनिकरैरत्युच्चतया तारागणमिव शिखरदेशलग्नमुद्वहद्भिः पादपैरुपशोभिता मदकलकुररकुलदश्यमानमरिचपल्लवा करिकलभ
करमृदिततमालकिसलयामोदिनी मधुमदोपरक्तकेरलीकपोलकोमलछविना संचरद्वनदेवताचरणालक्तकरसरञ्जितेनेव पल्लवचयेन संछादिता शुककुलदलितदाडिमीफलद्रवार्द्रीकृतत पक्षिणः
लैरतिचपलकपिकुलकंपितकक्कोलच्युतपल्लवफलशबलैरनवरतनिपतितकुसुमरेणुपांशुलैः पथिकजनरचितलवङ्गपल्लवस्रस्तरैरतिकठोरनालिकेरकेतकीकेसरसरिपरि
गतप्रान्तैस्ताम्बूलीलतावनद्धपूगखण्डमण्डितैर्वनलक्ष्मीवासभवनैरिव विराजिता लतामण्डपैरुन्मदमातङ्गकपोलस्थलप्रस्रवणसलिलसिक्तेनेव निरन्तरमेलालतावनेन मदगन्धि
नान्धकारिता नखमुखलग्नेभकुम्भमुक्ताफललुब्धैः शबरसेनापतिभिरभिहन्यमानकेसरिशता प्रेताधिपनगरीव सदासन्निहितमृत्युभीषणा महिषाधिष्ठिता च समरोद्धतपताकिनीव बाणा वृक्षौ
सनारोपितशिलीमुखा विविक्तसिंहनादा च कात्यायनीव प्रचलितखड्गभीषणा रक्तचन्दनालङ्कृता च कर्णीसुतकथेव सन्निहितविपुलाचलाशशोपगता च कल्पान्तप्रदोषसंध्येव प्रनृत्तनी
निर्गुडी लकण्ठा पल्लवारुणा च अमृतमथनवेलेव श्रीद्रुमोपशोभिता वारुणीपरिगता च प्रावृडिव घनश्यामलानेकशतह्रदालङ्कृता च चन्द्रमूर्तिरिव सततमृक्षसार्थानुगता हरिणाध्यासिता च राजस्थि विधुर
तिरिव चमरमृगवालव्यजनोपशोभिता समदगजघटापरिपालिता च गिरितनयेव स्थाणुसंगता मृगपतिसेविता च जानकीव प्रसूतकुशलवा निशाचरपरिगृहीता च कामिनीव चन्दनमृगमद
वृक्षः परिमलवाहिनी रुचिरागुरुतिलकभूषिता च सोत्कण्ठेव विविधपल्लवानिलवीजिता समदना च गलग्रीवेव व्याघ्रनखपंक्तिमण्डिता गण्डकाभरणा च पानभूमिरिव प्रकटितमधुकोशकपाता प्रकीर्ण
विविधकुसुमा च क्वचित्प्रलयवेलेव महावराहदंष्ट्रासमुत्खातधरणिमण्डला क्वचिद्दशमुखनगरीव चटुलवानरवृन्दभज्यमानतुङ्गशालाकुला क्वचिदचिरनिर्वृत्तविवाहभूमिरिव हरि

तकुशसमित्कुसुमशमीपलाशशोभिता क्वचिदुद्धतमृगपतिनादभीतेव कण्टकिता क्वचिदुन्मत्तेव कोकिलकुलप्रलापिनी क्वचिदुन्मत्तेव वायुवेगाहततालस्वना क्वचिद्विधवेवोन्मुक्ततालपत्रा
क्वचित्समरभूमिरिव शरशतनिचिता क्वचिदमरपतितनुरिव नेत्रसहस्रसंकुला क्वचिन्नारायणमूर्तिरिव तमालनीला क्वचित्पार्थरथपताकेव वानराक्रान्ता क्वचिद्भूपतिद्वारभूमिरिव वे मल्लं
त्रलताशतदुष्प्रवेशा॰ क्वचिद्विराटनगरीव कीचकशतावृता॰ क्वचिदम्बरश्रीरिव व्याधानुगम्यमानतरलतारकमृगा॰ क्वचिद्गृहीतव्रतेव दर्भचीरजटावल्कलधारिणी॰ अपरिमितबहलपत्रसं
चयापि सप्तपर्णभूषिता॰ क्रूरसत्त्वापि मुनिजनसेविता॰ पुष्पवत्यपि पवित्रा॰ विन्ध्याटवी नाम। तस्यां च दण्डकारण्यान्तःपाति सकलभुवनतलख्यातमुत्पत्तिक्षेत्रमिव भगवतो धर्मस्य॰ सुरपति
प्रार्थनापीतसकलसागरसलिलस्य मेरुमत्सरादम्बरतलप्रसारितविकटशिरःसहस्रेणादिवसकररथगमनपथमपनेतुमभ्युद्यतेन अवगणितसकलसुरसमूहवचसा विन्ध्यगिरिणाप्यनुल्लं
घिताज्ञस्य जठरानलजीर्णवातापिदानवस्य सुरासुरमुकुटमकरपत्रभङ्गकोटिचुम्बितचरणरजसो दक्षिणाशावधूमुखविशेषकस्य सुरलोकादेकहुंकारनिपातितनहुषप्रकटप्रभावस्य भगव
तो महामुनेरगस्त्यस्य भार्यया लोपामुद्रया स्वयमुपरचितालवालकैः करपुटसेकसलिलसंवर्द्धितैः सुतनिर्विशेषैरुपशोभितं यादृशैस्तत्पुत्रेण च गृहीतव्रतेनाषाढिना सपवित्रभस्मविरचितत्रि
मार्ग पुण्ड्रकाभरणेन कुशचीरवाससा मौञ्जमेखलाकलितमध्येन गृहीतहरितपर्णपुटेन प्रत्युटजमटता भिक्षां दृढदस्युनाम्ना पवित्रीकृतमतिप्रभूतेध्माहरणाच्च यस्येध्मवाह इति पिता द्वितीयं नाम
चकार। शिशिरदिवाशुकहरितैः कदलीवनैः श्यामलीकृतपरिसरं सरिता च कलशयोनिपरिपीतसागरमार्गानुगतयेव दृढवेणिकया कावेर्या परिगतमाश्रमपदमासीत्। यत्र च दशर
थवचनमनुपालयन्नुत्सृष्टराज्यो दाशरथिर्लक्ष्मीविभ्रमविश्रामो रामो महामुनिमगस्त्यमनुवर्तमानः सह सीतया लक्ष्मणोपरचितरुचिरपर्णशालः पञ्चवट्यां कंचित्कालं सुखमुवास। चिरशून्येऽ
पि यत्र शाखानिलीननिभृतपाण्डुकपोतपंक्तयोल्लग्नतापसाग्निहोत्रधूमराजय इव लक्ष्यन्ते तरवः। बलिकर्मकुसुमान्युद्धरन्त्याः सीतायाः करतलादिव संक्रान्तो यत्र रागः स्फुरति लताकिसल

कादं
८

येषु। यत्र पीतोद्गीर्णजलनिधिजलमिव मुनिना निखिलमाश्रमोपान्तवर्तिषु विभक्तं महाम्भस्सु। यत्र च दशरथसुतनिशितशरनिकरनिपातनिहतरजनिचरबलबहुलरुधिरसि
क्तमूलमद्यापि तद्रागाविद्धनिर्गतपलाशमिवाभाति नवकिशलयमरण्यं। अद्यत्वेऽपि यत्र जलधरसमये गंभीरमभिनवजलधरनिवहनिनादमाकर्ण्य भावतो रामस्य त्रिभुवनवि
वरव्यापिनं चापघोषमस्मरंतो न गृह्णन्ति सस्यकवलमजस्रमश्रुजललुलितदीनदृष्टयो वीक्ष्य शून्या दशदिशो जरज्जर्जरितविषाणकोटयो जानकीसंवर्द्धिता जीर्णमृगाः।
यस्मिन्नेन नवशततमस्रगपानिहतनिःशेषवनहरिणप्रोत्साहितदेवकृतसीताविप्रलम्भः कनकमृगो राघवं मतिदूरं जहार। यत्र च मैथिलीवियोगदुःखदुःखितौ दशवदनविनाशापि प्रक्तौ सूत्कौ
चन्द्रसूर्याविव कबन्धग्रस्तौ समं रामलक्ष्मणौ त्रिभुवनभयं महद्धक्रतुः। अत्यायतेश्च यस्मिन्दशरथसुतशरनिपातितो योजनबाहोर्बाहू रामस्य प्रसादनागतनहुषाजगरकायशङ्कामकरो
तूसं
द्दृषिजनस्य। जनकतनयाचभर्त्तो विरहविनोदनार्थमुटजाभ्यन्तरलिखितो यत्र रामनिवासदर्शनोत्सुका पुनरिव परिणितर्लोर्हे ष्टसंतावनचरैर्द्दृघाप्यौ लोकन्ते। तस्य चैवंविधस्य संप्रत्यपि प्रक
टोपलक्ष्यमाणपूर्ववृत्तान्तस्यागस्त्याश्रमस्य नातिदूरे जलनिधियानप्रकुपितवरुणोत्साहिजेनौगस्त्यमत्सरात्रेदाश्रमसमीपवर्त्तापरद्वितीयवेधसा महाजलनिधिरुत्पादितः। प्रलयकालविहारि
ताम्बरदिविभागसंधिबंधं गगनतलमिव भुवि निपतितं आखिलरहमुद्भूतधरामंडलस्थानमिव सलिलपूरितं मनवरतमज्जदुन्मदशबरकामिनीकुचकलशालुलितजलमुत्फुल्लकुमुदकुवलय
कह्लारमुन्निद्रारविन्दमकरन्दनिस्यन्दवद्धचंद्रकं मलिकुलदंपेलान्धकारितसौगंधिकं मारसितसमदसारसं मम्बुरुहमधुपानमत्तकलहंसकामिनीकृतकोलाहलमनेकजलचरपतङ्ग
शतसंचलनचलितचंचलतवाचालवीचिमालमानिलोच्छासितकल्लोलशिशिरसीकरासारदुर्दिनमम्भोभिः नावतीर्णाभिरज्ञः कोशपाणिभिः स्नानसमयेषु वनदेवताभिः कैपकुसुमैः सु
रभीकृतमेकदेशावतीर्णमुनिजनापूर्यमाणकमण्डलुकलध्वनिमनोहरमुन्मिषदुत्पलवनमध्यवासिभिः सवर्णतया रसितानुमेयैः कादम्बकदम्बकैरसेवितं मभिषेकावतीर्णपुलिन्दराज

तपादैनपार्श्वस्थशिलापादपीठेनेतुहिनगिरिशिलातलसदृशेन प्रयत्नेन सनाथीकृतवेदिकं भुक्तास्थानमंडपमयासीत्। तत्रशयनतलनिषण्णः क्षितितलोपविष्टायापार्श्वे शनैः शनैर्हि
।नेताप्सिलतया खड्गवाहिन्या नवनलिनदलकोमलेन करसंपुटेन संवाह्यमानचरणस्तत्कालोचितदर्शनैरेव निपतितभिरमात्यैर्मित्रैश्च सह तास्ताः कथाः कुर्वन् मुहूर्तमिवासांचक्रे। ततो
नातिदूरवर्तिनीमनःपुरोहितवैशम्पायनमादायागच्छेति समुपजाततद्वृत्तान्तप्रश्नकुतूहलो राजा प्रतीहारीमादिदेश। सा क्षितितलनिहितजानुकरतला यथाज्ञापयति देव इति शिरसि कृतौं
यथादिष्टमकरोत्। अथ मुहूर्तादेव वैशम्पायनः प्रतीहार्या गृहीतपंजरः। कनकवेत्रलतावलम्बिनो किंचिदवनतपूर्वकायेनैसितकञ्चुकावच्छन्नवपुषा जरधचलितमौलिना गग
द्गदस्वरेणामन्दमन्दसंचारिणा विहङ्गजातिप्रीत्याजरत्कलहंसेनेव कञ्चुकिनानुगम्यमानो राजान्तिकमाजगाम। क्षितितलनिहितकरतलस्तु कंचुकी राजानं व्यज्ञापयत्। देव देव्यो विज्ञा
पयंति। देवादेशाद्देव वैशम्पायनः स्नातः कृताहारश्च देवपादमूलं प्रतीहार्यानीत इत्यभिधाय गतेवतं स्मिन्राजा वैशम्पायनमपृच्छत्। कच्चिदभिमतमास्वादितमभ्यन्तरे भवता किंचिद
शनजातमिति स प्रत्युवाच। देव किं वा नास्वादितं। आमत्तकोकिललोचनच्छविनीलपाटलः कषायमधुरः प्रकामम्मापीतो जम्बूफलरसः। हरिनखरभिन्नमत्तमातङ्गकुंभमु
क्तरक्तार्द्रमुक्ताफलत्विषि खंडितानि दाडिमीबीजानि नलिनीदलहरितानि द्राक्षाफलस्वादूनि चंदलितानि स्वेच्छया प्राचीनामलकीफलानि। किंवा प्रलपितेन बहुना सर्वमेव देवी
भिः स्वयं करतलोपनीयमानं ममतायते इत्येवं वादिनोऽवचनमाक्षिप्य नरपतिरब्रवीत्। आस्तां तावत्सर्वमेवेदमपनयतु नः कुतूहलं मावेदयतु भवानादितःप्रभृति कार्त्स्न्येनात्म
नो जन्म कस्मिन्देशे भवान्कथं जातः केन वा नाम कृतं का माता कश्च ते पिता कथं वेदानामागमः कथं शास्त्राणां परिचयः कुतः कलाः समासादिताः किं जन्मान्तरानुस्मरणं उत वरप्रदानमथ
वा विहगवेषधारी कश्चित्प्रच्छन्नो निवससि। क्व वा पूर्वमुषितं किंयद्वा वयः कथं पञ्जरबंधः कथं चाण्डालहस्तगमनमिह वा कथमागमनमिति। वैशम्पायनः स्वयमुपजातकुतूहलेन

कादं॰ दुर्योधनइवोल्लसितशकुनिपक्षपातोनलिननाभइववनमालोपगूढोनवजलधरव्यूहइवनभसिसंदर्शितोन्नतिरखिलभुवनतलावलोकनप्रासादइववनदेवतानामधिप
तिरिवदंडकारण्यस्यनायकइवसर्ववनस्पतीनांसखेवविंध्यस्यशाखाबाहुभिरुपगूह्येवविंध्याटवीमवस्थितोमहान्जीर्णःशाल्मलीवृक्षः।तत्रचशाखाग्रेषुकोटरोदरेषु
९ पत्रवान्तरेषुस्कंधसंधिषुजीर्णवल्कलविवरेषुमहावकाशतयाविस्रब्धविरचितकुलायसहस्राणिदुरारोहतयाविगतविनाशभयानिनानादेशसमागतानिश
कुनिकुलानिप्रतिवसन्तिस्म।यैःपरिणामविरलदलसंहतिरपिसवनस्पतिरविरलदलनिचयश्यामलइवोपलक्ष्यते।दिवानिशंनिलीनैः।तेचतस्मिन्वनस्पतौवति
वाह्णांनिवासरजनीमात्मनीडेषुप्रतिदिनमुत्थायोत्थायाहारान्वेषणायनभसिविरचितपंक्तयोमदकलहलधरहलमुखोत्क्षेपविकीर्णबहुस्रोतसंभ्रममंबरतलेकलिंद
कन्यामिवदर्शयन्तःसुरगजोन्मूलितविगलदाकाशगंगाकमलिनीशंकामुपजनयन्तोःदिवसकररथतुरगप्रभानुलिप्तमिवगगनतलमुपपादयन्तःसंचारिणीमिवमर
कतस्थलींविडंबयन्तःशैवलपत्रावलीमिवांबरसरसिप्रसारयन्तोगगनवितानैःपक्षपुटैःकदलीदलैरिवदिनकरकरनिकरपरिखेदितान्याशामुखानिवीजयन्तो।विय
तिविसारिणींशष्पवीथीमिवारचयन्तःसेन्द्रायुधमिवांबरमादधानाविचरन्तिस्म।कृताहाराश्चपुनःप्रतिनिवृत्ताआत्मकुलायावस्थितेभ्यःशावकेभ्योविविधा
न्फलरसान्कलममंजरीविकारांश्चप्रहतहरिणरुधिरानुरक्तशार्दूलनखकोटिपाटलेनचंचुपुटेनदत्वाधरीकृतसर्वस्नेहेनासाधारणेनगुरुणादपत्यप्रेम्णातस्मिन्नेवको
टरेनिर्गृहीततनयाःक्षपाःक्षपयन्तिस्म।एकस्मिंश्चजीर्णकोटरेजाययासहनिवसतःपाश्चिमेवयसिवर्तमानस्यकथमपिपितुरहमेवैकोविधिवशात्सूनुरभवमतिप्रबलयाचा
भिभूतामेवजायमानस्यप्रसववेदनयाजननीमेलोकान्तरमगमत्।अभिमतजायाविनाशशोकदुःखितोपिखलुतातःसुतस्नेहान्निरुध्यप्रसरंतमपिशोकमेकाकी

मत्संवर्धनपरएवाभवत्।अतिपरिणतवयाश्चकुशचीरानुकारिणीमिवस्कंधावशिष्टजीर्णपिच्छजालजर्जरामवलंबमानोदेहशिथिलामपगतोत्पतनसंस्कारामपत्यपक्षसन्ततिमुद्वह
न्नुपारूढकम्पतयाचसन्तापकारिणीमिवलग्नांजरामिवविधुन्वन्नकठोरशेफालिकाकुसुमनालपिंजरेणकलममंजरीदलनमसृणितजीर्णोपान्तलेखेनस्फुटिता
ग्रकोटितोचंचुपुटेनपरनीडनिपतिताभ्यःशालिवल्लरीभ्यस्तण्डुलकणानादायादायतरुमूलनिपतितानिचशुककुलावदलितानिफलशकलानिसमाहृत्यपरिभ्रमितुमशक्तो
भु मह्यमददात्।प्रतिदिवसमात्मनाचमदुपभुक्तशेषमकरोदशनं।एकदातुप्रभातसंध्यारागलोहितेगगनतलकमलिनीमधुरक्तपक्षसम्पुटेवृद्धहंसइवमन्दाकिनीपुलिनादपर
जलनिधितटमवतरतिचन्द्रमसिपरिणतरंकुरोमपाण्डुनिव्रजतिविशालतामाशाचक्रवालेगजरुधिररक्तहरिसटालोमलोहिनीभिरातप्तलाक्षिकतंतुरंजितरसपाटलाभिरा
यामिनीभिरात्रिशिशिरकिरणदीधितिभिःपद्मरागरत्नशलाकासंमार्जनीभिरिवसमुत्सार्यमाणेगगनकुट्टिमकुसुमप्रकरेतारागणेसंध्यामुपासितुमुत्तराशावलम्बिनिमा
नससरस्तीरमिवावतरतिसप्तर्षिमंडलेतटगतविघटितशुक्तिसम्पुटविप्रकीर्णमरुणाकरश्रेण्याधौतगलितमुडुगणमिवमुक्ताफलनिकरमुद्वहतिधवलितपुलिनतटमुदन्वति
प्रवृत्तेनतुषारबिन्दुवर्षिणिविबुद्धशिखिकुलैर्विजृंभमाणकेसरिणिकरिणीकदंबकप्रबोध्यमानमदकरिणिस्येवेचजातेप्रभातेहरिपल्लवतरुकेसरकुसुमनिकरमुदस्यगिरि
शिखरस्थितेसवितारमिवोर्ध्वपल्लवाञ्जलिभिःसमुत्सृजन्तिकाननेरासभरोमधूसराश्चवनदेवताप्रासादानांतनूर्णाग्रशिखरेषुपारावतमालायमानाश्चधर्मपताकाश्चिवे
समुन्मिषन्तीष्वतपोवनाग्निहोत्रधूमलेखास्ववश्यायपशीकरिणिलुलितकमलवनेरतिखिन्नशबरसीमन्तिनीस्वेदकणिकापहारिणिवनमहिषरोमन्थफेनबिन्दुवाहिनिचलि
तपल्लवेलतालास्योपदेशव्यसनिनिविघटमानकमलसंपुटमधुशीकरासारवर्षिणिकुसुमामोदतर्पितालिजालेनिशावसानजातजडिम्निमन्दसञ्चारिणिप्रवातिप्राभातिकेमा

२भुजाभ्यंतरं२

तरिखिलैनैकमलप्रबोधमंगलपाठकानामिभगंडभित्तिमानानांमधुलिहांकुमुदोदरेषुकंबरमानरत्नपुटनिबद्धपक्षसंहतीनांमधुकरकुलहुंकारैःप्रभातशिशिरमारुताहतानांमुत्तमजलत

कादं० तरुशिखरैकमलप्रबोधमंगलपाठकानामपि शनैःशनैरुपरतरवाणामिव्याधसङ्क्रौंचरेमराजिषुवनमहिषेषित्तस्ततःसंचरत्सुवनचरेषुविजृम्भमाणेष्ट्रो

१० ग्लिष्टमयस्समालेभिवस्तपोवनिद्राजिहिलिततारकंचचुरुन्मीलयत्सुशनैःशनैरूलूकरेश्याधमस्क्रौंचरेमराजिषुवनमहिषेषु कर्णतालप्राधेन्द्रमेणचगगनमार्गमवतरतोदिवसकरारुणस्याँवचूलचामरकला

त्रहारिणीपम्पासरःकलहंसकोलाहलेसमुद्गसतिनतिशिखंरिमंडलेमनोहरैवनगजकर्णतालप्राधेन्द्रमेणचगगनमार्गमवतरतोदिवसकरजन्मनिरुत्ततारैयुनरि

पद्मोत्पलसमाणोमञ्जिष्ठारागलोहितैकिरणजालैःशनैःशनैर्दिनैर्भगवतिसवितरिपंपासरःपर्यन्ततरुशिखरसंचारिण्यर्ध्यसितगिरिशिखरैर्दिवसकरजन्मनिरुत्ततारैयुनरि

पद्मोत्पलसमाणोमञ्जिष्ठारागलोहितैकिरणजालैःशनैःशनैर्दिनैर्भगवतिसवितरियंयासरःपर्यन्ततरुशिखरसंचारिण्यर्ध्यसितगिरिशिखरैर्दिवसकरजन्मनिरुत्ततारैयुनरि

पद्मोत्पलसमाणोमञ्जिष्ठारागलोहितैकिरणजालैःशनैःशनैः प्रभासिभास्वतिभूतेषुप्रयातेषुयथाभिमतादिशाशकुन्तकुलेषुकुलायनि

र्वकपीतरवैर्नर्मभियत्तविवालातपेस्पष्टेजातेप्रसुप्तसिनविरणैरिवदिवसाष्टमभागभाजिस्यप्रभासिभास्वतिभूतेषुप्रयातेषुयथाभिमतादिशाशकुन्तकुलेषुकुलायनि

लीननिभृतशावसनाथैपिनिःशब्दतयाशून्यइवतस्मिन्वनस्पतौलीनीअवस्थितेएवतातेमयिचपितापाचारसंजातबलसमुल्लिघमानपक्षपुटेतातसमीपवर्तिनिकोटरगतेसह

सैवतस्मिन्महावनेसंत्रासितसकलवनचरःसरभसमुत्पतत्पतत्रियक्षपुटशब्दसमंततोभीतकरियोतचीत्कारपीवरःप्रचलितलताकुलितमत्तालिकुलक्वणितमांसलःपरिभ्रम

दुद्धोणवनवराहरवबंधुरःगिरिगुहासुप्तप्रबुद्धसिंहनादोपबृंहितःकम्पयन्निववनैत्तरूभगीरथावतार्यमाणगंगाप्रवाहकलकलबहलोभीतवनदेवताकर्णितोमृगयाकोलाहल

ध्वनिरुदचरत्।आकर्ण्यतमहंजन्मश्रुतपूर्वमुपजातवेपथुरर्भकतयाजर्जरितकर्णविवरोभयविह्वलःसमीपवर्तिनःपितुःप्रतीकारबुद्ध्याजराशिथिलपक्षपुटान्तरमविशम्।अनन्तरंच

सरभसमितोगजयूथपतिलुलितकमलिनीपरिमलःइतःक्रोडकुलदश्यमानभद्रमुस्तारसामोदइतःकरिकलभभज्यमानसल्लकीकषायगंधइतोनिपतितशुष्कपत्रमर्मरध

निरितोवनमहिषविषाणकोटिकुलिशाभिघातवल्मीकधूलिरितोमृगाकदम्बकमितोवनगजकुलमितोवराहयूथमितोवनमहिषवृन्दमितःशिखण्डिमयूरसंविरुतमितः

रा

कन्दरीकुचचंदनपंकलिखितरङ्गं मुपानन्नातकेतकीरजःपटलवद्धकूलपुलिनैर्मासन्नाश्रमागततापसक्षालितार्द्रवल्कलकषायपाटलतरजलैमुपतटविटपिपक्वबीजनिफली

जितैर्मविरलतमालवीथिकान्धकारिताभिर्वालिनिर्वासितेनैवसंचरतोप्रतिदिनमृष्यमूकवासिनासुग्रीवेणावलूनफलपत्रपुटविगलितजलबिन्दुसेकसुकुमारकिसल

याभिर्लतामंडपतलस्थितशिलाशिलमणुलास्वताएवाभिर्नेककुसुमपरिमलवाहिनीभिर्वनदेवताभिःप्रवासवासिताभिरिवबनराजीभिरुपरुद्धतीरैमपरसागरशङ्कि

भिःसलिलैर्भारातुमवतीर्णैर्जलधरैरिवबहलपद्मिनीमलिनैर्वनकरिभिर्नवरत्नमापीयमानमगाधमनन्तमप्रतिमर्ममयांनिधानंपम्पाभिधानंपद्मसरः।यत्रचविकचकुवलयप्र

भाश्यामायमानपयस्युरगृन्धाधिपमूर्तिमद्रामशापप्रसानीवमध्यवारिण्यामालोकन्तेचक्रनाम्नांमिथुनानि।तस्यैवचपद्मसरसःपश्चिमेतीरेराघवशरप्रहारजर्जरितजीर्णताल

तरुखंडस्यचसमीपेरिमाजकरदंशानुकारिणानरदंजगरेणामहतामावेष्टितमूलतयाबद्धमहालवालरचंतुङ्गस्कंधावलम्बिभिर्निलवैछित्तैरहिनिर्मोकैर्धौतोत्तरीयवदिक्

चक्रवालपरिमाणमिवगृह्णन्ताभुवनान्तरालानिविप्रकीर्णेनशाखासंचयेनप्रलयकालताण्डवप्रसारितभुजसहस्रमुत्पतितपादकलशेखरमिवविरम्भपितुमुद्यतःपुराणतयापतनभ

याद्दिवगगनस्कंधलग्नोनिखिलशरीरव्यापिनीभिरतिरहोन्नताभिर्जीर्णतयाशिराभिरिवपरिगतोव्रततिभिर्जरातिलकबिंदुभिरिवकंटकैराविततनुरितस्ततःपरियीतसागरस

लिलैर्गगनागतैःपत्ररथैरिवपर्णरवान्तरेषुनिलीयमानैःस्वर्णमधुभारालसैरीगीकृतपक्षवैर्जलधरपटलैरथैर्द्यमाशिखरदेशरत्नुङ्गतयानन्दनवनश्रियमिवालोकयितुम्

भ्युद्यतःसमीपवर्तिनांमुपरिसंचरतांमम्बरतलगमनखेदायासितानांरविरथतुरङ्गमाणांस्कंधपरिस्नुतैःफेनपटलैःसंदेहिततूलराशिभिर्धवलीकृतशिखरशाखोवनगज

कपोलकंडूयनलग्नमदनिलीनमत्तमधुकरमालेनलोहशृङ्खलाबंधनिश्चलेनेवकस्यस्यापिनामूलेनसमुपेतःकोटराभ्यन्तरनिविष्टैःस्फुरद्भिःसजीवद्रुमधुकरपटलै

काद॑ चशरभसविमुक्तबर्हभारधारिणीभिर्वनगजव्यापिनां ध्वानैः सर्वतः प्रचलितमिव तदरण्यमभवत्। अचिराच्च प्रशान्ते तस्मिन्मृगयाकलकले निःशब्दमूकजलधरवृन्दानुकारि
११ णि मथनावसानोदधिजलवारिणि सागर इव स्तिमिततामुपागते कानने मन्दीभूते भयेऽहमुपजातकुतूहलः पितुरुत्सङ्गादीषदिव निष्क्रम्य कोटरस्थ एव शिरोधरां
प्रसार्य संत्रासतरलतारकः शैशवात्किमिदमिति समुपजातविस्मयो दिदृक्षुरिवादिशं चक्षुः प्राहिणवम्। अभिमुखमापतच्च तस्मादहं नानारवमर्जुनभुजदण्डसहस्र
विप्रकीर्णमिव नर्मदाप्रवाहमनिलबलचलितमिव तमालकाननमेकीभूतमिव कालरात्रीणां यामसंघातमञ्जनशिलास्तम्भसमूहमिव क्षितिकम्पविचूर्णितम
न्धकारपूरमिव रविकिरणाकुलितमनेकपरिवारमिव परिभ्रमन्तमिव दारितरसातललोकमिव दानवलोकमशुभकर्मसमूहमिवैकत्र समागतमशेषदण्डकारण्यनि
वासिमुनिजनशापसार्थमिव सज्वरनैरन्तरशरनिकरवर्षिरामनिहतदूषणबलमिव तदरण्यध्यानात्पिशाचतामुपगतं कलिकालबन्धुवर्गमिव समुद्गतमिव
गाहोत्थितप्रस्थितमिव वनमहिषयूथमचलशिखरस्थितकेसरिकरालमयतनधीर्णमिव कालमेघपटलमखिलरूपविनाशाय धूमकेतुजालमिव समुद्गतमन्धका
रितारोषकाननमनेकसहस्रसंख्यमतिभयजनकमुन्यातवेतालव्रातमिव शबरसैन्यमद्राक्षम्। मध्ये च तस्यातिमहतः शबरसैन्यस्य प्रथमे वयसि वर्तमानमतिकर्कशतादौ
यमिव निर्मितमेकलव्यमिव जन्मान्तरागतमुद्भिद्यमानश्मश्रुराजितया प्रथममदलेखामंश्यमानगण्डभित्तिमिव गजयूथपतिकुमारकं मासितकुवलयश्यामलेन देहप्रभाप्र
वाहेण कालिन्दीजलेनेव पूरयन्तमरण्यमाकुटिलाग्रेणास्कन्धावलम्बिना कुन्तलभारेण केसरिणमिव गजमदमलिनीकृतेन केसरकलापेनोपेतमायतललाटमुन्नति
गुरुघोणमुपनीतस्यैकैककर्णाभरणतां भुजगफणामणेरंशुपटलैः सुरभिलोहितीकृतेन पर्णशयनाभ्यासात्प्रपक्षवराहकोडैर्वा मयाखेलेन विराजमानमविरह

५घरित

तगजकपोलगृहीतेन समदपरिमलवाहिनाऽलिकागुरुपङ्केनेव कृष्णमिवेपीमिदेन कृताङ्गरागमुपरितन्यस्तमदान्धेन परिभ्रमता भ्रमाप्रछत्रानुकारिणा मधुकरकुलेन तमालप
त्रवेनेव निवारितातपमालोलकर्णपद्मव्याजेन भुजबलनिर्जितया भयप्रयुक्तसेवया विंध्याटव्येव करतलेनोपमज्यमानगण्डस्थलस्वेदजलेरवमापाटलया हरिणकुल
कालरात्रिसंध्यायमानयाक्षेणितादृशैव दृष्ट्या रज्यपत्तमोषाविभागामाजानुलम्बेन वनकुञ्जरकरप्रमाणमिव उत्कीलानिर्मितेन चण्डिकारुधिरबलिप्रदानार्थमसकृन्नि
शितशस्त्रोल्लेखविषमितशिखरेण भुजयुगलेनोपशोभितमजगरागालग्राहिणा हरिणरुधिरबिन्दुनोस्वेदजललाविनेन गुञ्जाफलमिश्रैः करिकुम्भमुक्ताफलैर्वि विरचि
ताभरणेन विंध्यशिलातलविशालेन वक्षस्थलेनोद्भासमानमचिरतन्त्रमाभ्यासादुत्क्षिप्तोदरमिभमदमलिनेमालानस्तम्भद्वयमुपहसन्तमिवोरुदण्डद्वयेन लाक्षालो
हितकौशेयपरिधानमकारणेऽपि क्रूरजातितयाबद्धत्रिपताकोग्रभ्रुकुटीकरालेन ललाटपट्टेनावलम्भनभ्याशयाधितयामत्परिग्रहामिति कात्यायन्यात्रिशूलेनेवाङ्कितमुपजा
तपरिचयैरनुगच्छद्भिः श्रमवशादुद्गीर्णविनिर्गताभिः स्वभावपाटलतयातिरक्ताभिः पिहरिणशोणितमिव स्रवन्तीभिर्जिह्वाभिर्वेष्टमानस्वेदैर्विवृतमुखत्वात्तयासमदन्ददंष्ट्राभ्र
दत्तानशल्लमकेसरिसटानिर्वेर्णकभागानुद्वहद्भिः स्थूलवराटकमालिकापरिगतकण्ठैर्महावराहदंष्ट्राप्रहारजर्जरैः स्वल्पकायैरपि महाप्राज्ञैः सारमेयैरनुपजातकेसरैरिव केसर
रिकिशोरकैर्मृगवधवैधव्यदीक्षादानदक्षैरनेकवर्णैः श्वभिः शतिप्रमाणाभिश्च केसरिणामभयप्रदानयाचनार्थमागताभिः सिंहीभिरिव कोलेयकुटुम्बिनीभिरनुगम्यमानं कै
श्चिद्गृहीतचमरवालगजदन्तभारैः कैश्चिदुच्छ्रितपल्लवबद्धमधुपुटैः कैश्चिन्मृगपतिभिरिव गजकुम्भमुक्ताफलनिकरसनाथपाणिभिः कैश्चिद्यातुधानैरिव गृहीतपिशिताहारैः
कैश्चित्प्रमथैरिव केसरिचर्मधारिभिः कैश्चित्क्षपणकैरिव मयूरपिच्छवाहिभिः कैश्चिच्छिशुभिरिव काकपक्षधरैः कैश्चित्कृष्णचरितमिव दर्शयद्भिः समुत्खातविधृतगजदन्तैः कैश्चि

अनुरक्ता लुब्धका यस्मिन् २

कादं· जलदागमदिवसमिव जलधरच्छायामलिनाम्बरैरनेकशरजालैः शबरहस्तैः परिवृतमरण्यमिव सहवृद्धेनानुकम्पमभिनवजलधरमिव मयूरपिच्छचित्रचापधारिणं बकशावसमिव

१२ गृहीतनैकचक्रं अरुणानुजमिव बद्धतानेकमहाऽजगरशिविषघः नागरपानं भीष्ममिव त्रिशंकुप्रयुक्तं शबरशिबरमिव सततविभ्रमगजकुम्भविद्याधशौर्यमेवमानसवेगं। पराशर

मिवयोजनगंधानुसारिणं घटोत्कचमिव भीमरूपधारिणं अक्लराजकन्यकाकेशपाशमिव नीलकंठचंद्रकाभरणं हिरण्याक्षदानवमिव महावराहदंष्ट्राविभिन्नवक्षस्य

लमतिशायिनीमिव कृतबहुबन्दिपरिग्रहं पिशिताशिनमिव रक्तलुब्धकं गीतमिव निषादानुगतमम्बिकात्रिशूलमिव महिषरुधिरार्द्रकायमभिनवयौवनमपि क्षपितबहुवय

संकृतशासमेयसंग्रहमर्थिफलमल्पाशिनं। कृष्णमर्थकृद्दर्शनं स्वछन्दप्रचारमपि दुर्गैकशरणं क्षितिभृत्पादानुवर्तिनमपि राजसेवानभिज्ञमपत्यमिव विंध्यस्यांशावतारमिव कृतान्तस्य सहोद

रमिव पापस्य सारमिव कलिकालस्य भीषणमपि महासत्त्वतया गम्भीरमिवोपलक्ष्यमाणमनभिभवनीयाकृतिं मातङ्गकनामानं शबरसेनापतिमपश्यं। अभिधानेन तु तस्य पश्चादहमश्रौषं।

आसीच्च मे मनसि अहो मोहप्रायमेषां जीवितं साधुजनविगर्हितं च चरितं। ॥तथाहि॥ पुरुषपिशितोपहारो धर्मबुद्धिराहारः साधुजनविगर्हितो मधुमांसादिः श्रमो मृगया शास्त्रं शिवारुतमुपदेष्टारः सद

सतां कौशिकाः प्रज्ञा शकुनिज्ञाने परिचिताः श्वानः राज्यं शून्यास्वटवीषु आपानकमुत्सवः मित्राणि क्रूरकर्मसाधनधनूंषि सहाया विषदिग्धमुखा भुजङ्गा इव सायकाः गीतमुन्मादकारि मुग्धमृगा

णां कलत्राणि बुद्धिगृहीताः परयोषितः क्रूरात्मभिः शार्दूलैः सह संवासः पशुरुधिरेण देवतार्चनं मांसेन बलिकर्म चौर्येण जीवितं भूषणानि भुजंगमणयो वनगजमदैरङ्गरागो यस्मिन्नेव का

नने निवसन्ति तदेवोत्खातमूलमशेषतः कुर्वन्तीति चिन्तयत्येव मयि स शबरसेनापतिरटवीपरिभ्रमणसमुद्भवं श्रममपनिनीषुरागत्य तस्यैव शाल्मलितरोरधः छायायामवतारितकोदण्डः त्वरितपरिजनो

पनीतपल्लवासने समुपाविशत्। अन्यतमस्तु शबरयुवा ससंभ्रममवतीर्य तस्मात् करकमलयुगपरिशोभिताम्भसः सरसो वैदूर्यद्रवानुकारि प्रलयदिवसकरकिरणोपतापात् द्रवीकृतमिवाम्बरैकदेशमिव विली

कपिञ्जलकुलकलकूजितैः प्रियैः कुररकुलकथितैर्मितैर्मृगपतिनखभिद्यमानकुम्भकुञ्जरशरसिक्तमिव मौक्तिकपङ्कमलिनानां वराहरूपदन्तैरियमभिनवशष्पकवलरसश्यामलाहरि

णरोमन्थफेनसंहतिरियमभिमदगन्धगजमदकण्डूयनपरिमलालीनमुखरमधुकरविरुतैरियमानियन्त्रितरुधिरबिन्दुसिक्तशुष्कपत्रपाटलारुरुपदवी एतद्विरदवराणामदि

तविरयपल्लवपटलमेतत्त्वप्रकुलक्रीडितमेष नखकोटिविलिखितविकटपत्रलेखो रुधिरपाटलः करिमौक्तिकदलदन्तुरो मृगपतिमार्ग एषा प्रत्यग्रप्रसूतवनमृगी

गर्भरुधिरलोहिनी भूमिरियमटवीवेणिकानुकारिणी पच्चरस्य यूथपतेर्मदजलमलिना संचारवीथी चमरीयं किरियमनुगम्यतामुद्धुतमृगकारीषपांशुलालाञ्छितते म

ध्यास्यतामियं वनस्थली तरुशिखरमारुह्यतामालोक्यतां दिशि एषमाकर्ण्यतामयं शब्दो गृह्यतां धनुरेवं हितैः स्थीयतां विमुच्यतां श्वान इत्यन्योन्यमभिवदतां मृगयासक्तस्य मह

तो जनसमूहस्य तरुगहनान्तरितविग्रहस्य क्षोभितकाननं कोलाहलमशृणवं। अथ नातिचिराद्देवानुलेपनार्द्रमदरुः घनिधीरेण गिरिविवरविजृम्भितप्रतिनादगम्भीरेण

प्राणजलधरसितानुकारिणा गजयूथपतीनां कण्ठगर्जितेन रभसरसारमेयविलुप्यमानावयवानां मालोलकातरतरलतरतारकाणामेणकानां च करुणानुकूजितैर्निह

तयूथपतीनां वियोगिनीनामनुगतकलभानां चास्थिताऽस्थिता समाकर्ण्य कलकलमुत्कर्णपल्लवानामितस्ततः परिभ्रमन्तीनां प्रत्यग्रपतिविनाशशोककरीर्घोणाकरिणीनां

चीत्कृतैर्नैकतिपयदिवसप्रसूतानां च वृद्धैधेनुकानां त्रासपरिभ्रष्टपोतान्वेषिणीनामुन्मुक्तकरार्तमतिकरुणमारसन्तीनामाक्रन्दितैर्नतनुत्रिसरमुत्पतितानामाकुला

मृगया

१· कारिणां कुलकारिणां चंचत्र्यस्थानां कोलाहलेनैरूणानुसारप्रधावितानां च मृगनयनां युगपदेति रभसस्यारयाताभिहतायां भुवः कम्पमिव जनयतां च रणप्राप्तैनैकर्णानामुरुधम्या

नां च मदकलकुररकामिनीकण्ठकुजितकलेन शरनिकरवर्षिणां धनुषां निनादेन पवनाहतिक्वणितधाराणामसीनां च वनमहिषस्कन्धपीठपातिनां रणितेन फलानां

कादं॰ कर्षणव्याक्षिप्तप्रकोष्ठेभग्नकण्टकानुकारिणंवामबाहुमिवतिन्नप्रोथोंमुहुर्मुहुर्दत्तचञ्चुप्रहारंमुहुःकूजन्तंमामाकृष्यतातमपगतासुमकरोत्।मांतुस्वल्पशरीरत्वाद्भयसम्पीडिताङ्गंसात्सा
१५ वशेषत्वादायुषःकथमपितत्पक्षपुटान्तर्गतंनालक्षयत्।उपरतंचतातमवनितलेशिथिलशिरोधरमधोमुखममुञ्चत्।अहमपितच्चरणान्तरालप्रवेशितशिरोधरोनिभृतमङ्कदे
पानिलीनैःस्नेनैवसंहायितं।अवशिष्टपुण्यतयानुपवनवशात्पुञ्जितस्यमहतःशुष्कपर्णराशेरुपरिनिपतितंमामात्मानमपश्यम्।अङ्गानिमेयेननैनावशीर्यन्त।यावच्चासौतस्मात्तरुशिख
रान्नावतरतितावदहमेवजीर्णपर्णसवर्णतयोरस्फुरोपलक्ष्यमाणोमूर्च्छितःपितरमुपरतमुत्सृज्यनृशंसःस्वप्राणपरित्यागयोग्येऽपिकालेबालतयाकालान्तरभुवःस्नेहरसस्यानभिज्ञोजन्मसह
भुवाभयेनैवकेवलमभिभूयमानःकिञ्चिदुपजाताभ्यांपक्षाभ्यामीषत्कृतगमनावष्टम्भोलुठन्नितस्ततःकृतान्तमुखकुहरादिवविनिर्गतंमामात्मानंमन्यमानोनातिदूरवर्तिनःशबरसुन्दरीक
र्णपूररचनोपयुक्तपल्लवस्यसंकर्षणपटनीलेनच्छाययोपहसन्तमिवगराधरच्छविमच्छैःकालिन्दीजलच्छेदैरिवविरचितच्छदस्यवनकरिमदसलिलैरिवसंसिक्तकिशलयस्यविन्ध्याटवीकेश
पाशश्रियमुद्वहतोदिवाप्यन्धकारितशाखान्तरस्यादृष्टविषसूर्यकिरणमतिगहनंमपरस्येवपितुरुत्सङ्गमतिमहतस्तमालविटपिनोमूलदेशमविशम्।अवतीर्यचसतेनसमयेनक्षितितल
विप्रकीर्णानसंख्यातानेकशिखण्डिनोनेकलतापाशसंयतानाबद्ध्यपर्णपुटैस्त्वरितगमनःसेनापतिगतेनैववर्त्मनातामेवदिशमन्वगच्छत्।मांतुलब्धजीविताशंप्रत्यग्रपितृमरणशोकशु
ष्कहृदयमतिदूरपातादायासितशरीरंसंत्रासजातवेपथुंसर्वतोपतापिनीचलवतीपिपासापरवशमकरोत्।अनयाचकालकलनयासुदूरमतिक्रान्तःसपापकृदितिपरिकलय्यकिंचिदु
न्नमितकंधरोभयचकितयादृशादिशोवलोकयन्तृणेऽपिचलतिप्रतिनिवृत्तःसैवापरुद्धितंतमेवपदेपदेपापकारिणोमुखेस्यैमाणोनिष्क्रम्यतस्मात्तमालतरुमूलात्सलिलसमीपमुपसर्तुंप्र
यत्नमकरवम्।अनुपजातपक्षतयाचनातिस्थिरचरणसंचारस्यमुहुर्मुहुरधोमुखेनैर्यततोमुहुश्चिपीडितंपतन्तमात्मानमेकयापक्षपाल्यासंधारयतःक्षितितलसंसर्पणश्रमातुरस्यानभ्या

सवशारैकंमनवरतमुन्मुखस्यस्थूलंस्थूलंनिश्वसतोधूलिधूसरस्यसंसर्पतोममाभून्मनसि।अतिकष्टदशास्वपिजीवितनिरपेक्षानभवन्तिखलुजगतिप्राणिनांप्रवृत्तयः।नास्तिजीवि
तादन्यदभिमततरमिहजगतिजन्तूनाम्।एवमुपरतेऽपिगृहीतनाम्नितातेयदहमविकलेन्द्रियःपुनरेवप्राणिमि।धिङ्मामकरुणमतिनिष्ठुरंसोढपितृमरणशोकदारुणंयेनमयाजीव्यतेऽहह
तंमपिनापेक्षितेखलंखलुमेहृदयं।अहंहिलोकान्तरमुपगतायांमम्मायांनियम्यशोकावेगंमांप्रसवदिवसात्प्रभृत्यतिपरिणतवयसापिसतातातेनतैस्तैरुपायैःसंवर्धनक्लेशमतिमहान्तमपिस्नेह
वशाद्गणयतायन्मयापरिपालितस्तत्सर्वमेकपदेविस्मृतमिति।अतिकृपणाःखल्विमेप्राणाःप्रत्युपकारिणमपितातमद्यापिगच्छन्तंनानुगच्छन्ति।सर्वथानकंचिन्नखलीकरोतिजीविततृ
ष्णांपरीतप्रायवस्थमपिमामेषायासयतिजलाभिलाषोमन्येचागणितपितृमरणशोकस्यनिर्दयतयैवकेवलमियंममसलिलपानबुद्धिः।दूरेऽपिदूरतश्चसरः।तथाहिजलदेवतानूपुररवानु
कारिहंसघाविकलहंसविरुतमेतदस्फुटमाकर्ण्यतेसारसरासितानि।अयंचविप्रकर्षाद्विरलतामुपयातःसरोमुखविसर्पणाविरलःसंचरतिनलिनीखण्डपरिमलो।दिवसस्यचेयमतिकष्टावस्थावर्तते।तथाहि।
रविरम्बरमध्यातवर्तीस्फुरन्तमातपमनवरतमनलधूलिनिकरमिवविकिरतिकरैरधिकामुपजनयतितृषम्।आतपस्पर्शसंतप्तपांशुपटलदुर्गमाभूमिः।अतिप्रबलपिपासासहनावसन्नानि
गात्राणिप्रभवन्तिनमेनात्मनः।असमर्थोऽस्मिप्रभुःस्वयंनागन्तुम्।आत्मनःसीदतिमेहृदयम्।अन्धकारतामुपयातिचक्षुः।अपिनामविधिरनिच्छतोऽपिमेमरणमद्यैवोपपादयेत्।इतिचिन्तयत्येवमयितस्मात्सर
सोनातिदूरवर्तिनितपोवनेजाबालिर्नाममहातपामुनिःप्रतिवसति।तत्तनयश्चहारीतनामामुनिकुमारकःसनत्कुमारइवविद्यावदातचेताःसमानवयोभिरपरैस्तपोधनकुमारैरनुगम्यमा
नःस्नानोपस्पर्शनार्थंतेनैवपथाहूतीयंदस्वभगवानिविभावसुरितितेजस्वितयादुर्निरीक्ष्यमूर्तिरुद्यन्निवदिवसकरमण्डलादुत्कीर्णमूर्तिस्तडिद्भिरिवविरचितावयवस्सकनकद्रवेणेवघटितरूपःपालितमूर्तिरायै
ऽरुणलोचनौदेहप्रभयास्फुरन्मासबालातपमिवदिवसंसदावानलमिवदवनमुपदर्शयन्नंसलोहलोहिनीनामनेकतीर्थाभिषेकपवित्रानांमंसस्थलावलम्बिनीनांजटानांनिकरेणो

कारं पैतःस्कंधसितशिखाकलापः धांश्ववनदिपत्पांकृतकपटवद्वेबंधद्भगवान्पावकः तपोवनदेवतानूपुरानुकारिणा धर्मशासनकटकेनेव स्फाटिकेनाक्षवलयेन दक्षिणश्रवणावल
१५ म्बिना विराजमानः सकलविषयोपभोगनिरस्तार्थमुपपादितेन ललाटे त्रिसत्येनेव भस्मत्रिपुंड्रकेनालंकृतो गगनोन्मुखचलाकारिण्या स्वर्गमार्गमिव दर्शयता सततमुद्विग्ने
स्फाटिककमंडलुनाध्यासितवामकरतलः स्कंधदेशावलम्बिना कृष्णाजिनेन नीलपीतभासा तपस्तृष्णया निपीतेनोन्नतरूपगच्छता धूमपटलेनेव परीतमूर्तिः अभिनवबिससूत्रनिर्मितेने
परिलघुतया पवनलोलेन निर्मांसविरलपार्श्वपञ्जरमिव गणयता वामांसावलम्बिनोपवीतेनोद्भासमानो देवतार्चनार्थमागृहीतवनलताकुसुमपूर्णपर्णपुटस्नना
पारिप्लवदेशोणीघाटदंडेन व्यायतसव्येतरपाणिर्विषाणोत्खातानां मुद्वहतो स्नानमृदमुपजातपरिचयेन नीवारमुष्टिसंवर्द्धितेन कुशकुसुमलतोपास्यमानलोलदृष्टिना तपोवन
मृगेणानुगम्यमानो विटपद्ववकोमलवल्कलावृतशरीरो गिरिरिव सभस्मचलो शङ्कर इवोसहुरास्वादितसोमः पद्मनिकर इव दिवसकरमरीचिपायी नदीतट इव सततजलक्षा
लनाविरलजटः करिकलभ इव विकचकुमुददलशकलसितदशनो दुर्योधन इव शकुनानुगतो नक्षत्रराशिरिव चित्रमृगाकृतिकाश्लेषोपशोभितो ग्रीष्मकालदिवसदृव स्नपितदोषो
जलधरसमय इव प्रशमितरजःप्रसरो वरुणदव इव कृतोदवासो हरिरिवोपनीतनरकभयः प्रदोषारम्भ इव संध्यापिङ्गलतारकः प्रभातसमय इव बालाजपकपिलो रविरथ इव दृ
महादेवः ढनियमिताक्षचक्रः सुराजेव निगूढमंत्रसाधनः स्थापितविग्रहो जलधिरिव कमंडलुशंखमंडलावर्तगर्तो भगीरथ इव देवगंगावतारो मधुकर इव सहदनुभूतपुष्करवनावासो वनच
रोपि कृतमहालयप्रवेशो असंयतोपि मोक्षार्थी सामप्रयोगपरोपि सततावलम्बितदंडः सुप्तोपि प्रबुद्धः सन्निहितनेत्रद्वयोपि परित्यक्तवामलोचनः तदेव कमलसरः सिस्नासुरूपा
गमत्। प्रायेणाकारणमित्राण्यतिकरुणार्द्राणि सतां खलु भवन्ति सदा चेतांसि। यतः समांतदवस्थं मामालोक्य समुपजातदयः समीपवर्तिनमेकं मुनिकुमारकमन्यतममब्रवीत्। अ

नेमिन्दुमंडलादिव प्रस्यन्दितं सुतमिव मुक्ताफलनिकरमत्यच्छतया स्पर्शनानुमेयं हिमजडमरविन्दकोषरजःकषायमम्भः कमलिनीपत्रसम्पुटेनान्यग्रोद्धृतोच्चैर्धौतपङ्कनिर्मलांश्च मृणालि
काः समुपाहरत्। आपीतसलिलश्च शबरसेनापतिः स्नातांश्च नालिकाः प्राशिकवीरद्वैसेंहिकेपः क्रमेणाद्वपात्। अपगतश्रमश्चोत्थाय यथास्थितानुसारसकलेन शबरसैन्येनानुगम्यमानः श
नैः शनैरभिमतां दिशमयासीत्। एकतरश्च जरच्छबरस्तस्मात्पुलिन्दवृन्दादनासादितहरिणपिशितः पिशिताशनमिवातिविकृतदर्शनः पिशितार्थी तस्मिन्नेव तरुतले मुहूर्तमिव व्यल
म्बत। अन्तर्हिते च तस्मिन् शबरसेनापतौ स जीर्णशबरः पिबन्निवास्माकमायूंषि रुधिरबिन्दुपाटलया कपिलभ्रूलतापरिवेषभीषणया दृष्ट्या गणयन्निव शुककुलकुलायस्थानानि श्येन
इव विहगामिषास्वादलालसः सुचिरमारुरुक्षुस्तं वनस्पतिमामूलादपश्यत्। उत्क्रान्तमिव तस्मिन् क्षणे तदालोकनभीतानां शुककुलानामसुभिः। किमिव हि दुष्करमकरुणानाम्। यतः स मने
कतालतुङ्गमभ्रंकषशाखाशिखरमपि सोपानैरिवायत्नेन पादपमधिरुह्य जातानुपजातोत्पतनप्राक्रीन् कांश्चिदल्पदिवसजातान् गर्भच्छविपाटलान् शाल्मलीकुसुमशङ्कामुपजन
यतः कांश्चिदुद्भिद्यमानपक्षतया नलिनीसंवर्तिकानुकारिणः कांश्चिदर्कफलसदृशान् कांश्चिल्लोहितायमानचञ्चुकोटीन् ईषद्विघटितदलपुटपाटलमुखानां कमलमुकुलानां श्रियमुद्वहतः नी५
कांश्चिदनवरतशिरःकम्पव्याजेन निवारयत इव प्रतीकारासमर्थानेकैकशः फलानीव तस्य वनस्पतेः शाखासंधिभ्यः कोटरान्तरेभ्यश्च शुकशावकानग्रहीत्। अपगतासूंश्च कृत्वा क्षितावपा
तयत्। तातस्तु तं महान्तमकाण्ड एव प्राणहरमप्रतीकारमुपप्लवमुपनतमवलोक्य द्विगुणतरोपजातवेपथुर्मरणभयादुद्भ्रान्ततरलतारकां विषादशून्यामश्रुजलप्लुतां दृशमितस्ततो दि
क्षु विक्षिपन्नुच्छुष्कतालुरात्मप्रतीकाराक्षमः संत्राससंस्रस्तसंधिशिथिलेन पक्षसम्पुटेनाच्छाद्य मां तत्कालोचितं प्रतीकारं मन्यमानः स्नेहपरवशो मद्रक्षाकुलः किंकर्तव्यताविमूढः क्रोडभागेन
मामवष्टभ्य तस्थौ। असावपि पापः क्रमेण शाखान्तरैः संचरमाणः कोटरद्वारमागत्य जीर्णासितभुजङ्गभोगभीषणं प्रसार्य विविधवनवराहवसाविस्रगन्धिकरतलमनवरतकोदंडगुणा

श्र

कादं॰ नेवध्यमानस्वर्गमार्गगमनसोपानसेतुभिरिवोपलक्ष्यमाणामासन्नवर्तिनीभिस्तपोधनसम्पर्कादिवापगतकालुष्याभिस्तरङ्गपरम्परासंक्रान्तरविबिम्बपंक्तिभिस्तापसदर्शनागतसप्तर्षि

१५ मालाविगाह्यमानाभिरिवांतिविकचकुमुदवनेम्पच्चिजनमुपासितुमवतीर्णग्रहगणाभिरिवेनिषासरूजीहेभिर्दीर्घिकाभिः परिवृतंमनिलावनमितशिखाभिः प्रणम्यमानमिवंवनल

ताभिरनवरतमुक्तकुसुमैरभ्यर्च्यमानमिवपादपैरांवद्धपल्लवपुराञ्जलिभिरुपास्यमानमिवविविलच्छाभिरनवरतमुक्तकुसुमैरभ्यर्च्यमानमिवपादपैरांवद्धपरपैरुटजाजिरप्रकीर्ण

शुष्कश्यामाकमुपसंगृहीतामलकलवलीलवङ्गकर्कंधुकदलीलकुचचूतनालफलंमध्ययनमुखरवटुजनंमनवरतश्रवणगृहीतवषट्कारवाचालशुककुलमनेकसारिकोद्घुष्यमा

णसुब्रह्मण्यमरण्यकुक्कुटोपभुज्यमानवैश्वदेवबलिपिण्डमासन्नवापीकलहंसकपोतोपभुज्यमाननीवारबलिमेणीनिह्वापल्लवोपलिह्यमानमुनिबालकंमुनिकार्यार्धदग्धसमिसिमा

यमानकुशसमित्कुसुमंमुपरिलग्ननालिकेररसस्निग्धशिलातलंमचिरत्रुसवल्कलरसपाटलभूतलंरक्तचन्दनोपलिप्तमादित्यमण्डलनिहितकरवीरकुसुमोपमितमनतोविक्षिप्तभस्मले

खालंकृतमुनिजनभोजनभूमिभागंशालाग्रशमगकरूयमानिष्काश्यमानप्रवेश्यमानजरद्वन्धतापसैमिभकलभकाद्वेपिभुजायमानैः सरस्वतीभुजलताविगलितैरक्षवलयैरिवं

चित्रितं

प्रणालपाकलैः कंदमाधितमंमचिन्तनार्थमेणकपिविषाणोत्खन्यमानविविधकन्दमूलमम्बुपूर्णपुष्करपुटैर्वनकरिभिरापूर्यमाणविरयालबालकंमपिकुमारकाकृष्यमाणवन

वराहदंष्ट्राजरालरूग्णशालूकमुपजातपरिचयैः कलापिभिः पक्षपुटपवनसंधुक्ष्यमाणमुनिहोमहुताशनंमारब्धामृतचरुचारुगंधंमर्धपक्वपुरोडाशपुण्यपरिमलामोदितंमविच्छि

न्नाज्यधाराहुतिहुतभुग्भंकारमुखरितमुपचर्यमाणातिथिवर्गंपूज्यमानपितृदैवतमर्च्यमानहरिहरपितामहमुद्दिश्यमानश्राद्धकल्पंव्याख्यायमानयज्ञविद्यमालोच्यमानधर्मशा

स्त्रंपठ्यमानविविधपुस्तकंविचार्यमाणसकलशास्त्रार्थमारभ्यमाणपर्णशालमुपलिप्यमानाजिरमुपमृज्यमानोटजाभ्यन्तरमावध्यमानध्यानंसाध्यमानमंत्रमभ्यस्यमान

परंपरा॰ एवणपुत्र:चित्रितद: तद्दिरा रजार

अरण्यो॰ योगमुपक्षिप्यमाणवनदेवतावलिंनिर्वर्त्यमानमुञ्जमेखलंमप्रक्षाल्यमानवल्कलमुपसंगृह्यमाणसमिधंसंस्क्रियमाणकृष्णाजिनंगृह्यमाणगवेधुकंशोष्यमाणपुष्करबीजंग्र

पूमा॰ थ्यमानाक्षमालंन्यस्यमानत्रिदण्डकमापूर्यमाणकमण्डलुमदृष्टपूर्वंकलिकालस्यासंस्थानंमनृतस्याश्रुतपूर्वंमनङ्गस्याञ्जयोनिमिवत्रिभुवनवंदितमसुरारातिमिववकरितवराहनरसिंह

रूपंसांख्यमिवकपिलाधिष्ठितंमथुरोपकण्ठमिवबलावलीढदर्पितधेनुकंमुदयनमिववानन्दितवत्सकुलंकिंपुरुषाधिराज्यमिवमुनिजनगृहीतजलकलशाभिषिच्यमानद्रुमंनिदाघसमया

तट: वसानमिवप्रत्यासन्नजलप्रपातंजलधरसमयमिवववनगहनमध्यसुखप्रसुप्तमहारिमानिलस्फुरितमिवशिलापाकलप्रहारसंचूर्णिताच्छास्थिसंचयंखाण्डवविनाशोद्यतार्जुनमिवप्रारब्धाग्नि

भोजनं कार्यंसुरभिविलेपनधरमपिसततविभूतहव्यधूपगंधमातङ्गकुलाध्यासितमपिपवित्रमुच्छ्रितधूमकेतुमपिप्रशान्तोपद्रवंपरिपूर्णद्विजपतिसनाथमपिसदासन्निहिततरु

गहनान्धकारमतिरमणीयंमपरमिवब्रह्मलोकमाश्रममपश्यं।यत्रचहविर्धूममलिनतानचरितेषु मुखरागः शुकेषु नकोपेषु तीक्ष्णताकुशाग्रेषु नस्वभावेषु चंचलताकदली

दलेषु नमनःसु चक्षूरागः कोकिलेषु नपरकलत्रेषु कंठग्रहः कमण्डलुषु नसुरतेषु मेखलाबंधोव्रतेषु नैर्ष्याकलहेषु स्तनस्पर्शोहोमधेनुषु नवनितासु पक्षपातः कृकवाकुषु नविद्याविवादे

भ्रान्तिरनलप्रदक्षिणेषु नशास्त्रेषु वसुसंकीर्तनंदिव्यकथासु नतृष्णासु गणनारुद्राक्षवलयेषु नशरीरेषु मुनिबालनाशः क्रतुदीक्षयानयत्नेपुना रामानुरागोरामायणेनयौवनेन

मुखभंगविकारोजरयानधनमदेनमानेन यत्रचमहाभारतेशकुनिवधः पुराणेवायुप्रलपितंवयः परिणामेद्विजपतनंउपवनचन्दनेषुजाड्यमग्नीनांभूतिमत्त्वंएणकानांगीतव्यस

नं शिखण्डिनांनृत्यपक्षपातः भुजङ्गमानांभोगः कपीनांश्रीफलाभिलाषोमूलानामधोगतिः।तस्यचैवंविधस्यमध्यभागमलंकुर्वाणस्याललक्तकालोहितलोलपल्लवस्यमुनिजनावलम्बि

तरुण्याजिनजलकरकसनाथशाखस्यतापसकन्यकाभिर्मूलभागरचितपीतानकपञ्चाङ्गुलस्यहरिताभिर्मुनिभिः परिपीयमानालवालजलस्यमुनिकुमारकावद्धकुशचीरदाम्नोद्दृश्यतेगो

कादं मयोपलिप्तविविक्तभूतलस्य तत्क्षणारचितकुसुमोपहाररमणीयस्यानातिमहतः। परिमंडलतया विस्तीर्णावकाशस्य रक्ताशोकतरोरधः छायायामुपविष्टमत्युग्रतपोभिर्भुवन
१६ मिव सागरैः कनकगिरिमिव कुलाचलैः क्रतुमिव वैतानवह्निभिः कल्पान्तकालदिवसमिव द्वादशभिरविभिः कालमिव कल्पैः समन्तान्महर्षिभिः परिवृतमुग्रशापभीतयेव कम्पितदेहया प्रण
यिन्येव विहितकेशग्रहया क्रुद्धयेव कृतभ्रूभङ्गया मत्तयेवाकुलितगमनया प्रसाधितयेव प्रकटितनिजकयानरया हीनतयेव भस्मधवलया धवलीकृतविग्रहं मायामिमीमिष्ठपलित
पांडुराभिः तपोभिर्विजित्य मुनिजनेन मारविलयधर्मपताकाभिरिवोर्ध्वार्जिताभिरमरलोकमारोढुं पुण्यरज्जुभिरिवोपसंगृहीताभिर्जिह्वस्पृष्टुस्पर्शनपरारेः कुसुममंजरीभिरिवोद्धृताभिर्ज
टाभिरुपशोभमानमुपचरितभस्मत्रिपुंड्रकेण तिर्यक्प्रवृत्तगंगास्रोतस्त्रयेणेव हिमगिरिशिलातलेनेव ललाटपट्टेनोपेतमधोमुखचन्द्रकलाकाराभ्यामवलम्बितवलिशिथिलाभ्यां भ्रू
लताभ्यामवष्टभ्यमानदृष्टिमनवरतमन्त्राभ्यासविवृताधरपुटतया निःयतद्भिः स्फटिकरुचिभिः सत्यप्रभोर्हिरिव स्वच्छेन्द्रियवृत्तिभिरिव विद्यागुणैरिव करुणारसप्रवाहैरिव दशनमयूखैर्धवलि
तपुरोभागमुद्गमकरुणाप्रवाहमिव जनकुमेविरलसोमोद्गारसगंधिनिश्वासावकृष्टैर्मक्षिकाभिः पापाणैरिव सदामुखभागसन्निहितैः परिस्फुरद्भिरंशुभिरविरहितमतिकृशतया निम्न
४ जनमा तरगंडगर्तैस्समुन्नतहनुघोणाकरालतारकैर्भक्षीयमाणविरलनयनपक्ष्ममालमुन्नतदीर्घरोमहृदूत्श्रवणविवरमानाभिलंबितेन कूर्चकलापेन मोरस्थानमंतिचपलानामिन्द्रियाणाम
नःसंयमनरज्जुभिरिव वीततानाभिः कंठनाडीभिर्निरन्तरावनद्धकंधरमुन्नतविरलास्थिपञ्जरमंसावलम्बितधवलयज्ञोपवीतमनिलवशाचलिततनुतरङ्गभङ्गमुत्पतत्प्लवमानन्नवमृणालमिव
मन्दाकिनीप्रवाहममकलुषमंगमुद्वहन्तममलस्फटिकघटिताक्षवलयमुज्वलमुक्ताफलग्रथितं सरस्वतीहारमिव चलदङ्गुलिविवरगतमावर्तयन्तमनवरतभ्रमिततारकाचक्रमपरमिव ध्रुवं
मुक्तासितशिराजालकेन जरत्कल्पतरुमिव परिणतलतासंचयेन निरन्तरनिचितममलेन कन्दाम्भःस्थिरिवामृतफेनैरिव गुणसन्तानतन्तुभिरिव निर्मितेन मानससरोजलक्षालनपवित्रेणाद्रुकू

यं कर्षमपि फकपिशंकं संजातपत्रपुटं एव तरुशिखरादस्मात्परिच्युतः श्येनमुखपरिभ्रष्टेनानेन प्रायो भवितव्यं। तथा ह्ययमल्पावशेषजीवितमयं मामीलितलोचनो मुहुरुत्प्लुत्य
निश्वासिति मुहुर्मुहुर्मुहुः खेनं पतति मुहुर्मुहुरास्यं चंचुपुटं विवृणोति न शक्नोति शिरोधरां धारयितुं तदेहि यावदेवायमसुभिर्न विमुच्यते तावदेवं गृहाणैनं संवतारय सलिलसमीपमित्यभि
धायं तेन मां सरसीतीरमनायत। उपसृत्य च जलसमीपमेकदेशनिहितदण्डकमण्डलुरादाय स्वयं मां मतिप्रयत्नेनोत्तानितमुखं महुल्याकतिचित्सलिलबिन्दूनपाययत्। अम्भः सेक
कृतसेकं च मामुपजातप्राणमुपतटप्ररूढस्य नलिनीपत्राशस्य जलार्द्रशिशिरायां छायायां निधाय यथासमुचितमकरोत्स्नानविधिम्। अभिषेकावसाने चानेकप्राणायामपूतो जपन्प
वित्राण्यघमर्षणानि प्रत्यग्रभग्नैरुन्मुखो रक्तारविन्दैर्नलिनीपत्रपुटेन भगवते सवित्रे दत्त्वार्घमुदतिष्ठत्। आगृहीतधौतधवलवल्कलश्च सद्योपजातसंध्यातपः केशतलनिर्धूतविप्रदन्तः के
मंडलुमापूर्णकमलाकिंजल्कसुरभिणा शुचिना सरोवारिणा प्रत्यग्रस्नानार्द्रजटेन सकलेन तेन मुनिकुमारककदम्बकेनानुगम्यमानो मां गृहीत्वा तपोवनाभिमुखं शनैः शनैरगच्छत्। अनतिदू
रमिव गत्वाहं दिशि दिशि सदासन्निहितकुसुमफलैः सालतिलकतालीतमालहिंतालबकुलबहुलैरेलालताकुलितनालिकेरकल्पायैर्लोललोध्रलवलीलवङ्गपल्लवैरुल्लसच्चूतरेणुपर
लैरलिकुलझंकारमुखरसहकारैरुन्मदकोकिलकुलकलालापकोलाहलिभिरुत्फुल्लकेतकीकुसुममञ्जरीरजःपुञ्जपिञ्जरैः पूगीलतादोलाधिरूढवनदेवतैस्तारकावर्षमिवाधर्मविनाशायि
फलं कुसुमानिकरमनिलचलितैरनवरतमतिधवलमुत्सृजद्भिः संसक्तपादपैः काननैरुपगूढमचकितप्रचलितकृष्णसारयूथवलाभिरुत्फुल्लस्थलकमलिनीशोभिनीभिर्मारीचमायामृगा
वल्लूनमकुरवीरुधलाभिर्ग्रथिवापकोटिसंतकंदराजैर्विषमितततलाभिर्दण्डकारण्यपल्लवीभिरुपशोभितप्रान्तमागृहीतसमित्कुशकुसुममृद्भिरध्ययनमुखरशिष्यानुगतैः सर्वतः प्रसर
द्भिर्मुनिभिरभ्यूनोपकंठमुत्कंठितशिखंडिमंडलसंपूर्यमानजलकलशपरणधानैर्मनवरतान्याहुतिप्रीतैः चित्रभानुभिः सशरीरमेव मुनिजनममरलोकं निनीषुभिरुद्धूयमानधूमलेखावले

कादं॰

मयकलुषिताः प्रसादमुपगताः पुनरपि जगति गुरुसतिराजहंसीव मानसे· चतुर्मुखमुखकमलवासिभिर्वेदैः सुचिरादिदमपरमुचितं मासादितं स्थानमिति मेनेमासाद्याधारस्कालोमिवकलिकाल

१७ सहितेन एवं सर्वविद्यानिपातेनेमिहं सर्वात्मना कृतावस्थितिर्न भगवता परिभूतकलिकालविलसितेन धर्मेण न स्मर्यते कृतयुगस्य· धरणीतलमिदमनेनाधिष्ठितमालोक्य न वहति नूनमिदानीं

समधिकं स्वर्गनिवासाभिमानं अम्बरतलं। अहोमहासत्वैयं जरायास्य प्रलयरविकरनिकरजटुर्न्निरीक्षो शिरोरुहेम नरामावे· फेनपुंजधवलागंगेव पशुपतेः शीर्षहृतिर्दिवशिरवाकलापे

विभावसौ निपतंतीन भीता· वहलाज्यधूमपटलमलिनीकृताश्रमपदस्य भगवतः प्रभावाम्भीतभीतेमिव रविकिरणजालकमपि हरतः परिहरतितपोवनमेतच्च पवनलोलशिखानाटैला

इवितान्तलयं दूर्वांत्रमंत्रपूतानि हवींषि प्रतिगृह्णन्मीत्या परिमुक्तयाय· तरलितकूलवल्कलोयं चाश्रमलताकुसुमसुरभिपरिमलो मंन्दसञ्चारी सपाङ्कमिवास्य समीपमुपसर्पतिगं

धवाहः प्रायोमहाभूतानामपि दुरभिभवानि भवंतितेजांसि· यतः सर्वतेजस्विनामयं चाग्रणीर्हि सर्वमिवाभातिजगदनेनाधिष्ठितंमहात्मना निष्कंपेयं क्षितिरनेनदवयम्भोरयं प्रवाहः करु

णारसस्य संतरणसेतुः संसारसिंधोरा धारः क्षमाम्भसां परशुस्तृष्णालतागहनस्य· सागरः सन्तोषामृतरसोपदेष्टासिद्धिमार्गस्यास्तगिरिरसद्ग्रहस्य मूलमुपशमतरोः नाभिः प्रज्ञाचक्रस्य

प्रासादो धर्मध्वजस्य तीर्थं सर्वविद्यावतारणानां वडवानलो लोभार्णवस्य निकषोपलः शास्त्ररत्नानां दावानलो रागपल्लवस्य महामंत्रः क्रोधभुजङ्गमस्य दिवसकरो मोहान्धकारस्य अर्गला

वंधो नरकद्वाराणां कुलभवनमाचाराणामायतनं मंगलानामभूमिर्मदविकाराणां दर्शकः सत्पथानामुत्पत्तिः साधुतायाः नेमिरुत्साहचक्रस्याश्रयः सत्वस्य प्रतिपक्षः कलिकालस्य

कोशस्तपसः सखासत्यस्य क्षेत्रमार्जवस्य प्रभवः पुण्यसंचयस्य अदत्तावकाशो मत्सरस्य अरातिर्विपत्तेरस्थानं विभूतेः अननुकूलोभिमानस्यासम्मतो दैन्यस्यानायत्तो रोषस्यानवकाशोवि परि

षयाणामनभिमुखः सुखानां। अस्यभगवतः प्रभावादेवोपशान्तवैरमपगतमत्सरं तपोवनं अहोमहाप्रभावो महात्मनां। यत्र हि शाश्वतिकमपहाय विरोधमुपशान्तात्मानस्तिर्यञ्चोपि

तपोवनवसतिसुखमनुभवन्ति। तथाहि एषविकचोत्पलवनान्धकारिणमुत्पतद्बारुचंद्रकशतं हरिणलोचनद्युतिशवलं मभिनवपाटुलमिव विरचति। शिखिनः कपोलमातपाहतो नि:

शङ्कमहिरयमुत्सृज्यमातरमनुपजातकेसरैः केसरिशिशुभिः सहसमुपजातपरिचयः प्रस्रवत्क्षारधारमापिबति करकुलावकः सिंहीस्तनं· एषमृणालाप्राङ्गिभिः शशिकरधवलंसटा

भारमामीलितलोचनो बहुमन्यते द्विरदकलभैराकृष्यमाणं मृगपतिः। इदमिह कपिकुलं गतचापलमुपनयति मुनिकुमारकेभ्यः स्नातेभ्यः फलानि। एतेन निवारयंतिमदान्धा अपि गंडस्थ

लभाजि मदजलपानन्निश्चलानि मधुकरकुलानि जातदयाः कर्णतालैः करिणः। किंवहुनातापसाग्निहोत्रधूमलेखाभिरुन्सर्पन्तीभिरहर्निशमुपपादितकृष्णाजिनोत्तरासंगशोभाः

फलमूलवल्कलिनो निश्चितमांसरवोपिसनियमाइवास्य भगवतः समीपवर्तिनोत्रलतास्पन्ते किं पुनः सचेतनाः प्राणिनः इत्येवं चिन्तयन्नमेवमांतस्येवरक्ताशोकतरोः छायायामेकदे

शेस्थापयित्वोहारीतः पादावुपगृह्यकृताभिवादनः पितुरनतिसमीपवर्तिनिकुशासनेसमुपाविशत्। आलोक्यतुमांतेमुनयः सर्व एव कुतोयमासादितः शुककशिशुरितिपजनितकान्तिह

तमपांशुपटलमध्यगतो हरिणीपतितवहुलजनयुक्तम्याववोधायुरासादितस्तपस्विद्यारोहितयावतस्य वनस्पतेर्नेराकृतेः स्वनीडमारोपयितुमितिजातदयेनानीतस्तावदयंमप्रत्रुपक्ष

तिरसमोंतरिक्षमुत्पतितुं तावदत्रैव कस्मिंश्चिद्रमतरुकोटरेमुनिकुमारकैरस्माभिश्चोपनीतेनेनीवारकणानिकरेणापि विविधफलरसेन च संवर्ध्यमानोधारयतुंजीवितं। अनाथपरिपालनं हि ध

र्मोस्यस्मद्विधानां मुक्तिन्नपक्षतिसुगगनतलसंचरणसमर्थो यावत्यातिपत्राखलो रोचिष्यते। इहैव वासमुजातपरिचयः स्थास्यतीत्येवमादिकमस्मत्संबद्धकलापमाकर्ण्यकिंचिदुपजातकुत

हलो भगवान्जावालिरीषदावलितकंधरः पुण्यजलैः प्रक्षालयन्निवमामतिप्रशान्तया दृष्ट्यासुचिरमभिज्ञातप्रत्यभिज्ञ इव पुनः पुनर्विलोक्यास्वस्यैवाविनयस्य फलमनेनानुभूयतइत्यवोचत

सहिभगवान्कालत्रयदर्शी तपः प्रभावादेव्यानचक्षुषासर्वमेवकरतलगतमिवजगदालोकयति वेत्ति च जन्मान्तराण्यतीतानि कथयत्यागामिनमर्थमीक्षणगोचरगतानां च प्राणिनामायुषः

कादं प्रमाणमावेदयति। यतः सर्वैव तापसपर्षदुत्सुका विदितजन्मप्रभावा कीदृशोऽनेनाविनयः कृतः किमर्थं कृतः क्व वायं जन्मान्तरे वा कोऽयमासीदिति कुतूहलिन्यभवत्। असकृद्याचितवता च तं भगवन्तमा
१८ वेदयं प्रसीद भगवन् कीदृशस्याविनयस्य फलमनेनानुभूयते कश्चायमासीज्जन्मान्तरे विहगजातौ वा कथमस्य संभवः किमभिधानो वायमित्यपनयतु नः कुतूहलमाश्चर्याणां सर्वेषां भगवान्प्र
भवः। इत्येवमुपयाच्यमानस्तु तपोधनपरिषदा स महामुनिरवदत्। अतिमहदिदमाश्चर्यमाख्यानमल्पशेषमहः प्रत्यासीदति च नः स्नानसमयो भवतामप्यतिक्रामति देवार्चनविधिवेला
तदुत्तिष्ठन्तु भवन्तः सर्व एव तावदाचरन्तु यथोचितं दिवसव्यापारमपराह्णसमये भवतां पुनः कृतफलमूलाशनानां विश्रब्धोपविष्टानामादितः प्रभृति सर्वमावेदयिष्यामः योऽयं यथा कृतमनेनान्य
परस्मिन्जन्मनीह लोके च यथास्य संभूतिरयं चापगतक्लमः क्रियतामाहारेणानियन्त्रणमयमप्यात्मनो जन्मान्तरवृत्तान्तं स्वप्नोपलब्धमिव मयि कथयति सर्वमशेषतः स्मरिष्यतीत्यभिवदन्नेवो
त्थाय सह तैर्मुनिभिः स्नानादिकं दिवसव्यापारमकरोत्। अनेन च समयेन परिणतो दिवसः स्नानोत्थितेन मुनिजनेनार्घविधिमुपपादयता यः क्षितितले दत्तमम्बरतलगतः साक्षादिव त
रक्तचन्दनाङ्गरागं रविरुदवहत्। ऊर्ध्वमुखैरर्कबिम्बनिहितदृष्टिभिरूष्मपैरिव तपोधनैरापीयमानतेजाः प्रसरो विरलातपो दिवसः संकुचितमानमभजत। उद्यत्सप्तर्षिसार्थस्पृष्टपरिजि
हीर्षयेव संहृतपादः पारावतचरणपाटलरागो रविरम्बरतलादलम्बत। आलोहिततारका जीलं जलशयनमध्यगतस्य मधुरिपोरिवावगलन्मधुधारमिव नाभिनलिनमतिप्रागातमपरार्ण
वे सूर्यमण्डलममज्जत्। विहाय धरातलमुन्मुच्य कमलिनीवनानि शकुनय इव दिवसावसाने तपोवनतरुशिखरेषु पर्वताग्रेषु च रविकिरणाः स्थितिमकुर्वत। आलग्नरक्तातपच्छेदा मुनिभि
रालम्बितलोहितवल्कला इवाश्रमतरवः क्षणमशोभन्त। अस्तमुपगते च भगवति सहस्रदीधितावपरार्णवतटादुल्लसन्ती विद्रुमलतेव पाटला संध्या समदृश्यत। यस्यामावध्यमानध्यानमेकदे
शदुह्यमानहोमधेनुदुग्धधाराध्वनिमनोहरमग्निहोत्रवेदीविप्रकीर्यमाणहरितकुशमृषिकुमारिकाभिरितस्ततो विक्षिप्यमाणदिग्देवतार्चनबलिसिक्थमाश्रमपदमभवत्। क्वापि विचरत्परि

लवल्कलेन द्वितीयेनेव जटाजालकेन संध्यादितं मासन्नवर्तिना मन्दाकिनीसलिलपूर्णेन त्रिदण्डोपविनिहितस्फाटिककमण्डलुना विकचकमलराशिमिव राजहंसेनोपशोभमानमिव
नेः स्थैर्येणाचलानां गाम्भीर्येणार्णवानां तेजसा सवितुः प्रशमेन तुषाररश्मेर्निर्मलतयाम्बरस्य संविभागमिव कुर्वाणं वैनतेयमिव स्वप्रभावोपात्तसकलद्विजाधिपत्यं कमलासनमिव
वाश्रमगुरुं जरच्चन्दनतरुमिव भुजगनिर्मोकधवलजटाकुलं प्रशस्तवारणमिव प्रलम्बकर्णतालं बृहस्पतिमिव जन्मसंवर्द्धितकचं दिवसमिवोद्यदर्कबिम्बभास्वरमुखं शरत्कालमिव
क्षीणवर्षमनुमिव प्रियसत्यव्रतमम्बिकाकरतलमिव रुद्राक्षग्रहणनिपुणं प्रावृट्समयसूर्यमिव कृतोत्तरायणसंगमोर्वीतलमिव सततपयोभक्षं पातालनगरमिव दीनानाथवि भी प्म: ४
पन्नपारणं पशुपतिमिव भस्मपाण्डुरोमाश्लिष्टशरीरं भगवन्तं जाबालिमपश्यं। अवलोक्य चाहमचिन्तयमहो प्रभावस्तपसामियमस्य शान्तापि मूर्तिरुत्तप्तकनकावदाता
परिस्फुरन्ती सौदामिनीव चक्षुषः प्रतिहन्ति तेजांसि। सततमुदासीनापि महाप्रभावतया भयमिवोपजनयति प्रथमोपगतस्य शुष्कनलकाशकुसुमनिपतितानलचटुलट
त्तिनित्यमसहिष्णु तपस्विनां प्रतनुतपसामपि तेजः प्रकृत्या दुःसहं भवति किं पुनः सकलभुवनवन्दितचरणानामनवरततपःसलिलक्षालितमलानां करकमलतला
मलकफलवदखिलं जगदालोकयतां दिव्येन चक्षुषा भगवतामेवंविधानां मलपकारिणी पुण्याभिर्नामग्रहणान्यपि मुनीनां किं पुनर्दर्शनानि धन्यमिदमाश्रमपदं यत्रायमधि
पतिर्यत्र। अथवा भुवनतलमेवं धन्यमखिलमनेनाधिष्ठितमवनितलकमलयोनिना। पुण्यभाजः खल्वमी मुनयः यदहर्निशमेनमपरमिव नलिनासनमुपगतान्यव्यापारा
मुखकमलावलोकननिश्चलदृशः पुण्याः कथाः शृण्वन्तः पर्युपासते। सरस्वत्यपि धन्या यास्मिन्सततमतिप्रसन्ने करुणाजलनिस्यन्दिन्यगाधगाम्भीर्ये विशुद्धिनकुलपरिवारे
मुखकमले सम्पर्कमनुभवन्ती वसति राजहंसीव मानसे। चतुर्मुखमुखकमलवासिभिर्वेदैः स्फुचिरादद्यमपरमुपचितमासादितं स्थानम्। एनमासाद्य शरत्कालमिव कलिकालपेलवधरस

कादं॰ हमुनिभिरुपस्तूयमानश्चंद्रातपोभ्दासितमिव तपोवनैकदेशे वेत्रासनैकदेशोपविष्टं मन्तिहारवर्जितो जालपादनाम्ना शिष्येण दर्भपवित्रपाणिना संवाह्यमानचरणं मामपरेण चामरेण
१९ पवीज्यमानं पितरमुवाच। तात सकलैषं महाश्चर्यश्रवणकुतूहलाकुलितहृदया समुपस्थिता तापसपर्षद्बद्धमंडला प्रतीक्षते। अयमनीतप्रायश्च वृत्तान्तोऽवधिर्मुकुलत्वेनैव दृष्टो
दृष्टेनेन कृतमन्यस्मिन्नन्मनि कोऽवायमभूत् विद्यमिनि वेत्थ एवमुक्तस्तु स महामुनिरग्रतः स्थितं मामिव लोकान्तरोर्ध्वं सर्वानेकाग्रश्रवणांस्तपस्विन्मुनीनबुधाशान् प्रवीत। श्रूयतां
यदि कुतूहलमस्ति सकलत्रिभुवनललामभूता प्रसवभूमिरिव कृतयुगस्यात्मनिवासो चितेव भगवतो महाकालाभिधानेन भुवनत्रयसर्गस्थितिसंहारकारणेन प्रमथनाथेना
परेवपृथिवीसमुत्पादिता· द्वितीयपृथिवीशंकया च जलनिधिनेव रसातलगंभीरेण जलपरिखावलयेन परिवृता पशुपतिनिवासप्रीत्या च गगनतलोद्वेखिशिखरमालेन
कैलासगिरिणेव सुधासितेन प्राकारमंडलेन परिगता· प्रकटशंखशुक्तिमुक्ताप्रवालमरकतमणिराशिभिश्चामीकरचूर्णवालुकानिकरनिचितैरायामिभिरगस्त्यपरिपी
तसलिलैः सागरैरिव महाविपणिपथैरुपशोभिता सुरसुरसिद्धगंधर्वविद्याधरोरगाध्यासिताभिश्चित्रशालाभिरनवरतोत्सवालोककुतूहलादम्बरनलादवनीर्णाभिर्दि
व्यविमानपंक्तिभिरिवालंकृता· मथनोद्धतदुग्धसिंधुधवलमंदरद्युतिभिः कनकमयामलकलशशिखैरनिलदोलायितसितध्वजैरुपरिपतद्गंगौघैरिव तुहिनगिरिशिखरै
रमरमन्दिरैर्विराजितचत्वरा टंकासुधावेदिकोपशोभितोदपानैरनवरतचलितजलघटीयंत्रसिच्यमानहरितोपवनान्धकारैः केतकीधूलिधूसरैरुपशाल्यकैरुपशोभिता मदमुदितमुख
रमधुकरपटलांधकारितनिष्कुटास्फुरदुपवनलताकुसुमपरिमलसुरभिसमीरणा· रणितसौभाग्यघंटैरालोहितान्यफलकपताकैरावर्द्धरत्नचामरैर्वकुममयैः प्रतिभवनमुच्छ्रितै
र्मकरांकैः मदनयष्टिकेतुभिः प्रकाशितमकरध्वजपूजा· सततप्रवृत्ताध्ययनध्वनिधौतकल्मषा· अभिमितमुरजरवगंभीरगर्जितैः सलिलपिकरासाररचितदुर्दिनैः पर्यस्तदिवसकर

ग्रहागमारूनिकुया:

किरणास्तवकरचितसुरचापबालकैर्धारागृहैः कलमनमयूरमंडलैरामंडलीकृतशिखंडैस्तांडवव्यसनिभिरावध्यमानकेकारवकोलाहला· विकचकुवलयदलकान्तैरुन्मुक्तकुमुद
वलोदरैरनिमिषदर्शनरमणीयैराखंडललोचनैरिव सहस्रसंख्यैरुद्भासितासरोभिः अविरलकदलीवलकलिताभिरमृतफेनपुंजपांडुराभिर्दीर्घिकाभिरंतवलभिकाभिर्धवली
कृता· यौवनमदमत्तमालवीकुचकलशालुभितसलिलया भगवत्या महाकालस्य शिरसि सुरसरितमालोक्य समुपजातेर्ष्ययेव सततावद्धतरंगभ्रुकुटीलेखया खेलमिव शालयं
त्यापि शिप्रया परिक्षिप्ता· निखिलभुवनतलख्यातयशसा हरजटाचंद्रेणेव कोटिसारेण मैनाकेनेवाविदितपक्षदातेन मंदाकिनीप्रवाहेणेव प्रकटितकनकपद्मराशिना स्मृतिशा
स्त्रेणेव सभावसथकूपप्रपारामसुरसदनसेतुयंत्रप्रवर्तकेन मन्दरेणेव उद्धृतसमस्तसागररत्नसारेण संगृहीतगारुडेनापि भुजंगासंगभीरुणा करलोपजीविना प्रणयिजन
नोपजीव्यमानविभवेन वीरेणापि विनयवता प्रियंवदेनापि सत्यवादिना अभिरूपेणापि स्वदारसंतुष्टेन अतिथिजनाभ्यागमार्थिनापि परप्रार्थनानभिज्ञेन कामार्थपरेणापि ध
र्मप्रधानेन महासत्वेनापि परलोकभीरुणा सकलविज्ञानविशेषविदा विद्यावदातेन दानशीलेनादीनेन द्वेषिणा स्मितपूर्वाभिभाषिणा परिहासपेशलेनोज्ज्वलवेषेणाशिक्षिताशेष
देशभाषेण वक्रोक्तिनिपुणेनाख्यायिकाख्यानपरिचयचतुरेण सर्वलिपिज्ञेन महाभारतपुराणरामायणानुरागिणा बृहत्कथाकुशलेन द्यूतादिकलाकलापपारगेणामृतरागि
णा सुभाषितव्यसनिना प्रशान्तेन सुरभिमाससमानुवृत्तेनेव सततदाक्षिण्येन हिमगिरिकाननेनेवान्तःसरलेन लक्ष्मणेनेव रामाराधननिपुणेन प्राञ्जलेनेवाजितभरतभरतपरिचयेन
दिवसेनेव मित्रानुवर्तिना बौद्धेनेव सर्वनास्तिवादशूरेण सांख्यागमेनेव प्रधानपुरुषगुणोपेतेन निवासिजनेनाधिष्ठिता सशैलेव प्रासादैः सशाखानगरेव महाभवनैः सकल्पद्रुमेव
सत्पुरुषैः दर्शितविश्वरूपेव चित्रभित्तिभिर्गृहपङ्क्तिभिरमराधियमूर्तिरिव सरस्वतीनान्धध्वमप्रतापपशुपतिलास्यक्रीडेव सुधाधवलाट्टहासा देवजातरूपप्रयांगरुदमूर्तिरिवाच्युतस्थिति

रामा२

कादं· रमणीयासंध्येवपद्मरागानुरागा प्रभातवेलेव प्रवृद्धसर्वलोका पावकवसतिरिव अवलम्बितचारुचामरनागदंतधवलगृहा शेषतनुरिवासन्नवसुधाधरा जलनिधिमथनवेलेवमहा
२० घोषपूरितदिगन्तरा· प्रस्तुताभिषेकवेलेव सदासन्निहितकनककलशसहस्रा· गौरीवमहासिंहासनोचितमूर्तिः अदितिरिव देवकुलसहस्रसेव्या महावराहलीलेव दर्शितहिर
ण्याक्षपाता· कद्रूरिवानीतिभुजंगलोका आस्तीकतनुरिवानन्दितभुजङ्गलोका· हरिवंशकथेवानेकबालक्रीडारमणीया· प्रकटांगणोपभोग्याप्यखंडितचारित्रा अरुणवर्णापिसुधा
धवला विलंबितमुक्ताकलापापि विविधहारभूषणा बहुप्रकृतिरपि स्थिरा विजितामरलोकद्युतिरवंतीषूज्जयिनीनाम नगरी। यस्यामुत्तुंगसौधोत्संगसंगीतसंगिनीनामङ्गनानाम
तिमधुरेण गीतरवेणाकृष्यमाणाधोमुखतुरंगस्तुरःपर्यस्तध्वजपताकापटः कृतमहाकालप्रणाम इव प्रतिदिवसमालक्ष्यते भगवान्दिवसकरः। यस्यांच संध्यारागारुणाइवसिं
दूरमणिकुट्टिमेषु प्रारब्धकमलिनीपरिमिलनाइव मरकतवेदिकासु गगनतलप्रसृताइव वैडूर्यमणिभूमिषु तिमिरपटलविघटनोद्यताइव कृष्णागुरुधूममण्डलेषु अभिभूततारकापंक्त मुणिवि प्रावः
यइव मुक्ताफलप्रालंबेषु विकचकमलचुम्बिनइव नितंबिनीमुखेषु प्रभातचंद्रिकामध्यपतिताइव स्फटिकमणिभित्तिप्रभासु गगनसिंधुतरंगसंगिनइव सितपताकांशुकेषु पदविताइव
सूर्यकान्तोपलेषु राहुमुखकुहरप्रविष्टाइव इन्द्रनीलवातायनविवरेषु विराजंते रविगभस्तयः। यस्यांचानुपजाततिमिरत्वाद्विघटितचक्रवाकमिथुनाव्यर्थीकृतसुरतप्रदीपाः संजातमदना
नलदिग्दाहाइव यान्ति कामिनीनां भूषणप्रभाभिर्बालातपपिञ्जरा रजन्यः। यांच सततिसहितविषमलोचनाम नवरतमतिमधुरेण रतिप्रलापइव प्रतिवासरं मुखरीकरोति मकरकेतुदाहहेतु
भूतो भवनकलहंसकुलकोलाहलः। यस्यांच निशिनिशि पवनवशविलोलैर्दुकूलपल्लवैरुच्छ्रसद्भिर्मालवीमुखकमलकांतिलज्जितस्येन्दोः कलङ्कमिवापनयन्तो दूरप्रसारितोर्ध्व
ध्वजभुजाः प्रासादा लक्ष्यन्ते। यस्यांच सौधशिखरशोन्तरुणापिनीनां पवनमुखानि सुंदरीणां मदनपरवशाइव पुंपतितः प्रतिमाछलेन लुठति बहलचन्दनजलसेकशिशिरेषु मणिकुट्टिमे

वसावसाने लोहिततारका तपोवनधेनुरिव कपिला परिवर्तमाना संध्या मुदितैस्तोयाधनैरदृश्यत। अचिरप्रोषिते च सवितरि शोकविधुरा कमलमुकुलकमंडलुधारिणी हंससितदुकूल
परिधाना मृणालधवलयज्ञोपवीतिनी मधुकरमंडलाक्षमालावलयमुद्वहंती कमलिनी रविसमागमव्रतमिवाचरत्। अपरसागराम्भसि पतिते दिवसकरे तत्पतनवेगोत्थितमम्भःशीकर
निकरमिव तारागणमम्बरमधारयत। अचिराच्च सिद्धकन्यकाविक्षिप्तसंध्यार्चनकुसुमशबलमिव सतारं वियदराजत। क्षणेन चोन्मुखेन मुनिजनेनोर्ध्वविकीर्णैः प्रणामाञ्जलिज
लैः प्रक्षाल्यमानैरिवागलदखिलः संध्यारागः। क्षयमुपगतायां च संध्यायां तद्विनाशदुःखिता कृष्णाजिनमिव विभावरी तिमिरोद्गममभिनवमवहत्। परिहाय मुनिहृदयानि सर्वम
न्यदन्धकारतां तिमिरमनयत्। क्रमेण च रविरस्तमुपगत इत्युदन्तमुपलभ्य समुपजातवैराग्यो धौतदुकूलवल्कलधवलाम्बरः संतापतः पुरःपर्यन्तावस्थिततनुतिमिरतमालवनलेखं
सप्तर्षिमंडलाध्युषितमरुन्धतीसंचरणपवित्रमुपहिताषाढमूलक्षमाणमलमेकान्तस्थितचानुजोरका मगोमम रलोकाम्भसमिदंगगनेमम्तरीधितिरध्यतिष्ठत्। चंद्राभरण
भर्तेस्फारस्फाककपालशकलालङ्कृतदिग्भ्रमतलो अम्बकोजमाहादिवगङ्गासर्गरम्मापूरयंती हंसधवला धरण्यामपतज्ज्योत्स्ना। हिमकरसरसि विकचपुंडरीकसिते चंद्रिकाजल
पानलोभादवतीर्णो निश्चलमूर्तिरमृतपङ्कलग्न इवालक्ष्यतान्तः हरिणः। तिमिरजलधरसमयापगमानन्तरमभिनवसितसिन्दुवारकुसुमपांडुरैरर्णवागतैरगास्त्यंते हंसैः। श्वेतकुमुद
सरांसि चन्द्रपादैर्विगलितसकलोदयरागां रजनिकरबिम्बमम्बरापगावगाहधौतसिन्दूरमैरावतकुम्भस्थलमिव जनानुरागमलक्ष्यत। शनैःशनैश्चदूरोदिते भगवति हिमरश्मिरिसुधा
धूलिपटलेनेव धवलीकृते चन्द्रातपेन जगत्यवश्यायजलबिंदुपतनशनिते कमन्दगतिषु विघटमानकुमुदखंडकषायपरिमलेषु समुपोढनिद्राभरालसतारकैरन्योन्यग्रथितपुच्छ
सपुटैरास्यरोमन्थमन्थरमुखैः रुरवासीनैराश्रममृगैरभिनन्दितागमनेषु प्रवहत्सु निशासमीरेषु अर्धयाममात्रावखंडितायां विभावर्यां हारीतः कृताहारं मामादाय सर्वैस्तैः स

नचालितमामूलतोधर्मद्रुमाननेनैकेनाभिवपशुपतिरवष्टभ्यपुनरपि।स्थिरीचकार।यंचरतिप्रलापोपजनितदयार्द्रहृदयहरनिर्मितमपरमिवमकरकेतुंममंस्तलोकः।यंचज
कादं· लनिधितरङ्गधौतमेखलाम्पत्राजश्विचारिताशागाद्दिगुणिततरतरकुसुमप्रकरादयरिन्दुविम्बविशालस्यम्भन्नविंदुदुर्दिनार्द्वचंदनारविशिरकररथतुरगखुरशिखरोत्क्षेपवक्षं
२१ त्रिलोत्तमस्तवक·पल्लवादेरावतकरलूनशाखकीकवलादशोलाद्दृदयनाम्नः·कपिकुलविलुप्तविरलवल्लीलताफलात्दधिविनिर्गतजलदेवताभिर्वद्यमानरामपादरेखलनि
यातदलितपांशवकुलशकलतारकितशिलातलान्नीलकरजलाकलितशैलसहस्रसंभृतादासेतुबंधाद्दक्षिणनिर्भरजलधौततारकासार्थांस्मन्तमथनोघतवैकुंठकेयूरपत्रमकरको
टिकषणमसृणितजर्गेधाश्वस्फूरास्फरद्वेलावलयितवासुकिसमाकर्षणारंभवलचरणभरचलितनितम्बात्अमजपीकरसिक्तसानोरामन्दराचलाट्टैरनारायणचरणमुद्राङ्कि
तचहरिकाश्रमरमणीयात्कुबेरपुरसुंदरीभूषणरवमुखरशिखरातसप्तर्षिसंध्योपासनपूतप्रस्रवणाप्तसौरुकोरदोद्दलितसौगंधिकखंडस्फुजांधिमेखलादागंधमाकल्हादंदना
तंसेवाञ्जलिकमलमुकुलदन्तुरैःशिरोभिःप्रणानरवमयूखाग्रग्रथितमुकुटपत्रलताग्रंथयोभयचकितततरलतारकदृशोभुजबलविजिताःप्रणेमुरवनिपतयः।येनचानेकर
त्नांशुजालपल्लवितेव्यालम्बिमुक्ताफलजालकेदिग्गजेनेवकल्पतरुणाक्रान्तेसिंहासनेभरेणशिलीमुखव्यतिकरकम्पितालतावनेमुग्धपामिव्यःसर्वद्विषः।यस्मैचमन्येऽन
न्यसाधारणप्रान्तिसंपदेस्फरयतिरपिस्पृहयांचकार।यस्माच्चधवलीकृतभुवनतलःसकललोकहृदयानंदकारीक्रौञ्चादिवहंसनिवहोनिर्जगामगुणगणः।यस्यचामृतामो
दसुरभिपरिमलयामन्दरोद्धतवहलदुग्धसिंधुफेनलेखयेवधवलीकृतसुरासुरलोकयादशास्फरदिङ्मुखरितभुवनमभ्राम्यतकीर्त्या।यस्यचातिदुःसहप्रतापसंतापखिद्यमा
नेवक्षणमपिनमुमोचावदातपत्रच्छायांराजलक्ष्मीः।तथाचयस्यरिपुहृद्धिमिवसुप्तावेपदेशमिवजग्राहवहुमङ्गलमिवमेनेमंत्रमिवजजापस्वागममिवनविसस्मारचरितंजनः।

श्री

नद्यत्रं पत्रंगाहनपञ्च्योरिन्यमरः ४

जलं १ यस्मिंश्चराजनिजितजगतिपक्षतोप्रत्ययानोपरलेख्यर्पणानांनमभिमुखावस्थानेमूलपाणिप्रतिमानांदुर्गाश्लेषःजलधराणांचापधारणंध्यानीजलंदिव्यंप्रतीहारीणामसिधा
गात्रवं धनं २ रणंनैत्रूमसिधारणंध्वजानामुन्नतिर्धनुषामवनतिःवंशानांशिलीमुखच्छतानिदेवतानोयात्राकुसुमानांवंधनस्थितिरिन्द्रियाणांनिग्रहोवनकरिणांवारिप्रवेशोग्रहाणांतुला
दैर्घ्य रोहणंमगस्त्योदयेविषविशुद्धिःकेशानस्त्रानांमायतिभेदोमुक्तरत्नमेघग्रहणाख्याद्दोशाशिनोज्येष्ठानिक्रमोमहाभारतेदुःपापानापराधःवयःपरिणामेदंडग्रहणं[redacted]असि
पत्रिवारेकोषगुप्तिःकामिनीकुचेषुपत्रभंगाःकरिणांदानविछित्तिरक्षक्रीडासुशून्यगृहदर्शनंद्यथिव्यामासीत्।तस्यराज्ञोनिखिलशास्त्रकलाकलापावगाहगम्भीरबुद्धिराशैशवादुपा
रूढनिर्भरप्रेमरसोनीतिशास्त्रप्रयोगकुशलोभुवनराज्यभारनौकर्णधारोमहत्स्वपिकार्यसंकटेष्वविषण्णधीःधामधैर्यस्यस्थानंस्थितेःसिंधुःसत्यस्यगुरुर्गुणानामाचार्यआचाराणा
धाताधर्मस्यशेषाहिरिवसकलमहीभारधारणाक्षमःसलिलनिधिरिवमहासत्वनिवासःजरासंधइवघटितसंधिविग्रहःत्र्यम्बकइवप्रसाधितदुर्गःयुधिष्ठिरइवधर्मप्रभवःसकल
वेदवेदाङ्गविद्शेषराज्यमंगलैकसाधोधिषणाइवसुरसूनोसीरस्यकविरिवहृद्यपर्वणःवसिष्ठइवदशरथस्यविश्वामित्रइवरामस्यधौम्यइवाजातशत्रोःदमनकइवनलस्यसर्वकार्ये
प्रतिहतमतिरमात्योब्राह्मणःशुकनासोनामाभवत्।योनरकासुरशास्त्रप्रहारभीषणेभ्रमन्मन्दरनितम्बनिर्ययनिष्पेषकठिनांसपीठेनारायणवक्षस्यपि।स्थितामदुष्करला
भाँममन्यतप्रज्ञावलेनलक्ष्मीं।यंचसमासाद्यदर्शितराज्यफलाललितेवमहायास्यमनेकप्रतानगहनाविस्तारमुपययौप्रज्ञा।यस्यानेकचारपुरुषसहस्रसंचारणोचितैचतुरुदधिव
लयपरिक्षेपप्रमाणेधरणितलेभवनइवाविदितमहरहःसमुच्छ्वसितमपिराज्ञांनासीत।सराजावालएवसुरकुञ्जरकरपीवरेणराजलक्ष्मीलीलोपधानेनसकलनगरभपप्रदा
नरणपटुदीक्षापूपेनस्फुरदसिलतामरीचिजालजटिलेनैनिखिलारातिकुलप्रलयधूमकेतुदंडेनवाहुनाविजित्यसकलद्वीपवलयांवसुंधरांतस्मिन्शुकनासनाम्निमंत्रिणिसुहृदीव

राज्यभारमारोप्यसुस्थिताः प्रजाः कृत्वाकर्तव्यशेषमपरमपश्यन्प्रशमिताशेषविपक्षतयाविगलिताशङ्कः शिथिलितपृथ्वीव्यापारः प्रायशोयौवनसुखमनुबभूव। तथाहि। कदाचिदु
कादं त्प्रसन्नकठोरकपोलपुलकजर्जरितकर्णपल्लवानांप्रणयिनीनांचन्दनजलछटाभिरिवस्मितसुधाछटाभिरभिषिच्यमानः कर्णोत्पलैरिवलोचनान्तैरभिताड्यमानः कुंकुमपट
२२ वासधूलिभिरिवाभरणप्रभाभिराकुलीक्रियमाणोलोललोचनोधवलान्यकैरिवकरनखरमयूखजालैराहन्यमानश्चम्पककुसुमरत्नमालिकाभिरिवभुजलताभिराबध्यमा
नोरक्षायरक्षकरतलचलन्मणिवलयपरवरमणीयमतिरभसदलितदंतपत्रदलदन्तुरितपायनमुद्रिमचरणजलाद्रलक्तकरक्षोवक्षसंसरभसकचग्रहधूसितमणिकर्णपूरमुद्ग
क्षितकुचकलशागुरुपंकपत्रलताङ्कितपृष्ठदयरमणुष्मजलकणिकालुलितगोरोचनातिलकपत्रभङ्गमनङ्गपरवशः सुरतमाततान। कदाचिन्मकरकेतुकनकनाराचपरम्परा
मिरिवकामिनीकरपुटविनिर्गताभिः कुंकुमजलधाराभिः पिंजरीक्रियमाणकायोलाक्षाजलछटाप्रहारपाटलीकृततरुकूलोऽम्लानमदजलबिंदुधवलचन्दनन्यासकः कनकशृङ्गकोशे
ष्ठिक्रीडः। कदाचित्कुचचंदनचूर्णधवलितोर्मिमालंचटुलतुलाकोटिवाचालचरणालक्तकसिक्तहंसमिथुनमलकनिपतितकुसुमसौरभंपूयमानकर्णकुवलयदलंउन्नतानितम्बविम्ब
संक्षोभजर्जरिततरङ्गमुद्दलितनालपर्यस्तनलिननियातितधूलिपटलमनवरतकरतलास्फालनविस्फुरत्फेनबिन्दुसावरोधजनोजलक्रीडयागृहदीर्घिकानामभ्रम्चकार। कदाचित्सं
केतवंचिताभिः प्रणयिनीभिराबद्धभंगुरभ्रूकुटिभिराच्छिन्नमणिपारिहार्यमुखरभुजलताभिर्वकुलकुसुमावलीसंयतचरणोनखकिरणमिश्रैः कुसुमदामभिः कृतापराधइव
समताड्यत। कदाचिद्बकुलतरुरिवकामिनीगंडूषसीधुधाराखादमुदितोविकासमभजत। कदाचिदशोकतरुरिवयुवतिचरणतलप्रहारसंक्रान्तालक्तकरसोरागमुवाह। कदाचिन्मुस
लायुधइवचन्दनधवलः कण्ठावसक्तलोलकुसुममालः पानमसेवत। कदाचिद्गंधगजइवमदरक्तकपोलदोलायमानकर्णपल्लवोमदकलः काननविकचवनलताकुसुमसुरभिपरि

कमलालाञ्छनः। यस्यांचनिशावसानेप्रबुद्धस्यतारतरमतिपठतः पंजरभाजः शुकशारिकासमूहस्यरवेणाभिभूतामहसारसविरुतेनविस्तारिणाविलासिनीभूषणरवेणां
विभाव्यमानाव्यर्थीभवन्तिप्रभातमङ्गलगीतयः। यस्यांचानिशन्तिर्मणिशीपानांमंतःतरलताहारलतानामस्थितिः सङ्गीतमुरजध्वनीनांद्वंद्ववियोगशङ्कानाम्नांवर्णपरीहा
कनकानांअस्थिरत्वंध्वजानांमित्रद्वेषः कुमुदानांकोशगुप्तिरसीनांकिंबहुना। यस्यांचसुरासुरचूडामणिमरीचिचयचुम्बितचरणनखमयूखोनिशितत्रिशूलदारितांध
कमहासुरोगौरीनूपुरकोटिघृष्टशेखरचन्द्रशकलः त्रिपुरभस्मरजःकृताङ्गरागोमकरध्वजध्वंसविधुरयारत्याप्रसादयन्त्याप्रसारितकरयुगलविगलितवलयनिकरार्चि
तचरणः प्रज्वलानलशिखाकलापकपिलजटाभारभ्रान्तामरसिंधुरन्ध्रकारिभगवानुत्सृष्टकैलासवासप्रीतिर्महाकालाभिधानः स्वयंप्रतिवसति॥ तस्यांचैवंविधायांनगर्यांनग
लनहुषययातिधुन्धुमारभरतभगीरथदशरथजनमेजयार्जुनप्रतिमोभुजबलोपार्जितभूमंडलः फलितशक्तित्रयोमतिमानुत्साहसंपन्नोनीतिशास्त्राखिन्नबुद्धिरधीतधर्मशा
स्त्रस्तृतीयइवतेजसाकान्त्याचसूर्याचन्द्रमसोरनेकसमरजयलब्धमूर्तिरुपशमितसकलजगदुपप्लवोविहायकमलवनान्यवगणय्यनारायणवक्षःस्थलवसतिसुखमुत्फुल्लार
विन्दहस्तयाश्रियासमागमैकव्यसनिन्याभिज्ञानंआलिङ्गितोलक्ष्म्यामहामुनिजनसंसेवितस्यमधुसूदनचरणद्वयस्यसुरसरित्प्रवाहस्यप्रभवः सत्यसौविदिषस्यापिरिपुजनसन्ता
पकारिणः स्थिरस्यापिअनवरतंभ्रमतोनिर्मलस्यापिमलिनीकृतारातिवनितामुखकमलद्युतेरतिधवलस्यापिसर्वजनरागकारिणः सुधास्रुतेरिवजलनिधिरुद्भवोयशसः पातालरू
वाश्रितोनितम्बपक्षतिभीतैः क्षितिभृतांकुलैः ग्रहगणइवबुधानुगतोमकरध्वजइवोढुम्नविग्रहोदशरथइवसुमित्रोपेतः पशुपतिरिवमहासेनानुगतोभुजगराजइवक्षमाभरगुरुः धा
नर्मदाप्रवाहइवमहावंशप्रभवः अवतारइवधर्मस्यप्रतिनिधिरिवपुरुषोत्तमस्यपरिगतप्रजापीडोराजातारापीडोनामाभवत्। यस्तमःप्रसरमलिनवपुषापापबहुलेनकलिकाले

कादं· हंसमालेवमानसस्यचन्दनवनराजिरिवमलयस्यफणामणिशिखेवशेषस्यभूषणमभूत्त्रिजगतोविस्मयजननीजनानीववनिताविभ्रमाणांएकस्थानान्तःपुरप्रधानभूतामहिषीविलासवतीनाम॥एकदा

चतदावासमुपगतस्तांचिन्तास्तिमितदीनदृष्टिनाशोकमूकेनपरिजनेनपरिवृतामाराद्वस्थितैश्चध्यानानिमिषलोचनैःकंचुकिभिरुपास्यमानामनतिदूरवर्तिनीभिश्चान्तःपुरवृद्धाभिराश्वास्यमानामविरलाश्रु

२३ बिन्दुपाताद्रीकृतदुकूलांमनलङ्कृतांवामकरतलविनिहितमुखकमलामसंयताकुलालकांशिबिरपर्यङ्किकोपविष्टांमहादेवींददर्श।कृतप्रत्युत्थानांचतांतस्यामेवपर्यङ्किकायामुपवेश्यस्वयंचोपविश्या

विज्ञातवाष्पवेगकारणोभीतभीतइवकरतलेनविगतवाष्पाम्भःकणौकुर्वन्कपोलौभूमिपालस्तामवादीत्।देविकिमर्थमन्तर्गतगुरुशोकभारमन्थरमशब्दंरुद्यतेसन्ततिमुक्ताफलजालकमिवबाष्पबिन्दुनिकरमेता

स्तवपक्ष्मसंचयः।किमर्थंकृशोदरिनालङ्कृतासि।बालातपरक्तारविन्दकोशयोःकिमितिनपातितश्चरणयोरलक्तकरसः।कुसुमशरसरःकलहंसकौकस्मात्पादपङ्कजस्पर्शेननानुगृहीतौमणिनूपुरौ।किंनि

मित्तमपगतमेखलाकलापमूकोमध्यभागः।किमितिहरिणाङ्कइवहरिणलाञ्छनेननलिखितःकृष्णागुरुपत्रभङ्गःपयोधरभारे।केनकारणेनचीचीयंहरशिरोमुकुटचन्द्रलेखेवगङ्गास्रोतसानभूषितंहारेण

वरोरु।त्रिशिरोधरं।किंरथावहसिविलासिनिनिरवरश्रुजलवधौतकुङ्कुमपत्रलतंकपोलयुगलमिदंचकोमलाङ्गुलिदलनिकरंरक्तोत्पलमिवकरतलंकिमितिकर्णपूरतामारोपितं।इमांचकेनहेतुनामानि

निधारयस्यनुपरचितगोरोचनाबिन्दुतिलकामसंयमितालकिनीमलिकलेखां।अयंचतेबहलपक्षप्रदोषइवचन्द्रलेखाविरहितःकरोतिमेदृष्टिखेदमतिबहलतिमिरपटलान्धकारःकुसुमरहितःकेशपाशः।प्र

सीदनिवेदयदेविदुःखनिमित्तमेतेचपल्लवमिवसरागंममहृदयंकम्पयन्तिजरलीकृतस्तनान्तुकास्तवायतानिश्वासमरुतः।कच्चिन्मयापराद्धंमन्येनवाकेनचिदस्मदुपजीविनांपरिजनेनातिनिपुणमपिचि

न्तयन्नपश्यामिखलुस्खलितमल्पमप्यात्मनस्त्वद्विषयेसदापत्तंहिमेजीवितंराज्यंचकथ्यतांसुन्दरिशुचःकारणमित्येवमभिधीयमानापियदानकिञ्चिद्वचःप्रतिवचनंप्रपेदेविलासवतीतदानिवार्यवा

रिणाबाष्पबिन्दुरस्याःपरिजनमपृच्छत्।अथतस्यास्ताम्बूलकरंकवाहिनीसततप्रत्यासन्नामकरिकानामराजानमुवाच।देवकुतोदेवाद्स्वल्पमपिपरिस्खलितंअभिमुखेचदेवेकाप्राक्तिःपरिजनस्यान्यस्य

वाकस्याचिरपराद्धुं।किंतुमहाग्रहगृहीतेनेवविफलनरेन्द्रसमागमास्मीत्यपमस्यादेव्याःसंतापः।सुमहांश्चकालःसंतप्यमानायाः।प्रथममपिस्वामिनीदानवश्रीरिवसततनिन्दितसुरतापायनार्थीनस्नानभोजन

भूषणपरिग्रहादिषुसमुचितेषुदिवसव्यापारेषुकथंकथमपिपरिजनप्रयत्नात्प्रवर्तमानासशोकेवासीत्।देवस्यहृदयपीडापरिजिहीर्षयाचनदर्शितवतीविकारं।अद्यतुचतुर्दशीतिभगवन्तंमहाकाल

मर्चितुमितोगतयातत्रमहाभारतेवाच्यमानेश्रुतमपुत्राणांकिलगतिर्नास्तिनसन्तिलोकाःशुभाःपुत्रान्नोनरकात्त्रायतइतिश्रुत्वाएतद्भवनमागत्यपरिजनेनसशिरःप्रणाममभ्यर्थ्यमानापिनाहा

रमभिनन्दतिनभूषणपरिग्रहमाचरतिनोत्तरंप्रतिपद्यतेकेवलमविरलबाष्पबिन्दुदुर्दिनान्धकारितमुखकमलारोदित्येतदाकर्ण्यदेवःप्रमाणमित्येतदभिधायविरराम।विरतवचनायांतस्यांभूमिपालस्तू

ष्णींमुहूर्तंस्थित्वादीर्घमुष्णंचनिःश्वस्यनिजगाद।देविकिमत्रक्रियतेदैवायत्तेवस्तुन्यलमतिरुदितेनननवयमनुग्राह्याःप्रायोदेवतानाम्।आत्मजमुखामृतास्वादसुखस्यनूनमभाजनमस्माकंहृ

दयंमन्यस्मिन्नपिजन्मनिनकृतमवदातंकर्म।जन्मान्तरविहितंहिफलमुपनयतिपुरुषस्येहजन्मनि।नहिशक्यंदैवमन्यथाकर्तुमभियुक्तेनापि।यावत्तुमानुष्यकेशक्यमुपपादयितुंतावत्सर्वमुपपाद्यतां।

अधिकांकुरुदेविगुरुभक्तिं।द्विगुणामुपपादयदेवतापूजां।ऋषिजनपरिचर्यासुदर्शितादराभवपरमंहिदैवतमृषयोयत्नेनाराधितायथासमीहितफलानामतिदुर्लभानामपिवराणांदातारोभवंति॥

श्रूयतेहिपुराचण्डकौशिकप्रसादान्मगधेषुवृहद्रथोनामराजाजनार्दनस्यजेतारमतुलबलपराक्रमंजरासंधंनामतनयंलेभे।दशरथश्चराजापरिणतवयापिविभाण्डकमहामुनिसुतस्यऋष्यशृंगस्यप्रभावान्ना अह३

रायणभुजानिवाप्रतिहतानुदधीनिवाक्षोभ्यानवापचतुरःपुत्रान्।अन्येचराजर्षयस्तपोधनानाराध्यपुत्रदर्शनामृतास्वादसुखभाजोबभूवुः।अमोघफलाहिमहामुनिजनसेवा।ममापिखलुदेवि[illegible]

त्वाहनमधुविन्दुगालुविम्नस्तगोरसर्षपोभषभूतिलेखागोरोचनाचित्रितकंठसूत्रग्रंथिरुत्तानशयोदशनशून्यस्मिताननःपुत्रकोजनयिष्यतिमेहृदयाह्लादं।कदागोरोचनाकपिलद्युतिरन्तःपुरिकाक

रतलपरम्परासंचार्यमाणमूर्तिरशेषजनाभिनन्दितोमंगलप्रदीपइवमेशोकान्धकारमुन्मूलयिष्यतिचक्षुषोः।कदाक्षितितलरेणुधूसरोमांरमयिष्यतिममहृदयेनदृश्याचसहपरिभ्रमन्भवनाङ्गणं।कदा

केसरिकिशोरकइवसंजातजानुचंक्रमणमग्रतःसंचरिष्यतीतस्ततःस्फटिकमणिमयभित्त्यन्तरितान्भवनमयूरशावकानाजिघृक्षुःकदान्तःपुरिकानूपुरनिनादसंगतान्गृहकलहंसकाननुसरन्कक्षान्तरप्रधावितांकनक
कादं मेखलाघंटिकारवानुसारिणीमायासयिष्यतिधात्री।कदाकृष्णागुरुपंकलिखितमदलेखालंकृतगंडस्थलःकोमलमुखरवशंखध्वनिजातप्रीतिर्नृत्यकविप्रकीर्णचन्दनचूर्णधूलिधूसरःकुंचिताङ्गुलिशि
२४ खरशिखरशङ्कुशाकर्षणविधृतशिराःकरिष्यतिमदमत्तगजलीलां।कदामातुश्चरणयुगलरागोपयुक्तशेषेणपिंडालक्तकरसेनरंजकंचुकिनांचिरंदयिष्यतिमुखानि।कदाकुतूहलतरललोलोचनोमणि
कुट्टिमेष्वधोमुखदत्तदृष्टिरनुसरिष्यतिस्वलक्तातिशात्मनःप्रतिबिम्बानि।कदानरेन्द्रसहस्रप्रसारितभुजयुगलाभिनन्द्यमानागमनोभवनमणिमयूखलेखाकुलीक्रियमाणलोचनदृष्टिरास्थानस्थि
तस्यममपुरःपर्यटिष्यतिसमान्तरेषुइत्येतानिचान्यानिचमनोरथशतानिचिन्तयतोन्तःस्तनयमानंदयस्ययातिरजन्योमामपिदहत्येवायमहर्निशमनलद्रवमनपत्यतासमुद्भवःशोकः।शून्यमेवमे
प्रतिभातिजगत्।अफलमिवाखिलंपश्यामिजीवितंराज्यंच।अप्रतिविधेयेतुविधातरिकिंकरोमितन्मुच्यतांदेविशोकानुबंधःआधीयतांधैर्येधर्मेचधीः।धर्मपरायणानांहिसदासमीपसंचारिण्यःकल्याणसंपदो
भवन्तीत्येवमभिधायसलिलमादायस्वयंकरतलेनाभिनवपल्लवेनेवविकचकमलतुल्यैर्माननमस्याःसाश्रुलेखंममार्ज्जपुनःपुनश्चप्रियतममधुराभिःशोकापनोदननिपुणाभिर्धर्मोपदेशगर्भाभिर्वाग्भिराश्वा
स्यसुचिरंस्थित्वानरेन्द्रोनिर्जगाम।निर्गतेचतस्मिन्मन्दीभूतशोकावेगाविलासवतीयथाक्रियमाणाभरणपरिग्रहादिकंसमुचितंवासरव्यापारमकरोत्।ततःप्रभृतिसुतरांदेवताराधनेषुब्राह्मणपूजासुगुरुजनप
रिचर्यासुचादरवतीवतीवभूव।यद्यत्किंचित्कुतश्चिच्छुश्रावतत्तद्गर्भतृष्णयासर्वंचकार।नमहान्तमपिक्लेशमजीगणत्।अनवरतदह्यमानगुग्गुलबहलधूमांधकारितेषुचंडिकागृहेषुधवलाम्बराशुचिर्विमलनिरुपोषि
ताहरितकुशोपरचितेषुमुसलशयनेषुसुष्वाप।पुण्यसलिलपूरितैर्विविधकुसुमफलोपेतैःक्षीरतरुपल्लवलांछनैःसर्वरत्नगर्भैःशीतकुंभकुंभैर्गोकुलेषुवृद्धगोपवनिताहृतमंगलालक्षणसम्पन्नानांगवा
मधःसस्नौ।प्रतिदिवसमुत्थायोत्थायसर्वरत्नोपेतानिहैमानितिलपात्राणिब्राह्मणेभ्योददौ।महानरेन्द्रलिखितमंडलमध्यवर्तिनीविविधबलिदानानन्दितदिग्देवतानिबहुलचतुर्दशीनिशासुचतुःपथेषुस्ना

मलंजगाहे।कदाचित्कणन्मणिनूपुरनिनादानन्दितमानसोहंससुन्दरकमलवनेषुरेमे।कदाचिन्मृगपतिरिवस्कंधावलम्बितकेसरमालःक्रीडापर्वतेषुविचचार।कदाचिन्मधुकरइवविजृंभमाणकुसुममुकुलदंतुरेषुल
तागृहेषुबभ्राम।कदाचिन्नीलपटवितावगुंठनोबहुलनिशाप्रदोषदत्तसंकेताःपुरसुन्दरीरभिससार।कदाचिद्विवरितकनककपाटप्रकटवातायनेष्वनवरतदह्यमानकृष्णागुरुधूममंडलैरिवपारावतैरध्यासितविटंकेषुमहा
प्रासादकुक्षिषुकतिपयाप्तसुहृत्परिवृतोवीणावेणुमुरजमनोहरैरन्तःपुरसंगीतकंददर्श।किंबहुनायद्यदतिरमणीयमभिमतमविरुद्धमापत्प्रांतरालेचतत्तदाक्षिप्तचेताःपरिसमाप्तत्वादन्येषांपृथ्वीव्यापाराणांसिषेवे।
नतुव्यसनितया।प्रमुदितप्रजस्यहिपरिसमाप्तसकलमहीमंडलप्रयोजनस्यनरपतेर्विषयोपभोगलीलाभूषणं।इतरस्यतुविडम्बना।प्रजानुरागहेतोश्चानवरतदर्शनंददौ।सिंहासनंचनिमित्तेष्वारुरोह।शुकनासोपिम
हान्तंराज्यभारमनायासेनैवप्रज्ञाबलेनचबभार।यथैवराजासर्वकार्याण्यकार्षीत्तद्वदसावपिद्विगुणीकृतप्रजानुरागश्चकार।तमपिचलितचूडामणिमरीचिमंजरीजालमौलिभिरवर्जितकुसुमशेखरच्युतमधुकरी
कलसिक्तसभंस्थावनतिभिःस्पृष्टमणिकुंडलकोटिसंघट्टितांगदंराजकमानमाम।तस्मिन्नपिचलतिचटुलतुरंगबलमुखरखुररवबधिरीकृतभुवनान्तरालाःबलभरप्रचलवसुधातलदोलायमानगिरयोगलन्म
दान्धगजदानधारान्धकाराःसंसर्पद्रजोबहलधूलिपटलधूसरितसिंधवःप्रबलपदातिबलकलकलास्फोटितश्रवणविवराःससंभ्रमोद्घुष्यमाणजयशब्दनिर्भराःप्रोद्धूयमानधवलचामरसहस्रसंछादिताःपुञ्जि
तनरेन्द्रवृन्दकनककरीनपत्रसंघट्टनघरिवसौदामिनीवबभुवुः।एवंचतस्यराज्ञोमंत्रिणिनिवेशितराज्यभारस्ययौवनसुखमनुभवतःकालोजगाम।भूयसाचकालेनान्येषामपिजीवलोकसुखानांप्रायःसर्वेषामंतंययौ
।एकंसुतमुखदर्शनसुखंनलेभे।तस्यासंभुज्यमानमपिनिःफलकुसुमदर्शनंशरवनमिवान्तःपुरमभवत्।यथायथायौवनमतिचक्रामतथातथाविफलमनोरथस्यानपत्यताजन्मामहानवर्धतास्यसंतापः।विषयो
पभोगसुखेभ्यश्चमनोविजहे।नरपतिसहस्रपरिवृतमथसहायमिवचक्षुष्मन्तमप्यन्धमिवभुवनालम्बनमपिनिरालम्बनमिवात्मानमनपत्यैममन्यत।अथास्यचन्द्रलेखेवहरजटाकलापस्यकौस्तुभम
णिरिवकैटभारातेर्वक्षःस्थलस्यवनमालेवमुशलायुधस्यवेलेवसागरस्यमदलेखेवदिग्गजस्यलतेववकस्यपादपस्यकुसुमोद्गतिरिवसुरभिमासस्यचंद्रिकेवचंद्रमसःकमलिनीवसरसःतारकापंक्तिरिवनभसः

वक्रित ८

प्रियाप्तिप्रियेन देवं दिग्गजमदलेखेवाविच्छिन्नदानसन्ताना क्षितिभारधारणोचिताम विख्यातकुलसन्ततिः स्वामिनं त्वेवमभिदधानमेवर्तकरेण गृहीत्वा नरेन्द्रः प्रविश्याभ्यन्तरं शुभाभ्यामपिताभ्यांस्वनेत्राभ्यां

कार्दं विलासवतीमानन्दयांचकार। कतिपयदिवसापगमे च देवताप्रसादात् सरसीमिवं प्रतिमाप्राप्तीं गर्भो विवेश विलासवतीं येन चन्द्रनवनराजिरिवंयादिजातेनमधुसूदनवक्षःस्थलीवकौस्तुभमणिना

२५ सुतरामराजत। दर्पणाश्रीरिवगर्भछलेन संक्रान्तमवनिपालप्रतिबिम्बमुवाह। शनैः शनैश्च प्रतिदिवससमुपचीयमानगर्भा निर्भरपरिपीतसागरसलिलभरमन्थरेव मेघमाला मन्दं मन्दं संचचार। मुहुर्मु

हुरनुबद्धजृम्भिकयाजिह्मितलोचनां सालसं निश्वास तथा च स्थां चताममभिनन्दितपानभोजनां प्रारब्धमिवश्यामायमानपयोधरमुखीं केतकीमिवगर्भपाण्डुरमालोक्य जिज्ञासुः परिजनो विज्ञातवान्॥

अथ तस्याः सर्वान्तःपुरिकाजनप्रधानभूता सदा राजकुलसंचारचतुरा सर्वदा च राजकुलसन्निकर्षप्रगल्भा सर्वमंगलकुशला कुलवर्धना नाम महत्तरिका प्रशस्ते दिवसे प्रदोषवेलायामभ्यन्तरास्थानमण्डपगतं

धवलावसेकज्वलितदीपिकासहस्रपरिवारमुडुनिकरमध्यवर्तिनमिव पौर्णमासीशशिनमुरगराजफणामणिसहस्रान्तरालस्थितमिवनारायणं मूर्ध्नाभिषिक्तैः प्रधाननरेन्द्रैः परिमितैः परिवृतमनतिदूरावस्थि

तपरिजनमनन्तरमुनुङ्ग वेत्रासनोपविष्टेन धौतधवलाम्बरपरिधानेनानुल्बणवेषेण जलनिधिनेवागाधगाम्भीर्येण समुपारूढ विस्रम्भनिर्भरास्ताः कथाः शुकनासेन सह कुर्वाणं भूमिपालमुपसृत्य रहः कर्ण

ये मूले विदितविलासवतीगर्भं राजानमकार्षीत्। तेन तु तस्या वचनेनाश्रुतपूर्वेणासंभाव्येनामृतरसेनेव सिक्तसर्वाङ्गः सपदि प्रकटरोमाङ्कुरनिकरकण्टकिततनोरानन्दरसेन विहस्य लीलयमानस्मितविकसि

तकपोलमूलस्यपरिपूरितस्य दयातिरिक्तं हर्षमिवदशनांशुवितानछलेन विकिरतो राज्ञः शुकनासमुखे लोलतारकमानन्दजलबिन्दुक्लिन्नपक्ष्ममालं तत्क्षणं पपात चक्षुः। अनालोकितपूर्वं तु हर्षप्रकर्षम

भिसंवीक्ष्य पीस्यभूपतेः कुलवर्धनां चस्मितविकसितमुखीमागतां दृष्ट्वा तस्य चार्थस्यासन्नतं मनसि वर्तमानत्वाद् विदितराजनिर्दिष्टकालोचितमपरमतिमहतो हर्षस्य कारणमपश्यन्। शुकनासः स्वयमुत्से

स्नसमुत्सर्पितासनः समीपतरमुपसृत्य जातिप्रकाशभावभावैः देव किमस्ति किञ्चित्स्वप्नदर्शनेसत्यमुत्फुल्ललोचनाहि कुलवर्धना दृश्यते। देवस्यापीदं प्रियवचनश्रवणानुरूढलादि वश्रवणामूलमुपस

उज्ज्वल ५

पेरुपरलव्यदिव नीलकुवलयकर्णपरशोभामानन्दजलपरिपुतं तरलतारकं विकशद्वेदयति महत्प्रहर्षकारणामीक्षणयुगलं मुपानरुमहोत्सवश्रवणकौतुकमुत्सुकोत्कण्ठं क्राम्यतीव मे मनः। तदावेदयतु देवः कि

मिदमिति। मुकुलतितस्मिन्राजाविहस्याब्रवीत्। यदि सत्यममनया यथा कथितं तथा सर्वमवितथं स्वप्नदर्शनं। अहं तु न श्रद्दधे कुतोऽस्माकमियती भाग्यसम्पदं भाजनं या यथा कथितं तथा सर्वमवितथं स्वप्नदर्शनं

अहं तु न श्रद्दधे कुतोऽस्माकमियती भाग्यसम्पदं भाजनं द्विवयमीदृशानां प्रियवचनश्रवणानामवितथवादिनीमथ हं कुलवर्धनामेवं विधानां कल्याणानामभाजनमात्मानं मन्यमानो विपरीतमिवाद्यपश्यामि।

तदुत्तिष्ठ स्वयमेव गत्वा किमत्र सत्यमिति देवीं दृष्ट्वा ज्ञास्यामीत्यभिधाय विसर्ज्य सर्वनरेन्द्रलोकमुन्मुच्य स्वाङ्गेभ्यो भूषणानि कुलवर्धनायै दत्वा तया च प्रसादाननरम वनितल मिलल ललाटलेखया

शिरःप्रणामेनाभ्यर्चितः शुकनासेन सहोत्थाय हर्षविशेषनिर्भरेण पूर्यमाणो मनसा त्वरमीयाः पवनचालितनीलकुवलयदललीलाविडम्बकेन दक्षिणेन चक्षुषा स्फुरता भिनन्द्यमानस्तत्कालसेवा

समुचितेन विरलविरलेन परिजनेनानुगम्यमानः पुरः संसर्पिणीनामनिललोलस्थूलशिखानां प्रदीपिकानामालोके समुत्सार्यमाणकक्षान्तरतिमिरसंहतिरन्तःपुरमयासीत्। तत्र च सुकृतरक्षासंविधानं

प्रकोष्ठं नवसुधानुलेपनधवलितं प्रज्वलितमङ्गलप्रदीपं पूर्णकलशाधिष्ठितद्वारपक्षकं प्रत्यग्रालिखितमङ्गल्यालेख्योज्ज्वलितभित्तिभागमनोहारि उपरिरचितसितवितानं वितानपर्यन्तावसक्तमुक्तागुणं मणिप्रदी

रक्षा पप्रतिहततिमिरं वासभवनं भित्तिलिखितपत्रलताकृतरक्षापरिक्षेपं शयनशिरोभागविन्यस्तधवलनिद्रामङ्गलकलशं भूमावद्धविद्योषधिमूलमन्त्रपत्रम वस्यापितरक्षाप्रणक्तिवलयेभितस्ततो विप्रकीर्णगौरस

वर्धनं र्षपं मवसम्पितबालपाकङ्ग्रथितलोलपिप्पलदलमासक्तहरितारिष्टपल्लवं मुक्तगमादपीठप्रतिष्ठितं मिंदुदीधितिधवलप्रच्छदपटं मचलराजश्रीलातलविशालं गर्भोचितं प्रायनं मधिशयानां शतपात्रपरिगृहीतैर्विछिन्न

विरलावस्थितदधिलवैर्जलतरंगतरलाक्षतशालिसिक्तनिकरैर्ग्रथितकुसुमाञ्जलिसनाथैः पूर्णभाण्डैररवण्डितानमत्स्यपटलैः प्रत्यपिरोतपिष्टमिश्रैरविच्छिन्नसलिलधारानुगम्यमानप्रमार्गैः पटलप्रज्वलितैश्चत्रितनल मेघा

मरिपैश्च गोरोचनामिश्रगौरसर्षपैश्च सलिलाञ्जलिभिश्चाचारकुशलैरन्तःपुरजरतीजनैः क्रियमाणावतरणमङ्गलां धवलविविक्तवेषेण प्रमुदितेन प्रस्तुतमङ्गल्यप्रियालापेन परिजनेनोपास्यमानामुपानल्ग

निव ३

पञ्चद्वारं तुपस्कं भूतादिनिवारक १

दीपाधारकैः २

तिरस्कारं ५

अंतर्याः गर्भतकुलदीपामिव क्षितिं सलिलनिमग्नां भगवतीमिव मन्दाकिनीं गुहागतसिंहामिव गिरिराजमेखलां जलधरपटलान्तरितदिनकरामिव दिवमुद्गमशिशिरां। शिखरतिरोहितशशिमंडलामिव विभावरीं मम्पर्णब्रह्मकमल

काद॰ निर्गमामिव नारायणनाभिमासन्नागस्त्योदयामिव दक्षिणां त्रोतपीनाहतामनकरशर्भमिव क्षीरोदवेलां गोरोचनाचित्रितदशमनुपहतमतिधवलं दुकूलयुगलं दधानां विलासवतीं ददर्श। ससंभ्रमपरिजनप्रसारितकर

२६ तलावलम्बेन वामजानुविन्यस्तहस्तपल्लवां प्रचलितभूषणमणिरवमुखरमुत्तिष्ठन्तीं मं लंमत्यादरेण देवि नोत्थातव्यमित्यभिधाय सह तया तस्मिन्नेव शयनीये पार्थिवः समुपाविशत्। प्रत्यग्रचामीकरखारुपादे धवलोप

छदे वासन्ने शयनासने शुकनासोऽपि न्यषीदत्। अथ तामुपारूढगर्भां मांशोकाद्धर्षभरमंथरेण मनसा प्रस्तुतपरिहासो राजा देवि शुकनासः पृच्छति यदाहं कुलवर्धनात्तथैवेत्युवाच। अथ व्यक्तस्मितस्फुरिताधरकपोल

लोचना लज्जया प्रत्यानांशुना तन्व्याजेनांशुकेन च मुखमाच्छादयन्ती विलासवती नतमधोमुखी तस्थौ। पुनः पुनरस्याश्चानुबध्यमाना किं मां प्रति मात्रं त्रपाप्रसवपां करोषि नाहं किं ज्वैदंपिवेद्रीत्यभिदधाना तिर्यग्व

लितनयनतारकेण चक्षुषा नतमुखी राज्ञा नेशाम्पसूयमिवांयवरन। अपरिस्फुटहासज्योत्स्नाविशदेन मुखेन प्राशिनां भुजांपतिरेनां भूयोऽपि बभाषे। सुतनु मदीयेन वचसा तवत्रपावितन्यतेनतरे यंमहंस्थितौ निभ

र्भस्य तु किं प्रतिविधास्यसि विवृद्धमानरत्नकोणविषादवम्यकधुतेः सवर्णतया परिमलानुमीयमानसैकुंकुमांगरागस्यापांडुतां मायाप्रधमानस्वकीयस्यानयोः गर्भसंभवमावेदकनिर्वाप्यमानस्तन्नगोपकामलश्रम

वंशसमिवैवमतीरा गृहीतावकत्वनीलोत्पलयोरिव चक्रवाकयोः श्याममालपत्रवल्लीछिन्नमुखयोरिव कनककलशयोः सकलदिवालिखितकृष्णागुरुपंकपत्ररुनयोः श्यामायमानचूचुकयोः पयोधरभारयोः स्वं चंप्रति

उत्त॰ ३ दिनगाढतां मायाधमानेनैकान्यीकल्पनायेन ह्यमानस्य नप्रत्रिवलीरेखाचलपस्य क्रमणेनमुपगच्छन्तो मध्यभागस्येन्थेवं बुवाणमवनिपालं मंत्रमुखविनिगूढहासः शुकनासोऽब्रवीत् किं मायासयसि देवीमिय

मनयाकथयापि लज्जितेयमनुलवर्धनां कथितवार्तासंबंधमालापोमिप्रबवीत्। एवंविधाभिर्नर्मप्रायाभिः कथाभिः सुचिरं स्थित्वा शुकनासः स्वभवनं मयासीत्। नरेन्द्रोऽपि तस्मिन्नेव वासगृहे तया सह तां निशाम

त्यवाहयत्। ततः क्रमेण यथासमीहितगर्भदोहदसंपादनप्रमुदितां पूर्णे प्रसवसमये पुण्येऽहन्यनवरतमहःस्नानालिकाकलितकालकलैराग्रहीतच्छायैर्गणकैरुपदिष्टे लग्ने प्रशस्तायां विलासवत्यां मिरमदेवी जलधरमा

मेघज्योति १

देवश्रा ३

नमंगलानि भेजे। सिद्धायतनानि कृतविविधदेवतोपयाचितका निरसेवे। दर्शितप्रत्ययानि सन्निधानमातृभवनानि जगाम। प्रसिद्धेषु नागकुलह्रदेषु ममज्ज। अश्वत्थप्रभृतीननुपपादितपूजान्महावनस्प

तीन्कृतप्रदक्षिणा ववन्दे। स्नाता स्वयमखण्डितसिक्थसम्पादितं रजतपात्रपरिगृहीतं वायसेभ्यो दध्योदनबलिमदात्। अपरिमितकुसुमधूपविलेपनपुष्पोपहारपायसब

लिलाजकलितो महद्दुर्गादेवी सपर्यामातनोत्। स्वयमुपाहृतपिण्डपात्रान्भक्तिप्रवणेन मनसा सिद्धादेशान्नग्नक्षपणकानपृच्छत्। विप्रश्निकादेशवचनानि बहुमेने। निमित्तज्ञानुपचचार। श

कुनज्ञानविदामादरमदर्शयत्। अनेकवृद्धपरम्परागतानि रहस्यानि चकार। दर्शनागतद्विजजनानां मज्जदर्शनोत्सुका वेदश्रुतीरकारयत्। अनवरतवाच्यमानाः पुण्याः कथाः शुश्रा

ति५ व। गोरोचनालिखितभूर्जपत्रगर्भान्मन्त्रकरण्डकानुवाह। रक्षाप्रतिसरोपेतान्यौषधिसूत्राणि बबन्ध। परिजनोऽपि चास्याः सततमुपश्रुत्यै निर्जगाम। तन्निमित्तानि च जग्राह। शिवाभ्यो निशि मांसब

लिपिण्डमनुदिनं समुत्ससर्ज। स्वप्नदर्शनान्याश्चर्याण्याचार्याणामावचक्षे। चत्वरेषु शिवबलिमुपजहार। एवं गच्छति काले कदाचिद्राजा क्षीणभूयिष्ठायां रजन्यां मत्यावशेषायां स्वप्ने सुतावकेन रत्या

शावतपत्रधूसरेन नभसि स्फुरन्तं सौधशिखरस्थितायां विलासवत्या मुखे करिण्या इव बिसमध्यवर्तमानेन सकलकलापरिपूर्णमण्डलं शशिनं प्रविशन्तमद्राक्षीत्। प्रबुद्धश्चोत्थाय प्रहर्षविकासस्फीततरेण

चक्षुषा धवलीकृतवासभवनस्तस्मिन्नेव क्षणे सबहुमानं शुकनासमाहूय तं स्वप्नमकथयत्। समुपजातहर्षश्च तं प्रत्युवाच देव सम्पन्नाः सुचिरादस्माकं मनोरथाः। कतिपयैरेवाहोभिरसंशयमनुभवि

ष्यति स्वामी सुतमुखकमलावलोकनसुखम्। अद्य मयापि स्वप्ने निशि धौतधवलवाससा प्रशान्तमूर्तिना दिव्याकृतिना द्विजेन विकचचन्द्रकलावदातदलशतं मालोलकेसरसहस्रजटिलं मकरन्दबि

न्दुसन्दोहवर्षि पुण्डरीकमुत्सङ्गे देव्या मनोरमाया निहितं दृष्टम्। आवेदयन्ति हि प्रत्यासन्नमानन्दमग्रजातानि शुभानि निमित्तानि। किं चान्यत्प्रियतरमपरमानन्दकारणमतो विद्यते। अवितथफला

हि प्रायो निशावसानसमये भवन्ति स्वप्नाः। सर्वथा न चिरेणैव मान्धातारमिव धौरेयं सर्वराजर्षीणां भुवनानन्दहेतुमात्मजं जनयिष्यति देवी। शरत्कमलिनीवाभिनवकमलोद्गमेन गन्धगजमाकार

निव

मन्यानि च प्रसवगृहमंगलमंगलानि सम्पाद्यतां पुरंध्रिवर्गेण समधिष्ठितं मुखद्वारसंयतविविधगंधकुसुममालालंकृतनरच्छागं मसलिलश्रीहिमध्यावस्थापितार्यवृद्धाध्यासितसपनात्रिणेभार्गमनवरत
कादं दह्यमानाज्यमिश्रभुजंगनिर्मोकमेषविषाणशोदैमनलधूमधामाशितं पत्रवर्मं त्राषितरक्षाधूपगंधं मधुमयजनमुखरद्विजगणाविप्रकीर्यमाणधान्यदर्कं मभिनवलिखितमातृपट्टनाथ्यग्रधात्रीजनैम
२७ नेकरक्षाकृत्नारक्षस्वस्तिकामङ्गलमिति मनोहरं मुपपाद्यमानस्वस्त्ययनं क्रियमाणाशिमुख्यसावदिविधानं मावध्यमानप्रवालकुसुमदामद्वारं मविछिन्नपठ्यमाननारायणनामसहस्रैमंगलदा
रकपालिप्रतिष्ठापितैर्दृनःशकुभपाताजीवधायष्टिर्निष्पन्नतिषोदैर्मङ्गलप्रदीपैरुप्रासितं मुत्का तारुमिसनाथपाणिभिः सर्वतोरक्षापुरुषैः परिवृतं सूतिकागृहं मपश्यत्। अग्रः पावकं चैषच्छावाविवेष्टा प्र
विश्य च प्रसवपरिक्षामपांडुमूर्तेरुत्संगगतं विलासवत्याः स्वप्रभासमुद्योपहृतगर्भगृहप्रदीपप्रभं मपरिस्फुटगर्भरागतया हृदयपरिपाटलमंडलमिव सवितारं मपरसंध्यालोहितविम्बमिव चन्द्रमसंमन
पजातकाठिन्यं मिव कल्पतरुपल्लवं मुत्फुल्लमिवरक्तारविन्दराशिमंवनिगर्भादिवनीतं मिव लोहितांगं विद्रुमकिसलयैरिव बालातपच्छेदैरिव पद्मरागराशिभिरिव विरचितावयवं मननभिव्यक्तमुखपल्लवक
मिव महासेनं सुखवनिताकरतलपरिभ्रष्टमिव मरपतिकुमारमुत्तप्तकार्तस्वरभास्वरया देहप्रभया पूरयंतमिव वासभवनं मुद्रासमानैः सहजन्मलक्षणैर्महापुरुषलक्षणैरुपेतं माकारादहेतुमात्मजं ददर्श
विगतनिमेषनिश्चलपक्ष्मणा मुहुर्मुहुः प्रभ्रष्टवृत्तितानन्दवाष्पजललुप्ततारकेणाहृदयविस्तारितेन प्रेमस्निग्धेन च चक्षुषा पिबन्निव कलपत्रिवसारात्मवेमनोरथसहस्रप्रापदर्शनं सस्पृहमीक्षमाणं तनया
ननं मुमुदे। तं तत्पंचीमानं मेने। समभूमनोरथं सुपुकनासः शनैः शनैरंगप्रत्यंगानि रूपयन्प्रीतिविस्तारितलोचनो भूमिपालं मवोचत्। देव पश्य पश्यास्य कुमारस्य गर्भसंपीडनाद् परिस्फुटावय
वस्यापि माहात्म्यं माविर्भावयंति चक्रवर्तिचिन्हानि। तथाहि अस्य संध्यांसुरक्तबालशशिकलाकारेण ललाटफलकेन वनलिननालभंगतंतुतन्वीयमूर्णा परिस्फुरति। एतद्धि कमलपुण्डरीकधवलं कर्णान्ताय
तं मुहुर्मुहुरुन्मिषितैर्धवलयतीव वासभवनं मरालयस्य लोचनयुगलं। विजृंभमाणकमलकोशपरिमलमनोहरमियं मस्य सहजन्मानना मोदं माजिघ्रतीव कनकलेखेव दीर्घायता नासिका। इक्षोमल

कलिकाकारं मुद्वहतीव चास्याधररुचकं कोमलकलिकालोहितललौ भगवतो विश्वश्रवसंदर्शयंत चक्रचिन्हौ प्रांशु लेखालांछितलौकर्बाभिनवकल्पतरुपल्लवकोमलं रेखामयैर्गजरथतुरगातपत्र
कमलैरलंकृतं मनेकनरेन्द्रसहस्रचूडामणिचक्रचुम्बनोचितं चरणयुगलं। मेघ च दुन्दुभेरिवातिगम्भीरः स्वरयोगेऽस्य नुरुदतः श्रूयते। एवं कथयत्येव तस्मिन्ससंभ्रमापहृतेन राजलोकेन द्वारस्थितेन दत्त
मार्गे स्फुरितगात्रिरयसंप्रहर्षोद्गमपुलकिततनुः स्फारीभवल्लोचनो मंगलकनामा प्रहृष्टवदनः पुरुषः पादयोः प्रणम्य राजानं व्यज्ञापयत्। देव दिष्ट्या वर्धसे प्रतिहतास्ते शत्रवः चिरं जीव जय पृथिवीमस्य
सारस्त्वं भगवतः शुकनासस्यापि ज्येष्ठायां ब्राह्मण्यां मनोरमाभिधानायां रामं रेणुकायामिव तनयो जातः। श्रुत्वा देवः प्रमाणमिति। अथ नरपतिरमृतरसप्रतिमं मांकर्ण्य तद्वचनं प्रीतिविस्फारितेक्षणः प्रत्य
वदत्। अहो कल्याणपरम्परा। सत्योयं जनवादो यद् विपदि विपदः संपदं संपदनुबध्नाति। नितर्व्यथा समानसुखदुःखतां दर्शयता विधिनापि भवतैव वयमनुवर्तितां इत्यभिधाय प्रीतिविकसितमुखः सरभसमालिङ्ग्य विहसन
स्वयमेव शुकनासस्योत्तरीयं पूर्णपात्रं जहार। तस्मै च प्रीतमनाः प्रियवचनश्रवणानुरूपं पुरुषायाऽपरिमितं पारितोषिकं मादिदेश। उत्थाय च तथैव तेन चरणविकुर्वनकणितनूपुरसहस्रमुखरितदिगन्तरेण सम्भ्रमाक्षेपचलि
तमणिवलयावलीवाचालितभुजलतेनोल्लसितैरुत्तानितैः करतलैरनिलविलुलितां माकाशकमलिनीमिव दर्शयतापर्यस्तमुदितकर्णपल्लवेन परस्परसंघट्टविघटितोत्तरीयांशुकेन श्रमजलधौताङ्गरागरञ्जितचीनवा
सस्रांशिकिञ्चिदंविशिथिलमालपत्रेणाश्वस्रसहाद्विलासिनी हसितैरुन्निद्रैश्च वचनानुकारं प्रथयतां सरभसवल्गनस्खलञ्ज्रोलहारलतास्फालितकुचकुड्मलेन सिंदूरतिलकलुलितालकलेखेन विप्रकीर्णपिष्टातकपांशु भाभिः
वुका पिञ्जरितकेशपाशेन मन्तःपुरजनेन कलमूककुब्जकिरातवामनबधिरजडजनपुरःसरेणोत्तरीयाच्छुकग्रीवावबद्धावलम्बविराजितजरत्कंचुकिकदम्बकेन वीणावेणुमुरजकांस्यतालताडनानुगतेन कलमधुरमुद्गायता हर्षनि भाम्यं
र्भरतयानृत्यता जनेनेव ग्रहगृहीतेनेव व्यपगतवाच्यावाच्यविवेकेन नन्तक्रीडाप्रसक्तेनान्तःपुरजनेन प्रचलितमणिकुण्डलाहतकपोलभित्तिना विघूर्णमानकर्णोत्पलेनोर्ध्वविगलितविलोलधम्मिल्लभारेण दोलायमानवैकक्ष
कुसुममालेन निर्दयप्रहतभेरीमृदङ्गमर्दलपटहकाहलशंखरवजनितसम्भ्रमेसेन वरणनिपातैर्दारयतेव वसुंधरां राजपत्निजनेन प्रनृत्तेन चारणगणेन च विविधमुखवाद्यजनितकोलाहलेन पठता चारणगणेन गायता चा

अत्पतंर् हप२ हर्ष१ चंचलानि२

नुगम्यमानः शुकनासभवनं गत्वा द्विगुणतरमुत्सवमकारयत्। अतिक्रान्ते च षष्ठीप्रजागरे प्राप्ते दशमेऽहनि पुण्ये मुहूर्ते गाः सुवर्णं च कोटिशो ब्राह्मणसात्कृत्वा मातुरस्य मया परिपूर्णमण्डलश्चन्द्रमाः स्वप्ने मुखकमलं प्रविशन्

कारं विलोकित इति स्वप्नानुरूपमेव राजास्य सूनोश्चन्द्रापीड इति नाम चकार। अपरेद्युः शुकनासोऽपि कृत्वा ब्राह्मणोचिताः सकलाः क्रियाः राजानुमतो विप्रजनोचितमात्मजस्य वैशम्पायन इति नाम चक्रे। क्रमेण च कृ

२८ ताब्राह्मणोचिताः सकलाः क्रियाः राजानुमतो विप्रजनोचितमात्मजस्य वैशम्पायन इति नाम चक्रे। क्रमेण च कृतचूडाकरणादिबालक्रियाकलापस्य शैशवमतिचक्राम चन्द्रापीडस्य। तारापीडः क्रीडाव्यासङ्गविघाता

मानं र्थं बहिर्नगरादनुशिप्रमर्धक्रोशमात्रायाममतिमहत् तुहिनगिरिशिखरमालानुकारिणा सुधाधवलेन प्राकारमण्डलेन परिगतमनुप्राकारं प्रतिहितेन महता परिखावलयेन परिवेष्टितमतिदृढकपाटसंपुटं

सुरली संघटितैकद्वारप्रवेशमेकान्तोपरचिततुरङ्गवाह्यालीविभागमधःकल्पितव्यायामशालममरगृहोपमं विद्यागृहमकारयत्। सर्वविद्याचार्याणां च संग्रहे यत्नमतिमहान्तमन्वतिष्ठत्। तत्रस्थं चैनं केस

रिकिशोरकमिव पञ्जरगतं कृत्वा प्रतिषिद्धविनिर्गममाचार्यकुलपुत्रप्रायपरिजनपरिवारमपनीताशेषशिशुजनक्रीडनव्यासङ्गमनन्यमनसमखिलविद्योपादानार्थमाचार्येभ्यः शोभने दिवसे वैशम्पायन

द्वितीयमर्पयांबभूव। प्रतिदिनं चोत्थायोत्थाय सह विलासवत्या विरलपरिजनः स्वयं तत्रैव गत्वैनमालोकयामास राजा। चन्द्रापीडोऽप्यनन्यहृदयतया नियन्त्रितो राज्ञा न चिरेणैव कालेन यथास्वमात्मकौशलं प्रकटय

माकरण द्भिः पात्रवशादुपजातोत्साहैः सर्वाचार्यैरुपदिश्यमानाः सर्वविद्या जग्राह। मणिदर्पण इवातिनिर्मले तस्मिन्संचक्राम कलाकलापः सकलः। तथाहि पदे वाक्ये प्रमाणे धर्मशास्त्रे राजनीतिषु व्यायामविद्यासु चापचक्रचर्मकृ

पाणशक्तितोमरपरशुगदाप्रभृतिषु सर्वेष्वायुधेषु रथचर्यासु गजपृष्ठे तुरङ्गमेषु वीणावेणुपटहमृदङ्गमुरजकांस्यतालदर्दुरपुटप्रभृतिषु वाद्येषु भरतादिप्रणीतेषु नृत्यशास्त्रेषु नारदीयप्रभृतिषु गान्धर्वविशे

षेषु हस्तिशिक्षायां तुरगवयोज्ञाने पुरुषलक्षणेषु चित्रकर्मणि पत्रच्छेदे पुस्तकव्यापारेषु लेख्यकर्मणि सर्वासु द्यूतकलासु गन्धशास्त्रेषु शकुनिरुतज्ञाने ग्रहगणिते रत्नपरीक्षासु दारुकर्मणि दन्तव्या

पारेषु वास्तुविद्यास्वायुर्वेदे मन्त्रप्रयोगे विषापहरणे सुरङ्गाभेदे तरणे लङ्घने प्लुतिषु रोहणेषु रतितन्त्रे इन्द्रजालेषु कथासु नाटकेष्वाख्यायिकासु काव्येषु महाभारतपुराणरामायणेषु सर्वलि

रवने २   उद्यानेषु १   यथायथं ५

जन्ममूक २

ना सकललोकहृदयानन्दकारिणी विलासवती सुतमसूत। यस्मिञ्जाते सरभसमितस्ततः प्रधावितस्य परिजनस्य संचरणप्रातसंक्षोभचलितक्षितितलो भूपालाभिमुखप्रसृतस्खलद्गतिविकलकञ्चुकि

सहस्रजनसंमर्देन निपीड्यमानापतितकुब्जवामनकिरातवर्षधरबधिरकैकलमूकजनो विघूर्णमानान्तःपुरयुवतिजनाभरणझंकारमनोहरः पूर्णपात्रहरणविलुप्यमानवसनभूषणः क्षोभि

तनगरीकजनकुले दिशि दिशि संभ्रमो महानभूत्। अनन्तरं च मन्दरमथ्यमानजलनिधिनिर्घोषगंभीरदुन्दुभिस्वानपुरःसरेण प्रहतमृदुमृदङ्गशंखकोलाहलानकनिनादनिर्भरेण मंगलपटहपटुरवसं मांगलिकाः

वर्धितेन जनसहस्रकलकलबहुलेन त्रिभुवनं व्याप्नुवतोत्सवकोलाहलेन सप्रामकाः सामन्ताः सान्तःपुराः सप्रकृतयः सराजलोकाः सवेश्यायुवतयः सबालवृद्धा ननृतुर्गोपाल[illegible]

हर्षनिर्भराः प्रजाः। प्रतिदिनं प्रावर्धत चन्द्रोदयेनेव जलनिधिः कलकलमुखरो जन्ममहोत्सवः। पार्थिवस्तु तनयाननदर्शनोत्सुकहृदयो दिवस एव शोभने मौहूर्तिकगणोपदिष्टे प्रशस्ते मुहू

र्ते निवारितनिखिलपरिजनः शुकनासद्वितीयो विमानप्रथममङ्गलकलशयुगलोपशोभितद्वारमसक्तबहुपुत्रिकालङ्कृतेन विविधनवपल्लवनिबद्धनिरन्तरनिचितेन सन्निहितकनकमयमुगहलमु

शलकेन विरलप्रोषितकुसुमामिश्रदूर्वाप्रवालमालालङ्कृतेनोभयपार्श्वस्थितौ विकटव्याघ्रचर्मणा पंदनमालाबद्धघटितघण्टारणितेन द्वारदेशेन विराजमानं शुभ्रपतत्पुद्धारपक्षयोर्मर्यादानिपुणेन

गोमयमषीभिर्रुजा नवविनिहितवराटकप्रकरदन्तुरमभितो राजशालवहुविधवर्णरागरुचिरसकुसुमलेपालाञ्छिताभिः कुसुम्भकेसरलवाच्छेपलोहिताभिर्लेखाभिरालिखितस्वस्तिकभ

क्तिजालमुपरिरचितहरिद्राद्रवधूसरपरिपिञ्जराम्बरधारिणीं भगवतीं षष्ठीदेवीं कुर्वतो विकचपत्रपुटशिखरविपण्यमङ्गलाधिरूढमालोललोहितपटघटितपताकं भक्त्यासितशाक्तिदण्डप्रचण्डे

कार्तिकेयं संघटयतो विन्यस्तालक्तकपटलपाटलमध्यभागौ सूर्याचन्द्रमसौ बध्नतो कुङ्कुमरागपिञ्जरीकृतामूर्ध्वप्रोतकनकमययवनिकरकण्टकिनीं मरविरलसर्षपगौरसिद्धार्थकप्रकरजयो

काञ्चनरसलवखचितांभितस्तम्भगुलिकदेवमालां विन्यस्तो चन्दनजलधवलितेषु भित्तिशिखरभागेषु पञ्चरागिदिविचित्रचेलचीरकलापचिह्नामापीतपिष्टपङ्कादिकृतां वर्धमानपरम्परे

दारपक १

विनयमास्थाने राजपुत्रानुमतोऽभ्यवीदत्। स्थित्वा च मुहूर्तं वलाहकश्चन्द्रापीडमुपसृत्य दर्शितविनयो व्यज्ञिज्ञपत् कुमार महाराजः समाज्ञापयति पूर्णा मम मनोरथाः अधीतानि शास्त्राणि शिक्षिताः कला

कारं गतोऽसि सर्वासु युद्धविद्यासु परं प्रतिष्ठामनुमतोऽसि निर्गमाय विद्यागृहात्सर्वाचार्यैः उपगृहीतशिक्षं गंधगजकुमारकमिव वारीविबंधाद्विनिर्गतमधिगतसकलकलाकलापं पौर्णमासीशशिनमिवोद्ग

२९ तं पश्यतु त्वां जनो जन्तु सफलतां लोकलोचनानि। अतिचिरदर्शनोत्कंठितानि दर्शनं प्रतीते समुत्सुकान्यतीव सर्वाण्यन्तःपुराणि। अयमत्र भवतो दशमो वर्षो विद्यागृहमधिवसतः प्रविष्टोसि

षष्ठमनुभवन्वर्षमेवं संपिंडितेनामुना षोडशेन प्रवर्द्धसे तदद्यप्रभृति निर्गम्य दर्शनोत्सुकाभ्यो दत्त्वा दर्शनमखिलाभ्यो मातृभ्योऽभिवाद्य च गुरूननुपगतनियंत्रणो यथासुखमनुभव राज्यसुखानि

नवयौवनललितानि संमानय राजलोकं पूजय द्विजान् परिपालय प्रजा आनंदय बंधुवर्गम् अयं चैते त्रिभुवनैकरत्नमनिलगरुडसमजवश्चेन्द्रायुधनामा तुरंगमः प्रेषितो महाराजेन द्वारि तिष्ठति

एष खलु देवस्य पारसीकाधिपतिना त्रिभुवनाश्चर्यमिति कृत्वा जलधिजलादुत्थितमयोनिजमिदमश्वरत्नमासादितं मया महाराजाधिरोहणयोग्यमिति संदिश्य प्रहितो दृष्ट्वा च निवेदितं लक्षणविद्भिर्यानि चुच्चैःश्रवसः

श्रूयंते लक्षणानि तैरयमुपेतो नैवंविधो भूतो भावी वा तुरंगम इति तदयमनुगृह्यतामारोहणेन देवस्य मूर्द्धाभिषिक्तपार्थिवकुलप्रसूतानां विनयोपपन्नानां शूराणामभिरूपाणां कलावतां कुलक्रमागतानां

राजपुत्राणां च सहस्रं परिचर्यार्थमनुप्रेषितं तुरंगमाधिरूढं द्वारि प्रणामलालसं प्रतिपालयतीत्यभिधाय विरतवचसि वलाहके चंद्रापीडः पितुराज्ञां शिरसि कृत्वा नवजलधरध्वानगंभीरया गिरा प्रवेशय

तामिन्द्रायुध इति निर्जिगमिषुरादिदेश। अथ वचनानंतरमेव प्रवेशितं मुभयतः खलीनकनककटकावलग्नाभ्यां पदे पदे कृताकुंचनप्रयत्नाभ्यां पुरुषाभ्यामाकृष्यमाणं मतिप्रमाणं तयोर्ध्वकायपुरुषप्राप्य

पृष्ठभागं मापिबंतमिव सम्मुखागतमखिलं माकाशं मतिनिष्ठुरेण मुहुर्मुहुः प्रकंपितोदररंध्रेण हेषारवेण पूरितभुवनविवरेण निर्भर्त्सयन्तमिवालीकवेगगर्वितं गरुत्मंतं मतिदूरमवनमता प्रतिक्षणमतिदू

रमुन्नमता च जवनिरोधस्फीतरोषखुरखुरायमाणघोरघोणेन मुखेन निजजवदर्पवशादुच्छ्रितत्रिभुवनार्यमाकलयंतमिव त्रिभुवनं मसितपीतहरितपाटलाभिराखंडलचापानुकारिणीभिर्लेखाभिः कल्माषि

कविका ३ फर्दुरित १

वेग: नासिका १

तशरीरमास्तीर्णचित्रवर्णकंबलमिव मंकुंजरकलभकं कैलासतटाघातधातुधूलिपाटलितमिव हरवृषभं मंसुरुधिरपंकपाटलितसटमिव पार्वतीसिंहं रंहः संघातमिव मूर्तिमंतमनवरतप्रारिस्फुरत्प्रोथपुटोन्मुक्तसू

त्कारेणातिजवपीतमनिलमिव नासिकाविवरेण वमंतमंदमंतरस्खलितखरमुखरखलीनरिचरक्षोभजन्मनो लालाजलभुवः फेनपल्लवानुदधिनिवासपरिचितामृतरसगंडूषानिवोद्गिरंतमत्यायतमतिनि रुश १

मांसतया समुत्कीर्णमिव वदनमुद्वहंतं मानतमंतरलनिहितारुणमणिसमुद्गनैरंशुकल्पायेह्येतेर्नावसक्तरक्तचामरेणेव निश्चलशिखरेण कर्णयुगलेन विराजमानं मुज्ज्वलकनकशृंखलारचितरश्मिकलाप

कलितया लाक्षालोहितलम्बलोलसटासंतानतया जलनिधिसंतरणलग्नविद्रुमपल्लवेनेव शिरोधरयोपशोभितं मतिकुटिलकनकपत्रलताप्रतानभंगुरेण पदे पदे रणितरत्नमालेन स्थूलमुक्ताफलप्रा

येणाताराणैरिव संध्यारागमरुणेनाश्वालंकारेणालंकृतमश्वालंकारविनिहितमरकतमणिप्रभाप्लाव्यमानदेहतया गगनतलनिपतितदिवसकररथतुरगशंकामिवोपजनयंतं मतितेज वलित

स्वितया जवनिरोधरोषवशात्प्रतिसमयमुपसमुत्तानि सागरपरिचयलग्नानि मुक्ताफलानीव स्वेदलवजालकानि वर्षन्तमिन्द्रनीलमणिपादपीठानुकारिभिरंजनशिलाशकलघटितैरिव नवरतप

तनोत्पतनजनितविषममुखरवैः प्रचलद्भिः खुरपुटैर्जर्जरितवसुंधरैर्मुरजवाद्यमिवाभ्यसंतमुत्कीर्णमिव जंघासु विस्तारितमिवोरसि घटितमिव मुखे प्रसारितमिव कंधरायामुल्लिखितमिव पा

र्श्वयोर्द्विगुणीकृतमिवोरुदेशे जवप्रतिपक्षमिव गरुत्मतस्त्रैलोक्यसंचरणसहायमिव मारुतस्यांशावतारमिवोच्चैःश्रवसो वेगसब्रह्मचारिणमिव मनसो हरिचरणमिव सकलवसुंधरोल्लंघन

क्षमं कुमुदगहनानां मिव मानैः सप्रचारैः मधुमासमिव विकसिताशोकपाटलं व्रतिनमिव भस्मधवलपुंड्रकांकितमुखं कमलवनमिव मधुपदह्नि पिञ्जरकेसरं ग्रीष्मदिवसमिव महायाममुपेतं भुजंगम

मिव सरागत्यभिमुखं मुदधिपुलिनमिव शंखमालाभरणं भीतमिव स्तब्धकर्णं विद्याधरराज्यमिव चक्रवर्तिनरवाहनोचितं सूर्योदयमिव सकलभुवनाश्चर्यमश्वातिशयमिन्द्रायुधमद्राक्षीत्। दृष्ट्वा च

तमरद्यपर्वममानुषलोकोचिताकारमखिलत्रिभुवनराज्योचितमशेषलक्षणोपपन्नमश्वरूपातिशयमतिधीरप्रकृतेरपि चन्द्रापीडस्य तस्योपसर्पणीये विस्मयो हृदयमासीच्चास्य मनसि सरभसवि

कामन २

मानसवत्पक्षे २ गह्वर ३ कुबेरः एधाम्रूपव २ परिवर्तन १

कादं वर्तनचलितवासुकिभ्रमितमन्दरेणमथ्यमानाज्जलनिधिजलमिदमप्युद्धृतमनुद्धरताएवंकिंनामरत्नमुद्धृतंसुरासुरलोकेवरंनारोहिताचमेरुशिलातलविशालमस्यवक्षःस्थलमारूढं लेनकिमासादितंत्रैलोक्यराज्यफलमुखैः

३९ प्रबलाविस्मितस्त्रीर्दयोवंचितः खलुजलधिनाशतमखः मन्येचभगवतोनारायणस्यनयनयथामियताकालेननायमुपगतोयेननाधापितांगरुडारोहणव्यसनितां परित्यजतिअहोखल्वतिशयितत्रिदशराज्यसमृद्धि

रियंतातस्यराज्यलक्ष्मीः यदेवंविधान्यपिसकलत्रिभुवनदुर्लभानिरत्नान्युपकरणतामायान्तितेजस्वितयामहाप्राणतयाचसर्वदेवानेवेयमस्याकृतिः यस्यपमारोहणेशक्तामिवमेजनयतिनहिसामान्यवा

सिजिनाममानुषलोकोचिताः सकलत्रिभुवनविस्मयजननपरेदृश्यतेअभवंत्याकृतयः देवतान्यपिहिमुनिजनशापवशात्कृतनिजशरीरपरित्यागान्यवतीर्णानिवनोपनीतानिशरीराण्यध्यासते। एवंचश्रूयते

पुराकिलस्थूलशिरानाममहातपामुनिरखिलत्रिभुवनललामभूतामप्सरसंरंभाभिधानांशशाप। साकिलश्लोकमयमहायापवन्तरयेनिवेशमात्मानमप्यनरदयेतिविख्यातावडवाभूत्वामुनिका नागरी

वत्यांप्रजाधन्वानंराजानमुपसेवमानामर्त्यलोकेमहान्तंकालमुवास॥ अन्येचमहात्मानोमुनिगणपरिश्यीतप्रभावानानाकारीभूत्वावभ्रमुरिमंलोकं संपायमनेनापिगणपभाजाभवितव्यं

महाभुजाकेनापि॰ आवेदयत्येवमनाक्षरणामसारदिव्यतामित्येवंचिन्तयन्नेवारुरुक्षुरासनादुदतिष्ठत। मनसाचतंतुरंगमम्मुपसृत्यमहात्मन्सर्वथायोसिसोसिनमोस्तुतेमर्षणीयोयमारोहणातिक्रमोस्मा सोरयः

कमपरिज्ञातानिदेवतान्यपिअनुचितपरिभवभाञ्जिभवंतीत्यामंत्रयांबभूव। विदिताभिप्रायइवतमिन्द्रायुधःस्फुटललितशिरःकेसरस्फाहुतिकृष्टकुञ्जिकेनकरतारकेणतिर्यक्सुखाविलोकामुहुर्मुहुर्लापयताचि

तितलमुत्खातधूलिधूसरितक्रोडरोमराजिनादक्षिणखुरेणारोहणायाह्वयन्निवस्फुरितघ्राणविवरघर्घरध्वनिमिश्रमधुरमर्पूषहुंकारपरम्परानुबद्धमतिमनोहरंहेषारवमकरोत्। अथतेनम

धुरहेषितेनदत्तारोहणाभ्यनुज्ञइवेन्द्रायुधमारुरोहचन्द्रापीडः॥ समारुह्यचतंप्रादेशमात्रमिवाखिलंत्रैलोक्यंमन्यमानोनिर्गम्यप्रलयजलधरविमुक्तोपलासारपरुषेणजर्जरयन्निवश्रवणमति

निष्ठुरेणखुरपुटनादेनखुररजोनिरुद्धघ्राणविवरघोरघोषेणाहेषितेनवधिरीकृतसकलभुवनविवरमशिशिरकिरणदीधितिपरामर्शस्फुरितविमलफेनलवकेनोद्धीकृतेनकुन्तलतावनेनो

प्रार्थना८ संकुचित८ अर्कागेर२ अग्रभागेन१ प्राप्तः१ समूहेन१

कौशलं१ क्रा

पिषुसर्वदेशभाषासुसर्वसंज्ञासुसर्वशिल्पेषुछंदःसुअन्येष्वपिकलाविशेषेषुपरंकौशलमवाप। सहजोवांस्यश्रमंमभ्यस्यतोवृकोदरस्येवशैशवएवाविर्भूतसर्वलोकविस्मयजननीमहाप्राणता। यदृच्छ

याक्रीडतोपिपतितैनैनकरतलाकुञ्चितकर्णपल्लवावनताः सिंहकिशोरकाक्रम्याक्रान्तास्तइवगजकलभकामनश्चलितुमपिनशेकुः। एकेकेनकृपाणप्रहारेणतालद्रुमपंक्तीलतानालमिवमृणालदंडानिवेलुलाव

सकलराजन्यवंशपावनरावानलस्यपरशुरामस्येवचनाराचाः शिखरशिलाभिदोबभूवुः दशपुरुषसंवाह्नयोग्येनचायोदंडेनश्रममकरोत्। ऋतेचमहाप्राणतायाः सर्वाभिरन्याभिर्विद्याभिःकला

भिरनुचकारतंवैशम्पायनः। चंद्रापीडस्यतुसकलकलाकलापपरिचयबहुमानेनशुकनासगौरवेणसहपांसुक्रीडनतयासहसंवर्धनतयाचसर्वविस्रंभस्थानंद्वितीयमिवहृदयंसचवैशम्पायनः

परंमित्रमासीत्। निमिषमपितेनविनैकाकीस्थातुंनशशाक। वैशम्पायनोपितंमुहूर्तमपिदिवसकरमिवदिवसोनुगच्छन्क्षणमपिनविरहयांचकार। एवंसर्वविद्यापरिचयमाचरतश्चन्द्रापीडस्यत्रिभुवन

विलोभनीयोमन्मथरससंदेहसागरस्यसकललोकहृदयनयनानंदजननः चंद्रोदयइवप्रदोषस्यबहुविधरागविकारभंगुरः सुरधनुःकलापइवजलधरसमयस्यमकरध्वजस्यायुधभृतः कु सुंदर

सुमप्रसवइवकल्पपादपस्याभिनवोदियमानरागरमणीयः सूर्योदयइवकमलवनस्यविविधविलासयोग्यः कलापइवशिखंडिनोयौवनारंभः प्रादुर्भवन्रमणीयस्याप्यतिगुणतरांरमणीयतांपुपो प्रसारण

ष। लब्धावसरोमिभवकैरवनिकरवर्तीविभ्रमाणांसममन्मथः। लक्ष्म्यासहविस्तारंवक्षःस्थलं। श्रीकजनमनोरथैःसहापूर्यन्तोरुदंडद्वयं। अरिजनेनसहतनिमानमाजगाममध्यदेशः। त्यागेनसहप्रथि

मानतानितंबभागः। प्रतापेनसहानुरोहरोमराजिः। अहितजनकलत्रालककलताभिःसहप्रलंबतामुपययौभुजयुगलं। चरितेनसहधवलतामभजतलोचनयुगलं। मांत्र्यासेहगुरुर्वभूवउरस्थलमरिखदेशः

स्वरेणसहगंभीरतांजगाममतरस्यं। एवंचक्रमेणसमारूढयौवनारंभंपरिसमाप्तसकलकलाकलापविज्ञानमधीताशेषविद्यंचावगम्यानुमोदितमाचार्येश्चन्द्रापीडमानेतुंराजाबलाधिकृतंबलाहकनामा विसंप मन

नमाहूयबहुतुरगपदातिबलपरिवृतमतिप्रशस्तेहनिप्राहिणोत्। सतंमंगलविद्याग्रहंद्वास्थैःसमावेदितःप्रविश्यचक्षितितलचुम्बिचूडामणिनाशिरसाप्रणम्यस्वसंभ्रममिसमुचितेराजसमीपएवस

अने

का·दं· हूमकरतलगतदर्पणाः स्फुरितरत्ननिकरमंडलाद्रवपौर्णमासीरजन्यः काश्चिदार्द्रालक्तकरसपाटलितचरणपुटाः कमलपरिगीतवालातपाइवनलिन्यः काश्चित्ससंभ्रमगतिगलितमे
खलालापाकुलितचरणाकिशलयाः श्रृंखलासंदानमंदसंचारिण्यइवकरिण्यः काश्चिज्जलधरदिवसश्रियइवेन्द्रायुधरागरुचिराम्बरधारिण्यः काश्चिद्धूसितधवलनखमयूख
३१ अग्रभागप्रहिलवानूपुररवाकृष्टकलहंसकानिव चरणपुटानुद्वहन्त्यः काश्चित्करतलस्थितस्थूलमुक्ताहारयष्टयो रतिमिव मदनविनाशशोकगृहीतस्फटिकाक्षवलयां विडम्बयन्त्यः काश्चि
त्पयोधरान्तरालगलितमुक्तालतास्तनुविमलस्रोतोजलद्वलाञ्जितचक्रवाकमिथुनाइवसरितः काश्चिन्नूपुरमणिकिरणसंमुत्थितेन्द्रायुधतया प्रावृषानुगतगृहमयूरिकाइव वि
राजन्यः काश्चिदधरपीतोज्झितमणिचषकाः स्फुरितरागैर्मधुरसमिवाधरपल्लवैः स्रवन्त्यो हर्म्यतलानि ललनाः समारुरुहुः। अन्याश्च मरकतवातायनविवरविनिर्गतमुखमंडलावि
कचकमलकोशपुटामम्बरतलसंचारिणीं कमलिनीं दर्शयन्त्योऽदृशुः। उदपादि च सहसा ससंभ्रमसंचलनजन्मा प्रचुरचारणमधुकरसारणास्फालितवीणारवकोलाहलबहलो रसनारवा
संपुत्र कूलितमहंसारसरसितसंभिन्नस्फुरितचरणतलताडितसोपानजातगंभीरध्वनिप्रहृष्टगृहमयूरोद्भासिशिखण्डिनां केकारवैरनुगम्यमानो नवजलधररवपवकितकलहंसकुलकोलाहलको
मलोन्मकरध्वजविजयघोषणानुकारी परस्परसंक्षिद्दनादणितताररहारमणीनां रमणीनां श्रोत्रहारी हर्म्यकुक्षिषु प्रतिरवनिर्हादी भूषणानां निनादः। मुहूर्तादिव युवतिजननिर
न्तरतया नारीमयाइव प्रासादाः सालक्तकपदकमलविन्यासैः पल्लवमयमिव क्षितितलमंगनांगप्रभाप्रवाहेण लावण्यमयमिव नगरं ञ्जाननमंडलनिवहेन चंद्रबिम्बमयमिव गगनतलं। आ
तपनिवारणाद्योतितकरतलजालकेन कमलवनमयमिव दिक्चक्रवालमाभरणांशुकलापेनेन्द्रायुधमयइवातपो लोचनमयूखलेखासंतानेन नीलोत्पलमयइव दिवसो बभूव। कौतुकप्रसारितनि
श्चललोचनानां च पश्यन्तीनां तासामादर्शमयानीव स्फटिकमयानीव हृदयानि विवेश चन्द्रापीडः। क्रमेण चाविर्भूतमदनरसानां च तासामन्योन्यतः सपरिहासाः साविभ्रमाः ससंभ्रमाः सेर्ष्याः सोत्प्रासाः सासूयाः स
सोपालंभाः

तुला· कोटिविशेष

विलासाः समन्मथाः सस्पृहाश्च तत्क्षणमतिरमणीयाः प्रससुरालापाः। तथाहि त्वरितगमनेमामपि प्रतिपालय दर्शनोन्मत्ते गृहाणोत्तरीयं मुग्धे समुच्छ्वासयालकलतामानत्रावलंबिनीमूढे चन्द्रलेखामु
पाहर स्खलत्पहारकुसुमस्खलितचरणापतसि मदांधे संयमय मदनिश्चेतने केशकलापमुत्क्षिप चन्द्रापीडदर्शनव्यसनिनि काञ्चीदाम समुत्सर्पय वाले कपोलदोलायितं कर्णपल्लवमरदृश्ये निपतति दंत
पत्रं गृहाण यौवनोन्मत्ते वलोकाश्रेज्जने नस्थगय पयोधरभारमंशुकपातलज्जाशिथिलीभूतमाकलय दुकूलं मलीकमुग्धे द्रुततरमागम्यतां कुतूहलिनि निरीहि मे दर्शनान्तरमसंतुष्टेकिपदालोक
सेतरलहृदये परिजनमवेक्षस्व पिशाचिके विगलितोत्तरीयांशुकाहस्यसे जनेनान्धनयनेन पश्यसि सखीजनं मनेकभंगिपूर्णे दुःखमकारणापासितत्वद्याजीवसि मिथ्याविनीते किं व्य
परेक्षावीक्षितैर्विस्रब्धमालोकय यौवनशालिनि किं पीडयसि पयोधरभारेणातिकोपने पुरतो भवमत्सरिणि किमेकाकिनी रुणात्सि वातायनं मनङ्गपरवशे मदीयमुत्तरीयांशुकमुत्तरीयतां नयसि
रागासवमत्ते निवारयात्मानमुन्मिषितधैर्ये किं धावसि गुरुजनसमक्षमुद्धतसत्त्वभावे किमेवमाकुलीभवसि मुग्धे निगूहस्व मदनज्वरमुलकजालं मसाधारणे किमुन्नाम्यसि विबुधविकारैर्विविधा
ङ्गभङ्गवलनायासितमध्यभागास्थासि घर्मेभूमात्हृदये स्वभवनान्निर्गतमपि नात्मानमवगच्छसि कौतुकाविष्टे विस्मृतासि निश्वसितुमन्तः संकल्परचितरतसमागमसुखरसनिमीलितेस
मुन्मीलयलोचनयुगलमनिज्ञा मत्पयमनङ्गशरप्रहारमूर्छिते शशिकिरणनिवारणाय कुरु शिरसि उत्तरीयांशुकपल्लवमपि पतिव्रताव्रतग्रहगृहीते दृष्टव्यमपश्यन्ती वंचयसि लोचनयुग
55 लं हतासि अधमे मुषितासि परमनुषदर्शनपरिहारव्रतेन प्रसीदोत्तिष्ठ सखि यस्य रतिविरहितं सा साविभ्रमं भगवन्तमगृहीतमकरध्वजाङ्कं मकरध्वजं मन्ये मस्पासितातपत्रान्तरेणालिकु
लनीलेशिरसि तिमिरशंकानिपतितद्विशिशिरकरकिरणकलापो मालतीकुसुमशेखरो लक्ष्यते एतदस्य कर्णाभरणमरकतप्रभाश्यामायितमुपरचितविकचशिरीषकुसुमकर्ण
पूरमिव कपोलतलमाभाति। अयमस्य हारान्तर्विभ्रमानुगमणिकिरणकलापछलेन हृदयं विविक्षुरभिनवयौवनरागइव बहिः स्फुरति। एतद्देनेन कवामरकलापान्तरे रितरएव वीक्षि

का॰ उं तंमेतत्किमपिवैशम्पायनेनसहसंमंत्रयतोऽस्यदशनमयूखलेखाधवलीकृतदिक्चक्रवालंहसितमिवोत्सुकपच्छतिहृदितरागेणोन्नतीपांशुकप्रान्तेनबलाहकस्तुरगखुरजन्मानमाल्लधके
प्रोक्षुरेणुमपहस्तयन्ननेनलक्ष्मीकरकमलकोमलतलःसमुत्क्षिप्यतिर्यक्तुरंगमस्कंधेनिक्षिप्तस्तरणापद्रवःसलीलमयमनेनजनानांरूपयावनार्यभुजानिजितलोकदीर्घबाहुःशिरस्त्राणपु
३२ क्षकोशशोभीदिग्गजेनेवत्रोवल्लकवलग्रासवांछयाप्रसारितःकरः।धन्यासायालक्ष्मीरिवनिजकमलंकरतलमिदमस्यवसुंधरासपत्नीग्रहिष्यति।धन्याचदेवीविलासवतीसकलमही
मंडलभारधारणक्षमोदिग्गजइवककुभागर्भेणयथायमूढइत्येवंविधानिचान्यानिचवदंतीनांतासामापीयमानइवलोचनपुटैराहूयमानइवभूषणरवैरनुगम्यमानइवहृदयैर्निबध्यमान
रत्नाभरणरत्नरश्मिरज्जुभिरुपकृष्यमाणइवनवयौवनवलिभिःशिथिलभुजलताविगलितधवलवलयनिकरैःपदेपदेविवाहानलइवकुसुममिश्रैर्लाजाञ्जलिभिर
वकीर्यमाणश्चंद्रापीडोराजकुलसमीपमाससाद।क्रमेणचयामावस्थिताभिरनवरतकरटस्थलगलितमदमषीपंकधाराभिरंजनगिरिमालामलिनाभिःकुञ्जरघटाभिरंधकारितदिङ्मुखतयाजल
धरदिवसायमानमुद्दंडधवलातपत्रसहस्रसंकटमनेकद्वीपान्तरागतनृपशतसमाकुलंराजद्वारमासाद्यतुरंगमादवततार।अवतीर्यचकरतलेनवैशम्पायनमवलम्ब्यपुरःसविनयंप्रस्थितेनवला
हकेनोपदिश्यमानमार्गःत्रिभुवनमिवपुञ्जीभूतमाग्रहीतकनकवेत्रलतैःसितवारबाणधारिभिःसिताङ्गरागैःसितकुसुमशेखरैःसितोष्णीषैःसितवेषपरिग्रहतयाश्वेतद्वीपसंभवैरिवकञ्चुकिपुरुषै वर्म्म
रिवातिप्रमाणैर्दिवानिशमालिखितैरिवोत्कीर्णैरिवतोरणस्तंभनिषण्णैर्द्वारपालैरनुज्झितद्वारदेशमनेकसंयमनचन्द्रशालिकाविटंकवेदिकासंकटशिखरैरभ्रंकषैरपहसितकैलासशिखरशोभैरम
लसुधावदातैःसप्राकारैरिवमहाप्रासादैरनेकवातायनविनिर्गतयुवतीजनभूषणकिरणसहस्रतयाकनकमयमिवजालकेनेवविराजमानंरचितेनवितानेनविराजमानैर्मन्दिरोत्सङ्गधनिवहाभि
राशीविषसंकुलाभिःपातालगुहाभिरिवातिगंभीराभिरायुधशालाभिरुपेतमबलाचरणालक्तकसरक्तमणिशिलैःशिखरनिलीनशिखिकुलकलकलैःक्रीडापर्वतकैरुपशोभि

चतुःस्याल शिरोग्रह३

सुरदः२ स्तिन४ मिश्रित१

न्नालनीलोत्पलकलिकाकाननशङ्कनेसरङ्गंगाजलतलंपल्लवैर्वर्णोमुदंडैर्मायूरातपत्रसहस्रांधकारिताविदिङ्मुखतयास्फुरितरागमन्मथचापकलापकैश्माशमिवजैर्लधरविम्बंमुद्गतफेनपुंजधवलित
मुखतयांनवरतवलीनचतुलतपार्थंप्रलयसागरजलकल्लोलसंघातमिवसमुन्नतमहर्षपर्यन्तंप्रमेयोमम्भसैन्यमपश्यत।तच्चसागरजलमिवचन्द्रोदयेनचन्द्रापीडनिर्गमेनसकलमेवसंचचालाक्षीयं
महभिकपोर्चप्रणामलालसाःसरभसमपनीतातपत्रभूम्याशिरसःपरस्परोत्पीडनकुपितनुरङ्गनिवारणायासितान्संराजपुत्राःपर्यवारयन्नेकैकशोऽभिप्रतिनामग्रहणमावेद्यमानंवलाहकेनप्रचलितमुकु
टमणिरागकिरणेङ्गमणिमण्डलेनानुरागमिवोद्वहद्भिःसंघटितसेवाञ्जलिमुकुलनयाधीवराज्याभिषेककलशावैर्निर्मलसलिलग्रकमलैरिवदूरावनतैःशिरोभिःप्रणेमुः।चन्द्रापीडस्तुतान्सर्वान्सम्मान्ययथार्हमन
न्तरमुत्तुरंगमाधिरूढेनानुगम्यमानोवैशम्पायनेनराज्यलक्ष्मीनिवासयोग्यपुण्डरीकाकृतिनासकलाजन्यकुलकुमुदखण्डचन्द्रमंडलेनतुरङ्गसेनासवन्तीपुलिनायमानेनक्षीरोदफेनधवलितवासुकिफणामंड
लछविनास्थूलमुक्ताफलकलापजालकाहतेनोपरिविहितकलंकेसरिणामुद्दहतातिमहताकार्तस्वरदंडेनध्रियमाणेनातपत्रेणानिवारितातपभयतःसमुद्धूयमानचामरकलापपवननर्तितकर्णपल्लवःपुरःप्रधाव
तातरुणवीरपुरुषप्रायेणानेकसहस्रसंख्येनपदातिपरिजनेनजयजयजीवजीवेतिमधुरवचसामंगलप्रायमनवरतमुच्चैःपठताबन्दिजनेनस्तूयमानोनगराभिमुखःप्रतस्थे।क्रमेणचतमासाद्यतविग्रहमन
ङ्गःमिवावतीर्णनगरमनुप्राममालोक्यसर्वएवयशस्विकःसकलव्यापारोजनिकरोऽस्यविबुध्यमानकुमुदवनानुकारीजनोऽभवत्।सर्वेस्मिंसम्प्रतिमुखकलापविन्यस्तचापविरक्ताकृतिःकार्तिकेयोविरम्यपतिकुमारश
त्वमहोवयमतिपुण्यभाजोयैरिमोममानुषीमस्याकृतिमजःसमारूढप्रीतिरसविस्तारितेनकुतूहलोत्तानितेनलोललोचनयुगलेनानिवारितापरपामंतःसफलानोऽद्यजातंजन्मवनाःसर्वथानमोऽस्तुतस्मैन्नारायणायधारिणे
भगवतेचन्द्रापीडरूपेणैवपुण्डरीकेक्षणायमकरकेतवंदर्तितदर्जनाद्विचितप्रणामाञ्जलिर्नगरलोकः।प्रणामाम्।सर्वतश्चसमुद्घाटितकपाटपुटप्रकटवातायनसहस्रतयाचन्द्रापीडदर्शनकुतूहलात्नगरमपिसमुन्मीलितलोचन
मिवहमिवाभवत्नगरंजनपरिसमाप्तसकलविषयविधागद्दाविर्गतोयमागच्छतिचन्द्रापीडइतिसमाकर्ण्यलोकनकुतूहलिन्यःसर्वस्मिन्नेवनगरेसंभ्रममुत्सृष्टार्धपरिसमाप्तप्रसाधनव्यापाराःकामि

स्वर्णेन६

का॰र॰ कज्जनेनास्थानमंडपागतेनचयथासमुचितासनोपविष्टेनप्रश्नाश्यतादुरोदरक्रीडामभ्यस्यताष्टापदक्रीडाव्यापारमास्फालयतापरिवादिनीमालिखताचित्रफलकेभूमिपालप्रतिबिम्बमाव
ध्नताकाव्यगोष्ठीमातन्वतापरिहासकथामभिनन्दताबिंदुमतींचिन्तयताप्रहेलिकांभावयतानरपतिकृतकाव्यसुभाषितानिपठताद्विपदींगृह्णताकविगुणानुत्किरतापत्रभंगानालपतावारवि
३३ लासिनीजनमाकर्णयतावैतालिकगीतिमनेकसहस्रसंख्येनधवलोष्णीषपट्टीस्निग्धविकटकिरीटशिरसासानिर्भरशिखरलग्नज्ञातपमंडलेनेवकुलपर्वतचक्रवालेनमूर्धाभिषिक्तेनसामन्तलो
केनाधिष्ठितैमास्थानोत्थितभूमिपालसंवर्तितानांचकुथानांरत्नास्तरणानांचराजिभिरनेकवर्णैरिन्द्रायुधपुञ्जैरिवविराजितसभापर्यन्तंममलमणिकुट्टिमभूमिसंक्रान्तमुखनिवहप्रतिबिम्बतयाविकच
कमलपुष्पप्रकरमिवसम्पादयतागतिवशरणितनूपुरपरिहार्यहाररसनारवमुखरेणस्कंधावसक्तकनककरंडचामरेणनिर्गच्छताप्रविशताचानवरतंवारविलासिनीजनेनाकुलितमेकदेशनिषण्ण
चामीकरयष्टिखलांसंयतश्वगणामिनस्ततःप्रचरितापरिमितकस्तूरिकामृगपरिमलवासितदिङ्मुखमनेककुब्जवामनकिरातवर्षधरबधिरजडमूकसंकुलमुपाहृतकिन्नरमिथुनमानीतवनमानुषमा
बद्धमेषकुक्कुटकुररकपिञ्जललावकयुद्धमुत्कूजितचकोरकादम्बहारीतकोकिलमालयमानफलकसारिकमभिपतितमदपरिमलामर्षविजृम्भितैर्वनगजैर्मृद्गैःशिखरिणांजीवितैरिवगुहानिवासिभि
र्गृहीतैःपंजरगतैःकेसरिभिरुत्त्रास्यमानैःकाञ्चनभवनप्रभाजनितदावानलशंकैर्लोलताराकैर्भ्रमद्भिर्भवनहरिणकदम्बकैर्लोचनप्रभयापाण्डुरीकृतदिगन्तरैर्मुद्धमकेकारवानुमीयमानमरकतमणि
कुट्टिमस्थितशिखंडिमंडलंमतिशिशिरचंदनविटपिच्छायानिषण्णनिद्रायमाणगृहसारसंमन्तःपुरेणचबालिकाजनप्रस्तुतकंदुकपंचालिकाक्रीडेनाविरतसंवाद्यमानदोलाशिखरक्वणितघंटाझंकारर
रिताशामुखेनभुजंगनिर्मोकपंक्तिमयूरद्रियमाणहारेणसौधशिखरादवतीर्णमवलितपारावतकुलतयास्थलोत्पलिनीवनेनेवशोभितेनान्तःपुरिकाजनप्रस्तुतनरपतिचरितविडम्बनक्रीडेनाध्व
मन्दुरापरिभ्रष्टागतैश्चलुनभवनदाडिमीफलैर्लेशखंडिताकुःशालस्कटकारपञ्जरैरभिभूतकुब्जवामनकिरातकरतलाछिन्नानिभूषणानिविकिरद्भिःकपिभिराकुलीकृतेनपञ्जरकसारिकाप्रकाशितसुरतक्रि

प्रालापलज्जितावरोधजनेनप्रासादसोपानारोहणचलितैश्चलानांचरणपवसक्तैःपदेपदेरणद्भिस्तुलाकोटिवलयैर्मुखरीकृतकूजिताभिर्भवनकलहंसमालाभिर्धवलीकृताजिरेणधौतधवलदुकूलोत्तरी
यैःकलधौतदंडावलम्बिभिःपलितपांडुरमौलिभिर्वयःपरिणामेपिजरत्सिंहैरिवापरित्यक्तसत्त्वावष्टंभैःकंचुकिभिरधिष्ठितेनसमुपेताभ्यन्तरंसजलजलधरसनाथमिवकृष्णागुरुधूपपटलैःसनीहारसमयमिवया
मकुञ्जरघटाकरशीकरैःसनिशामिवतमालवीथिकान्धकारैःसबालातपमिवरक्तांशुकैःसतारागणमिवमुक्ताकलापैःसवर्षासमयमिवधारागृहैःसतडित्कृतमिवहेममयीभिर्मयूरयष्टिभिःसगृहदेवतमिवशा
लभंजिकाभिःशिवभवनमिववृद्धाराजस्थितदंडपाणिप्रतीहारगणमुत्कृष्टकविगद्यमिवविविधवर्णश्रेणीप्रतिपाद्यमानानेकाभिनवार्थसंचयंमत्सरसांगणमिवप्रकटमनोरमारंभंदिवसकरोदयमिवोत्त्रस
त्पद्माकरकमलामोदितंमुमुक्षाकिरणमिवविजितलक्ष्मीकृतमलोपकारंनाटकमिवप्रकटपताकांकंशोणितपुरमिवबाणयोग्यावासोपेतंपुराणमिवयथाभागस्थितसकलभुवनकोशंपूर्णचन्द्रोदयमिवमदुकरस
हस्त्रसंवर्द्धितरत्नाकरंदिग्गजमिवाविच्छिन्नमहादानसंतानंप्रलयएमिवसकलजीवलोकव्यवहारकारकारणंसत्त्वहिरण्यगर्भमीशानबाहुदण्डमिवमहाभोगिमंडलसहस्राध्यासितप्रकोष्ठंमहाभारतमिवा
नजगीताकर्णनानंदितनरेंद्रवृन्दमिवकुलक्रमागतम्भीमपुत्रघोतसकलपरिपालितंव्याकरणमिवप्रथममध्यमोत्तमपुरुषविभक्तिस्थितनिर्देशकारकाख्यातसंप्रदानक्रियाव्ययप्रपंचसुस्थि
तंमुदधिमिवभयान्तःप्रविष्टसपक्षभूभृत्कुलसहस्रंमुधानिरुद्धसमागममिवचित्रलेखादर्शितत्रिभुवनाकारंबलियज्ञमिवपुराणपुरुषवामनाधिष्ठिताभ्यन्तरंशक्रकूपक्षप्रदोषमिवबर्जितशशिकिरणाक
लापयवलाम्बरचितानंनरवाहनदत्तचरितमिवान्तःसंवर्धितप्रियदर्शनराजदारिकागंधर्वदत्तोत्कंठंमहातीर्थमिवसद्योनेकपुरुषप्राप्ताभिषेकफलंप्राग्वंशमिवनानासवपात्रसंकुलंनिशासमयमिवा
नेकनक्षत्रमालालंकृतंप्रभातसमयमिवपर्यस्तिकाग्रगानुमेयमित्रोदयंगांधिकभवनमिवस्नानधूपविलेपनवर्णकोज्ज्वलंतांबूलिकभवनमिवकृतलवलीलवंगैलाकंकोलपत्रसंचयंप्रथमवेश्यासमागममभि
वाविर्भितहृदयाभिप्रायचेष्टाविकारंकामुकजनमिववहुलचाटुसंलापसुभाषितरसास्वादरंजनालप्रावृट्स्वर्तमंडलमिवदीयमानमणिपातसहस्रालंकरणकृतलेख्यपत्रसंचयंधर्मारण्यमिवाशेषजनमनःप्रह्ला

का॰ रत्नं महावनमिव विविधश्वापदद्विजोपभुक्तं रामायणमिव कपिकथासमाकुलं माद्रीकुलमिव नकुलालंकृतं संगीतभवनमिवानेकस्थानावस्थापितमृदंगं रघुकुलमिव भरतगुणानन्दितं ज्योतिषमिव ग्रहणमोक्ष
कलाभागनिपुणं नारदीयमिव बाध्यमानराजधर्मं यंत्रमिव विविधशब्दरसलब्धास्वादं मृदुकाव्यमिवान्यावनिर्जितस्वभावाभिप्रायावेदकं महानदीप्रवाहमिव सर्वदुरितापहं धनमिव नकस्यचिन्नाकांक्षणीयं
३४ संध्यासमयमिव दृश्यमानचंद्रापीडोदयं नारायणवक्षःस्थलमिव श्रीरत्नप्रभाभासितदिगन्तं बलभद्रमिव कादम्बरीरसविशेषवर्णनाकुलमतिं प्रदर्शणमिव प्रासनोपवेशादर्शितभूमंडलं स्कंदमिव शक्ति
श्रीशरपत्रचंचलं कुलाद्रिनाराचाशमिव सर्वदोषजातशंकं वेश्याजनमिवापगतपरलोकभयं अन्त्यजजनमिवागम्यविषयाभिलाषि अगम्यविषयासक्तमपि प्रशंसनीयमनेकभरणामिव कृतकृतसुकृतविचारणानिपु
णं सुचरितमिवादिमध्यावसानकल्याणाकं वासवास्त्रमिव परिस्फुरत्पद्मरागरत्नश्रीक्रियमाणाजिरं दिव्यमुनिगणमिव कलापिसनाथवेदकेतुशोभितं भारतसमरमिव कृतवर्मशिलीमुखचक्रसंभार
भीषणं पातालमिव महाकंचुकिसहस्राधिष्ठितं वर्षपर्वतसमूहमिवान्तःस्थितापरिमाणार्घ्यहेमकूटं महाद्वारमपि दुःप्रवेशं अवंतिविषयगतमपि मागधजनाधिष्ठितं स्फीतमपि भ्रमत्रग्गलोकं राजकुलं वि
वेश। ससंभ्रमोपगतैः कृतप्रणामैर्महाप्रतीहारमंडलैरनुपस्थियमानमार्गः सर्वतः प्रचलितेन च पर्यवकृतावस्थानेन चंद्ररपर्यन्तमौलिशिथिलितचूडामणिमरीचिचुम्बितवसुधातलेन राजलोकेन प्रत्येकशः प्रतीहा
रनिवेद्यमानेन सादरं प्रणम्यमानः पदे पदे बाह्यान्तरविनिर्गताभिः शिवाकुशलाभिरन्तःपुरवृद्धाभिः क्रियमाणावतरणकमंगलो भुवनान्तराणीव विविधप्राणिसहस्रसंकुलानि सप्तकक्षान्तराण्यतिक्रम्याभ्य
न्तरावस्थितं मनवरतपास्तग्रहयामिकानीलकरतलैः करचरणलोचनवर्जं माक्षितलोहजालारतया शरीरैः रक्लानस्तंभैः रिवगजमदपरिमललोभमनिरंतरनिलीनमधुकरपटलजटिलैः कुलक्रमाग
तैरनुरागानन्वितैरनुरक्तैर्महाप्राणतयातिकर्कशतया चरानवेरशीतिमायाकारसंभाव्यमानपराक्रमैः सर्वतः शरीररक्षाधिकारनियुक्तैः पुरुषैः परिवृतमुभयतो वारविलासिनीभिरनवरतमुद्धूयमानधवल
चामरं ममरनदीपुलिनतलशोभिनि। सुरकुञ्जरमिव मंदाकिनीवारिशिशिरं हंसधवले शयनतले निषण्णं संपितरमपश्यत। आलोकपेति च प्रतीहारवचनानन्तरमतिदूरावनतेन चलितचूडामणिना शिरसा कृतप्र

रज्जुनिर्मितभषणं ५ भूषणं ६ गंभीरेण ३ ललाटास्थि २

मितं मुज्ज्वलपट्टकंबलावगुंठितकनकपर्याणाभिः प्रचलचामरकलापचुम्बितबलकर्णपल्लवाभिः कुलयुवतिभिरिवोपानद्दशिक्षाविनयनिभृताभिर्यामकरेणुभिरभ्यूपकण्ठानशालमालानस्तंभनि
षण्णेन वनवनजलधरगर्जितघोषगंभीरैर्मनुगानवीणावेणुस्वरम्यमास्फालितवर्वरिकावर्धरैरनवरतसंगीतमृदंगध्वनिमतिमनोहरं किञ्चिदामीलितलोचनत्रिभागेणावामदशनकोटिनिषण्णहस्तेन नि
श्चलकर्णतालेनाकर्णयतो सलीलमुभयपार्श्वप्रलम्बितवर्णकम्बलतया विंध्यगिरिणेवाभिछन्नधातुविचित्रपक्षसंपुटेनाघोरणगीतानन्तरकृतमंद्रकंठगर्जितेन मदजललवशावलगंडस्थलैरभितश्रवणपुटे
न रजनिकरबिंबचुम्बितसंवृत्तकाम्बुरविरम्बकेन कर्णाजशाललम्बिना काञ्चनमयेन कृतकर्णपूरमिवांकुशेन मुखमुद्वहता मदजलमलिनेन द्वितीयेनेव कर्णचामरेणाकपोलतलदोलायमानेन मधुक
रकुलेनालंकृतयमाणेनात्पुरंतयापूर्वकायस्यातिवामनतया जघनभागस्य पातालतलादिवोत्सृष्टतानि शगसमयेनेव परिस्फुरत्साईचंद्रेन छत्रमालिनेन पारदारंभणेव प्रकटितरुचिरकोमलानुणापुष्करेण
वामनरूपेणेव कृतत्रिपदीविलासेन स्फटिकमणिशिलातटेनेव लग्नसिंहमुखप्रतिमेन प्रसाधितेनेव लोलकर्णपत्रवाहतमुखेन गंधमादननाम्ना गंधहस्तिना सनाथीकृतैकदेशं मुज्ज्वलपट्टकंबलप
रप्रास्तपृष्ठेश्वरसितमधुरबंठिकारवमुखरकंठैर्मंजिष्ठारागलोहितस्कंधकेसरवालपल्लवैर्वनगजरुधिरपाटलसटैरिव केशरिभिः पुरोनिहितयवससाद्रिद्रिरवरोपविघमंदुरायाले रासन्नमंग
लगीतध्वनिदत्तकर्णैरन्तःकपोलधृतमधुररसविलुलितलाजकवलैर्भूमि याल्लव छत्रभैर्मन्नुरागतैस्तुरंगमैरुद्भासितमधिकरणमंडपगतैश्चाग्यैर्विविधैरनुयुवत्रासवनोपविष्टैर्दूर्मनमपेश्विधर्माधि
कारिभिर्महापुरुषैरधिष्ठितमधिगतसकलग्रामनगरस्वेदरस्वर्वटनामभिरेकभवनमिव जगदखिलमालोकयद्भिरशालिखितसकलभुवनव्यापारतयाधर्मराजनगरयाणिकमिव दर्शयद्भिरधिकारस्थानलेखकै
रालिख्यमानपासनसहस्रैरभ्यन्तरावस्थितनरपतिनिर्गमप्रतीक्षणापरेणास्थानेव दूमंडलेन कनकमयार्धचंद्रताराणगणशनशावलेश्वर्मफलकैर्निशासमयमिव दर्शयतास्फुरितनिशितकरवालकरप्र
रोहकरालितातपेनैकप्रवणपुरस्सरितधवलदंतपत्रेणोद्वेवद्भौलिकलापेन धवलचंदनस्थासकखचितभुजेनोरुदंडद्वयेन विविधवस्त्रपरिधानविमुक्तपद्मकेन बद्धासिधेनुकेनान्ध्रद्रविडसिंहलप्रायेण सेव

अलंकृतम ५ सेवनसत्रमालास्पात्स नविंशतिमौक्तिके ५

कादं॰ नेयमाकृतिरीदृशी त्रिभुवनलालनीया क्लेशमतिमहान्तमियंतं कालं लंभिता। कथमसि सोढवानतिदीर्घामिमां गुरुजनयंत्रणां। अहो बालस्यापि सतः कठोरस्येव ते महद्धैर्यं। अहो विगतशिशुजनक्री
डाकौतुकलाघवमर्भकस्यापि ते हृदयं। अहो गुरुजनस्योपरि भक्तिरसाधारणी। सर्वथा यथा पितुः प्रसादात्समस्ताभिरुपेतो विद्याभिरालोकितोसि एवमचिरेणैव कालेनानुरूपाभिर्वधूभिरुपेतमालोकयिष्यामी
३५ त्यभिधाय सलज्जास्मितावनतमास्यं मुखप्रतिबिम्बगर्भे विकचकमलकृतकर्णापूरच्छायावतंसं स्वकपोले पर्यचुम्बदेनं। एवं च तत्रापि नातिचिरमिव स्थित्वा क्रमेण सर्वान्तःपुराणि दर्शनेनानन्दयामा
स। निर्गम्य राजकुलद्वारावस्थितमिंद्रायुधमारुह्य तथैव तेन राजपुत्रलोकेनानुगम्यमानः शुकनासं द्रष्टुमयासीत्। यामावस्थितविविधगजघटासंकटमनेकतुरगसहस्रसंबाधमपरिमितजनस
मूहसम्मर्दसंकुलमेकदेशोपविष्टैः सहस्रशोनिबद्धचक्रवालैरनेककार्यागतैर्दर्शनोत्सुकैः समंततो विविधशास्त्रज्ञैर्जनैरुन्मीलितलोचनैश्चीवरस्कन्धनाविनयानुरागिभिर्धर्मपरैः शिवागमुंडिभिः शाक्यशासन
पथधौरेयैरकपटैर्भिक्षुभिः याज्ञुपतैर्द्विजैश्च दिवानिशमासेव्यमानमभ्यंतरसेवाप्रविष्टानां च सामंतानां जवनोपविष्टपुरुषोत्संगावस्थितद्विगुणकृपाभिरतिचिरावस्थितिनिर्वेदप्रसुप्ताधोरणाभिश्च पर्याणाभिः
सपर्याणाभिश्चानिश्चलावस्थानमभ्यूयसरायिताभिः पातशः करिणीभिराकीर्णसुधाधवलनामभगृहद्वारमासाद्य सत्वरप्रधावितैर्द्वारदेशावस्थितैः प्रतीहारपुरुषैरनिवार्यमाणोपि राजकुलवद्राजपुत्रो वाह्यांग
ण एव तुरगादवततार। द्वारदेशावस्थित तुरंगमश्च वैशम्पायनमवलम्ब्य पुरःप्रधावितैः समुत्सारितपरिजनैस्तथैव प्रतीहारमंडलेनुपदिश्यमानमार्गस्तथैव चलितमुकुटकोटिभिर्नरेंद्रवृंदैः सेवासमवस्थि
तैरुत्थायोत्थाय प्रणम्यमानस्तथैव प्रचंडप्रतीहारहुंकारभयमूकीभवत्परिजनानि प्रचलितवेत्रलताचकितसामंतचक्रचरणाघातदलितवसुंधराणि कक्षान्तराणि निःसरमाणस्तथैव नवसुधावदातप्रासाद
सहस्रानिरन्तरं द्वितीयमिव राजकुलं शुकनासभवनं विवेश। प्रविश्य चानेकसहस्रनरेन्द्रमध्योपविष्टमपरमिव पितरमुपदर्शितविनयो दूरादवनतेन मौलिना शुकनासं ववन्दे। तं शुकनासः ससंभ्रममुत्थायानुप
र्येणोत्थितराजलोकः सादरमभिमुखदत्ताविरलपदः प्रहर्षविस्फारितलोचनागतानंदजलकणः सहवैशम्पायनेन प्रेम्णा गाढमालिलिंग। आलिंगितोन्मुक्तश्च सादरमुपनीतमपहाय परमासनमवना

वेव राजपुत्रः समुपाविशत्। अनन्तरं च वैशम्पायनः समुपविष्टे च राजपुत्रे शुकनासवर्जमन्यदखिलमवनिपालचक्रमुज्झितनिजासनमवनितलमभजत। स्थित्वा तूष्णीं क्षणमिव शुकनासः समुद्गतप्री
तिपुलकैः शरीरावेद्यमानहृदयहर्षप्रकर्षमब्रवीत्। तात चंद्रापीड अद्य खलु देवस्य तारापीडस्य समस्तमविघ्नमुपारूढयौवनमालोक्य सुचिराद्भुवनराज्यफलप्रीतिर्जाता। अद्य सम्यक् सर्वा गुरुजना
शिषः फलितमनेकजन्मान्तरोपात्तमवदातं कर्माद्य प्रसन्नाः कुलदेवताः नास्य पुण्यभाजो भवादृशाः सकलभुवनविस्मयहेतवः पुत्रतां प्रतिपद्यंते। क्व वयः क्व चेयममानुषी शक्तिः क्व चेदमशेषविद्या
ग्रहणसामर्थ्यं अहो धन्याः प्रजा यासां भरतभगीरथप्रतिमो भवानुत्पन्नः पालयिता। किं खलु कृतमवदातं कर्म वसुंधरया ययासि भर्ता समासादितो। दूरिवद्धाः स्थलनिवासासद्गृह्यमानिनी हता खलु ल
क्ष्मीर्या विग्रहवती भवंतं नोपसर्पति। सर्वथा कल्पकोटीर्महावराहदंष्ट्रावलयेनबाहुना वह भुवनभारं सह पित्रेत्यभिधाय च स्वयमाभरणवसनकुसुमाङ्गरागादिभिरभ्यर्च्य विसर्जयांचकार। विसर्जितश्चोत्था
याजः पुरं प्रविश्य द्रष्टुं वैशम्पायनमातरं मनोरमाभिधानीं निर्गम्य समारुह्येन्द्रायुधं पित्रा पूर्वपरिकल्पितं प्रतिच्छंदकमिव राजकुलस्य द्वारावस्थितपूर्णकलशमावद्धहरितपल्लववंदनमालं समुच्छ्रितसि
तपताकासहस्रमभ्याहतमंगलतूर्यरवपूरितदिगंतरमुपरचितविकचकमलकुसुमप्रकरमचिरकृताग्निकार्यमुज्वलवेशविरचितपरिजनमुपपादितारोपगृहप्रवेशमङ्गलं कुमारभवनं जगाम। तत्र च श्रीमंडपा
वस्थिते शयनीये मुहूर्तमुपविश्य सह तेन राजपुत्रलोकेनाभिषेकादिकमशनावसानमशेषमकरोद्दिवसविधिं। अभ्यन्तरे च शयनीयगृहे स्वयमिंद्रायुधस्यावस्थानमकल्पयत्। एवं प्रायेण चास्योदंतेन तद्दहः
परिणतिमुपययौ। गगनतलादवततार रत्नादिवसश्रियः पद्मरागनूपुरमिव स्वप्रभापिहितरंध्रं रविमंडलमुन्मुक्तयावरं पपात। सलिलप्रवाहहरिरथचक्रमार्गानुसारेण दिवसकरस्य वासरालोकः प्रतीचीककुभमग
मत्। अभिनवपल्लवलोहिततरेनैकरेणावाशोमुखप्रसृतेन दिवसकरबिंबेन वासरः कमलरागमशेषमपार्त्। कमलिनीपरिमलचपयरिवपागतालिमालाकुलितकंठकालपाशैरिव चक्रवाकमिथुनमा
कृष्यमाणं विजघटे। करपुटैरादिवसाज्जमापीतमरविन्दमधुरसमिव रक्तातपच्छलेन गगनगमनखेदाद्दिवसकरबिंबं ववाम। क्रमेण च प्रतीचीकर्णपूरस्फोत्पलेलोव। नरमुपगते भगवति गभस्तिमा

कादं० लिनि समुल्लसितायामम्बरतलतडागविकचकमलिन्यां संध्यायां कुंकुमागुरुपंकपत्रलताभिरिव तिमिरलेखाभिः स्फुरंतीषु दिशां मुखेष्वलिकुलमलिनेनेव कुवलयवनेन रक्तकमलाकर इव तिमिर

३९ निकरेणोत्सार्यमाणे संध्यारागे कमलिनीपरिपीतमातपमुन्मूलयितुमंधकारकरपल्लवेष्विव विशत्सु रक्तकमलोदराणि मधुकरकुलेषु शनैः शनैश्च निशाविलासिनीमुखावतंसपल्लवे गलिते संध्यारागे रित्तु

विहितेषु संध्यावंदनवलिपिंडेषु शिखरदेशप्रतिमितासु नान्दीमयूरास्वपि मयूरयष्टिषु गवाक्षविवरनिलीनेषु प्रासादलक्ष्मीकर्णोत्पलेष्विव पारावतेषु विगतविलासिनीसंवाहनानि

श्वसत्कांचनपीठासु मूकीभूतघंटास्वंतःपुरदोलासु भवनसहकारशाखावलम्बितपंजरेषु विनमतालयेषु पंजरशुकसारिकानिवहेषु संगीतकविरामविश्रान्तवारांगनाकरार्प्यमाणासु वीणासु पुत्रनूपुरशब्दोपशमनिभृ

तेषु भवनकलहंसेष्वपनीयमानकर्णशंखचामरनक्षत्रमालामंडनेषु मधुकरशून्यकपोलभित्तिषु मत्तवारणेषु प्रदीयमानेषु राजवल्लभतुरंगमंदुरादीपेषु प्रविशंतीषु प्रथमयामकुंजरघटासु कृतराजलस्य

पनेषु निष्क्रामत्सु पुरोहितेषु विसर्जितराजलोकविरलपरिजनेषु विस्तारितेष्विव राजकुलकक्षान्तरेषु ज्वलितदीपिकासहस्रप्रतिबिम्बचुम्बितेषु कृतविकचचम्पककल्पोपहारेष्विव मणिभूमिकुट्टिमेषु नियमितदीपालोका

सु रविविरहार्तनलिनीविनोदनागतबालातपास्विव भवनदीर्घिकासु निद्रालसेषु पंजरकेसरिषु समारोपितकार्मुकेषु गृहीतसायकेषु यामिकेष्वंतःपुरं प्रविष्टे मकरकेतावतंसपल्लवेष्विव सरागेषु कर्णपूरी

क्रियमाणेषु सुरतदूतीवचनेषु सूर्यकान्तमणिभ्यो दिवसंक्रान्तानलेष्विव प्रज्वलत्सु मानिनीनां शोकविधुरेषु हृदयेषु प्रदोषसमये चन्द्रापीडः प्रज्वलितदीपिकाचक्रवालपरिवारः पद्भ्यामेव राजकुलं

गत्वा पितुः समीपे मुहूर्तं स्थित्वा दृष्ट्वा च विलासवतीं मातरं स्वभवनमनेकरत्नप्रभाशबलं भुजगराजफणामंडलमिव हृषीकेशः शयनमधिशिश्ये। प्रभातायां च निशीथिन्यामुत्थाय परममभ्यनुज्ञातः पित्राभि

नवमृगयाकौतुकाकृष्यमाणहृदयो भगवत्यनुदित एव सहस्ररश्मावारुह्येन्द्रायुधमग्रतो बालेयकप्रमाणानां कर्षद्भिश्चामीकरशृंखलाभिः कौलेयकानां जरद्व्याघ्रचर्मवसनकंचुकधारिभिरनेकवर्णप

टचीरकोटिबद्धमौलिभिरुपचितश्मश्रुगहनमुखैरेककर्णावसक्तहेमजालीपुटैर्विरलविरलैर्नवयौवनश्रमोपचितोरुपिंडकैः कोदंडहस्तैः श्वपोषकैर्नगरतरुजनकोलाहलैः प्रधावद्भिः पुरुषैः क्रियमाणगमनोत्सा

होपहृततुरगपदातिः स्तोकेनैव ययौ। तत्र च कर्णान्तावकृष्टमुक्तैश्चकितकुवलयपलाशकान्तिभिर्भल्लैर्मदकलकरेणुकुंभभित्तिभिदुरैश्च नाराचैश्चापटंकाररवभयचकितवनदेवताद्दृष्टवी स्थितान्वनवराहान्केसरिणः

णामभेद्योहीत्यभिदधानो दूरादेव प्रसारितभुजयुगलः प्रायनतललाटो सद्गुरुष्ट्विमूर्तिरानन्दजलपूर्यमाणलोचनः समुद्गतपुलकतया स्विद्यन्निवैकीकुर्वन्निव पिबन्निव तया पिता विनयावनतमालिलिंग

आलिंगितोन्मुक्तश्चापि पितुश्चरणसमीपेऽपि भूमौ कृतमुत्तरीयं तांबूलकरंकवाहिन्या सत्वरमासनीकृतमपनयापनयेति शनैर्वदन्नग्रचरणेन समुत्सार्य चंद्रापीडः क्षितितल एव निषसाद। अनंतरं निर्दि

ते तत्समासने राज्ञा सुतनिर्विशेषमुपगूढो वैशम्पायनो न्यषीदत्। तस्मिन्मुहूर्तमिव स्थित्वा विस्मृतचामरोत्क्षेपनिश्चलानां वारविलासिनीनां साभिलाषैर्नीलवलितकुवलयदामदीर्घैरजिह्मितैस्तरल

तारसारैरवलुप्यमानो ध्यविपातैश्शम्भु पुत्रवत्सलां मातरं समभिवादयितुं दर्शनलालसां यथाक्रमं सर्वजननीर्द्रष्टुं नैशनंदयेति विसर्जितः पित्रा सविनयमुत्थाय निवारितपरिजनो वैशम्पायनद्वितीयोऽन्तःपुरं प्रवे

शापोऽयेन राजपरिजनेनोपदिश्यमानवर्त्मा प्रासादानुपययौ। तत्र धवलकंचुकावगुंठितशरीरैरनेकशतसंख्यैः श्रियमिव क्षीरोदकल्लोलैः समंतात्क्षुद्रान्तर्वंशिकैः परिवृतां मतिप्रसन्नाकाराभिः कषायरक्ताम्बर

धारिणीभिः संध्याभिरिव सकललोकवंद्याभिः प्रलम्बश्रवणपाशाभिर्विदितानेककथावृत्तान्ताभिर्भूतपूर्वाः पुण्याः कथाः कथयंतीभिरितिहासं वाचयंतीभिः पुस्तकं दधतीभिर्धर्मोपदेशान्निवेदयंतीभिर्जरत्प्रव्राजि

काभिर्विनोद्यमानामुपरचितस्त्रीवेषभाषेण गृहीताविकटप्रसाधनेन वर्षवरजनेन संसेव्यमानामनवरतविधूयमानबालव्यजनकलापामङ्गनाजनेन च वसनाभरणकुसुमपटवासताम्बूलतालवृन्तांगरागभृंगा

रधारिणा मंडलोपविष्टेनोपास्यमानां पयोधरान्तरावलम्बितमधवलदुकूलमध्यप्रवृत्तां गंगाप्रवाहमिव मेदिनीमासन्नशयनस्य दर्पणतलपतितमुखप्रतिबिम्बामर्कमंडलप्रविष्टशशिबिम्बामिव समुपसृत्य मातरं

ननाम। सा तु ससंभ्रममुत्थाय सपर्यां संपादनहेऽपि पार्श्ववर्तिनि परिजने स्वयमेव कृतावतरणमंगलं तां प्रस्नुतपयोधरक्षरणतत्पयोबिंदुचंचलेन द्रवीभूयस्नेहाकुलेन निर्भरं बद्धहृदयेनांतः शुभशतानि

ध्यायंती मूर्धन्युपाघ्राय सुचिरमाश्लिष्यत्। अनन्तरं च तथैव कृतनयो। चिरसमुपचारमाश्लिष्य वैशम्पायनमात्स्वयमुपविश्य विनयादवनितले समुपविशन्तमात्यबलाद्दनिच्छन्तमपि चन्द्रापीडमुत्संगमारोपित

वती। ससंभ्रमपरिजनोपनीतायामासंद्यामुपविष्टे च वैशंपायने चंद्रापीडं पुनः पुनराश्लिष्य ललाटदेशे चाक्षिभुजशिखरयोश्च मुहुर्मुहुः करतलेन परामृशन्ती विलासवती तमवादीत्। वत्सकठिनहृदयस्ते पिता ये

का॰ ३९

हीतताम्बूलं तस्मिन्नेव मुहूर्ते स्थित्वा इन्द्रायुधसविधमगमत्। तत्र चानुपविष्ट एव तुरगोपवर्णनप्रायालापकथाः कृत्वा सत्पर्याणापनीतौ त्वरमाणोन्मुखे यथास्वं विनियोगपरिजने तृणापहृत्य स्वयमेवेन्द्रायु
धस्य पुरो यवसमवकीर्य निर्गत्य राजकुलं गमयासीत्। तेनैव क्रमेण बलोकाराजानमागत्य निशामनैषीत्। अपरेद्युश्च प्रभात एव सर्वान्तःपुराधिकृतं मवनियुक्तैः परमसम्मतैर्मनुमार्गागतया प्रथममेव पार्श्ववय
सि वर्तमानया च राजकुलसंवासप्रगल्भया अनुज्झितधैर्यया किञ्चिदुपारूढयौवनया शक्रगोपालिकालोहितरागेणांशुकेन रचितावगुण्ठनया सबालातपयेव पूर्वया ककुभा प्रत्यग्रदलितमनःशिलाचूर्णवर्णेना
ङ्गलावण्यप्रभाप्रवाहेणामृतरसनदीप्रवाहेणेव भवनमेरयन्त्या तलपल्लवैराहुग्रासभयात्सूर्यहायरजनिकरमण्डलमवतीर्णया राजकुलदेवतयेव मूर्तिमत्या क्वणितमणिनूपुराकुलितचरणयुगलया कूजत्कल
हंसाकुलितकमलयेव कमलिन्या महार्हमेखलाकलापकलितजघनस्थलया नातिनिर्भरोद्भिन्नपयोधरया मन्दमन्दभुजलताक्षेपप्रेषितनखमयूखच्छलेन धाराभिरिव लावण्यरसमनवरतं स्वरन्त्या दिङ्मुखविस
र्पिणा हारलतानां रश्मिजालेन निमग्नशरीरतया क्षीरसागरेण मग्नवरुणपत्नीव बलस्पर्शावहलताम्बूलरुचिना अनुकारिताधरलेखया समसुवृत्ततुङ्गनासिकया विकसितपुण्डरीकधवललोचनया मणिकुण्डलमकरपत्र
भङ्गकोटिकिरणतया हितकपोलतलया सकर्णोत्पलमिव मुखमुद्वहन्त्या पर्युषितधूसरचन्दनरसतिलकालङ्कृतललाटया मुक्ताफलप्रायालङ्कारया रागैधिपराजलक्ष्म्येव उपपादिताङ्गरागया नवचनलेखयेव कोम
लतनुलतया त्र्यम्बकसुप्रतिबिम्बचरणया मरकतशालयेव वेश्ममध्यया मेरुवनलतयेव कनकपत्रालङ्कृतया महानुभावाकारया कन्यया अनुगम्यमानं कैलासनामानं कञ्चुकिनं मायाजौ अपश्यत्। संकृतप्रणामः समुपेत्य क्षि
तितलविनिहितदक्षिणकरो व्यज्ञापयामास। कुमार महादेवी विलासवती समाज्ञापयति। इयं खलु कन्यका महाराजेन पूर्वं कुलूतराजधानीमवजित्य कुलूतेश्वरदुहिता पत्रलेखाभिधाना बालिका सती बन्दिजनेन सहा
नीयान्तःपुरपरिचारिकामध्यमुपनीता। मया चास्या विगतनाथाया राजदुहितेति समुपजातस्नेहया सुतानिर्विशेषमियन्तं कालमुपलालिता संवर्धिता च। तदियमिदानीमुचिता भवतस्ताम्बूलकरङ्कवाहिनीति कृत्वा मया प्रेषि
ता। न चास्यामायुष्मता परिजनसामान्यदृष्टिना भवितव्यम्। बालेव लालनीया। स्वचित्तवृत्तिरिव चापलेभ्यो निवारणीया। शिष्येव द्रष्टव्या। सुहृदिव सर्वविश्रम्भेष्वभ्यन्तरीकर्तव्या। दीर्घकालसंवर्धितस्नेहतया स्वसुतायामिव

च मे हृदयमस्यां लिप्यति चलत्वान्नस्यामपि पक्षपातो महाभिजनराजवंशप्रसूता चेतीयमेवंविधानि पतन्ति स्वयमेवेयमर्भत्वे विनीततया कतिपयैरेव दिवसैः कुमारमाराधयिष्यति। केवलं मम चिरकालोपचिता बलवती प्रेम
प्रवृत्तिरस्यामविदितशीलश्चायं कुमार इति सन्दिश्यते। इति सर्वथा तथा कल्याणिना प्रयतितव्यं यथेयमतिचिरमुचिता परिचारिका भवतीत्यभिधाय विरतवचसि कैलासे कृताभिवादनप्रणामां पत्रलेखामनिमिषलोचन
श्चिरमालोक्य चन्द्रापीडो यथाज्ञापयत्यम्बेत्युक्त्वा कञ्चुकिनं प्रेषयामास। पत्रलेखा तु तद्दिवसात्प्रभृति दर्शनेनैव समुपजातसेवारसा न दिवा न रात्रौ न सुप्तस्य नासीनस्य नोत्थितस्य न क्रमतो न राजकुलगतस्य छायेव क्षणमपि राजसूनोः
पार्श्वं मुमोच। चन्द्रापीडस्यापि तस्या दर्शनात्प्रभृति प्रत्यग्रोपचीयमाना महती प्रीतिरासीत्। अभ्यधिकं च प्रतिदिनमस्याः प्रसादमकरोत्। आत्महृदयादव्यतिरिक्तामिव चैनां सर्वविश्रम्भेष्वमन्यत। एवं च समतिक्रामत्सु दिवसेषु
राजा चन्द्रापीडस्य यौवराज्याभिषेकं चिकीर्षुः प्रतीहारानुपकरणसम्भारसंग्रहार्थमादिदेश। समुपस्थितयौवराज्याभिषेकं च तं कदाचिद्दर्शनार्थमुपागतमुपारूढविनयमपि विनीततरमिच्छन्कर्तुं शुकनासः सविस्तरमुवाच। तात चन्द्रा
पीड विदितवेदितव्यस्याधीतसर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति। केवलं च निसर्गत एवाभानुभेद्यमरत्नालोकोच्छेद्यमप्रदीपप्रभापनेयमतिगहनं तमो यौवनप्रभवम्। अपरिणामोपशमो दारुणो लक्ष्मीमदः। कष्टमन
ञ्जनवर्तिसाध्यमपरमैश्वर्यतिमिरान्धत्वम्। अशिशिरोपचारहार्योऽतितीव्रो दर्पदाहज्वरोष्मा। सततममूलमणिमन्त्रगम्यो विषमो विषयविषास्वादमोहः। नित्यमस्नानशौचवध्यो बलवान् रागमलावलेपः। अजस्रमक्षपा
वसाना प्रबोधा घोरा च राज्यसुखसन्निपातनिद्रा भवतीत्यतो विस्तरेणाभिधीयसे। गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिमरूपत्वममानुषशक्तित्वं चेति महतीयं खल्वनर्थपरम्परा सर्वा। अविनयानामेकैकमप्येषामायतनं किमुत स
मवायः। यौवनारम्भे च प्रायः शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः। अनुज्झितधवलतापि सरागैव भवति यूनां दृष्टिः। अपहरति च वात्येव शुष्कपत्रं समुद्भूतरजोभ्रान्तिरतिदूरमात्मेच्छया यौवनसमये पु
रुषं प्रकृतिः। इन्द्रियहरिणहारिणी च सततमतिदुरन्तेयमुपभोगमृगतृष्णिका। नवयौवनकषायितात्मनश्च सलिलानीव तान्येव विषयस्वरूपाण्यास्वाद्यमानानि मधुरतराण्यापतन्ति मनसः। नाशयति च दिङ्मोह इवोन्मा
र्गप्रवर्तकः पुरुषमत्यासङ्गो विषयेषु। भवादृशा एव भवन्ति भाजनान्युपदेशानाम्। अपगतमले हि मनसि स्फटिकमणाविव रजनिकरगभस्तयो विशन्ति सुखमुपदेशगुणाः। गुरुवचनममलमपि सलिलमिव म

कादं॰ हृदयं जनयति श्रवणगतं शूलमिव विशदमभव्यस्य। इतरस्य तु करिण इव शंखाभरणमाननशोभासमुदयमधिकतरमुपजनयति सकलमतिमलिनमपि दोषजातं गुरूपदेशः। प्रशमहेतुः परिणाम इव पलित
५८ रूपेण शिरसिजजालममलीकुर्वन्गुणरूपेण तदेव परिणमयति। अयमेव चानास्वादितविषयरसस्य ते कालउपदेशस्य। कुसुमशरशरप्रहारजर्जरिते हि हृदये जलमिव विगलत्युपदिष्टं। अकारणं च
भवति दुष्प्रकृतेरन्वयः श्रुतं वा विनयस्य। चंदनप्रभवो न दहति किमनलः। किं वा प्रशमहेतुनापि न प्रचंडतरीभवति वडवानलो वारिणा। गुरूपदेशश्च नाम पुरुषाणामखिलमलप्रक्षालनक्षममजलं स्नानमनुपजात
पलितादिवैरूप्यमजरं वृद्धत्वमनारोपितमेदोदोषं गुरुकरणमसुवर्णविरचनमग्राम्यं कर्णाभरणमतीतज्योतिरालोको नोद्वेगकरः प्रजागरः। विशेषेण तु राज्ञां। विरला हि तेषामुपदेष्टारः। प्रतिशब्दक इव राज
वचनमनुवदति जनो भयात्। उद्दामदर्पश्वयथुस्थगितश्रवणविवराश्चोपदिश्यमानमपि ते न शृण्वंति। शृण्वंतोपि गजनिमीलनमाचरंतः खेदयंति हितोपदेशदायिनो गुरून्। अहंकारज्वरदाहमूर्छांधकारि
तो विह्वला हि राजप्रकृतिः। अलीकाभिमानोन्मादकारीणि धनानि। राज्यविषविकारतंद्राप्रदा राजलक्ष्मीः। आलोकयतु तावत्कल्याणाभिनिवेशी लक्ष्मीमेव प्रथमं। इयं हि सुभटखड्गमंडलोत्पलवनभ्र
मरी लक्ष्मीः क्षीरसागरात्पारिजातपल्लवेभ्यो रागमिंदुशकलादेकांतवक्रतामुच्चैःश्रवसश्चंचलतां कालकूटान्मोहनशक्तिं मदिराया मदं कौस्तुभमणेरतिनैष्ठुर्यमित्येतानि सहवासपरिचयवशाद्विरहवि
नोदनचिह्नानि गृहीत्वैवोद्गता। न ह्येवंविधमपरमपरिचितमिह जगति किंचिदस्ति यथेयमनार्या। लब्धापि दुःखेन खलु परिपाल्यते। दृढगुणपाशसंदाननिस्पंदीकृतापि विनश्यति। उद्दामदर्पभटसहस्रोल्लासि
तासिलतापंजरविधृतापि अपक्रामति। मदजलदुर्दिनांधकारगजघटितघनघटापरिपालितापि प्रपलायते। न परिचयं रक्षति। नाभिजनमीक्षते। न रूपमालोकयति। न कुलक्रममनुवर्तते। न शीलं प
श्यति। न वैदग्ध्यं गणयति। न श्रुतमाकर्णयति। न धर्ममनुरुध्यते। न त्यागमाद्रियते। न विशेषज्ञतां विचारयति। नाचारं परिपालयति। न सत्यमनुबुध्यते। न लक्षणं प्रमाणीकरोति। गंधर्वनगरलेखेव पश्यत
त एव नश्यति। अद्याप्यारूढमंदरपरिवर्तावर्तभ्रांतिजनितसंस्कारेव परिभ्रमति। कमलिनीसंचरणव्यतिकरलग्ननलिननालकंटकेव न क्वचिन्निर्भरमाबध्नाति पदं। अतिप्रयत्नविधृतापि परमेश्व

शरभांश्चमरान्महिषान्कुरंगांश्च सदर्पानघोल्लघ्यान। अन्यांश्च जीवत एव महाप्राणतया स्फुरतो जग्राह। समारूढे च मध्यमह्नः सवितरि वनात्स्नानोत्थितेनेव श्रमसलिलबिंदुवर्षमनवरतमुत्सृ
ता मुहुर्मुहुर्दशनविधृतखलीनेन श्रमशिथिलमुखगलितफेनिलरुधिरलवेन पर्याणपट्टकानुसारोच्छ्रितफेनराजिना कर्णावतंसीकृतमुत्फुल्लकुसुमस्तबकमलिपटल
झंकारमुखरं वनगमनचिह्नं पल्लवस्तबकमुद्वहतेंद्रायुधेनोह्यमानः समुद्भूतस्वेदजलयाजरीकृतमंडनेन मार्गरुधिरलवशतशबलेन वारवाणेन द्विगुणतरमुपजनितकांतिरनेकरूपा
नुसारसंभ्रमपरिभ्रष्टछत्रधारितयाच्छत्रीकृतेन नवपल्लवेन निवार्यमाणातपो विविधवनलताकुसुमरेणुधूसरो वसंतजं दवविग्रहवान् अश्वखुररजोमलिनललाटाभिव्यक्तावदातस्वेदले
खो दूरविच्छिन्नेन पदातिपरिजनेन शून्यीकृतपुरोभागः प्रजविततुरंगमाधिरूढैरल्पावशिष्टैः सह राजपुत्रैरेवं मृगयापतितैर्वनमहिषैरेवं वराहैरेवं शरभैरेवं हरिणैरिति तमेव मृगयावृत्तांतमुद्गारयन्भव
नमाजगाम। अवतीर्य च तुरंगमात्ससंभ्रमप्रधावितपरिजनोपनीते समुपविश्यासने वारबाणमवतार्यापनीय चाशेषं तुरंगमाधिरोहणोचितं वेषपरिग्रहमितस्ततः प्रचलिततालवृंतपवनापनी
यमानश्रमो मुहूर्तं विशश्राम। विश्रम्य च मणिरजतकनककलशसनाथामनवरतविन्यस्तकांचनपीठां स्नानभूमिमगात्। निर्वर्तिताभिषेकव्यापारस्य च विविक्तवसनपरामृष्टवपुषः स्वच्छदुकूलपट्टावक
लितमौलेर्गृहीतधौतधवलवाससः कृतदेवार्चनस्य चांगरागभूमावुपविष्टस्य राज्ञा विसर्जिता महाप्रतीहाराधिष्ठिता राजपरिचारिकाः कुलवर्धनासनाथाश्च विलासवतीदास्यः सर्वांतःपुरप्रेषिताश्चांतःपुरप
रिचारिकाः पटलके विनिहितानि विविधान्याभरणानि माल्यांगरागान्वासांसि चादाय पुरस्तस्योपतस्थुः। उपनीतानि तानि च यथाक्रममादाय ताभ्यः प्रथमं स्वयमुपलिप्य वैशंपायनमुपरचितांगरागो दत्वा
च समीपवर्तिभ्यो यथार्हमाभरणवसनांगरागकुसुमानि विविधमणिभाजनसहस्रसंबाधं शरदंबरतलमिव स्फुरिततारागणमाहारमंडपमगच्छत्। तत्र च द्विगुणीकृतकुथासनोपविष्टः समीपोपविष्टेन तद्गुण
वर्णनपरेण वैशंपायनेन यथार्हभूभागोपवेशितेन च राजपुत्रलोकेन इदमस्मै प्रदीयतामिदमस्मै प्रदीयतामिति प्रसादविशेषदर्शनसंवर्धितसेवारसेन सहाहारं विविधमकरोत्। उपस्पृश्य पीत्वा च धूपवर्तिं

कादं
३९

मग्निकार्यधूमेनेव मलिनीभवति हृदयं पुरोहितकुशाग्रसंमार्जनीभिरिवापनीयते क्षांतिः उष्णीषपट्टबंधेनेवाच्छाद्यते जरागमनस्मरणं आतपत्रमंडलेनेवापवार्यते परलोकदर्शनं चामरपवनैरिवापह्रियते सत्यवादि
ता वेत्रदंडैरिवोत्सार्यंते गुणाः जयशब्दकलकलरवैरिव तिरस्क्रियंते साधुवादाः ध्वजपटपल्लवैरिव परामृश्यते यशः तथाहि केचिच्छ्रमवशशिथिलशकुनिगलपुटचपलाभिः खद्योतोन्मेषमुहूर्तमनोहराभिर्मनस्वि
जनगर्हिताभिः संपद्भिः प्रलोभ्यमाना धनलवलाभावलेपविस्मृतजन्मानो नेकदोषोपचितेन दुष्टासृजेव रागावेशेन बाध्यमाना विविधविषयग्रासलालसैः पंचभिरप्यनेकसहस्रसंख्यैरिवेंद्रियैरायास्य
मानाः प्रकृतिचंचलतया लब्धप्रसरेणैकेनापि शतसहस्रतामिवोपगतेन मनसाकुलीक्रियमाणा विह्वलतामुपयांति ग्रहैरिव गृह्यंते भूतैरिवाभिभूयंते मंत्रैरिवावेश्यंते सत्वैरिवावष्टभ्यंते वायुने
व विडंब्यंते पिशाचैरिव ग्रस्यंते मदनशरैर्मर्माभिहता इव मुखभंगसहस्राणि कुर्वते धनोष्मणा पच्यमाना इव विचेष्टंते गाढप्रहाराहता इवांगानि न धारयंति कुलीरा इव तिर्यक्परिभ्रमंति अधर्मभग्नग
तयः पंगव इव परेण संचार्यंते अनृतवाग्विषविपाकसंजातमुखरोगा इवातिकृच्छ्रेण जल्पंति सप्तच्छदतरव इव कुसुमरजोविकारैरासन्नवर्तिनां शिरःशूलमुत्पादयंति जातुषाणीव सोष्माणं
न सहंते आसन्नमृत्यव इवोरःस्थितं बंधुजनमपि न जानंति उत्कुपितलोचना इव तेजस्विनो न पश्यंति कालदष्टा इव महामंत्रैरपि न प्रबुध्यंते दुष्टवारणा इव महालानस्तंभनिश्चलीकृता न गृह्णंत्युपदेशं
अतितृष्णाविषमूर्छिताः कनकमयमिव सर्वं पश्यंति इषव इव पानवर्द्धिततैक्ष्ण्याः परप्रेरिता विनाशयंति दूरस्थान्यपि फलानीव दंडविक्षेपैर्महाकुलानि शातयंति अकालकुसुमप्रसवा इव मनोहराकृतयोपि लोकविना
शहेतवः श्मशानाग्नय इवातिरौद्रभूतयः तैमिरिका इवादूरदर्शिनः उपसृष्टा इव क्षुद्राधिष्ठितभवनाः श्रूयमाणा अपि प्रेतपटहा इवोद्वेजयंति चिंत्यमाना अपि महापातकाध्यवसाया इवोपद्रवमुपजनयंति अनुदिव
समापूर्यमाणाः पापेनेवाध्मातमूर्तयो भवंति तदवस्थाश्च व्यसनशतशरव्यतामुपगता वल्मीकतृणाग्रावस्थितजलबिंदव इव पतितमप्यात्मानं नावगच्छंति अपरे तु स्वार्थनिष्पादनपरैर्धनपिशितग्रास
गृध्रैरास्थाननलिनीबकैर्द्यूतं विनोद इति परदाराभिगमनं वैदग्ध्यमिति मृगयां श्रम इति पानं विलास इति नित्यप्रमत्ततां शौर्यमिति स्वदारपरित्यागमव्यसनितेति गुरुवचनावधीरणमपरप्रणेयत्वमिति

अजितभृत्यतां सुखोपसेव्यत्वमिति नृत्यगीतवाद्यवेश्यातिसक्तिं रसिकतेति महापराधानाकर्णनं महानुभावतेति परिभवसहत्वं क्षमेति स्वच्छंदतां प्रभुत्वमिति देवावमाननं महासत्वतेति वंदिजनख्यातिर्य
श इति तरलतामुत्साह इति अविशेषज्ञतामपक्षपातित्वमिति दोषानपि गुणपक्षे अध्यारोपयद्भिरंतः स्वयमपि विहसद्भिः प्रतारणकुशलैर्धूर्तैरमानुषलोकोचिताभिः स्तुतिभिः प्रतार्यमाणा वित्तमदमत्तचित्ता नि
श्चेतनतया तथैवेत्यात्मन्यारोपितालीकाभिमाना मर्त्यधर्माणोपि दिव्यांशावतीर्णमिव सदैवतमिवातिमानुषमिवात्मानमुत्प्रेक्षमाणाः प्रारब्धदिव्योचितचेष्टानुभावाः सर्वजनस्योपहास्यतामुपयांति आत्मविडंबनां
चानुजीविना जनेन क्रियमाणामभिनंदंति मनसा देवताध्यारोपणप्रतारणादसद्भूतसंभावनोपहताश्चांतःप्रविष्टापरभुजं रूपयंति दृष्टिपातमप्युपकारपक्षे स्थापयंति संभाषणमपि संविभागमध्ये कुर्वंति
आज्ञामपि वरप्रदानं मन्यंते स्पर्शनमपि पावनमाकलयंति मिथ्यामाहात्म्यगर्वनिर्भराश्च न प्रणमंति देवताभ्यो न पूजयंति द्विजातीन् न मानयंति मान्यान् नार्चयंत्यर्चनीयान् नाभिवादयंत्यभिवादनार्हान् ना
भ्युत्तिष्ठंति गुरून् अनर्थकायासांतरितविषयोपभोगसुखमित्युपहसंति विद्वज्जनं जरावैक्लव्यप्रलपितमिति न पश्यंति वृद्धजनोपदेशं आत्मप्रज्ञापरिभव इत्यसूयंति सचिवोपदेशाय कुप्यंति हितवा
दिने सर्वथा तमभिनंदंति तमालपंति तं पार्श्वे कुर्वंति तं संवर्धयंति तं मित्रतामुपनयंति तं बहु मन्यंते तमाप्ततामापादयंति तेन सह सुखमवतिष्ठंते तस्मै ददति तस्माद्बिभ्यति तस्य वचनं शृण्वंति तत्र वर्षंति यो
हर्निशमनवरतमुपरचितप्रणामांजलिरधिदैवतमिव विगतान्यकर्तव्यः स्तौति यो वा माहात्म्यमुद्भावयति किं वा तेषां सांप्रतं येषामतिनृशंसप्रायोपदेशमतिनिर्घृणं कौटिल्यशास्त्रं प्रमाणं अभिचार
क्रियाक्रूरैकप्रकृतयः पुरोधसो गुरवः पराभिसंधानपरा मंत्रिण उपदेष्टारो नरपतिसहस्रभुक्तोज्झितायां च लक्ष्म्यामासक्तिः मारणात्मकेषु शास्त्रेष्वभियोगः सहजप्रेमार्द्रहृदयानुरक्ता भ्रातर उच्छेद्याः तदे
वंप्रायेतिकुटिलकष्टचेष्टासहस्रदारुणे राज्यतंत्रेस्मिन्महामोहकारिणि च यौवने कुमार तथा प्रयतेथा यथा नोपहस्यसे जनैर्न निंद्यसे साधुभिर्न धिक्क्रियसे गुरुभिर्नोपालभ्यसे सुहृद्भिर्न शोच्यसे
विद्वद्भिर्न प्रकाश्यसे विटैर्न प्रतार्यसे कुशलैर्नास्वाद्यसे भुजंगैर्नावलुप्यसे सेवकवृकैर्न वंच्यसे धूर्तैर्न प्रलोभ्यसे वनिताभिर्न विडंब्यसे लक्ष्म्या न नर्त्यसे मदेन नोन्मत्तीक्रियसे मदनेन नाक्षिप्यसे विष

यैर्नावकृष्यसे रागेण नापह्रियसे सुखेन। कामं भवान्प्रकृत्यैव धीरः पित्रा च महता प्रयत्नेन समारोपितसंस्कारः तरलहृदयमप्रबुद्धं च मदयंति धनानि तथापि भवद्गुणसंतोषो मामेवं मुखरीकृतवान् इद- नार

कादं मेव च पुनः पुनरभिधीयसे। सचेतनमपि विद्वांसमपि महासत्त्वमप्यभिजातमपि धीरमपि प्रयत्नवंतमपि पुरुषमियं दुर्विनीता खलीकरोति लक्ष्मीः। सर्वथा कल्याणैः पित्रा क्रियमाणमनुभवतु भवान्

४० यौवराज्याभिषेकमंगलं। कुलक्रमागतामुद्वह पूर्वपुरुषैरूढां धुरं। अवनमय द्विषतां शिरांसि। उन्नमय स्वबंधुवर्गं। अभिषेकानंतरं च प्रारब्धदिग्विजयः परिभ्रमन्विजितामपि पित्रा सप्तद्वीपभूषणां पु-

नर्विजयस्व वसुंधरां। अयं ते कालः प्रतापमारोपयितुं। आरूढप्रतापो हि राजा त्रैलोक्यदर्शीव सिद्धादेशो भवति। इत्येतावदभिधायोपशशाम। उपशांतवचसि शुकनासे चंद्रापीडस्ताभिरमलाभिरुपदेशवाग्भिः प्रक्षा-

लित इवोन्मीलित इव स्वच्छीकृत इव निर्मृष्ट इवाभिषिक्त इवाभिलिप्त इवालंकृत इव पवित्रीकृत इवोद्भासित इव प्रीतहृदयो मुहूर्तं स्थित्वा स्वभवनमाजगाम। ततः कतिपयदिवसापगमे राजा स्वयमुत्क्षिप्तमंगलजल-

कलशः सह शुकनासेन पुण्येऽहनि पुरोधसा संपादिताशेषाभिषेकमंगलमनेकनरपतिसहस्रपरिवृतः सर्वेभ्यस्तीर्थेभ्यः सर्वाभ्यो नदीभ्यः सर्वेभ्यः सागरेभ्यः समाहृतेन सर्वौषधिभिः सर्वफलैः सर्व-

रत्नैश्च परिगृहीतेनानंदजलमिश्रेण मंत्रपूतेन वारिणा स्वयमेव तमभिषिषेच। अभिषेकसलिलार्द्रदेहं चैतं लतेव निजपादपं पादपांतरममुंचंत्यपि पितरमपि चंद्रापीडं तत्क्षणमेव संचक्राम राज-

लक्ष्मीः। अनंतरं च सविलासिनीजनेन परिजनेन सप्रेमार्द्रहृदयया विलासवत्या स्वयमापादतलादामोदिना चंद्रातपधवलेन चंदनेनानुलिप्तमूर्तिरभिनवविकसितसितकुसुमकृतशेखरः शेखरेण ना-

विच्छुरितदेहो दूर्वाप्रवालरचितकर्णपूरो दीर्घदशमनुपहतमिंदुधवलं दुकूलयुगलं वसानः पुरोहितप्रतिबद्धप्रतिसरप्रसाधितपाणिरभिनवराजलक्ष्मीकमलिनीमृणालेनाभिषेकदर्शनागतेन

सप्तर्षिमंडलेनेव हारेणोपशोभितवक्षःस्थलः सितकुसुमग्रथिताभिराजानुलंबिनीभिरिंदुकरकलापकोमलाभिर्वैकक्षकस्रग्भिर्निरंतरनिचितशरीरतया धवलवेषपरिग्रहतया च नरसिंह इव वि-

कटकेसरनिकरः कैलास इव स्रवन्निर्झरस्रोतस्विनीस्रोतोराशिः ऐरावत इव मंदाकिनीमृणालजालजटिलः क्षीरोद इव स्फुरत्फेनलवाकुलः स तत्कालप्रतिपन्नवेत्रदंडेन पित्रा स्वयमारब्धसमुत्सारणः स

ग्राहैकविविधगंधगजगंडस्थलमधुपानमत्तेव परिस्खलति। पारुष्यमिवोपशिक्षितुमसिधारासु वसति। समुपचितमूलदंडकोशमंडलमपि मुंचति भूभुजं लतेव विटपकानध्यारोहति। गंगेव

वसुजनन्यपि तरंगबुद्बुदचंचला। दिवसकरगतिरिव प्रकटितविविधसंक्रांतिः। पातालगुहेव तमोबहुला। हिडिंबेव भीमसाहसैकहार्यहृदया। प्रावृडिवाचिरद्युतिकारिणी। दुष्टपिशाचीव दर्शि-

तानेकपुरुषोच्छ्राया। अल्पसत्त्वमुन्मत्तीकरोति। सरस्वतीपरिगृहीतमीर्ष्ययेव नालिंगति। गुणवंतमपवित्रमिव न स्पृशति। उदारममंगलमिव न बहु मन्यते। सुजनमनिमित्तमिव न पश्य-

ति। अभिजातमहिमिव लंघयति। शूरं कंटकमिव परिहरति। दातारं दुःस्वप्नमिव न स्मरति। विनीतं पातकिनमिव नोपसर्पति। मनस्विनमुन्मत्तमिवोपहसति। परस्परविरुद्धं चेंद्रजालमिव दर्शयंती प्रकटयति जगति निजं चरि-

तं। तथाहि सततमूष्माणमारोपयंत्यपि जाड्यमुपजनयति। उन्नतिमादधानापि नीचस्वभावमाविष्करोति। तोयराशिसंभवापि तृष्णां संवर्धयति। ईश्वरतामादधानाप्यशिवप्रकृतितामातनोति। बलोपचयमाहरंत्यपि लघिमा-

नमापादयति। अमृतसहोदरापि कटुविपाका। विग्रहवत्यप्यप्रत्यक्षदर्शना। पुरुषोत्तमरतापि खलजनप्रिया। रेणुमयीव स्वच्छमपि क~~टुकविपाका विग्रहवत्य~~लुषीकरोति। यथा यथा चेयं चपला दीप्यते तथा तथा

दीपशिखेव कज्जलमलिनमेव कर्म केवलमुद्वमति। तथाहीयं संवर्धनवारिधारा तृष्णाविषवल्लीनां। व्याधगीतिरिंद्रियमृगाणां। परामर्शधूमलेखा सच्चरितचित्राणां। विभ्रमशय्या मोहदीर्घनिद्राणां। निवास-

जीर्णवलभी धनमदपिशाचिकानां। तिमिरोद्गतिः शास्त्रदृष्टीनां। पुरःसरपताका सर्वाविनयानां। उत्पत्तिनिम्नगा क्रोधावेगग्राहाणां। आपानभूमिर्विषयमधूनां। संगीतशाला भ्रूविकारनाट्यानां। आवासदरी

दोषाशीविषाणां। उत्सारणवेत्रलता सत्पुरुषव्यवहाराणां। अकालप्रावृट् गुणकलहंसकानां। विसर्पणभूमिर्लोकापवादविस्फोटानां। प्रस्तावना कपटनाटकस्य। कदलिका कामकरिणः। वध्यशाला साधुभा-

वस्य। राहुजिह्वा धर्मेंदुमंडलस्य। न हि तं पश्यामि यो ह्यपरिचितयानया न निर्भरमुपगूढो यो वा न विप्रलब्धः। नियतमियमालेख्यगतापि चलति। पुस्तकमय्यपींद्रजालमाचरति। उत्कीर्णापि विप्रलभते।

श्रुताप्यभिसंधत्ते। चिंतितापि वंचयति। एवंविधयापि चानया दुराचारया कथमपि दैववशेन परिगृहीता विक्लवा भवंति राजानः सर्वाविनयाधिष्ठानतां च गच्छंति। अभिषेकसमय एव चैषां मंगलकलशजलैरिव प्रक्षाल्यते दाक्षिण्यं

कादं० ऽग्रयासहस्रैरन्योन्यसंघट्टजर्जरितातपत्रमंडलैः दूरावनतमौलिशिथिलमणिमुकुटपंक्तिभिरावर्जितकर्णपूरैः कपोलस्थलस्खलितकुंडलैः सेनापतिनिर्दिश्यमाननामभिरवनिभुजां चक्रवालैः प्रणम्यमा
४२ नो बहलसिंदूररेणुपाटलेन शितिलगरोल्लायमानस्थूलमुक्ताकलापावचूडेन सितकुसुमजालशबलशिरसा संलग्नसंध्यातपेनेव तिर्यगावर्जितश्वेतगंगाप्रवाहेणांतायउणादंतुरितशिखरशिथिलेनमेनुगो
वगंधमादनेनानुगम्यमानः कनकालङ्कारप्रभाकल्माषिताबयवेन चंदनकुंकुमस्थासकैर्वा रूप्यमाणेनेन्द्रायुधेन समाधीकृतपुरोभागः शनैः शनैः प्रथममेव प्रस्थानकृतवीभाषांमभिप्रतस्थे। चलितगज
घटाकम्पितधवलातपत्रमनेककल्लोलपरम्परापतितचंद्रमंडलप्रतिबिम्बसहस्रं महाप्रलयजलधिजलमिव प्लावितमहीतलमुद्दंडकलैः शिविरं संचचाल वकौ उच्चलितस्यचौसंस्वभवनाद्रुपपादितप्रस्थान
मंगलैर्धवलदुकूलवासाः सितकुसुमरागोमहता बलसमूहेनैन नरेन्द्रवृंदैश्चानुगम्यमानो धृतधवलातपत्रो द्वितीय इव राजहंसलांछितपदः संचारयांकरिण्यां वैशम्पायनः समाजगाम। आगम्य च राजनिक
टवर्ती बभूव। अनन्तरमितस्ततश्च निर्गतो युवराज इति समाकर्ण्य प्रधावतां बलानां भरेण चलितकुलशैलकैलासा क्षुभितो जलधिजलतरंगागतेनेव तह्यां मा चकंपे मेदिनी। सम्मुखागतैः
श्च प्रणमद्भिर्भूपालैः शुक्लताजालजटिलचूलिकानां मणिमुकुटानां मालोकेनेन्। मिषितबहलरोचिषा चंपकपत्रमंभीनां केयूरमंडलानां प्रमसंतानेनैव क्वचिद्विकीर्यमाणचाषपक्षचोरहरिद्वर्णं क्वचिद्गुपति
ताशिखिकुलचंचत्कंदुकपातसारद्वर्णं क्वचित्काननजलधरतरं जरलाद्वर्णं क्वचित्सकल्पतरुपल्लवाद्वर्णं क्वचित्सपत्नपद्मचापारवं क्रियंत इव दिशः। धवलानपि विविधमणिनिकरकल्माषैः कुसापैभि
श्चूडामणिमरीचिभिर्मायूरानीवाराजंतैः शाद्वलातपत्राणि। ऽनेनेव तुरंगमयमिव महीतलं कुञ्जरमयमिव दिक्चक्रवालमातपत्रमयमिवांतरिक्षं ध्वजवनमयमिवांबरतलं मिभमदगंधमयमिव समी
रणो भूमिपालमयीव प्रजा आभरणांशुमयीव दृष्टिः किरीटमयमिव तपः आमरमयमिव दिवसो जयशब्दमयमिव त्रिभुवनं मम भवत्। सर्वतश्च कुलपर्वताकारैः स्खलद्भिर्गजवारणैः रूत्पतदंडमंडलानिभैश्च
प्रेंखद्भिरांतपत्रैः संवर्तकाम्भोदनादभीमनादैर्धनतांडुंदुभिनौताइकावर्षसहस्रैर्वनेचविसर्पता गजघोकरनिकरेण धूमकेतुनिभैश्चोद्धसद्भिरवनिरजोदंडकैर्निर्घातपातवत्सु गंभीरघोषैश्चकरिकुलकं

ठगर्जितैः स्तनत्करकणावर्षविभ्रमाणां च भ्रमतां मनगजकुंभसिंदूररेणुनां क्षुभितजलधिजलकल्लोलचंचलाभिश्च विसर्पिणीभिस्तुरंगममालाभिरप्रकाशितदिगन्तरेणानवरतं क्षरता गजमदजलधारादुर्दिने
नैकलकलेन च भुवनान्तरव्यापिना महाप्रलयदवसंजनितो बलकोलाहलभीता इव धवलध्वजनिवहनिरंतरतया युः क्वापि दिशः। मलिनावनिरजस्पर्शशंकितेभिव गजघटावचूलसहस्रसंनुदं
मतिदूरमंबरतलमपससार। प्रचुरवेत्रलतासमुत्सार्यमाणाद्बलतुरंगमखुररजो धूसरमर्ककिरणांमुमुचुः पुरोभागाद्रमकरशीकरनिर्वापरात्रसदवांतपत्रसंछादितातपो दिवसोनन्तरः। बलभर
जर्जरीकृतामदकलकरिकरवशगाषातसंमार्गितोद्धितीघेव प्रयाणभेरीभिरवभूमिरारसत्। गुल्फदघ्नपंकेषु चतुरंगमुखफेनपल्वलेषु मदययसिमग्नकतोकरिणां प्रचस्खलुः पदे पदे तपसः। दलितैलापक्षि
लाविभेन पदुनोगजमदामोदिनोनुलिप्तस्वसामजस्येव समुपययौ निखिलां गंधग्रहणसामर्थ्यं घ्राणेन्द्रियस्य। क्रमेण च प्रसर्पति बलस्य पुरः प्रधावतां जनकदम्बकोनां कोलाहलेन ताडनरदीर्घ
णां च कान्हलानां निनादैः खुररवमिश्रेणा च वाजिनां हृष्टहेषारवेणानवरतकर्णतालरवसंपृक्तेनेव दंतिनां मांडम्बरवेणां मंगलशंखस्वनवर्द्धितध्वनीनां च प्रयाणपटहानां निनादैर्मुहुर्मुहुरुरितस्तनं मा
द्युमानानां चंदरुरसिंडिमानां स्खलितेनैव जर्जरितश्रवणापुटस्य मूर्च्छितो भवज्जनस्य प्रांते। प्रानेषु बलसंक्षोभजन्मा क्षितेरनेकवर्णतया क्वचिज्जीर्णशफरक्रोडधूम्रः क्वचित्क्रमेलकसटासन्निभः क्वचि
त्परिणतरल्लकरोमपल्लवमलिनः क्वचित्पुन्नोर्णातंतुपांडुरः क्वचिज्जरठमृणालदंडधवलः क्वचित्तरक्षुपिकेशकपिलः क्वचिदपि हरवृषभशोभमंथफेनपिंडपांडुरः त्रिपथगाप्रवाहेदवहरिचरणप्रभ
वं कुपितरवमुंचन्नस्मानिमारशयादुहासरवनुंघन्नयनानि रोपितरवांचामनकरिकरशीकरजालानि पल्लवानि वोत्पतन्गगनतलं मलिनिवहरवत्तुम्बन्मदरेखां मृगपतिरिव रचयन्करिकुंभस्थली
षु परं मुपानविजपरवग लङ्घनता को जलागमरवपांडुरीकुर्वन्नाशिखांसिं मुद्वपन्निवपन्नाग्रग्रथितो दृषिमाजिघ्रन्निवमकरंदबिंदुपंकलग्नः कर्णोत्पलानि मदकलकरिकर्णतालताडनत्रस्त
रवविप्राणकर्णशंखोदरविवरायीपीयमानरवोन्मुखीभिरवनिपतिमुकुटपत्रभंगमकरिकाभिरंबुधयमानस्वतुरङ्गमुखविक्षेपविश्रुतैः फेनकुसुमस्तबकैरनुगम्यमानरवमत्तगजघटा

कादं कुंकुमभित्तिसंभवेनधातुधूलिनासमालिप्यमानेनेवचामरकलापविधूतेनपटवासपांशुनाभ्राम्यमाणेनेवनरपतिसहस्रशेखररश्मिभिःकुसुमकेसररजोभिरुत्पातरक्तेनेवदिवसकरमंडलेनप्रलयकालइव
४२ पिंडीकृतप्रस्थानमंगलप्रतिसरमालिकासुगोरोचनाचूर्णायमानःक्रकचच्छेदचंदनच्छेदधूसरोरेणुरुत्पपात॥ अपरिमाणबलसंघट्टसमुद्धूयमानैश्चसंहृतनिखिलविष्वंभशेषमकालकालमेघ
पटलमेदुरैर्विस्तारमुपगंतुमारब्धेनेनचक्रमोपचीयमानबहलमूर्तिनादिग्विजयमंगलध्वजेनेवरिपुकुलकुवलयप्रलयनीहारेणरजसाविलासपटवासचूर्णेनांदिताततपत्रपुंडरीकखंडतुषारे
णशैव्यमरपीडितमहीतलमूर्छांधकारेणचेलहूलजलदकालकदम्बकुसुमोद्गमेनदिवसकरकरकमलवनोद्दलनद्विपयूथेनगगनमहीतलप्लावनप्रलयपयोधिपूरेणत्रिभुवनलक्ष्मीशिरोवगुंठ
नपटेनमहावराहकेसरनिकरकर्बुरेणप्रलयानलधूमराजिमांसलेनपातालतलादिवोत्थितावघ्नोणोभ्युद्धूतेनगोछ्वलोकनेभ्यश्चनिपातितादिग्भ्रान्ताद्वागच्छतोनभसइवापततोपवनादिवोच्छ्वसतो
रविकिरणेभ्यइवसंभवतांतमपहृतचेतनेनेवनिद्रागमेनांगीकृतसूर्येणांधकारेणांघर्मकालोपास्थितेनेवभूमिगृहेणानुदिततारागणेनेवबहुलनिशाप्रदोषेणांनिपतितसलिलेनेवजलधरसमयेनांभो
तभुजंगेनेवरसातलेनसंवर्ध्यमानेनेवहरिचरणेनेवत्रिभुवनंमलंघयतरजसा॥ विकचकुवलयवनमिवनवोदकेनगगनतलमवष्टभ्यमानंमलस्पृष्टंक्षीरोदफेनपांडुनादिशिशिरेनेवबहलरजोधूसरितमत्रि
।त्रैकिरणचितंमिवचूडचामरमिवनिष्प्रभमभवत्। दुकूलपटधवलाकदलिकेवकलुषतांमगमत्आगमगमनापश्यत।नरपालवल्लभस्मितिगुरुमसहमानापुनरपिभारावनताशेषममरलोकमारुरोहरजोनिर्भरे
महीनिःशेषपीताततमनर्दश्यमानेमिवजलधिजलेषुधूसरितरविरथध्वजपटमंपतद्दैवनिरंजनः।मुहूर्तेनचगर्भवासमिवसंहारसागरजलमिवकृतांतजठरमिवमहाकालमुखमिवब्रह्मांडमिव
नारायणोदरमिवविवेशपृथिवी।मन्मथइवअभूद्दिवसः।पुस्तकर्ममयइवचकाशिरेककुभः।रेणुरूपेणेवपरिणतंभुवनजलं।एकमहाभूतमयमिवत्रैलोक्यमासीत्।अथनिजमदोप्रसंतमानंद
जिनांदिविप्रतिदिशिकरविवरप्रसृतैःशशभृद्भिःक्षीरोदसोदरधवलैःशीकरासारैःकर्णपल्लवप्रहतिविप्लुतेनचविसर्पतादानजलेनविनिवृत्तेरदिनेहेमारविप्रकीर्णैश्चवाजिनांलालाजलजालकैरुपश

भामंडलमुपगम्यकांचनमयंप्रशीवमहार्घंगंचन्द्रापीडः।सिंहासनमेमानुरोह।आरूढस्यचास्यचोसितकृतप्रयोचितसकलराजलोकसत्कारस्यमुहूर्तंस्थित्वादिग्विजयप्रयाणशंसीप्रलयघनघटाघोषघर्घरध्वनिरुद्वधीर
वमन्दरपातैर्वसुधरोभोगइवयुगांतनिर्घातैरुत्पातजलधरइवतडिदंडैःपातालकुक्षिरिवमहावराहघोणाभिघातैःकनककोणैरभिहन्यमानःप्रस्थानदुंदुभिरामंद्रंदध्वानयेनधनताःसमाध्मातानीवोन्मीलि
तानीवगंभीरीकृतानीवपृथक्कृतानीवप्रदक्षिणीकृतानीचवधिरीकृतानीवविस्तारितानीचब्रह्मांडभुवनान्यासन्।विक्षोभितादृश्यंचदिशांमन्योन्यबंधसंधयोपस्पचभयचकितविषमचलितोजानपदप्रासहस्रैणां।दिग्
मानइवरसातलेशेषेणमुहुर्मुहुरभिमुखवदनदत्तोर्ध्वघातैरहूयमानइवदिक्षुदिक्षुदिक्कुंजरैःसंत्रासरचितबृंहितकमंडलैःप्रदक्षिणीक्रियमाणइवनभसिदिवसकररथतुरगैरपूर्वशर्वाट्टहासशंकाहर्षहुंकृतेनांभो
ध्यमाणइवकैलासशिखरेशितिकंठत्र्यम्बकवृषभेणांकृतगंभीरकंठगर्जितेनप्रत्युद्गम्यमानइवविबुधसद्मन्यैरावतेनोंभ्रुतपूर्वस्वशेषाविशांतिर्यग्वनमितविमाणमंडलेनप्रणम्यमानइवयमसद्मनिकृतांतमहिषे
णसंभ्रांतलोकपालैर्कथितैर्भ्रामंत्रिभुवनंमविदलंनिनादैः।ततोदुंदुभिरवमाकर्ण्यजयजयेतिसर्वतःसमुद्घुष्यमाणजयशब्दःसिंहासनादुदतिष्ठत्।प्रियोसंचचालचंद्रापीडः।समनान्तरसंभ्रमोत्थितैश्चपरस्परसंघट्टवि
घटितहारस्रस्तविगलितानंतबहुतमीमग्नविजयप्रस्थानलाजांजलीनिर्वमुक्ताफलनिकरान्विकिरद्भिःपारिजातइवसितकुसुममुकुलपातिभिःकल्पपादपैरिवावनतहारस्थूलजललवाशाखैरभिर्जलधरैरनुगम्यमा
नोनरपतिसहस्रैरास्थानमंडपान्निरगात्।निर्गत्यचपर्यानेर्दृष्टोपतन्त्रेखयांसमध्यास्थितानशास्त्रनामुपपादितप्रस्थानसमुचितमंगल्यालंकारांसःसंभ्रमाधोरणोपनीतांकरेणुकामधिरूढ्यांचचालरेचकचक्री
कृतशीशिरावर्तपांडुरेणाद्वाबदनवाहदंडावस्थितकैलाशकांतिनामुक्ताफलजालिनाप्रांतशलाकेनातपत्रेणनिवार्यमाणातपोनिर्जगामारेभे।निर्गच्छंश्चाप्रजनावस्थितस्वयंकारानादृतदर्शनानांद्वाएवस्थि
तानांप्रतिपालयतांराज्ञांमुन्नमूलमामणीनांमलकरद्युतिमुखाबहलवहलेनांलोकवालातपेनांभिषेकानजराप्रस्तेनस्वत्वातपेनबद्धनैवपिञ्जरीक्रियमाणांदशादिशोंयौवराज्याभिषेकजन्मनानिजानुरा
गेणचरञ्यमानंमवनितलंमासनरिपुविनाशपिशुनेनदिग्दाहेनेवपाटलीक्रियमाणमम्बरतलंमभिमुखवागतलक्ष्मीचरणालक्तकरसेनेवलोहितायमानातपंदिवसंददर्श।निर्गतंचससंभ्रमप्रचलितगंधग

शमयं कुर्वन्नालोक्यमानोऽप्युपजातनिद्रः प्रायेणाजागरैर्देवनिनो । प्रत्युषसि चोत्थाय तेनैव क्रमेणानवरतप्रयाणकैः प्रतिप्रयाणमुपचीयमानेन बलसमुदायेन जर्जरयन्निव वसुन्धरामाकम्पयन्निव गिरीनुत्सिञ्चन्निव सरितो रि-
कादं क्तीकुर्वन्सरांसि चूर्णयन्काननानि समीकुर्वन्विषमाणि दलयन्दुर्गाणि पूरयन्निम्नानि निम्नयन्स्थलानि प्रातिष्ठत । स च नैभ्युत्खेच्छया परिभ्रमन्नमयन्नुन्नतानुन्नमयन्नवनतानाश्वासयन्भीतान्रक्षन्नशरणाग-
४३ तानुन्मूलयन्विटपकानुत्सारयंश्च कण्टकानभिषिञ्चन्स्थानस्थानेषु राजपुत्रान्समुपार्जयन्रत्नानि प्रतीच्छन्नुपायनानि गृह्णन्करानादिशन्देशव्यवस्थाः स्थापयन्स्वचिह्नानि कुर्वन्कीर्तनानि लेखयन्शासनानि पूज-
यन्नग्रजन्मनः प्रणमन्मुनीन्पालयन्नाश्रमाञ्जनयन्ननुरागं प्रकाशयन्विक्रममारोपयन्प्रतापमुपचिन्वन्यशो विस्तारयन्गुणान्ख्यापयन्स्वचरितमामृद्नंश्च वेलावनानि बलरेणुभिर्धूसरीकृतसकलसागर-
सलिलः पृथिवीं संचचार । प्रथमं प्राचीं ततस्त्रिशङ्कुतिलकां ततो वरुणलाञ्छनां ततोऽनन्तरं च सप्तर्षिताराशबलां चोदीचीं विजिग्ये । वर्षत्रयेणानमीकृताशेषद्वीपान्तरं सकलमेव चतुरम्भोधिपरिखावलयपरिक्षेपप्रमाणं बभ्राम
महीमण्डलमेवं च क्रमेण विजितसकलभुवनतलः प्रदक्षिणीकृतवसुधः परिभ्रमन्कदाचित्कैलाससमीपचारिणां हेमकूटवासिनां किरातानां सुवर्णपुरं नाम निवासस्थानं निविग्रहं कृत्वा पूर्वजलधेर्जलाज्जग्राह । तत्र च
निखिलभुवनतलपर्यटनखिन्नस्य निजबलस्य विश्रामहेतोः कतिपयदिवसानतिष्ठत् । एकदा तु तत्रस्थ एवेन्द्रायुधमारुह्य मृगयया निर्गतो विचरन्नेकाकी काननं शैलशिखरादवतीर्णं यदृच्छया किन्नरमिथुनमद्राक्षीत् । अ-
पूर्वतया तु समुपजातकुतूहलः कृतग्रहणाभिलाषस्तत्समीपमादरादुपसर्पिततुरगः समुपसर्पन्नेव दर्शनत्रासप्रधावितं च तत्पलायमानमनवरतपार्ष्णिप्रहारद्विगुणीकृतजवेनेन्द्रायुधेनैकाकी नि-
र्गत्य निजबलसमूहाद्दूरमुपससार । अत्र गृह्यतामत्र गृह्यतामिदं गृहीतमिदं गृहीतमित्यतिरभसाकृष्टमहाजवतया तुरङ्गमस्य मुहूर्तमात्रेणैकपदमिव सहायैः समाने प्रदेशे पञ्चदशयोजनमात्रमध्वानं
जगाम । तच्चानुबध्यमानं किन्नरमिथुनमालोकयत एवास्य सम्मुखापतितमुच्चशिखरमारुरोह । आरूढे च तस्मिंस्तदनुसारिणीं शनैः शनैर्निवर्त्य दृष्टिमचलशिलासकलप्रतिहतगतिप्रसरविधृततुरङ्गः स्वच्छायी-
द्धे तस्मिन्काले समुपारूढश्रमः स्वेदार्द्रशरीरमिन्द्रायुधमात्मानं चालोक्य क्षणमिव विचार्य स्वयमेव विहस्याचिन्तयत् । किमिति निरर्थकमात्मा मया प्रियमिवायासितः । किमनेन गृहीतेन न गृहीतेन वा किं । अहो मे मूर्खता

पाः प्रकारः । अतो यत्किंचन कारितायामात्मा महानिह निरर्थकव्यापारेष्वभिमुखे इहैव बालिशचरिते व्यासक्तिः । साधकफलं कर्म क्रियमाणं कथमन्यथा जातमेवमस्य कर्तव्याः क्रियाः प्रस्तुता विफलीभूताः स्वकृतका-
र्यमुपपाद्यमानं नोपपन्नं राजधर्मः प्रवर्तितो न निष्पन्नो गुर्वर्थः प्रारब्धो न समापितो विजिगीषव्यापारः प्रयत्नो न सिद्धः । कस्मादहमाविद्धो बालस्य परिवारमेतावतीं भूमिमायातः । कस्माद्वा मया निःप्रयोजनमिदमनुसृ-
तमश्वमुखद्वयमिति विचारयन्नात्मानं स्वयमात्मनैव मे परं बहुहासमुपजनयति । न जाने कियताध्वना विच्छिन्नः प्रभृति बलमनुयायि महाजवेन हीन्द्रायुधेन निमेषमात्रेणातिदूरमतिक्रामति । न चागच्छता मया तुरगवेग-
वशात्किन्नरमिथुनेन बद्धदृष्टिना अस्मिन्विरलतनुसहस्रशाखावगुल्मलतासंतानगहने निरन्तरनिपातितशुष्कपर्णावकीर्णतले महावने पन्था निरूपितो येन प्रतिनिवृत्य यास्यामि । न चास्मिन्नुद्देशे प्रयत्नेना-
पि परिभ्रमन्मर्त्यधर्मा कश्चिदासाद्यते यः सुवर्णपुरगामिनं पन्थानमुपदेक्ष्यति । श्रुतं हि मया बहुशः कथ्यमानं सुवर्णपुरं सीमा जलेश्वरायाः पृथिव्याः सर्वजनपदेभ्योऽतः परतो निर्मनुष्यमरण्यं तच्चातिक्र-
म२८ म्य कैलासगिरिरयं च कैलासगिरिरस्तादेरानीं प्रतिनिवृत्यैकाकिना स्वयमेवोत्प्रेक्ष्योत्प्रेक्ष्य स्वदक्षिणामाशां केवलमङ्गीकृत्य गन्तव्यम् । आत्मकृतानां हि दोषाणां नियतमनुभवितव्यं फलमात्मनैवेति धाय्य वामकर-
कमलवलितरश्मिपाशस्तुरङ्गमं व्यावर्तयामास । व्यावर्तिततुरङ्गमश्च प्रतिनिवृत्य चिन्तितवान् । अयमुद्भासितप्रभावभास्वरो भगवान्भानुरलंकृतो दिवसश्रियो रसनामणिरिव मध्यमलंकरोति । परिश्रान्तश्चाय-
मिन्द्रायुधस्तदेनं तावद्गृहीतकतिपयदूर्वाप्रवालकवलं कस्मिंश्चित्सरसि शिशिरप्रस्रवणोदके वा सरिदम्भसि वा स्नातपीतोदकं मयनीतश्रमं च कृत्वा स्वयं चापीत्वा सलिलं कस्यचित्तरोरधः छायायां मुहूर्तमात्रं विश्रम्य ततो गमिष्या-
मीति चिन्तयित्वा सलिलमन्वेषमाणो मुहुर्मुहुर्दत्तदृष्टिस्ततस्ततः पर्यटन्नलिनीजलावगाहोत्थितस्य विपक्षकाननसंमर्दनो गिरिवरस्य वनगजयूथस्य चरणोत्साहितैः पङ्कपटलैरार्द्रीकृतं करतलावकृष्टैश्च मृणा-
लमूलनालैः कमलकलापैः कल्माषितमार्द्रार्द्रैश्च शैवलप्रवालैः श्यामलितमामृदितैश्च कुमुदकुवलयकह्लारकुड्मलैरजराजराविच्छुरितमुत्सवातैश्च सकर्दमैः शालूकैरवकीर्णमारग्वधैः स्वर्णकुसुमस्तबकसारैश्च नयद्ववैरा-
च्छादितं मातुलानीभिश्च कुसुमोपविष्टनिविष्टैर्बहुशस्तषट्पदराजिभिर्वनलताभिश्चाङ्कुलितमभिनवबकुलकुसुमपरिमलवाहिनोश्चैतमालपल्लवसश्यामेन मदजलेन सर्वतः सिक्तं मार्गमद्राक्षीत् । उपजातजलाशङ्कश्च तं प्रदेशमनुस-

स्नुद्वीवरश्रेणैरुपरिरुद्धमंडलाकारैः सरलशालशल्लकीप्रायैः खदिरपलाशैरपि निःशाखतया विरलैः रैवोपलसमानैः पादपैरनुयातेन स्थूलकपिलवालुकेन शिलातलबहुलतया विरलतृणोद्गमेन वनद्विपदमनदलितमनःशि
कादं लाधूलिकपिलेनैर्भंगिनीभिरनुकीर्णाभिः खंडपत्रभंगकुटिलाभिः पाषाणभेदकमञ्जरीभिर्जटिलीकृतशिलान्तरेण अनवरतगलद्गुग्गुलुद्रुमद्रवार्द्रीकृतदृषदा शिखरस्रुतशिलाजतुरसपिच्छिलोपलेन टंकणादूपपशु
४४ रखंडितहरितालक्षोदपांसुलेन खुनखरैरुत्खातविलविप्रकीर्णकांचनचूर्णेन सिकतानिमग्नचमरकस्तूरिकामृगखुरपंक्तिनासंकीर्णजीर्णरंकुरल्लकरोमप्रकरनिचितेन विषमशिलाच्छेदोपविष्टजीवंजीवकयुग
लेन वनमानुषमिथुनाध्यासितगुहामुखेन गंधपाषाणपरिमलामोदिना वेत्रलतावतंसप्रबद्धवेणं नाकैलाचलेनाकिंचिद्दूरं धावमानो गलितसैव कैलासशिखरिणः पूर्वोत्तरे दिग्भागे जलमरालसंजलधरव्यूहमिव
बहुलपक्षक्षपांधकारमिव पुंजीकृतं मत्स्यायतं तरुखंडं ददर्श। तं च संमुखमागतेन कुमुदरजःकषायामोदिना जलसंसर्गशिशिरेण शीकरिणा चंदनरससंस्पर्शेनेवाह्लादिना अनिलेनोपमानं खंजलतरंगमानुतेन कम
लमधुपानमत्तानां च प्रोषह्वारिभिः कलहंसानां कोलाहलैराहूयमान इव प्रविवेश। प्रविश्य च तस्य तरुखंडस्य मध्यभागे मणिदर्पणमिव त्रैलोक्यलक्ष्म्याः स्फटिकभूमिगृहमिव वसुंधरादेव्याः निर्गममार्गमि
व सागराणां निस्यन्दमिव दिशामवतारमिव गगनतलस्य कैलासमिव द्रवतामापन्नं तुषारगिरिमिव विलीनं चन्द्रातपमिव रसतामुपगतं हराट्टहासमिव जलीभूतं त्रिभुवनपुण्यराशिमिव सरोरूपेणावस्थितं वैदू
र्यगिरिजालमिव जलाकारेण परिणतं शारदभ्रवृन्दमिव द्रवीभूय एकत्र निसृष्टं दर्शनमात्रेण प्रक्षालितमिव प्रचेतसः स्वच्छतया मुनिमनोभिरिव सज्जनगुणैरिव हरिणाचीनां शुक्लैरिव हरिणलोचनप्रभाभिरिव मुक्ताफलां
शुभ्रैरिव निर्मितं आपूर्णमिव यत्र स्पष्टस्वच्छकलहंसानामन्तयोरिकैभिर्वीपैरलसमानामनिलोद्धूतजलतरंगशीकरपल्लिलवाभिः सर्वतः समुत्थितैः संकल्पमानैरिवरम्भ्रायसहस्रैः प्रतिबिम्बेनान्तः प्रविष्ट
कलकाननशैलनक्षत्रग्रहचक्रवालं भुवनमुद्भिन्नमिव संकुञ्जेनोदरेण नारायणमिव विभ्राणमासन्नकैलासावतीर्णस्य भगवतः स्वयम्परशोर्मज्जनोन्मज्जनक्षोभचालितचूडामणिखंडच्युतेनामृतरसेनेज
नक्षालितवामार्धकपोलगलितलावण्यप्रवाहानुकारिणा संमिश्रितजलमुपकूलतमालवनप्रतिबिम्बांधकारितान्यजरैरुद्धृयमानरसातलद्वारैरिव सलिलप्रदेशैर्गंभीरतरं दिवापृथुपजातनिद्राप्राकृं स्य

मिवैरावतस्य पुनरुपजातालोकासु दिक्षु सागरसलिलादिवोन्मग्नमालोक्य तदतर्कितपरिमाणं च सरलमुपजातविस्मयस्य सर्वतोदृष्टिविक्षेपमापन्नस्य चन्द्रापीडस्य मनोऽभायि। पुत्रराज किं मया जितं तेन महाराजाधिराजेन तारापीडेन यज्ञेष्वासिका
रिणोनेवशीकृतायां वशीकरिष्यसि कानि दुर्गाणि न प्रसाधितानि यानि प्रसाधयिष्यसि कानि द्वीपानि नात्मीकृतानि यान्यात्मीकरिष्यसि कानि रत्नानि नोपार्जितानि यान्युपार्जयिष्यसि के वा न प्रणमन्ति राजानः कैर्न विरचि
तः शिरसि बालकमलकुड्मलद्वसेवाञ्जलिः कैर्न मसृणिताः प्रतिबद्धहेमपट्टैर्ललाटफलकैः सभाभुवः कैर्न घृष्टाः पादपीठे चूडामणयः कैर्न प्रतिपन्ना वेत्रपदव्यः कैर्नोद्धृतानि चामराणि के नो धारितो जयशब्दः के नो नमिनिष्पीताः
किरीटपत्रमकरैः सलिलधाराइवनिर्मलाः स्वचरणनखमयूखराजयः एतैर्हि चतुरुदधिजलावगाहदुर्ललितबलैर्मदावलिप्तैर्दशरथभगीरथभरतमांधातृदिलीपालर्कप्रतिमाः कुलाभिमानिनः सोमपायिनो मूर्धाभिषिक्ताः पार्थि
वांसर्वपार्थिवश्रेष्ठाः श्रीमभिषेकपयःपातपूतैस्तैर्मूर्धाभिमणिमरीचिपत्रैरनुदिनमंगारागंभवप्रभवरणरजःसंहति मेभिरियमादिपर्वतैरिवाप्परैरनाथा धरित्री एतान्यमीषां मा प्रावितरदतदिग्जनकलानि सैन्यानि तव भवनमुपासते। तथाहि प
श्ययश्ययस्यां पश्यां दिशि विदिशिपीव संकुलस्यान्तस्यास्सातलमिवोद्भिद्यतिवसूधेव सूतेकुकुभरद्ववमंतिगगनमिववर्षति दिवसमिवसृजति वलानि। अपरिमितबलभराक्रान्तामन्ये स्मरन्ति महाभारतसमनसंक्षोभस्यांघरि
तिः। एषहिशिरोद्देशेकपरिस्खलितमंडलो धजानगणायत्रिदिवपरिभ्रमतिं कुतूहलात्कदलिकावनान्तरेषु मयूखमाली। सर्वतश्चमदजलमुखं करिण्यास्यमेलायारमलसुरभिणि वेणिकावाहिनि मदवारिणि मग्नाजिरंतरनि
पतितमधुकरकुलकलकलकलिता कालिन्दीजलकलितेव विभाति भूतधात्री। सैन्यभरसंक्षोभभयादिवहायभूमिं सरितः खं गगनमुत्पतिताः संछादयन्त्येनां दिक्चक्रवालमिन्दुधवला ध्वजपङ्क्तयः। सर्वथा विजयवर्णा यादि विघटितसकल
कुलशैलबंधाः सहस्रशः शकलीभवन्ति बलभरेणाधरित्री। पद्मवलभरपीडितवसुधाधारणविधुरानंदलब्धिक्षणिनो पत्युः फणाभिजयः। इत्येवं वदतस्तस्यपुवराजः समुच्छ्रितानेकधनोरंगांतःमयपत्राकारसहस्रसंबाधमुत्थासि
तधवलपटमंडपशतशोभिनीमावासभूमिमध्ये तस्यां च वतीर्णं राजवत्सर्वाः क्रियाश्चकार। सर्वैश्चागतैः समेत्यनरपतिभिरमात्यैश्चपरिवृतो विविधाभिः कथाभिर्विनोदयमानस्तं दिवसं मरोर्वमभिनवपितृवियोगजन्मशोकवेगेनाया
समानहृदयो दुःखेनैवातिवाहयत्। अतिवाहितदिवसश्च यामिनीमपि स्वस्रपनीयस्यान्तिके निषसादैवैशंपायनेनान्यैश्च समीपे क्षितितलविन्यस्तकुथप्रक्रमयापत्रलेखयासहाजाधिराजसर्वैरर्धमंतरमात्मसंवर्ड्ढुमंतरां शुकना

र्ममवतीर्णो अन्यथोपर्यगाधानेकपातालगंभीरमप्रसिमग्राभवेदिदं महासरः। कथमेकेनेतादृग्भिः। महावराहसहस्रैरपि नासादितो भवेन्नूनमस्मादेव सलिलादेशं मायापमहाप्रलयवेलाप्लवपयोधराः प्र

काद० लयदुर्दिनान्धकारितदिशः प्लावयन्ति भुवनान्तराणि। मन्ये च यत्तत्सलिलमयं ब्रह्माण्डमेषामादौ भुवनं मभूत् तदिदं पिण्डीभूय सरोरूपेण व्यवस्थितमिति विचारयन्नेव तस्यात्रिलाद्राकलकलकेशवालुकाप्रायं

४५ विधाधरेन्द्रनन्दनालकुवलयकलायार्चितानेकश्वेकलाङ्गमनुधवीरत्नादिनेकशार्दूपपश्च पर्यन्तरूपकमलोपशोभितमुपकूलशिलातलोपविष्टजलमानुषनिषेव्यमानातर्पमभ्यपर्णतया कैलासस्य

स्नानागतमात्तमंडलपदपंक्तिमुद्राङ्कितैमवकीर्णभस्मसूचितमग्रोत्थितगणगंदोद्भूतैर्मवगाहावतीर्णगणपतिगंडस्थलगालितमदप्रस्रवणाधिकमतिप्रमाणपदानुमीयमानत्र्यम्बकाया

पनीसिंहावतारमार्गं ददर्श। तीरमासाद्य तुरङ्गमादवततार। अवतीर्य च व्यपनीतपर्याणमिन्द्रायुधमकरोत्। क्षितितललुठितोत्थितं च गृहीतकतिपयशष्पकवलग्रासं सरोऽवतीर्य पीतसलिलमिच्छया स्ना

तं तोत्थाप्य प्रत्यासन्नसमीपवर्तिनस्तरोर्मूलशाखायामपगतखलीनं बद्ध्वा पाशेन स्वयमपि काननमध्यावतरणे वधाद्रूपाणिकावलूनान्स्पृहा च पुरतः कतिचित्सस्नौ रसप्रवालकवलान्स्व

पंचसलिलमवततार। ततः प्रक्षालितकरकमलचरणयुगलस्नातकस्वकलानजलमपमाहारवक्राहस्वाधम्यगालवाकलानि शिशिरांशुरिव करागैः स्नस्थानुमुदीनिपणीवाभिनंदाजलतरङ्ग

शतानन्दश्रमाशुरस्वरोरसि निधाय नालिनीदलोजनीयमरण्यगजदत्तलीकशर्दुष्करोपयोगभिजकरः सलिलार्द्रहस्तो। प्रत्यग्रशिशिरैः समृणालकैर्जलकणिकाचितैः कमलिनीपलाशैर्लतामंडप

परिक्षिप्ते शिलातले स्रस्तरमास्तीर्य निधाय शिरसि पिण्डीकृतमुत्तरीयं निषसाद। मुहूर्तं विश्रान्तस्य तस्य सरस उत्तरे तीरप्रदेशे समुच्चरन्तमनुभुजकवलेन निश्चलश्रवणपुटेनोन्मुखीभूतेनोद्ग्रीवेणेन्द्रायु

धेन प्रथममाकर्णितमतिश्रुतिसुभगं वीणातन्त्रीझङ्कारमिश्रममानुषं गीतशब्दमशृणोत्। कुतोऽत्र विगतमर्त्यसंपाते प्रदेशे गीतध्वनेः संभूतिरिति उपजातकौतुकः कमलिनीपत्रस्रस्तरादुत्थाय तामेव गीत

संपातसूचितां दिशं चक्षुः प्राहिणोत्। अतिदूरीयमानतया तु तत्प्रदेशस्य प्रयत्नव्यापारितलोचनोऽपि विलोकयन्न किंचिद्दद्राक्षीत्। तमेव केवलमनवरतं गीतशब्दमुपशुश्राव। कुतूहलवशाच्च गीतध्वनिप्रभवजिज्ञा

सया कृतगमनबुद्धिर्दत्तपर्याणमिंद्रायुधमारुह्य आयगीतैः प्रथमप्रस्थितैरपि वनहरिणैरुपदिश्यमानवर्त्मा सषट्पदकुलैर्लालवलीलवंगकुसुमसुरभिपरिमलयालिकुलविनुतिमुखरितया तमालनी

लया शिवगामरवीथ्येव पश्चिमया सरस्तीरवनलेखया निमित्तीकृत्य तं गीतध्वनिं प्रतस्थे। क्रमेण च सम्मुखागतैरच्छनिर्झरजलकणजालजनितनमिभिर्जर्जरितभूर्जवल्कलैर्धूर्जटिवृषभशोभमंथफेनविन्दुवाहि

भिः षण्मुखशिरश्चिरशिखाचुम्बिभिरम्बिकाकर्णपल्लवपञ्चवीच्छासदूर्वैः सुरकुरुकामिनीकर्णोत्पलप्रेङ्खोलनदोहदिभिराकम्पितकल्पलतावनैर्नमेरुमन्दारकुसुमपांसुपातिभिः पशुपतिजटा

जूटबन्धनार्तवासुकिपरिपीतशेषैराह्लादिभिः पुण्यैः कैलासमारुतैरभिनन्द्यमानो गगनाचलप्रदेशं मरकतहरितैः हारिद्राहारीतहरितैर्मणीयैर्भ्रमद्भ्रमरजनस्वरजर्जरितजरठकुमुदवैरुन्मदकोकिलकु

लकवलीकृतसहकारकोरकैरुन्मदषट्चरणचक्रवालवाचालितविकचचूतकलिकैरवकिलतचकोरचंचुचुम्बितमरिचांकुरैः ध्वपक्वपरागपुंजपिंजरकपिंजलजग्धपिप्पलीफलैः फलोत्पीडनविदारिभी

नीडप्रसूतकलविंकैः प्रक्रीडितचपलकपिलकपिकुलकम्पलमानन्तरालितता लीपुटैरन्योन्यकलहकुपितकपोतपोतपक्षपालीपतितकुसुमैः कुसुमरजोऽरण्यधिशारससारिकाश्रितशिखरैः शुक

शतनखमुखशिखरशकलितफलस्फीतैर्जलधरचिपलवमुग्धचातकधानमुखरिततमालखंडैरिभकलभकोद्भूनपल्लवोद्वेल्लितवल्लीवलयैः शालीयमानयौवनमरमत्तपारावतपत्रद्वैपपर्यस्त

लवकैस्तनुपवनकम्पितकोमलकदलीदलवीजितैरविरलफलनिकरावनतनालिकेरैर्घनैरकठोरपत्रपुटप्रगाविटपिपारिवारितैरनिवारितविहगतुरखंडितपिंडखर्जूरजालकैर्मदमुखरमयूरीमधुकरवमु १४

खरितानरासेरवकलितकविकाकलापदन्तुरैरनरातसकैलासनरंगिणीतरंगोत्तासिकतिलभूमिभागैर्वनदेवताकरतलनिवहानिभमलत्कृकजलरसासिक्तमिव किसलयनिकरमतिसुकुमारमुद्वह

द्भिर्ग्रंथिपर्णप्रासमानंदमुदितचमरीकुलनिषेवितमूलैः कर्पूरागुरुप्रायैरिंद्रायुधैरिवबनावस्थानैः कुमुदैरिवादत्तस्निकरकरनिकरप्रवेशाशिशिराभ्यंतरैर्दरिद्ररथिबलैरिवांजननीलनलपरिगत

प्रान्तैः प्रासादैरिव सपारावतैर्भवजतापसैरिवसान्निध्यनिवेत्रासनैः हरैरिवनागलतावद्धपरिकरैररधिकूलयुग्मैरिवनिरन्तरोद्भिन्नप्रवालजटाङ्कुरजालकैरभिषेककलशैरिवसर्वौषधिकुसुम

कादं॰ कदाचित्पल्लवसनाथैश्शाखानिकुंजगृहैरिव बहुवर्णचित्रपत्रशकुनिशतशोभितैः कुसुमैरिव भारद्वाजद्विजोपशोभितैर्मद्यासमयमुखैरिव पुन्नागसमालब्धमाद्रीलीमुखैर्महाकरिभिरिव प्रलंबवालपल्लवस्यस

४६ भूतलैः प्रमत्तपार्थिवैरिव पर्यन्तावस्थितवकुलगुल्मकैः पौंड्रकामैरिव भ्रमरसंहतिकवचावृतकायैः प्रयाणाभिमुखैरिव वानरकपट्टु लिप्सवपुञ्जैरवनिपालत्रयनैरिवसिंहपदाङ्कि ततलैः आरण्यं

वनपः क्रियैरिव उद्भिन्नरिव मंडलपरिहतैर्दीक्षितैरिव कृत कृष्णसारविषाणकंडूयनैर्जरद्द्रुमुनिभिरिव जटालवालकमंडलुपरिहतैरिंद्रजालकैरिव दृष्टिहारिभिः पादपैः परिहृतं चन्द्रप्रभना

म्नः पश्चिमे तीरे कैलासपादस्य ज्योत्स्नावदातया देहप्रभया धवलयन्तमेकदेशं भूतलभागस्त्रियंबकं भगवतः शूलपाणेः शून्यं सिद्धायतनमपश्यत्। तत्र च पवनोद्धूतैः सितसतः समापतद्भिः

केतकीगर्भधूलिभिर्धवलीकृयमानकायः पशुपतिदर्शनहेतोर्बलादिव प्रतियाद्यमानो भस्मव्रतमायतनप्रवेशपुण्यैरिव गल्हमानः प्रविश्य चतुःस्तंभस्फटिकमंडपिकातलप्रतिष्ठितमवि

रोद्धैरार्द्रैर्दलत्रिपुरगलज्जलबिंदुभिरर्धवियादिनचंद्रबिंबदलैरिव निजादृहासावयवैरिव शेषफणाभाकलैरिव पांचजन्यसहोदरैरिव क्षीरोदरुद्रपाकारैरिवोपपादितमौक्तिकमुकुटवि

भ्रमैरिव शुचिभिर्मन्दाकिनीपुण्डरीकैः कृताभ्यर्चनममलमुक्ताशिलाघटितलिंगमशेषभुवनवंदितचरणं चराचरगुरुं चतुर्मुखं भगवंतं शूलिनमद्राक्षीत्। तस्य च दक्षिणां मूर्तिमाश्रित्याभिमु

खीमासीनामुपरचितब्रह्मासनामतिविस्तारिणा सकलदिङ्मुखव्यापकेन परिप्लुतक्षीरपयोधिपयः पूरपांडुरेणातिदीर्घकालसंचितेन तपो एशिनेवसर्वतो विसर्पता पादपान्तराले त्रिस्रोतो

जलनिभेन विशीर्णपवहतेवदेहप्रभाप्रतानेन सगिरिकाननं दंतमयमिव तं प्रदेशं कुर्वतीमप्यथैव चवलयंतीकैलासगिरिमंतर्दुग्धपिलोचनपथं प्रविश्य धवलितमानमिव समारोपयंतीम

तिमतिबहलप्रभापरिगतदेहतया च स्फाटिकगृहगतामिव स्वच्छसलिलनिमग्नामिव विमलचीनांशुकान्तरितामिवादर्शतलसंक्रांतामिवाभ्रकपटलतिरस्कृतामिवापरिस्फुटवि

भाव्यमानावयवां पंचमहाभूतमयमपहाय पद्म्यात्मकमंगानिः पादनोपकरणकलापं धवलगुणेनेव केवलमुत्पादितां दृष्टाधरक्रियामिवोद्गतगणकचग्रहभयोपसेवितत्र्यम्बकां इतिमिव

क्रवाकमिथुनैः परित्यज्यमानानीलोत्पलगहनं भस्मकृत्यितामहपरिरक्षितकमंडलुप्लुतजलं मनेकशोवालिखिल्यकदम्बककृतसंध्योपासनं वहुशः सलिलावतीर्णसावित्रीमग्नदेवताभ्यर्चनकमलं सहस्रशः सप्तर्षिमं

डलस्नानपवित्रीकृतं सर्वदा सिद्धवधूधौतकल्पतरुवल्कलपुण्यीकृतजलं मुरकक्रीडारोहदागतानां च गुह्यकेश्वरान्तःपुरकामिनीनां मकरकेनुचापचक्राकृतिभिर्रेचितविकटैरेवतिभिर्निर्भिमं डलैर्रायीतसलिलं क्व

चिद्रनुणाहंसाक्रान्तकमलरवं क्वचिद्दिग्गजमज्जनजनितजरन्मृणालदंडं क्वचित्त्र्यम्बकवृषभविषाणकोटिखंडिततटशिलाखंडं क्वचिद्यममहिषश्रृंगाग्रशिखरविक्षिप्तफेनपिंडं क्वचिदैरावतदशनमुः

शालखंडितकुमुदखंडं यौवनमिवोत्कलिकावहुलं मुकुटितमिव प्रणालवलयालङ्कृतं महापुरुषमिव प्रकटितमीनमकरकूर्मचक्रलक्षणं धरामुखचरितमिव श्रूयमानकोञ्चवनितालापं भारतमिव पीडवधार्त

राष्ट्रकुलपक्षकलहसोर्भम्मसमथनसमयमिवोतीशावस्थितापीतकंठपीयमानदिव्यवालचरितमिवतटकदम्बशाखावाधिनरूढहरिकृतजलप्रयाणमीङ्मकरध्वजमिवमकराधिष्ठितं दिव्यमिवानिमेषलोचनकु

वलयं मरुण्यमिवविकीर्णभ्रमाणपुंडरीकं मुरगकुलमिवानन्तशतपत्रपद्मोद्भासितं कंबलमिवमधुपकुलोपगीयमानकुवलयापीडं कद्रूस्तनयुगलमिव नागसहस्रनिपीतपयोगंडूषं मलयमिव चंदन

शिशिरवनं अस्तसाधनमिवाहृष्टां तं मतिमनोहरमाह्लादनं द्वयैरच्छोदं नाम सरो दृष्टवान्। आलोकनमात्रेण वीपगतश्रमो दृष्ट्वा मनस्यकरोत्। अहो निष्फलमपि मे तुरगमुखमिथुनानुसरणमेतदालोक्य

तः सरः सफलतामुपगतं मद्य परिसमाप्तमीक्षणयुगलस्य दृष्टव्यदर्शनफलमालोकितः खलु रमणीयानामंतोः दृष्टः प्रह्लादिनीनामवधिरीक्षितं मनोहराणां सीमानलेखासंप्रह्लीकृतं प्रीतिजननानां परिस

मापिर्विलोकिता दर्शनीयानां मवसानभूमिरिदं मुत्पाद्य सरःसलिलं अमृतरसमुत्पादयता विधसा पुनरनुक्ततामिव नीतास्त्वदृष्टिः दृष्टमपि दृष्टमतमिव सर्वेन्द्रियाह्लादनसमर्थमंतिविमलतया च सुखः प्रीति

मुपजनयति शिशिरतया च स्पर्शसुखमुपहरति निष्फलं च सेवं दर्शनतृष्णयानयरिम्यतिः भगवान्कैलासनिवासव्यसनेमुमायति। नैतत्तु साम्प्रतं मोचयति जलशयनदोहदं देवोश्याङ्गपाणिर्यदिदं म

मृतरसमुरभिसलिलं मपहाय लवणरसपरुषपयसि पयस्स्वपिति नूनं नेदं प्रथमं मासीत्सरः येनप्रलयमहावराहघोणाभिघातभीता भूतधात्री कलशयोनियानपरिक्षितसकलसलिलं साग

२ कमलसुगंधितया घ्राणमाप्याययति हंसमुखरतया श्रुतिमानंदयति स्वादुतया रसनामाप्याययति २

पूर्वैरिव गीतगुणैरिव स्तुतिवर्णैरिव स्वरैरिव मूर्तिमद्भिर्मुखान्निष्पतद्भिर्दशनांशुभिः पुनरिव स्नापयंतीं गौरीपतिं अतिविमलेनाश्ववेदार्थैरिव सास्यात्पितामहमुखावलंबिभिर्गायत्रीवर्णैरिव ग्रथनामुपनी

कादं तैर्लोक्यपावनाभिः पुंडरीकबीजैरिवोद्गतैः सप्तर्षिभिरिव करस्पर्शसुखभाजमात्मानमिच्छद्भिः स्फाटिकानां रूपेण गतैरामलकीफलस्थूलैर्मुक्ताफलैरुपरचितेन स्वबलयेनाधिष्ठितकंठभागां परिवेष

४७ परिगतचंद्रमंडलामिव पौर्णमासीमधोमुखहरशिरःकपालमंडलाकारेण मोक्षद्वारकलशाकारेणातिनाखलनयुगलेनैकहंसमिथुनसनाथामिव श्वेतगंगां गौरीशसिंहसटामयेनेव चामरवी

राकृतिना स्तनयुगलमेकहंसमिथुनसनाथामिव श्वेतध्वनिबद्धमध्यग्रंथिना कल्पतरुवल्कलेन रक्तेनोत्तरीयकृत्यां अयुग्मलोचनसकाशात्प्रसादलब्धेन चूडामणिचंद्रकिरणजालेने

वमंडलीकृतेन ब्रह्मसूत्रेण पवित्रीकृतकायामाप्रपदीनेन च स्वभावधवलितेनापि ब्रह्मास्त्रबंधोत्तानचरणतलप्रभापरिष्वंगाद्लोहितायमानेन दुकूलपटेन प्रावृतनितंबां यौवनेनापि स्वकालोपसर्पि

णा निर्विकारवृत्तिनीतेनेवाराध्येनेवोपास्यमानां लावण्येनापि कृतपुण्येनेव स्वच्छात्मना परिगृहीतां रूपेणापि रुचिरलोचनेन विगतचापलेनायतनमगेणेव निर्विशेषितामुत्संगगतां वसुतामिव स्रु

शंखघटितानुकूलीयकमूलाकुलिना त्रिपुंड्रकावशेषभस्मपांडुरेण दक्षिणप्रकोष्ठबद्धशंखखंडकेन नखमयूखदंतुरतया गृहीतदंतकोणेनेव दंतमयीं दक्षिणकरेण वीणामास्फालयंतीमप्सरा

मिव गांधर्वविद्यां मणिमंडपिकास्तंभलग्नाभिश्चात्मरूपाभिः सहचरीभिरिव वीणावतीभिः प्रतिमाभिरनुयेतां स्नानार्द्रविरूपाक्षलिंगसंक्रांतप्रतिबिंबतया प्रकटभक्त्या साधितसहृदयमिव मरिचांहरस्य हारल

तयेव प्राप्तकंठयोन्मत्तयेवानेककृततालया मीमांसयेवानेकभागानुविद्धया गीत्या देवं पिबमात्मनुपवीणयंतीमतिमधुरगीताकृष्टैर्ध्यानमिवाभ्यसद्भिर्निश्चलकर्णपुटैर्मृगैरपरैश्च वानरचारणगणैरमसिंहप्रभृतिभि

र्वनचरैराबद्धमंडलैराकर्ण्यमानगीतानुविद्धविपंचीघोषाममरापगामिव नभसोवतीर्णां दीक्षितवाचमिवाप्राकृतां त्रिपुरदहनशरशलाकामिव तेजोमयीं पीतामृततामिव विगततृष्णामीशानशिरः

शशिकलामिवानुपजातरागां अमथितोदधिसंपदमिवानःप्रसन्नां समस्तरूपदर्शनमिव निद्रांतवोद्धबुद्धिमिव निखलम्वनांवे देहीमिव प्राप्तज्योतिःप्रवेशां घृतकलानुरक्तामिव वशीकृता

+ह्लस्वरूपां महीमिव जलधौतदेहां हिमसमयदिनमुखलक्ष्मीमिव पीतभास्करातपां आर्यामिव समुपात्तपतिगणोचितमात्रामालिखितामिव वलावस्थानामंशुमयीमिव तनुच्छायानुलिप्तमस्तकांगां निर्मांसनि

रंकुकारां निर्मांसधमं मानुषाकृतिं दिव्यत्वादपरिज्ञायमानवयःप्रमाणामष्टादशवर्षदेशीयामिवोपलक्ष्यमाणां प्रतिपन्नयामुपतपसां कन्यकां ददर्श। ततोवतीर्य तरुशाखायां बद्धतुरंगस्समुपसृत्य भ

गवते भक्त्या प्रणम्य त्रिलोचनाय तामेव दिव्ययोषितमनिमिषपक्ष्मणा विश्वचलनिबद्धलक्ष्येण चक्षुषा पुनर्निरूपयामास। आसीच्चास्य तस्या रूपसंपदा कांत्या प्रशांत्या चाविर्भूतविस्मयस्य मनसि। अ

हो जगति जंतूनामसमर्थितोपनतान्यापतंति वृत्तांतराणि॥ ॥तथा हि॥ ॥मयामृगयापापीयसा यदृच्छयानिरर्थकमनुबध्नता तुरगमिथुनमतिमनोहरोमानवानामगम्योदिव्यजनसंचरणसंचरणोचि

तः प्रदेशो वीक्षितः। क्षिते। अत्र च सलिलमन्वेषमाणेन हृदयहारि सिद्धजनोपभुक्तजलं सरो दृष्टं। ततो रहस्यवीतिश्रान्तेन च मानुषगीतमाकर्णितं। तदनुसरता मानुषदुर्लभदर्शना दिव्यकन्येयमा

लोकिता। नहि मे संशय आसीदस्या दिव्यतां प्रति। आकृतिरेवानुमापयत्यमानुषतां कुतश्च मर्त्यलोके संभूतिरेवंविधानां गांधर्वध्वनविशेषाणां। तद्यदि मे सहसादर्शनपथान्नापयाति नारोहति कैलासशि

खरं नोत्पतति वा गगनतलं ततः कात्वं किमभिधाना वा किमर्थं वा प्रथमे वयसि प्रतिपन्नासि व्रतमिति सर्वमेतदेनामुपसृत्य पृच्छामि महानयमवकाशः आश्चर्याणामित्यवधार्य तस्यामेव स्फटिकमं

डपिकायामन्यतमस्तंभमाश्रित्य समुपविष्टो गीतसमाप्तिं प्रतीक्षमाणस्तस्थौ। अथ गीतावसाने मूकीभूतवीणा विश्रांतमधुकररुतेव कुमुदिनी सा कन्या समुत्थाय प्रदक्षिणीकृत्य कृतहर

प्रणामा परिवृत्य स्वभावधवलया नयनप्रभावप्रवाहेण दृष्ट्या समाश्वासयंतीव पुण्यकरैरिव स्पृशंती तीर्थजलैरिव प्रक्षालयंतीव तपोभिरिव पावयंती शुद्धिमिव कुर्वाणा वरदानमिवोपपादयं

ती पवित्रतामिवोपनयंती चंद्रापीडमावभाषे। स्वागतमतिथये कथमिमां भूमिमनुप्राप्तो महाभाग तदुत्तिष्ठ गम्यतामनुभूयतामतिथिसत्कार इत्येवमुक्तस्तु तया संभाषणमात्रेणैवानुगृहीतमात्मानं

मन्यमानः समुत्थाय भक्त्या कृतप्रणामो भगवति यथाज्ञापयसीत्यभिधाय सविनयं शिष्यदूरवतां व्रजंतीमनुवव्राज। व्रजंश्च समर्थयामास। हंत तावन्न मामियं दृष्ट्वा तिरोभूता तिरस्काभृता कृतिः कु

कादं तमेवमनसिकुर्वन्नुत्फुल्लप्रफुल्लप्रच्छायायापादपं पथा चैवमस्याश्चतपस्विजनदुर्लभदिव्यरूपाया अपि दाक्षिण्यातिशयप्रतिपत्तिरभिमाना विभाव्यते। तथा संभावयामि नियतमियं मामभ्यागतं निरीक्ष्य मभ्यर्थ्यमाना कथयिष्य
५८ तीत्येवं च कृतमतिः पदशतमात्रमिव गत्वा निरन्तरैर्दिवापि रजनिसमयमिव दर्शयद्भिस्तमालतरुभिरन्धकारितपुरोभागामुत्फुल्लकुसुमैस्फलजालिकुंजेषु कूजत्ताम्रमत्तमधुलिहां विनुतिभिर्मुखरीकृतपर्य
न्तामतिहृद्यां तिनीं चन्द्रशिलाफलकप्रतिघातफेनिलानामपां प्रस्रवणेनानुकोटिग्रावविरंकविपाद्यमानेनुद्धूततरङ्गध्वनिभिरवकीर्यमाणतुषारशिशिरशीकरासारेणावबध्यमानजीमूताहारेहिमगृहमिवहरहासधवले भयतः
स्पन्दिनिर्झरैर्धाराबलम्बितचलच्चारुचामरकलापामिवोपलक्ष्यमाणामन्तःस्थापितमणिकमण्डलुमण्डलामेकाजावलम्बितयोगपट्टां विषाणिकाशिखरनिबद्धनारिकेलीवल्कलमयधौतोपानद्युगोपेता
मवशीर्णाद्भुभस्मधूसरबल्कलग्रथनीयसनाथैकदेशामिदुमण्डलेनेव टंकोत्कीर्णेन शंखमयेन भिक्षाकपालेनाधिष्ठितां सन्निहितभस्मालाबुकां गुहामद्राक्षीत्। तस्याश्च द्वारशिलातलेसमुपविष्टो बल्क
लशयनशिरोभागविन्यस्तवीणां पर्णपुटेन निर्झरादच्छसलिलमादाय तां कन्यकां समुपस्थितां अलमलमतिनियन्त्रणया कृतमतिप्रसादेन भगवति प्रसीद। विमुच्यतामयमत्यादरः स्वल्पदीयमालोक
नमपि सकलपापप्रशमनमघमर्षणमिव पवित्रीकरणाय समास्यतामित्यब्रवीत्। अनुबध्यमानश्च तया तां सर्वामतिथिसपर्यामतिदूरादवनतेन शिरसा सप्रश्रयं प्रतिजग्राह। कृतातिथ्ययातया हि
तीयशिलातलोपविष्टया क्षणमिव तूष्णीं स्थित्वा क्रमेण परिपृष्टो दिग्विजयादारभ्याकिन्नरमिथुनानुसरणप्रसंगेनागमनमात्मनः सर्वमाचचक्षे। चिरं स्थित्वा नातिदूरोत्थाय ताक ...न्यका भिक्षाकपालमा
दाय तेषामापतनतरुणां तलेषु विचचार। अचिरेण तस्याः स्वयमेव पतितैः फलैरापूर्ण भिक्षाभाजनम्। आगम्य च तेषां फलानामुपभोगाय नियुज्यते स्म चन्द्रापीडं। आसीच्च तस्य मनसि नास्ति खल्वसा
ध्यं नाम तपसां किमतः परमाश्चर्यं यत्र विचेतना अपि सचेतना इवास्ये भगवत्यै सरजन्तः फलानि अनुग्रहमुत्पादयन्ति वनस्पतयः। चित्रमालोकितमस्माभिरनालोकितपूर्वमित्यधिकजनितविस्म
यश्चोत्थाय तमेव प्रदेशमिन्द्रायुधमानीय व्ययगतपर्याणमनतिदूरे संनियम्य निर्झरजलनिर्वर्तितस्नानविधिस्तान्यमृतरसस्वादून्युपभुज्य फलानि पीत्वानुषारशिशिरं प्रस्रवणजलमुपस्पृश्यैका

मदनदेहनिमित्तमात्मबहुरणार्थेनां क्षीरोदाधिदेवतामिव सहस्रवासपरिचितहरचन्द्रलेखोत्कण्ठामिन्दुमूर्तिमिव स्वर्भानुभयकृतत्रिनयनप्रणामैरावतदेहच्छविमिव गजाजिनावगुण्ठ
नोत्कंठितशिखिकण्ठचिन्तितोपनीतां पशुपतिदक्षिणमुखहासच्छविमिव निर्गमिष्यताम्‌ वयस्यानां शरीरिणीमिव रुद्रोद्धूलनभूतिमाविर्भूतां ज्योत्स्नामिव हरकण्ठान्धकारविघटनोद्यमप्राप्तां
गौरीमनःशुद्धिमिव कृतदेहपरिग्रहां कान्तिकेय कृतकौमारव्रतक्रियामिव मूर्तिमतीं गिरिशवृषभदेहद्युतिमिव पृथगवस्थितामायतनतरुकुसुमसमृद्धिमिव शंकराभ्यर्चनाय स्वयमुद्यतां पितामहतपः
सिद्धिमिव महीमवतीर्णामादियुगप्रजापतिकीर्तिमिव सप्तलोकभ्रमणखेदविश्रान्तां त्रयीमिव कलियुगधर्मक्लेशशोकगृहीतवनवासामायामिव कृतयुगबीजकलामिव प्रमदारूपेणावस्थितां देहवती
मिव मुनिजनध्यानसंपदममरगजवीथीमिवाभ्रगंगाभ्यागमनवेगपातितां कैलासशियमिव दशमुखभुजोन्मूलनक्षोभनिपतितां श्वेतद्वीपलक्ष्मीमिव द्वीपान्तरालोकनकुतूहलागतां शेषशरी
रच्छायामिव रसातलमपहाय निर्गतां मृणालायुधदेहप्रभामिव मधुमदविघूर्णनायाः सविगलितां काशकुसुमदिङ्‌मुखकान्तिमिव शरत्समयमुदीक्षमाणां शुक्लपक्षपरम्परामिव पुञ्जीभूतां सर्वहंसेरि
वधवलतया कृतसंविभागां धर्मस्य हृदयादिव निर्गतां शंखादिवोत्कीर्णां मुक्ताफलादिवाकृष्टाम्‌ मृणालैरिव विरचितावयवां दन्तपत्रैरिव घटितामिन्दुकूर्चकैरिव प्रक्षालितां वर्णसुधाछटाभिरिव छुरितां छु
रितामसृतफेनपिण्डैरिव पाण्डुरीकृतां पारदरसधाराभिरिव धौतां रजतद्रवेणेव निर्मृष्टां चन्द्रमण्डलादिवोत्कीर्णां कुटजकुन्दसिन्दुवारकुसुमच्छविभिरिवोद्धूलितामिव पन्नगामिव धवलिम्नः स्कन्धावलम्बिनीभि
रुदयतटास्तार्कबिम्बारुद्धत्वबालरश्मिभिरिव निर्मितामिन्दुप्रभाजटिलैस्तेजसा भाभिरविरलानावस्थितविरलवारिकणतया प्रणामलग्नपशुपतिचरणभस्मरेणुभिरिव जटाभिरुद्भासितशिरो
भागां जटापाशग्रथितभुजगमाङ्गेन मणिमयेनामांकमीश्वरचरणद्वयमुद्वहन्तीं श्वेतरथतुरगखुरक्षुण्णनक्षत्रक्षोदविशदेन भस्मस्नानकृतललाटपट्टिकां शिखरशिलाभिषङ्गग्रप्रार्द्धकलाभि
वन्दीलग्नमेखलामतुलभक्तिप्रसाधिततया दक्षीकृतलिङ्गया द्वितीययेव पुण्डरीकमालया दृश्यां संभावयन्तीं भूतनाथमनवरतगीतस्फुरिताधरपुटव्यक्तदन्तरुचिभिः स्फटिकदर्पणमणिम

वाष्पजलधारासंतानापिकिंचित्कथायितोद्देशस्यास्यलोचनेवल्कलोपान्तेनवदनमवमृज्यदीर्घमुष्णंचनिःश्वस्यशनैःशनैःप्रत्यवादीत्।राजपुत्रकिमनेनातिनिर्घृणस्यमममंदभाग्यायाःपापायाममजन्मना·वैरा
का·दं· ग्यवृत्तान्तेनवाश्रवणीयेनश्रुतेनतथापियदिमहत्कुतूहलंतत्कथयामिश्रूयतामेतत्प्रायेणकल्याणाभिनिवेशिनःश्रुतिविषयमापतितमेवयथाविबुधसद्मन्यप्सरसोनामाःकन्यकाःसंतीति।तासांचतुर्दशकु
४९ लान्येकंभगवतःकमलयोनेर्मनसःसमुत्पन्नं·मन्यद्वेदेभ्यःसमुद्भूत·मन्यदग्नेरुद्भूत·मन्यत्पवनात्प्रसूत·मन्यदमृतमथ्यमानादुत्थित·मन्यज्जलाज्जात·मन्यदर्ककिरणेभ्योनिर्गतः·मन्यत्सोमरश्मिभ्योनिष्प
तितं·मन्यद्भूमेरुद्भूतः·मन्यत्सौदामिनीभ्यःप्रवृत्त·मन्यन्मृत्युनानिर्मित·मन्यन्मकरकेतुनासमुत्पादित·मपरमपिदक्षस्यप्रजापतेरतिप्रभूतानांसुतानांमध्येद्वेसुतेमुनिररिष्टाचबभूवतुस्ताभ्यांगंधर्वैः
सहकुलद्वयंजातमेवमेतान्येवचतुर्दशकुलानि।गंधर्वाणांतुदक्षात्मजाद्वितयसंभवंतदेवकुलद्वयं।तत्रमुनेस्तनयश्चित्रसेनादीनांभ्रातॄणांपंचदशानामधिकोगुणैःषोडशश्चित्ररथोनामसमुत्पन्नःसकल
त्रिभुवनप्रख्यातपराक्रमोभगवतासुरवरमौलिमालालालितचरणनलिनेनाखंडलेनसुहृच्छब्देनोपबृंहितप्रभावःसर्वेषांगंधर्वाणामाधिपत्यमखिलमवापीविनिचयमेवचक्रितेनबाहुनासमुपा
र्जितंशौर्यवद्वावासवान्।इतश्चनातिदूरेणास्माद्भारतवर्षादुत्तरेणानंतरेकिंपुरुषनाम्निवर्षेवर्षपर्वतोहेमकूटोनामनिवासस्तत्रतद्भुजयुगलबलपरिपालितान्यनेकानिगंधर्वसहस्राणिप्रतिवसन्ति।तेनैवेदंचै
त्ररथंनामकाननमतिमनोहरमिदंचाच्छोदाभिधानमतिमहत्सरःखानितमयंचभवानीपतिरुपरचितोभगवान्।अरिष्टायास्तुपुत्रस्तुंबुरुप्रभृतीनांसोदर्याणांषण्णांज्येष्ठोहंसोनामगंधर्वस्तस्मिन्द्वितीयेगं
धर्वकुलेगंधर्वराजेनचित्ररथेनाभिषिक्तोबालएवराज्यपदमासादितवान्।अपरिमितगंधर्वपरिवारस्यतस्यापिसएवगिरिरधिवासः।यत्तुतत्सोममयूखसंभूतमप्सरसांकुलंतस्मात्किरणजा
लानुसारविगलितेनसकलेनेवरजनिकरकलाकलापलावण्येननिर्मितात्रिभुवननयनाभिरामाभगवतीद्वितीयागौरीवगौरीनामहिमकरकिरणावदाततनौकैवसुताप्रसूता।तांचद्वितीय
गंधर्वकुलाधिपतिर्हंसोमंदाकिनीमिवक्षीरोदसागरःप्रणयिनीमकरोत्।सातुभगवतामकरकेतनेनशरत्समयेनेवकमलिनीहंसेनसहसंयोजिता।सदृशसमागमोपजनितामतिमहतीमुप

गतवतीमुदंनिखिलान्तःपुरस्वामिनीचतस्याभवत्।तयोश्चतादृशोर्महात्मनोरहमीदृशीविगतलक्षणाशोकायकेवलमनेकदुःखसहस्रभाजनमेकैवदुहितासमुत्पन्ना।तातश्चानपत्यतयासुतजन्मातिरिक्ते
नमहोत्सवेनमज्जन्माभिनंदितवान्।अवापेचदशमेहनिकृतपयोचितसमुचिताचारोमहाश्वेतेतियथार्थमेवनामकृतवान्।साहंपितृभवनेबालतयाकलमधुरप्रलापिनीवीणेवगंधर्वाणामंकादंकंसंच
रंतीअविदितशोकायासमतिमनोहरंशैशवमतिनीतवती।क्रमेणाचकृतमेवपुष्पितवसंतइवमधुमासेनमधुमासइवनवपल्लवेननवपल्लवइवकुसुमेनकुसुममिवमधुकरेणमधुकरइवमदेनन
वयौवनेनपदं।अथाविजृंभमाणनवनलिनवनेषुअकठोरचूतकलिकाकलापकृतकार्मुकोत्कलिकेषुकोमलमलयमारुतावतारतरंगितानंगध्वजांशुकेषुमदकलितकामिनीगंडूषसीधुसेकपुल
कितबकुलेषुमधुकरकुलकलंककालीकृतकालेयकुसुमकुड्मलेषुअशोकतरुताडनरणितरमणीयरमणीमणिनूपुरसहस्रमुखरेषुमुकुलपरिमलपुंजितालिजालमंजुसिंजितसुभग
सहकारेषुविविधकुसुमधूलिवालुकापटलधवलितधरातलेषुअसकृन्मधुमदविडंबितमधुकरीकदम्बकसंगाद्यमानलतादोलेषुउत्फुल्लपल्लवचयलीयमानमत्तकोकिलोद्भासितम
धुशीकरेषुद्दाममदनिक्रोधितजनजायाजीवोपहाररसमन्मथेषुमन्मथास्फालितचापरवभयस्फुरितपथिकहृदयघिसर्ग्मार्गेषु·अविरतपतत्कुसुमशरपतत्रिपत्रसूत्कारवधिरीकृतदिङ्मुखेषुदिवापि
प्रवृत्ताजर्भरेनरागांधाभिसारिकासार्थसंकुलेषुउद्वेलरतिरसमागरसंघातिकसकलजीवलोकहृदयानंदेषुमधुमाससवासरेषुएकदाहममंबयासहमधुसमयविस्तारितशोभंप्रफुल्लनवनलिनकुमुदकु
मुदकुवलयमिदमच्छोदंसरःस्नातुमभ्यागमं।अत्रचस्तनार्थमभ्यागतपभागवत्याःपार्वत्याःतटशिलातलेषुविलिखितानिसंभंगवीचीनियांभुनिमग्नकृशायदमंगलानुमितमुनिप्रणामप्रदक्षिणा
निमग्नकप्रतिबिंबानिवन्दमानाभ्रमरभुग्नगर्भकेसरकुसुमरम्योपलतामंडपःपरभृतनखकोटिपाटितकुड्मलविवरविगलितमधुधारःकुसुमितोयंतरुः।उन्मदमयूरकलकलभीतभुजंगाकुलमुक्त
ताशिशिरेयंचंदनवनवीथिका।विकचकुसुमपुंजपातसूचितवनदेवतासंचारोलताशोभनेयंलतादोला।बहलकुसुमरजःपटलमग्नकलहंससपदलेखमतिरमणीयमिदंतीरतरुतलमितिस्निग्धमनोह

का॰द॰ स्तबकोद्देशाद्भिनन्दिमन्दद्यासहस्रसखीजनेनव्यचरं। अथैकस्मिंश्च प्रदेशे ऽभ्यधिकवनानिलोपनीतं निर्भरविकसितेऽपि कानने ऽभिभूतान्यकुसुमपरिमलं विसर्पन्तमतिसुरभितया ऽलिम्पन्तमिव तर्पयन्तमिव घ्रा
५० णेन्द्रियमहमहमिकया मधुकरकुलैरनुबध्यमानमनाघ्रातपूर्वममानुषोचितं कुसुमगन्धमजिघ्रं। कुतोऽयमित्युपारूढकुतूहला चार्धमुकुलितलोचना तेन कुसुमगन्धेन मधुकरीवाकृष्यमाणा कौतुक
तरलतासमधिकतरोपजातनूपुरमणिझणत्काराकृष्टसरःकलहंसका निकतिचित्पदानि गत्वा हरहुंकाराग्निनैव नीकृतमदनशोकविक्लवं वसन्तमिव तपस्यन्तमखिलमंडलद्युत्या स्पर्धमिवाम्
शिरःशशाङ्कमिव धनवनमयुम्नलोचनं वशीकर्तुकाममिव सनियममतितेजस्वितया प्रचलिततडिच्छटापंजरगतमिव ग्रीष्मदिवसकरमंडलोदरप्रविष्टमिव ज्वलनज्वालाकलापमध्यस्थि
तमिव विभाव्यमानं अग्निखंड्याववहुलया दीप्यालोककपिलया देहप्रभया कपिलीकृतकाननं कनकमयमिव तं प्रदेशं कुर्वाणं रोचनारसलुलितप्रतिसरकुमारपिङ्गलजटं पुण्यपताका
यमानया सरस्वतीसमागमोत्कंठाकृतचन्दनललाटिकयेव भस्मलेखया वालपुलिनेरव येव गंगाप्रवाहमुद्वहन्तमनेकपापमुकुटिभवनतोरणेन भ्रूलतान्दृयेन विराजितमत्यायतया
लोचनमयीं मालामिव ग्रथितामुद्वहन्तं सर्वहरिणैरिव दत्तलोचनशोभासंविभागमायततुंगघ्राणवंशमप्राप्तदपप्रवेशेन नवयौवनराजेनेव सर्वात्मना पाटलीकृताधररुचमनुद्भिन्नश्म
श्रुत्वादनासादितमधुकरावलीवलयपरिचयविलासमिव कालकमलमाननं दधानमनंगकार्मुकगुणेनेव मंडलीकृतेन तनयस्त्रजा गकमलिनीमृणालेनेव यज्ञोपवीतेनालंकृतमेकेन सनालकमकुलय
लाकारकमंडलुमपरेणामकरकेनतुविनाशशोकनुदितायास्तेरिव वाष्पजलविंदुभिराचितां स्फटिकाक्षमालिकां करेणाकलयन्तमनेकविधायगासंगमावर्तिनिमयानाभिमुद्दृयेवोपशोभमानमतर्द्रो
ननिशाकृतस्य मोहान्धकारस्यापयानपदवीमिवान्तर्नरञ्जोलेखाश्यामलां रोमराजिमुद्वहन्तं नीयसा विभाणमात्मतेजसा विजितपरुषवितारमारहीतेन परिवेषमंडलेनेव मौञ्जेन मेखलागुणेन
परिक्षिप्तजघनभागमभ्रगंगास्रोतोजलक्षालितेन जरच्चकोरलोचनपुटपाटलकान्तिना मन्दारवल्कलेनोपपादितांवरप्रयोजनमलङ्कारमिव ब्रह्मचर्यस्य यौवनमिव धर्मस्य निवासमिव सरस्वत्याः स्वयं

नेतावदुपनस्थे। यावत्तपाधिकन्यकाकृतश्च फलमूलमयेषाहारेषु प्रणयपरतिपरिसमाप्ताहाहारानिर्वर्तितसंध्योचितेतिकर्तव्यतां च शिलातलोपविष्टामुपविश्यांगिनिभृतमुपसृत्य ना
तिदूरे समुपविश्य मुहूर्तमिव स्थित्वा चन्द्रापीडः सविनयमवादीत्। भगवति त्वत्प्रसादप्राप्तिप्रोत्साहितेन कुतूहलेनाकुलीक्रियमाणो मानुषस्वभावसुलभो लघिमा बलादनिच्छन्तमपि मां
प्रश्नकर्मणि नियोजयति। जनयति हि प्रभुप्रसादलवोऽपि प्रागल्भ्यमधीरप्रकृतेः स्वल्पाप्येकदेशावस्थानकालकृता परिचयमुत्पादयति। अणुरप्युपचारपरिग्रहः प्रणयमारोपयति
यदि नातिखेदकरमिव ततः कथितेनात्मानमनुग्राह्यमिच्छामि। अतिमहत्खलु दर्शनात्प्रभृति मे कौतुकमस्मिन्नविषये। कतरं मरुतामृषीणां गन्धर्वाणां गुह्यकानामप्सरसां वा कुलमनुग
हीतं भगवत्या जन्मना। किमर्थं वाऽस्मिन्कुसुमसुकुमारे नवे वयसि व्रतग्रहणं धृतं। क्वेदं वयः क्वेयमाकृतिः क्वायं लावण्यातिशयः क्वेयमिन्द्रियाणामुपशान्तिः आश्चर्यभूतं मे प्रतिभाति। किं निमित्तं
वानेकसिद्धसाध्यसंबाधानि सुरलोकसुलभान्यपहाय दिव्याश्रमपदान्येकाकिनी वनमिदममानुषमधिवससि। कश्चायं प्रकारो यन्नैरेव पंचभिर्महाभूतैरारब्धमीदृशं धवलतां धत्ते शरीरं।
नेदमस्माभिरन्यत्र दृष्टश्रुतपूर्वमपनयतु नः कौतुकमावेदयतु भगवती सर्वमिदमित्यभिहिता साकिमर्थं तद्ध्यायन्ती तूष्णीं मुहूर्तमिवास्थित। ततः स्थूलस्थूलैरन्तर्गतां हृदयशोकद्रुमिव दाहायनिर्गच्छद्भिरिन्द्रियप्रसादमिवव
र्षद्भिरुपोरसनिस्यन्दमिवस्रवद्भिर्लोचनविषयं धवलिमानमिव द्रवीकृत्य पातयद्भिः स्वच्छैरमलकपोलस्थलस्खलितैस्त्वशीर्णहारमुक्तामुक्ताफलतरलपातैरवद्धविन्दुभिर्वल्कलाप्तकुचशिखरजनीरितप्रीक
रैरश्रुभिरामीलितलोचना निःशब्दं रोदितुमारेभे। तां च रुदितां दृष्ट्वा चन्द्रापीडः स्वलक्षणमचिन्तयत्। अहो दुर्निवारतां व्यसनोपतापानां यदीदृशीमप्याकृतिमनभिभवनीयामात्मीकुर्वन्ति। सर्वथा न कंचिन्न स्पृश
न्ति शरीरधर्माणामुपतापाः। बलवती हि द्वन्द्वानां प्रवृत्तिः। इदमपरमधिकतरमुपजनितमतिमहन्मनसि कौतुकमस्या वाष्पसलिलपातेन। न ह्यल्पीयसा शोककारणेन त्रैलोक्येऽप्येवंविधा मूर्तयः। न हि चुद्र कि २
निर्घातपाताभिहता चलति वसुधेति संवर्धितकुतूहलश्च शोकस्मारणहेतुतां समुपगतमपराधिनमिवात्मानमवगच्छन्नुत्थाय प्रस्रवणादञ्जलिना मुखप्रक्षालनोदकमुपनिन्ये। सा तु तदनुरोधाद्विछिन्न

रागिणोपदिश्यमाना किमन्येनैव केनापि प्रकारेणाहमपि न जानामि कथं कथमपि तमतिचिरं व्यलोकयं ॥ उत्क्षिप्य नीयमानेव तत्समीपमिन्द्रियैः पुरस्तादाकृष्यमाणेव हृदयेन पश्चतः प्रेर्यमाणेव पुष्पधन्व
कादं नाकथमपि मुक्तप्रयत्नमात्मानमधारयं ॥ अनन्तरं च मे तन्मदनावकाशमिव दातुमाहितसमुकम्पा निरीयुः श्वासमरुतः ॥ साभिलाषं हृदयमाख्यातुकाममिव स्फुरितमुखमभूत्कुचयुगलं ॥ स्वेदसलिल
५९ लेखाशालिनेवाङ्गलग्नेन ॥ मकरध्वजशरनिकरनिपातत्रस्तेवाकम्पत गात्रयष्टिः ॥ तद्रूपातिशयं द्रष्टुमिव कुतूहलादालिङ्गनलालसेभ्योऽङ्गेभ्यो निरगाद्रोमाञ्चजालकं ॥ अशेषतः स्वेदाम्बुसाधौ
तच्चरणयुगलाखिन्नहृदयमाविशद्रागः ॥ आसीच्च मम मनसि शान्तात्मनि दूरीभूतसुरतव्यतिकरेऽस्मिन्जने मां क्षिपता किमिदमनार्येणारब्धमसमञ्जसं हतकेन ॥ एवं च नामातिमुग्धं हृदयमङ्ग
नाजनस्य यदनुरागविषयोपपत्तिमपि विचारयितुं नालं ॥ क्वेदमतिभास्वरं धाम तेजसां तपसां च क्व च प्राकृतजनाभिनन्दितानि मन्मथपरिस्पन्दितानि ॥ नियतमयं मामेवं मकरलाञ्छनेन तिर
स्क्रियमाणामुपहसति मनसा ॥ चित्रं चेदं यदहमेवमवगच्छन्त्यपि न शक्नोम्यात्मनो विकारमुपसंहर्तुं ॥ अन्या अपि कन्यकास्त्रपामपहाय स्वयम्वरमुपयाताः पतीनन्या अथ नेन दुर्विनीतेन मकरकेतुनोन्मत्तीकृ
तानायेन पुनरहमेका यथा कथमपि नेन दृष्टेनाकारमात्रालोकनाकुलीभूतमेवमेव स्वतन्त्रतामुपैत्यन्तःकरणं ॥ कालो हि गुणाश्च दुर्निवारतामारोपयन्ति मदनस्य ॥ सर्वथा यावदेव स चेतनास्मि यावदेव स
चेतनास्मि यावदेव च मे न परिस्फुटं मनेन विभाव्यते मदनदुश्चेष्टितलाघवं तावदेवास्मात्प्रदेशादपसर्पणं श्रेयः ॥ कदाचिदनभिमतमस्य विकारदर्शनकुपितोऽयं शापाभिशङ्कां करोति मामिहरकोपा
हि मुनिजनप्रकृतिरित्यवधार्यापसर्पणाभिलाषिण्यहमभवं ॥ अशेषजनपूजनीया चेयं जातिरितिचिन्त्य तान्मुखान्दनाकृष्टदृष्टिप्रसरमचलितपक्ष्माणमदृष्टभूतलमीषदुच्छ्वसितकर्णपल्लवो
न्मुक्तकपोलमंशुमालोलालकलतालसत्कुसुममंसदेशलोलायितमणिकुण्डलमस्मै प्रणाममकरवं ॥ अथ कृतप्रणामायां मयि दुर्लङ्घ्यशासनतया भगवतो मनोभुवो मदवजननतया च मधुमास
स्यातिरमणीयतया तस्य प्रदेशस्याविनयबहुलतया च नवयौवनस्य चञ्चलप्रकृतितया चेन्द्रियाणां दुर्निवारतया च विषयाभिलाषाणां दुर्वारतया च चपलायमानमनोरञ्जनतया भवितव्यतया

चतस्र एव वस्तुनः किं बहुना मम भागधेयदोषात्तस्माद्देशस्य वेदेशस्य च सा रसविद्धिजातमपि माद्रिकारदर्शनापहृतधैर्यं प्रदीपमिव पवनस्तरलतामनयदनङ्गः ॥ तदा तस्याप्यभिनवागतं मदनं प्रत्युद्गतानि
वरोमोद्गमो मम सकाशमभिप्रस्थितस्य मनसो मार्गमिवोपदिशन्निः पुरः प्रवर्तमानश्वासवेगपथप्रहीताव्रतभङ्गभीतेवाकम्पत करतलगता चाक्षमाला ॥ द्वितीये च कर्णावतंसकुसुममञ्जरीकपोलतला
संगिनी समदृश्यत श्रमसलिलशीकरजालिका ॥ मद्दर्शनप्रीतिविस्तारितस्य चोत्तानतरलतारकस्य पुण्डरीकमयमिव तमुद्देशमुपदर्शयतो लोचनयुगलस्य विसर्पिभिरंशुसंतानैरपि दूषयाच्छोदसलि
लमपहाय नीलोत्पलदलैरिव गगनतलमुत्पतितैरापूर्यन्त दश दिशः ॥ तथा तु तस्यातिप्रकटया विकृत्या द्विगुणीभूतमदनवेगा तत्तस्याहमवर्णनयोग्यां काममप्यवस्थामन्वभवं ॥ इदं च मनसाकरवं ॥ अने
कसुरतसमागमलालसलीलोपदेशो या ध्यायो मकरकेतुरेव विलासानुपदिशति ॥ अन्यथा विविधरसासंगलालितेषु दूरेषु युवतिकेषु प्रबुद्धबुद्धेरस्य जनस्य कुतः हृदयमनभ्यस्तारतिरसनिस्यन्दमिव द्रवतप्पर
तमिव वर्षतीमदनमुकुलितेव खेदालसेव निद्राजडेवानन्दभरमन्थरतरसंचारिणी पक्ष्मतम्रलता लासिनी दृष्टिः ॥ कुतश्चेदं मतिनैपुण्यं यच्च दृष्टेव चानन्दरसमेव मन्तर्गतो हृदयाभिलाषः कथ्यते ॥ लब्धावस
रा चोपसृत्यान्तं द्वितीयमस्य सहचरं मुनिकुमारकं प्रणाममपूर्वमपृच्छं ॥ भगवन्किमभिधानः कस्य वायं तपोधनयुवा किं नाम्नश्चतरोरियमनेन कर्णावतंसीकृता कुसुममञ्जरी ॥ जनयति मे महत्कौतुकमस्याः
समुत्सर्पत्रसाधारणः सौरभोपमनाघ्रातपूर्वो गन्धः इति ॥ स तु मामीषद्विहस्याब्रवीत् ॥ बाले किमनेन पृष्टेन प्रयोजनं ॥ अथ कौतुकं भवेदयमभिप्रयतामस्ति सकलत्रिभुवनप्रख्यातकीर्तिः सुरासुरसिद्धगं
धर्वविद्याधरवृन्दवन्दितचरणयुगलो महामुनिर्दिव्यलोकनिवासी श्वेतकेतुर्नाम तस्य भगवतः सकलसुरलोकसुन्दरीहृदयानन्दकरमशेषत्रिभुवनसुन्दरमतिनलकूबरं रूपं स कदाचिद्देवतार्चनकुसुमान्युद्धर्तुमैरा
वतमदबिन्दुचन्द्रकशतशबलितजलां ह्रदहसितसितजलौतसंमन्दाकिनीमवततार ॥ अवतरन्तं च तं तत्राकमलवने प्रसत तत्सन्निहिता विकचसहस्रपत्रपुण्डरीकोपविष्टा देवी लक्ष्मीर्ददर्श ॥ तस्यास्तु तमालोकयन्त्याः
प्रेममन्दमुकुलितेनानन्दबाष्पतरङ्गिततरलतारकेण लोचनयुगलेन रूपमास्वादयन्त्याज्जम्भिका मन्मथरसमुखविन्यस्तपर्यस्तहस्तपल्लवायामन्मथविकृतमन आसीत् ॥ आलोकनमात्रेणैव च समा

का॰द॰ साधितसुतावतारा सा च सुखायास्मिन्नेवासनीकृते पुंडरीके कृतार्थतां दधे वासीत्। तस्यां च कुमारः समुदपादि। ततस्तमुत्संगेनादाय सा भगवन्नयं गृहाण तवायमात्मज इत्युक्त्वा तस्मै श्वेतकेतवे ददौ। असावपि
५२ बालजनोचिताः सर्वाः क्रियाः कृत्वा तस्य पुंडरीकसंभवतया पुंडरीक इति तदेव नाम चक्रे। प्रतिपादितव्रतं च तमागृहीतसकलविद्याकलापमकार्षीत्। सोऽयं इयं च सुरासुरैर्मथ्यमानात् क्षीरोदसागराद् उद्गतः
पारिजातनामा पादपस्तस्य मंजरी। यथा चैषा व्रतविरुद्धमस्य श्रवणसंसर्गमीसादितवती तदपि कथयामि। अथ चतुर्दशीति भगवन्तमम्बिकापतिं कैलाशगतमुपासितुमभ्रलोकाद्ययाससहं नंदनव
नसमीपेनायमंबतरम् निर्गम्य सार्धं मधुमासलक्ष्मीदत्तललितहस्तावलम्बया वकुलमालामिखलया कुसुमपत्रवयथिताभिराजानुलम्बिनीभिः कंठमालाभिर्निरंतरछादितविग्रहयानवचूताङ्कुरक
र्णपूरया पुष्पासवपानमत्तया तन्नन्दनवनदेवतया पारिजातकुसुममञ्जरीमिमामादाय प्रणम्याभिहितो भगवन् सकलत्रिभुवनदर्शनाभिरामायास्तवाकृतेरस्याः सदृशोपमलङ्कारः प्रसीद क्रियतामियमवतं
सविलासदुर्ललितासमारोप्यतां श्रवणशिखरं। व्रजतु सफलतां जन्म पारिजातस्येत्येवमभिदधानां चायमात्मनः स्तुतिवादनत्रपावनमितलोचनस्तामनादृत्यैव गंतुं प्रवृत्तो मया तु तामनुयान्तीमवलो
क्य कोदोषः स्वेक्रियतामस्याः प्रणयपरिग्रह इत्यभिधाय बलादियमनिच्छतोप्यस्य कर्णपूरीकृता। तदेतत्कार्त्स्न्येन योयं यत्र चेयं यथा चास्य श्रवणशिखरमानीता तत्सर्वमावेदितमित्युक्तवति तस्मिन्स
युवा किञ्चिदुपदर्शितस्मितो मामवादीत्। कुतूहलिनि किमनेन प्रश्नायासेन यदि सुरभिपरिमला तद्गृह्यतामित्युक्त्वा समुपसृत्यात्मीयश्रवणादपनीय कलेश्वलिकुलक्वणितैः प्रारब्धरतिसमागमप्रार्थना
मिव मदीये श्रवणपुटे तामकरोत्। मम तु तत्करस्पर्शलोभेन तत्क्षणमपरमिव पारिजातकुसुममवतंसस्थाने दर्रमासीत्। स च मत्कपोलतलस्पर्शसुखेन तरलीकृताङ्गुलिजालकात्करतलाद्दमाक्षालज्ज पुलक२
या सहगलितां नाज्ञासीत्। अर्थाद्रूतामसंप्राप्तामेव भूतलमक्षमालां गृहीत्वा सलीलं तद्भुजपाशसंदानितकंठग्रहसुखमिवानुभवंती दर्शितापूर्वहारलतालीलां कंठाभरणतामनयं। इत्थं मत्ते च व्यतिकरे छत्रधारिणी
मामवोचत्। भर्तृदारिके स्नाता देवी प्रत्यासीदति गृहगमनकाल इति क्रियतां मज्जनविधिरित्यहं तु तेन तस्या वचनेन नवग्रहा करिणीव प्रथमाङ्कुशपातेनानिच्छया कथं कथमपि कृच्छ्रमाणात्मुखाल्लावण्यामृतपंकलग्नामि
वकपोल१

वस्पतिमिव सर्वविद्यानां संकेतमिव सरस्वतीनां निद्राचसमयमिव सामप्रांहिमसमयकाननमिव स्फुरितप्रियंगुमंजरीगौरं मधुमासमिव कुसुमधवलतिलकभूतिभूषितमुखमात्मानुरूपेण सवयसापरे
णापरेणार्चनकुसुमान्युच्चिन्वता तापसकुमारेणानुगतमतिमनोहरं स्नानार्थमागतं मुनिकुमारकमपश्यं। तेन च कर्णावतंसीकृतां वसंतदर्शनानंदितायाः स्मितप्रभामिव वनश्रियो मलयमारुतागम
नार्थोद्घाटाञ्जलिमिव मधुमासस्य यौवनलीलामिव कुसुमलक्ष्म्याः सुरतपरिश्रमस्वेदजलकणजालकावलीमिव रतेः ध्वजचिह्नचामरपिच्छिकामिव मनोभवगजस्य मधुकरकामुकाभिसा
रिकां कुंभिकाताराश्रवकानुकारिणीममृतबिंदुनिस्यन्दिनीमदृष्टपूर्वां कुसुममंजरीमद्राक्षं। अस्याः परिभूतान्यकुसुमामोदो नूनमयं परिमल इति निश्चिन्वाना सा तं तयौवनयुवानमीक्षमाणा
हमचिन्तयं। अहो रूपातिशयनिष्पादनीयकरणकौशलस्याक्षीणता प्रजापतेर्यत् त्रिभुवनाद्भुतरूपसंभारं भगवंतं कुसुमायुधमुत्पाद्य तदाकारातिरिक्तरूपराशिरयमपरो मुनिर्माया
मयो मकरकेतुरुत्पादितो मन्ये च सकलजननयनानंदकारिणं शशिबिंबं विरचयतास्तु लीलीलावासभवनानि च कमलानि सृजता प्रजापतिना प्रथममेतदाननाकारकरणकौशलाभ्यासः एव कृतः। अ
न्यथा किमिव हि सदृशवस्तुविरचनायां कारणमलीकं चेद्यथा किल सकलाः कलाः कलावतो बहुलपक्षे क्षीयमानस्य सुषुम्नानाम्ना रश्मिना रविरापिबतीति ताः खलु गभस्तयः समस्ता वपुरिदमावि
३४ शंति कुतोन्यथा रूपापहारिणि क्लेशबहुले तपसि वर्तमानस्येदं लावण्यमिति चिन्तयंतीमेव मामविचारितगुणदोषविशेषो रूपैकपक्षपाती नवयौवनसुलभः कुसुमायुधः कुसुमासवमद इव मधु
करीं परवशामकरोत्। उच्छ्वसितेन सह विस्मृतनिमेषेण किञ्चिदामुकुलितपक्ष्मणा जिह्मितरलतारेण दरेण दक्षिणेन च चक्षुषा सस्पृहमापिबंतीव किमपि याचमानेव त्वदायत्तास्मीति वदंतीवाभिमु
खं हृदयमर्पयन्तीव करणान्यनुप्रविशंतीव तन्मयतामिव गंतुमीहमाना मनोभवाभिभूतां त्रायस्वेति शरणमिवोपयान्ती देहि हृदयावकाशमिति अभ्यर्थनामिव दर्शयंती हा हा किमिदमसाम्प्रतमतिहूपण
मकुलकुमारीजनोचितं मया प्रस्तुतमिति जानानाप्यप्रभवंती करणानां स्तंभितेव लिखितेवोत्कीर्णेव मूर्छितेव संयतेव बद्धेव बलेन विभाव्यते किं तद्रूपसम्पदा किं मनसा किं मन्मथेन किमभिनवयौवनेन किमनु

का·द· वीमितिनाभ्यगच्छं। अज्ञातमदनवृत्तांता च किं गच्छामि किं तिष्ठामि किं रोदिमि किं स्मरणोमि किं पश्यामि किमाकलयामि कस्य कथयामि कोस्य प्रतीकार इति सर्वं च नाज्ञासिषं। केवलमारुह्य कुमारीप्रासादं वि
५३ सर्जसखीजनं द्वारनिवारिताशेषपरिजनप्रवेशा सर्वव्यापारानुत्सृज्यैकाकिनी मणिजालगवाक्षनिःक्षिप्तमुखी तामेव दिशं तत्सनाथतया प्रसाधितामिव कुसुमितामिव महारत्ननिधानाधि
ष्ठितामिव अमृतसागरपरिप्लावितामिव पूर्णचंद्रोदयालंकृतामिव दर्शनसुभगामीक्षमाणा तस्मादिशो गन्धवाहमागच्छन्तमनिलमपि च न कुसुमपरिमलमपि शकुनिमपि ध्वनिमपि तद्वा
र्तां प्रष्टुमीहमाना तद्गमनतया तपः परिक्लेशायापि स्पृहयन्ती तत्प्रभृत्येव गृहीतमौनव्रता तामसजनितपक्षपाता च तत्परिग्रहान्मुनिवेषस्य रम्यतां तदासक्ततया वनस्य चारुतां तच्छ्रवणात्संपर्का
त्पारिजातकुसुमस्य मनोहरतां तन्निवासात्सुरलोकस्य रम्यतां तद्रूपसंपदा कुसुमायुधस्य दुर्जयतामध्यारोपयन्ती दूरस्थितस्यापि कमलिनीव सवितुः सागरलेखेव चंद्रमसो मयूरीव
जलधरस्य तस्यैवाभिमुखी तथैव कांता हरहारानुरंजीवितोद्भ्रमरसावलीमिवाक्षमालां कंठेनोद्वहंती तथैव वतयाप्रस्तुतद्रहस्यापयेवकंठलग्नया पारिजातमंजर्या तथैव च तत्करतलस्पर्शसुख
जन्मना कंटकमुकुलकर्णपूरायमाणेन रोमांचेन कंटकिते कपोलफलके निःस्पन्दमतिष्ठं। अथ ताम्बूलकरंकवाहिनी मदीया तरलिका नाम मयैव सहगता स्नातुमासीत्। सा पश्चाच्चिरादिवा
गत्य तथावस्थितां शनैर्मामवादीत्। भर्तृदारिके यौ तौ तापसकुमारकौ दिव्याकारावस्माभिरच्छोदसरस्तीरे दृष्टौ तयोरेको येन भर्तृदुहितुरियमवतंसीकृता सुरतरुकुसुममंजरी स तस्माद्द्वितीयाद
मनोरमदर्शनमतिनिभृतपदः कुसुमितलतासंतानगहनान्तरेणोपसृत्य मामागच्छंतीमीषद्वलितो भर्तृदारिकामुद्दिश्य पृष्टवान् बालिके केयं कन्यका कस्य वापत्यं किमभिधाना क्व वा गच्छतीति। मयो
क्तमेषा खलु भगवतः श्वेतभानोरंशुभूतायामप्सरसि गौर्यां समुत्पन्ना देवस्य सकलगंधर्वमुकुटमणिशलाकाशिखरोच्चेरमसृणितचरणारविंदस्य प्रणयप्रसंगेन गंधर्वकामिनीकपोलपत्रलतालां
छितभुजशिखरस्य स्पर्शपीठीकृतलक्ष्मीकरकमलस्य गंधर्वाधिपतेर्हंसस्य दुहिता महाश्वेता नाम। गंधर्वाधिवासं हेमकूटमचलमभिप्रस्थितेति कथितेपि मया किमपि चिंतयन्मुहूर्तमिव स्तंभीस्थित्वा विगत

निमेषेण च सुचिरमिव निरीक्षमाणो मामाशानुनयमर्थितामिव दर्शयन्पुनराह। बालिके कल्याणिनी नवाविसंवादिन्ययरूपाकाल्यभावेपीयमाकृतिः। तत्करोषि मे वचनमेकमभ्यर्थ्यमानेति। ततो मया सवि
नयमुपरचिताञ्जलिपुटया दर्शितादरमभिहितो भगवन्कस्मादेवमभिधत्से। काहं महात्मानासकलत्रिभुवनाभिवन्दनीयास्त्वादृशाः पुण्यैर्विना सकलकल्मषापहारिणीमसदृष्टिमुद्दिश्य मापि न पा
तयंति किं पुनराज्ञां। तद्विश्रब्धमादिश्यतां कर्तव्यमनुगृह्यतामयं जन इत्येवमुक्तस्तु मया सस्नेहं सखीमिवोपकारिणीमिव प्राणप्रदामिव दृष्ट्वा मामभिनंद्य निकटवर्तिनस्तमालपादपात्पल्लव
मादाय निष्पीड्य शिलातले तेन गंधगजमदसुरभिपरिमलेन रसेनोत्तरीयवल्कलैकदेशात्पाट्य पट्टिकां करकमलकनिष्ठिकानखशिखरेणाभिलिख्यार्यामिमं पत्रं गुह्यातस्यैकन्यकायै प्रच्छन्न
मेकाकिन्यै देयेत्यभिधायार्पितवान्। इत्युक्त्वा सा तांबूलभाजनात्पट्टिकामदर्शयत्। अहं तु तेन तत्संबंधेनालापेन शब्दमयेनापि स्पर्शसुखमिवान्तर्जनयता श्रोत्रविषयेणापि रोमोद्गमानुमि
न सर्वांगानुप्रवेशेन मदनावेशमंत्रेणेवाविश्यमाना तस्याः करतलादादाय तामरकलपट्टिकां तस्यामिमामार्यां लिखितामपश्यं। दूरं मुक्तालतया विप्रलोभितया विप्रलोभ्यमानो मे हंसः इव दर्शि
तपोमानसजन्मालयानीतः। अन्यया च मे दृष्ट्या दिग्मोहम्भ्रान्त्रेवप्रणपद्वत्स्मीनो वकुलनिप्रायेवांधस्य जिह्वा छिन्नेवमूकस्य इंद्रजालपिच्छिकयेवाततदर्शिनो ज्वरप्रलापप्रवृत्तेवासंबद्धभाषिणो तृष्ण
निद्रयेवाविषविह्वलस्य लोकायतिकविद्ययेवाधर्मरुचेः मदिरयेवोन्मत्तस्य ग्रहवेद्वरक्रियेव पिशाचग्रस्तस्य दोषविकारोपचयः सुतरामक्रियत तस्य रागातुरस्य मनसो येनाकुलीक्रियमाणा सरिद्
वरेणेवाविकलतामभ्यागमं। तां च द्वितीयदर्शनेन तस्य जनमहापुण्यामिव अनुभूतसुरलोकवासामिव देवताधिष्ठितामिव लब्धवरामिव पीतामृतामिव समासादितत्रैलोक्यराज्याभिषेका
मिवमन्यमाना सततसन्निहितामपि दुर्लभामिव परिचितामपूर्वामिव सादरमाभाषमाणा सर्वलोकस्योपरिस्थितामिव पश्यंती कपोलयोरलकरचनाभंगेषु च शोषयग्रहं स्पृशंती विपरीतनि
वपरिजनस्वामिसंबंधमुपदर्शयंती तरलिके कथय कथं स त्वया दृष्टः किमभिहितासि तेन कियंतं कालमवस्थितासि तत्र किं परमनुसर तत्समान सावागत इति पुनः पुनः पर्यपृच्छं। अनयैव चैकथ

का॰द॰ मासहतयातस्मिन्नेवप्रासादेतथैवप्रतिषिद्धाशेषपरिजनप्रवेशादिवसमत्यवाहयं। अथमदीयेनेवहृदयेनेवकृतरागसंविभागेलोहितायतिगगनतलोपान्तावलंबिनिरविबिंबेसरणादिवसकरदर्शनानुरक्तायांम
५४ तक्रमलशायनायामनङ्गानुरागयामिवपांडुतांव्रजंत्यामातपलक्ष्म्यांगैरिकगिरिसलिलप्रपातपाटलेषुकमलवनेभ्यःसमुत्थायवनगजयूथेष्विवपुंजीभवत्सुभास्करकिरणेषुगगनगामनापारश्रमवि
श्रामल्लाङ्गूलश्लथांगाश्वविरथवाजिनांहर्षहेषारवप्रतिशब्दकेनसहविश्रान्तिमेनुगिरिगह्वरंगतासरेमुकुलितपंकजपुटप्रविष्टमधुकरावलीषुरविविरहमूर्छान्धकारितहृदयास्विवप्रारब्धनिमीलनासु
पद्मिनीषुग्रासीकृतेस्वामान्यमध्यालवलताविवरसंक्रामितानीवपरस्परंहृदयानिसमादायविघटमानेषुरथांगनाम्नांयुगलेषुसाछत्रग्राहिणीमामागत्याकथयत्। भर्तृदारिकेतयोर्मुनिकुमा
रयोरन्यतरोद्वारितिष्ठतिकथयतिचाक्षमालामुपयाचितुमागतोस्मीति। अहंतुमुनिकुमारकनामग्रहणादेवस्थानस्थितापिगतेवद्वारदेशमुपजाततदागमनशंकासमाहूयान्यतरंकंचुकिनंगच्छ
प्रवेशयेतामित्यादिश्यप्राहिणवं। अथमुहूर्तादिवतेनस्यरूपस्येवयौवनंयौवनस्येवमकरकेतनंमकरकेतनस्येववसंतसमयंवसन्तसमयस्यचदक्षिणानिलमनुरूपंसवयसमपरमपिमुनिकुमारकंक
पिंजलनामानंजराधवलस्यकंचुकिनोनुमार्गेणचंद्रातपस्येवबालातपमागछंतमपश्यं। समीपमुपगतस्यचास्यपर्याकुलमिवसविषादमिवशून्यमिवार्थिनमिवाजर्गाकूतमाकारमलक्षयं।
उत्थायचकृतप्रणामासादरंस्वयमासनमुपाहरं। उपविष्टस्यचबलादनिच्छतोपिप्रक्षाल्यचरणावुपमृज्योत्तरीयांशुकपल्लवेनान्यवहितायांभूमावेवोपांतिकेसमुपाविशं। अथमुहूर्तमिवस्थित्वाकिं
मपिविवक्षुरिवसतस्यांमत्समीपोपविष्टायांतरलिकायांचक्षुर्व्यापारयत्। अहंतुविदिताभिप्राया
दृष्ट्वेवभगवन्नव्यतिरिक्तेयममस्मच्छरीरादशंकितमभिधीयतामित्यवोचं। एवमुक्तश्चमयासकपिंजलःप्रत्यवादीत्। राजपुत्रिकिंब्रवीमिवाग्गेवमेनाभिधेयविषयमवतरतित्रपयाकंदमूलफला
शीशांतोवननिरतोमुनिजनः। क्वायमनुपशांतजनोचितोविषयोपभोगाभिलाषकलुषोविविधविलाससंकटोरागप्रायःप्रपंचः। सर्वमेवानुपपन्नमालोकयकिमिदमारब्धंदैवेनायत्नेनैवखलु

तो१

पुलककंटकप्रोतामिवमदनशरशलाकाकीलितामिवसौभाग्यगुणास्यूतामिवकृच्छ्राद्दृष्टिमाकृष्यमाणानुमुद्वहन्तं। उपलक्षिताचमयिसद्वितीयोमुनिकुमारकस्तथाविधस्यास्यधैर्यस्खलितमालो
क्यकिंचित्प्रकटितप्रणयकोपश्चावादीत्। सखेपुंडरीकनैतदनुरूपंभवतः। क्षुद्रजनक्षुण्णएषमार्गोधैर्यधनाहिमहात्मानः। किंयःकश्चित्प्राकृतइवविक्लवीभवंतमात्मानंनरुणत्सि। कुतस्तवा
पूर्वोयमद्येन्द्रियविप्लवः। केनास्येवंकृतः· क्वतेतद्धैर्यं। क्वासाविंद्रियविजयः· क्वतद्वशित्वंचेतसः· क्वसाप्रशांतिः· क्वतत्कुलक्रमागतंब्रह्मचर्यं। क्वसासर्वविषयनिरुत्सुकता। क्वतेगुरूपदेशाः· क्वतानिश्रुता
नि· क्वतावैराग्यबुद्धयः· क्वतदुपभोगद्वेषित्वं। क्वसासुखपराङ्मुखता· क्वासौतपस्यभिनिवेशः· क्वसाभोगानामुपर्यरुचिः· क्वतद्यौवनानुशासनं· सर्वथानिष्फलाप्रज्ञानिर्गुणोधर्मशास्त्राभ्यासो
·निरर्थकःसंस्कारः· निरुपकारोविवेको· निष्प्रयोजनाप्रबुद्धता· निष्कारणंज्ञानं· यत्रभवादृशाअपिरागाभिषंगैःकलुषीक्रियंतेप्रमादैश्चाभिभूयंते· कथंकरतलाद्गलितामपह्रियमाणामप्यक्षमालामपिनल
क्षयसि· अहोविगतचेतनत्वमपहृतानामेयमिदमपितावदस्याहृयमाणंहृदयमनयानिवार्यतामित्येवमभिधीयमानश्चतेनकिंचिदुपजातलज्जइवप्रत्यवादीत्। सखेकपिंजलकिंमामन्यथा
संभावयसिनाहमेवमस्यादुर्विनीतकन्यकायामर्षयाम्यक्षमालाग्रहणापराधमित्यभिधायालीककोपकान्तेनप्रयत्नविरचितभीषणभ्रुकुटिभंगेणमुखेनचुम्बनाभिलाषस्फुरिताधरपुटेनमु
खेनमामवोचत्। चपलेप्रदेशादस्मादिमामक्षमालामदत्वापदात्पदमपिनगंतव्यमिति· तच्चश्रुत्वाहमात्मकंठादुन्मुच्यमकरध्वजलास्यारंभलीलापुष्पांजलिमेकावलीमाग्रतनमुक्ष
तामक्षमालेतिमन्मुखासक्तदृष्टेःशून्यहृदयस्यास्यप्रसारितेपाणौनिधायस्वेदसलिलस्नातापिपुनःस्नातुमवातरं। उत्थायचकथंकथमपिप्रयत्नेननिम्नगेवप्रतीपंनीयमानासखीजनेनबलात्
मयासहतमेवचिंतयंतीस्वभवनमयासिषं। गत्वाचप्रविश्यकन्यकांतःपुरंततःप्रभृतितद्विरहविधुराकिमागतास्मिकिंतत्रैवस्थितास्मिकिमेकाकिन्यस्मि· किंपरिवृतास्मि· किंतूष्णीमस्मि· किं
प्रस्तुतालापास्मि· किंजागर्मि· किंसुप्तास्मि· किंरोदिमिकिंनरोदिमि· किंदुःखमिदं· किंसुखमिदं· किमुत्कंठेयं· किंव्याधिरयं· किंव्यसनमिदं· किमुत्सवोयं· किंदिवसोयं· किंनिशेयं· कानिरम्याणिकान्यरम्याणिस

रवानानेकधारमनवरतमीक्षणयुगलेनवाष्पजलबिंदुदुर्दिनमुत्सृजंतमालोहिनीमधरप्रभामनङ्गदहनस्यप्रदहतोहृदयमूर्ध्वसंसर्पिणींशिखामिवाद्यायनिष्पतद्भिर्निःश्वासैरुरलीकृतास
न्नलतानुकुसुमकेसरंवामकपोलशयनीकृतकरतलतयासमुत्सार्यभिरमलैर्नखांशुभिर्धवलीकृतमछाछचंदनरसरचितललाटिकमिवललाटदेशमुद्वहंतं·मविरयनीतयारिजातकुसुमकर्णपूरतयास्वे
दयरिमललोभोपसर्पिणाकलविरुतिछलेनमदनसंमोहनमंत्रमिवजपतामधकरकुलेनस्फनीलोत्पलमिवसतमालपल्लवमिवश्रवणदेशेंदधानं·मुत्कंठाज्वररोमांचव्याजेनप्रतिरोमकूपनिपतिताना‍ंम
दनशराणांकुसुमशरकेसरशल्यशकलनिकरमिवाङ्गलग्नंदधानं·दक्षिणकरेणचस्फुरितकिरणनिकरंकरतलस्पर्शसुखकंटकिनामिवमुक्तावलीमविनयपताकामुरसिधारयंतं·मरकतशीक
रणाचूर्णेनेवकुसुमरेणुनातरुभिराहन्यमानं·मात्मरागमिवसंक्रामयद्भिरशस्त्रैरनिलचलितैरशोकपल्लवैःस्पृश्यमानं·सुरताभिषेककलशैरिवाभिनवपुष्पस्तवकमधुशीकरैर्वनश्रियाभिषि
च्यमानं·मसितिवहनिपीयमानपरिमलैरनुपरिपतद्भिश्चंपककुड्मलैःस्मरशरशल्यकैरिवसषट्पदैःकुसुमकेतुनाताड्यमानमतिविकसितसुरभिकुसुमबहलामोदमत्तमधुकरझंकारनिस्वनैर्हुंकारैरिव
दक्षिणानिलेननिर्भर्त्स्यमानं·मदकलकोकिलकोलाहलैर्वसंतजयशब्दकलकलैरिवमधुमासेनाकुलीक्रियमाणं·प्रभातचंद्रमिवपांडुतापरिगृहीतं·निदाघगंगाप्रवाहमिवकृशिमानमुपगतं·मग्नमिव·छलितमि
वांधमिवबधिरमिवमूकमिवविलासमयमिवमदनमयमिवपराय‍त्तचित्तवृत्तिपर्यंकोटिमधिरूढेनमन्मथावेशेनानभिज्ञपूर्वाकारंतमहमद्राक्षं।अयगतनिमेषेणचक्षुषातदवस्थंचिरमुद्वीक्ष्यसमुपजातविषादोवेपमानं
नहृदयेनाचिंतयं।एवंनामायमतिदुर्विषहवेगोमकरकेतुर्येनानेनक्षणेनायमवस्थांतरमप्रतीकारमुपनीतः।कथमेवमेकपदेव्यर्थीभवेदेवंविधोज्ञानराशिरहोकामहच्चित्रंतथानामायमापेशवाद्धीरप्रकृतिरस्खल
लितवृत्तिर्ममचान्येषांचमुनिकुमारकाणांस्पृहणीयचरितआसीत्।अथतुदूरमतदवपरिभूयज्ञानमवगणय्यतपःप्रभावमुन्मूल्यगांभीर्यंमन्मथेनजडीकृतःसर्वथादुर्लभंयौवनमस्खलितमितिउपसृत्यतस्मिन्ने
वशिलातलैकपार्श्वेसमुपविश्यांसदेशावसक्तपाणिस्तनमनुन्मीलितलोचनमेवसखेपुंडरीककथयकिमिदमित्यपृच्छं।अयसुचिरसंमीलनात्प्रग्रमिवकथमपिप्रयत्नेनानवरतरोदनवशादुपजाताक्षणभाव

मश्रुजलपरप्लावितमुद्घाटितमिवसवेदनामिवस्वच्छांशुकाच्छादितरक्तकमलवनछायंचक्षुरुन्मील्यमंथरमंथरयादृष्ट्यासुचिरंविलोक्यमामायततरंनिश्वस्यलज्जाविशीर्यमाणाविरलाक्षरंसखेकपिंजलविदितवृ
त्तांतोपिकिंमांपृच्छसीतिशनैःशनैरवदत्।अहंतुतदाकर्ण्यपवास्यावस्थयैवाप्रतीकारविकारेयंतथापिसुहृद्रासुहृदसन्मार्गप्रवृत्तोयावच्छक्यंसर्वात्मनानिवारणीयइतिमनसावधार्याब्रुवं।सखेपुंडरी
कसत्यंसुविदितममकेवलमिदमेवपृच्छामियदेतदारब्धंभवताकिमिदंगुरुभिरुपदिष्टंउतधर्मशास्त्रेषुपठितंउतधर्मार्जनोपायोयमुतापरस्तपसांप्रकारःउतस्वर्गगमनमार्गोयमुतव्रतरहस्यमिदमुतमोक्षप्रा
प्तियुक्तिरियमाहोस्विदन्योनियमप्रकारःकथमेतद्युक्तंभवतोमनसापिचिंतयितुंकिंपुनराख्यातुमीक्षितुंवाकिमप्रबुद्धइवानेनमन्मथहतकेनोपहासास्पदतांनीयमानमात्मानंनावबुध्यसे।मूढोहिमदनेना
यास्यते।कावासुखाशासाधुजनेनेदृशेषुविषयेषुप्राकृतजनबहुमतेषुविषयेषुभवतः।सखलुधर्मबुद्ध्याविषलतावनंसिंचतिकुवलयमालेतिनिस्त्रिंशलतामालिंगतिकृष्णागुरुधूमलेखेतिकृष्णसर्प
मवगूहतिरत्नमितिज्वलंतमंगारमभिस्पृशतिमृणालमितिदुष्टवारणदंतमुशलमुन्मूलयतियोमूढोविषयोपभोगेषुनिबद्धानुबंधिषुसुखबुद्धिमारोपयति·अधिगतविषयतत्त्वोपिकस्मात्खद्योतइवज्यो
तिर्निर्वीर्यमिदज्ञानमुद्वहसियतोननिवारयसिप्रबलरजःप्रसरकलुषितान्युन्नतांसीतोन्मार्गप्रस्थितानींद्रियाणिननमयसिवक्तुभितंमनः·कोयमनंगोनामधैर्यमवलंब्यनिर्भर्त्स्यतामयंदुराचारइत्येवंवदतएवमेवच
नमार्जयित्प्रातिपक्षीनाशीलप्रकटनवाष्पवेणिकंप्रमृज्यचक्षुःकरतलेनपाणौमामवलम्ब्यावोचत्।सखेकिंबहुनोक्तेनसर्वथास्वस्थोसिआशीविषविषवेगविषमाणामेतेषांकुसुमचापसायकानांपतितोसियो
चरेसुखमुपदिश्यतेपरस्ययस्यचेन्द्रियाणिसंतिमनोवाविद्यतेयःपश्यतिवाशृणोतिवाश्रुतमवधारयतिवायोवाशुभमिदमशुभमिदमितिविवेक्तुमलंसखलूपदेशमर्हति।ममतुसर्वमेवेदमतिदूरा
पेतंतमवष्टंभोज्ञानंधैर्यप्रतिसंख्यानमित्यस्तमितैषाकथाकथमपिधार्यतेजीवितमात्रमपिसंप्रत्यसवोदूरमतीतःसखलूपदेशकालःसमतिक्रांतोधैर्यावसरःगताःप्रतिसंख्यानवेलाःअतीतोज्ञानावष्टंभ
समयःकेनवान्येनास्मिन्नसमयेभवंतमपहायोपदेष्टव्यंउन्मार्गप्रवृत्तिनिराकरणंवाकर्तव्यंकस्यान्यस्यवाववशिष्यातव्यंकेनवायस्त्तस्मोजगतिबंधुःकिंकरोमियन्नशक्नोमिनिवारयितुमात्मानमियमने

का॰ नैवसखेनभवताद्दष्टावस्थातदलमिदानीमुपदेशकालोयावत्प्राणिमितावदस्यकल्पान्तोदितद्वादशदिनकरकिरणातपतीव्रस्यमदनसंतापस्यप्रतिक्रियांक्रियमाणामिच्छामिपद्मिनद्दवमेव्हानिवृत्थ्यनद्दवतद्दयंमु
५८ ष्यतद्दवद्दखिर्ज्वलतीवशरीरंअत्रचयत्प्राप्तकालंतत्करोतुभवानित्यभिधायतूष्णीमभवत्।एवमुक्तेप्यहमेनंप्राबोधयंपुनःपुनःशास्त्रोपदेशविशदैःसनिदर्शनैःसेतिहासैश्चवचोभिःशानुनयंसोपग्र
हंचाभिधीयमानोपियदानाकरोत्कर्णेतदाहमचिंतयमतिभूमिमयंगतोनशक्यतेनिर्वर्तयितुमिति।इदानींनिरर्थकाःखलूपदेशाःतत्प्राणपरिरक्षणेपितावदस्ययत्नमाचरामीतिकृतमतिन्
त्थायगत्वातस्मात्सरसःसरसाम्रणालिकाउद्धृत्यकमलिनीपलाशानिचजललवलांछितान्यादायपरागधूलिकषायपरिमलमनोहराणिचकुमुदकुवलयकमलानिगृहीत्वागत्यतस्मिन्नेवलतागृह
शिलातलेशयनमस्याकल्पयम्।तत्रचसुखनिषण्णस्यप्रत्यासन्नवर्तिनांचंदनविटपादीनांमहानिकिशलयानिनिष्पीड्येनस्वभावस्वच्छशिशिरेणतुषारशिशिरेणरसेनललाटिकाममकल्पयं।आचरणतला
दंगचर्चामरचयं।अभ्यर्णपादपस्फुरितवल्कलविवरशीर्णेनचकर्पूरसंचूर्णितेनकर्पूररेणुनासवेदप्रतीकारमकरवं।उरसिनिहितचंदनद्रवार्द्रवल्कलस्पस्तुषारसलिलशीकरनिकरस्राविणाकदलीदलेनव्य
जनक्रियामन्वतिष्ठं।एवंचमुहुर्मुहुरन्यदन्यन्नलिनीदलशयनमुपकल्पयतोमुहुर्मुहुश्चंदनचर्चामारचयतोमुहुःस्वेदप्रतिक्रियांकुर्वतःकदलीदलेनवातमनवरतंवीजयतःसमुदभून्मेमनसिचिंताना स्तिखल्वसाध्यं
नामभगवतोमनोभुवःक्वायंहरिणइववनवासनिरतःस्वभावमुग्धोजनःक्वचविविधविलासरसराशिःगंधर्वराजपुत्रीमहाश्वेताःसर्वथानहिकिंचिदस्यदुर्घटंदुष्करमनायत्तमकर्तव्यंवाजगतिदृश्यते
प्यपमवद्दयाविचरतिनचायंकेनापिप्रतिकलयितुंशक्यते।कास्यागणनासचेतनेषुयगतचेतनान्यपिसंघटयितुमलं।यतस्मैरोचतेतत्कुमुदिन्यपिदिनकरकरानुरागिणीभवतिकमलिन्यपि
शशिकरद्वेषमुत्सृजतिनिशापिवासरेणसहमिश्रतामेतिज्योत्स्नापिअंधकारमनुवर्ततेछायापिप्रदीपाभिमुखमवतिष्ठतेतडिदपिजलदेस्थिरतांव्रजतिजरापियौवनेनसंचारिणीभवतिकिं
वातस्यदुःसाध्यमपरस्यविधेयेनायमगांभीर्यसागरस्तणलवलघुतामुपनीतः।कृततपःक्लेशमवस्थासर्वथानिष्प्रतीकारेयमापदुपस्थिताकिमिदानींकर्तव्यंकिमाचेष्टितव्यंकदेशंप्रतिगंतव्यं

पहासास्पदतामीप्रवंशेनयतिजनं।नजानेकिमिदंवल्कलानांचरत्रामूर्तोहोजटानांकिंवातपसोनुरूपमहोस्विद्धर्मोपदेशानामस्वैर्यं।विदितंवनादेवलमवश्यकथनीयमिदमपरउपायोनविद्यतेस्याप्रति
क्रियाजोपलभ्यतेस्यशरणंनावलोक्यतेऽस्यागतिर्नास्तिअकथ्यमानेवमहाननर्थोपनिपातोजायतेप्राणपरित्यागेनापिरक्षणीयाःसुहृदस्तदत्रतितिकथयामि।अत्रभवत्याःसमस्तमेवसम
यातथानिष्ठुरमुपदर्शितंकोपेनाभिहितस्तयाचाभिधायपरित्यज्यतंतस्मात्प्रदेशाद्उपजातमन्युस्तस्यकुसुमायुधःप्रदेशमन्यमगच्छं।गतायांचभवत्यांमुहूर्तमिवस्थित्वाकिमयमिदा
नीमेकाकीकरोतीतिसंजातवितर्कःप्रतिनिवृत्यविटपांतरितविग्रहस्तंप्रदेशमवालोकयंयावत्तत्रतंनाद्राक्षं।आसीच्चममपमनसिकिंनुमदनपरायत्तचित्तवृत्तिस्तामेवानुसरन्गतोभवेदुतगता
यांतस्यांलब्धचेतनोलज्जयानशक्नोतिमद्दर्शनपथमुपगंतुमाहोस्वित्कुपितःपरित्यज्यमांगतोयमितिमामेवान्वेषमाणःप्रदेशमन्यमितःसमाश्रितःस्यादित्येवंविकल्पयन्नकंचित्कालमतिष्ठं।तेनतु
जन्मनःप्रभृत्यनभ्यस्तेनतस्यक्षणमप्यदर्शनेनदूयमानःपुनरचिंतयं।सकदाचिद्धैर्यस्खलनविलक्षःकिंचिदनिष्टमितिसमाचरेन्नहिकिंचिन्नक्रियतेह्रियातत्रयुक्तमेनमेकाकिनंकर्तुमित्यवधार्य
स्वेष्टुमारंभमकरवं।अन्वेषमाणश्चयथायथानापश्यंतथातथासुहृत्स्नेहकातरेणमनसातत्तदशोभनंमन्यमानःतरुलतानिचितानिवनगहनानिचंदनवीथिकालतामंडपान्सरसीतीराणि
चवीक्षमाणोनिपुणमितस्ततोदत्तदृष्टिरतिचिरंव्यचरं।अथैकस्मिन्सरःसमीपवर्तिनिनिरंतरतयाकुसुमसमयपरवमपस्मयदवमनोहरेवसंतजन्मभूमिभूतेलतागहनेकृतावस्थानमुत्सृष्टसर्वव्यापा
रतयालिखितमिवोत्कीर्णमिवोपरतमिवस्तंभितमिवसमभिवयोगसमाधिस्थितमिवनिश्चलमपिस्वधर्मात्चलन्तमेकाकिनमपिमन्मथाधिष्ठितंसानुरागमथपांडुतांवहंतंशून्यान्तःकरणामपिहृदय
निवासितदयितंतूष्णीकमपिकथितमदनवेदनातिशयंशिलातलोपविष्टमपिमरणोन्मुखवस्थितंशापप्रदानभयादिवरतितद्दर्शनेनकुसुमायुधेनसंताप्यमानमतिनिस्पन्दतयात्दृदयनिवासिनीप्रिया
मनदुःखप्रविशेषिश्वाससस्यसंतापसंत्रासात्प्रत्यापितेरिवमनःक्षोभप्रकुपितेरिवोन्मुखगतेरिवइन्द्रियैःशून्यीकृतशरीरंनिस्पंदनिमीलितेनानवरतम्लानमदनदहनधूमाकुलितान्तरेणेवपक्ष्मान्तरवि
वि

का॰द॰ तोभगवांस्त्रिभुवनत्रयचूडामणिरस्तमुपगच्छति दिवसकरस्तदुत्तिष्ठामि सर्वथाभिमतसुहृत्प्राणरक्षाद्दक्षिणार्यमयमुपरचितोञ्जलिरेषमेपरमोविभवइत्यभिधायप्रतिवचनकालमप्रतीक्ष्यैवपुरोयायिनाञ्ज
५७ न्यायाः प्रविशता कनकवेत्रलताकरेण प्रतीहारीजनेन कंचुकिलोकेन गृहीततांबूलकुसुमपरवासांगरागेणवामरव्यग्रपाणिनाकुब्जकिरातबधिरवामनवर्षधरकलमूकानुपातेनपरिजनेनसर्वतः
संरुद्धद्वारदेशोकथमप्यवामनिर्गमः प्रययौ। अम्बातुमत्समीपमागत्यसुचिरंस्थित्वास्वभवनमयासीत्। गयातुतस्मिन्नागत्य किंकृतंकिमभिहितंकिमाचेष्टितमितिपृच्छन्त्यैतदपासर्वमावेदयंगतायांतस्या
मस्तमुपगतेभगवतिहारीतहरितवाजिनिसहस्ररश्मिनीजीविनेशंरथेचक्रवाकसुहृदिसवितरिलोहितायमानेपश्चिमाशामुखेहरितायमानेषुकमलवनेषुनीलायमानेपूर्वदिग्भागेपातालपंककल्पे
णामृहाप्रलयजलधिपयः पूरेणेववतिमिरेणाबध्यमानेजीवलोकेकिंकर्तव्यतामूढातामेवतरलिकामपृच्छं। अपितरलिकेनपश्यसिदृढमाकुलंमेहृदयमप्रतिपत्तिविह्वलानिचेंद्रियाणिनस्वयमात्मवापिक
र्तव्यंमलमस्मिज्ञातुमुपदिशतुमेभवतीयदत्रसांप्रतं। अयमेवंलप्तस्य मम सममेवाभिधायगतः कपिंजलोयदितावदितरकन्यकेवविहायलज्जामुत्सृज्यधैर्यमवमुच्यविनयमचिंतयित्वाजनापवादमतिक्रम्यस
दाचारमुल्लंघ्यशीलमवगणय्यकुलमंगीकृत्यायशोरागांधकारेणाननुज्ञातापित्रामात्राचस्वयमुपगम्यग्राहयामिपाणिमेवगुरुजनातिक्रमाद्धर्मोमहान्। अथधर्मानुरोधादितरपक्षावलम्बनद्वा
रेणमृत्युमंगीकरोमि। एवमपिप्रथमंतावत्स्वयमागतस्यप्रथमप्रणयिनस्तत्रभवतः कपिञ्जलस्यप्रणयप्रसरभंगः पुनरपरंपरिक्रद्राचिज्जस्यजनस्यमंदभाग्याप्राणांविमुंचतिमुनि
जायतेतदृषिमुनिजनवधजनितंमहदेनोभवेदित्येवमुदारयंत्यामेवमय्यासत्रचंद्रोदयजन्मनाविरलविरलेनालोकेनवसंतवनराजिरिवकुसुमरजसाधूसरतांवासवीदिगयासीत्। ततः श
शिकेसरिकरविदीर्यमाणात्तमः करिकुंभसंभवेनमुक्ताफलक्षोदेनेवधवलतामुपनीयमानमुदयगिरिनितंबसुंदरीकुचच्युतेनचंदनरजसेवसितेनपांडरीक्रियमाणंचलितजलधिजलकल्लो
लानिलोच्छासितेनवेलापुलिनसिकतोत्करेणेवपांडुतामापाद्यमानमिन्दुधाम्नादिगन्तरमदृश्यत। शनैः शनैश्चचन्द्रदर्शनानंदंमंदस्मितापादशनप्रभेवज्योत्स्नानिष्पतंतीनिशामुखशोभामकरो

का॰द॰ चंद्रमंडलेन प्लाव्यमाने ज्योत्स्नया भुवनांतराले श्वेतद्वीपनिवासमिव सोमलोकदर्शनसुखमिवानुभवति जने महावराहदंष्ट्रामंडलनिभेन शशिना क्षीरसागरोदरादिवोद्ध्रियमाणे महीमंडले प्रतिभवनमंगना
५८ जनेष्वालिखितकुमुदगंधैश्चंदनोदकैरुपह्रियमाणेषु चंद्रोदयार्घेषु कामिनीप्रहितसुरतदूतीसहस्रसंकुलेषु राजमार्गेषु नीलांशुकरचितावगुंठनासु चंद्रालोकभयचकितासु कमलवनलक्ष्मीष्विव सनीलो
त्पलप्रभास्वितस्तनः पलायमानास्वभिसारिकासु प्रतिकुमुदमाबद्धमधुकरमंडलासु प्रबुध्यमानासु भवनदीर्घिकाकुमुदिनीषु स्फुटितकुमुदवनबहलधूलिधवलितोद्देशे निशानदीपुलिनायमाने
ऽन्तरिक्षे चंद्रोदयानंदनिर्भरे महोदधाविव विजृंभति स्मरमय इवोत्सवमय इव विलासमय इव प्रीतिमय इव जीवलोके शशिमणिप्रणालनिर्झरप्रमोदमुखरमयूररवरम्ये प्रदोषसमये गृहीतवि
विधकुसुमताम्बूलाङ्गरागपटवासचूर्णया तरलिकयानुगम्यमाना नातिनैव मूर्छानिद्रितेन किंचिदपानचंदनलतारिकाले ग्रथस्रएकुलालकेन चंदनरसचर्चेन रागवेषेणार्द्रेण तथैव तनयाकंठस्थितया स्र
मालया श्रवणशिखरावलम्बिन्या च पारिजातमंजर्या पिशुनरागरत्नरश्मिवितानभिन्नेनेव रक्तांशुकेन कृतशिरोवगुंठनाकेनाचिदात्मीयेनापि परिजनेनानुपलक्ष्यमाणा तस्मात्प्रासादशिखरादवातरम्। अव
तीर्य च पारिजातकुसुममंजरीपरिमलाकृष्टेन रिञ्छोलीकृतोपवनेन कुमुदवनान्यपहाय धावता मधुकरजालेन नीलपटावगुंठनमिव संपाद्यतानुबध्यमाना प्रमदवनपक्षद्वारेणानिर्गत्य तत्समीप
मुदचलं। प्रयांती च तरलिकाद्वितीयमपरिजनमात्मानमालोक्य विजयं। प्रियतमाभिसरणप्रवृत्तस्य किमिव कृत्यं बाह्येन परिजनेन ननु एतदेव परिजनलीलामुपदर्शयंति। तथा हि समारोपितश
रासनचापकोनुसरति कुसुमायुधो दूरप्रसारितकरः करमिव कर्षति पाणी प्रस्खलनभयात्पदे पदे वलम्बने रागो लज्जां पृष्ठतः कृत्वा पुरः सहेन्द्रियैर्धावति हृदयं निश्चयमारोपयन्नयमुत्कंठेति। प्रकाश्यं
चावदं। तरलिके अपि नाम ममापि वायमिव हृतकल्पमायिकरैः कचग्रहाकृष्टमभिमुखमानयेदिति एवंवादिनीं च मामसौ विहस्याब्रवीत्। भर्तृदारिके मुग्धासि किमस्य तेनान्येन जनेनायमात्मनैव तावन्मदना
तुर इव भर्तृदारिकायास्तांस्ताश्चेष्टाः करोति। तथा हि प्रतिबिंबछलेन स्वेदसलिलकणिकाकीर्णं चित्तं चुम्बति कपोलयुगलं। लावण्यवति पयोधरभारे निपतति प्रस्फुरितकरः स्पर्शाद्रसनामणीनिर्मलनख

किं शरणं क उपायः कः सहायः कः प्रकारः का प्रतिपत्तिः कः समाश्रयो येनासा सबः संधार्यते केन वा कौशलेन कतमया वा युक्त्या कतरेण वा प्रकारेण केन वावष्टंभेन कया प्रज्ञया कतमेन वा समाश्वासनेनायं जी
वेदिति। एतां निशाम्योऽनिश्चमेवि षण्णहृदयस्य संकल्पाः प्रादुरासन्। पुनश्चाचिंतयं किमनया कथ्या तया निष्प्रयोजनयापि चिन्तया प्राणास्तावदस्य येन केनचिदुपायेन शुभेनाशुभेन वा रक्षणीयाः। तेषां चैतत्समागमनमपहा
य नान्यः परः संरक्षणोपायो बालभावादप्रगल्भतया च तत्वोविनुद्धमनुचितमुपनतमुपहासास्पदमिवात्मनो मदनव्यतिकरं मन्यमानो नियतमेको ह्यासावशेषजीवितोपि नायं तस्याः स्वयमभिगमनेनयरस्य
तिमनोरथमकालांतरदुरमथ्यायमस्य मदनविकारः सततमतिगर्हितेनाकृत्येनापि रक्षणीयान्मन्यंते सुहृदसूनावश्यं। तदनिंद्यपणामकृत्यमप्येतदस्माकमवश्यकर्तव्यमापतितं किं चान्यत्क्रियते का
वान्या गतिः सर्वथा प्रयामि तस्याः सकाशमावेदयाम्येतामवस्थां। अचिंतयं च कदाचिदनुचितव्यापारप्रवृत्तं मां विज्ञाय संजातलज्जो निवारयेदिति पुनर्विदेवेन तस्मै न प्रवेशात्स व्याजमुत्थायागतोहं।
तदेवमवस्थिते यदत्रावसरप्राप्तमीदृशस्य चानुरागस्य सदृशमस्मदागमनस्य चानुरूपमात्मनो वा समुचितं तदत्रभवति भवती प्रमाणमित्यभिधाय किमियं वक्ष्यतीति मन्मुखासक्तदृष्टिस्तूष्णीमासीत्। अहं तु तदाकर्ण्य
सुखामृतमये हृद इव निमग्ना रतिसमयानंदमुदधिमिवावतीर्णा सर्वानंदानामुपरि वर्तमाना सर्वमनोरथानामग्रमिवाधिरूढा सर्वमहोत्सवानामतिभूमिमिवाधिशयाना तत्कालोपजातया लज्ज
याविंचिद्वनम्यमानवदनलावण्यस्य कपोलोदरेणोपविश्लिष्टवोपर्युपरिपतता नानुबंधदर्शितमालाक्रमेण प्रमापद्मसंश्लेषतयोपजातप्रथिमभारेण स्मरशरानंदवाष्पजलबिंदुभिः स्तवकितावि
घमानप्रहर्षप्रसरा तत्क्षणमचिंतयं। दिष्ट्या तावदनंगो मामिवैतमनुबध्नाति यत्सत्यमेतेन मे संतापयता कियतांशेन दर्शितानुकूलता। यदि च सत्यमेव तस्येदृशी दशा ततः किमिव नोपकृतमनेन किं वा नो यया
रितं को वानेनापरः समानो बंधुः कथं वा कथंचिज्जलस्य स्वप्नेपि वितथा भारती प्रगल्भा कृतेरस्माद्दुर्नाम्नि दृष्टमति। इत्थंभूते किं मयापि प्रतिपत्तव्यं तस्य वा पुरः किमभिधातव्यमित्येवं विचारयन्त्या एव प्रविश्य
ससंभ्रमा प्रतीहारी मामकथयत्। भर्तृदारिके त्वमस्वस्थशरीरेति परिजनादुपलभ्य महादेवी प्राप्तेति तच्छ्रुत्वा कपिंजलो महाजनसम्मर्दभीनुः सत्वरमुत्थाय राजपुत्रि महानयमुपस्थितः कालातिपा

प्रापानं अजिनिष्यन्दजयामत्यादरमान्द्रमिवाकर्णयंतमनन्नकोपशमितमदनसंतापतया स्नाताश्च सुषुप्तमिव मनःक्षोभप्रायश्चित्तप्राणायामावस्थितमिवातिस्फुरितप्रमेणात्वत्कृते मम मेयमवस्थेति कथयंतमिवाधरे
का·द· णारूढ्वृद्वेषपरिवर्तितदेहतयायस्यागनिपतितैर्मदनदहनविद्धस्तन्द्रपन्यस्तहस्तनखमयूखच्छलेन निष्ठितमिव प्राशिकश्योतुषकुष्ठमांडुरयास्वविनाशोत्पन्नयामरूनचंद्रकद्रायेव चंदनलेखिकया
५९ शुचितललाटिकमीषद्दलस्पपरिहृतताराकेणानवरतरोदनाताम्रेण प्राणोत्सर्गोपजाताश्रुस्रयतया रुधिरमिव स्वरत्तामदनपाशपाशस्यवेदनाकूणितत्रिभागेननातिनिमीलितेन लोचनयुगलेन मनःप्रपतर
स्तवापरोजनो जातद्रतिकुपितेनेव जीवितेन परित्यक्तं मन्मथव्यथया सहैतान सूक्ष्यमिवोत्सपनि स्वेतनता सुरतमनुभवंतं अनङ्ग योगविद्यामिव ध्यापनमर्द्धप्राणायाममिवाभ्यस्यन्तमुपयादितास्मदागमने
नप्रणयाद्विहृतप्राणसर्वपात्रमनंद्दनरचितचंदनललाटिकात्रिपुंड्रकं ध्वतसरसबिससूत्रयज्ञोपवीतमंसावसक्तकदलीगर्भपत्रचान्तुचामरमेकावलीविघाद्रामाल्लमविरलामलकर्पूरक्षोद
भस्मधवलमावद्धमृणालरक्षाप्रतिसरमनोहरं मनोभवव्रतवेषमास्थायमत्समागममंत्रमिवसाधयन्तमविरतरोदनाताम्रेणाश्रुस्नपारागतरुधिरेणेवमदनशरस्यवेदनाकूणितत्रिभागेनकठि
नहृदयेदर्शनमात्रकेणापिनपुनरनुगृहीतोयमनुगतोजनइतिमप्रणयंमामुपलभमानमिवचक्षुषाकिंचिद्दिरताधरतयाजीवितमपहर्तुमनःप्रविष्टैरिंदुकिरणैर्निर्गच्छद्भिर्दशनांशुभिर्धवलितपु
टेभागं मन्मथव्यथयाविघटमानहृदयनिहितेनवामेनपाणिनाप्रसीदप्राणेशःसमंप्राणास्त्वमेनगंतव्यमितिहृदयेस्थितांमामिवधारयंतमितरेणचनखमयूखदन्तुरतयाचंदनमिवस्रवतानानी
कृतेनचंद्रातपमिवनिवारयंतमभितःस्थितेनचाचिरोपहृतजीवितमार्गमिवोद्वीक्षणाविलोकयतानयःकृतहृदयाकमंडलुनासमुपेतंकंठाभरणीकृतेनचमृणालवलयेनरजनिकरकिरणपाशेने
वसंयम्यलोकांतरमुपनीयमानं· कपिंजलेनमदर्शनादश्रुलणपमित्युर्ध्वहस्तेनदृष्टिगुणीभूतबाष्पोद्गमेनाक्रोशताकंठेपरिष्वज्यविगतजीवितंतमहंपापकारिणीमंदभाग्यामहाभागमद्रा
क्षम्। उद्भूतमूर्छान्धकारयातालमिवावतीर्णातदाचाहमगमं किमकरवं किं व्यलपमितिसर्वमेवनाज्ञासिषं। असवश्चमेतस्मिन्क्षणेकिमतिकठिनतयासमुत्कृष्टहृदयस्य· किमनेकदुःखसहस्र

शङ्किस्मुतयाहृतशरीरकस्य· किंविहितनयादीर्घशोकस्य· किंभाजनतयाजन्मान्तरेयातदुःखतस्य· किंदुःखदाननिपुणतयादग्धदैवस्य· किमेकान्तवामतयादुरात्मनोमन्मथहतकस्य· केनहेतुनानोद्गछ
त्तिस्मतरथिनज्ञातवतीकेवलमतिचिरदृष्ट्वाचेतनादुःखभागिनीवक्राभिरयतितमसत्यशोकदह्यमानमात्मानमवनौविचेष्टमानमपश्यम्। अश्रद्धानाचासंभवनीयंतत्तस्यमरणमात्मनश्चजी
वितमुच्यापहाहाकिमिदमितिमुक्तार्तनादाहाअम्बहातातहासख्यइतिव्याहरन्तीहानाथजीवितनिबंधनआचक्ष्वकमामेकाकिनीमशरणामकरुणाविमुच्ययासिपृच्छतरलिकांत्वत्कृतेमयापाअनुभू
तावस्था· युगसहस्रायमाणाःकृच्छ्रेणनीतोदिवसइतिप्रसीदसकृदप्यालपदर्शयभक्तवत्सलतामीषदपिविलोकयपूरयमेमनोरथमार्तास्मिभक्तास्मिअनुरक्तास्म्यनाथास्मिबालास्म्यगतिकास्मिदुः
खितास्म्यनन्यशरणास्मिमदनपरिभूतास्मिकिमितिनकरोषिदयांकथयकिमपराद्धं किंवानानुष्ठितंमयाकस्यांवानाज्ञायामादृतंकस्मिंस्त्वदनुकूलेनाभिरतंयेनकुपितोसिदासजनमकारणात्परित्यज
व्रजन्नविभेषिकौलीनादलीकानुरागप्रकाशनकुशलयाकिंवामयावामयापापया· अहमद्यापिप्राणिमिहाहतास्मिमंदभागिनीकथंगतवंजातोनदिव्ययोनत्वंबंधवर्गोनपरलोकोधिग्मादुःखकारि
णीयस्याःकृतेत्वमीदृशींदशामवर्तितेनास्तिमत्सदृशीनृशंसहृदयायाहमेवंविधंभवंतमुत्सृज्यगृहंगतवतीकिंमेगृहेणकिमम्बयाकिंतातेनकिंबंधुभिःकिंपरिजनेनहाकमुपयामिशरणमयि
दैवदर्शयदयांविज्ञापयामित्वां देहिदक्षिणांभावनिभावितव्यतेकुरुकृपांपाहिवनितामनाथांभगवत्यौवनदेवताःप्रसीदतप्रयच्छतास्यप्राणानंचसकललोकानुग्रहजननिरजनिकिमर्थंनानु
कम्पसेतातकैलासशरणागतास्मिनेदर्शयदयालुतामित्येतानिचान्यानिचव्याक्रोशंतीकियद्वास्मरामिग्रहगृहीतेववृद्धिवोन्मत्तेवभूतोपहतेवयस्मरपम। उपर्युपरिपतितेनयनजलधारानिकर
च्छलेनविलीयमानेवद्रवतामिवनीयमानाजलाकारेणेवात्मीक्रियमाणाप्रलापाक्षरैरपिदशनशिखानुगततयासाश्रुधारैरिवनिष्पतद्भिःशिरोरुहैरपिविरलविगलत्कुसुमतयामुक्त
वाष्पजलबिंदुभिरिवाभरणैरपिप्रसक्तविमलमणिकिरणाश्रुतयाप्ररुदितैरिवोपेताततजीवितायेवात्ममरणायस्पृहयंतीमतस्यापिसर्वाङ्गमनादृदयंप्रवेष्टुमिवेच्छन्तीकरतलेनकपो

स्वयोः प्रयाणं चंदनधवलजरायामुले चलल्लारे निहितस्रस्सिरसियोः श्वासयोर्मलयजरसलवलुलितकमलिनीपलाशावगुंठिते वक्षसि स्येयम् शांतौ पुंडरीकनिपुणे स्येव प्रयातांगना पसिमामितुपालभमाना
का॰द॰ मुहुर्मुहुरेनमननयं मुहुः पर्याचुम्बं मुहुः कंठेग्रहीत्वा व्याक्रोशं। आः पापे त्वया पिमत्प्रत्यागमनकालं यावदस्यासवोन रक्षिताः इति तामेकावलीमगर्हयं। अयि महाभाग प्रसीद प्रत्युज्जीवयेन मितिमुहुर्मुहुः क
५९ पिंजलस्य पादयोरपतं। मुहुश्चतरलिकां कंठेगृहीत्वा प्रारुदं। अद्यापि चिन्तयंती न जानामि तस्मिन्काले कुतस्तान्यचिंतितान्यशिक्षितान्यनुपदिष्टान्यदृष्टपूर्वाणि मे हतपुण्यायाः कृपणानि चाटुसहस्राणि
प्रादुरभवन्। कुतस्ते संलापाः कुतस्तान्यतिकरुणानि वैक्लव्यरुदितान्यप्रकाराः प्रलयोर्मयद्रवदतिसत्रनर्याभ्यवेगा गंजलयंत्राणीवामुच्यन्ताश्रुप्रवाहाणां प्ररोहादिव निरगच्छन्प्रलापानां शि
खरशतानीवार्धजरः स्वानां प्रसृतपरवेदया ध्वंतमूर्छन्ती इत्येवमात्मरजा जमविदयंत्या एवतस्याः समतिक्रांतं कथमथतिकस्मवस्थान्तरमनुभवंत्याद्रवचेतनां जहारमूर्छा। वेगात्रिय्यंती वशिस्नातले
तां ससंभ्रमं प्रसारितकरः परिजनरवजातपीरुष्वं द्रापीनौ विध्नवान्। अश्रुजलार्द्रेणावलंपे नैवोजरीयंवस्कलप्रान्तेन शनैः शनैर्वीजयसंज्ञां ग्राहितवान्। उपजातकारुण्यश्च वाष्पसलिलोत्पीडनेन प्रक्षा
ल्यमानकपोलयुगलो लघ्वेतनामवादीत्। भगवति मयायापेजनवायं पुनरभिनवतामुपनीतः शोको येनेदृशीं दशामुपनीतासि। तदलमनया कथया संहृष्टिनामियमहमपसमर्थः श्रोतुमति क्रान्ता पिहि संकीर्त्यमा
नानिप्रियजनविश्वासवचनान्यनुभवसमयेदनामुपजनयंति। सुहृज्जनस्पर्शः स्वाजितन्यार्हसि कथं कथमयि विरष्ठतानिमानरुजभाजसूनुः पुनः स्मरणा शोकानलेन्धनतामुपनेतुमित्येवमुक्ता दीर्घमुष्णं
च निश्वस्य बाष्पायमानलोचना सनिर्वेदमवादीत्। राजपुत्र पातसामति दारुणायां हतनिशायामभिशनिः दसौर असुभिर्नपरित्यक्ताति माविराजी परित्यजंतीतिदृ एयेतं नूनमपुण्योपहतायाः पापायाममभागा
नन्तकोपिपरिहरति दर्शनं कुतश्चमेकठिनहृदयायाः शोकः सर्वमिदमलीकमस्याः शठहृदयस्य सर्वथा हृमनेन यक्षत्रपेण निरपत्रपाणामग्रेसरी कृता। ययावाँ विरष्ठममदनपावनमम्येदेदमनुभूतं तस्याः
कांगणना कथनं प्रतिकिंवापरमतः कष्टतरमाख्येयमन्यभद्विधाति यत्रश कातेश्रोतुमाख्यातुं वा केवलमसवज्ज्यातस्याजनतरमाश्चर्यपदभूलरावेदयामि। आत्मनश्च प्राणधारणकारणलवदृश्चा यक्को

लग्नमूर्तिः पादयोः पतति। किंचास्मदन्तातुरस्येव वपुःस्थापात्कुंकंचंदनानुलेपपांडुतामुद्वहन्ति। मृणालवलयधवलान्करान्धत्ते। प्रतिमाव्याजेन स्फटिकमणिकुट्टिमे पुनिपतति। केतकीगर्भधूलिधूसरपादः
कुमुदसरसं सवगाहते। सलिलशीकरार्द्रो न प्रशिमणीन्करैरामशति। द्विविद्वरितचक्रवाकमिथुना चिकमलवनान्तेष्ट्यानेश्चतकालोचिते शालायेरलया सहहमुद्दामभ्युपागमं। तत्र मार्गलताकुसु
मरजोधूसरवरणयुगलं केशास्तया बंद्धोदयसुतचेरकान्तमणिप्रस्रवणोप्रशालयंती यस्मिन्प्रदेशे सआस्तेनस्मिन्नेवास्यसरसः पश्चिमेतीरेयुगुषस्येवनुदितधामिर्विप्रकर्षात्रातियत्नमुपालस्यं। दक्षिणेद
स्फुरणेन प्रथममेव मनस्याहितशंकाते न सुतरामवदीर्णहृदयेव किमथनिस्पंदतः कथयन्नेवविषस्मिन्नात्रणमनातशलिके किमिदमिति समयमभिदधानवेयमानगात्रयष्टिसदभिमुखमतिस्वरितमगच्छं। अ
थानिशीथप्रभावात् दूरादेवविभाव्यमानस्वरमुन्मुक्तार्तनादं हाहतोसि हा दग्धोसि हा वंचितोसि हा किमिदमापतितं किं वृत्तमुत्सन्नोसि दुरात्मन्मदनपिशाचपापनिर्घृणकिमिदमकृत्यमनुष्ठितं। आः पापे दुष्ट
तकारिणि दुर्विनीते महाश्वेते किमनेन ते पकृतं। आः पापदुश्चरितचंद्रचांडालकृतार्थोसी दानीमपगतदाक्षिण्य दक्षिणानिल हतकम्पूर्णास्ते मनोरथाः। कृतं कर्तव्यं वहेदानीं यथेष्टं। हा भगवन्श्वेतके तो पुत्रवत्सल न
वेत्सि मुषितमात्मानं। हा धर्म निष्परिग्रहोसि हा तपो निराश्रयमसि। हा सरस्वति विधवासि। हा सत्यमनाथमसि हा सुरलोक शून्योसि सखे प्रतिपालय मामहमपि भवन्तमनुयास्यामि न शक्नोमि भवता विना क्षण
मप्यवस्थातुमेकाकी कथमपरिचितमिवादृष्टपूर्वमिव मामिकपदे समुत्सृज्य प्रयासि। कुतस्तवेयमतिनिष्ठुरता। कथय त्वदृते क्व गच्छामि कं याचे कं शरणमुपैमि अंधोस्मि संवृत्तः शून्या मे दिशो जाताः निरर्थकं जीवित
मप्रयोजनं तपो निःसुखाश्च लोकाः केन सह परिभ्रमामि कमालपामि उत्तिष्ठ देहि मे प्रतिवचनं। क्व तन्ममोपरि सुहृत्प्रेम क्व सा स्मितपूर्वाभिभाषिता च इत्येतानि चान्यानि च विलपंतं कपिंजलमश्रौषं। तं च श्रु
त्वापतितैव प्राणैर्दूरादेवमुक्तार्तनादा रअंरास रजोरत्नाराक्षित्रुद्यमानोत्तरीयांशुकाप्यथाशाक्तिसरितैरशतसमविषमभूभागविन्यस्तैः पादप्रक्षेपैः प्रस्खलंती पदे पदे केनाप्युत्क्षिप्युनीयमानेव तं प्रदेशं
गत्वा सरसीरसमीपवर्तिनि शिशिरशीकरासारस्राविणि शशिमणिशिलातले विरचितं कुमुदकुवलयकमलविविधवनकुसुमसुकुमारं मालामयमिव मृणालमयं कुसुमशरसायकमयमिव शयनमधि

का० ६२

धानेप्यस्मि।अतोपुनर्विचार्यात्मानमस्मात्प्राणपरित्यागव्यवसायान्निवर्तयितुमतिमहत्त्वाच्छिदमापद्वासस्थानमस्यामवस्थायामपि रतमनुसरन्नातएवकपिञ्जलस्तस्माद्भुक्तोयंकोवायंकिमर्थंवानेनायमप
गतासुरुत्क्षिप्यनीतःक्ववानीतःकस्माच्चासंभावनीयेनामुनापुनःसमागमाशाप्रदानेनभर्तृदारिकासमाश्वासितेतिसर्वमुपलभ्यजीवितंवामरणंवासमागमाशांप्रदाचरिष्यसि।अदुर्लभंहिमरणमध्यवसितंपश्चादप्येत
द्भविष्यति।नजीवन्कपिञ्जलोभर्तृदारिकांमहाश्वेतांस्थास्यतितेनगतप्रत्यागमनकालावयवमपितावद्धृयनाममीप्राणानित्यभिदधानायामयोर्मेव्यपनत्।अहंतुसकललोकदुर्लङ्घ्यतयाजीविततृष्णायाःसुदूरतयाचस्त्री
स्वभावस्यतयाचतद्वचनोपनीतयादुराशयाकपिञ्जलप्रत्यागमनकांक्षयातस्मिन्कालेनदेवयुक्तंमन्यमानानोत्सृष्टवतीजीवितमात्मघ्याहिकिमिवनक्रियते।तांचयायकाश्रिणीकालरात्रिप्रतिमांवर्षसहस्रायमाणां
यातनामयीमिवदुःखमयीमिवनरकमयीमिवाग्निमयीमिवोन्निद्रानयैववसितितलेविचेष्टमानारेणुकणधूसरैरश्रुजलार्द्रकपोलसंसक्तैर्विमुक्तकण्ठाकुन्दैःशिरोरुहैरुपरुद्धमुखीनिर्दयाक्रन्द
जर्जरस्वरविरूपक्षामेणकण्ठेनतस्मिन्नेवसरस्तीरेतरलिकाद्वितीयास्वयंक्षपितवती।प्रत्युषसिचोत्थायतस्मिन्नेवसरसिस्नात्वाकृतनिश्चयातत्प्रीत्यातमेवकमण्डलुमादायतान्येववल्कलानितामेवाक्ष
मालांगृहीत्वाबुद्ध्वानिःसारतांसंसारस्यज्ञात्वाचमन्दपुण्यतामात्मनोनिरूप्यचाप्रतीकारदारुणतांव्यसनोपनिपातानामाकलय्यदुर्निवारतांशोकस्यदृष्ट्वाचनिष्ठुरतांदैवस्यचिन्तयित्वाचानिवृत्तदुःखतांस्ने
हस्यभावयित्वाचानित्यतांसर्वभावानामवधार्यचाकाण्डभङ्गुरतांसर्वसुखानामविगणय्यतातमम्बांचपरित्यज्यसहपरिजनेनमनसासकलबन्धुवर्गान्निवर्त्यविषयसुखेभ्योमनःसंयम्येन्द्रियाणिगृही
तब्रह्मचर्यादेवंत्रैलोक्यनाथमनाथशरण्यमिमंशरणार्थिनीस्थाणुमाश्रिता।अपरेद्युःकुतोपिसमुपलब्धवृत्तान्तःसहाम्बयासहबन्धुवर्गेणागत्यसुचिरंरुदित्वाक्रन्दैःसंस्थापयैरभ्यर्थनाभिश्चबहु
भिस्सान्त्वनैश्चानेकप्रकारैःपरिसान्त्वनैश्चनानाविधैर्गृहागमनायमेमहान्तंयत्नमकरोत्।यदाचनेयमस्माद्व्यवसायात्कथंचिदपिशक्यतेव्यावर्तयितुमितिनिश्चयमधिगतवांस्तदानिराशोपिदुस्त्यजतया
दुहितृस्नेहस्यपुनःपुनर्मयाविसृज्यमानोपिबहून्दिवसानस्थित्वासशोकएवाजस्रस्मानन्दहृदयोगृहानयासीत्।गतेचतातेततःप्रभृतिसजनस्याश्रुमोक्षमात्रेणकिंकृतज्ञतांदर्शयंतीतदनुरागकृशमिदम

पुण्यबहुलमस्तमितलज्जमगृहलाभूतमनेकक्लेशायाससहस्राधिवासंदग्धशरीरकंबहुविधैर्नियमशतैःशोषयंतीवन्यैश्चफलमूलवारिभिर्वर्तमानाजपव्याजेनतद्गुणगणानिवगणयंती।त्रिसंध्यमत्रसरसि
स्नानमुपस्पृशंतीप्रतिदिनमर्चयंतीदेवंत्र्यम्बकमस्यामेवगुहायांतरलिकयासहदीर्घशोकमनुभवंतीन्यवसम्।सोहमेवंविधापायकारिणीनिर्लक्षणानिर्लज्जाक्रूराचकिंमयादृष्टपापयापापाचकृतब्राह्मण
वधमहापातकयाकरोतिमहाभागस्यपुण्डरीकस्यपाण्डुनावल्केनोपात्तेनशशिनमिववारिधरशकलेनाच्छाद्यवदनंदुर्निवारवाष्पवेगमपारयंतीनिवारयितुमुन्मुक्तकण्ठमतिचिरमुच्चैःप्रारोदीत्।चन्द्रापीडस्तुप्रथममे
वतस्यारूपेणविनयेनदाक्षिण्येनमधुरालापतयाचसंगतयाचातितपस्वितयाचप्रशान्ततयाचनिरभिमानतयाचमहानुभावत्वेनमुचितयाचोपान्तर्गौरवोभूत्।तदानीतुतेनापरेणदर्शितसद्भावेनस्व
वृत्तान्तकथनेनतमात्मनोकृतज्ञतयाहृतहृदयःकृतसमारोपितप्रीतिरभवत्।आर्द्रीकृतहृदयश्चशनैःशनैरेनामभाषत।भगवतिक्लेशभीरुःकृतघ्नःसुखासंगलुब्धोलोकःस्नेहसदृशंकर्मानुष्ठातुमशक्तोनि
ष्फलेनाश्रुपातमात्रेणस्नेहमुपदर्शयन्रोदिति।त्वयातुकर्मणैवसर्वमाचरितयाकिमिवनप्रेमोचितमाचेष्टितं।येनरोदितितदर्थमाजन्मनःप्रभृतिसमुपचितपरिचयःप्रेयानेषसंस्तुतइवपरित्यक्तोबांधवज
नःसन्निहिताअपितृणावज्ञयावधीरिताविषयाविमुक्तान्यतिशयितस्तेनाशीरसमृद्धीन्यैश्वर्यफलसुखानि।मृणालिनीवातितनीयस्यपितिनशान्तनिभाननमनुचितैःसंक्लेशैरुपनीतातनुः।गृहीतंब्रह्म
चर्यमायोजितस्तपसिमहत्यात्मा।वनिताजनदुष्करमङ्गीकृतमरण्यावस्थानमपिचानायासेनैवात्मादुःखाभिहतैःपरित्यज्यतेमहीयसात्तुयत्नेनगरीयसिक्लेशेनिक्षिप्यतेकेवलं।यदेतदनुमर
णंनामतदतिनिष्फलमविद्वज्जनाचरितएषमार्गोमोहविलसितमेतदज्ञानपद्धतिरियंरभसाचरितमिदंक्षुद्रदृष्टिरेषा।अतिप्रमादोयंमौर्ख्यस्खलितमिदं।यदुपरतेपितरिभ्रातरिसुहृदिभर्तरिवाप्राणाःप
रित्यज्यन्तेस्वयंचेन्नजहतिनपरित्याज्याः।अत्रहिविचार्यमाणेचस्वार्थएवप्राणपरित्यागोयमसह्यवेदनाप्रतीकारत्वादात्मनःनतुपरतस्यनकमपिगुणमावहति।नतावत्तस्यायंप्रत्युज्जीवनोपायोनधर्मोपचयकार
णंनशुभलोकोपार्जनहेतुर्निरयपातप्रतीकारोनदर्शनोपायोनपरस्परसमागमनिमित्तंनचान्यामेवस्वकर्मफलपरिपाकोपचितामसाववशोनीयतेकर्मभूमिमसाववधात्मघातिनःकेवलमेनसासंयुज्यते।जीव

का॰९ स्तुजलाञ्जलिदानादिना बहूपकरोत्युपरतस्यात्मनश्च॰ ममतु नोभयस्यापि॰ स्मरतावन्त्रियामेकपत्नीं रतिं भावनिर्भरां मकरकेतो सकलाबलाजनहृदयहारिणीं हृदयदुःखभुग्दग्धेथविरहितामस्मभिः॰ एथा
चवाप्येथी शूरसेनसुतानभिन्नयेसावत्वविजितसकलराजकमौलिकुसुमगन्धिताशेषपादपीठे यस्याखिलभुवनवलिभागभुजि पांडौ (किंदम) मुनिशापानलेंधनतामुपागतेथ परित्यक्तजीवि
६२ ना॰ मुजयं च विराटदुहिता बाला बालशशिनीव नयनानन्दहेतौ विनयवति विक्रान्ते च पञ्चत्वमभिमन्यावागतेपि धृतवती देहं॰ दुःशला च धृतराष्ट्रदुहिता रंभातनयेतोयं लालितामतिमनोहरे हृदयरप्रद
नवर्द्धितमहिम्नि सिंधुराजे जयद्रथेर्जुनेन लोकान्तरमुपनीते यस्तदा प्राणपरित्यागमन्याश्चरक्षःकृशासुरमुनिमनुजसिद्धगंधर्वकन्यका भर्तृरहिताः सहस्रशो विघ्नजीविताः प्रोन्मुच्चेतापि जीवितं
संदिग्धोथ स्यसमागमोपदिष्टाम्बाववध्यातततः पुनः स्वयमेव समागमस्य स्वतीसमाकर्णितानुभवे च को विकल्पः कथं च गादृशानामप्राकृताकृतीनां महात्मनामप्रवितथा गिरं मदीयस्यापि कारणे
नागी रैवितथ्यमासदं कुर्यात्। उपरतेन च सहजीवन्त्याः कीदृशी स्वसागतिः॥ अतो निसंशयमसातुयज्जानकारुण्यो महात्मा पुनस्थस्प्रुस्मुज्जीवनार्थमेवैनमुत्क्षिप्य सुरलोकं नीतवान्। अचिंत्योहि महात्म
नीप्रभाववहुप्रकारश्च संसारस्तत्त्वः॥ चित्रं च दैवमाश्चर्य्यातिशयपुराश्च तपःसिद्धयोनेकविधाश्च कर्मणां शक्तयः। अपि च सुनिपुणमपि विमृशद्भिः किमिवान्यत्तदुपहरणे कारणमाशङ्केन जीवित
प्रदानादृते॰ नचासंभाव्यमिदं भवगतव्यंभगवत्या॰ चिरप्रवृत्त एवयं पन्थाः तथाहि॰ विश्वावसुना गंधर्वराजेन मेनकायामुत्पन्नां प्रमद्वरां नाम कन्यामाशीविषविलुप्तजीवितां स्थूलकेशाश्रमे भार्गवो जीवन
मनुप्राप्य दत्तिततश्च मुनिकुमारको रुरुर्नाम स्वायुषोर्धेन योजितवान्। अर्जुनं चाश्वमेधतुरगानुसारिणमात्मजेन बभ्रुवाहनेनात्मासमरे शरशिखापहृतप्राणमुलूपीनाम नागकन्यका सोज्जासमकरोत्।
अभिमन्युतनयं च परीक्षितमश्वत्थामास्त्रपावकपरिप्लुष्टमुदरादुपरतमेव निर्गतमुत्तराप्रलापोपजनितकृपो भगवान् वासुदेवो दुर्लभान सून्प्रापितवान्। उज्जयिन्यां च संदीपनिद्विजतनयमन्तकपुरादुप
हृत्य त्रिभुवनवंदितचरणः स एवानीतवान्। अत्रापि कथंचिदेवमेव भविष्यति तथापि किं क्रियते कथं वा लभ्यते प्रभवति हि भगवान् विधिर्बलवती च नियतिः शामेत्थपानशामसमुद्धसितुमथ तिपिपुनानि चास्यैका

यः समुपत्रस्तं च कथयामि। यथादुराशामन्तजत्म्रिकयाग्रहीताहमिदमुपरतकल्पं परकोपमिव भारभूतमप्रयोजनमकृतज्ञं च वहतं शरीरं वहामि तद्वलं श्रूयताम्। ततश्च तथाभूते तस्मिन्नवस्थान्तरे मरणैक
निष्ठयात लहृदुविलपतरलिकामदुवं। अपि निष्ठुरे त्वदृयेसमुत्क्षिप्य किंपद्मेद्दीर्घिकाया न्याद्रूपविरवयाचितामनुसराम् इतीवितेश्वर इत्यत्रान्तरे अभिराति चंद्रमंडलविनिर्गतो गगनादवतीर्य केपूरकोटि
लग्नममतर्पिनयांदुकं पवनतरलमंशुकोत्तरीयमाकर्षन् भयकर्णान्दोलितकुंडलमणिप्रभानुरक्तकपोलस्थलः स्थूलमुक्ताफलतया तारागणमिव ग्रथितमतितारहारमुरसादधानो भवलतूलपञ्च
वकल्पितोष्णीषग्रंथिरलिकुलनीलकुटिलकुन्तलनिकरविकटमौलिरुत्फुल्लकुमुदकर्णपूरः कामिनीकुचकुंकुमपत्रलतालाञ्छितांसदेशः कुमुदधवलदेहो महाप्रमाणपुरुषो महापुरुषलक्ष
णोपेतो दिव्याकृतिः स्वच्छवारिधवलेन देहप्रभावितानेन क्षालयन्निव दिगन्तराण्यामोदिना च शरीरतः स्रवताशिशिरेणाशीतज्वरमिव जनयता मनसीकरवर्षेण तुषारयवस्केनैवानुलिम्पन्गोशीर्षचंदनर
सच्छटाभिरिवाशिंचनैरावतकरपीवराभ्यां बाहुभ्यां मृणालधवलाङ्गुलिभ्यामतिशीतलस्पर्शाभ्यां तमुपरतं मुत्क्षिपन् दुंदुभिनादगंभीरेण स्वरेणावत्से महाश्वेते न परित्याज्यास्त्वया प्राणाः॥ पुनरपि तवानेन
सह भविष्यति समागम इत्यभिधाय सहैवानेन गगनतलमुदपतत्। अहं तु तेन व्यतिकरेण सभया सविस्मया च कौतुका चोन्मुखी किमिदमिति कपिञ्जलमपृच्छम्। असौ ससंभ्रमम दत्वैवोत्तरमुत्तिष्ठ
तः दुरात्मन् क्वैमेवयस्यमपहृत्य गच्छसि इत्यभिधायोन्मुखः संजातकोपो बध्नस्वेगमुत्तरीयवल्कलेन परिकरमुत्पत्य तमेवानुसरन्नरिक्षमुदगात्। पश्यन्त्या एव च मे सर्व एव ते तारागणमध्यमविशन्
।मम तु तेन द्वितीयेनेव प्रियतममरणेन कपिंजलगमनेन द्विगुणीकृतशोकायाः सुतरामदीर्यत हृदयं। किंकर्तव्यतामूढा च तरलिकामब्रुवम्। अपि न जानासि किमेतदिति। सातु तद्दवलो
करस्त्रीस्वभावकातरा तस्मिन् क्षणे शोकाभिभाविनाभयेनाभिभूता वेपमानाङ्गयष्टिर्मम मरणाशङ्कया च वराकी विषमं तद्दयासकरुणमवादीत् भर्तृदारिके न जानामि पापकारिणी किं तु महदिदमाश्च
र्यममानुषाकृतिरेष पुरुषः समाश्वासिता वाने न गछता सानुकंपं पित्रेव भर्तृदारिका प्राविषणतेवं विधा दिव्याः स्वप्नेपि न संवादिन्यो भवन्त्याकृतयः किमुत साक्षात् वास्यमपि विचारयंती कारणमस्यामि थ्यामि

का॰दं॰ त्ररथः पाणिमग्रहीत्। अपरिमितगुणगणाकृष्टहृदयश्चास्यवनितादुर्लभेनाधःकृताशेषान्तःपुरेण हेमपट्टलांछनेनछत्रचेत्रचामरचिन्हेन महादेवीशब्देन परं प्रीतः प्रसादमकरोत्। अन्योन्यप्रेमसंवर्धनप
६२ रयोश्चतयोर्यौवनसुखानि सेवमानयोः कालेनाश्चर्यभूतमेकजीवितमिवपित्रोरथवा सर्वस्यैव गंधर्वकुलस्य त्रैलोक्यस्य दुहितृरत्नमुदपादि कादम्बरी नाम्ना। सा च मे जन्मतः प्रभृत्येकासनशयन
स्तनपानप्रेमस्थानमखिलविस्रंभधाम द्वितीयमिव हृदयं बालमित्रमेकत्र तया मया च नृत्यगीतादिकलाः सुकृताः परिचयाः शिशुजनोचिताभिश्च क्रीडाभिरनियंत्रणानिर्भरमयनीतो बालभावः। सा च
मुनेवमदीयेन हृतवृत्तान्तेन समुजातशोका निश्चयमकार्षीत्। नाहं कथंचिदपि सशोकायां महाश्वेतायामात्मनः पाणिं ग्राहयिष्यामीति सखीजनस्य पुरतः सशपथमभिहितवती। यदि कथमपि मामनिछ
तीमपि बलात्तातः कस्मैचिद्दातुमिच्छति तदाहमनशनेन हुताशनेन वा रज्ज्वा विषेण वा नियतमात्मानमुत्स्रक्ष्यामीति सर्वं च तदात्मदुहितुः कृतनिश्चयं निश्चलभाषितं कर्णपरंपरया परिजनस
काशाद्गंधर्वराजश्चित्ररथः स्वयमशृणोत्। गच्छति काले समुपारूढनिर्भरयौवनामालोक्य तां बलवदुपतापपरवशः क्षणमपि न धृतिमलभत। एकापत्यतया चातिप्रियतया च न शक्तः किंचिदपि तामभिधा
तुमिति। अपश्यंश्चान्यदुपायान्तरमिदमत्र प्राप्तकालमिति मत्वा तया महादेव्या मदिरया सहावधार्य क्षीरोदनामानं कञ्चुकिनं वत्से महाश्वेते त्वव्यतिरेकेणैव दग्धहृदयानामिदमपरमस्माकमुपस्थितम्। इदानीं
तु कादम्बरीमनुनेतुं शरण्यासीति संदिश्य मत्समीपमद्यैव प्रत्युषसि प्रेषितवान्। ततो मया गुरुवचनगौरवेण सखीप्रेम्णा च क्षीरोदेन सार्धं तरलिका कादम्बरि किं दुःखितमपि जनमतितरां दुःखयसि जीवंती
मिच्छसि चेन्मां तत्कुरु गुरुवचनमवितथमिति संदिश्य विसर्जिता। नातिचिरं गतायां च तस्यामनन्तरमेवेमां भूमिमनुप्राप्तो महाभाग इत्यभिधाय तूष्णीमभवत्। अत्रान्तरे लांछनछलेन विरहयन्निव शोकान
लदग्धमध्यं महाश्वेताहृदयमुद्वहन्निव मुनिकुमारवधमहापातकं दर्शयन्निव चिरकाललग्नं रसातलयानलदाहचिह्नमविरलभस्मांगरागधवलः क्षणमम्बराजिनप्रावृतार्धो वामस्तनदृग्बिकायाः धूर्जटिज
टामंडलचूडामणिर्भगवानुडुगणतारकाराजः क्रमेण वोढगगनमहापयोधिपुलिनेसमलोकनिद्रामंगलकलशो कुमुदबांधवो विघटितकुमुदवनधवलितदशदिशोशंरएते तेऽश्वेतायमानेमानिनीमान

ग्रंथीशशांकमंडलेप्रशीकरकलापलितरसुतवर्णंतीकरश्रिमानमौरवीकप्रभाकृप्रसुलवकवके नाशशशिमणिशिलानां सर्वतः स्रोतः स्राविषु प्रस्रवणेष्वमरगणीं लकरंशिनिचावस्कंदपतितचंद्रकरदव
विलुप्तकमलवनशोभाभाप्यच्छोदे सरः पयसि पवनवशात्समुपोढमोहनिद्रे चंद्रापीडोर्वी विविवलितवपुषि विरवति विरहिणि चक्रवाकचक्रवाले निर्वृत्ते च चंद्रोदये विदुत्ते हर्षनयनजलकणानीहारिणि
विपद्रुहाशिणि मनोहारिणि विद्याधराभिसारिकाजने चंद्रापीडः सुप्तामालोक्य महाश्वेतां पल्लवशयने शनैःशनैः समुपाविशत्। अस्यां वेलायां किं नु खलु मामन्तरेण चिन्तयति वैशम्पायनः किं वा पर
कीयत्र लेखा किंवा राजपुत्रलोक इति चिन्तयन्नेव निद्रां ययौ। अथ क्षीणायां क्षपायामुषसि संध्यामुपास्य शिलातलोपविष्टायां पवित्राण्यघमर्षणानि जपन्त्यां महाश्वेतायां निर्वर्तितप्राभातिकविधौ चंद्रापी
डे तरलिका षोडशवर्षवयस्कासाकसंभारुतिनामन्दखेदालसगजगमनगुरूणि पदानि निक्षिपन्ता पर्युषितचंदनांगरागधूसरोरुस्तंभद्वयेन कुंकुमरागपिंजरानुयोन चामीकरस्थंरवलाकलापेन विडंबिय
मितं कक्षांबंधातिरिक्तरेखस्यात्तवमयरवासरवकेवलं वसानेन निरुदरतया विभक्तमध्येन विपुलवक्षसा दीर्घबाहुना वामप्रकोष्ठदोलायमानमाणिक्यवलयेन कर्णाभरणाविप्रकीर्णमाणिकिरणमधोमुखकि
रणेन्द्रायुधजालवर्णाङ्गकोज्जरीयणिवेकस्कंध हिमप्रसुद्दत्तावतपल्लवकोमलमनवरततांबूलवदूरागाधकारमधरं दधता कर्णायतस्वभावधवलस्पर्धवशिमालोचनयुगलस्यधवलक्षतेव
दिगंतराणि कुमुदवनानीवर्षता पुंडरीकमयमिवदिवसं कुर्वता कनकपट्टपृथुललाटेनालिकुलनीलसरलशिखिलेनाग्राम्याकृतिना राजकुलसंपर्कचतुरेण गंधर्वदारकेण केयूरकनाम्नानुगम्यमा
नाप्रत्युषस्येव प्रादुरासीत्। आगत्य केयूरमित्युपजातकुतूहला चंद्रापीडं सुचिरमालोक्य महाश्वेतायाः समीपमुपसृत्य कृतप्रणामा सविनयमुपाविशत्। अनन्तरं चातिदूरानतेनोत्तमांगेन प्रणम्य केयू
रकोपि महाश्वेतादृष्टि निर्दिष्टं नातिसमीपवर्तिशिलातलं भेजे। समुपविष्टश्च तमपूर्वमधःकृतकुसुमायुधमुपहसितसुरासुरगंधर्वविद्याधररूपमप्रतिरूपं चंद्रापीडरूपमुद्दृष्ट्वा च विस्मयमापेदे। परिसमाप्त
जपा तु महाश्वेताप्रपृच्छत् तरलिकां। किं त्वया दृष्टा प्रियसखी कादम्बरी कुशलिनी करिष्यति वा तदस्मद्वचनमिति। अथ सा तरलिका विनयावनतमौलिरीषदावर्जितकर्णपाशमतिमधुरया गिरा व्यजिज्ञप

का॰द॰ ता भर्तृदारिके दृष्टा खलु मया भर्तृदारिका कादम्बरी सर्वतः कुशलिनी विज्ञापिता च निखिलं भर्तृदुहितुः संदेशमाकर्ण्य च पत्रलतया संततमुक्तस्थूलाश्रुबिन्दुवर्षं रुदित्वा प्रतिसंदिष्टं तदेवं तयैव विसर्जितस्तया
६४ एवं वीणावादकः केयूरकः कथयिष्यतीत्युक्त्वा विरराम। विरतवचसि तस्यां केयूरकोऽब्रवीत्। भर्तृदारिके महाश्वेते देवी कादम्बरी दत्तकंठग्रहा खलु विज्ञापयति। यदियमागत्य मामवदत्तरलिकाऽनल्प
थय किमयं गुरुजनानुरोधः किमिदमखिलपरीक्षणं किं गृहनिवासाय राधनियुक्तोऽयालंभः किं प्रेमविच्छेदाभिलाषः किं भक्तजनपरित्यागोपायः किं वा प्रकोपः। जानास्येव मे सहजप्रेमनिस्यन्दनिर्भरं
हृदयमेवमतिनिष्ठुरं संदिशन्ती कथमासि न लज्जिता तथा मधुरभाषिणी केनासि शिक्षिता वक्तुमप्रियं परुषमभिधातुं। स्वस्थोऽपि तावत्कस्य सहृदयः कनीयस्य वचनं विरसे कर्मणीदृशे मतिमुपसृपं
येत् किमुतातिदुःखाभिहतहृदयो मद्विधो जनः। क्रूरहृदुः खरे वेदिते हि मनस्विके च स्त्री स्वा प्राके वनिर्वृतिः कीदृशाः संभोगाः कानि वा हसितानि मे नेदृशीं दशामुपनीता प्रियसखी कथमतिदारुणं तम
दृष्टविषमिवाप्रियकारिणं कामं सकामं कुर्याम्। दिवसकरास्तमनेऽधिशासु नलिनीषु सहवासपरिचयाच्चक्रवाकयुवतिरपि यतिसमागमसुखानि परित्यजति किमुत नार्योऽपि च यत्र भर्तृविरहविधु
रायत्तजपरएनुपरत्तनारिचरित्वा निशां निवसति प्रियसखी कथमिव तन्मम हृदयं मंथरः प्रविशेदितरो जनः यत्र च भर्तृविरहविधुराणी व्रतकर्षिताङ्गी प्रियसखीमहन्नु दुःखमनुभवति तत्राहमगाया
येत् कथमात्मसुखार्थिनी पाणिं ग्राहयिष्यामि कथं वा सुखं भविष्यति· त्वत्प्रेम्णा वाऽस्मिन्वस्तुनि कुमारिकाजनविरुद्धं स्वातंत्र्यमालम्ब्याङ्गीकृतमयशः समवधारितो विनयो गुरुवच
नमतिक्रामितनगणितो लोकापवादो वनिताजनस्य सहजमाभरणमुत्सृष्टा लज्जा· सा कथय कथमिव पुनरत्र प्रवर्तते तदयमञ्जलिरुपरचितप्रणामो यमिदं च पादग्रहणमनुगृहाण मां
वनमितो गतास्मि मे जीवितेन सहेति· मा रुषाः स्वप्नेऽपि पुनरिममर्थमनसीत्यभिधाय तूष्णीमभूत्। महाश्वेता तु तच्छ्रुत्वा सुचिरं विचार्य गच्छ स्वयमेवाहमागत्य यथार्हमाचरिष्यामीत्युक्त्वा केयू
रकं प्राहिणोत्। गते च केयूरके चंद्रापीडमुवाच· राजपुत्र रमणीयो हेमकूटश्चित्रा च चित्ररथराजधानी बहुकुतूहलः किंपुरुषविषयः पेशलो गंधर्वलोकः सरलहृदया महानुभावा च कादम्बरी· यदि

प६

तनिष्ठुरस्पर्शेव हतस्पर्शविलासिता नित्ययमंते दीर्घकालमव्याजरमणीयं प्रेम। प्रायेण च निसर्गत एवानायतस्वभावभंगुराणि सुखान्यायतप्रभवानि च दुःखानि तथाहि· कथमप्येकस्मिन्जन्मनि समागा
मो जन्मान्तरसहस्राणि च विरहः प्राणिनामनोनार्हस्य निन्द्यमात्मानं निन्दितुमायतं ति हि संसारपथमतिगहनमवतीर्णानामभिनेरत्नानाः। धीरा हि तरन्त्यापदमित्येवंविधैरन्यैश्च मृदुभिरनुपवर्णनैः
संस्थाथतां पुनरपि निर्भरजलेनाञ्जलिपुटोपनीतेन निष्ठुतीमपि वक्त्रात्प्रक्षालितमुखीमकारयत्। अत्रान्तरे च प्रत्युत महाश्वेतारजात्तोपजातशोक इव समुत्सृष्टदिवसव्यापारो रविरपि भगवा
नधोमुखतामयासीत्। अथ क्षीणे दिवसे परिणतप्रियङ्गु· मञ्जरीरजोनिभे पिञ्जरिमरज्यमाने विद्रवविनिवृत्त्धम्मंजुले विरलकुसुमकुसुंभरसरक्तदुकूलकोमलेन चास्तातपेन मुच्यमानेषु दिङ्मुखे
ष्फचकोरनयनतारकाकान्तिना च पिंडूरिम्ना विलिप्यमाने निरोहिततर्जी लिम्निच्योम्नि कोकिलविलोचनच्छविभुवि वाहुणपतिसंध्ये भुवनमर्चिषि पयाश्रधानमुन्निषत्कुगृहआमेषु वनमहिषम
लीमसवपुषि तनारकापथप्रथिम्नि कालिमानमातन्वति शार्वरितमस्यतनुतिमिरतिरोहितहरितासु गहनतां यांतीषु तरुराजिषु रजनिजलजालार्द्रजनितजडिम्नि बहलवनकुसुमपरिमलानुमि
तगमने चलितलताविटपगहनेषु पत्रजे च पवने निद्रानिभृतपतत्रिणि त्रियामामुखे महाश्वेतामंदमंदमुत्थाय भगवतीमुपास्य पश्चिमां संध्यां कमंडलुजलेन प्रक्षालितचरणा वल्कलशयनीये सखेदमु
पंच निश्वस्य निषसाद। चंद्रापीडोऽप्युत्थाय सकुसुमं प्रस्रवणजलाञ्जलिमवकीर्य कृतसंध्याप्रणामस्तस्मिन्द्वितीये शिलातले मृदुभिर्लतापल्लवैः शय्यामकल्पयत्। उपविश्य तस्यां पुनः पुनस्तमे
वमनसा महाश्वेतावृत्तान्तमन्वभावयत्। आसीच्चास्य मनस्येवं नाम अयमप्रतीकारदारुणो दुर्विषहवेगः कथं कुसुमायुधोपद्रवेनाभिभूता महात्मनोऽप्येवमनपेक्षितकालक्रमाः समुत्सारित
धैर्याः सद्योजीवितं जहति। सर्वथा नमो भगवते त्रिभुवनाभ्यर्चितशासनाय मकरकेतनायेति पुनः पप्रच्छ चैनां। भगवति सा तव परिचारिका वनवासव्यसनमित्रं दुःखसब्रह्मचारिणी तरलिका क्व गतेति
अथ साकथयत्। महाभाग यत्तन्मया कथितममृतसंभवमप्सरसां कुलं तस्मान्मदिरेति नाम्ना मदिरायतेक्षणा कन्यकाऽभूत्। तस्याश्चासौ सकलगंधर्वकुलमुकुटकुम्भलपीठप्रतिष्ठितचरणो देव्या

दैर्विहलपञ्जरप्रदोषसार्थानिव संभ्रमतः स्मितप्रभाभिः कुन्दकुसुमधवलानिव वसंतदिवसान्सृजतः श्वसितानिलपरिमलैर्मलयमारुतानिव परिभ्रमतः कपोलमंडलालोकैर्माणिक्यदर्पणसहस्राणीव स्फुरितानि
का०द० करतलशोणिम्ना रक्तकमलवनवर्षिणामिव जीवलोकं कररुहकिरणस्फुरणेन कुसुमायुधशरसहस्रैरिव संछादितदिग्गजगणा आभरणकिरणेन्द्रायुधजालकैरुदीयमानानीव भुवनमयूरताण्डवानि यौवनवि
६५ कारैरनुयाप्यमानानीव मन्मथसहस्राण्युद्धाटीत। उचितव्यापारव्यपदेशेन कुमारिकाणां सखीहस्तावलम्बिषु पाणिग्रहणानि वीणावाद्येषु चुम्बनव्यतिकरान्वीणासु कररुहव्यापारान्कन्दुकक्रीडासु करत
लप्रहारान्भवनलतालेककलशकंठेषु भुजलतापरिष्वंगान्लीलादोलासु नितम्बस्तनप्रेङ्खितानि ताम्बूलवीटिकावखंडनेषु दशनोपचारान्बकुलविटपेषु मधुगण्डूषप्रचारान् अशोकतरुताडनेषु चर
णाभिघातानुपहारकुसुमस्खलनेषु शीत्कारानतिरिक्तं सुरतमिवाभ्यस्यंतीनामपश्यत्। यत्र च कन्यकाजनस्य कपोलतलालोक एव मुखप्रक्षालनं लोचनान्येव कर्णोत्पलानि हसितच्छाय एवाङ्गरागाः
निश्वासा एवाधिवासगंधयुक्तयः अधरद्युतिरेव कुंकुममुखानुलेपनं आलापा एव तंत्रीनिनादाः भुजलता एव चंपकमालाः करतलान्येव लीलाकमलानि गुणा एव दर्पणाः। निजदेहप्रभैवांशुकावगु
वि ण्ठनं जघनस्थलान्येव लीला समणिशिलातलानि कोमलाङ्गुलिराग एव चरणालक्तकरसः नखमणिमरीचय एव कुट्टिमोपहारकुसुमप्रकाराः यत्रालसजनकरशोपि चरणातिभारः बकुलमालिका
मेखलाकलकलनमपि गमनविघ्नकरं अंगरागगौरवमप्यधिकप्रयासनिमित्तं अंशुकभारोपि म्लानिकारणं मंगलप्रतिसरवलयविधृतिरपि करतलविधृतिहेतुः अवतंसकुसुमधारणमपि श्रमः
कर्णपूरकमलतरलमधुकरपक्षपवनोपि आयासकरः तथा च यत्र सखीदर्शनेषु हृतहस्तावलम्बनमुत्थानमतिसाहसं प्रसाधनेषु हारभारसहिष्णुता स्तनकाठिन्यप्रभावः कुसुमावचयेषु द्वितीयकु
सुमग्रहणमभ्ययुवतिजनोचितं कन्यकाविज्ञानेषु माल्यग्रथनमसुकुमारजनव्यापारो देवताप्रणामेषु मध्यभागभंगो नातिविस्मयकरः तस्यां चैव विभसाकिंचित्स्पन्दनमतिक्रम्येतश्चेतस्ततः परिभ्रमतः का
दम्बरीप्रत्यासन्नस्य परिजनस्य सुश्रावतांस्तानतिमनोहरानालापान् तथाहि लवलिके कलायकेतकीधूलिभिर्लवलीलतालवालमंडलानि सागरिके गंधोदककनकदीर्घिकासु विकिर रत्नवालुकामणालि

केकृत्रिमकमलिनीषु कुंकुमरेणुमुष्टिभिः स्तबकयत्र चक्रवाकमिथुनानि मकरिके कर्पूरपल्लवरसेनाधिवासय गंधपात्राणि रजनिके तमालवीथिकांधकारेषु निधेहि मणिप्रदीपान् कुमुदिके च्छादय शकु
निकुलरक्षणाय मुक्ताजालैर्दाडिमीफलानि निपुणिके लिख मणिशालभंजिकास्तनेषु कुंकुमरसपत्रभंगान् उत्पलिके परामृश कनकसम्मार्जनीभिः कदलीगृहमरकतवेदिकाम् केसरिके सिंच मदिरारसेन व
कुलकुसुममालागृहाणि मालतिके पाटलय सिंदूररेणुना कामदेवगृहद्विरदवलभिकाम् नलिनिके पायय कमलमधुरसं भवनकलहंसान् कदलिके नय धारागृहं गृहमयूरान् कमलिनिके प्रयच्छ चक्रवाकशाव
केभ्यो मृणालक्षीररसं चूतलतिके देहि पंजरपुंस्कोकिलेभ्यश्चूतकलिकाङ्कुराहारं पल्लविके भोजय मरिचाग्रपल्लवदलानि भवनहारीतान् लवङ्गिके विक्षिप चकोरपंजरेषु पिप्पलीदलशकलानि मधुकरि
के विरचय कुसुमाभरणानि मयूरिके संगीतशालायां विसर्जय किन्नरमिथुनानि हरिणिके देहि पंजरशुकसारिकोपदेशमित्येतान्यन्यानि च परिहासजल्पितान्यश्रौषीत्। तथा द्विजमारिके मिथ्यामुग्धतां प्र
कटयन्ती कमभिसंधातुमिच्छसि अयि यौवनविलासिनि मत्तीकृते विज्ञातासि याकं स्तनकलशाभारावनम्यमानमूर्तिर्मणिस्तंभमपूर्वानवलम्बसे परिहासकांक्षिणि रत्नभित्तिपतितमात्मप्रतिबिम्बमालपसि प
वनतरंगिणि यासि केहारप्रभामायासितकरतलासंकलयसि मणिकुट्टिमेषु उपहारकमलस्खलनभीते निजमुखबिम्बकानि परिहरसि जालवातायनपतितपद्मरागालोकं प्रतिबालातपशङ्कया करतलमात
पत्रीकरोषि खेदस्वलद्रसनोत्सालितचामरे नखमणिमयूखकलापमाधूनोषीत्येतान्यन्यानि च शृण्वन् कादम्बरीभवनमुपययौ। पुलिनायमानमुपवनलताग्रासितकुसुमरेणुपटलैर्दुर्दिनायमानमनिशं तपस्त्र
तनरवसंगाद्धाराम्बुकारस्फुरद्रत्नसवर्णैर्नीहारायमाणमनिलविप्रकीर्णैर्विकुलसेकसीकरधाराधूलिभिः काञ्चनदीर्घिकायमानं चम्पकोपहारैः लीलाशोकवनायमानं कुसुमप्रकरपतितमधुकरबद्धांधकारैस्तथा च
संचरतः स्त्रीजनस्य रागसागरायमाणं चरणालक्तकरसविसरैरमरतोत्पत्तिदिवसायमानं हरगमोदैर्भ्रमन्तुलोकायमानं दलपत्रमंडलैः प्रियंगुलतायमानं कृष्णागुरुपत्रभङ्गैः लोहितायमानं कर्णाशोकपल्ल
वैः धवलायमानं चंदनरसविलेपनैः हरितायमानं शिरीषकुसुमाभरणैः। अथ सेवार्थमागतेनोभयतः ऊर्ध्वस्थितस्त्रीजनेन प्राकारेणेव लावण्यमयेन कृतदीर्घरथ्यामुखाकारं मार्गमद्राक्षीत्। तेन चा

का॰र॰
६६

नर्निपतनमाभरणकिरणालोकसंपीडितं नदीवेणिकाजलप्रवाहमिव· हृन्नमयस्पन्नतन्मध्ये च प्रतिस्रोतस्वगतप्रतीहारीमंडलाधिष्ठितपुरोभागं श्रीमंडपं ददर्श। तत्र च मध्यभागे पर्यंतरचितमंडलो
पविष्टेन चानेकसहस्रसंख्येन कन्यकाजनेन परिवृतां नीलांशुकप्रच्छदपटप्रावृतस्य महतः पर्यंकस्याश्रये धवलोपधानन्यस्तद्विगुणभुजलतावष्टंभेनावस्थितां महावराहदंष्ट्राग्रवासिनीमि
व महीं विस्तारिणि देहप्रभाजालजले भुजलताविक्षेपपरिभ्रमैः प्लवंतीमिव चामरग्राहिणीभिरुपवीज्यमानां निपतितप्रतिबिम्बतयाधस्तान्मणिकुट्टिमेषु नागैरिवापह्रियमाणामुपान्ते चर
त्भिर्निष्फटिकालेखनीयमानामुपरिमणिमंडपेषु भरैरिवोद्ध्रियमानां हृदयमिव प्रवेशितां महामणिस्तंभैरापीतामिव भवनदर्पणैः अधोमुखेन श्रीमंडपमध्योत्कीर्णेन विद्याधरलोकेन गग
नतलमिवोह्यमानां चित्रकर्मच्छलेनावलोकनकुतूहलसंपुंजितेन त्रिभुवनेनेव परिवृतां भूषणरवप्रहर्षितशिखिविहितवितानचित्रचंद्रकेण भवनेनापि कौतुकोत्पादितलोचनसहस्रेणेव रूपमा
नामात्मपरिजनेनापि दर्शनलोभादुपार्जितदिव्यचक्षुषेवानिमिषनयनेन निर्वर्ण्यमानां· लक्षणैरपि एकाविशेषैरिवाधिष्ठितसर्वांगां· भक्तपुण्यमिव मुंचतीं बालभावं· अदत्तमपि मन्मथावेशप
रवशेनेव प्रयच्छमानां यौवनेनापि· वलितचरणरागदीधितिभिरिव निर्गताभिरलक्तकरसपाटलितलावण्यजलवेणिकाभिरिव गालिताभिर्निवासितरक्तांशुकदशाशिखाभिरिवावलंबिता
भिः पादाभरणरत्नकांतिकलिकालेखासंदेहदायिनीभिरतिकोमलतया नखविवरेण वर्षंतीभिरिव रुधिरधारावर्षमंगुलिभिरुपेताभ्यां क्षितितलतारागणमिव नखमणिमंडलमुद्वहंत्यां विद्रुम
रसनदीमिव चरणाभ्यां प्रवर्तयंतीः नूपुरमणिकिरणचक्रवालेन गुरुनितम्बभरखिन्नोरुयुगलसहायमिवेन्द्रतुंबकुतानस्यपमानजघनभागां प्रजापतिकरद्वयनिष्पीडितमध्यभागगलि
तं जघनपीणलावण्यप्रतिघातात्लावण्यजलस्रोतस्वद्विधागतमूरुद्वयं दधानां सर्वतः प्रसारितदीर्घमयूखमंडलेनेर्ष्यापरपुरुषदर्शनमिव रुंधता कुतूहलेन विस्तारमिव तन्वता स्पर्शसुखे
नरोमांचमिव मुंचता कांचीदाम्ना नितम्बबिंबसुविरचितपरिवेषां निपातितसकललोकहृदयभरेणेवातिगुरुनितम्बां उन्नतकुचाक्रांतमुखदर्शनदुःखेनेव क्षीयमाणमध्यभागां प्रजा

आतिखिद्यकरमिव ग्राममनंकलमसिना वसीदति वा गुरुप्रयोजनमदृष्टचरविषयकुतूहलि वा चेतो· मद्वचनमनुरुध्यतां भवानतिसुखदायि काश्चर्यदर्शनं महाश्वेताप्रणयप्रत्याख्यानमोऽप्यवाजननमस्मे
समानहोगपरिचयक्लेशोऽनुग्राह्यो वायं जनः न तनोनार्हसि निष्फलां कर्तुमभ्यर्थनामिति तां मयैव सह गत्वा हेमकूटमतिरमणीयतानिधानं तत्र दृष्ट्वा च मत्रिविशेषां कादम्बरीमपनीय तस्याः कुमतिर्मनो
मोहविलासितमेकमहो विश्रम्य श्वोभूते प्रत्यागमिष्यसि· मम हि निःकारणबांधवं भवंतमालोक्यैव दुःखांधकारभारक्रांतेन महतः कालादुच्छ्वसितमिव चेतसा स्थापयित्वा स्वरनातत्मभिमं सखातामिव
गतः शोकोदुःखितमपि जनं रमयंति सज्जनसमागमाः परसुखोपपादनपराधीनश्च भवादृशां गुणोदय इत्युक्तवंतीं च चंद्रापीडोऽब्रवीत्। भगवति दर्शनात्प्रभृतिपरवानयं जनः कर्तव्येषु यथेष्टमशंकितया नि
युज्यतामित्यभिधायानया सहैवोदचलत्। क्रमेण चागत्वा हेमकूटमासाद्य गंधर्वराजकुलं समतीत्य कांचनतोरणानि सप्तकक्षांतराणि कन्याजनपुरद्वारमवाप। महाश्वेतादर्शनप्रधावितेन दूरादेव कृतप्रणामेन कन
कवेत्रलताहस्तेन प्रतीहारजनेनोपदिश्यमानमार्गः प्रविश्यासंख्येयनारीशतसहस्रसंबाधं स्त्रीमयमपरमिव जीवलोकमियन्मात्रं गृहीतुमेकत्र त्रैलोक्यस्त्रैणमिव संदर्शनमपुरुषमिव सर्गांतरमद्भुतं नाद्री
पमिवापूर्वमुत्पन्नं पंचममिव नारीयुगावतारमपरमिव पुरुषद्वेषिप्रजापतिनिर्माणमनेककल्पकल्पनार्थमुत्पाद्य स्थापितमिवांगनाकोशमतिविस्तारेण युवतिजनलावण्यप्रभाप्रवाहेण प्लावितदि
गंतरेण सिंचतेवाम्रतरसप्रविस्तारेणास्वस्माद्रीकुर्वतेव भुवनांतरालं बहलप्रभावर्षिणा मरकतमणिमयेन सर्वतः परिगतत्वात् तेजोमयमिव चंद्रमंडलसहस्रैरिव निर्मितसंस्थानं ज्योत्स्नयेव घटित
सन्निवेशमाभरणप्रभाभिरिव निष्पादितदिगंतरं विभ्रमैरिव कृतसर्वोपकरणं यौवनविलासैरिवोत्पादितावयवं रतिविलसितैरिव विरचितसंचयं मन्मथचरितैरिव कल्पितावकाशं अनुरागेणेवानुलि
प्तसकलजनप्रवेशं शृंगारमयमिव सौंदर्यमयमिव सुरताधिदैवतमयमिव कुसुमशरमयमिव कुतूहलमयमिवाश्चर्यमयमिव सौकुमार्यमयमिव कुमारीपुरमभ्यंतरं ददर्श। अतिबहलतया च त
स्य कन्यकाजनस्य समन्तादाननद्युतिभिरिन्दुबिम्बवृष्टिमिव पतंतीमपांगविक्षेपैश्च ललितकुवलयवनमयीमिव क्रियमाणां भुवनीमनिभृतभ्रूलताविभ्रमैः कामकार्मुकवल्लीवनखचितानि शिरसिजकलापांधका

त्मवर्धितलताकुसुमनिर्गमनिवेदनागतामुद्यानपालीमशेषाभरणदानेनसम्मानयंतीमुपनीतविविधवनकुसुमफलपर्णपत्रपुटा·मविज्ञायमानात्मोपतमपयाहासहेतुंपुनःपुनःक्रीडापर्व
का·द· तपत्रशबरीमालपंतीकरतलविनिहतैर्मुहुरुत्पतद्भिर्मुग्धपरिमलांधैर्नीलकंठकैरिवमधुकरैःक्रीडंतीपंजरहारीतकरुतश्रवणकुतूहलस्मितांचामरग्राहिणींविहस्यलीलाकमले
९२ नाडिशिखिविद्रावयंती·मुक्ताफलखचितचंद्रलेखिकासंक्रांतप्रतिमांस्वेदजलबिंदुजालचितनखपदमभिप्रायेणानामूलकरंकवाहिनीपयोधरेपरवासमुपिनार्तद्रायंती·रत्नकुंडलप्र
तिबिंबसांद्रस्तनवनखपदमंडलोपरागंयाचामरग्राहिणींविहस्यकपोलेप्रसोदव्याजदलेनात्मकर्णपूरपल्लवेनाछादयंतीपृथिवीमिवसमुत्सारितमहाकुलभृत्यातिकरी।शोवमोरो
मुनिपत्नी।ऋकमाससलक्ष्मीमिवमधुकरपरलापह्रियमाणकुसुमरजोधूसरयाद्यगांशस्प्रियोत्पादितमानसजन्मयच्छिखायनीजनीलकंठमदंगोधीमिवयेवतांशुकरविनोलभाद्रा
भरणांउदधिवेलावनलेखामिवमधुकरनीलतमालकाननामिन्दुमूर्तिमिवेदाममन्मथाव्विलासगृहीतगुरुकलत्रीं·वनराजिमिवपांडुश्यामलवल्लीलताल्लङ्घनमध्यां·दिनमुख
लक्ष्मीमिवभास्वन्मुक्ताभ्युभिन्नपद्मरागप्रसाधनामयूखवल्लीमिवनिताम्बचुम्बितपिंडभारविस्फुरच्चंद्रकानांकल्पतरुलतामिवकामफलप्रदांपुनःसमीपेसमुखोपविष्टंकेकोसोक
स्वापत्यंकिमभिधानोवाकीदृशंतस्यरूपंकियद्वावयःकिमभिधनेभवताकिमभिहितंकियच्चिरंरस्थस्त्वयाकथंचास्यमहाश्वेतयासहपरिचयउपजातःकिमयमत्रागमिष्यतीतिमुहुर्मुहुश्चं
द्रापीडसंबद्धमेवालापंतद्रूपवर्णनामुखरंकेयूरकंपृच्छंतीकादम्बरीन्ददर्श।तस्यतुकादम्बरीवदनचंद्रलेखालक्ष्मीकस्यसागरस्येवात्मजमुद्वेलासदृदयं।आसीचास्यमनसिरोषेन्द्रियायप
यिमेवेधसाकिमितिलोचनमयान्येवनकृतानि।किमाननेनकृतमवदातंकर्मचक्षुषायदनिवारितमेनांपश्यत्यहोचित्रमेतदुत्पादितंवेधसासर्वरमणीयानामेकंधाम।कुतएतेनरूपातिशयपरमाण
वःसमासादितास्तन्नूनमेनामुत्पादयतोविधेःकरतलपरामर्शक्लेशेनयेविगलितालोचनयुगलादश्रुजलबिन्दवस्तेभ्यएतानिजगतिकुमुदकमलकुवलयसौगंधिकवनान्युत्पन्नानीत्येवंचिंतयतएवा

स्यतस्यानयनयुगलेनिपपातचक्षुः।तदानस्याअपिनूनमयंसकेयूरकेणावेदितइतिचिंतयंत्यारूपातिशयंविलोकनविस्मयस्मेरंनिश्चलनिबद्धलक्ष्यंचक्षुराचिरंयंपात।लोचनप्रभाधवलितस्तुका
दम्बरीदर्शनविह्वलोबलवत्तत्क्षणमराजतचंद्रापीडः।दृष्ट्वाचप्रथमंरोमोद्गमस्ततोभूषणरवस्तदनुकादम्बरीसमुत्तस्थौ।अथतस्याःकुसुमायुधएवस्वेदमजनयत्।ससम्भ्रमोत्थानश्रमोव्यपदेशो
नाभवत्।ऊरुकम्पएवगतिंरुरोध।नूपुररवाकृष्टहंसमंडलमपदेशोलेभे।निश्वासप्रवृत्तिरेवोत्तरीयोत्कंपंचकारचलेचकारचामरानिलोनिमित्ततांययौ।अन्तःप्रविष्टचंद्रापीडस्पर्शलोभेने
वनिपपातहृदयेहस्तःसएवस्तनावरणव्याजोबभूव।आनन्दाश्रुवाष्पजलमयानयनचलितकर्णावतंसकुसुमरजोव्याजआसीत्।लज्जैववक्तुंनददौमुखपरिमलागतालिवृन्दद्वारा
मगात्।मदनशरप्रथमप्रहारवेदनैवसीत्कारमकरोत्।कुसुमप्रकरकेतकीकंटकक्षतिःसाधारणतामवाप।वेपथुरेवकरतलमकम्पयत्।निवेदनोद्यतप्रतीहारीनिवारणांकपटमभूत्।
तदाचकादम्बरीविशतोमन्मथस्यापिमन्मथदर्वाम्।द्वितीयस्तयासहृदयोविवेशचंद्रापीडहृदयं।तथास्यसावमितस्यारत्नाभरणद्युतिमपितिरोधानममंस्त।स्वदयप्रवेशामपिपरिग्रहमग
णयत्।भूषणरवमपिसंभाषणममन्यत।सर्वेन्द्रियाहरणमतिप्रसादमचिंतयत्।देहप्रभासंपर्कमपिसुरतसमागमसुखमकल्पयत्।कादम्बरीतुकेछात्विदलकनिपयपदामहाश्वेतांस्ले
हनिर्भरंचिरदर्शनजातोत्कंठाःसोत्कंठंकंठेजग्राहमहाश्वेतापिदृढतरदत्तकंठग्रहातामवादीत्।सखिकादम्बरिभारतेवर्षेराजाअनेकवरतुरगखुरमुखोच्छेखदनचतुःसमुद्रमुद्रोरक्षितप्र
जापीडस्तारापीडोनाम·तस्यायंनिजभुजशिला।स्तंभविश्रान्तविश्वम्भरापीडश्चंद्रापीडोनामसूनुर्दिग्विजयप्रसङ्गेनानुगतोभूमिमिमामेषचदर्शनात्प्रभृतिप्रकृत्यामेनिष्कारणबंधुतांग
तःपरित्यक्तसकलासंगनिस्पृहामपिमेसविशेषस्वभावसरलैर्गुणैराकृष्यचित्तवृत्तिंवर्तते·दुर्लभोहिराशिष्यपरवशोनिर्निमित्तमित्रमकृत्रिमहृदयोविदग्धजनः·यतोदृष्टिसमहमिवत
मपिनिर्माणकौशलंप्रजापतेः·निःसपत्नतांचरूपस्य·स्यागाभिनिविष्टिसंचलक्ष्म्याः·सम्पूर्णतामुत्पद्यथिव्याः·सुरलोकातिरिक्ततांचमर्त्यलोकस्य·सफलतांचमानुषीलोचनानाम्·मेकस्या

का॰द॰ नसमागमंचसर्वकलानामैश्वर्यशोभामस्याः·भ्राम्यंतीचमनुष्याणां·त्रासस्पीतिवशादानीतोयं·कथितावास्मयावहुप्रकारं·प्रियसखी·तत्पूर्वदर्शनोपमितिविमुच्यलज्जां·मनुप्रजाजय
६८ द्विवयदनुस्त्रआविश्रम्भतामविज्ञातशीलद्रन्यपद्दापशङ्कां·यथामेतथात्रापिवर्तितव्य·मेषनेमित्रंवांधवश्चपरिजनश्चेत्यावेदितेतयाचंद्रापीडः·प्रणाममकरोत्।कृतप्रणामंचतंतदाका
दृम्बर्याक्षिर्यग्विलोकयंत्याःसस्नेहमतिदीर्घेलोचनयापांगं·भागंगच्छतस्तारकस्यलोचनस्यस्रुसलिलविसरद्वानन्दवाष्पजलविंदुनिकरेनिपपात।लक्षितमभिप्रायस्थितस्यदृयस
धूलिरिवसुधाधवलास्मितज्योत्स्नाविससार।संमाव्यतामयंत्दृदयरुचिरोजनःप्रतिप्रणामेनेतितिरिश्चीनवकुमिवैकाभ्रूलतासमुन्नमाअङ्गुलिविवरविनिःसृतमरकताङ्गुलीयकमयूखो
विभ्रमगृहीतताम्बूलवारिकद्रवकरेजृंभारम्भमन्थरंमुखस्पर्शेस्वत्स्वेदजलधौतलावण्यनिर्मलेषुचास्याःस्तंभसंक्रान्तप्रतिविम्वतयासंयीस्वत्स्वेदजलधौतलावण्यनिर्मलेषुचास्याः
स्तंभसंक्रान्तप्रतिविम्वतयासंचरन्मूर्तिर्मकरकेतुरिवावयवेषदृश्यतचन्द्रापीडः।तथाहि·सिंजन्मणिनूपुरयुगेनमणिभुवमालिखन्तीगुरुषेमाकृतद्रवचरणनखेषुनिपपातदर्शनातिरभसप्रधावि
तेनगवाक्षाद्दृदयेनानीतश्वसनाभ्यन्तरेदृश्यमदृश्यत।विकचकुवलयदामदीर्घयाचदृष्ट्यानिपीतद्रवकयोस्तलेसमलक्ष्यत।सर्वासामेवचतदाताःकन्यकाजांतिर्यक्पश्यंतीजांनंकृतदृलाद
माङ्कचुम्बितयादृष्ट्यानिर्गान्तुकामाद्रवकर्णपूरमधुकरैःसमंवमुखरत्नास्तारकाः।कादम्बरीतुसविभ्रमकृतप्रणामामहाश्वेतयासहपर्यङ्के निषसाद।संसंभ्रमपरिजनोपनीतायांवशायनशि
रोभागनिवेशितायांधवलान्शुकप्रछेदस्पर्शायांहेममयपादाङ्कितायांपीठिकायांचन्द्रापीडःसमुपाविशत्।महाश्वेतानुरोधेनचविदितकादम्वरीचित्ताभिप्रायाःसंवनमुरवन्यस्तहस्तस्ताशब्दनिवार
णसंज्ञाःप्रतीहार्योवेणुरवान्वीणाघोषानगीतध्वनीन्मागधीजयशब्दांश्चसर्वतोनिवारयांचक्रुः।त्वरितपरिजनोपनीतेनसलिलेनकादम्बरीस्वयमुत्थायमहाश्वेतायाश्चरणौप्रक्षाल्योत्तरीयांशुके
नापमृज्यपुनःपर्यङ्कमारुरोह।चंद्रापीडस्यापिकादम्वर्याःसखीन्दृयानुरूपाजीवितनिर्विशेषासर्वविश्रम्भभूमिर्मदलेखेतिनाम्नावदारनिच्छतोपिप्रक्षालितवतीचरणौ।महाश्वेतातुकर्णाभरण

पतेःस्यप्रातःशेकुमीर्यारहकुलिमुद्रामिवनिम्नगांनाभिमंडलीमावर्तिनीमुद्वहंतीत्रिभुवनविजयप्रशस्तिवर्णावलीमिवलिखितांमन्मथेनरोमराजिमंजरीविभ्राणामनःप्रविष्टकर्णपत्त्रप्रतिविम्बेर्न
तिभरखिद्यमानहृदयकरतलप्रेर्यमाणेनेवनिष्पतताममकरकेतुपादपीठेस्तनभरेणाभुग्निता·मधोमुखकर्णाभरणमयूखाभ्यामिवप्रसृताभ्यामममलावण्यजलमृणालिकाभ्यांबाहुभ्यां
नखकिरणाविसरवर्षिणाचमणिकावलयगौरवभ्रमवशात्स्वेदजलधाराजालकमिवमुञ्चताकरयुगलेनसमुद्भासितां·स्तनभाराव नम्यमाननमाननमिवोत्त्रपमपताहारेणोर्ध्वैःकरैर्गृहीत
चिबुकदेशा·मभिनवयौवनपवनक्षोभितस्यरागसागरस्यतरङ्गाभ्यामिवोद्गताभ्यांविद्रुमलतालोहिताभ्यामधराभ्यांरक्तावदातस्वच्छकान्तिनाचमदिरारसपूर्णमाणिक्यशुक्तिसंपुटछवि
नाकपोलयुगलेनरतिपरिवादिनीरत्नकोणवानुणानावंशेनवविराजमानां·गतिप्रसरनिरोधिश्रवणकोपादिवकिंचिदारक्तापाङ्गे·ननिजमुखलक्ष्मीनिवासदुग्धोदधिनालोचनयुगलेनलो
चनमयमिवजीवलोकंकुर्वन्तीमुग्धतामुन्मदयौवनकुंजरमदराजिभ्यांभ्रूलताभ्यांमनःशिलापंकलिखितेनचहरगाविद्धमन्मथहृदयेनेववदनलग्नेनलकविंदुनाविद्योतितललाटमद्रु·मुखघटे
मतालीपत्राभरणामरणमणामयमामुक्तकर्णोत्पलच्युतमधुधारासंदेहकारिणंकर्णपाशदोलायमानपत्त्रमरकतमाणिक्यकुंडलंदधती·पाटलीकृतललाटेनसीमंतचुम्बितचूडामणेः
सरतांशुजालेनमदिरारसेनेवप्रक्षाल्यमानशीर्षकेशकलापां·देहार्धप्रविष्टहरगर्वितगौरीविजिगीषयेवसर्वाङ्गानुप्रविष्टमन्मथदर्शितशोभाप्यविशेषामुरःस्थमाणिपिंतेकलक्ष्मीमुदितनारायणा
वलेपहरणायप्रतिविम्वकैर्निजरूपनीलक्ष्मीशतानीवसृजंतीमुक्तमाङ्कु·निहितैकचंद्रविस्मितहराभिमाननाशायविलासस्मितैश्चंद्रसहस्राणीवदिक्षुक्षिपंतीनिर्दयदग्धैकमन्मथप्र
मथनायरोषेणेवप्रतिहृदयंमन्मथायुतान्युत्पादयंतीरजनिजागरखिन्नस्यपरिचितचक्रमिथुनस्यस्वसुंक्रीडानदिकासुकमलपलिवालुकाभिर्वालपुलिनानिकारयंतीपरिजनन्नू
रकप्रस्थितंदुर्लभंचहंसमिथुनंमृणालनिगडकेनबधानेतिहंसपालीमादिशंतीमाभरणमरकतमयखांक्षिहनेहरिणप्रावकायसरवीश्रवणादपनीयपवाङ्कुरप्रसवंप्रयच्छंती·मा

का·द· श्वेन दत्तो दासजनस्त्वात्मानमिव प्रतिग्राहयंती अद्य प्रभृति भवतो हृदयेवर्तनद्गतिर्जीवितमिव स्वायर्पयंती ताम्बूलमदात्। आकर्षंती च करकिसलयं भुजलतानुसारेण स्पर्शोत्कम्पागतमनङ्गेण
९९ इभित्रमर्थ्यंस्तरस्यमिव यतितमपि रत्नवलयं नाज्ञासीत्। गृहीत्वा परं ताम्बूलं महाश्वेतायै प्रायच्छत्। अथ सहसैव स्खलितगतिस्त्रिवर्णरागमिन्द्रायुधमिव कुररीरुतं कंठेन वहन्ताविद्रुमाङ्कुरेणानु
कारिणा चंचुपुटेन मरकतद्युतिपक्षतिना मंथरगतेन शुकेनानुबध्यमाना कुसुमकेसरपिञ्जरतया चरणयुगलस्य चम्पककलिकाकारतया मुखस्य कुवलयदलतया च पक्षद्युतीनां कुसु
ममयीवागत्य सारिका सक्रोधमवादीत्। भर्तृदारिके कादम्बरि कस्मात्र निवारयस्येनमलीकसुभगाभिमानिनमतिदुर्विनीतं मामनुबध्नंतं विहङ्गापसदं। यदि मामनेन परिभूयमानामु
पेक्षसे ततो ऽहं नियतमात्मानमुत्सृजामि सत्यं शपामि ते पादपद्मं जस्पर्शेनेत्येवमभिहिता च तया कादम्बरी स्मितमकरोत्। अविदितवृत्तान्ता तु महाश्वेता किमियं वदतीति मदलेखामपृ
च्छत्। सा वाकथयदेषा भर्तृदारिकायाः सखी कादम्बर्याः लवलीति नाम्ना सारिकेति परिहासनाम्नः शुकस्य भर्तृदारिकयैव पाणिग्रहणपूर्वकं जायापदं ग्राहिता। अद्य चानया प्रत्युषसि
कादम्बर्यास्ताम्बूलकरङ्कवाहिनीमिमां तरलिकामेकाकिनीं किमपि पाठयन्नेष दृष्टो यतस्ततः प्रभृति संजातेर्ष्या विराङ्मुखी नैनमुपसर्पति नालपति न स्पृशति न विलोकयति सर्वाभिरस्मा
भिः प्रसाद्यमानापि न प्रसीदतीत्येतदाकर्ण्य स्फुरत्स्फुरितकपोलोदरश्चंद्रापीडो मंदं मंदं विहस्याब्रवीत्। अस्त्येषा कथा श्रूयते श्वेतराजकुले कर्णपरम्परया परिजनोऽप्येवं मंत्रयते बहिर
पि जनाः कथयंत्येवं दिगंतरेष्वपि यथायमालापो वर्तते एवास्माभिरप्येतदाकर्णितमेव यथा किल देव्याः कादम्बर्यास्ताम्बूलदायिनीं तरलिकां कामयमानः परिहासनामा शुको मदनपरवशो ग
तान्यपि दिनानि न वेत्तीति तदयमास्तां तावदुद्दामवारः परित्यज्य निजकलत्रो निस्त्रपो ऽनया सह देव्याः कादम्बर्याः कथमेतद्युक्तं यन्न निवारयतीमां चपलां दुष्टदासीं मयवा देव्यापि कश्चि
न्नैव निसिद्धता प्रथममेव इमां वराकीं कालिंदीमीदृशाय दुर्विनीताय विहंगाय प्रयच्छंत्या किमिदानीमियं करोतु यदेतत्सापत्न्यकरणं नारीणां प्रधानं कोपकारणं। अग्रणीर्विरागहेतुः परं

परिभवस्थानं· इयमेव केवलमतिधीरा यदनयानेन रोर्भाग्यगारिमद्या तातवैराग्यया विषं वा नास्वादितमनलो वा नासादितोऽनशनं वा नाङ्गीकृतं न ह्येवमपरमास्ति योषितां लाघिमनः का
रणं· यदि चेयमीदृशेऽथ पश्येनुनीयमानानेन प्रत्यासपनिभेष्यति तदाधिगिमाम लमनया दूरतो वर्जनीयेयमभिभवनिस्पाकरनां पुनरालाय पिष्यति को वावलोकयिष्यति को वास्याना
मग्रहीष्यतीत्येवमभिहितवति तस्मिन्सर्वास्ताः सह कादम्बर्या क्रीडालापभाषिता जहसुरङ्गनाः। परिहासस्तु तस्य नर्मभाषितमाकर्ण्य जगाद। धूर्त राजपुत्र निपुणोऽयं न त्वया येन वालोऽना
पि प्रतारयितुं शक्यते एषापि बुध्यते एतावतीर्वक्रोक्तीरियमपि जानात्येव परिहासजल्पितानि· अस्या अपि राजकुलसम्पर्कचतुरा मतिर्विरम्यतामभूमिरेषा भुजंगभंगिभाषितानां
मियमेव हि वेत्ति मम स्नुभाषिणी काले च कारणं च प्रमाणं च विषयं च प्रस्तावं च कोपप्रसादयोरिति। अत्रान्तरे चागत्य कंचुकी महाश्वेतामवोचदायुष्मति देवश्चित्ररथो देवी च मदिरा त्वां द्रष्टु
माह्वयतः इत्येवमभिहिता च गन्तुकामा महाश्वेता चंद्रापीडः क्वास्तामिति कादम्बरीमपृच्छत्। अथ सा तु पर्याप्तमनेकस्त्रीसहस्रहृदयावस्थानेनानेनेति मनसा विहस्य प्रकाशमवदत्। सखि महा
श्वेते किं त्वमभिदधासि दृष्टो न दारभ्य शरीरस्याप्ययमेव प्रभुः किमुत भवनस्य परिजनस्य वा यत्रास्मै रोचते प्रियसखीहृदयाय वा तत्रायमास्ताम्। तच्छ्रुत्वा महाश्वेतावदत्। अत्रैव त्वत्प्रासा
दसमीपवर्तिनि प्रमदवने क्रीडापर्वतमणिवेश्मन्यास्तामित्यभिधाय गंधर्वराजं द्रष्टुमयासीत्। चंद्रापीडोऽपि तथैव सह निर्गत्य विनोदार्थं वीणावादिनीभिश्च वेणुवाद्यनिपुणाभिश्च गीतक
लाकुशलाभिश्च दुरोदरक्रीडारागिणीभिश्चाष्टापदव्यनुरागिभिश्चित्रकर्मकुशलाभिश्च सुभाषितपाठिकाभिश्च कादम्बरीसमादिष्टप्रतीहारीभिश्च कामिनीभिरनुगम्यमानः पूर्वदृष्टेन के
यूरकेणोपदिश्यमानमार्गः क्रीडापर्वतमणिमंदिरमगात्। गते च तस्मिन्गंधर्वराजपुत्री विसर्ज्य सकलं सखीजनं च परिमितपरिचारिकाभिरनुगम्यमाना प्रासादमारुरोह। तत्र शयनीये
निपत्य दूरस्थिताभिर्विनयाविष्टाभिः परिचारिकाभिर्विनोद्यमाना कुतोऽपि प्रत्यागतचेतना चैकाकिनी तस्मिन्काले चपलेके किमिदमारब्धमिति निगृहीतेव लज्जया गंधर्वराजपुत्रि कथमेतद्युक्त

का·द· मित्युपालब्धेव विनयेनायमसावुत्पन्नो बालभावः क्वगतस्त्वयेत्युपहसितेव मुग्धतयास्वैरिणि मा कुरु पदे पदे एकाकिन्यविनयमित्यामन्त्रितेव कुमारभावेनाभिनुनायं कुलकन्यकानां क्रमः दूतिगर्हितेव महत्त्वेन दुर्विनीतेर ह्याविनयमिति तर्जितेवाचारेण मूढे निग्रहयतांमदेन लघुतांनीतासीत्यनुशासितेवाभिजात्येन कुतस्तवेयं तरलतेति धिक्कृतेव धैर्येण स्वच्छंदचारिणि अप्रमाणीकृतोहं त्वयेति निन्दितेव कुलस्थित्यात्यति गुर्वी

७· लज्जामुवाह। सममिजनयंदेव मगारिगतसर्वशङ्क यातरलहृदयतां दर्शयंत्या घमयाकिं कृतमिदं मोहांधयातथा हृदयस्थ एवायमतिसाहसिकयामयानशङ्कितं लघुहृदयामां कलयिष्यतीति निर्ही कयानाकलितं कास्यापि चित्तज्ञानिरितिमूढयानपरीक्षितं दर्शनानुरक्ताहमस्य नेति वातरलतयानकृतो विचारक्रमः प्रत्याख्यानवैलक्ष्यान्नभीतं गुरुजनात्त्रस्तं लोकापवादान्नोद्विग्नं तथाच महाश्वेता दुःखितेति निर्दाक्षिण्यया नापेक्षितमासन्नवर्तिसखीजनोप्युपलक्षयतीति मंदयानलक्षितं पार्श्वस्थितः परिजनः पश्यतीति नष्टचेतनया नदृष्टं स्थूलबुद्धयोपि जादृशीं विनयच्युतिं विभावयेयुः किमुतानुभूतमदनवृत्तान्ता महाश्वेता। सकलकलाकुशलाः सख्यो वा राजकुलसंचारचतुरो वानित्यमिङ्गितज्ञः परिजनः दृष्टचेष्टितानिपुणतरदृष्टयोजनयुवदासः सर्वथाहृतास्मिमन्दपुण्या मरणंमे श्रेयोनलज्जाकरं जीवितं श्रुत्वैतद्वृत्तान्तं किं वक्ष्यत्यम्बातातोवा गंधर्वलोको वा। किं करोमि कोत्र प्रतीकारः केनोपायेनस्खलितमिदं प्रच्छादयामि कस्यवा चापलमिदमेतेषां दुर्विनीतानामिन्द्रि याणां कथयामि धक्वानेनदग्धहृदयेन नखलुज्ञाना मिरहीनागच्छामि तथामहाश्वेताव्यतिकरेणप्रतिज्ञाकृता तथा प्रियसखीनां पुरो मंत्रितं। तथा चकेयूरकस्य हस्ते संदिष्टं नखलुज्ञाना मिकिंर भागिनी शठविधिनोहृत मन्मथेनवा एकेनापुण्यसंचयेन मम सुहृत्केनवान्येनकेनाप्यमानीतो मम विप्रलंभकश्चन्द्रापीडः कोपिवानकदाचिद्दृष्टोनानुभूतो नच श्रुतोनचिन्तितो नोप्रेक्षि तोमां विडम्बयितुमुपनतो यस्यदर्शनमात्रेणैव संयम्य दत्तेवेन्द्रियैः शरपंजरेणेव समर्पितेव मन्मथेन दासीकृत्योपनीतेवानुरागेण निर्यातितेव रागहीनमूल्येन गुणगणेन विक्रीतेव हृदयेनो पकरणीभूतास्मि नमेकार्यं तेनेति सत्यामिवसंकल्पमकरोत्। कृतसंकल्पायाच गतेनमिथ्याविनीते परिमयानकृत्यमेवगच्छामीति हृदयोत्कंपचलितेनपरिहसितेव चंद्रापीडेनतत्परित्यागसंकल्प

प्रभावर्धिष्णुपयाहः देशेसप्रेमपाणिनास्पृशन्तीमधुकरभरपर्यस्तं वकर्णावतंसमुन्नेपयंती चामरपवनविक्षिप्तियर्थस्तालकबल्लरीमनुष्णाञ्जमानाकादम्बरीमनामयं पप्रच्छ। सातु सखीप्रेम्णा गृहनिवासेनकृतापराधेवानामयेनैवलज्जमानाकृच्छ्रात्किंकुशलमाचचक्षे। समुपजातशोकापितस्मिन्काले महाश्वेतामुखनिरीक्षणतत्परापि मुहुर्मुहुरपाङ्ग विक्षेपप्रचलिततरलतर तारकासारोदरं चक्षुर्मरकतवायेन भगवताकुसुमधन्वनाबलान्नीयमानं चंद्रापीडपीडनयैवनशशाकनिवारयितुं तेनैवचक्षणेननेनासन्नसखीकपोलसंक्रान्तेनेर्ष्यारोमाञ्चभिद्यमानकुचनखप्र तिबिम्बेनविरहव्यथास्वेदार्द्रवक्षःस्थलचरितशालभञ्जिकाप्रतिमेनसपत्नीरोषात्प्रियतोरोर्भग्यशोकमानं दर्जनतातिरोहितेनांधतागुः स्वममभवत्। सामुहूर्तोपगमेचताम्बूलदानोद्यतां महाश्वे तामभाषत। सखिकादम्बरिसम्प्रतिसर्वाभिरेमेवास्माभिरभिनवागतश्चन्द्रापीड आराधनीयस्तदस्मैतावद्दीयतामित्युक्ता च किञ्चिद्विवर्तितावननमितमुखीप्राने त्र्यञ्जक्रमिव प्रियसखिलज्जेह मनुपजातपरिचयात्प्रागल्भ्येनानेनगृह्यताम् त्वमेवास्मै प्रयच्छेत्युवाचतां। पुनः पुनरभिधीयमाना च तयाकथमपि ग्राम्येव विशादानाभिमुखं प्रजल्पन्त्ये महाश्वेतामुखादनाकृष्टदृष्टिरेखवेपमाना द्वयविषमुकुलितलोचनास्थूलं स्थूलं निश्वसंती निजप्रहारप्रहारमूर्छितामन्मथेनस्नपितेवस्वेदजलविसरैः स्वेदजलाविसरनिमज्जनभयेनचहस्तावलम्बनमिवयाचमानासाध्वसपरवशाय तामीतिललितमिव कृतप्रयत्नाप्रसारयामासताम्बूलगर्भं हस्तपल्लवं। चंद्रापीडस्तु जयकुञ्जरकुंभस्थलास्फालनसंक्रान्तसिन्दूरमिवस्वभावपाटलं धनुर्गुणाकर्षणकृतकिणश्यामलं कचग्रहाकृष्टारिदारेलक्ष्मीलोचनपरामर्शान्लग्नाञ्जनबिन्दुमिवविसर्पन्नखकिरणतया तिरभसेन प्रधाविताभिरिवविवर्धिताभिरिव प्रहसिताभिरिवाङ्गुलीभिरुपेतंस्पर्शलोभा दिवतत्कालकृतसन्निवेशाः सरागाः पंचापीन्द्रियस्त्रीरपराङ्गुलीरुद्वहंतंप्रसारितवान्पाणिम्। तत्कालविलासदर्शनकुतूहलिभिरिवकुतोप्यागत्यसर्वरसैरधिष्ठिता तेनाति बद्ध लक्ष्मप्रसारितेन चंद्रापीडहस्तान्वेषणायेवपुरः प्रवर्तितनखांशुनिवहेनवेपथुवशिनवलयावलीवाचालेनसंभाषणमिवकुर्वताहस्तेनस्वेदसलिलपातपूर्वकंग्रहस्तामयं प्रन्म

का०द० मम्प्रार्थितानुरूपो मन्मथः प्रकटीकरिष्यति। स एवार्थोऽस्यापस्य शेनाभविष्यतीत्यवधार्योत्थायोपविश्य वनाभिः कन्यकाभिः सह ह्रीदर्पैश्च विपंचीवीणावाद्येषु पाणविकेषु स्वरसंदेहविवादेषु सुभा
७१ षितगोष्ठीभिश्चान्यैर्नैर्नैरालापैः सुकुमारैः कलाविलासैः क्रीडन्नासांचक्रे। मुहूर्तं चास्थित्वा निर्गम्योपवनालोकनकुतूहलाक्षिप्तचित्तः क्रीडापर्वतशिखरमानुरोह। कादम्बरी तु तं दृष्ट्वाचिरयतीति महाश्वेतापाः
किलवर्त्मावलोकयितुं विमुच्यतां गवाक्षमनंगाक्षिप्तचित्ता सौधस्योपरितनं शिखरमारुरोह। तत्र च विरलपरिजना सकलशशिमंडलपांडुरेणातपत्रेणोद्धेमदंडेन निवार्यमाणातपा चचतुर्भिर्वालव्यजनैश्च
फेनपुंविभिरुद्धूयमानैरुपवीज्यमाना शिरीषकुसुमगंधलुब्धैर्भ्रमता भ्रमरकुलेन दिवापि नीलावगुंठनेनेव चंद्रापीडाभिसरणवेषाभ्यासं कुर्वती मुहुश्चामरशिखां समासज्य मुहुः छत्रदंडमवल
म्ब्य मुहुस्तमालिकास्कंधे करौ विन्यस्य मुहुर्मदलेखांपरिषज्य मुहुः परिजनान्तरितसकलदेहा नेत्रत्रिभागेन मुहुराकलितत्रिवली चलया परिवृत्य मुहुः प्रतीहारीवेत्रलताशिखरे कपोलं नि
धाय मुहुर्निश्चलकरविधृतामथ रपत्रवीटिकां च। निवेश्य मुहुरुत्कीर्णकर्णोत्पलप्रहारपलायमानपरिजनानुसरणादलकतिपयपदाविहसन्ती विलोकयंतीति नेन चाविलोकमानामहात्रमपिकालमति
क्रान्तं नाज्ञासीत्। आरुरोह च प्रतीहार्या निवेदितमहाश्वेताप्रत्यागमना [redacted] तस्मादवततार स्नानादिसुमंदारम्भमहाश्वेतानुरोधेन दिवसव्यापारमकरोत्। चंद्रापीडोऽपि तस्मादवतीर्य
प्रथमविसर्जितेनैव कादम्बरीपरिजनेन निर्वर्तितस्नानविधिर्निरूपहृतशिलामिमतार्चितदेवतः क्रीडापर्वतक एव सर्वमाहाराह्निकमहः कर्म चक्रे। क्रमेण च कृताहारः क्रीडापर्वतकप्राग्भागभाजि मनोहा
रिणि हारीतहारिणि शिरोमंथफेनपीक्शासारे सीरायुधहूलभयनिश्चलकालिन्दीजलत्विषि तरुणीचरणालक्तकशोणाशोकचितिकुसुमरजः सिकतिलतले लतामंडपोपगूढे शिखंडिताण्डवसंगीत
गृहे मरकतशिलातलेसमुपविष्टो दृष्टवान् सहसैवातिबहलधाम्ना धवलेनालोकेन जलेनेव निर्वाप्यमानं दिवसं। मृणालवलयेनेव पीयमानमातपं। क्षीरोदेनेव प्लाव्यमानां महीं। चंदनरसवर्षेणेव
सिच्यमानानाशाद्विग्गजान्सुधयेव विलिप्यमानममम्बरतलं। आसीच्चास्य मनसि किं मुखलुभगवानोषधिपतिरकांड एव धीतांशुरुदितो भवेदुत पंत्रविक्षेपविशीर्यमाणैः पांडुरधारासहस्त्राणि धारागृहाणि

मुक्तान्याहोस्विदनिलविकीर्यमाणाः शीकरनयववलितभुवनाम्बरसिंधुधरानलमवतीर्णाकुतूहलाद्यालोकानुसारप्रहितचक्षुरद्राक्षीत्। अनल्पकन्यकाकदंबपरिवृतां ध्रियमाणधवलातपत्रांउद्
यमानचामरयुगां कादम्बरीप्रतीहार्या वामपाणिना वेत्रलतागर्भेणार्द्रवस्त्रशकलावच्छन्नमुखं चंदनानुलेपनसनाथं नारिकेलमुद्वहन्त्या दक्षिणकरेण दत्तहस्तावलंबां केयूरकेण च निश्वासहा
र्येनिर्मोकप्युचिनी धौतेनैकल्पलतादुकूले दधतानिवेद्यमानमार्गामालतीकुसुमदामाधिष्ठितरैकेनलपावनमाक्षिकपानुगम्यमानामागच्छंतीं महाश्वेतां तस्याश्च समीपे तरलिकातया च सितांशुकोपच्छदपट
लगृहीतं धवलताकारणमिव क्षीरोदस्य सहभुवं मृणालदंडमिव नारायणनाभिपुंडरीकस्य। मन्दरक्षोभविक्षिप्तमिवामृतफेनपिंडनिकरं वासुकिनिर्मोकमिव मंथनश्रमोक्षिप्तं हासमिव श्रियः कुलगृहवि
योगगलितं मंदरमथनविस्तंभितशेषशशिकलाखंडसंचयमिव संहृतं प्रतिमाताराणामिव जलादुद्धृतं दिग्गजकरशीकरासारमिव पुंजीभूतं नक्षत्रमालाभरणमिव मदनद्विपस्य शरन्मेघशकलैः
रिवकल्पितं कादम्बरीरूपप्रव्रीडितमुनिजनहृदयैरिव निर्मितं गुहमिव सर्वरत्नानां यशोराशिमिवैकत्रचरितं प्रतिपक्षमिव चंद्रमसः जीवितमिव ज्योत्स्नायाः लक्ष्मीहृदयमिव नलिनी
दलगलज्जलबिंदुर्विलासतरलं उत्कंठितमृणालवलयधवलं केदारकच्छेदिनमिव च नमुक्तारूनिवहधवलितदिङ्मुखं मंदाकिनीप्रवाहमिव सुरयुवतिकुचपरिमलवाहिनं प्रभावर्षिणमतितार
हारं दृष्ट्वा च यमस्य चंद्रापीडश्चंद्रातपद्युतिमुषोधवलिम्नः कारणमितिनिमनसा निश्चित्य दूरादेव प्रत्युत्थानादिना समुपचितोपचारक्रमेण मदलेखामापतंतीं जग्राह। सा तु तस्मिन्नेव मरकत
ग्रावणि मुहूर्तमुपविश्य स्वयमुत्थापनेन चंदनांगरागेणानुलिप्य तेदूर्चदुकूले परिधाय तेश्च मालतीकुसुमदामभिरारचितशेखरं कृत्वा तं हारमादाय चंद्रापीडमुवाच। कुमार न बेयमय
हृष्टिताहंकारकान्तापेशलताप्रीतिपरवशं जनं कमिव न कारयति। प्रश्रयस्व दत्रात्यवकाशमेवं विधानामनया चारुत्मा कस्यासि न जीवितस्वामी। अनेन च कारणा विष्ठजवात्सल्येन चरि
तेन कस्य न बंधकलमध्यारोपयसि। एषा च ते प्रकृतिमधुं राप्यवचःतिः कस्य न च यस्मतामुत्पादयति। कं वानन्यमाश्वासयत्यमीस्वभावस्ला। कुमार रजयो भवद्गुणाः। त्वन्मूर्तिरेवात्रोपालंभमर्ह

का॰८ ति·यथाप्रथमदर्शनएवविस्रंभमुपजनयति·तथाह्यलब्धविशेषकलंभुवनप्रथितमप्यात्मानंसर्वमिवानुचितमिवाभाति·संभाषणमथधःकरणमिवापतति·आदरोपिप्रभुताभिमानमिवानु
७२ मापयति·स्तुतिरप्यौत्सुक्यमिवसूचयति·उपचारोपिचापलतामिवप्रकाशयति·प्रीतिरप्युन्मत्ततामिवख्यापयति·विज्ञापनापिप्रागल्भ्यमिवज्ञापयते·सेवापिचापलमिवदर्शयते·दा
नमपिपरिभवइवभवति·अपिचस्वयंगृहीतहृदयायकिंदीयतेजीवितेश्वराय·किंप्रतिपाद्यतेप्रथमकृतागमनमहोपकारस्य·कातेप्रत्युपक्रियापादर्शनदत्तजीवितफलस्यःसफलमागमनंके
नतेक्रियते·प्रश्रायितांचानेनव्यपदेशेनदर्शयतिकादम्बरीलविभवं·अप्रतिपाद्याद्यप्रियस्यतास्मैजननिभवान्तां·आर्त्तामावद्विभवोभवात्परसस्दास्पमङ्गीकुर्वाणानाकार्यकारिणीतिनियुज्यते·
दत्तात्मानमपिवंचितानभवतिजीवितमथर्थयिसानयश्चानयतेप्रणयिजनप्रत्याख्यानपराङ्मुखीचदाक्षिण्यपरवतीमहत्ताशंसी·नचमादृशीभवतियाचमानानांयादृशीददतांलज्जा·यत्तुसत्य
ममुनायतिकरेणकृतापराधमिवलब्धात्मानमवगच्छतिकादम्बरी·तदयममृतमथनसमुद्भूतानांसर्वरत्नानामेकशेषइतिशेषनामाहारोयममुनैवदेहेनावहुमतोभगवतांमर्सायत्यागद्मुपगा
तायंप्रचेतसेदत्तःपाश्रमतापिगंधर्वराजायगंधर्वराजायगंधर्वराजेनापिकादंबर्यैःतयापिचद्युस्यानुरूपमाभरणस्येतिविभावयंत्या·नभःस्थलमेवोचितंसुधासूतोभामनरेत्यवधार्यानुप्रेषितः·यद्यपि
निजगुणगणाभरणभूषिताङ्गःपयथोभवादृशाःक्लेशहेतुमितरजनबहुमतमाभरणमारमहे·पुनारोपयंति·तथापिकादम्बरीप्रीतिरत्रकारणं·किंनकृतमुरसिशिलाशकलेकौस्तुभाभिधानेलक्ष्म्याःस
हृतमितिबहुमानमाविष्कुर्वताभगवताशार्ङ्गपाणिना·नचनारायणोत्रभवंतमतिरिच्यतेनापिकौस्तुभमणिरप्युनापिगुणलवेनशेषमतिरोते·नचापिकादम्बरीमाकाशनुकृतिकलयापिलक्ष्मीस्तुल
नुमल·मर्नोर्हतीयामिमंबहुमानंलंतो·नचाभूमिरेषाप्रीतिप्रसरस्य·नियतंभवताभग्नप्रणयामहाश्वेतामुपालम्भसहस्रैःखेदयिष्यत्यात्मानमुत्स्रक्ष्यति·अतएवमहाश्वेतातरलिकामयीमंहाश्मादा
यतत्सकाशंप्रेषितवती·तयापिकुमारस्यरागहृदियमेवनस्रस्तुमर्हाभोगेनमनसापिकार्यः·कादम्बर्याःप्रथमप्रसादअप्रसरभंगदुःखातारचक्रमिवचामीकरवक्षस्तटेतंतस्यवक्षस्थलेवबंधा·चंद्रापीडस्तुवि

समकालप्रस्थितेनकंठलग्नेनएवजीवितेना·विशेषतस्तुपुनरपिप्रक्षालितलोचनयादृश्यतापसौजनःप्रत्याख्यानयोग्योनवेतितत्कालागतेनाभिहितेवबाष्पेणापनयामितेसहासुभिर्दुर्वारबलेपमिति
निर्भर्त्सितेवमनोभुवा·पुनरपितथैवचंद्रापीडाभिमुखहृदयावभूवान्तरेचमस्तमितप्रतिसमाधायनवलावलानप्रमावेशेनास्वतंत्रीकृताप्रवशेवोत्थायजालवातायनेनजनमेवक्रीडापर्वतमवलोकयंत्य
तिष्ठत्।तत्रस्थाचसातमानन्दजलव्यवधानाद्विद्वेषस्मात्दर्शनचक्षुषा·अङ्गुलीगलितस्वेदपरामर्शभीतेवचित्रयालिलेख·नचचित्रतूलिकयारोमाञ्चतिरोधानशंकितेवहृदयेनालिलिंगु
नवससा·तत्संगमकालातियातात्संशुर्स्तेषमनोगमापनियुक्तवतीजयपरिजनं।चंद्रापीडोपिप्रविश्यस्कंधावारंस्वहृदयमिवद्वितीयंमणिगृहं·शिलातलचरणयुगलस्ताभिर्यथाविशेषमुभयभागेमूपविष्टाभिः
कन्यकाभिःपरिवृतोदोलायमानेनचेतसाचिंतांविवेश।किंतावदस्यागंधर्वराजदुहितुःकादम्बर्याःसहभुवएतेविलासाहृवेदग्धाःसकललोकहृदयहारिणःआहोस्विदनाश्रितप्रसंगेनभगवता
मकरकेतुनामयिनियुक्तायेनभासास्रेणसरागेणाकूणितत्रिभागेनहृदयानःपतत्स्मरशरकुसुमरजोरूषितेनेवचक्षुषातिर्यग्विलोकयति।मद्विलोकितावधवलेनस्मितालोकेनदुकूलेनेवलज्जा
मात्मानमारणोति·मद्वक्त्राविवर्तमानवदनाचप्रतिबिम्बप्रवेशलोभेनेवकपोलदर्पणमर्पयति·मद्वकाप्रागापिनोहृदयस्यप्रथमाविनयलेखामिवकरनुखेणापयनांक्षलिखति·मत्तांबूलवी
टिकोपनयनखेदविफलेनकरकौत्पलभ्रमभ्रमरद्वन्द्वेनकरतलेनखिन्नंमुखमिवगृहीततमालपल्लवेनेववीजयति।पुनश्चाचिंतयत्।प्रायेणामानुष्यकसुलभालघुतामिथ्यासंकल्पसहस्रैरेवमां
विप्रलम्भतेलुप्तविवेकोयौवनमदोमदनोवा·पतत्तिमिराहतेवपूनांदृष्टिरल्पमपिकलुषंमहत्पश्यति·स्नेहलवोपिवारिणीवयौवनमदेनदूरंविस्तार्यते·स्वयमुत्पादितानेकविकल्पाशताकुलाकवि
मतिरिवतरलतानकिंचित्रौत्प्रेक्षते·निपुणमन्मथगृहीताजतरणाचित्रवृत्तिर्नकिंचिन्नालिखति।संजातनूपाभिमानाकुलदृष्टेवात्मसंभावनानकिंचिन्नात्मानमर्पयतिस्वप्नदृष्टानतुभूतमपिमनो
रथोदर्शयति·इंद्रजालपिच्छिकेवासंभाव्यमपिप्रत्याशापुरःस्थापयति।भूयश्चचिन्तितवान्·किमनेनव्यर्थेवमनसाखेदितेनयदिसत्यमेवेयंधवलेक्षणामय्येवंजातवृत्तिरसदाहविज्ञास्यति

का॰द॰ नश्रीसमागमाभ्यागमिरेवानुरागिणीभिःसहैवदीधितिभिरदर्शनतामुपगतेभगवतिगभस्तिमालिनि·तत्कालविजृंभितेनचक्रांगीहृदयरागरससागरेणेवापूरितेसंध्यारागेणजीवलोकेकुसुमायुधानलद
७३ ह्यमानचक्रवाकहृदयसहस्रधूमरेखजनितमानिनीनयनवारिणिविकीर्यमाणेतरुणतमालत्विषितिमिरे·दिक्षुविकीर्णशीकरशारदश्वेतायमानतारागणेगगनेजातेजातायां
चादर्शनक्षमायांवेलायांसौधशिखरादवततारकादम्बरी।क्रीडापर्वतकनितम्बाच्चचंद्रापीडः।ततोचिरादिवगृहीतपादःप्रसाद्यमानइवकुमुदिनीभिःकलुषमुखीःकुपिताइवप्रसादयन्ना
शाः·प्रवेशार्थंकथयेवपरिहरन्स्फुटाःकमलिनीः·लांछनच्छलेननिशामिवहृदयेनसमुद्वहन्·रोहिणीचरणालक्तकरसमिवोदयरागंदधानस्तिमिरनीलाम्बरांदिवमभिसारिका
मिवोपसर्पन्नतिबहलभक्तयाविकिरन्निवसौभाग्यमुदगाद्भगवानीक्षणोत्सवःसुधासूतिः।उद्गतेचकुसुमायुधाधिराज्यैकातपत्रेकुमुदिनीवधूवरे·विभावरीविलासदन्तपत्रेश्वेतभा
नौधधवलितदिशि·दन्तादिवोत्कीर्णेभुवनेचंद्रापीडश्चंद्रातपनिरंतरतयेवकुमुदमय्यादिवगृहकुमुदिन्याःकल्लोलधौतसुधाधवलसोपानेनतनुतरंगतालवृंतवाततवाहिनिसुप्तहंसमिथुनेविरहवाचालच
क्रवाकयुगलेतीरेकुमुदवनावलीभिःपर्यन्तलिखितयन्त्रलतमण्डपलासिंदुवारदामोपहारंहरिचंदनरसैःप्रक्षालितंकादम्बरीपरिजनोपस्तीर्णमुक्ताशिलापट्टं·चंद्रशीतलमधिशिशये·तत्रस्थस्यचा
स्यागत्याकथयत्केयूरकोदेवीकादम्बरीदेवंद्रष्टुमागतेति।अथसंभ्रममुत्थायागच्छन्तीमस्यसखीजनपरिवृतामपनीताशेषराजचिह्नाभिरामेकावलीमात्राभरणामच्छाच्छेनचंदनरसेनधवली
कृततनुलतामेककर्णावसक्तरत्नकर्णपत्राभिरुकलाकलिकाकोमलंकर्णपूरीकृतंकुमुदकलिंदधानां·ज्योत्स्नाम्बुधिविनीकल्पद्रुमरकुलेचिभ्रन्तीतत्कालरमणीयेनवेषेणसाक्षादिवचंद्रोदयदेवताम
दलेखयापादनहस्तावलम्बांकादम्बरीमपश्यत्।आगत्यचप्रीतिपेशलंदर्शयन्तीप्राज्ञैतेवपरिजनोचितेभूतलेसमुपाविशत्।चंद्रापीडोपिकुमाराध्यासितांशिलातलमेवेत्यसकृदनुवध्यमानोपिमदलेख
यामूमिमेवाभजत्।सर्वासुचासीनासुमुहूर्तमिवस्थित्वाचकुमुपचक्रमेचंद्रापीडः·देविदृष्टिमात्रप्रतीतेदासजनेसंभाषणादिकस्यापिप्रसादस्यनास्त्यवकाशः·किमुतैतावतोनुग्रहस्य·नखलुचिंत

यत्रापिनिपुणंजमात्मनोगुणलवमालोकयामि·यस्यायमनुरूपोनुग्रहातिरेकोतिसरलातेवेयमपगताभिमानमधुरासुजनता·यद्भिनवसेवकजनेयेयमनुरूध्यते·प्रायेणमामुपचारहार्यमदक्षि
णंदेवीमन्यते·धन्यःखलुपरिजनस्तेयस्योपरिनियंत्रणास्यात्·आज्ञासंविभागकरणोचितेभृत्यजनेकएवादरः।परोपकारोपकरणंशरीरं·तृणलवलघुचजीवितं·अपत्रपेत्वत्प्रतिपत्तिभिरु
पायनीकर्तुमागतास्तेवयमेतेशरीरभिदमेतज्जीवितमेतानीन्द्रियाणिएतेषामन्यतरद्दारोपयपरिग्रहेणगरीयस्त्वमिति।अथैवंवादिनोस्यवचनमाक्षिप्यमदलेखाससस्मितमवादीत्।कुमार
भवत्वतियंत्रणयाखिद्यतेसखीखलुकादम्बरीकिमर्थमेवमुच्यतेसर्वमिदजनेणापिवचनमनयापरिगृहीतंकिंपुनरमुनोपचारफल्गुनावचसासंदेहदोलामारोप्यतइति·स्थित्वाचकंचित्कालंक
तेप्रस्तावात्कथंराजातारापीडः·कथंदेवीविलासवतीकथमार्यःशुकनासःकीदृशीचोज्जयिनीकियदध्वनिसाकीदृग्भारतंवर्षरमणीयोवामर्त्यलोकइत्यशेषंपप्रच्छ।एवंविधाभिश्चकथाभिःसुचिरंस्थि
त्वोत्थायकादम्बरीकेयूरकंचंद्रापीडसमीपशायिनंसमादिश्यपरिजनंचशयनसौधशिखरमारुरोह।तत्रचसितदुकूलवितानतलास्तीर्णशयनीयमलंचकार·चंद्रापीडोपितस्मिन्नेवशिलातलेनिर
भिमानतामभिरूपतामतिगम्भीरतांचकादम्बर्यानिष्कारणवत्सलतांचमहाश्वेतायाःसुजनतांचमदलेखायामहानुभावतांचपरिजनस्यातिसमृद्धिंचगंधर्वराजलोकस्यरम्यतांचकिम्पुरुषदे
शस्यमनसाभावयन्केयूरकेणसंवाह्यमानचरणःक्षणादिवस्वापंस्थापितवान्।अथक्रमेणकादम्बरीदर्शनप्रजागरखिन्नःसुप्तमिवतालतमालतालीकदलीकंदलिनीप्रविरलकल्लोलानिलापीत
लांवेलावनराजिमवततारतारापतिः।अभ्यर्णविरहविक्लवस्यचकामिनीजनस्यानिश्वासितैरिवविश्लिष्टैर्म्लानिमनीयतचंद्रिका।चंद्रापीडविलोकनानुरूपमदेनेवकुमुदवनोदरनिशायंकजेषुनिपपात
लक्ष्मीः।क्षणदापगमेवस्त्रस्तकामिनीकर्णोत्पलप्रहाराणामुत्कण्ठितेष्विवक्षामतांव्रजत्सुरूपांडुतनुषुवासगृहप्रदीपेष्वनवरतशरक्षेपखिन्नानङ्ग·निश्वासविभ्रमेषुवहत्सुलताकुसुमपरिमलेषु
प्रभातमातरिश्वसुमंदरशिगिरिलतागहनगहनानिचभियेवभजतोमनुष्योरियोपसुप्तविनीशुगारकासु·क्रमेणचसमुद्गतेचक्रवाकहृदयानिवाससत्यानुरागमिवलोहितंमंडलमुद्वहतिसवितरिप्रिलात

का॰ द॰ दादुत्थाय प्रक्षालितमुखकमलः कृतसंध्यानमस्कृतिर्गृहीतताम्बूलः केयूरक विलोक य देवी कादम्बरी प्रबुद्धा न वा क्व वा तिष्ठतीत्यवोचत्। गतप्रतिनिवृत्तेन च तेन गान्धर्वराजतनयामालोकयितुमाजगाम। ददर्श च धवलम

७४ स्रक्सारिकाभिरक्षमालिकापरिवर्तनप्रचलकरतलाभिः पाशुपतव्रतधारिणीभिर्धातुरागारुणाम्बराभिश्च परिव्राजिकाभिः परिणततालफलवल्कललोहितवस्त्राभिश्च रक्तपटव्रतवाहिनीभिः सितवस

नाभिर्जिनबद्धस्तनपरिकराभिश्च श्वेतपटपञ्जनाभिर्जराजिनमौञ्जीवल्कलाषाढधारिणीभिर्वर्णिचिह्नाभिस्तापसीभिः साक्षादिव मंत्रदेवताभिः पठंतीभिर्भगवतस्त्र्यम्बकस्याम्बिकायाः कार्तिकेयस्य विश्रव

सोजिनस्यार्यावलोकितेश्वरस्यार्हतो विरिंचस्य पुण्याः स्तुतीरुपास्यमानाम नव्युराभ्यर्हिताश्च शाठ्याद्रनमस्कारैराभाषणैरभ्युत्थानैरासनैर्वेत्रासनदानैश्च दर्शनागतगंधर्वराजबांधववृद्धाः सम्मानयंतीं महीयसे नाप्र

यतश्च समुपविष्टेन किन्नरमिथुनेन मधुकरमधुराभ्यां वेणुभ्यां दत्तेनानेकलयपरिशुद्धायां गायता नारददुहित्रा पठ्यमाने च सर्वमंगलमहीयसि महाभारते दत्तावधानां पुरोऽवस्थिते च मणिदर्पणे तांबूलरागबद्धश्रि

कांधकारिम्न्नरदत्रानज्योत्स्नासिक्तमुक्तस्तंभच्छिपं दृष्टपाटलमधरं विलोकयंतीं शैवलतमस्यकर्णपूरशिरीषपेशलमिर्लोनानविलोचनेन बहुमदलंभमताभवनकलहंसेन प्रभातशशिनेव क्रियमाणामनप्र

णामप्रदक्षिणां कादम्बरीं च समुपसृत्य कृतनमस्कारस्तस्यामेव सुधावेदिकायां विन्यस्तमासनं भेजे। स्थित्वा च कंचित्कालं महाश्वेतया वदनं विलोकयन् सुस्मितकपोलो दर्शनं दर्शितमकरोत्। असौ नु तावदेव वि

दिताभिप्राया कादम्बरीमब्रवीत्। सखि भवत्या गुणैश्चंद्रापीडश्चन्द्रकान्तद्रव इव चन्द्रमयूखैरार्द्रीकृतो न शक्नोति वक्तुं जिगमिषति खलु कुमारः। पश्चाद्गुरुः स्वयमविदितवृत्तान्तं राजचक्रमास्ते। अपि च युवयोर्दूरस्थित

योरपि स्थितेयमिदानीं कमलिनीकमलबांधवयोरिव प्रीतिराप्रलयादनोभ्यनुजानात्वनुभवतीति। अथ कादम्बरी सखि स्वाधीनोऽयं सपरिजनो जनः कुमारस्य स्वदेहात्तत्साकरात्वा तु अनुशेषद्वपमभिधाय गंधर्वकुमारा

नाहूय प्रापयत कुमारं स्वां भूमिमित्यादिदेश। चंद्रापीडोऽप्युत्थाय प्रणम्य प्रथमं महाश्वेतां ततः कादम्बरीं तस्याश्च प्रेमस्निग्धेन चक्षुषा मनसा च गृह्यमाणो देवि किं ब्रवीमि बहुभाषिणो न श्रद्दधाति लोकः

स्मर्तव्योऽस्मि परिजनकथास्वित्यभिधाय कन्यकान्तःपुरान्निर्जगाम। कादम्बरीवर्जमशेषः कन्यकाजनो गुणगौरवाकृष्टः पश्चात्पश्चात्तं व्रजंतमा बहिर्निष्क्रमणादनुवव्राज। निवृत्ते च कन्यकाजने केयूरकेणोपनीतं

स्वपनः प्रपवादीत्। मदलेखे किमुच्यते निपुणासि जानासि ग्राहयितुमुत्तरमेवकाश्मपदं व्याकृतं वचसि कोऽशार्ले। अपि मुग्धे केवलमनीशोऽहमात्मनः केवा वयं ग्रहस्याग्रहणस्य वागतास्खलितं कथा

सौजन्यशालिनीभिर्भवतीभिरुपकरणीकृतोऽयं जनो यथेष्टमिष्टेष्वनिष्टेषु वा व्यापारेषु विनियुज्यतामिति दक्षिणायाः खलु देव्याः कादम्बर्या निर्दाक्षिण्यं गुणानर्कं किन्नरदासीकुर्वती त्वक्काच कादम्बरीसंव

द्धाभिरेव कथाभिः सुचिरं स्थित्वा विसर्जयांबभूव मदलेखां। अनतिदूरं गतायां तस्यां क्रीडापर्वतकगतमुदयगिरिगतमिव चंद्रमसं चंदनद्रवलहारधवलं चंद्रापीडं ददर्श स समुत्सारितवेत्रच्छत्रचामरचिह्नानि

बिडाशेषपरिजना तमालिका द्वितीया चित्ररथसुता पुनरपि तदेव सौधशिखरमारुरोह। तत्र स्थिता च पुनस्तथैव विविधविलासतरंगितैर्विलोकितैर्जहारास्य मनः। तथा हि मुहुर्नितम्बबिम्बन्यस्तवामहस्त

पल्लवां सप्रारंतांशुकानुसारस्रस्तारिततदक्षिणकरा निश्चलतारका लिखितेव। मुहुर्जृम्भिकारम्भदत्तोत्तानकरतलतया तत्क्षोत्रस्खलनभियानिपुणवदनेव मुहुरंशुकपल्लवतारितनिश्वासामोदलुब्धम

धुकरमुखरतया प्रस्तुताङ्गनेव मुहुरनिलगलितांशुकसम्भ्रमद्विगुणीकृतभुजयुगलप्रावृतपयोधरतया रत्नालिङ्गनसंज्ञेव मुहुः केशपाशाक्लेशकुसुमपरितातत्त्वलिसमाघ्राणलीलया कृतनमस्का

रेव। मुहुरुन्मयतर्जनीभ्रमितमुक्ताप्रालम्बतया निवेदितस्वरयोकलिको द्रुममिव। मुहुरुपहारकुसुमस्खलनविधुतकरतलतया कथितकुसुमायुधप्रहारखेदेनेव। मुहुर्गलितरसनानिगडनियतितचरणा

तया संयम्यार्पितेव मन्मथेन। मुहुः स्खलितोत्क्षेपितशिथिलदुकूलाक्षितितलदोलायमानांशुकैकदेशाच्छादितकुचा चकितपरिवर्तनतनुत्रिवलीवलयांसस्रस्ताचिकुरकलापसंकलनाकुलकरकम

ला। करासंस्पृष्टधवलीकृतकर्णोत्पलविलसमाणा स्मितसुधाधूसरितकपोला सा वीक्षतत्वरलमनेकरसभंगिभंगुरं विलोकयंती तावदवतस्थे यावदुपसंहृतालोको लोहितो दिवसो बभूव। अथ स्वर

पस्थितकमलिनीरागेणेव रज्यमाने राजीवजीवितेश्वरे सकललोकचक्रवालचक्रवर्तिनि भावति एषि। क्रमेण च दिनपरिलंबनशेखरकाभिः कामिनीदृष्टिभिरिव संक्रमितशोणिम्नि हतशोभे विप्रिया

तेजरठहारीतहरितवाजिनि। रविविरहमीलितसरोजसंहतिषु हरितायमानेषु कमलवनेषु श्वेतायमानेषु कुमुदषण्डेषु लोहितायमानेषु दिङ्मुखेषु नीलायमानेषु शर्वरीमुखेषु शनैः शनैश्च पुनर्दि

का॰ उ॰ तिलकयुवतिसीमंतकमकरिकाकोटिकोटीन सकलकन्यालोकस्य· सचरणरजःस्पर्शेनचयाद्प्रणामेन नमालिका· संदिष्टं च महाश्वेतया धन्याः खलु ते येषां न गतोसि चक्षुषोर्विषयं· तथा नाम स
मसृणंभवास्तेतुहिनशीतलाश्चंद्रमया इव गुणाः विरहे विषमया इव ज्वरयंति खलु जनाः कथमपि दिवसोपपादितायाम नोत्यान्निमेषशय्येवातीतदिवसाय· त्वया वियुक्तं निस्तनमहोत्स
७५ वासमिव वर्तते गंधर्वराजनगरं· जानासि च मां कृतसकलपरित्यागां तथापि कारणपक्षपातिनं भवंतं द्रष्टुमिच्छति· अनिच्छंत्या अपि मे बलात् हृदयमपि च वल्लवल्लभस्य शरीराकारस्मरी स्मार
तिचस्मेरा ननं स्मरकस्यं त्वामतः पुनरागमनगौरवेणार्हसीमां गुणवद्भिमानिनी कर्तुमुदारजना दरोहि बहुमानमारोपयत्यपत्यं सोढव्या चेयमस्माद्विषजनपरिचयकदर्थनानुभावेण·
भवमुजननेव जनयत्यनुचितं संदेशप्रागल्भ्यमेषदेवस्य प्रशासनीये विस्मृतः शेषोहारः प्रहितस्तु नवीयपराज संयतं सूक्ष्मसूत्रविवरनिःसृतैरंशुसंतानैः संसूच्यमानं विमुच्य वामकराग्राद्विण्या
:केयूरमर्पितवान्। अथ चंद्रापीडो महाश्वेताचरणारोधनतयः फलमिदं परिजनेषु नुस्मरणाय किं प्रसादमारम्भनि महान्नमारोपयति देवी कादम्बरीनु स्नातः सर्वं शिरसि कृत्वा स्वयमेव जग्राह।
तेन च कादम्बर्याः कपोलतलावण्येनेव गलितेन स्मितालोकेनेव रुदतामुपनीतमिव हृदयेनेव द्रुतेन गुणगणेनेव विसर्पितेन स्पर्शवता ख्यातिना सुरभिणा च विलेपनेन विलिप्तकंठेन मेव हारमकरोत्।
आगृहीत तां मूलमुहूर्तं स्थित्वोत्थाय वामबाहुना स्कंधदेशे समवलंब्य केयूरकं मूर्ध्नि स्थित एक तनयया त्रियमाणा सम्मानमुदितं प्रधानराजलोकं विसर्जयन् शनैः शनैर्गंधमादनं करिणं कुसुमयाञ्जी
तत्र च स्थित्वा क्षणमिव नक्षेस्वयमेव निजनखांशुजालजटिलं समणीकृमिव शाप्यकवलमवकीर्य वच्चभुरंगममनुरागाभिमुखः प्रतस्थे। गच्छंश्चोभयतः किंचित् किंचिद्विकीर्णस्वलितवदनः परिजनं विलो
कयां बभूव। अथ विजर्जरैः प्रतीहारैः प्रतिनिषिद्धानुगमनेन निखिलेन समुत्सारिते परिजने केयूरक द्वितीय एव मंदुरां विवेश। छन्नाहरणभयसंभ्रांतलोचनेषु प्रणम्यापसृतेषु मंदुरापालेषु इंद्रायुधस्य पार्श्वं गु
ठनयदं किंचिदेकपार्श्वगलितं समीकुर्वन्नुत्सार्य पश्चात्कूणितनेत्रत्रिभागस्पष्टदृष्टिनिरोधिकुंकुमकपिलां केसरसटां खुरखातरणी विन्यस्तचरणो लीलामंदं मंदुराद्वारदेशस्तम्भे देहभरः सकुतूहलमुवाच। केयूर

क कथममस्मन्निर्गमादारभ्य को वाहुत्तान्तो गंधर्वराजकुले· केन वा व्यापारेण वासरमतिनीतवती गंधर्वराजपुत्री· किं वाकरोन्महाश्वेता· किमभाषत वा मदलेखा· के वा भवत्रालापाः परिजनस्य· भव
तो वा को व्यापार आसीत्· आसीद्वा काचिदस्मदाश्रयणी कथा· केयूरकस्तु सर्वमाचचक्षे। देव श्रूयतां· निर्गते त्वयि स्वहृदयसदृशमप्रयाणपटहकलकलमिव नूपुरचक्रक्वणितेन कन्यकाजनसुरेकुर्वंती दे
वी कादम्बरी सपरिजना सौधशिखरमानुरूढानुरागप्रसरं देवस्यैव गमनमार्गमालोकितवती। तिरोहिते तद्दर्शने च देवे मदलेखास्कंधनिहितमुखी प्रीत्यानंदिगंतं दुग्धोदधिधवलैः प्लावयंतीव दृष्टि
पातैः सितातपत्रापदेशेन शशिनेव ईर्ष्यया निवार्यमाणरविकरस्पर्शा सुचिरं तत्रैव स्थितवती· तस्माच्च कथमपि सखेदमवतीर्य क्षणमिवास्थानमंडपे स्थित्वोत्थाय यत्र वल्लभीये वनिवेशमागोपहा
र कुसुमाघ्रायमाणैर्मधुकरैर्जलनखमयूखोन्मुखानामनुगलं गलद्भिर्वल्लयैः कंठबंधनिवेशपया द्यंती केकारवो हृद्याभवनशिखंडिनां· पदे पदे च कुसुमधवलान्करेण गाहृत्स्नायच्छवान्मन
सा रेवस्य गुणगणानवलम्बमानातमेव क्रीडापर्वतकमागतवती यत्र स्थितवान्देवः· तमुपेत्य च देवेनात्र मरकतशिलामकरिकाप्रणालप्रस्रवणासिच्यमानहरितलतामंडपे रत्नकशिलाशिलातले
स्थित· अत्र गंधोदकपरिमललीनालिजटिलशिलाप्रदेशे स्नातमत्र कुसुमधूलिसिकतिले गिरिनदिकातटे भगवानर्चितः शूलपाणिरत्र दैयितप्राग्धरशोचिविस्फटिकशिलातले भुक्तमत्र संक्रांत
चंदनरसलांछने मुक्ताशैलशिलापट्टे सुप्तमिति परिजनेन पुनः पुनर्निवेद्यमाना निर्देवस्यैव स्थानचिह्नानि पश्यंती क्षपितवती दिवसं। दिवसावसाने च कथमपि महाश्वेताप्रयत्नादनभिमतमपि तस्मिन्ने
व स्फटिकमणिवेश्मन्याहारमकरोत्। अस्तमुपगते च भगवति रवावुदिते चंद्रमसि तत्रैव कंचित्कालं स्थित्वा चंद्रकांतमयीव चंद्रोदये प्रस्यार्दीकृततनुश्चंद्रबिम्बप्रवेशभयेनेव करेणैकपोलयोः कृत्वा किमपि चिंतयंती
मुकुलितेक्षणा क्षणमात्रं स्थित्वोत्थाय विमलनखनिपतितशशिप्रतिमाभरगुरुणीव कृच्छ्रादुत्क्षिपंती लीलामंथरगमनपटू निपदानि शय्यागृहमगात्। शयने निक्षिप्तमात्रयष्टिश्च ततः प्रभृति प्रव
लया शिरोवेदनया विचेष्टमाना दारुणेन च दाहज्वरेणाभिभूयमाना केनाप्यधिगमाधिगमं गलप्रदीपैः कुमुदाकरैश्च चक्रवाकैश्च सार्धमनिमीलितलोचना दुःखदुःखेन क्षणदामनैषीत्· उषसि च मामाहू

लि३

का·द· पत्रलेखस्य वार्त्ताव्यतिकरेण सोपालंभमास्थितवती· चंद्रापीडस्तदाकर्ण्य जिगमिषुरश्वोत्क्षुरतिवरन्भवनान्निर्ययौ· आरोपितपर्याणं च तारितुरगं परिवारकोपनीतमिंद्रायुधमारुह्य पश्चीकृतशेषपत्र
लेखां स्कंधावारे स्थापयित्वा वैशम्पायनमशेषपरिजनं निवर्त्य चान्यतुरगारूढेनैव केयूरकेणानुगम्यमानो हेमकूटं ययौ। आसाद्य च कादम्बरीभवनद्वारमवततार। अवतीर्य च द्वारपालार्पिततुरंगः
७६ कादम्बरीप्रथमदर्शनकुतूहलिन्या च पत्रलेखया चानुगम्यमानः प्रविश्य क्व देवी कादम्बरी तिष्ठतीति सम्मुखागतमन्यतमं वर्षधरमप्राक्षीत्। कृतप्रणामेन च तेन देव मत्तमयूरस्य क्रीडापर्वतक
स्याधस्तात्कमलवनदीर्घिकातीरे विरचितं हिमगृहमध्यास्ते इत्यावेदिते केयूरकेणोपदिश्यमानवर्त्मा प्रमदवनमध्येन गत्वा किंचिद्धानं मरकतहरितानां कदलीवनानां प्रभया श्यामीकृतरवि
किरणं हरितायमानं दिवसं ददर्श· तेषां च मध्ये निरंतरनलिनीदलछत्रं हिमगृहमपश्यत्। तस्माच्च निष्पतंतमार्द्रांशुकच्छलेनाङ्गेर्जलेनेव संवाततं बाहुलताविष्टनैर्मृणालवलयैरा
रणकैरिव धवलितावयवमापांडुभिश्चैकश्रवणाश्रयैर्मृणालंकीकृतैः केतकीगर्भदलैरुपहसितदंतपत्रमालिखितचंदनललाटिकानिमुखार्धविंशान्निबद्धशोभामुपयदानीवद्धानं कृतचंदनबिंदुविश्रो
षकांश्चादिवापि स्पर्शलोभस्थितेन प्रतिबिम्बानिव कपोलानुद्वहन्तमपरत्नाशेषशिशिरशोभाभ्याभिः शैवलमंजरीभिः कृतकर्णपूरं कर्पूरधूलिधूसरेषु मृणालपञ्जरस्खलद्वलुलितेषु च कुलावली
वलयेषु स्तनेषु न्यस्तनलिनीपत्रप्रावरणमनवरतचंदनचर्चाप्रणयपांडुरैः संतापशेषमदितैः बकुलैरिव करैः कारयितमधुरालसं दृशा निविसत्तं तु मया निचामशरीरविभाजमुज्ज्वालनैः कमलैः कुमु
दैः कुवलयैः कदलीदलैः कमलिनीपलाशैः कुसुमरूपचकैश्चातपत्रीकृतैर्निवारितातपं जलदेवानामिव समूहं अनुपाश्रयामिव समागमं शरदामिव समाजं सरसीनामिव गोष्ठीबंधं शिशिरोपचारनिपुणं
कादम्बर्याः प्रतीपपरिचारिकाप्रायं परिजनमद्राक्षीत्। तेन च प्रणम्यमानः पादनखपतनभयादिव त्वरितापसृतेन दीयमानमार्गः सुंदरनयं कृतवेदिकानां पुंडरीककलिकाघटितघंटिकानीविकसितसितसिं
दुवारकुसुममंजरीचामराणां लम्बितस्थूलमल्लिकामुकुलहाराणामाबद्धलवंगपल्लवचंदनमालिकानां दोलायमानकुसुमदामधजानां मध्यात् लवेत्रहस्ताभिर्दृष्टीनां रुचिरकुसुमाभिर्मधुलक्ष्मीप्रकृतिभिरिव द्वा

वाजिनमारुह्य गंधर्वकुमारकैरनुगम्यमानो हेमकूटात्प्रत्यागंतुं। गच्छतश्चास्य चित्ररथतनयानकेकजन्मजर्वैहिद्वर्षिव सर्वेषां निबंधनमासीत्। तथाहि तन्मयेन मानसेनासहाविरहदुःखानुपायलग्नामि
वपृष्ठतः कृतमार्गगमननिरोधामिव पुरस्तात् दृशोरगाकुलतदर्यो कलिकावेशविक्षिप्तामिव नभसि सम्यगालोकयितुं वदनविरहातुरमानसामिवावस्थितामुखस्य लेखामिव मृगलोचनां ददर्श। क्रमेण च
प्राप्य महाश्वेताश्रममच्छोदसरस्तीरे सन्निविष्टमिन्द्रायुधखुरपुटानुसारेणैवागतमात्मस्कंधावारमपश्यत्। निर्वर्तिताशेषगंधर्वकुमारश्च सानन्देन सकुतूहलेन सविस्मयेन च स्कंधावारवर्तिना जनेन प्र
णम्यमानः स्वभवनं विवेश। सम्मानिताशेषराजलोकश्च वैशम्पायनेन पत्रलेखया च सहैवं महाश्वेतैवं कादम्बर्येवं मदलेखैवं केयूरक इत्यनयैव कथया प्रायो दिवसमनैषीत्। कादम्बरीरूपदर्शनहृदयेनास
पुरेव श्रीनिभकरोद्राजलक्ष्मीः। तामेव च धवलेक्षणामबद्धरणास्य-- न चेन सा चिंतयतो जाग्रत एव सा जगाम रात्रिः। अपरेद्युश्च समुत्थिते भगवति रव्यवस्थानमंडपगत-- तेनैव मनसा सह से
वप्रतीहारेण सह प्रविशंतं केयूरकं ददर्श। दूरादेव च क्षितितलस्पर्शिना मौलिना कृतपादपतनमेह्येहीत्युक्त्वा प्रथममपांग-विसर्पिणा च चक्षुषा ततो हृदयेन ततो रोमोद्गमेन पश्चाद्भुजाभ्यां प्रधावितः प्रस
तमालिलिंग गाढं। उपावेशयच्चैनमात्मासनसमीप एव पप्रच्छ च स्मितसुधाधवलीकृताधरं प्रीतिद्रवमयमिव वचनमाहत· केयूरक कथय कुशलिनी देवी सह सखीजनाः सपरिजना कादम्बरी भगवती महा
श्वेता चेति· असौ तु तेन राजसूनोः प्रीतिप्रहर्षजन्मना स्मितेनैव स्नापित इवानुलिप्त इव सर्वस्यापगताध्वखेदः प्रणम्यादृततरमवोचत्। अद्य कुशलिनी यस्मादेवं देवः पृच्छतीत्यभिधाय अपनीयार्द्रवस्त्रक
पटावगुंठितं विससूत्रसंयतमुखमार्द्रचंदनपंक-न्यस्तवालम्बनालवलयमुद्रं नलिनीपत्रपुटमदर्शयत्। उद्घाट्य च तत्र कादम्बरीप्रहितान्यभिज्ञानान्यदर्शयत्। तद्यथा· मरकतहारिणं तिर्यग्नीतं चित्रा
रमंजरीभाञ्जि क्षीरणिपूगीफलानि· शुककामिनीकपोलपांडूनि ताम्बूलीदलानि· हरकंठखंडस्थूलशाकलं च कर्पूरं· मतिबहलमृगमदामोदमनोहरं च मलयजविलेपनं· अब्रवीच्च· चूडामणिचुम्बिनाको
मलाङ्कः ललाटविनिर्गतज्योतिर्जालेनाञ्जलिना देव मर्चयति देवी कादम्बरी· महाश्वेता च सकंठग्रहेणानुप्रश्नवसापर्यस्तशिखंडमाणिक्यज्योत्स्नापितललाटेन च नमस्कारेण मदलेखा·हि

विरहदुःखदुःसहदिवसातिवाहनस्थानमिव कुमुदिनीनां· हुतहुताशननिर्वापणक्षेत्रमिव मकरध्वजस्य· दिनकरकरैरपि सर्वतोजलयंत्रधारासहस्रसमुत्सारितैरतिशीतस्पर्शभयेनेव परिहृतं· अनिलैरपि
का॰ द॰ कदम्बकेसरोत्करवाहिभिः कंटकितैरिवानुगतं· कदलीवनैरपि पवनचलितदलैर्जाड्यजनितवेपथुभिरिव परिवारितं· मलिभिरपि कुसुमामोदमदमुखरैरवबद्धदंतवीणैरिवावासितं लताभिरपि निर
७१ न्तरमधुकरपटलजटिलाभिर्गृहीतनीलप्रावरणाभिरिव विराजितमासमासाद्य क्रमेण चतत्रान्तर्बहिश्चातिबहलेन पिंडहार्येणेव लिप्यमानेनातिपीनेन स्पर्शेनामन्यतात्मनो मनसश्च हिममयं कुमुदमया
नीन्द्रियाणि· ज्योत्स्नामयान्यङ्गानि· मृणालिकामयीं धियमगणयच्च हरिचंदनमयानर्ककिरणांश्चंद्रमयमातपं कर्पूरमयं पवनं मुक्तामयं कालं तुषारमयं त्रिभुवनमेवंविधस्य तस्यैकदेशे सखीकदम्बकपरि
वृतामग्रेवसरित्परिवारामिव भगवतीं गंगां हिमवतो गृहावलग्नां· कुल्याम्भःसिम्भितेन कर्पूररससस्रोतसा कृतपरिक्षेपामणालदंडमंडपिकायास्तले कुसुमशयनमधिशयानां हाराङ्गदवलयरसनानूपु
रैर्मृणालमयैर्निगडैरिव संयतां· मीर्ष्यामयेन चन्दनधवलेस्पृष्टामिव ललाटे· शशलांछनेन बाष्पवारिवाहिनि चुम्बितामिव चक्षुषि· वरुणेन वर्धितनिश्वासमरुतिदष्टामिव मुखे· मातरिश्वना संताप
• प्रतप्तेऽध्यासितामिवाङ्गे· सुपतङ्गेन कन्दर्पदाहदीपितेन गृहीतामिव हृदये· हुतभुजा स्वेदिनि परिष्वक्तामिव वपुषि· जलेनेव स्वेदैरपि विलुप्यमानसौभाग्यामिव· सर्वतोत्सृष्टेनेव समूहप्रियतमस
मीपमिवोपगतेन हृदयेन कृशजनितदौर्बल्या· मायानं चंदनपांडुरं चरणौ मान्थमनवरतहारस्पर्शलग्नमुक्ताफलकिरणपुञ्जमिवोद्वहन्ती· स्विदसीकरिणीचकपोलपालीपञ्चपवनेन वीजयद्भि
रनुकम्प्यमानामिवावतंसमधुकरैः· श्रवणसमधुकरस्वनं दहनदग्धमिव श्रोत्रमपाङ्गनिर्गतेनाश्रुस्रोतसा सिंचन्ती· गतिप्रवर्तनस्य चाश्रुणो निर्वाहप्रणालिकामिव कर्पूरकेतकीकलिकां कर्णे कल
यन्ती· मायतन्वासविक्षतितरलितेन नवसंतापभयपलायमानेन हृदयप्रभाविताने नेवांशुकेन विमुच्यमानकुचकलशाम्· आपतत्प्रचलचामरप्रतिबिम्बं चकुचकलशयुगलं प्रियाप्तिकामनोत्स्कन्दकृतप
हमिव करतलेन निर्धुन्वतीं मुहुर्मुहुर्भुजलतया तुषारशिलाशालभंजिकामालिंगन्तीं मुहुः कपोलफलकेन कर्पूरपुत्रिकामाश्लिष्यन्तीं मुहुश्चरणारविन्देन चंदनपङ्कप्रतियातनामास्पृशन्तीं स्तनसंक्रा

न्तेनात्ममुखेनापि कुतूहलिनेव परिहृत्य विलोक्यमानां कर्णपूरपल्लवेनापि स्वप्रतिबिम्बपल्लवप्रणयिना सोत्कंठेनेव चुम्ब्यमानकपोलफलकां हारैरपि मुक्तात्मभिर्मदनशरवर्षैरिव प्रसारितकरैरा
लिङ्ग्यमानां· मणिदर्पणमुखसन्निहितं विनोदितव्यमिति दृष्टिजीवनस्पर्शसमयं शशिनमिव कारयन्तीं करिणीमिव सम्मुखागतप्रमत्तवनगंधवारणप्रसारितकरां· प्रस्थितामिवाभीष्टद
क्षिणवातसंगागमनां· मदनाभिषेकवेदिकामिव कमलाहृतचंदनधवलपयोधरकलशां वक्षःपार्श्वोपाकाशकमलिनीमिव स्वच्छाम्बरजलदृश्यमानमृणालकोमलोरुमूलां कुसुमचा
पलेखामिव मदनारोपितगुणकोटिकान्तरांगमधुमासदेवतामिव शिशिरहारिणीं मधुकरीमिव कुसुममार्गणाकुलां· चन्दनविलेपनामनङ्गरागिणीं च बालां मन्मथजननीं च· मृणालिनीमप्य
• र्थितनुषारस्पर्शां चिकाद्रवस्वेदीं च लोकयत्। अथ सा यथादर्शनमागत्यागत्य चंद्रापीडागमनमावेदयन्तं परिजनमुत्तरलतारकेण चक्षुषा विलोक्य कथय किं सत्यमागतो दृष्टस्त्वया किपाय
धनिकासाविति प्रतिमुखं निक्षिपन्ती सा स्वयं प्रवर्धमानधवलिम्ना चक्षुषाद्दृष्ट्वा सम्मुखमायान्तं दूरादेव वरारोहा नवग्रहाकरिणीवोत्तम्भविद्युतावेष्टमाना हिमकुसुमशयनपरिमलोपगतैःपदव
श्रामुखरैर्मधुकरकुलैरिवाह्यमानासंभ्रमच्युतोत्तरीयाकाचहारकिरणानुरासिकर्तुमिच्छन्ती· मणिकुट्टिमनिहितेन वामकरतलेन हस्तावलम्बनमिव निजप्रतिमामिव याचमाना· स्रस्तकेशकलाप
संयमनं भ्रमितेन गलत्स्वेदसलिलेन दक्षिणाकरेण सम्मुखसेव्यमानपर्यन्तीवलितत्रिकता मम म्रत्रिवलीतरंगितरोमराजि यानिष्पीड्यमानेव सर्वरसानन्दे· नान्तः प्रविष्टस्फाटिका
चंदनरसमिव प्रमिव चक्षुषा स्रवंती शिशिरमानन्दजलमानन्दविन्दुवारिणी कपायचरितावतंसधूलिधूसरं प्रियप्रतिमाप्रवेशलोभेनेव कपोलफलकं प्रक्षालयन्ती· लल्लाटिका
चंदनभरेणेव किञ्चिदधोमुखी· तत्क्षणमपाङ्गभागपुंजिततारकपातम्मुखलग्नेव दीर्घयादृष्ट्या कृष्यमाणा कुसुमशयनादुदतिष्ठत्। चंद्रापीडस्तु समुपसृत्य पूर्ववदेतां महाश्वेताप्र
तीहार्यासमुपनीतां जाम्बूनदमयीमासंदिकां शे चिह्नम् लन्मतुममयादं यादृशेनैवोत्सार्य क्षितावेवोपाविशत्। अथ केयूरकोऽपि देवस्य चंद्रापीडस्य प्रसादभूमिरेषा पत्रलेखानामताम्बूल

का॰द॰ कंरंकवाहिनीत्यभिधायपत्रलेखामदर्शयत्। अथकादम्बरी दृष्ट्वातामहोमानुषीषुपक्षपातःप्रजापतेरितिचिंतयांबभूव। कृतप्रणामांचसादरमेह्येहीत्यभिधायात्मनःसमीपेसकुतूहलपरिजनदृ
श्यमानांपृष्ठतःसमुपावेशयत्। दर्शनादेवोपारूढप्रीत्यतिशया मुहुर्मुहुरेनांसोपग्रहंकरकिसलयेनपस्पर्श। चंद्रापीडस्तु क्षणमिवस्थित्वा सकलागमनाचितोपचारः तदवस्थांचित्ररथतनयामालोका
७८ चिंतयत्। अतिदुर्विदग्धं हि मे हृदयमद्यापि न श्रद्दधाति। भवतुपृच्छामितावदेनांनिपुणमुपायेनेतिप्रकाशमब्रवीत्। देविज्ञानाभिकामस्मि नितिभिजीकृत्य प्रश्नेऽयमविचलसंतापतंत्रो व्याधिः
सुतनुसत्यं न तथात्वामेषव्यथयतियथास्मानिच्छामिदेहदानेनापिस्वस्थामत्रभवतींकर्तुमुत्कंठिनीमुत्कम्प्यमानस्यकुसुमेषुपीडयापतितामवेक्षमाणस्यपततीवमेहृदयमनंगः देव
भूमनेभुजलतेगाढसंतापतयाचदृष्ट्वाबहुविसमलकमलिनीमिवरंजनामुष्या दुःखितार्याचसखीपरिजनोपिवानवरलकृताश्रुविंदुपातेनवर्तते। मुक्ताभरणतांगृहाणस्वयंवराहाणि
मंगलप्रसाधनानिकुसुमशिलीमुखात्रह्निताशोभनेतथालतेति। अथकादम्बरीबालतयास्वभावमुग्धापिकंदर्पेणोपदिश्यमानेवप्रज्ञयातमशेषमस्याव्यक्तव्याहारसूचितमर्थमनसा
जग्राह। मनोरथानांतावतीतांभूमिमसंभावयंतीशालीनतीबालम्बमानात्क्षणमिवासीत्। केवलमुत्पादितान्यव्यपदेशेनतत्क्षणंतमाननामोदमधुकरपरलांकारितंकुसुमितस्मितालो
कमकरोत्। ततोमदलेखाप्रत्यवादीत्। कुमारकिंकथयामिदारुणोयमकथनीयःखलुसंतापोपिचकुमारभावोयेनास्याः किमिवास्यायत्रसंतापायजथाहिमृणालिन्याःशिशिरकिसलयमपिहु
ताशनायतेज्योत्स्नाप्यातपायते। ननुकिसलयतालवृंतवातैर्मनाक्शितायमानंकिंनपश्यसिखेदंधीरत्वंप्राणसंधारणहेतुरस्याइतिकादम्बरीहृदयमेवजनमदलेखालापमस्यप्रत्युत्तरीचकार। चं
द्रापीडोप्युभयथाघटमानार्थतयासंदेहदोलारूढएवचेतसामहाश्वेतयासहप्रत्युपचयचतुराभिःकथाभिर्महांतंकालंचस्थित्वातथैवमहतायत्नेनमोचयित्वात्मानंस्कंधावारगमनायकाद
म्बरीभवनान्निर्ययौ। निर्गतंचतुरंगमानुबद्धंतंपश्चादागत्यमयूरकोभिहितवान्। देवमदलेखाविज्ञापयतिदेवीखलुकादम्बरीप्रथमदर्शनजनितप्रीतिःपत्रलेखांनिवर्तमानामिच्छतिपश्चादा
सतीतिश्रुत्वादेवःप्र॰१

एपालिकाभिरधिष्ठितानांकदलीतोरणानांतलेनप्रविश्यसर्वतोनिसृष्टदृष्टिर्ददर्श। क्वचिदुभयतटनिखाततमालपल्लवकृतवनलेखाःकुमुदधूलिवालुकापुलिनमालिनीश्चन्दनरसेनप्रवर्त्यमानाःग
हनदिकाः। क्वचिद्विपुलमंजरीरचितरक्ताम्बराणांजलार्द्रवितानकानांतलेषुसिंदूरकुट्टिमेषुआस्तीर्यमाणानिरक्तपंकजशयनानि। क्वचिदेलारसेनसिच्यमानानिस्पर्शानुमेयरम्यभित्तीनिस्फटिक
भवनानि। क्वचिच्छिरीषपक्ष्मकृतशाड्वलानांमणात्स्वधारागृहाणांशिखरमारोप्यमाणानांधाराकदम्बधूसरितानांयंत्रमयूरकाणांकदम्बकानि। क्वचित्सहकाररससिक्तैर्जलपल्लवैराच्छाद्यमाना ५२
म्भजरःपर्णशालाः। क्वचित्क्रीडितकृत्रिमकरिकलभयूथकाकुलीक्रियमाणाःकाञ्चनकमलिकाः। क्वचिद्गंधोदककूपेषुवद्धकाञ्चनसुधापद्मकामयपीठेषुस्थूलघटीप्रत्यनादंउद्घाटितारकाणिकृतके
तकदलद्रोणिकानिकुवलयावलीतन्तुभिर्ग्रथ्यमानानिपत्रपुटवटीयंत्रकाणि। क्वचित्स्फटिकवलाकावलीवांतवारिधारालिखितेन्द्रायुधसलिलदन्तुरिततरंगासुहरिचंदनद्रवापिकासुशिशिरीक्रियमा
णाहारयष्टीः। क्वचिन्मुक्ताफलजोदराचितालवालकाननवरजस्थूलजलविंदुदुर्दिनमुत्सृजतःपत्रहस्तकान्। क्वचिद्विधुतपल्लवनिक्षिप्तसीकरानीतनीहाराभ्रमंतीर्यंत्रमयाःपत्रशकुनिश्रेणीः। क्व
चिन्मधुकरकिंकिणीपंक्तिपटुतरबाध्यमानाःकुसुमदामदोलाः। क्वचिद्दरान्तनिर्गतोत्तालनलिनीछदच्छादितमुखान्प्रवेश्यमानान्पीतकुंभान्। क्वचिद्घटितकदलीगर्भस्तंभदंडीनिबध्यमानानि
चारुवंशाकृतीनिकुसुमस्तवकातपत्राणि। क्वचिल्लम्बमानकर्पूरपल्लवरसेनाधिवास्यमानानिबिसतंतुमयान्यंशुकानि। क्वचिल्लवलीफलद्रवेणार्द्रीक्रियमाणास्तरुणाम्रकमंजरीकर्णपूरान्। क्व
चिद्दंष्ट्रोज्जिनीदलव्यजनैर्वीज्यमानानुपलभाजनभाजःश्रीतोयधिरसानन्यांश्चैवंप्रकारान्शिशिरोपचारोपकरणकल्पनाव्यापारान्परिजनेनकृतान्क्रियमाणांश्चवीक्षमाणोहिमगृहकस्य
मध्यभागंकुसुमगृहमिवसर्वचंदनवनदेवतानांप्रभवमिवसर्वचंद्रमणीनांनिवासमिवसर्वमाघमासयामिनीनांसंकेतसदनमिवसर्वप्रावृषांग्रीष्मोष्मापनोदेहृदमिवसर्वनिम्नगानां। वडवानलसं
तापापनोदनानिवासमिवसमिवसर्वसागराणां। वेधुनदहनदाहप्रतीकारस्थानमिवसर्वजलधाराणां। दर्पमिवहिमवतोजलक्रीडागृहकमिवप्रचेतसो। जन्मभूमिरिवसर्वचंद्रकलानामिनु

का॰द॰
७२

दृतमस्याः रविकणोऽस्मि केनेव देवीप्रसादेन गंतुं। सर्वथा गतोऽस्मि पितुरादेशादुज्जयिनीं प्रसंगतो जनकथाकीर्तनेषु स्मर्तव्यश्च खलु चंद्रापीडः स्वप्नेऽपि मा चैवं मंस्थाः यथा जीवन्पुनर्देवीचरणारविंदवंदनानंद
मननुभूय स्थास्यति चंद्रापीड इति। महाश्वेतायाश्च प्रदक्षिणं शिरसा पादौ वंदनीयौ मदलेखायाश्च कथनीयः प्रणामपूर्वमाश्लिष्य कंठग्रहो गाढमालिंगनीया च तमालिका। अस्मद्वचनादाश्लेषः प्र
ष्टव्यः कुशलं कादम्बरीपरिजनो रचिताञ्जलिना च भगवानामंत्रणीयो हेमकूट इत्येवमादिश्य तं सुहृद्वारदिशा साधनमलशयनाश्च नैः शनैर्गंतव्यमित्युक्त्वा वैशम्पायनं स्कंधावारभरे न्यस्य युक्तः स्व
यमपि च तथा रूढ एव मामनहेलाहर्षद्वेषाश्वकल्पितकेलासेन खुरताडचखंडितभुवा कात्रकुंजलतावनवाहिना तरुणतुरगप्रायेणाश्वसैन्येन तमेव लेखहारकं पर्याणलग्नमभिनवका
दम्बरीवियोगसम्भूयेनापि हृदयेनोज्जयिनीमार्गमप्यक्रांतस्थे। क्रमेण चातिप्रकृष्टप्रकांडपादपप्रायया मालिनीलतामंडपैर्मंडपितसकुस्थलतया गजपतिपातितपादपपरिहारवक्रीकृतमा
र्गया जनजनितदावानलपर्णकाषकोटिकृष्यकरितवीरपुषस्थानस्थानया महायाष्टप्रमलोत्कीर्णकांतारदुर्गया ऽक्षपितपथिकखंडितदलोत्क्षिप्ताम्लकीफलनिकरया विकासितमंज
रीजालोबिंदुरितजटैरुन्नतोत्कटपट्चरकर्पटध्वजचिह्नैः शिखिकास्थितस्युकपट्टविषयानुमितपथिकविश्रामैर्विश्राणकार्पटिकप्रस्फोटितधूलिधूसरसलपल्लांछितोपकंठैः पत्रसंकरसुरभी
कृताशिशिरपंकिलविवर्णास्वादुजलैर्ग्रंथितर्ग्रंथिग्रथितपर्णपुटतृणपूलीचिह्नानुमेयैर्जरत्कानारकूपैः सुलभसलिलतया नाभिलषितोद्देशया मधुविंदुस्यंदिपिंडखर्जूरवनराजिरजोधूसरितनी
शामिश्रकुंजकलताजालकैर्जटिलीकृतशिकताभिरश्वगोत्खातजवालुकाकूपिकोपलभ्यमानकलुषाल्पसलिलाभिः शुष्कगिरिनदिकाभिर्विषमीकृताजरालयाकुक्कुटकुलकौलेयकदर्शितानुगीय
मानगुल्मगहनग्रामकया आर्द्रस्ययातिविसमरव्याप्तलापरिणतैः विविक्तैः विम्बारुण्यातनयविसरैर्वासरैर्निःशेषीकृतकरम्बकाणामलीमसाश्यावकुलैः शिखरशेषैकपल्लवविडम्बितातपत्रैः
पार्श्वे रूढस्थितप्ररोहस्थूलस्थाणुमूलग्रंथिजटिलैः श्लेष्मदृहरितालकपिलपर्कैवणफविटपदलखचितरजिभिर्मगभयकृततृणपुंजकैर्विपाकपांडुभिः फलिनैः प्रियंगुप्रायैरटवीक्षेत्रै

विरलीकृतवनप्रदेशैः निरन्तरुरुसारकचंदनतरुपरिवद्धस्तवपिशितपिंडालिभैः लकुचैरभिनवशोणितारुणेन रक्तचंदनरसेन जिह्वालताललोहिनीभी रक्तपताकाभिः केशकलापकांतिना
बकुलमवामरावचूलेन प्रत्यग्रविशसिताना जीवानामिव वपुर्वैरूपरचितदंतमंडनं हाटकघटितबुद्बुदपुरःधर्घचंद्रखंडैरेवाचितं सुतमाहिषरक्षणावती दिनकर एव तारितशशिनेव विराजित
त्रिशूलशरीरावलावित्तमर्थं ग्रासंगिलोहश्रृंखलावलंबमानधर्घरखंडैः खट्टांगखंड्या च घटितके सरिसरटानुचिरश्चामरयाकांचनत्रिशूलिकया शिखिविततभस्थलयितस्ततः पथिकपुरुषोपहारसमा
गमिवालोकयंतं महाजीर्णकधाजं रक्तध्वजं ददर्श तदभिमुखश्च किंचिदध्वानं गत्वा केतकीसूचिखंडपांडुरेण वनदूरदेवताभरणेन परिगतां लोहितारुणेन चरकचामरावलिपरिकरांकाला
यसदर्पणमंडलमालासंबद्धरमुखमालामिव कपालाकुरुभीषणाभिभागेन सनाथीकृतद्वारदेशामभिमुखप्रतिष्ठितननिहितरक्तचंदनहस्तनया रुधिराक्तगामेयकस्तलास्फालितेनेवघोणि
तलोभलोलशिवासिसृमानरोहितलोचनेन लोहमहिषेणाध्यासितां जननिशिलावेदिकां क्वचित्क्रोत्पलैः शवशनिपातितानां वनमहिषाणामिव लोचनैः क्वचिद्गलितकुसुमैः केसरिणा
मिव करजैः क्वचित्किंशुककुसुमकुड्मलैः शार्दूलानामिव सरुधिरैर्नखरैः कृतपुष्पपुष्पप्रकरामन्यत्राकुंचितामिव कुटिलविषाणकोटिकूटैः पल्लविताभिव सरसजिह्वाछेदशतैः कुसुमि
तामिव रक्तनयनसहस्रैः फलितामिव मुंडमंडलैः उपहारहिंसार्थ यतीपाशखानरलिनिश्चलस्तनिलीनरक्तकुक्कुटकुलैः श्वमयादकालदर्शितकुसुमस्तबकैः रक्ताशोकविटपैर्भक्षितांगणां
बलिरुधिरपानतमयावेतालैरिवतालैरीयमानफलमुण्डोपहारांशं कांज्वरकं पितैरिवकदलिकावनैर्भयोत्कंटकितैरिव श्रीफलतरुमंडपैस्त्रासोर्ध्वकेशैरिव खर्जूरखनैः समन्तात्परिवृतां कनक
शिकुलकुंभविदलितमुक्ताफलानिरुधिरारुणानिव लोलिक्षिप्य लुब्धमुग्धस्तवकाकुग्रस्तमुक्तानि विकिरद्भिरंबिकापरिग्रहदुर्ललितैः कीरशकुंतैः केसरिकिशोरकैरिवमृत्योरेशांशभूतरुधिरद
र्दनोद्भूतमयूर्शापातितेनेव प्रतिबिम्बितेनारक्तता मेणसवित्रा नरीकृतैः सुतजनजलप्रवाहैः पिच्छिलीकृताजिरामवलम्ब्यमानदीपधूपरकांशुकेन ग्रथितशिरशिखालक्षयांतलिनपिष्टपिंडपांडुरि

का॰द॰ तथानरशिरोमालाभारिणा त्रायमाणसिंहमुखमध्यस्थितस्थूललोहकरकंकणतरवंशगर्भलांगलस्पीतनीललोहितदर्पणस्फुरितबुद्बुदमालंकपाटयुगंदधानेनगर्भगृहद्वारदेशेनदीयमानामत्रांबिकापद्मा
८० तिमिश्रसर्वपशुजीवितैरिवचरणमुपागतैरलक्तकपटैरविरहितचरणमूलांपतितकृष्णचामरप्रतिबिम्बानांचशिरःछेदलग्नकेशजालकानामिवपशुयद्दिशाप्रभृतीनांजीवविशसनशस्त्राणांप्रभा
भिर्दूरदृश्यांधकारतयापातालनिवासिनीमिवोपलभ्यमानांरक्तचंदनखचितसुरत्नपुलकितैश्चबिल्वपत्रदामभिर्वालकमुंडमालैरिवरक्तमंडनांशोणितताम्रकरंबकरुणार्कैरैश्वर्यमुपहारयदृष्टपु
रहितदृष्टोल्लसितरोमांचैरिवबाहुभिः कूष्माण्डुदहंतीचारुचामीकरपट्टप्रारंभेनचललाटेनप्रावसुन्दरी रचितसिंदूरतिलकविंदुनादाडिमीकुसुमकर्णपूरप्रभासेकलोहितायमानकपोलभित्तिनारुधि
रताम्बूलारुणिताधरपुटेनभ्रुकुटिकुटिलचक्षुषानयनेनमुखेनकुसुंभपाटलितदुकूलकल्पितयाचदेहलतयामहाकालाभिसारिकावेषविभ्रमंबिभ्रतीसंपिंडितनीलगुग्गुलुधूमांधकारीकृता
भिश्चप्रचलंतीभिर्गर्भगृहदीपिकाम्लताभिरकुलीभिरिवमहिषासुररुधिरारुणितत्वाल्लोहितीभिः स्कंधपीठकंडूयनचलितत्रिशूलदंडकृताघर्षणधवलमहिषमिवतर्जयंतीप्रचलकूर्चधरैःछा
गैरपिधनवृतैरिवस्फुरदधरपुटैरास्वुभिरपिजपपरैरिवकृष्णाजिनप्रावृताङ्गैःकुरंगैरपिप्रतिशयनैरिवज्वलितलोहितमूर्धरत्नरश्मिभिः कृष्णसर्पैरपिशिरोधृतमणिदीपकैरिवारा
ध्यमानांसर्वतः कठोरवायसगणेनचदृष्टनामस्तुतिपरेणेववक्ष्यमाणांस्थूलस्थूलैः।शिराजालकैर्गोधिकागोलिकाकृकलासकुलैरिवराधयस्थाणुचापांकयासमानूढैर्गवाक्षैर्जालस्मीपमुखातर
ल्पणस्थानीरविविस्फोटव्रणबिंदुभिः कल्माषितसकलशरीरेणकर्णवर्तंसंसंस्थापितयाच्चरपानुद्राक्षमालिकांदधानेनाम्बिकापादपतनश्यामललाटवर्धमानार्बुदेनकरातिरिक्तदंतादिडाञ्जनस्फु
रितैकलोचनतयात्रिकालमितस्लोचनाक्रांतदानादरस्कन्धोद्भीकृतदारुशलाकेनप्रत्यहंकटुकालाबुस्वेदप्रारब्धदंतुरतायतीकारेणकथंचिदस्थानदनोर्ध्वकायप्रहारतयाश्रुधैककभुजोपयानमर्दनव्यस
नेनोपर्युपर्यविश्रांतकटुकवार्तप्रयोगवर्धिततिमिरेणाश्रमभेदसंगृहीतवरहंसैरेणहुरीकोशकृतौषधांजनसंग्रहेणसूचीसूत्रशिरासंकोचितगमकशह्विलिनाकोषेयककोशावरणजातिवृणितचर

माणमित्याकर्ण्यचंद्रापीडः केदृशकधन्यास्पृहणीयाचपत्रलेखायामेवमनुबध्नातिदुर्लभोदेवीप्रसादः प्रवेश्यतामित्यभिधायपुनः स्कंधावारमेवाजगाम।प्रविशन्नेवपितुः समीपादागतम
भिज्ञाततरमालेखहारकमद्राक्षीत्।धृततुरंगमश्चप्रीतिविस्फारितेनचचक्षुषादूरादेवापृच्छत्-अंगकच्चित्कुशलीतातःसहसर्वेणपरिजनेनाम्बाचसर्वांतःपुरैरिति-अथासावुपसृत्यप्रणा
मानंतरं देवयथाज्ञापयसीत्यभिधायलेखद्वितयमर्पयांबभूव। युवराजस्तुशिरसिकृत्वा स्वयमेवतदुन्मुच्यक्रमशः पपाठ। स्वस्त्युज्जयिनीतःसकलराजन्यशिखंडशेखरीकृतचरणारविं
दः परममाहेश्वरो राजाधिराजोदेवस्तारापीडः सर्वसम्पदामायतनंचंद्रापीडमुदंच्यानुचूडामणिमरीचिचक्रचुम्बितमुत्तमांगेचुम्बन्नाह्लादयति।कुशलिन्यः प्रजाः किंतुकियानपिकालो भवतोदृ
ष्टस्यबलवदुत्कण्ठितंनोहृदयं-देवीचसहान्तःपुरैर्ग्लानिमुपनीता-अतोलेखवाचनविरतिरेवप्रयाणकारणतांनेतव्येति।शुकनासप्रेषिते द्वितीयेऽप्यमुमेवार्थंलिखितमवाचयत्।अस्मि
न्नेवावसरे समुपसृत्यवैशम्पायनोऽपि लेखद्वितयमपरमात्मीयमस्मादभिन्नार्थमेवादर्शयत्।अथयथाज्ञापयतितातइत्युक्त्वातथैवतुरगाधिरूढःप्रयाणपटहमदापयत्।समीपे स्थि
तंचमहतास्वीयेनपरिजनेनमहाबलाधिकृतंबलाहकपुत्रंमेघनादनामानमादिदेश।भवतापत्रलेखयासहागंतव्यंनियतंकेयूरकःपश्चादायाता।तावतीभूमिमागमिष्यतितन्मुखेनविज्ञायात्रागम्य
देवीकादम्बरी।नान्वियसात्रिभुवनवन्दनीयानिरनुरोधानिःपरिचयाचतुर्गृहाप्रकृतिर्मर्त्यानांयेषामकांडविसंवादिन्यः प्रीतयोनगणयंतिनिष्कारणवत्सलतामेवगच्छतामयात्मनोनीतः
स्नेहः कपटकूरजालिकांप्राप्तिलाभाक्तिरलीकाकाकुकरणकुशलतायातितमुपचारमात्रमधुरं धूर्ततायामर्पणंप्रकटितबाह्यनस्ययोर्भिन्नार्थत्वमप्रकांताबदाज्ञानावाअस्यानाहितप्रसादादित्थयो
भ्यादित्यपिवक्तव्यांनीता।जनयंतिहिपश्चाद्देवलक्षमभूमिपातितोव्यर्थाः प्रसादामृतहृदयोमहतां।नखलुतथादेवीप्रतिप्रवलल्लज्जातिभारसंथरमेतद्दयं यथामहाश्वेतांप्रतिनियतमेनामसलीकाधारोपण
वर्णितास्मद्वयासंभाषणस्थानपक्षपातिनीमसकृदुपालप्स्यतेदेवीनकिंकरोमिगरीयसीगुरोराज्ञाभवतिदेहमात्रकस्य-हृदयेनहेमकूटनिवासव्यसनिनालिखितंजन्मांतरसहस्रस्यदास्यपत्रं देव्याम

त्रिवप्रकाशयता हृदि शमपि सर्वविषयज्वलितदीपिकादाहव्रणविभावितं बहुसुखमिव प्रकटयता परिभवमपि निष्कारणात् कुष्ठजनपदजनपदाकृष्टिशतं सप्रवाहमिव दधानेन फलकवनलताविनिर्मितह
का॰द॰ कुसुमकरंडकेन वेणुलतारचितपुष्पपातनांकुशिकेन स्यामथमुक्तकालकंबलखंडखोलेन जरद्द्रविडधार्मिकेणाधिष्ठितां चंडिकामपश्यत्। तस्यामेव च वासमरचयत्। अथावतीर्य तुरगात्प्रवि
८९ श्य भक्तिप्रवणेन चेतसा प्रणनाम। कृतप्रदक्षिणश्च पुनः प्रणम्य प्रशान्तारदर्शनेन कुतूहलेन परिभ्रमन्नुद्देश एकं नमाक्रोशं तं द्रविडधार्मिकमेकदेशे दृष्ट्वा कादम्बरीविरहोत्कंठोद्वेगाद्रूयमानोऽपि
चक्राचिरं जहास। स्वगरयच्चतेन सार्धं संरंधकलहानुपहसतः स्वसैनिकानुपशांतवनेश्च कथमपि प्रियालापशतानुनयनैः प्रणयमुपनीय क्रमेणाजन्मभूमिं जातिं विद्यां च कलत्रमपत्यानि वि
भवं वयः प्रमाणं प्रव्रज्यायाश्च कारणं स्वयमेव पप्रच्छ। पृच्छ्यमानश्चासाववर्णयदात्मानं। अतीतस्वशौर्यरूपविभववर्णनवाचालेन तेन सुतरामरज्यत राजपुत्रो विरहातुरस्यापि विनोदनतामि
वागात्। उपजातपरिचयश्चास्मै ताम्बूलमदापयत्। अस्तमुपगते च भगवति समस्तभावावासिनि सुपयसाम्यनयारूपते लेसु राजसूनुसुखास्वादसक्तपर्यालोकक्षितितललुठनयां सुलस्टा
बधूजनानुमितोत्साहेषु गृहीतकतिपयशष्पकवलेषु पीतोदकेषु स्नानार्द्रपृष्ठतया विगतश्रमेषु तुरंगेषु। निखातकुंतपंक्तिसंयतेषु वाजिषु वाजिसमीपविरचितपर्णप्रस्तरे च द्विरसगमन
श्रिवत्रपरिकल्पितयामिके सुसुप्तसैनिकजने कृतबहुयामकप्रभापीततमसि दिवसावसाने दिवसरूपविराजमाने सेनानिवासे चंद्रापीडः परिजनेनैकदेशे संयतशेफद्रापुषस्यपुरः परिकल्पि
तं प्रतीहारनिवेदितं शयनीयमगात्। निषण्णस्य चास्य तत्क्षणमेव पस्पर्श दुःखासिका हृदयमरतिर्दुरगाद्या विसर्जयांचकार राजलोकं अतिबद्धभाने पिगोल्लापपार्श्वस्थान् निमीलित
लोचनो मुहुर्मुहुर्मनसा जगाम किंपुरुषमनम्यसेनाः स सस्मार हेमकूटस्य निष्कारणगंधर्वनामचिंतयत् महाश्वेतायाः दानं जीवितफलमभिललाष पुनः पुनः कादम्बरीदर्शनमयगताभिमानयेऽप्रालाय
नितरामस्पृहयत् मदलेखापरिचयाय तमालिकादृष्टुमाचकांक्ष केयूरकागमनमुत्प्रेक्षितं हिमगृहकमपश्यद्दुःखमरमायतं पुनरुक्तनिश्वासबबंध चाधिकां प्रीतिं शेषहारे यस्मात्स्थितां पुण्य

भागिनीममन्यत पत्रलेखां। एवं चानुपजातनिद्र एव तामनयन्निशां। उषसि चोत्थाय तस्य जरद्द्रविडधार्मिकस्येच्छानिष्टं धैर्यं नविसर्जैः एरयित्वा मनोरथमभिमतैश्चापि रमणीयेषु प्रदेशेषु निव
सन्न स्यैरेवाहोभिरुज्जयिनीमाजगाम। आकस्मिकागमनप्रहृष्टसंभ्रान्तानां पौराणामर्थकमलानीव नमस्कारांजलिसहस्राणि प्रतीछन्न कैश्चिदविज्ञातोऽविवेश नगरीं। अहमहमिक
याच प्रधावितात् अतिरभसहर्षविक्लवात् परिजनादुपश्रित्य चंद्रापीडो वर्तते इत्युपलभ्य पितास्य निर्भरानंदमन्दगमनो मंदरद्रव क्षीरोदजलमुज्झन्तीयांशुकममलमाकलितमाकर्षन्नेत्रजलविं
दुवर्षी मुक्तमुक्ताफलाशारद्वकस्पपादपः प्रत्यासन्नवर्तिभिर्जरपांडुमौलिभिश्चन्दनविलेपनैरनुपहतक्षौमधारिभिः केयूरिभिरुष्णीषिभिः किरीटिभिः शेषधारिभिर्वेत्रकैलासमिव बहु
क्षीरोदमिव क्षितिं दर्शयद्भिः प्रतिपन्नासिछत्रकेतुचामरैरनुगम्यमानो राजसहस्रैश्चरणाभ्यामेव प्रत्युज्जगाम। दृष्ट्वा च पितरं दूरादेवावतीर्य वाजिनः स्थूडामणिमालिना मौलिना महीमगछ
त्। अथ प्रसारितभुजेन एह्येहीत्याहूय पित्रा गाढमुपगूढः सुचिरं परिष्वज्यत कालसन्निहितानां च मानजीयानां कृतनमस्कारः केयूरं गृहीत्वा विलासवतीभवनमनीयत राज्ञा। तयापि तथैव सर्वान्तःपुर
परिवारया प्रत्युद्गमाभिनंदितागमनः कृतागमनमंगलाचारो दिग्विजयसंबंधाभिरेव कथाभिः किंचित्कालं स्थित्वा मुक्तनासं दृष्टुमाययौ। तत्रापि मुनैव क्रमेण सुचिरं स्थित्वा निवेद्य वैशम्पायनं कुशला
चारवर्तिनं कुशलिनमालोक्य च मनोरमामागत्य विलासवतीभवन एव सर्वाः स्नानादिकाः परवद्भिरेव क्रिया निरवर्तयत्। अपराह्णे निजमेव कुमारभवनमपासीत्। तत्र च रणरणकखिद्यमानमानसः काद
म्बर्या विना न केवलमात्मानं स्वभवनमवंतीनगरं वा सकलमेव महीमंडलं शून्यममन्यत। ततो गंधर्वराजपुत्रीवार्ताश्रवणोत्सुकश्च महोत्सवमिवेप्सितवरप्राप्तिकालमिवामृतोत्पत्तिसमयमिव पत्रले
खागमनं प्रत्यपालयत्। ततः कतिपयदिवसापगमे मेघनादः पत्रलेखामादायाजगाम। उपानय चैनां कृतनमस्कारां च दूरादेव स्मितेन प्रकाशितप्रीतिश्चन्द्रापीडः प्रकृतिवल्लभामपि कादम्बरीसकाशा
त्प्रसादलब्धामपरमिव शोभामपीमिव वहंतीमभतरतामुपागतामुत्पातिशयदर्शितादरमालिलिंग। पत्रलेखं मेघनादं च प्रणतं पृष्ठे करकिसलयेन पस्पर्श। समुपविष्टश्चाब्रवीत् पत्रलेखे कथय तत्र भवत्या

का·द·
८२

महाश्वेतायाः समदलेखायाः देव्याः कादम्बर्याश्च कुशलं कुशली वा वास्य सकलस्तमालिकाकेयूरकादिपरिजन इति· साब्रवीत् देव यथाज्ञापयसि भद्र त्वामर्चयति शेखरीकृताञ्जलिना सखीजनास्स
परिजना देवी कादम्बरीत्येवमुक्तवती यत्रेश्वा मारायमं दिशभ्यन्तरं विसर्जितराजलोको विवेश। तत्र चोत्ताम्यन्तामनसा धारयितुमपारयन् कुतहूलमतिप्रीत्याहूय मुत्सारितपरिजनः प्रविश्यागार
मभिप्रनूरायाः स्थलकमलिन्याः पृष्ठभिनुन्नादैः मलाशैनुपरचितात पत्ररूपायाः अथमागमन्यनस्समस्तकनयता कायमांनस्यपत्रमंडपस्यतले चरणारविंदेन समुत्सार्य सुखप्रसुप्तं हंस
मिथुनमुपविश्यासीत्। पत्रलेखे कथय कथं मसि स्थिता कियंति वासराणि कीदृशो वा देवीप्रसादः का वा गोष्ठ्यः समभवन्· कीदृश्यो वा कथाः समजायंत· केवा निप्रायेनास्मान्स्मरति· कस्य वा गरीयसी
प्रीतिरित्येवं पृष्ठा च व्यजिज्ञपत् देव दत्तावधानेन श्रूयतां यथा स्थितास्मि यावंति वासराणि यादृशो वा देवीप्रसादो यथा गोष्ठ्यः समभवन् यादृश्यश्च कथाः समजायंत। ततः स्वल्पागते देवे केयूरकेण सह प्रतिनि
वृत्ताहं तथैव कुसुमशय्याप्रणयनीय समीपे समुपाविशं मतिहर्षं च सुखं नवनवान् अनुभवंती देवीप्रसादान् किं बहुना प्रायेण मम चक्षुषि च चक्षुर्वपुषि वपुः करे करः यष्ट्वीनामा स्वरे वाणी प्रीतोत्कर्षं देव्याः
सकलमेवं तं दिवसमभवत्। अपराह्णे च मामेवावलम्ब्य निष्क्रम्य हिमगृहकात् स्वच्छंदशीयदृच्छया निषिद्धपरिजना वरभवनोद्यानं जगाम। तत्र च सुधाधवलां कालिन्दीजलतरंगमध्ये च मरकतसोपान
मालया प्रमदवनवेदिकामध्यारोहन्। तस्यां च मयि स्तंभावष्टंभस्थितायां स्थित्वा च मुहूर्तमिव स्तब्धेन सह हृदयेन दीर्घकालमवधार्य किमपि व्याहर्तुमिच्छंती निश्चलधवलतारकेण निस्पंदपक्ष्मणा चक्षुषा मुखं मे सु
चिरं विलोकयंती कृतसंकल्पा मदनाग्निप्रवेशमिच्छंतीव सलिलाविव स्वेदाम्भसः स्रोतसि स्रोतस्वेव च ताडलीकृता समकम्पत कम्पिताङ्गी च पतनभियेवा श्रयत विषादेन। अथ मया विदिताभिप्रायया तन्मुख
निवेशितनिष्कंपलोचनयानन्यावधानया ज्ञापयेति विज्ञापिते निजावयवैरपि वेपथुमभिर्निवार्यमाणेव रहस्यश्रवणलज्जया तामप्रतिमामपि लिखितमणिकुट्टिमेन चरणाङ्गुष्ठेनापक्रमायेवाम
तीभवनकलहंसान् कुट्टिमोच्छलन्मुखरनूपुरेण चरणारविंदेन विसर्जयंती कर्णोत्पलमधुकरानपि स्वधदृत्तनव्यजनपल्लवेनोत्सारयंती ताम्बूलवीटिकाकलमुत्कोचमिव दंत

ब्रा १
णा दुष्टकेनासम्यक्कृतरसायनानीता कालजरेण जर्जरांगतेनापि दक्षिणापथाधिराज्यवरप्रार्थनाकदर्थितदुर्गया शिक्षितश्रवणास्थितिलकावद्धविभवप्रत्याशेन हरितपत्ररसांगारमषीमलि
नशंखकवाहिन्या पट्टिकालिखितदुर्गास्तोत्रेण धूमरक्तालक्तकाक्षराला पत्रकुहकमंत्रतंत्रपुस्तिकासंग्राहिणा जीर्णमहापाशुपतोपदेशलिखितमहाकालमतेनाविर्भूतनिधिवादव्या
धिना संजातधातुवादवायुना लग्नासुरविवरप्रवेशेन प्रहृत यक्षकन्यकाकामित्वमनोरथव्यामोहेन वर्धितान्तर्धानमंत्रसाधनसंग्रहेण श्रीपर्वताश्चर्यवार्तासहस्राभिज्ञेन सकृदभिमंत्रि
तसिद्धार्थकप्रहतिया वितैः पिशाचगृहीतकैः करतलताडनविपिटीकृतश्रवणपुटेनावमुक्तशैवाभिमानेन दुर्गृहीतालावुवीणावादनोद्वेजितपथिकपरिहृतेन दिवसमेव मशककणितानुका
रि किमपि कंपितोत्तमांगं गायता स्वदेशभाषानिवद्धभागीरथीभक्तिस्तोत्रनर्तकेन गृहीततुरगब्रह्मचर्येन यात्रपरेण गतेनोषितासु जरत्प्रव्रजितासु बहुकृत्वः संयुक्तस्त्रीवशीकरणचूर्णेनातिरोष
णतया कदाचित् दुर्व्यस्ताश्रयपुष्पिकापातेनोत्पादितक्रोधेन चंडिकामपि मुखभंगीविकारैर्भर्त्सयमुपहसेनाकदाचित् निवार्यमाणावासरुषितादुग्रजाड्यबहुबाहुयुद्धपातभग्नपृष्ठकेन कदाचित्कृतापराधवा
लकपलायनामर्षपश्चात्प्रधावितस्खलितावाङ्मुखनिपातोच्छलत्स्फुटितशिरःकपालभुग्नग्रीवेण कदाचिज्जनपदकृतनवागतापरधार्मिकादरमत्सरोद्धुद्धात्मना नित्यसंस्कारतयाप्यव
हारिणा रात्र्यंधतया दिवाविहारिणा लम्बोदरतया किंचनकारिणा स्वंजनया मंदं मंदं संचारिणा वधिरतया संज्ञाव्यवहारिणा लंबोदरतया प्रभूताहारिणा अनेकशः फलपातनकुपितवानर
नखोल्लेखखंडितनासापुटेन वहुशः कुसुमावचयचलितभ्रमरसहस्रदंशशीर्णीकृतशरीरेण सहस्रशः सापनीयकृतासंस्कृतशून्यदेवकुलकालसर्पदष्टेन शतशः श्रीफलतरुशिखरस्खु
लितचूर्णितोत्तमांगेन सकृद्रात्रिंदिवं खरमातरस्पृष्टशिरस्त्रस्तनखजर्जरितकपोलेन सर्वदावसंक्रीडिनाजनेनोन्मिषद्गंडस्वद्वारोपितदुर्द्रीकृतदासीविवाहप्रारब्धविडम्बनेनानेकायतनप्रतिष्ठा
पितनिष्प्रलोभ्यानेन दौस्थित्यमपि विविधव्याधिपरिवृतं सकुटुम्बमिवोद्वहमानमूर्वनामपि बहुव्यसनानुगतां प्रसूतानेकापत्यामिव दुर्भर्त्सितक्रोधमथनेकदंडघातनिर्भिन्नबहुगात्रगंडुकं कासित

सेककालकवलीकृताश्रुःशर्गंकूषान्सकचग्रहमंगीकृतप्रसादोपायंपाययति· भवनाशोकतरोघनान्यान्प्रहारान्बुद्धिविरचितःशिरसाप्रतीच्छति· मन्मथमूढमानसस्यकथयकेनप्रकारेणनिषि-
ध्यते· प्रत्याख्यानमपीर्ष्यांसंभावयति· आक्रोशमपिपरिहासमाकलयति· असंभाषणमपिमानंमन्यते· दोषसंकीर्तनमपिस्मरणोपायमवगच्छति· अवज्ञानमपिनियंत्रणाप्रण-
यमुत्प्रेक्षते· लोकापवादमपियशोगणयतीतितामेवंवादिनीमाकर्ण्यप्रहर्षरसनिर्भरमनस्यकरवं।चंद्रापीडमुद्दिश्यसुदृढमाकृष्टमारवलियंमकरकेतुनायदिवसन्यमेवकादम्बरीव्याजेनसा-
क्षान्मनोभवचित्तवृत्तिःप्रसन्नादेवस्य·ततःसहजैःसाद्रंसंवर्द्धितैःप्रत्युपकृतमस्यगुणैःयशसाधवलिताःककुभोयोवनेनरतिरससाठास्तरंगैःपातितास्तनराशयोयौवनविलासैर्लिखितंना-
मप्रशस्तिसौभाग्येनप्रकाशितानिजश्रीर्लावण्येनेन्दवीमिरिवदृष्पमस्तंकलाभिस्तथाचविरहत्रद्धःकालोमलयानिलेनसमासादितोवसरश्चंद्रोदयेनप्राप्तमनुरूपंफलंमधुमासकुसुमस-
मयाध्यानापलात्रिर्जितोमदिरामदःदोषोगुणानांदर्शितंमुखंमन्मथयुगावतारेण· अहंतुविहस्याब्रुवंदेवियद्येवमुत्तरजनकोपंप्रसीदनार्हसिकामापराधैर्देवंदूषयितुंएतानिखलुकुसुम-
चापलानिएतस्यनदेवस्येत्येवमुक्तवतीमांपुनःसनुतद्विलासाभाषतःयोयंकामोपिवाकथयकान्यस्यरूपाणीति· तामहंव्याजितवती।अतनुरेषहुताशनस्तथाप्यस्यप्रकाशयन्ज्वालावलीः
संतापयितात्रकटयनधूमपटलमश्रुपातयति· अदर्शयन्भस्मरजोनिकरंपांडुतामाविर्भावयति· नचतद्भूतमेतावतित्रिभुवनेस्यशरव्यतांयन्नयातंयातियास्यतिवाकोवास्यनत्रस्यतेमही-
तनुसुमकार्मुकोवाणैर्वलवंतमपिविध्यति· स्वाभिसंकरमम्वरजलं।लिखंतीनांदयिताकारान्नविलीर्णमहीमंडलंगणयंतीनांवल्लभगुणान्नस्वीयशीसंख्या·प्रत्यंतीनांप्रियतमकथाम-
वहुभाषिणीसरस्वतीध्यायंतीनांप्राणसमसमागमसुखानिदृष्टी·कालोदृदयस्यायततीमेतस्याकर्ण्यचक्षणंविचिंत्यप्रत्युवाचाप्रतीन्हपत्रलेखेयथाकथयसितथाजनोयंकारितःकुमारस्यरूपा-
तंपंचेषुप्रणयान्येतानिरूपाणिसमधिकानितानिमयिवर्तन्ते।हृदयादव्यतिरिक्तासीदानीभवतीमेवपृच्छाम्युपदिशयदत्रमेसाम्प्रतमेवंविधानांहजानानामनभिज्ञासिगुरुजनवक्तव्यतां

का॰ ८ ।किंमुतायरहःस्थेन।कथमिवमादृशीरजनिकरकिरणावदातंकौलीनेनकलंकपिष्यतिकुलं।कुलक्रमागतांचलज्जांपरित्यजत्यति।अन्यकन्यकोचितेवाचापलेचेतःप्रवर्तयिष्यति·साहं
८३ नस्वंकस्थितापित्रानदत्तामात्रानानुमोदितागुरुभिर्नकिंचित्संदिशामिनकिंचित्प्रेषयामिनाकारंदर्शयामिकातरेवानाथेवबलात्खलीकृतेनगुरुरगर्हणीयतांनीताकुमारेणचंद्रापीडेनकथयमहतां
किमयमाचारःकिंपरिचयस्येदंफलंयदेवमभिनववियसकिसलयतनुसुकुमारंमेमनःपरिभूयतेपरिभवनीयोहिकुमारिकाजनोयूनांप्रायेणाःप्रथमंमदनानलोलज्जांदहति·ततोहृदयमा-
दौविनयादिकंकुसुमेषुशराःस्वरयंतिपश्चान्मर्माणि·तदामंत्रयेभवतींपुनर्जन्मांतरसमागमायःनह्यमेत्वत्तोन्याप्रियतराप्राणपरित्यागप्रायश्चित्ताचरणेनप्रक्षालयाम्यात्मनःकलं-
कमित्यभिधायतूष्णीमभूत् अहंतुयत्सत्यमविदितहत्तांततयाह्रीतेवभीतेवविलक्षेवविसंज्ञेवसविषादंविज्ञापितवती·देविश्रोतुमिच्छाम्याज्ञापयकिंकृतंदेवेनचंद्रापीडेनकोवापराधःसमज-
निकेनवास्खलितविनयेनखेदितमखेदनीयंदेव्याःकुसुमकोमलंमनःश्रुत्वाप्रथममुत्सृष्टजीवितायांमयिपश्चात्समुत्सृष्टजीवितमित्येवमभिहितावपुनःपुनरवदद्देव्याःमितेऽ-
वहिताश्रुणुस्वप्नेषुप्रतिदिवसमागत्यागत्यमेरहसिसंदेशैःनिपुणधूर्तःपंजरशुकसारिकाहतीःकरोतिसुप्ताःश्रवणादंतपत्रोदरेषुव्यर्थमनोरथाहितमानसःसंकेतस्थानानिलिख-
ति·स्वेदप्रक्षालितानखाननपिनिपातितसान्द्रनाश्रुविन्दुपंक्तिकथितावस्थानान्मनोहराःसंमोहाःआवर्ततेमदनलेखान्प्रेषयति· निजानुरागेणोवबलादरंजयदलक्तकरसेनचर-
णौ·अविनयनिश्चेतनोनखप्रतिविम्बितमात्मानंबहुमन्यते·उपवनेष्वेकाकिन्याग्रहणभयपलायमानायाःपल्लवलग्नांशुकदशाप्रतिहतगमनायागृहीलेवसखीभिरर्पितायामिथ्याप्र-
णमःपराङ्मुखपरिष्वंगमाचरति·प्रसुप्तस्थलेमेलिखन्पत्रलतांकुटिलतामिवानजुप्रकृतिःसुरतमनःशिक्षयति·दृष्टपोत्कलिकातरंगवातैरिवप्रीतस्वेदैर्मुखमनुभिःश्रमजलप्रीकरतारकि-
तावलीकचाटुकारःकपोलौवीजयति·स्वेदसलिलशिथिलितग्रहणगलितालकपून्येनापिकरेणायवाङ्कुरविकाशानिवनखकिरणान्मुद्धान्दर्शयन्घःकर्णपूरीकरोमि·वत्सभतरवालवकुल

स्वांङ्गितं शिरस्वेदिनेद्दती वक्त्रे रक्तताम्रवर्णशंकितेव मुहुर्मुहुरितस्ततो विलोकयंती वक्तुकामापि नाशक्नोति स्म किंचिदपि लज्जाकलितगद्गदागारितुं प्रपततोपि च स्तानिः शेषं ज्वलता मदनानलेनेव
दग्धा अजस्रं प्रवहता नयनोदकेनेवोढा प्रविष्टाभ्दिर्दुःखैरिवाक्रान्तायतभ्दिः कुसुमचापशरैरिव आकलीकृतानि च्युतभ्दिः श्वसितैरिव निर्वासितानि हृदयवर्तीभिश्चिन्ताशतैरिव विस्थतानि
श्वासपापिभिर्मधुकरकुलैरिव निपीतानि प्रावर्तन्त वाणी केवलं दुःखसहस्रगणनायमुक्ताक्षमालिकामिव कल्पयंती गलद्भिरस्पृष्टकपोलस्थलैः शुचिभिरधोमुखी नयनजलबिन्दु
भिर्दुर्दिनमदर्शयत् तदा च तस्याः सकाशादतिशिक्षितेव लज्जापि लज्जालीलां विनयोपि विनयातिशयं मुग्धतापि मुग्धतां वैदग्ध्यमपि वैदग्ध्यं भयमपि भीरुतां विभ्रमोपि विभ्रमितां
विषादोपि विषादितां विलासोपि विलासं तथाभूतां चैनां किमिदमिति विज्ञापिता मया प्रमृज्य लोहितायमानोदरे लोचनदुःखप्रकर्षेणाम्भः समुद्वमता येव मृणालकोमलया
वाहुलतया वेदिकाकुसुमपालिकाग्रथितकुसुममालामवलम्ब्य समुन्नतैकभ्रूलतां त्वयायं ग्रथितां मालां विलोकयंती दीर्घमुष्णं च निःश्वसितवती। तदुःखकरणामुत्प्रेक्षमाणा याच पुनः
कथनाय पुनः पुनरनुबध्यमाना मया व्रीडया नखमुखलिखितकेतकीदलानि लिखितेव चक्रव्यमर्पयंती विवक्षास्फुरिताधरा निश्वासमधुकराणि वीर्याण्यसंदिशंती स्तिमितलावि
हितनिश्चलनयना सुचिरमतिष्ठत् क्रमेण च भूयोमन्मुखे विनिधाय दृष्टिं पुनः पुनरश्रुपूर्यमाणलोचनद्युतिर्मदनानलधूमधूसरां वाचालतामिव हासयंती वाष्पजलबिंदुभिः वाष्पजलविं
दुव्याजेन च विलक्षस्मितस्फुरितैर्दशनांशुभिः साध्वसविस्मृतानपूर्वानभिधेयवर्णानिव ग्रथ्नंती कथमपि व्याहाराभिमुखमात्मानमकरोत् अब्रवीच्च मां पत्रलेखे वत्स ममतया तस्मिंस्तथा
नेनतातो नाम्ना न महाश्वेता न मदलेखा न जीवितं पत्रलेखे भवती दर्शनात्प्रभृति प्रिया सि न जाने केनापि कारणेनायं हासितस्मितकृतसखीजनं त्वयि विश्वसिति मे हृदयं कमपरमुपालभेय
स्य वान्यस्य कथया मि परिभवं केनवान्येन सह साधारणीकरोमि दुःखं दुःखभारमिमम् असंनिवेदय भवत्यास्त्यक्ष्यामि जीवितं जीवितेनैव शपामि ते स्वहृदयेनापि विदितं हताशेनास्मि जिह्म
का॰द॰ नीतया नितरां लज्जितयाय जीवितान्मरणं श्रेयः पश्यति हृदयमित्येवं वादिनी भवत्याऽमहमेवमवोचं अलमलमिदानीं देवि किमनेनाकारणमरणानुबंधेनानाराधितप्रसन्नेन कुसुमशरेणाभा
८४ वतानेवशेरु वशेदतः का चात्र गुरुजने वक्तव्यतया खलु कन्यकां गुरुरिव पंचशरः संकल्पयति मातेव जुगोपतेपि नेव ददाति सखीवोत्कंठां जनयति मंत्रीव तरुणतायां रत्युपचारं शिक्षयति
किमिव कथयामि ते याः स्वयंवरवत्यः पतीन्यदि नेदृश मनर्थक एव तर्हि धर्मशास्त्रोपदिष्टः स्वयंवरविधिः प्रसीद देवि कथयाम्यानयामि तं देवमित्येवमुक्ते मया प्रीतिद्रवार्द्रया दृष्ट्या पिबंती वर्मा
नुध्यमानेऽपि मकरकेतुशरजर्जरिताभिर्वेलज्जांलब्धा जरैर्निपतद्भिरनुरागविभ्रमैराकुलीक्रियमाणा प्रियवचनश्रावणप्रीत्या स्वेदाभिषमुन्निद्रितरोमाञ्चजालकेन दधती चोत्तरीयां
शुकं प्रेषकुरङ्गमाणिक्यपत्रमकरकोटिलग्नं च शाश्विकिरणमयं मरणायापि मर्दमकरकेतुना निहितं कंठे हारमुन्मोचयंती प्रहर्षविह्वलाजः करुणाकन्यकाजनसहजां लज्जामिवावलंब्य
नैरवदत् जानामि ते गरीयसीं प्रीतिं केवलमकठोरशिरीषयुग्ममृदुप्रकृतेः कुतः प्रागल्भ्यमेतावत् नारीजनस्य विशेषतो बालभावभाजः कुमारीलोकस्य साहसकारिण्यस्तायाः स्वयं संदिशं
ति समुपसमुपसर्पंति वा स्वयं साहं संदिशंती वा लज्जिताऽस्मि किं वा संदिशाम्यति प्रियोसीति यो न तुक्तः तावाहं प्रियात्मेतिजरप्रश्नस्त्वयि गरीयाननुरागइति वेश्यालापस्त्वया विना न जीवा
मीत्यनुभवविरोधः परिभवति मामनङ्ग इत्यात्मदोषोपालंभो मनोभवेनाहं भवते दत्तेत्युपसर्पणोपायो बलाद्धृतोसि मयेति बंधकीधार्ष्ट्यं अवश्यमागन्तव्यमिति सौभाग्यगर्वः स्वयमाग
च्छामीति स्त्रीचापलं अनन्यरक्तोयं परिजनइति स्वभक्तिनिवेदनलाघवं प्रत्याख्यानशंकया न संदिशामीत्यप्रबुद्धबोधनं अनपेक्षितानुजीवितदुःखदारुणास्म्यामित्यति प्रणयिता
श्वास्यासि मरणेन प्रीतिमित्यसंभाव्यमेवेति॥ ॥इति श्रीमहाकविबाणभट्टविरचितकादंबरीपूर्वभागः समाप्तः॥ ॥शुभमस्तु॥ ॥संवत् १८३२ वर्षेशुभे॥ ॥ छ

का·उ·
१

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ देहद्वयार्द्धघटनारचितं शरीरमेकं ययोरनुपलक्षितसंधिभेदं द्वंद्वेषु दुर्घटकथापरितोषसिद्ध्यै स्वेच्छागिरिसुतापरमेश्वरौ तौ १ आबद्धकेस
रसटाविकरालवक्त्रं हस्ताग्रविस्फुरितशंखगदासिचक्रं आविःकृतं सपदि येन नृसिंहरूपं नारायणं तमपि विश्वसृजं नमामि २ आर्येयमर्चितगरिष्ठहृदय
वलोकः पुरुषैः कृतपक्षपात एवममात्मलीनः स्पृष्टैव येन न च कथ्येय मनस्यशक्या वागीश्वरं पितरमेव तमानतोऽस्मि ३ याते दिवं पितरि तद्वचसैव सार्द्धं विच्छेदमाप
भुवि यस्तु कथाप्रबंधः दुःखं सतां तदसमाप्तिकृतं विलोक्य प्रारब्ध एष समया न कवित्वदर्पात् ४ गद्ये कृतेऽपि गुरुणा तु तथाक्षराणि यन्निर्गतानि पितुरेव स मेऽनु
भावः एकः स वा मधुरसास्पदचंद्रपादसंपर्क एव हिमगांवसरोद्रवाय ५ गंगां प्रविश्य भुवि तन्मयतामुपेत्य स्फीताः समुद्रमिव राज्यपियांसि नद्यः आसिं
धुगामिनि पितुर्वचनप्रवाहे क्षिप्ता कथा नु घटनाय मयापि वाणी ६ कादंबरीरसभरेण समस्त एव मत्तो न किंचिदपि चेतयते जनोऽयं भीतोऽस्मि यन्न रसवर्ण
विवर्जितेन तच्छेषमात्मवचसाप्यनुसंदधानः ७ बीजानि गर्भितफलानि विकासभांजि वप्त्रैव यान्युचितकर्मबलात्कृतानि उत्कृष्टभूमिविततानि गुणानि याथ
तान्येव तस्य तनयेन तु संहृतानि ८ अपि चेदानीमानीतस्यापि कुमारस्य नरदाशितरलतालजितालस्येव दर्शनं मनोभवविकारवेदनोवेलस्वैवैलक्ष्यमेव
न पुरस्तिष्ठति अप्रतिपत्तिसाध्वसजडतेवोपसर्पति स्वयमुपसर्पणाल्लघुलाघवमेव मन्यमानाति निर्यंत्रणावलंबनेऽपि लज्जा न सनयनापराधभीतामीति रे
बनसमुखीभवति अथ कथंचित् गुरुतनत्रपया वा राजकार्यानुरोधेन वा चिरावलोकितसुहृत्संवर्द्धितवंधुजनदर्शनसुखेन वा सुहृन्मुखकमलावलो राम·
कनोत्कंठया वा पुनरागमनखेदपरिखिन्नहृदयया वा निजगृहावस्थानरुच्या वा जन्मभूमिस्नेहेन वा निसृष्टवास्य जनस्योपरि पादपतनेनापि नानुनेतुमेव या १

रितोपूर्वमपिस्नेहात्कृतपत्नयापिप्रियसख्यानशमुत्तरमेवनकिंचित् ।किंचाधुनाप्यधिकमुपजातमेवाहंकारंवरीयाऽनेनकुमारेणामधुमदस्वरमधुकरकुल
कलकोलाहलाकुलितकोककामिनीकरुणाकूजितेजनितविरहिजनमनोदुःखेविकचकह्लारविंदवदननिष्यंदेनद्विगुणितमदगंधवहसुगंधस्त्रादिशिविक
सितकुसुमामोदमुकुलितमानिनीमानग्रहोन्मोचनदक्षेकुसुमायुधेकहेरस्तोदमिश्रचंदनपंकपिंडेकुपितकामिनीविनोदस्दूगेप्रमुखवरपरिजने
पुनरुक्तदर्शनाभ्युत्थानत्रीडितकंचुकिजनेमदोपसमर्पेजाठराश्यकांडविपांडुनिर्मितविच्छेदकेऽस्मिन्नुच्छलदुदधिमुखविनिर्गतदुस्थलाभ्यागंदुमेदुल्वविदुंबपतिग
गमंचानवरतविस्फुरद्धिमदकरनिकरनिर्भरावर्जितज्योत्स्नाजलासारवर्षिणिचंद्रमसिहरविहितमदनविवरकुमुदकाननामोदवासितदिगंतायांकुमु
दिन्यास्तटवेदिकारम्यप्रवृत्तशशिमणिशिखरनिर्झरप्रांतकावेरीक्रीडापर्वतनितंबके तहयष्टिचंदनरसकेशिकाजालकच्छलेनतलकरतलस्पर्श
सुखसंभवखेदजलेनेवद्रवमिवहतितत्कालेहारिणिमुक्ताशिलापट्टशायनेकुसुमामोदसुरभिनिदरान्दिशितुषारकणानिकरेहारिणिपक्षिवाहिसुखेदेहदाह
दाहमात्रकापहारिणिरासवरसरागोपानांसंदेहभस्तेकुसुमसंस्तरावलीविनीवीच्छिन्नामममापिचापुनरुक्ततदर्शनस्पृहेतस्येवैतेलोचनेयथयोरालोकनपथ
मुपोपातस्तदेवचेदमपतितपतिभूयसंहतनदैयंमनोत: प्रविशेषिनपरितोधारयितुं नदेवचेतसःसरियेनतेसमीपेचिरमुदासीनेनाप्यितंसस्यवचायपा
णिर्षी. लीलागुरुजनोपेक्षीबालान्नेपरिग्राहितवान् अनपेक्षितपरपाडुष्कृदोषीडोपिसखेवपात्रवारहृदयमागमपनिगृह: मध्यैवोपचारोमागेराह्यपाचा
किंचित्करोम्यत्रपंचशरोपिसर्ववपस्त्वयावेदितोमिप्रतिज्ञातंचममयामहाश्वेतापास्त्वपितु:खितापानाहमात्मन:पाणिग्राहंदुष्यामीतितामहंपुनरप्यव॥

का॰ उ॰ इदं देवि मयैवं समुन्नसाकरोः कुमतिरिपं अतिदारुणो मे पंगपपकारी मकरकेतुः कदाचिद्दरूपमद्याने प्रियजने हृदयानुरागाज्जीवितमप्यपहरतीति सात्वब्रवीत्
२ तदपि नास्त्येव मे दैवेन तु वा विरहेण वा यो वने न वीतु रागेण वा मदन्वा हृदयेन वा केनापि दत्तं सर्वस्वमपः कुमारो जनसंनिधावपि केचनिद विभाव्यमानः सि
ढद्व वसर्वदा ददाति मे दर्शनं अपि चास्मा विवक्षापमकोदुपरि त्यागनिष्ठुरत्वदयोपमेवास्मि हृहकोनरोलायेनक्षेदिवं लक्ष्मीसमाकुलोनप्राथियाः
पतिः नसरस्वतीमपेक्षतेन कीर्तिं नाव बहु यति पश्यामि बाह निशामासीनान्युत्थितान्नाप्यंतीब्राध्या नाज्ञाय्ग्ता निमीलितलोचना चलं तास्वप्नायमाना
चश्रायनेष्वामंडपे गृहकमलिनीष्ठद्यानेषु लीलादीर्घिका सुक्रीडापर्वतकेषु लगिरिनदिका सुच पश्यातं महाजनविरंबने कहेतुं विप्रलंभकं कुमा
रेते तथा कथितमेवपा तरलमननपानदानुयनकुमूर्ये स्पभिरभ्यानात्र तकितः ग्रतमष्ठ्ये निमीलितादीप क्रमायमसेपिंहितनयनजलव विरोवि
लापमानेवोत्पाद्यमानेव चांतर्जानमनुवेगननथंव वेरिकाविताननाभिदामांसुकावलंबिन्याबाकुलतिकोपामच्छसलिलस्नातसिप्रसूतापांसरणालि
कापासिवजलाहतिस्पामाहृगनतामरसमिवाननमवाकृनिदेशस्वरूपमुक्तरौचनस्यो अहंतु तच्छ्रुत्वासमचिंतयसत्यमेव गर्भिपः खलु जीविता लंबन
मिरविपोगिनीनां मदनसे कल्पमपः प्रियनितरां कुलांगनानां विशेषतः कुमारीणां तथा त्येनेन सोढ्कृत इति कायादपलनरेखानि मातिं तुणांस राम॰
मागमश्रुतान्यकातरमरणोपानिस्वेनाभिसरणसौख्यानि अदृष्टितकन्याकाभावानि सुरतानि अकृत्तसतन्यवथानदुःखान्यालिंगनानि अकृतनि २
ब्रराण्दर्शनवीडानिमखदंतपदानि अनाकुलितकेशपाशाः कबग्रहमहोत्सवाः शब्दविहीनानि चुंबनानि च वनानि अनुस्मादितगुरुजनविभावितसत

वेलस्यापि अथ स्वं तु न विलसितानि नैनमंधकारराशिरंतरयति न जलधरधारापातः स्थगयति नीहारनिकरस्तिरोदधाति त्विषं चिंतयंस्तस्य एव मे
नुरागकथारसलवेनैव रक्ततामगाद्दिवसः न तस्य रागप्रकटितं [illegible] रागहृदयानि चक्रवाकदेवर्या स्वपापलापमानमहृदयतरं विमंडलं पहत्य बद्धा पनमिव
सध्यारागमरुणयन्त्या मिलना परिचारकाद्धवस्त्रमराशिखातलमकल्पयन्महदोषः अत्रांतरे वागमस्थानिषांगमतुल्यकुचीरागाद्धूरतोरापि काषायपि
णंखतेलावसिक्तसुरभिगंधोरामरागोमिदीपिकामिविरचितबालिकाः बालिकाः पर्यधारयत् अथ निर्मललावण्यतोच्छितानि दीपिकाप्रतिबिंबा
निमदनसायककल्पानीवांगलग्नानि समुद्वहंतीनवनिरंतरकलिकाचितां चंपककलिकामिव च स्थितां तां पुनर्ध्यानिजयं देवि प्रसीद नाहमस्वे
ताहीतहृदयस्वेच्छाकारिणां संतापमंगाकर्तुं संहरमनुवेगमेषा [illegible] मादायस्वं चंद्रापीडभागते चेति अथानेनैरेव नाम प्रहराय भैरामदश्चसाविषा
पहररागमंत्रेणोवाविषमच्छितापातेषु मीलनपनेमसहृस्यमामवलोकयकः प्रदेशोस्मिन्निति परिजनमपृच्छत् अथ धवलवसनो लासितगा
त्रयष्टयोद्धरमहेरासपिंडितांचः परमुरामहारविनिर्गनाइव कलहंसयंतोमः कोलाहसकलकलायमधुररवेः प्रतिवाचमिव प्रवच्छद्भिः नूपुरैः
पतत्करान्नूपुरपूह्रयीलोमितेष्याहात्रवणायधावभिरिव वृक्षवरोमीर्भिः कनकुंडलोपुंजालकानिरके धैर्यशानिविसानि चामराणीव बहेसः स
माहृतकपोलस्थलैः कुंडलैर्बालाप्रिवचा स्यामा नाया वाचालैः केयूरमणिमधुकरैः समाजाप्रपतिव्याहरंत्यः कन्यकाः समधावन्। आज्ञापतीनासुवर्ण
रवकमलाव [illegible]दीसंधारयाम्येव जीवितमहं तथापि लोकिनीपुनासुकुमारहृदिया तपनीमरकततुशिलातले मधीस्त। अनवीचपत्रेनव

का॰उ॰ ३ नखलुप्रियमितिब्रवीमित्वामेवपृच्छामि।संधार्यापिबतजीवितमहं नथापियद्यपतेग्रहः।नत्साध्वपसमीहितमित्यभिधायं।गास्प्रष्टुनिवसमाभृशा
नावलप्रदानप्रवृत्तिरितिप्रमादान्नियुपायांमानुमस्तेयत इत्यावेघचकिंचिरदवनतमुखीशाने:पुनर्व्याजितपत्र रेखमन्यग्रेखीप्रसमरातिसरण्याहित
प्राणम्लाहुः।खितान्वविज्ञापयामिदेवनाथेनतदेवस्मात्देवीं कादंबरीं कुर्वताकिमिरमायत्रवसलोपा।खमकृतेरनुस्वंहृतमितिचंद्रापीडस्त
तथोपालंभगर्भविजृंभः पत्रलेखयालेचकादंबर्याः स्नेहोज्झितपुरःसरंगंभीरंचसतापंचसपरिहासंचसाम्यर्थंचसाभिमानंचसावहेल
वसप्रसादंचसनिर्वेदंचसावष्टंभरागंच अपिचमधुरमपिदुःश्रवसरसमपिश्लोषहेतुकोमलमपिकठोरंनम्रमप्युन्नतंपेशलमप्यहृदयंगमंललि
तमपिप्रौढं आलापमाकर्ण्यलिखितस्येवसचकितइवतस्मिंतयादृशेष्वहृदुःखबाष्पायमानतापनासंतन्मुखंखभावधीरप्रकृतिरपिनितरांपर्याकु
लीभवत् अथकादंबरीद्वाराराशिवालोपपूर्वैवसमागम्ययुगपद्गृहीतोमन्मुनाकेऽजीवितेनाथरप्यन्तेचत्वप्यनामुखेवृद्धिसितेननासाग्रस्तु
रितेनचक्षुषिबाष्पेणातुलमदनिर्भरत्वाकारंबर्याःहरहाप्यमित्तपपर्यकुलान्तरंमुखैःप्रास्तुवाच पत्रलेखेकिंकरोम्यनेनदुरात्मनादुःशिक्षिते
नहृतानाभिमानिनापंडितमान्येनदुर्विदग्धेनदुर्बुद्धिना।लौकिकवीरेणस्वपंपाहमिभ्याविकल्पशतसहस्रभाषितेनात्मदृष्यानेनमूढहृदयेनयत्परेवाने
कप्रकारंशृंगारंतत्तावार्पिताभगवताभगवत्तांभवेनांमर्मगतविकारखेदनाय्यमामुद्विरूपबालोवत्मात्कार्पतेलनेदेवाददृष्टपूर्वत्वाद्धियकमेका राम॰
नोरूपानुरूपलीलासंभावनयाचतावतोमनोरथस्याप्यात्मानमनुपर्यसंभावनयासर्वंसहजमेवैतन्स्यादितिविकल्प्यसंशयदोलाभिरूढमागाद्दृश्य ३

तिवमीदृशस्य रे व्याधुः खस्य तव वचोपालंभस्य हेतुतां नीतो ऽस्मि मन्ये त्वम मापि मनो व्यामोहकारी कोपि शापस्तापमन्यथा । प्रवुद्धवुद्धेः प्रियेषु नसंदे
हरुपपद्यते तेषां ति स्फुटेषु मदनचिह्नेषु कथमेधीर्व्यामुह्येत निश्चलेव तावदतिसस्मृत पांडुरविभ्रमरत्नीनिताभिर्मिताभिस्मितावलोकितक्षिपितवि
हृतलीलालज्जापितानियाभ्यस्यापि संभवंति चिरानुभूतात्मकदंसंसर्गस्तु मे गृहाराममपकृतपुरुषस्य मेनहृदाम वकंठेकारयन्त्या किमि
वनावेदितं अपि च हिमगृहके च तां तस्कृत वापि मत्स्त्वदुपवनं किम अपराध कोपात्तया । स्वभावात्मजं स्थ्यासर्वरं वापि विपर्ययान्म
मदोषः तदत्त्वं माराराधयपयुज्य त पाकरोमि यथा नेदृशमेकांतनिष्ठुरहृदयं जानाति मां देवी इत्येवं वदत्येव चंद्रापीडेऽभावितं तत्र प्रविश्य वेत्रह
स्तो मनोहारीकृतप्रणामाभ्यजित पत्र युवराज एवं देवी विलासवती समादिशति कुतजल्पाम्यां रजननकः ऋतः । मया पद्माध एतस्थितापत्रले
खोत्रपुनः परागतेति न चमे त्वयस्याद कोच्छिरपि स्नेहस्य विस्रोभविलसतीति सपेवयं संचाडिता अपि च तवापिका पिमहतो वेलावर्तते । एष
स्तनंदनया सहितु प्रवागच्छ मनोरथशतलब्धं तुलभे तमुखकमलालोकनमिति चंद्रापीडस्तु तदाकराय चेतस्यकरोत् अहो तं देहरीलाकं मे
जीवितं एवमेवो निमिषमपि मामपश्यंती सुखमास्ते पत्रलेखामुखेन चेवमाज्ञापितमागमना प्रमेभिः कारणवत्सलेन देवी प्रसादेनाजन्मकर्मा
हितो बलवाज्जनन्मस्नेहः वांछानुकूलस्य अमाप्येतानचारणमनुपास्य सुखं मनमाप्तामल्पमहतकः हारिणगुरुजनलालनादुःसहान्सुखं केहिता
ममनुबंधिनो विधेयवमातिः कुतूहलिमभिनवमाथनामुखावलोकितः कुलक्रमागता राजानो जीवितफलं प्रियजनमामुखावलोकनं अतुरक्ता:

का.उ.
४

मञ्जरीयानां गंधर्वराजसुतानुरागः दुस्त्यजा जन्मभूमिः परिग्राह्या देवी कादंबरी कालातिपातासहं मनो विप्रकृष्टमंतरं हेमकूटविंध्याचलयो
रित्येवं चिंतयन्नेव प्रतीहार्योपदिश्यमानवर्त्मा प्रत्नेन खाकरावलंबी जननीसमीपमयासीत् तत्रैव च तमनेकप्रकारजनेन लीलालनसुखचलित
दुर्विधिहस्तस्फोटकैः दिवसमनयत्. उपनतायां चास्य चिंतायामिवांधकारितदशदिशि निशावर्षाभिनिवापरिवृतस्वेदनो नष्ट्यमानमानसो कुलेषु
कमलकुड्मलामुखे श्रीहरस्तु चक्रवाकयुगले घनाजितस्मरशरसमुत्सर्पमाणेषु चंद्रमसो कोमलचूलिस्थूलराले केश्यग्रमध्ये खविजृंभमाणाकु
मुदिनीश्वासपरिमलयास्वादितशशिमंदमंदमावातमारण्यांतरेषु दीपानिले च शयनवर्त्नी निमीलितलोचनोप्यप्राप्तनिद्रो विंध्याद्धेमकूटागमनखेदालि
यस्याविश्रांतेनेव पादपल्लवच्छायापाजयानुसारीधियोहिराग्रलग्नेनेव संहतप्रारूढोर्लिखितेनेव विस्तारितेनेव फलकेषु अग्रेणेव नाभिमुद्रापा
मुखस्थितेनेव रोमराज्यामारूढेनेव त्रिवलिसोपानहारिणि भुजभागेकृतपदेनवोन्नतिविस्तारशालिनिस्तनतटे मुक्तात्मनेव बाहौः कृतावलंबनेने
वहस्तयोरुत्कीर्णेनेवाधरपुटे प्रयितेनेव नासिकासूत्रे समुन्मीलितेनेव लोचनयोः स्थितेनेव ललाटशालायां मंडितेनेव चिकुरभारांधकारे
लवमानेनेव सर्वदिक्षु अथ प्राविनिलावण्यपूरप्लवेमनसा संस्कारस्मरायत्तेन सततस्य कादंबरीरूपस्य उत्पन्नात्कीर्यवृद्धिप्रतानभरस्नेहाइंचे
तास्ततस्तत्र वासभ[illegible] गारंभितांप्रतिगृहीतरत्नापरिकरस्य पतेयुत एवमंतरलितकुसुममंजरीमुकोमकार राम.
ध्यतमस्याप्रहरंतमालोकितवानततस्तनरवात्मानमंतरेर्थितवान्. एवमन्यान मालतीकुसुमकोमलजनतानि र्दशांप्रहरन्नेलज्जसेतुपालभमा ४

नहृदिवसमुन्तरलतारयां नवीषाम्पूर्ष्पादृष्ट्या कुसुमचापं पुनः स्मरशरप्रहारमूर्छितां संज्ञामिवकलां भद्दंतुनामेवपश्यैरे वाहस्वेदजललवं उत्सर्जच
रीघरीघरीघोन निश्वासमारुतानन्तश्चेतनालेभ दुःखितइवचसर्वांगैरंगक्षत्रमपिनमुमोचरोमांचं सत्यतेत्त्दयेवेदनानवेत्ति तदातंप्रभृतिव
नियुक्तेनमनसाप्रत्यूतामधाषीति तन्वलिलिवाजाकरणानामेकच्यहीतमौनः सर्वेदेवावतिष्ठत तदानन्तालोकानोनितमिवसर्वमेवनोद्वाक्षा
त चेष्ट्रवर्विवेपिनास्यष्टृष्टिरस्तनतरालापरगतं श्रोत्रेंष्ट्रियाइवनकिंचिदृष्ट्यपरमेतः करशोहतवानवीशागाध्वनपोप्यस्यवहिरेवासनसुभाषिता
न्यपिनमवेज्ञामलभंतमसुरदावोपिपरूपाइवाभूवन वांधवजनजल्पितान्यपिनासुखायंतभावाबाधगमननमभीरुवपप्पादवेनकस्यविदृशन
मद्दात्तमनवरतमुक्ताल्तिनभरदन्तकृतभुंगानरस्यमानोपिगुरुजनत्रपयानमयः समुद्धृतादुःशिविंदृशापनममभत्तत नमरसविसलताजा
लानिगात्रेषुकरोति नमौक्तिकतोरतारकिता विस्ततुरठपस्विनीपत्राणिधाम्प्रविष्यकारयत नकुसुमपलेवस्वस्तरचनामादिदेशनानवार
नधारानिपातोल्लसितशिशिरवातीकरावद्दुर्दिनंदरगोपिधारगृहे नमकेरेरसंततसंपातेनगीतेनोल्लेनरागिणाहर्म्याग्रायावल्लनामवुनास्थ्यसव
तनमलमजलतुलितमृपूर्मरिकुट्टिमेघयनसतुहरिछमानतुहिनकरनिकरसं क्रांतिहर्ष्येषुलललनाकरवेलितवंद्रकांतमणिदृष्पीशोघ्रप्रमंजास
वदागलसताप किंवहुनानाव्यानहरिवंदनरसचर्चामप्याचरणाददापपरं एवमेवकेवलंरात्रौदिवाचाकृतमविंभिनात्तलतापिक्सरहनात्सकेद्रु
नापिक्सन्ततस्नेहेंधनेनदुःखानुभवनायैवभस्मसादकुर्वतामदनदहनेनांतर्बहिश्च क्वाथ्यमानदेहः शोषमगात् अश्रुईतापुनःप्रतिहतगमयमाने

का॰उ॰
५

वर्द्धितात्मासीत् एवं विलपत्येव कपिंजले पांडुरस्वजनयाचातिसंस्थुलेनोपास्यमानेपि मनसिजेना कारमेव लोकलोचनेभ्योः रक्षन्नुत्कुसुमशरसापके
भ्योज्जीवितं तनैरेव तानुद्वमंगीचकार· नलज्जायाः शरीरस्थितानेवानादरं कृतवान्न कुलक्रमस्थितो मज्जाएवान्वरुध्यत न मन्मथो न लिकामु
खमेवावधीरयमासन धैर्यं एवं चास्य पुरः कादंबरीरूपगुराव स्वाहितमोरो नवलवतानुरागेरागा स्यमारागस्यगंभीरप्रकते· प्रशिस्यतेरिव च
द्रममाप्तु दूर मुल्लास्यमानस्यापि मर्यादावशादात्मानंसंप्रयतः कार्यमविकतिपये चापि सहस्रसंख्यायमाने चापि क्रांते पुवासरेषे करागमा
कमुकाशाखांतरालबावस्थानो निर्गत्य वहिर्नेगर्या स्तरंगमंगशीतललहरीकरासारमरुति कल्लोलिनकल्लहंसचक्रवाकचक्रवालाकांतसरससमुकु
मारसेकतानिशिमानदान्यनुसरन्नातिदूरमिव चरणाभ्यां बभ्राम भ्राम्यंश्च देहस्तापमनंगरगगगद्भुतः सावष्टंभपागत्यात्वरितरवुरसंचारान्नु
ज्मानोंश्च विरलीभवतश्चसंघट्टमानांश्च विश्लिष्यतश्चात्सहमानांश्च लंघमानांश्चयरापतंतश्च विच्छिन्नपंक्तिवव स्थानात्स्खलतो॥ पिपतने
श्चवसीदतो पिच्छयधाराः क्षितिसादिभिरुत्थीय नाभिः सहतया हरगमनखेदमतित्वरयागमनकार्यगौरवमविदन्नाहूयदेगातिवृहनिवतुरंगमाल
प्राक्षीत् दृष्टाचोमलंकृतहस्तेषांपरिज्ञानाया ध्वतमेपुरूषंपप्राहिरोगत् क्वात्मवाप्पूरुरुद्धेनपथ मोहात्पथिप्राप्तम् किंन्वेवभगवतः कार्तिकेयस्या
यतनेतनत्वाति वार्ताप्रतिपालयन्नातिष्ठत् तत्रस्थश्चकुतूहलान् कस्मिन्नेव वाजिवृंदेनिक्षिप्तदृष्टिः पार्श्वस्थितं पत्रलेखा हस्तेनाकृष्याबादीत् पुत्र
लेखेव पश्य पश्य पुरःश्चार्क किरणानिवारणोत्क्षिप्तपार्श्वरववालीलालंवविरवयामरूपिध्वंसमप्याचक्षिक पादुर्विभाव्यमानोश्ववारेणाग्रायतेके पूर

राम
५

कोयमिति यावन्नृपासहृष्यंनिरूपयत्येवतस्मात्सुरूपादुपलक्ष्यावस्थानरहितपत्रवाचतीर्यद्भुतरंगमादापतंतंदूरादेवागमनश्रमस्वद्यामीकृतांगपरि
वार्भितमिवितराकारेणोत्भितांगरागसंस्कारमलिनेनवपुषादृश्यमानमुखवर्णानतदुःखसंभारमिमुनप्राचहृष्यो रतएवाएषमापिकृष्णाकादंबरी
मवस्थामनंतरमावेदयंतंकेयूरकमद्राक्षीत् दृष्ट्वाचदूरादतिप्रीतिरेत्पृहीत्याहूयससंभ्रममपृष्टात्तापस्तमानिरुद्धप्रसारिताभ्यांदोर्भ्यांपरिष्वज
तंत अपसृत्यपुनःकृतनमस्कारेतस्मिन्ननामयप्रश्नवचसासंबंधमेवीनेवनेत्सहामात्सुरोविस्थितेसस्वयमालोक्यकेयूरकमवादीत केयू
रकत्वद्दर्शनेनैवभूद्देव्याःसपरिवारायाःकादंबर्याःकुशलेनदाविदितं आगमनकारणमपिक्षिप्रातुःसुखिनःकेयपयसीमुखःसंभ्रांतागतोरोद
कंदौकितौकासीनिगुरुत्थवकुतोस्वजनस्यसुखवितेत्यभिदधानमेवचकेयूरकएवततःपत्रलेखावाचाशेषस्वमचनमयासीत् तत्रचनिपिद्दुरोषराज
लोकःप्राविश्यकत्थमेवोद्यानेसपरिवासाकेयूरकेणासहोत्तामप्रेताचतस्माम्हच्छतिनमिवस्विश्रकारणोयंनिवर्तयामासनिर्वर्त्यचपत्रलेखाहि
नौपःसुहृतोत्सारितपरिजनःकेयूरकमादुपात्रवीत् केयूरककथयदेव्याःकादंबर्याःसमस्तमेवापाच्यमहाश्वेतापाश्वसंदेशामित्यभिहितवतिचं
द्रापीडेपुरःसमम्भयमुपविश्यकेयूरकोप्यगादीत् देवकिंविज्ञापयामिनास्तिमयिसंदेशःस्वयंवापिदेव्याःकादंबर्याःसमदलेखापामहाश्वेतायाश्च
पदेवपत्रलेखासमर्थमाभिनिवृत्यमन्यापदेवस्माज्ञापितागमनवृत्तांतेनिवेदितस्ततैवोधविन्यस्यकपराभिमुखंचनिश्वस्यसनिवेदमेवमेतदित्युक्त्वोत्था
यमहाश्वेतापुनस्तपसेस्वमेवाश्रमपदमाजगामदेव्यपिकादंबरीप्रतिदिवसहृदयदंष्ट्रराणेवाभिहताःतर्जितापतितमधुकाननिनेवमहाहृताडितांतःपा

का॰उ॰ उत्कूणनेन निमीलितेन चक्षुषा मूर्छितेव मुषितेव वंचितेव घूर्णमानेव चातुः करणेनाविदितमहाश्वेतागमनवृत्तांता चिरमिव स्थित्वोन्मीलयन्नयनेवि
६ लक्षेव लज्जितेव विस्मृतेव विस्मयपूर्णपर्यस्तवदशदिशि ह्रीदाक्षिण्यवेतस्या कुपयितिसास्रयमिव मामादिश्य मवलोवापा पुनर्वलितमुखी सविलक्षस्मितं
मूर्छितेति केनचित्परेशोत्तंसं कृतकारिष्यतेवा भवतु मा रोदीः चंद्रापीडे नेतिरयमभिद्यधनोऽवस्थया पुनर्निवारितोपि परिजनमध्ये शरीरं पतनीयमनिय
त्यो तत्र वासरो हेमांगमवगूढानि विशेषतः स्वेदेन मदंते स्वामम्यनालयंतीसकलमेवतदिवसमस्यात् परेद्युश्च प्रातरेव पस्तु माम्
चंद्रतरशरीरे विप्रियमारोपण भवत्स्वेहमविश्यामवस्थामनुभवामीत्युपालंभमानेव नमभवन्निः पार्श्ववर्तिभिः कोपमितिनिमंतस्येनीवाके
नेपुरस्थितमसीलयंतमसमभुवगेनगजपत्लवेवाष्परेट कोलंकपपर्याकुलपादष्टया चिरमालोकितवतीतथाहृदयेश्चतयारुः स्वितपारव्यादिष्ट
मेवगमनायामानमस्यमानोऽपमनिवेषेव हृष्टदेवपादमूलमागतोस्मितश्चदेवकोऽशरणजनजीवितपरित्राणचञ्चलमतेः केयूरकस्यापि ज्ञा
पनाकरुणानुविधानदानेनमप्रसादं कर्तुमर्हतीति इत्येवं देव कथयत्येव पत्रलेखायां तदेवाप्यभागमनेनायामाविनाम तस्यानिलविवचालितेन समस्तमेव तत्कान्यको
लनावनं तद्देवस्य कुलभुवनमनोनिरामयमवतमाल्हा कथयसंतापमिवरस्कोशोकलतामिवारूढवान्मकोपेतेन तस्यामिप्रानीतमहांतमायासम
नुभवन्निवरपंचिकादंबरी तस्यामिवहिस्त्रिसकरोदपारापरदिवसकरकांतोपलानलस्येव निःशब्दःस्यापवनेरितस्याधूमस्याभस्मनः प्रज्वलतो म राम॰
कारबजकृतभुजोन परिजनकोपेयमादाम्पदिवसकरकांतोपलानलस्येव निःशब्दःस्यापवनेरितस्याधूमस्याभस्मनः प्रज्वलतकमलकलितकोम ६

लपत्रकवलास्यलीलपाभ्रसरभंगाः नातुनालतालवृंतवालजसुजलकणिकासारसेकेन निर्वापिताः नसरसहरिचंदनपंकच्छटाच्छुरितानच्छेदः
नघिटलितमुक्ताफलवालुकापरलोद्धूलनेनम्पुपरमः नीलकीलितदंतमयकलहंसपंक्तिमुक्तैस्तुषारैराधारागृहैराप्रशमः यथायथाचालितवं
जलयंत्रविगलिताभिरतिशिशिरशीकरनिकरासारिकाभिरंबुधाराभिराहन्यते तथातथाधिकं घृतानलसहोदरज्वरस्फुरति मदनतापः सुतरां
च शिशिरः कुंदकलिकाकलापमंजरीमिव वर्त्तिकासयतिविंदजललववजालकसत्कम्मुपचारः चित्रे हुतभुजा दह्यमानमप्यविशेषं चमेष्ठु
कमिवनितेरां निर्मलीभवति लावण्यं मम्पैचम् दुर्स्वभावमपिजनानामिव मुक्ताफलानामुपगतं कठिनाभवति उत्कंठितस्य प्रमवलोजनस
पमारदर्शनातिसंतापेनाविलीयते कनवकेरिवलु वल्लभजनसंगमाशापिच्छपुविषमप्यनुलेनवपुर्वेदनाविदलितप्राणामानिकर्षमाराप
तिकिंकरोमि कथयकथं कथ्यते कृपावत्या वराये तेकोहृश्योनोपायेन प्रदर्शयतेके नप्रकारेणावधेयते कमाश्रित्य नाप्रकाश्यते केन मया
वेदनयोपमीयते नहि दुर्लंघ्यास्वप्नेषु विगलितेन चेतनाः स्फुटमारोपितामिति दिनेदह्यमानेयत्रनेपरवशासितारंश्यामनस्याः प्रचंडकिरणासह
स्रातपसहानिकमलानिश्यावलीकृतानिम्लानिमुपनयंस्त्वदिवसकरस्तिरोपितिजितमनयामिजोत्स्नानिः करुणेनिः करुणेन तथाकारणवा
मनकामेनमध्यमानानामितास्थिआः करोति नथाहि स्फोटमदनेवदनेवत्वमतिकठिणमनसि निर्विसम्यीतिमदुनिकुसुमशायनेगता चूमता
पगलितचरणातलालक्तकलवपाटलितैः शय्याकुसुमैः कुसुमशरशरतारतामुपनीतैः सरुधिरैरिव हृदयान्यंतितेमेयथमुपजनयंतिसवेगा

का॰उ॰
७

नामनं गन्धारनिषारसाय्य कवचमिव भवदनुस्मरणात्तेरोमांचमुद्वहति रोमांचितनिकुचयुगकेरवामगलितमंशुकं निरभानात्त्व सा शिग्रहणात्
स्पपाकं ऽकृपनवतलीलाभिवद्धिरां करकमलमनुभावयति वामेन वामकपोलभरतद्दोरगलितमुत्तंसप्रह्लादपप्रारागवितपत्रभागु
ज्यमानं ज्वलितमवेनद्दताडानविस्रुष्यमाशामिवहस्तकमलंविधुनानि निलीला दलव्यजनपवनैनिक्षिप्यमाणा कराकुंचलपदल
वरनमजस्रवदमृभेपपल्लायमानलोललोचननिमेषं विभर्ति प्रतिवरागामनंत्रजंतीनके चलेमंगलवेलंपं दीनापमानेनतदुष्यमपिमु
हुर्मुहुः पाणिपल्लवेन स्याहिं शिशिरश्च्याकलापं निन्हे वक्षिस्थरामाघ्यं वारिद्वार ह्नारिएपालीलाकमलमाति कपेव वपुषिनिहितमपा
सखीजनहस्तपरंपरयापि क्लाम्यति तथाचरणयुगलेनरशनाकलापं निन्ते बविस्त्रोरामध्यसंगमाग्राप्यात् हृदयं हृदयेन भवतमुरस्या विसिनी
पलाश प्रावरणं कंठेनजीवितं करकमलेन कपोलपालिं त्वदालापनाभ्क्ष्रणं तंच ललाटफलकेन चंदनतिलकं विमसेनवेदना धास्यति
त्वद्विरहस्याविषहमानेदुःस्यमभिवांछति गोत्रसवलनेन वजो वितेनलज्जतेप्रियसख्येवमहं दूध्यामनसिमुहुर्मुहुः स्थश्यनेपरिजनेनेवरा
रागकेन परवशा कुसुमशयनाद्गुत्थाप्यतेपरिचारिकयेवार्त्ति ल्लस्तं गमिंचापतितमुद्गरूपचन पवनप्रेरेबोलितमुत्कंठाव्यजनय॰ हवं भंग
भपंकंसंतमिव लतामंडपमस्व वसतिमुद्भरूत्कोषकालिकं विसवल पुस्रंस्तरागारचितांजलिपुटमिव स्थलनलिनीवनमधिशेते मुहुर्मुहु रूद्धवन राम॰
भयादिवनिरंतरकिमलेमाछादितनतापाश मुपानमासेवते मुहुर्निपतद्विरतरोदनानाम्रनयनमतिबिंवेसस्तरालरराग्रासनिमज्जत्केम

त्तमपि वोपवनसरोजलमवगाहते तस्मादुत्थाय तमालवीथिमुपैति तस्याश्चारणावलंबिन्यः कुसुमलतानिहितनिमीलितलोचनवस्त्वाचंपककदलमा
लिकाकुटुरेष्वा शोकामुत्सारयंती मुहूर्तं विश्रम्य संगीतकगृहमाविशति तनोपि मधुरमुरजरवकलकलितलास्यलीलानयोद्वेज्यमाना मयूरावमुक्ताऽऽर
धारागृहमधिपतति ततोघनजलधाराशीकरपुलकितकाया कदंबगुलिकेव कंपमाना प्रमुदूतकमलिनीतीरमुपसर्पति तस्माच्च भवनकलहं
सरवमसहमाना प्रस्थिता तत्क्षणालावतारितनूपुरयुगला निपुणमभिज्ञामिव ज्ञानमतामभिनंदति बल्लयरचनाम्नायितमरालकुपितैरिव भवनवापी
चक्रवाकमिथुनैः कूजितेन खेद्यते शय्याविलासपरिततुसुमसंचयामपि तैरिव प्रमद्भुकरैर्विरुतेन नो हेत्यते निभरोत्कंठा गीतिनिर्जितैरिव रोषितैरिव
कामक्रोशिभिरागरागमहकारपिकवृंदैः कलकलेनाकुलीक्रियते मदनपांडुगंडस्थलीमलतनमयपत्रकांतिभिर्विहंदोघानकेतकीसूचिभिरुन्नत्वेदनाभव
ति एवं प्रायेष्वमदनदुःखे स्थितायास्यः परिणाममुपैति दिवसः चंद्रोदये चास्यास्तिमिरमपीवायेति धृतिः कमलमयमिव हृदयमेतत्स्य कुमुदमपाति
व विजृंभते मकरकेतनः चंद्रकांतमयमिव प्रतिस्तानितयनयुगलं उदधिजलमपानीव वर्द्धेते श्वसितानि चक्रवाकमपांडवाविघेठ तेमनोरथाः
शीतकरातुरेव मृगीकुट्टिमोदरनिमंदमयू क्रांतस्यतु षारकिरणामंदद्युतस्योपरि विपभुत्तरलोंगुलीनिकरंकरयुगलं प्रसारयंती शशिमताप्रमन
सरं कथयति सा त्वारोषु दशनोपमुक्ताजननमन्मथशरतनेरीतहृदयप्रविष्टनानुकिरणानिवो शीतवेपथुमुक्तजनीकृतकदलीदलकंपापदेशा
भिवगाहते विजृंभिकासु कंठागतजीवितनिर्गमनमार्गमिवापदिशति गोत्रस्खलितचित्तचस्मितेषु हृदयगर्भमपतितमनमहस्यटारप्युष्परज इव वमति ॰

का.उ. बाष्पमोक्षेषु स्थूलाश्रुसंतानविगलिका वाहिनी विलीयतद्वन्द्विमार्गात्दर्पणेषु विस्फुरितानेकप्रतिबिंबनिभेन वातेषेव विदलति कुसुमशयनपुष्प
८ रिमललालसागतालिमालाकुलिता धूमायतइवामलकमलस्रस्तरेषु किंजल्करत पुंजपिंजरितात्व ज्वलतीषु स्फटिकमणीकारेषु विश्रान्तकर्पूरक्षोदधू
लीधवलिता भस्मीभवती। वनिविज्ञापने किं मुग्धतया किं विलासेन किं उन्मादेन संगीतकमंडपध्वनितेषु केकाशोकण्यापाधारागृहमरकतमणि
मयूरमुखानि सृगपाति दिवसावसानेषु विश्लेषभीता मरालसमेत्रैश्चित्रभित्तिविलिखितानि चक्रवाकमिथुनानि संघट्टयति चित्ररेभेषु पापा
प्रदीपानवतंसोत्पलैस्ताडयति उत्कंठालेखेषु संकल्पसमागमाभिज्ञानानि लिखति हृदसंप्रयोगपरोक्षस्वप्नापराधेमालंभात्स्वमाद्रियाति अ
पि च तत्स्पार्श्वदनपरिमलइव दलितपानिलेनसहसमागच्छति मोहः चक्राह्वयापद्वनिशापासद्यायतति प्रजागरत्रासः प्रतिरुतानि विवलभीक
पोतकूजितैः सहाविर्भवन्ति दुःखानि। मधुकरइवोपवनकुसुमामोदेन सदोपसर्पति मरणाभिलाषः तथा च जलकारिकेवयामिनी पत्राश्लि
ताकंपते प्रतिच्छायेव स्फाटिकोपलसलिलमणिदर्पणाकुट्टिमतलेषु दृश्यते नलिनीव शशिकरस्पर्शेन म्लायति बाष्पाप्लुता कमलवनेदंशावसर
समयपालिकाहारव्यतिकरे राजभवति शारदिव कुमुदकमलकुवलयसंपर्कमनोहरगंधवहा कुसुमबाणाबविजृंततेतेचंद्रमतिरिव कमलमूकरसव
लितपादपद्मवासं च रत्नानि बाणनपति। कुमुदनीव रजनिकरकिरणाहत जागरो दिवसमनोकिमपिइच्छति वाहयति मुररिपुजनलक्ष्मीपन लीलेव मरा राम
हुसितशोषानिमीलितलोचना किमपि चिंतयति मलयनिम्नगेव सरसाहारिचंदनविवालपल्लवाच्छिन्नेषु विलासतलेष्वभिष्यतति किं बहुना एकाकिकेव तुषा ८

रसिक्तपल्लववर्षिणि वनानिलेनायास्यते भुजंगीवासतस्य संतापतापालिंगितचंदना श्रीरिव शकुंतकोलाहलेनैतामतिहरिणीकेसरिकाननं परिहर
हरति कुसुमघटितशिलीमुखमनोहरान्मदनचापादिव मदवनात्त्रस्यति जानकीव पीतरक्तेभ्यो रजनिचरेभ्यः पटुरवचंपकाशोकेभ्यो विभेति
उपवस्तसमागमेनापि कृतार्थतामेति ग्रीष्मकाल इव मीरिवानुदिनमतिक्षामतामुपयाति सर्वथा तस्याः कंदर्पवेदनयांगानि दिष्ट्वा
जीवितसंधारणाय त्वन्निवलयप्रवचनपादहकमलिनीसरालानुपदेशैः सखीजनवचनानि शय्यापरिकल्पनेनोपवनकुसुमान्यनेवर
तमोवेगामदनायुधानि भिः शेषांतीराणि किं बहुना संप्रति तस्यास्त्वन्नाम सवृत्तः सखीजनः त्वत्संवदाभिः सर्वरहस्यानि त्वत्समागमोपा
यान्वेषिणः सर्वसमृहाया त्वद्दानेयाप्रलंभनपराः सर्वप्रेष्याः त्वद्वृत्तांतमुखरः परिजनः त्वदालापनिर्मिताः सर्वविनोदाः त्वदाकारमपप्रितं
कलाभ्यासस्त्वद्धृपालभ्भोगौभोगाबीमेलाला तयः त्वद्दर्शनपुनरुक्ताः स्वप्नाः त्वन्मीहास्वप्नायामरजनज्वरदाहविप्रलापाः त्वेन्मत्प्रहरोको
पापगम्यः प्रवोधो मोहमहावेगइत्यावेदयंते केयूरकेभवतु संप्रतिनशशक्नोम्यत यस्य प्राप्तुं हस्तामलितनगहने संजर्वकादंबरी सथाम्बराववेदना
संभवानुकंपप्रवचंद्रापीरमा कसैतम्भिर्च्छामवाय्यन नतु पुनरवस्यानिवेदनपारसमाप्तिः तथापि हर्षनिमीलितचक्षुः तामेवानुध्यायन्निव सम
भ्यमंप्रातिपनग्राशीरगाकेयूरकेणा संभावितताल रक्तपापत्रपरवशानुभावश्च पर्यसज्जयाचनिपस्यासंजातलसितस्वत्रापीड स्वहस्तपीठ उपराधेन भी
भीत मिनलज्जितमिवविलक्षमिवविमनायमानाधिनितं केयूरकर्मते वाष्पोपरुध्यमानकंठः कथमपिस्खलिताक्षरंमस्तुवाचकेयूरक पनस्कोरोमे स्वस्य का

१

का.उ. ९

तन्निष्ठुरहृदयमात्मन्यस्तु तत्रानुरागमेव मां संभाव्य देव्या कादंबर्या दूरीकृतेषु नर्मदोगमनसंभावनमानत्वं ममागमनमप्यादिष्टं संदिष्टं वा न किंचि
न्महाश्वेतया समुपलब्धानुबंधया मदलेखया वा त्वन्मुखेनोपालब्धोस्मि तथापि पत्रलेखया सर्वमाख्यातं तदभिजानतया महानुभावत्वादु
दारतया समानशीलतया दाक्षिण्यतया चैकांतपेशलतया च स्वभावस्याक्षात्मना च न केवलं नृपतिदेवी कादंबरी चंद्रमसेव लोकेनानिष्ठेन
मस्य चंद्रकांतस्य पाषाणस्येव दुःस्पर्शादूरभावोपगमसे बाधते न पुनस्तत्कराकर्षणमितरोपहतपातिनोपि च मधुकरस्याभिगमनेन मे बाधा न मकरं
दलाभेषु कलिकाश्रियां जृंभे वप्रभवति दिवससंतापक्लांतेन चोन्मुखकाकुमुदाकरेणाकरगोपाविकाशनिपुणस्तत्स्योत्स्ना भिरुमारज
स्येव निर्भरमितः सरसतयां तस्यामपि मधुमासलक्ष्मीपरिग्रहाद्धिनापल्लवातुरागदर्शनस्पृहते किं करोतु पादपः तत्र देव्याः कादंबर्याश्चाज्ञा
प्रसाधिनी यया धैर्यस्पंदितमात्रप्रतीतपुरःस्थायिनि दासतनैर्भिः करुणातयात्मानमव्यापारयंत्यासुखरूपप्रतिपेपिनी दुःखदानेक निपुणाप
रहृदयपीडा नस्येच्छा लज्जापेक्षिता नज्ञाविस्रंभदेहदापिनी देव्याः समवस्था अपवादेव्याः परिजनस्यापि कोपमेव बिभेषो व्यामोहः स्वरनिश्चस
पिबलादसौ नन्व्यापारिता कादृशी चरणातलप्रतिवद्धस्य दासजनस्यापरिलज्जा कादृशं वानुरोधो विश्वस्तचित्तता वा केयमीदृशी मदेवमात्म
नः शिरीषकुसुमकोमलस्येयमतिदारुणापीडांगीकृता न कृतार्थितो मनोरथः अथवा क्रमागतमंतर्दूनं वामलोचनानां विशेषतः परिलज्ज
निःशेषबालभावानामनतिप्रबुद्धमुग्धमनसिज्ञानां कन्यकानां लज्जनपारिता नामास्मिन्नेव यपरिलज्जं देव्या मदलेखानुष्ठितापंहृदयमस्य

राम: ९

त्स्यापि किमेवमहार्यसंयमवद्भिर्मुनिभिरप्रक्षालितहृदयापहारिणा निर्ग्रात्यचौरेणाप्युविरप्यपहार्यस्पर्शेनापि बहिःकार्यंचंडालेनभस्मीकृताप
र्यवसानमागिरिसहस्रेणानिर्वाप्यप्रमत्तानायिना सर्वदोषाश्रयेणाग्रारिश्याधिना कृपापहारिणा काउँव्याधेनमर्मभिदिना तीक्ष्णनुहरेणास्य॰
प्राणापहरणाक्षमेणाकूलमत्युनाभिरूपितस्थानमवर्तिनापुरायकारकृतार्थेन तदस्य वासिनापरप्रत्येपेनस्वयोनिनानेन्मूनेनकामेनदुरात्म
नाऽत्राश्वर्यस्पेस्थाने देवीद्वारारमुपेक्षितं। किमितितत्रस्यास्यवमेकपोनावेदितमथुनाथत्वापिदिवसक्रमेण गम्यध्वनि किं करोमि॰ मलयाद्रि
लाहततलताकुसुमपातस्याप्यसहंदेवीशरीरं वज्रसारकठिनतरं पेरपिदुर्विषहाः स्मरेषवो न ज्ञायते निमेषेणैव वा विभेनतीति॰ श्राप
गाचदेव्याप्यनुभवनीयपरवापमर्थोपध्याचास्यदुःखविकारान्व्यसनिनो दुर्घटघटना पंडितस्य पत्किंचित्कारिणानिःकारणकुपितस्यदैवति
ष:सर्वतोविसंस्थुलंसमारंभपश्यामितथाजानामिनैवापमेतावत्तास्यास्यतल्पस्याकृतिः प्रयोजनान्यवमुखमिथुनानुसरणेनामानुष
भिगमनंकृत्वतत्रतूष्णितस्याछोदकतीरेकृततीरेविश्रांतस्यामानुषगीतध्वनेरावकर्णने कृतजिज्ञासागमनस्यमहाश्वेतादर्शनं कृतत्रतर
लिकपासहकवाभिगमनेनमुहूमनप्रस्तावः कचमहाश्वेतयासहकेमकोधामनेकृततत्रदेवदर्शनेकानुरागोत्पत्तिरस्मिन्नेवदेव्याः कवापरिच
र्गमनेरथस्यमपितुलंघनीयागमनाज्ञा नस्तु दूरमारोपपातितावयंखलुनेनाकार्यकारिणाऽस्मकंमेघवल्लयोगदक्षेणादग्धवेधसा तथा
पिरवीसमभावपितुमप्यतामहेऽत्रमिदंस्थलेवचंद्रापीडेनितरामस्यमनेनैवकादंबरीवृत्तातेनसंतापितस्तकिमपरमहमनेनमामेनतेजसासंतापयामीति

का॰उ॰ पपन्नद्रव इव भगवान्स्निग्धदीधितिरुत्तप्तकनकद्रवस्फुरितपिंगलद्युतिर्दिविबकीर्णभूर्जरेणुटाम्रेडुलान्तकारीसंजहारकारसम्हसं अस्तानुसारेरा
१० चविर्वासरो धिपधो छिन्नतनुरुधिरवराव लेखितो रक्तातपच्छदेनाकर्षन्निव पस्रसा अमेराचू मजातकरुणानुबंधेव संध्याप्युपरिजल्ला दूपर
इवप्रसार्यमाणो रवरागपटलैर्भिन्नगगमिनाप्य वमस्य... त्र्नताविक्कावस्यमाभूद्दर्शनमी स्नानेनेवसर्वे नोनिलीयपरिलंबमालायामिव भ्राम्य माणा
ध्यातिमिरलेखायां कमलेष्वपि द्रुः सहत्वाद्दोषकारिणः संतापस्य तन्यकल्पनाभीते छिवसंकुचत्सु कुमुदे ष्वपि पुष्पचिरस्वभावनपान्नादूर्ध्वं दृ
चापनसंपादन्नापि वाहमिकपोलस्तु चक्रवाकेष्वपि सहचरी विरहविधुरेषु कातरं बरीसमी पामनोपदेवादानायर्व कलककुररामुचे व्याहर
सु चंद्रमस्यपि भगवति समस्तभुवनैकातपत्रे सुधारंजनकलंशषर्वदिरव पूर्ववदनचंद्रनमिलकेगगनतलले स्मीलवरायमहादृस्सकलल लोका
ल्हादकारिणि सुधालिप्ते: करैरिव स्यष्टुं प्रसहेतुनातन्यातल्माजलनेनवसंकुसुदयगिरिशिखरमारुह्योद्वेदोषसमपेचंद्रापीडस्तस्मिन्नेवव
लभीद्यानि चंद्रापस्यन्दीरर्छित विशारजलवीरेंदहारिशिशिलातले निषु ष्णांगानिवरयासेवाहनोपस्तकेहस्कमवाहनोपस्तनकेयूरकमवादीत केयूरक
किं मां कलयसि यावद्यूपपरायनोनामनतावत्प्राणान्संधारयिष्यति देवी कादंबरी यावत्पिष्यतिवाताविनोदयितुमस्यलेखागमिष्यतिवापुनः स्वलमाप्त
सनाथमहाश्वेता: मत्परिचयोद्दुनिताभातिपत्यते वाशशिरम्मितपेतपारम्भर्पनादस्याभिवापुनस्तस्या: स्मिरस्पको पांतमाता माकेमुक्तस्त ह राम॰
शिशाशाव काप नात्मुखमिति सतु व्यज्ञपपन्नदेव धैर्यमवलंब्यागमनकायपल: किं पत्तानि ष्ठत्तुनावदासन्नवर्त्तसिसखीजन: परिजनोवातस्पाहिल १०

दृश्यतां स्वमुखमिति सतु व्यज्ञपयत् देव धैर्यमवलंब्य गमनाय प्रसीद यालोचनेषु देवस्वेच्छया निमेषितुमपि न ददाति समागमाशापि वा व एवं तु दपंडव
सितमेव मुखं वहति तं रोमांचकंचुकं नवरागमपि शरीरं न मुंचति दिवा निशं वा बाष्प एव लोचनपथस्यापि मज्जागरण एव रात्रावपि न मरुदपि रमति रेव नैकाकि
न्याः स्थानेष्वव स्थानं जीवितमुक्तेः कस्या कान्तापसारति इत्येवं वदतो मे न मया विदितो विभ्रांत पंकेरुह आत्मनापि गमनचितं प्राविशत यदि
तावदस्य पितृपादानि पत्यचरणापोरणा ग्रातः शिरसि पितुराग्रहीता नाश्रीः सहसानुचितं स्खलितपदं तातेन बयावापकम्पगद्गदामितताग तस्यापि मम
कुतः सुखं किं श्रेयः कुतो वा फलावाप्तिः कीदृशी वा हृदयनिर्वृतिः अथवा तिष्ठतु तावदियमसंख्यकाल्या गामिनी चिंता अपकृष्य गुरुरेव कृपम
हृतातेन दुस्तरमहार्णवतरणमहासेतुबंधो विच्छिन्नफलप्रदानकल्पद्रुमा यहितविवेकालिप्य प्राणिनः कातिहारा गेहाद्दंडारहृ एषमस्तु वनमेव नातम
भन्तस्तं भावमुजादवारि प्रसभमेव राजभारः समारोपितः तदनारब्धमेव यस्म पितृनिर्यातिमाप्रि अञ्चतु पमपरिमितकारितुरंगरथगमनतूलसोमितधरानल
राजोलकरलोकाननातुलीहतनभास्वद्रूप भस्मिमिशिभ्रयमाणाय बलात पुरतंतुलच्छायां तरितवासरव्यतिकरेरातिबहलवेरादमाविच्छदासरितमुवन
कुहरैः पुरःप्रस्तजवनवाजिभिरनुसंतापमलग्नैर्वेदनत्यापसाधनैः श्रांतैरपि वृभुक्षितैरपि अकृतगतिविलंबैरापप्रधीरप्रायादिग्भ्यो राजभिरनु
धावित यांति एतु तावत्सेवापराराजानः सुखपरिभुक्ताः प्रजा अपितान स्नेहात्परित्यक्तपुत्रदारा एतेऽनलगना निमे चेतसि अपिच तातस्याको
पराक्रियस्मिन मरणे स्नेहसंक्रमे पृथ्वपक्रांतेपातु किमनेन गतेनागते वा रत्नविनयको पिताव अभंकृत्वा स्थास्यति कस्य बापरस्य सुखमवलोकयंती

का॰उ॰ सुखापमानितदर्पायत्तस्यानपनीयकृतार्तप्रलापा तातं मे नाकुलीकरोत्यंबा तातौ च दृष्टेनोलग्नेऽ शरद्दूरपमालिनीमेदिनी एवलग्नाभवति तद्दर्शन
११ याह्वागतं कस्थितं कस्थितं कविस्क्रांतं कपीतं कभुक्तं कापसृतं कास्नातं मया गोपयितव्यः समा सा दिते नात्र कापमपापावदनं दर्शयितव्यं एष्टेन
वा किमुत्तरं दातव्यं अथापि वा कथं चिदेव योगान्निसृतोऽस्मि तत्प्राप्यन पापमनायं नोत्तमेवं महीयस्यायामे तातप्रसादादृष्टे दुःखां मनोवा
भिज्ञामत्क्रमशास्त्रागाकारगा निपातयता किं कृतं भवता पुरापवृत्ता अपि च स्तव दुःखिवसमग्रा मा पतन्तः स्कंधावारोऽपि मेद्यापि न परापतति तेन का
परमसंविधानात्वपृष्ठादेव निवृत्य पुनर्भावितव्य अथावधानात्तस्या वायाश्च तात्पांविसर्जितं संविधानेन गच्छामि तत्रापि किं कथयामि म
त्स्नेहतुरिव तां गंधर्वराजपुत्रीं कादंबरीमामुद्दिश्य मकरकेतुनाध्मायासयमानो दुःखं वतिष्ठतीति किं वा बलवान्मे तस्यामनुरागो न तस्या विक्रा
प्रासनां संधारयामीति. किं वा तस्या मम च दृष्या गपिजजीवित निर्बंधनं दृष्टेनमूर्तया महाश्वेतया तत्वरितार्प्पत्तापन्नसंदिष्टमिति किं वा तदुःखमपारय
त्योतुमपेक्षपरकस्तन्त्यामानेतुमागतः इत्युपरोधाकस्मिन्नेव पदे दीनतत्राक्वते स्वकृतिगमनत्यपवतुमपत्यि वयमभिका हृदयस्यात्मसाध्मवस्था
प्रस्थागतोऽस्मि इच्छयापिमाधवनमेव न पराप्तनि अथ कृपपित्वा च गमनकारणं कृपमात्मानं मे च यामिकपं वा मु चतु नानो वा बान तस्तु तत्साध्ये
स्मित्वा येनप्रपतितः किं केनाप्येकाकी वेशपाप्य नोप्यसंनिहितः पार्श्वमेवके पृच्छामि केन वा सहानि रूपयामि को मे समुपस्थितु को वा परो मे निष्ठ रामः
याधानं करोतु कस्यापरस्या वि वे कि नीप्रज्ञा कस्य वान्यस्य कृतज्ञोऽतमं को वा परो वा सिवतुं कस्य वापरस्य मप्पसा वा रागः स्नेहः केन वापरेण सह ११

मानदुःखोभवामिकोवापरोमपितुःखिन्नेदुःखीसुखितेसुखीवाकोवापरोरहस्यावेदनस्थानं कस्यापरस्योपरिकर्तव्यभारमवसृज्यनिर्वृतात्माति
ष्ठामि॥ कस्यवापरस्यमत्कार्येपर्याकुलताकोवापरोमप्यकोपितेनतातमंबोचपरिबोध्यमानेनतुसमर्थइति एवंचिंतयतएवास्यमासद्वयादुःखदी
र्घापितृपमृगामतएवानेरवचकिंवदंतीमुश्राव यथाकिलदशपुरस्थावस्थरागतस्कंधावारइतितांचश्रुत्वासमुच्छसितचेताचकारतेतस्यहोधमा
सिष्मद्दोविवेभगवतोनुपाल्मास्मिपस्यमनुध्यानानेनरमेवपरागतोद्वितीयंतद्दय्वैशंपायनइतिनिर्षपरवशाश्वप्रविश्नेनमालोक्यदूरतएवकृतप्रणा
मंकेयूरकमवादीत् केयूरककरतलवर्तिनीकार्यसिद्धिर्ममावधारयप्राप्तोवैशंपायनइतिसततनेशाकर्णगमनपरिलेखवृतनयाचिंतयोःतःशून्यएव
महूकमापतितंमहतिहृदयानिर्वृतिर्देवस्यजातेत्यभिदधदेवोपसृत्यापविश्यपार्श्वेवैशंपायनागमनालापमेवानुबध्नमुहूर्तमिवसंजातासारितसमस्तपरिज
नंचंद्रापीडंव्याजिज्ञपत् देवसर्वतोविस्फुरन्नीलप्रियविवलाहकोन्नावपमुपारूढव्यापिकामेघलेखवसलिलाममनन्नुपमर्दद्विनिपातुच्छविप्रभेवचंद्रोदये
परिमलघ्रोहिणीमिवत्यानिलागमिरिवसंतमासोचनारमभ्युच्छ्रितमकरध्वजामधुमासमलक्ष्मीरिवपल्लवोद्भेदमुल्लसितरागपल्लवोम्मतिरिवकुसुमनि
गमविकसितकाराकुसुममंजरीवशरदारंभेव्यवस्थेवपमावेक्षतिनिःसंशयंदेवस्यागमनं श्रवेदपचदेवस्यरेवोमोप्याभवितव्यं केनकरदाराःवलोकि
तःज्योत्स्नारहितम्वंदमाः कमलाकरोवामृणालिकयाविनाउद्यानमागावालतालस्याःस्यापिचनराजनरएवसहकाररवकुसुममंजरीपरिग्रहेसंनेतरामर्व
जनकुसुमगोपिकुसुममस्यःअसंभावितदानलेखवालदमीकवावदनंपृष्माधिमतेः किंतुपार्श्वेवैशंपायनःमरापततिपार्श्वेतनेनसहगमनमविधानमस्य

का. उ.

९२

पतिरेवस्त्वावदवरुद्धं कालक्षेपेराभाव्यं यावत्स्त्री वा कालसमादेश्याः ज्ञातिणिवस्थातादस्त्री निवेदितैवमपासवो विप्रमाणायापार्यते· देव्यास्य पुनर्देवदर्शो
नेप्यधन्यपावन्ना: प्रयाणमेव हृदयं केनापि स्नेहेन वर्तमानं हा तेषां पलंभादेतदुत्सस्यते चेतसि· अप्यस्ति कार्यमिजीवितेन दुः खान्यपि सहेतोऽपारपा
भ्यतादितिश्रुते विज्ञापयामि चेत सान्त्वयतो गतस्य वदे व: शरीरेराप्यनुपरमुच्छलितुमेव किमपरमयात्राप्युते कापिप्राथ्यतां यं तदेवाम नोऽस
वावदृष्टायगमनाज्ञया प्रसादं क्रियमाणा मिच्छतिमप्रसाय प्रसादं दुर्ललितं हृदयमिदानीमेवेति विज्ञापिते केयूरकेणात: परितोषविकसितया विक
चनीलोत्पलपुञ्जमालिकेव वदन्त्या दत्तेव प्रसादस्थ चन्द्रापीड: प्रत्युवाच किमुच्यते कस्यापरस्येदृशी स्मात उः खासहिष्णुरनपेक्षितस्वशरीरखेदः केयू
रमाह: कस्यापरस्येदृशी रेखा कालज्ञतालोकोवापरोत्मास्ववनियोजभक्तिरस्तत्साधुचिन्तितं गम्यतां देव्याः प्राणसंधारणाय मंदागमनप्रसपार्थं
चपत्रलेखाप्ययात: त्वयैव सह गन्तु देवीपादमूलमियमपि प्रसादभूमिर्देव्याः इमामप्यालोक्य किंचिन्मापिष्यतिरवद्भं अत्यधानेदृशमिवेतस्यापि चास्यापि
देव्यामस्नेवस्नेहोमत्त्किम्बेतामिधापदेशत: समुपचितामेवपत्रलेखा महाराजीन मानुद्वितिं चिरकालप्र सुखीनिशास्तरारेणाप्यपच्छतु देव: इतिव्यक्तपपत्र देव
प्रस्थितिमिष्टमार्यां च तस्यामेव नाटाहिना पप्रबंध राजमाहिदेवाज्ञ्या देवा नेन दोमेव बधाते च दूरत: प्रयातमाज्ञामतोत्तस्तपमेवा ह्रूपसोपग्रहमादिदेश मेघ
नादपखामभ्यैोपत्रलेखानयनाय मपात्त्वराच्यपित्त स्तां भूमिंयावत्पत्रलेखामादाय केयूरकेण सहा प्रतीगच्छस्त्रहमपिवेशंपाप्यतमालोक्य: नुपदमेवतेतु राम.
रंगमै: प्रयागतइत्यादिश्य धराज्ञायपतिदेवद्वतिकृतनमस्कृतेोवरितगमनसंविधानायेव नि: क्रान्तमय धनादेदेवकिमत: परं विलंबेनेत्यभिधापमेघना ९२

इति निर्वर्णयन्तं तं गगनचरणामायोत्थितं केयूरकं सस्नेहमुपसृत्य बाष्पपर्याकुलः पुनः पुनरालोक्य परिष्वज्य च समुपवेश्य कादम्बर्या देव्याः प्रीत्यात्मकराग्रदत्तपानीयपानेन कर्पूरा
मुचिरं संदेशाभिज्ञकरणाभिरामस्य करौ कृत्वा कंठागतबाष्पगद्गदिकागृहीतमौनोऽनन्तरमवादीत् केयूरक कथय तु मे देवीसंदेशान्नानीत एव तत् किं त
द्रहसि तदनुरूपं प्रतिसंदिश्याम्पूर्वं विज्ञापयितव्या देवी तत्राभिकिमन्त्रोकलज्जाजालं भारो हृदनेन त्वामायासपासिया वत्स्येव पत्रलेखा देवीपाद
मूलमियं विज्ञापयिष्यति इत्युक्ते समभिदृष्टे वा न किं तोपन्नतालवि रहपीडाममंगलशंकया कृतनपल्लमपि बाष्पवेगमपारयन्नं संधारयितुमुपसृ
ताबध्दुलतम्रस्पदृष्टिसंचारणांचरणायाताभिमुखे वा पत्रलेखा प्रणायेनाभिमुखो भवाद्धांजलिरभाषत यत्रकैव सांजलिबंधनशिरसा प्रणा
म्यमदीयेन विज्ञाप्या देवी कादंबरी येन सर्वाभिलषणीयेन तथा प्रथमदर्शनेनापि वत्सलत्वात्स्वभावस्य दक्षिणतिप्रसादाभिज्ञापारेवाप्रणामेनापि त्रस
भाषणाच्छत्रासवीरवलोकनाबहुविलेखनीयेन प्रजाजडतया ज्ञानमोघेन धीरतालीतरत्वेन स्नेहस्तारोस्सरणागौरवलघुतया प्रियवदताप्राहूय्यरणाम
दुर्दर्शनेष्ठ धैर्याश्रयं च चंचलतया स्वपावृत्ता निस्त्रिंशत्वेनातज्ञ एवमायापलेन सम्भवादितालीककौतुकसपादनेन दृभक्तितावज्ञानेन पेशलतः
कोछिलेमलज्ञा धाष्ट्र्येनौदार्यं च तुहत पादाश्रिरणमहानुभाव तया प्रश्रयो:भिमानेन कृतज्ञता कृतघ्नतया शीलेषो राभाग्येन समवयु रागाण्डवरोषे:
परिवर्जिता: सकलमपि वापरंगुणामवलंब्य पुनःपरिग्रहाय विज्ञापयन्त्ये केन वांगीकरोतु देवी किमुपदर्शितान्ली कालापे गेन नमतारि तं देव्या हृदयं इति
किं प्रकृतिपेशलहृदयमपहृतमभापक्रातो भ्रमीति किमियं प्राणसंदेहकारणी निःकरुणानि गारा रावस्था नोपेक्षितेति किमहमस्यानकारणाभिसंतनस्य वैरोपा

अपरेणाप्यनुवृत्त्या करणावाराधिता वितिवान्न देवमात्मनामसृगुणाविद्धो नस्यापि से देवी गुणगणबालं न नंदु पत्नेव ते स्वभावसरसता हरत्यम मिमद
मकृतभुजादत्यमाने रक्षस्येव सरलतामुङ्कमुकुराहूयस्येव स्नेस्कृतेता आनयस्येव सिम्म रमतिजता ठिकपृथ्येव दक्षिणात्ता अस्मुपपघत एवव स
ललाच रणपतितं तेन निर्भर्त्सियस्येव मनुरोदयताउत्थाप्य संभावयस्येव महानुभावत्वम् आलपस्येव प्रियवादितादयायेव ऽतर एवं कानुम सुदारता
यच्च तथापि गत्वा निर्लज्जा हृदयः पुनर्वदनदर्शनदानसाहसमंगीकरोमि अत्रापि सत्यकृतया देवीप्रसादस्यैव कारणम् एते हि विशारत्वादुदारभा
रभावोत्साहयंति शिक्षयंति सेवाचातुर्यमुपदिशंत्याराधनोपायानं चाटुकारी भवेति असहकृतात्तापयंति एवमस्थापितोऽतिस्वयमेवोपदिशंति मु
+ संगतत्वाच्च सणपरिचिता अपि समारोपितजीवितप्रत्याशाः न किंचिन्न कारयंति स्मारयंति सेव्यतां देव्याश्चरणपरिचर्यायैसमु+ खावबेलो
कनाम कालोपसपर्णको पुनर्नयंति परितोषावसरे नुगृह्णंति गुणानुवादेन लज्जापस्तं हठाद्ऽकिम्पापमपयंति नामत्रस्तणामपि ददत्यवस्था
नं अपि चैतेः नग्राहकता देवीपरिमाज्यागुरुत्वादेबलतावष्टंभः विस्तीर्णवाद्वालं घनयोषाः प्रभुत्वान्निदयापरिहार्याः तदेभिरहं विनाप्यागम
नाशपासुद्धरस्य पृष्ठतोऽपि बलादेवाकृष्य देव्याः पार्श्वमानीता एवं तिष्ठ वान एकितं गमनाशयाविर्पत्ररात्तोद्गतोहमिति विश्रमः सैव वाणी विज्ञाप
यति पथा च मे न निः फलमागमनेन भवति जगत्त्रुष्णं तथाऽन्यसुत्र धारणपात्मने बपलः कार्यं इति से दृश्य पुनराह पत्रलेखे त्वया पियांसा
धनिन महीहृह्यपीडाभावनीया नशरीरसंस्कारेऽनादरः करणीयो नायावत् अतिक्रमणीयानयेन केनचिद् ज्ञातेन प्रत्यापात्त्वनं पत्र ते नत्रे चानिस्थाव

ध्यातव्यं कुपितव्यं वा न पश्यत्कस्यचिदपरिज्ञातस्यान्तरं दातव्यं सर्वदा शरीरं प्रमादिन्या भाव्यं किं करोमि त्वमेव मे वल्लभतरा देवीवीप्राणाः येनै
वमेकाकिनीतेषां संधारणाय विसर्जितास्यपि च मम जीवितमपि त्वय्येव हस्तेवर्तते तदात्मा पत्नेन परिरक्षणीयः कुसुमसुकुमारा स्नेहं परिखज्य के
यूरकं च पुनस्त्वरया धानाय संविधापय हास्भेतास्मै यावत्तु न त्वयैव सहानपामन्त्र्य नायागंतव्यमित्यादिश्य व्यसर्जयत् निर्गता च के
यूरकेण सह पत्रलेखायां क्रिं शीघ्रमेनैयास्यं तिते संतरावागच्छतापरिलब्धजयस्तेनेवेति क्रियन्त्रिवादिवसैः परापतिष्यंतीत्यनेपेव चिंत
यो मृसहृदयः सरागामिव स्थित्वा स्वभावावानुस्फुटीकरणाय बालहृदयं विसृज्य दुःखसंतारितदर्शनस्पृशं नस्पवेशं पापनस्पमस्तु
न यात्मानं मोचयितुं पितुः पादमूलमगात् तत्र चाभ्यतः समं सम्भ्रमापसृतप्रतीहारमंडुल्लवितीराविस्तीर्णालीकेन मार्गेण द्वारदेशापसत्य जा
नुकांतलावल्लेखितविमलमणिकुट्टिमोदरसंक्रांतप्रतिमाद्विगुणायमानात्प्रणतकुंतलकमौलिः पितुः प्रणाममकरोत् अथ तारापीडस्त
प्रसारितबाहुरेवदूरत एव छतनमस्तामं चंद्रापीडमालोक्य निर्भरस्नेहगर्भेणासलिलभरमंथरेण जलधररवनिनादगंभीरेणाभ्येह्येहीत्याहूय ससंभ्रममभ्या
वितमपि संभावितमुत्कंठानुगुणमनुपसृत्य पार्श्वभूमावुपविशंतमाकृष्य हठात्पादपीठे समुपवेश्यापरिसमाप्तावलोकनस्पृहेराच
सुपासुचिरमालिंग्यासोपारूढयौवनभराभिरामतराप्रणमंत्यंगानि पाणिना स्पृष्ट्वा दृशपि त्युकनात्मनाम्ह्यारीरं शुकनासपपप्रमापुष्क

का॰उ॰ १५ तस्यचंद्रापीडस्योत्सर्पिणीमहानीलमणिप्रभेवकनकशिखरिणोगडमंडुमडल्लोऽस्यासिन्मदल्लेखेवकांथश्छिपस्योपहितकांतिपरभागालक्ष्मछायेव
चंद्रमसोविकाशशोभ्यन्तरणीमधुकरावलीवकमलाकरस्यरूपालेख्योन्मीलककालांजनवर्तिकातारुण्यप्रभंजलधरोन्नामश्यामिकाज्वलत्कंद
र्पप्रदीपकज्जलशिखास्फुटप्रतापानलधूमराजिर्मकरध्वजोपवनतमालवनश्रीमिनोभववविकारम्भदोषपालंभबालतिमिरोद्गतिरहाहमंगलश्म
संजाताश्मश्रुराजिलेखासमंततसमुद्भिन्नाभिवाहमंगलपापपादगमारुतोपंतत देव्याविलासवत्यासहसमंब्याभिजनरूपानुरूपाभिरूपसंतांका
चिज्जगतिराजकन्यकाहृत्संहिदुर्लभदर्शनंवत्सस्यवदनंसंप्रतिचवधूमुखकमलदर्शनेनानंदयामस्त्रात्मानमित्युक्तवतितारापीडेशुकनाशः
प्रत्युवाच साधुचिंतितंदेवेनानेनतुसमस्तदेयसमारोपितएवसर्वविद्याःसंभाविताएवसर्वाःकलाःस्वीकृताएवसर्वप्रजाःगृहीताएवसर्व
शिवधूनांकराःस्थापितेवनिश्चलाकुंदविनापदरामलक्ष्मीःऊढेवचतुरुदधिमेखलाकलापभूषणाभूःकिमपरमवशिष्यतेयेननपरिणीयतइत्य
भिहितेवत्तिस्पक्षाशीलन्नावनम्रवदनश्चंद्रापीडश्चकारचेतसि अहोसंवादोऽस्यनमकादंवरीसमागमोपायचिंतासमकालमेवदर्शितातस्यबुद्धि
रुपन्नातघटुतस्यतेस्त्रंधकारमविष्टस्यालोकोवनगहनमविष्टस्यदेशिकदर्शनं महार्णवपतितस्यपानपात्राभ्यागमोम्रियमाणस्यचोपर्पमनुवृष्टि
रिति नदेतदापतितंमपिसर्वथाविशंपादनमात्रकांतरितावतनेमेकादंवरीप्राप्तिरितिएवंचिंतयत्येवचंद्रापीडेक्षितिपतिरुत्तस्थौउत्थायचतमेववि राम॰ १५
नपावनम्रपूर्वकायसमवलंब्यासदेशोसकलमेदिनीभारोद्वहनगुरुणागौरदेवशनैःशनैःसंचरन्शुकनाशेनानुगम्यमानोविलासवतीभवनमग

मत गंत्वाच समंत्रमंकत्नांपृत्यानामिंद्रस्यावलो कनमिव विलोलामिव समुद्र वेलां विलासवतीमुद्धस्थित रुवावादीत् देविप श्रेपेषात्मपिवधुमुखावलो
कनेन सुखस्पृहेनेनोतानम्पसीत्सु पाल भग्नानेवदृष्ट्वा वत्सस्य यौवन भरारंभ सस्त्रपात रेखाश्रावपोस्तारूपापद्धुर्विलसितेच्छानि निवर्तेनाद्याचितं भमारग
ग्रमस्कंध राग ऊरुभाविवाहुमंगल संपादनायपादद्विजातित्वमपश्यं किमन्यद्दिव्यसौतिप्रष्टव्यात् दारिद्र्यातुरेवाकण्यमाने पिक्रमपरमधापहरसिव स्वमम्पतात्री
दुपाप्रष्टवाकर्तव्यमाज्ञापयस्मिव रमालामिसंव नाजानामि चेद्दापीदु स्यापपर्यीमिरे पाय देवमेतत्कार्पि बुनादूरे ऽवधीररागाचितेव विधेनमंमग्नापे
रालापे। सुखायमानचेताश्चिरमिव स्थित्वा रा रास्थिति संपादनाय निरगात् चंद्रापीडोपिभुक्तनाङ्गमुखेनैव वैशंपापनमनुद्रमनापाला तंमोच
पितात्रनाभवनमवानिवर्तितपुरा रास्थिमिवैशंपापनमनुद्रमन संविधानविनोदेनैव नंदिव समनयत् श्रवन्ती रयांचतस्यापमिन्यांस्तु हद्य
नोत्सुवपेनशयनगतो। पिनाम्बरस्व समाधिकामिव पामहूयंस्थिताप शिवतैय। शिशिर स्वकाम्पांनी ल्लिमानमवरतल स्पापहर शिशिर वहरितांतरुगहना
नामधस्तादपिविस्तृणितेव हृदिशाश्रिनिवास्यपशिशिरवत कृतलक्षायौदरक्रिहरकुंजोरे घाविनिलीनेतिमिरम स्रांस्तवप्रविश्यपात्पादपश्यि विवरमूवेशात्मा
जेनस्सातलामिव प्रवेश्मारविरम्पापुनरुद्वलपशिशिरलवल हंसेयोनोद्वलपशिशिरचकरवेरागुमनादिकुरवानिलिंपशिशिरवसांदचंदनद्रवापा
मिनीमुन्नामपशिशिरवमेरिनीमुपनयशिशिरवद्यासात्क्षिपाशिशिरवतारकाग्रहनेन्नत्रमंडलानिविस्तारयशिशिरवुमारसुविनानिपद्यकपयकमल
वमानुसोऽभवधारयशिशिरस्खलितदलविकाशानकौकुर्वशिशिरवकुमुदाकरानपिचपर्यस्ते शिवाशिरवरखावर्जितेशिवम्रीमारसमडसुपदेराभ्रपवहशि

का. उ.
१५

रिवरथ्यामुखेषु तरुणिरिबजलनरंगधुम्रसारितेरिवसेकतस्थलेषु हंससार्थैर्यत्र हेकीभूतैरिवचंद्रातपप्रसरैः कामिनीकपोललग्नाकरोपेन क्षालितैरिव
चंद्रकांतच्युतजलधारासहस्रैस्तथा च गर्भगृहेषु पिशब्भविहतप्रवेशैरंतर्वलभीष्वापीतैरिव परभोगैः पद्मिनीपत्रखंडैरिव पिवतं पादैरिव सर्वतोऽप्यालो
प्रवाहं कोरंवीमिमागमत्वरादानायस्मरसर्वास्त्रमोहमिव कुर्वन्निव स्फुरद्रूपादृहिंगुरागछत्रतगमनीसाहोगमनसंकेत्ताभुरवनादयोदिदेशा॥ अथ गग
नतलमेव विस्तारो विजृंभमाणाइव दिक्षु जैषावतेमानद्ववाभ्रंलिहनगरीप्राकारमंडलाभ्यंतरे समारोहन्निवोच्चुगगोपुराट्टालकशिखराणि वलन्निव
हर्म्यांतरालेषु विकसन्निव चतुष्कचत्वरेषु प्रसरन्निव राजमार्गेषु परिभ्रमन्निव भवनसंकटेषु प्रविशन्निवोद्याननगगृहेषु संमूर्छन्निव प्रासादकुक्षि
षु नक्ष्वराप्रतिरोधितानां च गृहसरोजिनीमारभ्मानामनुवर्तमानद्ववकारतरदीर्घतारराणीतनविच्छिद्यमानद्रव मुहुर्मुहुः स्वभावगद्गदेन भवनहंसानां
कलरवेणानिद्रायमाणाइव चक्षोत्रप्रवेशिनागमनवेलाप्रमाणमसंभ्रांतस्पचलवलयनूपुररवानागुरागकलकलेन दीर्घतरः शंखध्वनिरुदतिष्ठत् अ
नंतरं चोभ्राम्यमानैश्चास्थितैश्चाध्यमाणैश्चारोप्यमाणापर्याणैश्च पर्यस्तैश्च वनस्पमानैश्चानीयमानैश्च प्रतिपालयद्भिश्चापरापरराजद्वारांगणेषु भू
तचत्वरैर्निस्कलितसकलर्ध्वांतरतपांतर्वहिश्वसंकटापमानभगरीविस्तारैस्तुरगमसहस्रैस्तत्रस्वरांकृतवनमपमिवांतरितः खुररवमपीवमपायमे
दिनीहेषारवमपानीयमानीव्रविचरारोपेनविंदुस्त्रवकमयंद्वराजभुवनद्वारांगरां खलीनरवमप्पाइवदृदशश्चश्रोतोऽप्यालंकारत्नप्रभामयमप्याइवाभवन् राम.
ग्राशांकारवमयः अचिराच्च गृहीतसमस्तयोगोगरागतप्रतिद्वारमुष्णमारुत्यपुरस्तात् चलितेनानालोकहेतोर्द्वितीयेचंद्रमंडलेनेव हंसधाम्नामंगलातपत्रेणावेष्ठमा १५

ननिर्गमोपृथग्दर्शनमितस्ततः तुरंगगतैरेवप्रणम्यमानोराजपुत्रसहस्रैः प्रसुप्तपुरजनतयामंदबाधेनापिराजवर्त्मनाबहुत्वात्तुरंगमबलस्यमहताछलेन
संचारः कथंकथमपिनिर्जगामनगर्याः निर्गत्यचादूरतएवनिर्भरत्वाज्ज्योत्स्नाप्रसरस्याछन्नतयाचदुर्विभाव्यपानीयामुपरिकलकूजितानुमीयमानोत्रस्तहं
समायोत्पतनव्यतिकरांप्रसुलिनायमानामिवसर्वतोजडतरंगानिलस्पर्शमात्रोपलक्ष्यसलिलसन्निधिमुत्तीर्यशिप्रामतिमहत्वादसंकरत्वाच्चवड
पतेवगमनोत्साहमतिविस्तीर्णेनापिपुनर्विस्तारितेनेवचंद्रपादैर्दशपुरगामिनामार्गेणप्रावर्ततगंतुं अथोह्यमानेरिवरयवाहिनास्कंदलदिवमुखमप
रतेनज्योत्स्नाजलस्रोतसावेगंपाययतालोकनलरिलसचंद्रापीडमानसस्येवतुल्यवेहतोजंघानिलेनेंद्रायुधस्याखष्यमाणोरिववाजिभिस्तावसेवा
पुरात्रवेलपायोजनत्रितयमेवालंघयत् अथाध्वश्रमापहरणायेवसप्रवृत्तेनतुमालहारकारिणानिर्भरज्योत्स्नाजलावगाहादार्द्रस्पर्शेः वहताशीक
शिशिरयत्लुलितविविधवनपल्लवानिलवाजितेविनिद्रकुमुदिनीपरिमललग्नपूरिमलेपारिमलाहितजडिम्निरजनीविरामपिशुनेमातरिश्वनिक्रमेणमा
रतारिरमवधूवदनचुंबितिनंदाकल्मकेनेवदुर्विदग्धहृदयाशरीरविरहचिंतयेवासन्नदिनकरोदयविषादेनेवाम्बरदोषानुहत्वानितमुरवेः कुमुदनाथिरापीयमानस्यधा
म्नः पूरितेपरोदवसवांविरसरः प्रपः पापिपपोरविभ्रमाम्बरजः स्वद्यातोपध्यातेनेवपांडुतामुपगतवतिचंद्रबिंबेप्रत्यग्गगनतलच्युमीविप्रयोगसंतापोच्छ्रितै
धवलोत्तरीयोष्मकैरिवबहुलगाकलशमगलतिचंद्रिकालोकेः परजलक्षिपातितज्योत्स्नाजलप्रवाहेरिवमसपेनबुद्बुदावलीषिवनस्यगलद्वैकपायूसलिलज्वाल
नादिवशनैः शनैर्दलितमुक्तागोरंज्योत्स्नानुभावमुत्सृजंतीषाशास्तुनविलिंघ्यमानसहजतृपामकांमितुसंक्लिन्नादिवोन्मज्जत्सुनस्तलताविटपेपुसमुत्कंसे

का॰उ॰
१६

तिपूर्वे दिग्वधूकर्णपूररक्ताशोकपल्लवे वसरस्तामरसे दिवसमुखवक्र रिकुंभसिंदूरेरागेन शरीरस्थरक्तदुजांशुकसंध्यारागे संध्यातपपरिगते बालतरा
वानलेखिवरवपःसंघातैर्जनितारवमुत्सृज्यमानेषु निवासपादपेषु मंदमंदषनि दालेमेखिष्यसाररणाविष्टजंघाघ्रिभिर्हठाकृष्टदीर्घपदसंचारिभिर्बग
कुटुंबकैरुत्सृज्यमानासु रवरत्नाप्यासु दक्षावरंवहितोरवातपल्वलोत्पीतप्रसरद्धमुस्तायेषिवरायगृहाभिमुखेषु वराहयूथेषु मुनिजनावसानप्रचारनिर्गतेगोध
नैरितस्ततो धवलायमानासु ग्रामसीमांतारण्यस्थलीषु आलोकमानजनपदे विनिर्गमेषु द्रवग्रामेषु धूमपथाधिकिरणालोकाद्भ्रमं चोन्नाम्यमानं दवपूर्वे दिग्भा
गेमभुसार्यमाणाषि वाराणासु अपसार्यमाणेषि वारणेषु विस्तार्यमाणा खेवग्रामसीमासु उन्नानीभव स्विव सलिलाशायेषु वव छिद्यमाने षि व शिखरी
हृष्टियमाणास्वामि वमेदिन्यामर्दूयताभिचोपर्यातीषु कुमुदिनीषु मितिरोधानकारिणी नीलतिरस्कारिणीमिव करैरुत्सार्यनिमिरतिरस्कारिणीमात्मवि रहवि
धुरां कमलिनी मिवालोकयितुमस्तगिरिशिखरमारूढे भगवति सूर्ये लोकचक्षुषि स्वप्रवाहे विहायस्तलमुद्भास्यदिगंतरापुरास्वपंतीषु सकलजगद्दीपिका
सु रविसकरदीधितिषु हाष्टिमसरद्धमायावेलायां सहस्रे वायतो हंगिव्यूतिमात्रइव रात्रिप्रयाणकाया तमतः क्षोभभीतेन रसातले नेवोदीर्यमाणाम
सीरसंघातभरयामुद्दिग्नेव ज्ञिप्यमाणामपर्याप्तप्रमाणाभिर्दिग्भिरिव संहियमाणामपरिमाणरजोनिरोधाच्छंकितेन गीर्वाणवर्त्मनेवावज्ञापिमाण
मर्ककिरणालोकेनेव सहावस्थापितापतनाररष्टिभिरप्पदृष्टपर्यंतमनिर्जीव भ्रमच्छन्नसहस्रपरिकल्पितावष्टंभसंचारिणां हितीपरि
नमदिनीसनिवेशमजलवाहिनीप्रवेशगंभीरमाणिमपमपरमपारमष्टमभिवमहासमुद्रं गद्रकाद्गजः संततेर्हारितया चापरिस्फुटविभ्रमसर्वद्वंतोतमपि

राम॰
१६

ततस्तोचलितकदलिकोऽपराश्रितानेककरिपदसहस्रसंकुलमविरलवल्लीकावल्लीविभ्राजितंतोभोदसंघातमूर्तिमंतमिवमेघसमयारंभमावासयत्रहरासंभ्र
माभिः प्रधाविताससस्यकौतुरंगतुरंगपरस्परोल्लिसिंभावितनयाः मंदमंदरास्फालनविलुलितकल्लोलजालाकुलस्यमहाजलनिधेर्लीलियानिविशमानं
स्कंधावारमद्राक्षीत् दृष्ट्वा चाकरोच्चेतसि अहो भद्रकं भवतियद्यचिंतितागमनएवप्रविश्यवैशंपायनंपृच्छामितिविचिंत्यपृष्ट्वा च चामरग्राहिभिः स्व
विंहैः सहनिवारितशेषपरिजनपुत्रलोकोजवविशेषग्राहिभिस्त्रिचतुरैस्तुरंगमैरनुगम्यमानो महर्मिमावत्यानरीपुरागरप्रविशेषग्राहिणोंद्रापुष्टेनना
नाम्यापारव्यग्रहसकललोकमचिंतितएवस्कंधावारमासमाद प्रविश्यैषमसावासकवहन्नेवकस्मिन्नदेशेवैशंपायनोवासइतिपप्रच्छतस्सं
न्निहितामिश्रस्त्रीमिश्रितरेवाद्यमन्यमिच्छापयाश्रवकमैत्र्यग्रामिरेवोहाष्पस्नस्वरव्न्नाभिभर्त्राकिंदृष्टसितोत्रवैशंपायनद्रष्टास्वेघमानस्त्राः पाशाः
किमेवमुसंवहंमलयपौतिवन्यपवताः मनारथन्नेनमिन्नेत्रयत्वान्तापराः एवन्नेवमवोत्रस्तइवहारराज्ञ्यकायमुपरिस्नेराविलाननइवकेरिक
लभकोपेनविरहादुत्कंठास्वतमः कोतत्रिंविन्यइषुन्नाविंविनिन्ननुपन्नकश्चिन्निष्ठन्नकोवि दृहृयकागतोऽस्मिकिमुपमागतोऽस्मिकोच्चसितोऽस्मिकोगच्छा
मिकिंपश्यामिकिमारभामयाकिंवाकरोमीतिसर्वमेवचेतयमानोधइवबाधिरइवमूकइवजडइवाविष्टइवचकोरकमध्यदेशंपावकताहृद्गोनेववेगलाव
हत् अथपंद्रापुरमसमिश्रानाहूतेयैवानुमधाविताराजपुत्रदर्शनादेववध्दर्षार्धइतिसमंततः सैन्यमसमधावितानामचेतितोत्रराय सबलितानामुहुष्प
न्स्यदृष्टीनोहारदेवलज्जया प्रणामक्रियया च समसमेवनमतां राजसहस्राणां मुखान्यवलोकयन्वैशंपायनः क्वास्ते इति तच सर्वमेवपरिवारोप्रस्त

कां.उ.
९७

रुतलेः पुनरनुतापेद्भवः ततोऽयथास्थितेनैव स्यामहमित्यनिश्चयेन चंद्रापीडस्य तेन तेषामस्फुटाख्यानादपि कष्टतरेणावचसांतः शल्यगर्भं स्फुटितमिव हृदय
मासीत् केवलं तत्कालप्रसापिनी मूर्छा साधारमकरोत् तुरगात्त्ववतारितं च कुपोपविष्टपितुः समवयोभिरनतिक्रमणीयैर्मूर्द्धाभिषिक्तैः पार्थिवैर्विधृतमा
त्मानं तदानीं न विदितवान् उपलब्धसंज्ञोऽपि वैशंपायनस्यादर्शनादात्मनश्च दर्शनाल्लिमितः किमेतत्काहं वर्ते किं वा मये न श्रुतं इति भ्रमारूढ इव मुह्यन्निदं दि
ये: स्वयमेवानु उपलब्धसंज्ञोऽपि वैशंपायनस्यादर्शनादात्मनश्च दर्शनाल्लिमितः किमेतत्काहं वर्ते किं मे स मारागः केवलं स्कंधावारगमनेनैव आभावात् स्मरसंभाव
यन्तु विषण्णहृपीडाभिहिते नैव तस्मात् किमारणमिति किं हृदयमवधम्यतु स्मीमात्मानमाहत्य हृयात्मायोति विषोजनया मिकिमेवमेव कोऽपि विदिशं गरही त्वाब्रजामीति
कर्तव्यमेव नाध्यगच्छत् अंतर्द्ववन्निव दह्यमान इव स्फुटन्निव सहस्रधा दुःखेन चकार चेतसि अहो रम्योऽप्यरमणीयः। संवृत्तो जीवलोकः वसंतोऽपि श
त्रुभूतः मातृभूतधात्री मे वत्सुषोप्य आमिक कुभोजातः सुनिष्पन्नमपि हृतं जन्मसुहृदि तमपि मुषितं जीवितफलं कं पश्यामि कमालपामि कस्मै विश्रंभक
थयामि केन सुखमासि किमद्यापि मे जीवितेन कार्यं वयापि किं वैशंपायनप्रवृत्ते कं गच्छामि कमभ्यर्थये को मे रक्षतु पुनस्ता हसामि त्वरलं कंपमपातो
तस्य भुजेनाश्रयस्य वात्मा वैशंपायनेन विनादर्शयितव्यः किमभिधाय सुतरां गुरूहे हताः वामनो रमां वा स्थापयितव्या किमभिः कश्चिद् सिद्धां साधपितुं
यथ्रात्परिलंबितः उत नरपतिः कश्चिदसंघटितस्तत्संघटनाय विघटितः अहो खिद्यिधाका विस्पृष्टा तातो साधपितुं पृच्छ तिष्ठतः इत्येतानि चान्यानि चांतरा रामः
त्मना चिरमधोमुखस्यैव विकल्पयतः हृदयास्फुटनात् हिलतं द्वापराधीनमिव पातकिनमिवात्मानं मन्यमानो वदनमदर्शयन्यानैः कोष्ठादिव पुनस्तान्यासीत् ९७

नय्यागते कस्मिंश्चिद्देवे विधिवान्तरासंग्रामम् उत्पन्नः आधिर्वा किंश्चिदाशुकारी असाध्यरूपः समुपजातो येनैतदतर्कितमेव महद्वज्रपतनमुपनतमिति। नैवं वं
छाः सर्वसममेव कारणपरिहितम् अतयोव्यानिज्ञपनं देवशांतपापं देवशरीरमिव सामग्रवर्षशतं प्रियते वैशंपायन दृष्ट्येतदाकर्ण्य जीवितं इनोनं स्वाप्यमिति रसं
भाव्यतान्सवानिवकेठ्यहे रागावादीन् जीव[redacted]तो वैशंपायन स्यापमत्रा वस्थानं तराम प्यसंभाव्यतामु येव एशाभवत्त स्तज्जीवतीयेता
निचतावत्कथ्यतां मनुष्यराशिः अधुना किंवृत्तमस्य येनासौ नागतः क्व वा स्थितः केन वा प्रसंगेन। स्थितः कथं वा तस्मै काकिमनुस्मरणायातामवंतेः
किमर्थं वा भवस्त्रिवल्तादपिकाभीनोः सावित्येन रवगंतुमुत्तामुप्तिमत्स्दयमिति ते चैवंपृष्टाश्च जित्तपनं देवभूपतोयथा हृत्तंपृष्टतः स्कंधावारमनु
मालयस्त्रिः शनैः शनैः वैशंपायनेन सह भवस्त्रिगतं मास्मिसादिरुपगतवति देवेनास्मिस्त्तदिवसेसुगृहीत्वा हासिखेन स्यापकारणजातस्यनदंत
मेवचमयारोगस्कधावारेणास्मिन्नहनि अर्जुहेतोपामयाराभेयोऽसज्जीकियमाणेसात्धनेप्रातरेवास्मान्वैशंपायनोऽभ्यधात् आतिपुरायहितवछोदा
स्यसरः पुराणेष्व्यतेतदस्मिन्नात्मापराम्य चास्य वर्त्तीरमातिसिद्धायते स्मिन्नाग वृत्तेम वृषानुमहेश्वरं व्रजामोऽदिक्वजन्मीविक्रतेनेकह्यपुनः स्वभे
पिमस्तिरिपमवलोकितेयभिधायचरणाभ्यामेवाच्छोदसरस्तीरमयासीत् तत्र चाविरम्यतयेव सर्वतोदत्तदृष्टिः संचरत्नमरकामिनीश्रोत्रमिरवरा
राहराम्ययोचितेस्तरंगानिलाहतविलोलैरजस्रिभिः किसलयैरावरलकुसुममकरंदलोभपुंजितानांचसंतमधुलिहोमंजुनादितजतस्वेरामहारारहूपनामि
वमरकतमणिश्यामयामभ्यानुलिंपंतमिवसमस्तदिगभागानरत्नदिवसकथंकिरणाप्रवेशभयादिवाप्यतनिर्ज्जीथिनामिवविस्त्राणांचिरपरिचितेरपि

का॰उ॰ १८

मेघोद्गमारंभे कलापामुहुर्मुहुरुन्मुखमधुरकेकारवैर्वनशिखंडिभिरुत्कंधरैरवलोक्यमानं पदमिव जलदकालस्यप्रतिपन्नमिव सर्वसंतापानां निर्वासमि
वतडित्वः निर्गममार्गमिव सुरभिमासस्याश्रयमिव मकरध्वजस्योत्कंठाविनोदनस्थानमिव रतेर्गृहमिव सर्वरमणीयानामनवरतचलितसुरभि
शीतलाछोदसरस्तरंगमारुताभिवीजितांभ्यंतरशिलातलमनंतमंतदलतामंडपमद्राक्षीत्। दृष्ट्वा च तमति चिरांतरितदर्शनभ्रांतरमिवतन
मिव मृदुतरमिवानन्यदृष्टिर्विस्मृतनिमेषेण चक्षुषा विलो[redacted]कंपस्तंभितइव लिखितइवोत्कीर्णइव पुत्तलमयइव सुचिरमुद्ग्रीववस्थितवाऽ
पारयन्निर्वोढुंगानि धारयितुमात्मनः स्मरणादिव मन्युना शिर्वैन्मुच्यमानइव हृदये संगिसुन्मुक्तागः समुपविश्य विस्मयमेसो किमर्थं ते राजन्ना स्मरन्निव चानुध्याय नि
वनिर्विकारवदनोगलितलोचनबाष्पसंतानतया तत्संनिधौ मुखस्तंभेन तथा बाष्पेण च तमवलोक्यास्माकमुद्भ्रांतचेतसि स्थितेनकेनचिदपक्षिप्तंत
रासिकदृस्यो[redacted]भिमुख[redacted]परिशाममधीरमनयोः पि किंपुनः कृतकलापस्य प्रथमेव्यसिवर्तमानास्तन्निपतनमस्येमामतिमनोरथांभमिमालोक्यभा
वयतोत्तष्ठाविहतिरिहश्रीजाते तेन चिराश्चतमेवदामवर्धयदृष्टादर्शनीयानामवधिरेषा तदुत्तिष्ठ संप्रतिनिवर्तयामः स्नानविधिमतिमहती वे
लासज्जोभवतेसाधनमपापरागाभिमुखः सकलः स्कंधावारस्त्वाप्रतिपालयन्नास्ते किमद्यापि विलंबनेनेति। सएवमुक्तोप्यस्माभिरश्रुजलापर्वजटु
मुकुटवाशिक्षितइवनकिंचिदस्मत्सुतंप्रत्यूचे तमेव केवलमनिमिषपक्ष्मराशानिश्चलतरलतारकेणास्ततास्कृत्र्यातसालिखितेनेवचक्षुषालता
मंडपमालोस्कृतवान्। पुनःपुनरस्माभिरागमनायानुबध्यमानरवहृद्ययितदृष्टिरेवान्यरित्छेदनिष्ठुरमाहमया तु न यातव्यमस्मात्स्थानात्तदुच्छतु भवे

राम॰ १८

स्कंधावारमादाय नयुक्तंभवतांचंद्रापीडमुत्तबलपरिरक्षितंगतेनस्मिन्महासाधनेन्वहीत्वाऽस्यांभूमौहरणामप्यवस्थानंकर्तुं इत्युक्तवंतंचनमकस्मा
न्नामकिंचिदस्यदेवोत्थत्थैरागप्रकारणमुत्पन्नमित्याकंठ्यसानुनयमागमनायपुनःपुनःप्रबोध्यमानस्तेनासंबद्धानुष्ठानेनज्ञातेनमकस्मान्नामकिंचि
दिदंनिष्ठुरमप्यभिहितवंतेनावयंनयुक्तमस्माकंस्थातुंभवतःपुनर्देवस्यतारापीडस्यानेतरादर्पपृथुकेनाशस्त्रबजन्मनोदेव्याविलासवत्याकृता
लितस्यदेवेनचंद्रापीडेनसर्वमर्पयित्वाचगतेनत्वरितत्यागेनाथावस्थानेनकस्यापरस्यहृदयेयुक्तःपुत्रपरिच्छेदःस्नेहस्तुतावदस्माकंनतोपरिस्नेहोभ
स्तिवी। सिंहतुल्यस्यारण्येभवतमेकाकिनमुत्सृज्यगताःसंतोदेवेनचंद्रशीतलप्रकृतिनाचंद्रापीडेनकिंवक्तव्याःवयंकिमन्योदेवस्यतारापीडः। किमन्यो
भवान् नहुत्पन्नातामयंसंमोहोगमनायबुद्धिराधीयतामित्यभिहितोस्माभिरीषद्विहसितहासेनवदनेनास्माननवादीत् किमहमेतावदपि
+लएकत्रसंदर्भस्यतथाविधागर्हकमहतापत्नेनैवरक्षितस्यपुत्रामिदंपृथ्वीप्रातिरस्तुदंडिवत्सलेभर्तरिजगन्नाथेगुरौगुणवतिचस+नेवेपिगुरु
मनायसामवंतःप्रतिबोधयंति अपिचंद्रापीडेनैवविनाहताणामप्यत्रनपार्यामिस्थातुं एषैवमेगरीयसीपरिबोधनात्तथापिकिंकरोम्यनेनैवहृदा
नसर्वत्रविगलितंमेप्रभुत्वं तथाहिस्मरदिवाकिमपिनमनोन्यत्रप्रवर्ततेपत्रपंक्तिवद्दृष्टिःकिमप्यन्यतोनचलति आसक्तमिवक्वापिहृदयंनकिमपिजा
नातिविगलितावित्रान्यत्रपदमपिदातुंनचरणावुत्सहेते कांविततेवचास्मिन्स्थानेतनुःतरामनात्वहमप्यपेयातुंननुवल्लादृवंतोमांनिनीषवस्तत्रा
पिस्खलितस्यास्मात्प्रदेशादात्मनोजीवितसंधारणमेवनसंभावयामि अत्रपुनस्तिष्ठतोपदेपदेतदिदंनहृदयेकिमप्याचालितानैविपरिवर्ततेमेयेनैवंविध

का॰उ॰ १९ तोस्मिन्नेनैवावस्थायं पक्षपातेमरागादिति चेतसि मे न तद्दलं निर्वृत्ये न गच्छतु भवन्तोऽनुभवन्तो यावज्जीवमुत्तमेषु चन्द्रापीडदर्शनसुखमल्पपुण्यस्य पुनर्मे नात्म
पिकरतलादेव माद्रिघातैरेव न नीतमित्याभिरक्षानप्यकौतुकाकिमेतद्येनैवं भाषते न यामि चेदेवस्य चन्द्रापीडस्य समीपमित्यस्माभिः पुनः पुनः प्र
बोध्यमानस्तल्लज्जेवाहमेवं च तु तथापि शरयाभिवयस्य चन्द्रापीडस्य जीवितेन यदि किंचिदपि जानासि केन कारणेन न ज्ञायते गंतुं इत्यनन्तरव
लामपि श्रुत्वा रुवाप्यवज्ञातः न कुञ्जं तु भवंतद्दुःखात्त्वमीमासीत मुहूर्तादिवाध्यायतेषु रम्यतरेषु तरुतलेषु लतागृहनेषु चपुरणेषु सरस्
तीरेषु नलिनीच्छायायतनेषु किमपि न दृष्टमिवान्विष्यन्नेनन्यदृष्टिर्वभ्राम भ्रांत्वा च चिरमिव विखिन्नात्मा सानिर्वेदमूर्द्धं निःश्वस्यान्यमस्मिन्न
तागहनेपुनस्त्वविनयनस्थोवयमपिकृतवान्सन्निधानास्तस्यपरिबाधनप्रस्थानुयाथास्थिताएवगतेवातिसमधिकद्वयामस्येवशरीरस्थितिकरण
यास्माभिरभ्यर्थितः मस्तु वाचवयस्य चन्द्रापीडस्य नाववल्वमीजीवितारपिवहन्मतेराः प्राणास्तदद्यबलादपि परित्यज्यमानागर्छंतिनथाप्येषां
धारणीमृयाभ्यलः कार्यः किंपुनरगच्छतामेवचन्द्रापीडदर्शनेनैव चाहमर्थीन मस्तुनातदभ्यर्थनात्मनिः फलेनभिधायाथाप्यन्यत्वालाकंदम्
लफलैर्वनवासोचितैरारीरवृत्तिमकरोत निर्वर्तितशरीरवृत्तौ च तस्मिन्नपममपि कृतवन्तः अनेनक्रमेणाविस्मितो नरात्मानो रात्रौ दिवा च कि राम॰
मिततितिनच्छांतमेवानुभावायतोदिवसत्रयस्थितवानिःमस्मानाग्रस्तदागमनानपनयोःमुहूर्तत्रावलसंविधानंतत्पूर्विकेतत्रस्थापिता १९
ऽगतावयं पश्चात्प्रस्तोनप्रेषितः संवादकस्तदेकं तावदं तेरागच्छतो देवस्यासोनपरापतत्सवमपरमपि विरात्मा विक्षमात्रेस्यवदेवस्यमा पुन

रागमनपरिक्लेशेनोन्मूलिति चंद्रापीडस्य तु तं स्वप्रेम्णस्तुल्ये हरतीयं वैशंपायनवृत्तांतमाकर्ण्य युगपदुद्वेगविस्मयाभ्यामाक्रांतहृदयस्योरणादिवेतसि
किंपुनरीदृशं सर्वपरित्यागकारिणो वनवासैकशरणस्य वैराग्यस्य कारणं भवेत् आः ज्ञातं पंचजनपत्रलेखामेव किं चित्स्खलितं नात्र प्रसादानुमानमिवत
मपि चरणानतलुठितचूडामणयो वंदयंते ये राजानो मामेव तस्यापीच्छाधिकोपसर्वोपभोगेषु न किं चित्परिहीयते ममेव तेरखाप्याज्ञा न विहन्यते
एवाहमिव सोपि प्रसादोत्करोति मन्ये एव तस्मादपि विभ्यन्ते वापराधिनो मयि वा तस्मिन्नपि सर्वाः संपदः न मयालोकसमानमिवो त्यपतेस्पृहालोक
स्य अभागधेयस्ताने नाबया वाशुकनाशेन मनोरमया वा तनयस्नेहोचितं न सोहार्देन न संभावितो विनयाधिक्ये शुकनाशेन हा किं
च्चिस्मीदृशं कर्मभिहितं वा तातेनेति वा तत्रापि नैवासावेवमलसहृदयः पिशुनस्वभावो वा गुरुजनमलौ वा गुणोपादानविमुखो वा तरलचित्तो वा किंच
न कारीपन्नकश्चिदिव तु दृप्र हतिरार्यपुत्रतागर्वितो ऽभिशिक्षितो दुर्विनीतो वा पुनर्नैकेन दुर्ललितो वा यो जन्मनः प्रभृति सर्वोपकारिणा गुरुज
नस्योपरि विरमेव कुर्यात अनुबंधाद्दिस्मेद्या प्रश्रमस्यापि नैव कालो घाप्यस्मे विरुद्धिजजनोचितगार्हस्थ्याश्रमनिविशते दैवपितृमनुष्याणामा
नृणमेव नोपयात्ययत्त्वा वानराणां प्रमुखे परावलः कृतः न तेन पुत्रपौत्रसंततयावगुणाः प्रतिष्ठानातो नानेन दक्षिणोर्महाक्रतुभिरयं न सत्रपप
पामांसादनुभागारामादिभिः कीर्तनैरलंकृता मेदिनी न कल्पस्यापि यशोविस्तीर्णं न गुरवो नुवर्त्तामुरववस्थापिताः न स्निग्धबंधूनामुपकृतं न प्र
णापिनो निर्विशेषविभवतां नीताः न साधवः परिवर्द्धिताः नानुजीविनः संविभक्ताः न दृष्टाः क्रतावांगना न काम्यागताः हृतानि स्त्रपः नज्ञातेनजीव

का॰उ॰ लोकसुखान्यनुभूतानि न तेन पुरुषार्थसाधनानां धर्मार्थकामानामेकोपि हि प्राप्तः किमेतत्तेन कृतमिति श्रान्तिरिव चेतसि स्थितं यस्य चिरमिव तस्मिन्नेव
१० तरुतलेस्थितवान्सूर्यस्यापि यथाशक्ति परमारामसमारंभं संभावना संभावितं विसर्ज्य सकलमेव राजलोकं उत्थाप्य तेन रागकृतमुत्तंभितं तु गतो रथाद्बहु
चंदनमालमुभयपार्श्वस्थापितोत्सवमुखपूर्णहेमकलशं हारान्प्रभृति सिक्तसंमृष्टमणिभागमंतर्बहिश्चाविप्रकीर्णसुरभिकुसुमप्रकरमि
तस्ततः संचरता कर्मांतिकलोकेन गृहीतविविधभंगारमणिचामरतालवृंतपादुकाद्युपकरणाभिर्वारवनिताभिराकीर्णं वितानतलव
र्तिनामदाधिवासितनरयानेनेन राजहस्तिना गंधमादनेन सनाथीकृतैकपार्श्वमपरपार्श्वोपकल्पितेंद्रायुधावस्थानमुपवाह्यकरेणुकाक्रां
तबाह्यागारमशेषद्वारावहितवत्रवेत्रिकलोकमतिमहत्वाद्भूमिरस्तपाः नेकमत्तवारणातपाचमहाजलनिधिमनुकुर्वाणांतपात्यहिसवेला
वनमिवपानावस्थितानेककरिघटापरिकरेणांतः प्रविष्टमहाशैलमिवगंधमादनेन सकल्लोलमिव संचरत्संभ्रांतरमणीतिचलौकोमिपरंप
राभिः सावर्तमिवप्राहुस्थिजनमंडलावस्थानैः सलब्धमीकमिव वारांगनाभिः सरलमिव महापुरुषैः सहंसमालमिव सितपताकाभिः सफेनपटल
मिवधवलकुसुमप्रकरैः हरिमिवानंतभोगपरिकरं काप्यमानमाविशत् प्रविश्य च वासगृहात्प्रतिक्रमंतयामलिनवेषाभिरुद्विग्नदीनमुखीभि
रितस्ततो वारांगनाभिर्धार्मिकलोकेन कर्मांतिकेष्वप्रसाद्यमानः लक्ष्मीमिवालोककारणेनापवमूढात्मा देवावेदितेनिमिर्दृष्टभस्पदहृष्टिर्गंधमादनेनैश्चा राम
नेः शनैः शनैरासमवनमयासीत् तत्र चापनीतसमाप्तोपशमामिविमुच्यमानांगानिज्ञापनीयेतत्तुनालवृंतानिलेन वीज्यमानोगसंवाहिकाभिश्चरणैः शनैरप २०

नीयमानागमनखेदः सकलरात्रीप्रजागरखिन्नोऽप्यप्रसुप्तनिद्रासुखो दुःखासिकया पुनरपि दुःखांतरायहर्तुं चिंतामेव प्राविशत् यदि ताव
द्प्रतिमुक्तस्तातेनावयोर्वाचामद्गतिप्रोक्तारविनिहितस्यैतेन नयशोकविक्लवं तातं मुक्त्वानागमं वाचमनीरमामनाश्वास्यासारेव प्रदेशाद्गच्छामि
तदामप्यपृष्ट्वैशंपायनस्यानुहृतं भवति निवृत्त्य पुनर्गमने कामुक्तिं पक्षमाशंकते मे हृदयं । तत्किं करोम्यथ वाऽस्थाने प्रतिमुक्तिं शंका मे प्रियसुहृ
त्स्नानं मां च परित्यज्य तापरे गाम्यकारे गागमनं संपादयता कादंबरी समीपगमनोपायचिंतापर्याकुलमतेरूपहृतमेव तत्र रघुनाथैर्वैशंपायनप्रस्थानप
नापपातं नतातो नावापि नार्यभुवनानां शोभिनि वा पितुं मोशक्नोति गतश्च वैशंपायनसहितः तेनैव पार्श्वेन पुरस्तात् गमिष्यामीति निश्चित्य तत्
कालहृतं वैशंपायनवियोगदुःखमपि पयशिशिरामसुखमौषधमिव बहुमन्यमानो मुहूर्तमिव स्थित्वा विश्रांतः सुरवितरां गिराशशिनेश्चित्य धैर्यमाम
सर्वेशः स्थितिकारणामोदनिष्ठत । उभापव पैत्रेवमेकारवूरी तत्रे वैशंपायनहृतिस्वधे पांवर्षे मेनैवसंलभ्य हृदयमभ्यातनरामाधुनेरवसंव
गिताशोषराजलोकः शरीरस्थितिमकरोत् कृताहारश्चातत्र्वलितोमदनानलस्य वैशंपायनविरहशोकाग्नेश्च बहिरपि संतापदानप्रसाहाय्यक
मिव कर्तुमुपरिस्थितस्यातिप्रकटाकर [illegible] कष्टमहासपि दिर्नसुगपत्सनातिरकरः करोम्यनेनैवसेनापसमत्याकलय्य वगगन
तलमध्यारुढे सवितर्यातपव्याजाद्दुजत इव अभिनोलममुद्गिरति रश्मिजालैः निधिपरिशोतोध्ववृशरीरमातपकणिकासु पुज्यमानप्राणिसंघाता
सुतलप्रवेशात्सकरायमानासु बहिरालोकपितुमसमपारयंतीषु दृष्टिषु ज्वलत्स्विव बहुगलोकेषु [illegible] दृष्टिषु खेषु दुःस्पर्शासु भूमिषु निःसंचा

का.उ. रेणुपथिषु संकटस्पपाकुटीरा हरोरपीति पुंजितेषु धन्वेषु नादेयमभ्वासानुरेणुनीडावस्थायिषु पत्ररथेषु पल्वलांतर्जलघर्षविशीर्णेषु महिषवृंदेषु आरविंद
२९ रजःशकलकिंजल्कविच्छुरितमिथुना बलोद्दिनोत्रुटितबिसकोटरछेदेषु तुभ्तिनिपानसरःपंकमाहस्तुक्तिरपुंपुरस्को नाम्रस्को निषुललनाकपोलो
यातेषुदलितमुक्ता सेटानुकारिशाखिपुविराजमाना सुधमजलकणिकावलीषु सन्यमाणापांस्यो स्नापांगस्थमारोषु तुषाराणामसुशोषुका
बाष्पमानेषु पयोदकालाभ्यागमे ऽभ्यर्थमाने दिवसपरिणामे प्रदोषदर्शनाकांक्षिषु हृदयेषु तथापसरस्तीरकल्पितं अनवरतयंत्रोल्लासारसे
कनिर्वापितोष्मकरकिरणासंतापमेकसंततावलीवर्षावर्षवेगवाहिन्यानिर्झरिणापर्वकुल्यापाप्यारित्रिसमंतरालं वितनतलकुंजं कुसुमवालाहिनं
धकारे मुकुलकुसुमपल्लवलताहस्तारिवलललस्तंभसंचयं अतनुहरिचंदनचर्चाकरं कृतस्नानमपश्चिनीपत्रास्तीर्णासमस्तभूमिभागमोदमानस
रसमस्फुटितारविंदराजिरचितमकरंदवासितकर्णिकासरसविसकांडकल्पितमाहृद्रालमितस्ततो वर्षंतीभिः शैवलमवालमंजरीभिर्जलदेवताभिरवसृष्टः
स्नानार्द्रचिकुरहस्ताभिरुपगृहीतसुरभिकोमलजलार्द्रिकाभिरनावृतानेकैः स्नानागरागहारिणीभिर्हारवल्लीभिराभरणाभिरवतंसितबाल
शैवालमवालाभिरणालतातालवृंतकपरपटवासहरिचंदनचंद्रकांतमणिदर्पणाद्युपकरणपाणिभिरखहीभिर्वारांगनाभिरुपेतं परि
भवस्थानमपि वनिदाघसमयस्यनिदानमिव ऋतुकालस्यानिवृत्तमिव वारिवाहहानांव्यावासमिव विभावरीणामप्रस्याघातमिव दिवसस्यांतिरस्का राम.
रमिव रविकिरणानां दर्पमिव सरसः सहोदरमिव हिमगिरेः स्वरूपमिव तदुत्पोजलमदुपमयासीत् तत्र चातिरम्यतया प्रातुमिनमकरध्वजो केलिकाम २९

सहस्रविषमं जलासारं शिशिरतयासं धुक्षितसुतहृदयोगोच्चानिलं महासमुद्रमिव गंभीरं तं दिवसमेकाकीकल्पमपि स्वाधैर्यमानयाचक्रवालं
घयत लोहितायमानातपे च सायाह्ने निहिनिर्गत्य बहलतमोमपीपल्लपहरिलेमदस्मदमारुताहतोन्नरलायमानधवलकुसुमनकरत्नाभिभि
वासभवनं गगोत्तरगामिवावस्थाने समासन्न पार्थिवैः सहवेशंपायनालापेन स्थित्वाहितीय एवपामिव पिन्तंपसज्जीकृतगुरुलघुरुसप्तनमि
त्यादिरपवलाधमसमेह्लारगवाविराजिता शेषराजलोकोवासभवनमाविशत्‥ अथातिशिशिरां तरितुमुज्जयिनीदर्शनोत्सुकोविनापिप्रयाणनाया
सकलएवकटकलोकेस [illegible] ज्जीकृतसमावर्तत गंतुं आत्मनाप्यनल्पमिदंप्रविनोदोः वतस्मिवान्तीयेपामनुतुरगकारिणीप्र
यवाहेनेनमानितिवृद्धनाराजलोकेन सहविरलकटकसंमर्देन वल्मनावहत अथाधनैवमहत्तराणापोषामवसारसानलोरिनान्मज्जलतुसन्भा
विषुउन्मीलतीषिवहृष्टिषु पुनरन्यथासज्यमानेजीवलोके विभज्यमानेषु निम्नोन्नतेषु विरलायमाने विवनगहनेषु संकुचत्स्विवतरुलतागुल्मेषु
गगनतलमारोहत्यंसाः प्रदस्वबहलनलातारसाल्लोहितारिवसान्मियो बहुपापसेकान्नवपल्लवह्यवो स्त्रिघमावरवातगलतोपाः कमलिनीरागदापि
निदिवसकरबिंबे विस्पष्टमभातसमस्तकटकलोकेनैव सहपरापतितवानुज्जापिनी अपहरतस्त्वममभिहृदहशास्थितेष्वपुंजपमानेष्वविषसवक्ष
नेष्वमहाकष्टावमुखरेष्वदुः रवाक्षिप्याहितमस्तु भिष्ठशोप्यमानेष्वमुनिभिरपि मुमुक्षुभिरपिषानुरागोपिनिः स्पृहैरपि उदासीनैरपिस्नेहपरवशैः
पितृभिरिवसुहृद्भिरिव नगरीनिर्गतैरासपिष्यमानं चवक्ष्यमानं चाकेरापमानं च विचार्यमाणं चवेशंपायनचन्तानमेव पुण्याव स्यापवचेवकां

का॰उ॰
२२

रवेनसिंचाद्यस्पतावज्जनस्येयमीदृशीसमवस्था किंपुनर्येषामकेनलालितः संवर्द्धितो वा बालचापल्योत्पातुभवताः तदतिकष्टं वैरोग्यपापेनेन विनाता
तस्यपुत्रकनाशास्य को व्यायाम्नोरमायाबाद्दीनमिस्ये वर्चितेपन्नासा प्राहितो वाष्पैः दृष्टिदृष्टिरहष्टसर्ववृत्तांत रवधिविवेशोज्झपिनीं अवनीर्यच
राजकुलेहा शिविरान्ने वायंपुत्रकनाशाभवनेसहदेव्याविलासवत्यागतो राजनेतिभुश्रावश्रुत्वा चनिवृत्यैवतत्रैव जगाम गत्वा च समीपवृत्तीहा
वत्सवैशंपायनो घायिमरेकलालनोचितो बालएवासिकथंत्वमेकाकी व्यालशतैः सह स्वभावरौद्रेनिमानुषेस्मिन्नरण्यारण्येपोषितः केनतेनत्र
सर्वसत्वघातकाभिशाशिशरीररक्षाकृता केनचे यम्मपरिपंथिनीशरीरस्थितिः सेपालिता केन निद्रासुखदायिशयनीयमुपकल्पितं
कस्त्वमिव बुभुक्षिते तृषिते सुषुप्सनिवा दुःखितमं मोत्सगमुत्सम्म समानसुखदुःखा वधूपगुणिनपुत्रकत्वयाप्राप्ताः आगतमात्रेस्येव पितर
मप्पद्यंवधूमुखमवलोकयिष्यामीतियन्मयाचिंतितं तन्नकेवलंतन्नामनेदपुण्यपायानस्यफलमेपरंतवापिवदनरत्नंदुर्लभमाभूत् वत्सतत्पत्रा
वस्थानुसमिरुचितं नपतत्रमाम पिपितरं विज्ञाप्यत्वामपहृतयानीन जावाप्रिया अत्रत्वया इदं वैरागोवापिन दुःखस्यापिता कृतस्तवेयमेकपदएवह
शीनिष्ठानाजाना आजन्मनः प्रभृतिनदृष्टमेवयस्यकुपितं मानमंतस्यतेकुतोयमेवं विक्षोभश्च कस्मादेवकोपोयदेवपरित्यज्यास्थितोसिग राम॰
तोप्यागच्छसिशिरसाप्रसादयामि त्वां कोपरोसि मे देशान्तरपरिचयान्मुक्तोनामास्यसुस्नेहः सराममप्पनेनरितरत्नेनस्यवत्सस्य चंद्रापीडस्योपरि २२
कोपेनवेहशानि स्नेहला तातनमद्दकं तेसमापिते सर्वस्व गुरुजनो दुःखस्यापिशोना जानासिवंहत्वाकिंत्वयाप्राप्तव्यमित्येतानि चान्तर्भवनगतोम

त्स्यतनयविरहशोकविक्लवांस्वयंदेव्याविलासवत्यासंस्थाप्यमानामपिमनोरमांविप्रलपंतीमश्रौषीत्· तेनचातिकरुणेनतत्प्रलापेनविद्धो
घराविह्वलइवनिद्रागमेनवशगमितोनिश्चलतामेवानीयत कथंकथमपिसहजसत्त्वावष्टंभेनोत्संस्तंभितात्माप्रविश्यपितुरपि
लङ्घमानोवचनमुपरक्षापितुमधोमुखएवनिस्पंदसर्वेगीरामंदराद्रिरिवक्षुब्धनार्णवेनसहसंभक्ताचासनान्तिमितमिवमहार्णवंमग्नामपि
तरंदूरस्थोऽपविशत्· उपविष्टंचतंतत्रतामिववसुंधरांराजा: तर्कोष्यभरगद्गदेनध्वनिनाभ्यर्णवर्षइवजलधरोऽभ्यधात्· वत्सचंद्रापीडजा
नामितेस्वजीवितादपिसमभ्यधिकांभ्रातृरूपांप्रीतिं पीडाचसुरेवेकहेतोर्वल्लभजनादेवासंभाव्यायामसमुत्पद्यते नयेवहिनाक्रेचिन्त्य
क्रितेतेजन्मस्नेहस्यवयसःशीलस्यश्रुतस्यवगुरुजनानुरागस्यनस्यविनमाधानस्यसर्वस्यैवानुचितमिमभ्रातुः सुहृदश्चतेवतांत
माकार्पत्वद्दोषमाशंकतेमेहृदयमित्येवंवादिनानरपतेर्वचनमात्तिप्रयुगपच्छोकामर्षाभ्यांत्रेधकारितानन:माहतारंभइवततडिल्ल
ताङ्कःप्रेत्तोविस्फूर्जितेनेवस्फुटितायरशासुकनागोत्रवीत देवपदिदंचंद्रमस्युपादवनेचातिशीलत्वमंशुमालिनिचतमसःतमरविंदा
वादिवसोमहादखतिवारिगंभितेरधारणावांशेषुपराथ्यानुधर्मोवासाधोरमिमवचनेनिगमोवास्वजनेमुखोलसंभाव्यतेततःपुनराजीपदी
षानलिमेवमानिरूप्यतस्यानाम्नजस्यप्रतिपत्तकृतेद्रुहतोनस्यराजाथध्वकासिंगमात्पितृघातिनोमित्रद्रुहः· लतप्रस्यकर्मचेशालस्यमहापात
किनः· हतेहतनपुगावतारयोग्यमात्मनोपिगुरावेतमभ्युदारचरितंचंद्रापीडमेवसंभावयतिदेवः· नत्वेतः परमपरंकरतमोर्कंचिरपिपीडाका

का॰उ॰ एवंपदवीषुवर्तमानानीदोषेषुसंभाव्यन्तइतिदूरतजनेनापिकिंपुनर्गुरुजनेन योऽनुरागीगुरोरिवाराधनीयः कस्यापरस्यालापेनगुरुणावाञ्छनी
२३ यः अपिचजन्मनः प्रभृतिदेवस्यदेव्याविलासवत्याश्चाङ्कलालनयायोनगृहीतस्तस्यमरुतइवदुर्ग्रहप्रकृतेर्ग्रहापीडोपिकेवलंतुस्वयमे
वात्मघातएवंविधाः शारीरसंभवामहाकृमयः सर्वदोषाश्रयामहाव्याधयोतिविश्रामहाव्यालाविनाशहेतवोमहोत्पाताभुजगमण्डलयोमहा
वातिकाः वक्रचारिणोमहाग्रहास्तमोमयाःप्रदोषामलिनात्मकाःकुलपांसवोनिःस्वलाभिहृज्ज्ञाः स्वपरोपकारिनः संन्ताः पशवोऽपिबाह्यका
ष्टादहनानिर्गुणगाजालिनोऽनीथ्यजिलाशयाःनिर्गौरवाःस्वरमकृतयोऽशिवमर्त्तयोमहाविनायकाधिष्ठिताःयमकलंकाःरूपाणाइवस्नेहनेव
पारुष्यंभजन्ते मलिनस्वभावाःकरिकपोलाइवदानेनैवमलिनतरतामापद्यन्तेऽनिरन्तरंयामिन्यःदीपाइवप्रसादेनैवज्वलन्त्यंगलग्नभुजाइववेदा
स्त्रिणपरिग्रहेणैवेतरवामाःसंजायन्ते गुणामुक्ताःसायकाइवसपक्षाश्रयेणफलेनैवहरंविछिन्दन्तेऽसरागाःपल्लवाइवदिवसास्येवा
परज्यन्तेप्रतिपरामर्षाद्परिणाइवाभिमुखीनसर्वमेतान्यपिगृह्णाति अन्तःस्वच्छहृदयःसलिलाशयाइवगाढविगाहेनैवकालुष्यमुपयान्ति येचास्नि
न्वेष्वपिरूक्षाऋजुष्वपिऋजुष्वपिवक्राःसाधुष्वप्यसाधवःगुणवत्स्वपिदुष्प्रकृतयोभर्तर्यप्यभर्तात्मानोवीतरागेष्वपिक्रूरानिरीहादप्यादि
त्सवोमित्रेष्वपिद्रोहिणोविश्वस्तानामपिघातकाःभीतेष्वपिप्रहारिणःप्रीतेष्वपिद्वेषिणःप्रणतेष्वप्युद्धतादयापरेष्वपिनिर्दयाःस्त्रीष्वपिप्रगल्भ रामः
सेष्वपिक्रूरादीनेष्वपिदारुणायेयांचविपरीतानांगुरवएवलघवोनीचाएवोच्चैरगम्याएवगम्याःकुदृष्टिरेवसद्दर्शनमकार्यमेवकार्यमन्योपर २३

वत्साय नः स्थितिरेवास्थितिरनाचार एवाचारः युक्तमेवायुक्तं अविधिरेव विधिरविनय एव विनयो दोषः गुणाल्पमेव शीलमधर्म एव धर्मो ऽनृतमेव सत्यं ये
षांच क्षुद्राणां प्रज्ञा परातिसंधानाय ज्ञानं परोपकृतमालेजालाय नोपकाराय पराक्रमः प्राणिनामुपघाताय नोपकाराय पोत्साहो वनार्जनाय
न यत्रो ऽमस्यैर्यं व्यसनासंगाय न विरसंगतापधूनपाभ्यामाः कामाय न धर्माय · किं बहुना सर्वमेव येषां दोषाय न गुणाय · तदृशा रूपीरश एव को
ऽप्यपुराप्यवानुत्यन्त्ये पस्यैवं कुर्वतो मित्रमहं चंद्रापीडस्य कथं तस्य द्रोहमाचरामीत्येतन्न्यो ऽसन्न्यं चेतसि एवं कृते चलितरत्नोनोरागमितावरूपेव
स्तारापीडः पीडितोंतरात्मामापिको ऽपंकरिष्यतीत्येवं नाज्ञां किन्नमनसा · मातुरहमेको ऽज्ञीवितनिबंधनं कथं मया विनावतिष्यते उस्यैवरपिन्नंस
सत्तरूपेनापतितं पितृप्रदोवंशसंतानार्थमहमुत्पादितः पित्रा कथमननुज्ञातस्तेन सर्वपरित्यागं करोम्येतदपि यथा तातस्य न बुद्धोस्मज्ञा
तं तदेवमस्तत्यम हृत्मेनेनन्नष्टामनासुकूरमुक्तातेनदुर्दर्शेन न हृष्टं नाम कर्दर्थितादृष्टमपि नहृष्टेन न स्याज्ञानेति मिरांधस्यावि किं क्रियतां न्या
प्रमेसोतिपक्षेहतायपन्तेन शुक इव पाठितः पुरुषस्व देवेनाधवाविनोदनाति स्थामपि समफलत एव शिष्टैरागाप्रासोभवति नेपिपोषितस्तेहमा
बध्नातितेपि कृतज्ञातेति तेपि पार्श्वपमनुवर्तन्ते तेषामपि सहजः स्नेहो मातापित्रोरुपरि हृष्टतस्य च न पुनरस्मिन् होभयलोकस्यापायत्रोरिणा
दुर्जनस्य सर्वमजा यस्मादूतमपि चेदृशा चरितेनाप्यवधस्माद्देवकस्पाचित्तिपपो नोपनितवत्पेनतावदुरात्मना जातेन न केवल सुखस्यापिताः
सर्वस्यैवपमपरमेवं दुःखराशिरेवपातितः सर्वएव त्वमादिप्रचेताः प्रवर्तमानस्य हि तापयस्फीतायवामवर्तनेतस्य तु पुनरस्मानेवं दुःखंसे

का॰उ॰ २४ स्यापपतो न स्वहितं नापि च परहितं किं तेनैतदात्मग्रहाहतमिति मतिरेवमेतावन्नवोभयदर्शीमिव न रतिसर्वथा दुःखायैवास्माकं चास्यपापकर्मणो
ग्रहोपसृष्टस्य जन्मन्यस्मिन्कृतः हेमंतकालो मलिनीमिव उद्धृष्यदृष्टिमुद्वहन् उद्धूपिताभरेण बहिरलब्धनिर्गमेनाश्रुपटलेनिवान्तर्मुखे संस्थारागानिरुध्य
सन्नेवावतस्थे तदवस्थं च तं तारापीडः पुनरुवाच एतत्खलु मदर्थमेतेऽन्तः प्रकाशनं केवा मया लोके लभ्यास्त्वत्समुन्दारेन अथवृष्यापफलेरो कोल्हो
दनमम तारापीडं वृथा विबुधिभिराघ्राणापयानिधेः व्यञ्जनानिलैरभिवर्द्धनं प्रभंजनस्य पदस्य हि वैः परिबोधनमार्यस्यतेषापि प्रहितमाजस्यापि वक्ष्य
कृतस्यापि विवेकिनोऽपि चारस्यापि सत्त्ववतोऽप्यवश्यं दुःखातिपातेनातिभूमपि वर्षसलिलेन सरइव मानसं कलुषीक्रियते सर्वस्य कलुषी
कृते च मानसे किमिव मिति सर्वमेव न पश्यति न चित्तमालोकयति तनु हि बुद्ध्या न विवेकोऽपि विविनक्ति येन त्वं बाष्पमरस्मत्तोऽलोकवत्
मायपत्र सुमनस्येवेति किमस्ति कश्चिद्दर्शोऽस्य पति जीवलोके पुरुष्य निर्विकारं यौवनमतिक्रान्तं यौवनावतारे हि शैशवेन सहैव गलति गुरुजनस्ने
हः वपुषैव सहारोहत्युत्साभिनवा प्रीतिः वृद्धमेव सह हृदि विस्तीर्यते वो ह्यावलेन सहैवापचीयते मदः दोर्दर्पेनेव सह स्थूलतामापद्यते धीः मञ्जने
न सह कार्श्यमुपयाति क्रौर्यमेव कृते जरद्युगलेनैव सह दोषचयापचित्युपमविनयः स्मश्रुभिस्व सह प्रोज्जंभते मलिनता हृदि तमोऽहिं अकारणा सहाविर्भ राम॰
वन्ति विकाराः तथा भावबलमपि सरागमेव सर्वथा रागीभवत्पितरीघ्र्यं परिपश्यति वक्तुरंतु पहते पिन सविध्रातिगुरूपदेशाः श्रोत्रे रसोरागेरप २४
पिन विधातं विरतिरत्पत्येसौ यमस्थिर प्रकृतौ नरलतां प्रायरित्सा ज्ययुव्यसनेषु आसंगो विकारा राणां च कारणं प्रायः सरसतान्ताच सर्वमेव जलमा

यं कुर्वाणा वर्षामिव क्षेत्रोपजायते अपि च दिवसकरो दोषागमनापदोषागमो नालोको ऽप्यनालोको ऽसुदर्शनोप्यसदर्शनम विवेकोप्यविवेको
ऽसन्मार्गप्रवृत्तये सन्मार्गप्रवृत्तश्च दिवसकरो दोषागमनापदोषागमो नालोकोप्यनालोको [illegible] मो ऽयं चेतो ऽप्यस्वरूपमेव एवल्गति स्वलि
तेष चेतस्मिन् क्षमापतस्य बलज्ञात्वा वरराज्यन्यच हृदये विरूपपरं कुर्वन्न केन च निवारितो दुर्निवारः सर्वाविनयहेतुः कुसुमधन्वा
विलसति वा कुसुममार्गणो केनकापि रागमहार्णव दुःसह स्यागीनभवति यैः सत्वमेवाधस्तात् व्रजति अधोगते च सत्वे किमायत्तं नानलतु शीलं किम
वलंबनं विनयस्य किं करोतु नाम धैर्यं कृपद्माधवनाधीः कृपद्माबद्धात्वष्टंभः केनावष्टम्भवलेन निश्चलीकृतं मनो विप्रतिपद्यमानानि केन
नियंत्रितानीन्द्रियाणि तुरगानि यानि केन निवारिता निरुद्धप्रचारिता निकेन चालोकभूतेन तमोभिवृद्धिहेतुस्तत्सारितो दोषानिम्नगो हृष्टे स्पृहणानि किंवा स्वय
नामसत्त्विव दूरदर्शित्वं च दूरदर्शित्वं च तावतः कालस्यासंभवात् कृतोमवतु प्रथममेव पसिपेनान्वयव्यतिरेकाभ्यां निश्चित्य नाचपंतामसिजिनता अपि च प
परिग्रामे पिपुणप्रवृत्तां केषांचिदेव हि केशीः महावलिमानमापद्यते चारितानि तन्मोहविषविषमविषमं महामोहमरु विकारं गंभमानेन गेतु विल्लमिति के
राजपरंपरि मिकृ विलासमेव श्रमिनवरागपल्लवोद्गमलीलां नरावि शेषदुश्चरित चक्रवर्तिनि नारूप्यवतो सर्वस्यैव विषमतरविषयमार्गपतितस्य स्वलि
तमापतति किमिव मार्येणा लालनीयस्य पालनीयस्य शिशुजनस्यापि परिवेशोऽगरीयान् हीनोपरन्तु चित्तमपस्वस्त्येहस्याक्रोशगंभीरमिव महत्तेस्वप्रा
यमानानामपि हि मद्दुरूतामसुरभिष्मोभिः क्रामतिश्रमसुभवाशिमुष्टनरवरंपफलतिगुरुर्वाहिदैव ते वाल्मानं पथ्यं चाचाभ्यो गुरुजनविनीता एव रतामा

का॰उ॰ पद्यंते तथैवाक्रोशाः श्रापतं तद्दैशंपायनमुद्दिश्य कोपावेशादेवमतिपरुषमभिदधुस्तार्यमहतीमिचेतसः पीडासमुत्पन्नास्तरोपितेषुतरुषुपाव
२५ दुमधतेस्नेहः किंपुनरंगसंभवेषपुत्रेषु तद्वत्स्त्यजतामयुक्तमधीवेशोवैशंपायनं स्योपरि विरूपकं कृतेनतकिंचिदपथ्याचरितं सर्वपरित्यागकृताश्रि
तद्दुःसेतदपिकारणामविज्ञायकिमेवमेवदोषपक्षेनिक्षिपामः कदाचिद्दूरीभवतेवतेवमयमविनयनिष्पन्नो दोषएवानीयतांतु तावदसाबु
ध्यामहेकिमर्थमयमेवंविधः तस्यवयसोऽनुचितः संवेगउत्पन्नः ततोयथायुक्तं करिष्यामइत्युक्तवतितारापीडेशुकनाशोऽभ्यधात् श्रातु
स्वतिशुकनाशोकशायावांतरनपावस्तत्वाद्वैवमादिशतिदेवी ।न्युहतः परंभवदपिकिमुचास्यविरूपकंभवेघटमयुवराजमुत्सृज्यवराम
स्त्रात्स्यानसातिश्रुपाचेष्टितमित्युक्तेवतिशुकनाशोकशापावांतस्ताडितोदोषसंभावनातयापितत्रुहाष्यदृष्टिस्पविसृज्यवोपसत्यशुकना
शंचद्रापीडः शनैः शनैःशुकनाशमवादीत् आर्यपर्यापिकिमुक्तेनावेष्ठिनमसीपदोघेणावैशंपायनः स्थितइति तथापिचतातेनसंभावितमेव
कस्यवापरस्यसंभावनानामन्त्राः मिथ्यातत्त्वथायथागृहीतेलोकेनविशेषतोगुरुणा प्रसिद्धिरत्रापशोभैयशसेवादोषगुणाश्रयापलवती
परत्रफलदायीविज्ञात्रोप्युच्यतेपरमार्थः तदस्याः दोषसंभावनायाः प्रायश्चित्तमायेदायपत्नुमेवैशंपायनानयनमाम्यनुज्ञातातेनाम्यथा
मेदोषशुद्धिर्नभवति किंकारणामनागतेनवैशंपायनेताततस्यानयासंभावनयानापगंतव्यमगतेचमयिवैशंपायनेनतागंतव्यं पद्मसावसे राम॰
नानेतुमेवपायेतेतदातातस्यानुल्लंघनीयवचनेरोमिरवनियतिसदृक्स्त्रेरानीतएवस्यात् तदार्थः कारयतुमेगमनाम्यनुज्ञायाः प्रसादं नचतुरं २५

[redacted] गोमेगेष्वतेमेरष्वाप्तांमेस्मेत्वल्योपिगमनपरिक्लेशो वैशंपायनमुमादायागतमेवमामवधारयत्वापोपि च वास्यस्वेदादसपर्याप्त: स्वेदप्रवमित
हूयोगजस्मानुपदमेवस्कंधावारमादायागच्छतास्यमुनाविनानेनागतोहमेस्मैराजन्त्यमुपभृतिकुरामयागातंस्थितंजोषितंहसितंपीतमशितंसुसुप्त
बुद्धमुद्धुसितंवाविनावैशंपायनेन पच्चक्षकत्वात्तस्मादेवमरेक्षाम्नगतोस्मितम्मातेनैवतुल्यो: मचमिति तत्प्रतिगमनेदोषाद्दसन्नुमामार्पदूस
मिहितवतिचंद्रापीडे: तत: पीडोपरागरक्तेनतामरक्तेतामरसानुकारिणामुखेनस्वपत्त्यातोयहूदावलीमिवदृष्टिंनिवेश्यवागमनायविज्ञपयतिपु
वराज: किमाज्ञापयतिदेवइतिप्राने: शुकनासोराजानमप्राचीत् तथापृष्टश्चशुकनासेनकिंचिदिवध्यात्वातारापीड: प्रत्युवाचरीत आर्यमया
ज्ञातमेषवदिवसेषुसंप्रतीमंडलास्यदोज्योत्स्नामिक्लराबलेविनयविलसस्वपवधूं द्रक्ष्यामीतिपावद्वयमपरोतहिता ज्ञापप्योजलदेकोलद्दवप्र
तरद्दकाशिवैशंपायनवप्तीतोविलोमप्रकृतिनाविधात्नांतरापातितोपथ्याचापुष्पेताचाभिहितमेवैतन्नतमन्य: श्रांक्रोत्थानेतुंनचतेनविनायम
त्रस्पातुंतदृवप्रमेवतावन्तिसारितव्यो व्यसनारणीवो: मुनापोनेनवैशंपायनप्रसाक्षयुनायावरंपदेव्यापिविलासवनेत्रविप्रजेपिप्सेवेतिनिश्चयो
भितघातुक्रित्वातिहूरंवत्सेनगंतव्योतद्रूगोके: सहाहदारापोंदिवसत्यंनवागम नायात्मनिरुप्पयतु. सेविधानेचकारपिस्विन्नतदभिधायप्युकनासमुद्ध
पृलोचनस्थिरमिवचंद्रापीडमालोक्याहूपचविनपावनन्मंसहैशोत्शिरसिवाहूोष्वपाशितास्प्रशान्नारिरेशा. वत्सगच्छत्वमेवाभ्यंतरंप्रविश्यमनोरमा
सहितायामातुरावेदयात्मगमनवृत्तांतमितिपाश्चिमचंद्रापीडस्मालनाशुकनासमादायस्वभवनमयासीत् चंद्रापीडस्तुतामविक्लिष्टवेगांकादंबरीव

का॰उ॰ र्गास्त्रजमिव गमनाभ्यनुज्ञां स्वदर्पेनो हृहनप्रहृष्टान्तरात्माथ प्रहर्षदृष्टिः प्रविश्य प्रहतनमनमस्कारो मातुः समीपे समुपविश्य पात्मदर्शनहृष्टगृहिणीम् तवै
२६ शंपायनविरहशोकविक्लवां मनोरमामाश्वास्यावादीत् अंब समाकीर्ण गीतन्तश्चाकथयिष्यथ यथाम्ब एवमेगगनं भवतीति देवः प्रमाणमि
त्यभिधाय निर्गतेषु तेषु शरीरस्थितिकरणायोदतिष्ठत् निर्वर्तितशरीरस्थितेषु च पुनः प्रविश्य पर्यङ्के ह निकाशे नै प्रविश्य पन कृतोत्सा भिर्देवा दे
व्याः सिद्धश्च तत्र प्रविश्य हविक्लवतया पञ्चकलासस्थल रतिक्रान्तिश्च स्तनेः हनिरात्राविताः प्रस्थातव्यं देवेन त्यया। वेस्त्रि नैः साधुकृतमितिमुदि
सर्वे तास्ताभिर्दैवादेवाः सिद्धश्च तत्रप्य विसमाश्वासमिहि वैशंपायनानयनायतानातेन मेगमनमारिद्ध तत्कृतिप्रभृदिवसात्तेरिते वैशंपायनद
र्शनोत्सुकमामविश्केल्पं लभे च विसर्जय साल्वेवमामिहि तात्र सुवाच तात किमात्मगमनं च सामं समाश्वासय सिद्धकेः स्वतुमत्वपित।। सिष्ठ
विशिषः तस्य कथं जमे केन पशुगामि कठिनहृदया त्वपि पुनर्गते पदपितस्याद्दर्शनेजा प्रतिवधहेतुभूते च दर्शनं तदपि हास्यामि वतितन्त्वगतव्यं वत्से
नैकेनापि हि पुत्र पारावायु त्रवत्सौ हेत्रपि नागतौ नामासौ नि एतान्मे स्तु केवं सा मनोरमायां विलासवत्यां सखीरमुवाच प्रियसखि न च चमे मे च एवमे
तत्पश्चात पोः कं आपपुनर्वैशंपायनेन विनाके पश्यतु तदास्तां किमेतन्निवारयसि वारितेनाप्यनेनैव स्थातव्यं मन्ये च पित्राप्यपमेतदेवाकल
य्य गमनापानुमोदित स्त्वधातुवरमावाभ्यामेवकति पयान्दिवसान् तयोरप्य दर्शन कृतार्थ। अनुमतान् पुनरस्य वैशंपायनानानमानवलोकन रामः
दुःखशीनं दिने चन्द्रमीलिते तरुनिःष्टगच्छा वोगमनसंविधानापवत्सस्य चन्द्रापीडस्यास्य मिदयत्सेवमनोरमाहस्ते गृहीत्वा प्राय चन्द्रापीडेनानुगम्य २६

मानानिजावासमागमत् चंद्रापीडोऽपिमातुः समीपेगमनालापेनैवचूडामणिवास्थितावाग्रहमगात्. तत्रचापनीतसमायोगोगमनायोत्ताम्यताहृदयेन
गणकानाहूयरहस्याज्ञापितवान् यथाविनापिलग्नेनगमनंभवतितथाभवद्भिरार्यशुकनासायपृच्छतेतातायवादिनमावेदनीयंइत्येवमा
दिष्टास्तेतुव्यज्ञपयन् देवपश्यामसर्वएवग्रहाःस्थितास्तथाप्युक्तेनदेवस्यतवागमनमेववर्तते. परमपिक्रमानुरोधाद्राजेच्छैवकालस्त
त्रापिनकार्यमेवाहर्निरूपणायाराजाकालस्यकारणं यस्यामेववेलायांचित्तनिर्वृत्तिः सैववेलासर्वकार्येष्वितिविज्ञापितेसोह्नितिकिंस्ता
नमब्रवीत् तातेनैवमादिष्टमितिप्रवीप्यन्पटोः त्यापिकषुकार्येषुकार्यपरगणांप्रतित्वरणोत्पादितेषुचदिवसेषुनिरूपणेनैवकीदृशीतत्प्रयाक
थपिष्यथ. यथाप्येवमेवगमनंभवतीतिदेवः प्रमाणाणिसंनिधायनिर्गतेषुतेषुशरीरस्थितिकरणायोदतिष्ठत्. निर्वर्तितेचशरीरस्थितेश्च
तेपुनःप्रविश्यमौहूर्तिकाराजेन्यवेदयन् देवतोस्माभिर्देवादेशःसिद्धस्तेनपथिरहविज्ञवतपार्श्वेशुकनासस्यतदतिक्रान्तेश्वस्तनेदहनिरा
त्रावितःप्रस्थातव्यंदेवेनेत्यावेदितेतैःसाधुदत्तमितिमुदितचेतास्तानभिपूज्यदृष्टिविषयवर्तिनोमेवकारेंवरावैशंपायनंचसमसमानोप्रविश्य
यामेवपत्रलेखायांपरापतन्तामात्यग्रतोधावितेनैवपार्श्वस्थेनसाचतुःसमुद्रसारभूतानिप्रमुधरयानुगामिनस्कंधगमानगरोद्यानगराग्रतुरग
गमनंविदांतुसाहितराजपुत्रांश्चानिरूपयन्नन्यकर्माणोदिवसमेकंचयामिनींकथंकथमप्यस्थात् अथानुरक्तलोकप्रतिनिसमागमाशासिसंतापा
दिवसमेवस्विन्नेनास्तमुपगतवतितेजसापस्पोतेनः परिपतनात्स्थितानलमिवसंध्यारागमपराशयासहविशातिपश्चिमेगगनभागेसंध्यानलस्फुलिं

का॰उ॰ गगनकर इव स्फुरिततारागणो दिवसविरामान्धकारागमेनेव नमस्तानि मीलयमानेषु दिङ्मुखेषु निवासाभिमुखेषु खगेषु वियोगदुःखादिव कृता
तप्रलापेषु वयःसमहेषु जनितप्रकाशं जन्मेनसमालोकस्य घेषागमान्निरालोकं गर्भमिव तमःप्रविशेषु नञ्जनवने लोके निजालोकादिकासि
२१ तपर्वदिग्वधूवदनेजन्मांतरागतइव ज्ञदयवर्त्तिनि तत्रसमागमसुखमनु भवतिमगवति मयाप्पुसः स्वकान्तेर्भगान्निष्कलंकइवनस्तत्र
नाथे विस्पष्टरूपां निशीथिन्यांमस्थानमंगलप्रयाणायोपगते चंद्रापीडेपीडयांतां किंनीयमानेव बाष्पालिङमपारयंती वासयितुमत्रापता
म्यांमपि नेत्राभ्यां कृतमपत्नाप्यमंगलाशंकया विलासवतामम्बुद्रमावेगगद्गदिकोपरुध्यमाना हरमकादीत् जातमात्रस्यापि तेस्यं कला
लितस्यागर्भरूपस्य प्रथमगमने गरीयसी हृदयपीडा यस्मिन्नपथे मनोकाद्दृष्टिः पेति मम पुनर्नैव श्रीप्रथमगमनेपि पीडासमुत्पन्ना यादृशी
तव गमनेनाधुना शीर्यतइव मे हृदयं उत्पाठ्यंत इव मर्माणि उन्मथ्यत इव मनः विघटंत इव संधिबंधनानि उत्कथ्यत इव शरीरं उन्मलवत्
वचेतो निपीतीव माराणाः नकिंचित्समारवधातिधीः सर्वमेव प्रस्त्येयत्प्रपामि नपारयाम्पाल्मानमेव धारयितुं भतोपि मे बलादागच्छति बाष्पो
मुहुर्मुहुः समाहितापि मंगलसंपादनाय नेवलतिमु तिर्नजानाम्यैव किमुत्पश्यामीति किंचिन्निमित्तं चेयमीदृशी हृदयपीडेत्पेतरूपिनवेमि
किंबहुनाद्यदिवसमप्य कथमप्यागतोमेवत्सोपरिधिपे वपुनर्गच्छति वेशंपायनवियोगदुःखिः स्वागमनमेकाकिनः तेसमुत्पेसाताव वैशंपायन राम
नवत्तांतारातमनरवदुःखितत्पेतिनेचेनं विधायापीडयविशंपायनान्यनापगच्छतस्तेगमनंवारयितुं पारयति नारमान्हृदयपुनर्न्ने छत्स

वलदीपंगामनं तदीदृशीमेपीदृ विज्ञापयध्वा पुराप्यिततनतथाक्वचिरासंगमावृद्धदीर्घकालमापृष्ठतास्यानवमस्त्वार्थस्यकृतेसांजलिबं
धेनशिरसाभ्यर्थये नस्वामिन्यादिशोलीस्वमानरंस्मृहृदस्मसारिताबनमभ्रमूर्तिश्चंद्रापीडोव्रजयत्न: अंबनतीदिग्विजयप्रसंगात् स्थितोस्म्यद्य
मापुरयमेवकालक्षेपोयावन्तमुद्देशंपराप्तनामितनस्तुनाश्चिरागमनकृतामेवनभावनीयामनागपिहृदयेनपीडांवयाऽतिविज्ञप्याचन्द्रापीडेन
संनिरुद्धबाष्पवेगाकंपंकथमपिसंस्तभ्यात्मानंनिर्वर्तितगमनमंगलालागलितप्रसवेनासिंचती शिरसाघ्राय गाढंगाढंसुचिरमालिंग्यगच्छेति
वगतोऽः वक्त्रान्मुमोचतंमाता मुक्तकण्ठ्यपितुः प्रयातपेवासन्नभवनमगात् तत्रचदेवगमनायनमस्करोतीतियुवराजइत्यावेदितेद्वाररक्षिणाभि
ज्ञपसोरणीतलनिवेशितशिरसाप्रणयनवर्तिनीनम्रो महूरस्थितःपितुः पादौ अथतथाप्रणतमालोक्य किंचिदुन्नमितपूर्वकायः प्रणयनगतएवा
हूयतेपितापिवल्लवृवप्रेमणापरिषज्यगाढमग्रेष्टद्भवमहसोद्गता विरलबाष्पप्रचयपर्याकुलाक्षो ततःशोभावेगाविदितमाश्चरमवादीत् वत्स
पित्राहंदाषेषुसंभावितदृशेषामनागपिमनसिवत्सेनदुःखासिकानकार्णविन्नयाधानात्प्रभृतिमत्प्रकारीचितीस्मस्माभिः परीसचगुरो
रेवाधिगम्योराज्यभारस्त्वय्यारोपितः नतनयस्नेहादेवराज्यंहिनामैतत्पृथ्वीभारेणैवातिदुरुद्वहंमहाभतस्तंबाधनयैवातिसंकटंकुटिलनीति
प्रचारेणैवातिदुःसंचरंचतुःसमुद्रपर्यंतभुवनव्याप्त्यैवातिमहत्महासाधनसाध्यतयैवातिदुःसाधंपर्यवसानकार्पतंत्रजालैनैवातिय
हनमतुंगवंशप्रतिष्ठिततयैवातिदुरारोहमहितसहस्राविद्धरणैनैवातिदुर्द्धरमपिच समरविजितयैवातिविषममनेकतीर्थकल्पनयैवातिदुर

का॰उ॰ वपत्नरं केठकग्णोधुनेनैवदुर्ग्राह्ममखिलप्रजापालनव्यापारेरोगेनैवातिदुर्हरमपि च समदर्शितेयेवातिविषममनेकर्णीर्थकल्पनपेवातिदुरवप
२८ तारं कंठकग्णोधनेनैवदुर्ग्राह्ममखिलप्रजापालनव्यापारयौवदुःपालेसर्वोत्रापमाप्येवदुःप्रापंनामहासत्वेनास्थिरप्रकृतिनादातस्थिस्थल
लस्पेनाप्युचोन्नाविक्रांतेनामहोत्साहेनाप्रियवादिनिनासत्यसंधेनाप्राज्ञेनाविवेकिनि ना [illegible] सत्व ना [illegible] ह्लनज्ञेनानुदारस्यवहतोना
संविभागशीलेनामायवर्तिनिनाधर्मरुचोनाशूरेणप्रनाकृपालोनमित्रवत्सलेनानत्रपालमनिनाजितेंद्रियेणापदमेवाद्धमातिपः खलुस
मप्येगुणेराकृष्यबलात्मतिबध्नमस्पचंचलप्रकृतेः कर्तुसमर्पस्तत्रास्तेगुरवाप्यसवलितभीतपस्तत्रैवसभारोपपंति एतदालोचितयरी
धराः तदनेनैवबोद्धव्यमिदंवत्सेननास्तिमपिदोषइति अपि च संप्रतिकस्मिन्मरमविहितप्पारगुमपिदोषमावरतित्वयैवसकललोकानुर
जनेमसितव्यं गतः खलुकालोस्माकमपाऽस्यवनिते नचविरपदेस्थितेनपालिताः प्रजालोभेननोद्विजिनागुरवोमानेनननविमुषिताः संतोष
देननोत्रासिताः मारिणाक्रोधेननहासितस्यात्माहर्षेणानहृतः परलोकः कोमनः राजधर्माः नुरूढोनस्वरुचिः हृष्टाः समासेवितानव्यमन्नानिसत्त
चरितान्यनुवर्तितानिनेंद्रियाणिधनुस्त्यामितंनमनः हृष्टंरासितंनशरीरंवाच्यादतेनमरणात उपभुक्तानिचसुरलोकदुर्लभानिसर्वविषयो
पभोगसुखानियौवनेछयापर्यासमकार्यपरिहारात्कार्यानुष्ठानाच्चोपार्जितः परोपिलोकइतिचैतस्मिमेत्वज्जन्मनाधनातधुनार्पवास्मित रम॰
स्यमेवमेवममनोरथोदारपरिश्रहात्प्रतिष्ठितेत्वपिसकलमेवेमंराज्यभारमारोप्यजन्मनिर्वाहलघुनाहृदयेनपूर्वराजर्षिगतं यंथानमनुपा २८

स्यामस्य च मतिमतिक्रांतमेवापमग्रतः प्रतिरोधको वैशंपायनवृत्तांतः स्थितः मन्मे च न संपन्नव्यमेवानेनाम्यपाकौ वैशंपायनः क्वचैवंविधमस
स्वप्नेप्यसंभावनीयं समाचेष्टितं तद्गतेनापि तथाकर्तव्यं वत्सेन यथा न चिरमेष मे मनोरथान् हृदयस्य विपरिवर्ततेनेत्यभिधाय किंचिदुन्न
मितमुखेनैव संपीडितेन हृदयस्य मिव तांबूलमयं पित्वा व्यसर्जयत्· चंद्रापीडस्तु तया पितुः संभावनया दूरमुन्नमितोप्यवनम्रमनः तिस्पृसप
पुनः प्रणाममेवोन्नमितात्मा निर्ययौ निर्गत्य च स्वमुक्तनाश्रभवनमपासीत् तत्र च तन्मयचिंतापरीतमुन्मुक्तमिवेंद्रियैः प्रत्यग्रशरीरं शुकनासमेव विर
ताश्रुपानोपहतमुखीं च मनोरमां प्ररागम्य ताद्[illegible]ध्यां संभाव्याशिषा समारोपयज्यामिव च स्वदुःखभारमनुग
तो निवर्तनाय तयोर्निर्वासिताननो मुहुरागहारान्निर्गते गत्वा प्रयतौ दौ कितमपि हेलापसर्पणामहृतहेषारवमनुतुरंगकोशाममुखम तस्कमनो
विच्छन्नगमनोत्साहं दीनदानमिंद्रायुधमालोक्यापि उनर्निवारणीयं शुकपायो वैशंपायनावलोकनत्वरयाकारं वरासमागमनोत्सवेन चाहृ
तपरिलंबो न नागम्यो रूपरयैरोवनिरगात्समग्रपाः निर्गत्य शिप्रातटप्रस्थानमंगलावस्थानायोपकल्पितं कापमानम प्रविश्य वहिरेव गतो
युवराज इति ज्ञवित्तकलेनानकितं तत्कालागमनसंभ्रांतेन परिजनेन राजपुत्रलोकेन चेतस्ततोभ्यावतानुगम्यमानो गव्यूतित्रितयमिव
गत्वा सुलभयवसपयसि प्रदेशे निवासमकल्पयत् दृष्टनाम्यतो हृदयेनाप्रभातायामेव यामिन्यामुत्थायपुनरेव हृन्न वहंश्चतस्मादेव वासरा
दारभ्यैवमचिंतितैव परापत्यकृताय क्रांतैस्त्रपथाः पृष्ठतोऽनुगम्यलाप्यमवलाहृन्नकंठग्रहः कथमेमलाप्यत इति वैशंपायनस्यैवेलत्यामयन

का॰ उ॰ यास्मेवं तत्समागमसुखमनुभवन्तिः कारणाम संन्नमनसमनंतरंहि तोपनतमदवलोकनोपजातहर्षविशेषांसु रस्ताद्गमनसिद्धये पुनर्मुहाश्वेता
२९ पश्यांस्येवं महाश्वेतास्त्रमसमीपे पुनः स्थापिताश्रीखंडराग मैत्रुस्त यामहं हेमकुंभगवाम्येव तत्र मन्मथाभिज्ञानसंभ्रमप्रधाविते नेतस्त
तः कादंबरीपरिजनेन प्रणाम्यमानः प्रविश्यमदागमनं निवेदितोत्फुल्लहास सखीजनेनोपदृष्टिपमाराणपरागपात्रं ह्यासौ केन कथितं किंपहरे
वर्तत इति तत्स्मरणात्सुखितस्वरोत्पन्नपाचां गोपताशंभ्रांत्यात्रपयाचयुगपदुरसि निहितं पाणिनापत्रमपनीयोत्तरीयांशुकांचलं कुचावरणा
तामुपनयन्तीमाभरणा[illegible]मुपरचिता निम्नणालाम्बपायमभूषणोभ्योप्याधिकां शरीरशोभामेव सर्वाभिरणस्थाने धुधार्यमंनीतापा
पशमार्पितहारमात्राभरणाममुल्व्हरिचंदनचर्चितामशितसितलावण्यशोभाभ्यंगाभिकरपरामृनिर्मलेन दर्शितीयतरंतीनयनंतीमृगल
मानिश्वापनीयकेतकमलकुमुदकुवलयकिंजल्ककेदलीदलशाकलानिपुलकोद्गमेनैवापकृष्यंती कपोलाभोगेनैमिरादर्थणोविलोकय
यपायपथस्थिताकरेणकेवरीमिंसदर्शंसंनिवेश्यंतीमानेरजस्रबानत्रपुरावर्जितेन बाष्पसलिलेनेवमकरवज्जानलनुसंतापमजलांजलि
मिवमुपयंतीमुत्कृष्टशिशिरगात्रपातेनमलयजरसेनेव लग्नेनभस्मनेव मदनहुतभुजो निर्वर्तिमावेदयंतीमभ्युत्थानप्रसंगेन वकुसुमवर्षा प्याह
रेकुर्वतीकादंबरीमालोकयंन्दर्शनीयावलोकनफलेन चक्षुषी कृतार्थयाम्येवमरले स्वासाजलिमरणमेन कंठमहेण संभाव्य चरणायतितो राम॰
पत्रलेखामुत्थाप्य कंठे कंठ च पुनः पुनः परिष्वज्यनिर्भरमिव महाश्वेतोपपादितो चाहमंगलः चरितसखीहृदनिवर्तितैवाहिकस्नानमंगलविधे २९

का॰

भुवरद्रववर्षाभिषिक्तायाः करग्रहणात्स्थानि वेर्नयाम्पिवमतिवहलकुंकुमकुसुमधूपानुलेपनामोदोद्दीपितहृदयजन्मनिवासभवने शयनीय
वर्तिनो मम समीपे समुपविश्य पद्मरागमिव कुलनर्मालापायां निर्गतायामदले रवापात्त्रपावनम्रमुखीम निर्बन्धेनीकिल त्वलाद्येभ्योमादापत्रा
यनीयं॰ शयनीयाद्कमेकाच्च हृदयं देवीं कादंबरी मारोपयन्त्याम्पिवेकुंठनीविग्रथिर दत्तरापितपाणिहृदयामाम्भुन्नपानिमीलितलोचने चुंब
न्नवंचित नाकाचिरात्स्वाम्यवं सुरेशस्पि सुदुर्लभतरथरामतमातत्मेन्नियांपसुजीवितमात्मानं करोम्पिवमातिकोमलतयो ऽतर्विलीयविक्रांस्या
द्वांगे गाढालिंगनसुखरसभरेणामन्नूरवज्ञानलदग्धदोषं निर्वापयामि शरीरं एवं परवस्यापस्वेदपामहत्तस्येव निष्कम्पतन्न पाय्यमिथुं
ज्ञानपेवासपर्यस्यापितत्तोपसर्पितायेव संगोपितसर्वांग्याप्युदर्शितभावपेव देव्याकारेव पोसहत किमपि मूर्वजनन सुलभमपि योगे कामं स्व
प्नविषयमपि दृश्यग्राहिमौनमपि स [illegible] भसादकामिंद्रियाणामुद्दीपनमपि मदनकृतमुजोनिर्दन्निकरमुपाहितसर्वांगस्वेद
मथाल्हादकमुपजनितविषमोद्भुसम्भ्रमखेदमपि ससीत्कारपुलककजननमनुभूयमानमपुण्याक्लिन्नानुभव सुस्पृहं सह स्त्रवारानुभूतमपपुन
रुक्तमतिस्पष्टमप्पनिर्दृश्यस्वरूपम चिन्त्यमसमासंगमतुलस्पर्शमनुपमरसमनन्यलभ्यप्रीतिकरपरमध्यासनसहस्त्राभिर्गतैनिर्वाणमिवाप
रम्पकारं सुरतारंभसुखांतरमनुभूयनिमेषमप्यहं तावित हस्तेपेव सहतेपते पुरस्पर्शेशेषुरमसाराः स्वभावरम्यमपि रमापिरमणीयतरं गयो
वनमुपनयाम्पेवमुत्पन्नविश्रंभां देवीमेवाभ्यर्थ्येवं शापापन्नस्यापि मदलेरवयास्तव घटना कारयामि द्रष्टेन्ता निचान्यानि चिंतयन्नेवचित द्गुतिष्ठ

का॰तु॰ सातपश्रमप्रमजागरव्यथोऽदिवारात्रौचावहत् एवंचवहतोऽप्यस्यदवीयस्तयाध्वनोऽर्द्धपथ एवकालसर्पोविलम्बेनःप्रचलपंकोग्रीष्मस्यनिरा
[illegible]३० गमोगाम्भस्तिमितःस्वर्गानुरम्भतटीभिन्नधूमोद्गमोवज्रानलस्फुलिंगानामुद्गमोमकरध्वजगंधसिंधुरस्यमरंगाध्वनमसप्रवेशोवियदुनुरा
गाणामभोधकालपाशावोगुरोत्कंठितहारिणानामभिषूलोदार्गलादंडोदिग्वारणानांमधुघट्टिंजीरणंरवलाहानामतुतुनोच्चानिगडबंधोऽध्व
गानामलंघ्यकांतारलेखामोषितानांकालापसपंजरोपरोधोजीवलोकस्योद्भूज्जन्मलिंगाणावलमलिनघनघटाभोगाभोषणोविषमवि
स्फूर्जितध्वनिर्विषमतरतडिद्गणाकर्षीमिंडलितविकटशक्रकार्मुकोनववृतधारासारवर्षप्रहारीपुरोमार्गमुपरुधन्विरूढदूर्वांकुरकांति
मुखेवोनिस्त्रिंशग्राग्रसहस्रसंपातदुःप्रेक्षोऽसितराभिरभिभ्रान्तिवाष्पगूमनविघ्नान्निवाप्तुगमनविघ्नकारीबभूवजलदकालःततश्चप्रथमम
प्यचेतोहारिभिर्मृदुस्ताबैर्गंगैरेषकारेतामनोपतरङ्गादिग्धास्ततोजलधरैरध्मतत्त्वमुत्पुतेनचेतसाकामपत्याप्यनपेक्ष्यतोहंसैःपुरस्तात्सरिमा
लिनोऽस्यनिश्वसितमरुतःप्रावर्ततपश्चात्केरेवबाताःएवंतुलितनीलोत्पलवनकांतिनयनयुगलमस्यसलिलमुत्ससर्ज ततोऽम्भोमुचावृ
दमाराद्वाष्पपभारामुद्रहंतोकालिकासहस्रपर्याकुलमनोऽस्याभवत अवसानेस्नानस्वंचिनीतोयात्रे अपिचद्रुतस्तैरनदीपरेरेवसहाबहुत
मकम्पोत्कम्पाःवर्षाजललुलितैःकमलाकरैरेवसहमममज्जकादंबरीसमागमप्रत्याशाधारयासहस्यातकेदलैरेवसहाभिद्यततरदर्पनवांभोदवा राम॰
ताहतैर्हारकदंबकुसुमैरेवसहम[illegible]कपतोत्कंठकितानुरनचरतजलपतनजर्जरितपक्षभिःशिलोंध्रैरेवसहताम्रतामधत्तनयनयुगलेन [illegible]३०

कूलसलिलस्खलमानमूलैः सरित्तटैरेव सहापतन्संचरन्नपतत्रिपंक्तयः परिमर्येर्मालतीमुकुलैरेव सहहृन्मन्तरराररसकाः तथापि गुरुभि
र्घर्मैरेवाभज्यन्त मनोरथाः तीव्रातरकोटिभिः केतकीसूचिभिरेवानुघातममर्माण्यपुष्ठिखिभिः शिखरैरैवादह्यन्त गात्राण्यंधकारितदिङ्ग
मेघतमसेव सहाबद्धतमोऽन्धकारः तिरस्कृतवातेन तद्दिशागतपवनेनैवातन्यत संतापः भैरवाच गंभीरगर्जितैः कंसतालोल्लंपितधरापीठ
बंधेन नभसि नवघनैर्घनजलबलवावार्णिरिभसंघाचालितचंचुभिरंतराले चातकैरुद्दाममहारावकारिभिः स्वनितैर्दुर्दुरैरनवरतझंका
रवज्जर्जरितधारांबुभिराशासु जलदमालैरुन्मुक्तमदकलकेकाकोलाहलैः काननेषु कलापिभिरसमविरवरोपलसवलनकेलमुरव
रैर्गिरिषु निर्झरैः कल्लोलास्फालनविस्फारितविषमनिर्घोषहाकारिभिः सरित्पूरैः सर्वतश्चाविततेन स्थलीषु संहृतेन कंदरेषु चंद्रमणि
खरेषु कलेनांबुषु चारुरागा पर्वततटेषु मन्दुनारागद्वलेषु पद्मनाकपोलेषु सांद्ररागा स्त्रिषु तनुनारागेण लयेष्ठकेतवरागेन तालीवनेषु प
पाथारापतनमाकर्णयमानेन सर्वप्रकारमधुरेण हृदयप्रवेशिना धारारवेण तारकेलिकाकलितेन दिवारात्रोनाद्धनिनमामेनारोपनं
तबहिर्नवनेनोपवनेन स[illegible]वर्त्मलिना बासनवहन्त्यति एव्वतिवैरंपापेन स्मर[illegible]गेन न कादंबरीसमागमप्रत्या
नेन कथंचिदपि क्षावित्रिपिनिहतिमेवाध्यगच्छत् अनवधिगतनिद्रानिष्ठातिपटलेषु च निमज्जनजलभरस्थगितेव [illegible]नेविलोचनेवसव
लस्खलस्खवलविकासिनीषु कादंबरीशालिचिंतासुधारकंदर्वरजोव्वषिषु चामीलन्नेनुच्यिषिहजलधरध्वनितेषु गमनविप्रेषु चमुस्य

का.उ. तुल्येष्ववेगात्स्मृतंशीतांशुसहस्रपाः स्नातोसितोऽम्बरघनघनोपाहितवडिनाकादंबरीसमागमोत्सुकेनपपः सवरपैराचोद्यमानोजीवितम

३१ त्याशुगमनिर्वहतश्चतुरंगमात्परिरंपन्नात्लंघमानइवतडिच्छिरवद्दृश्यमानइवजलधरैर्निर्भर्त्स्यमानइवावस्फूर्जितैः शाकलीकियमा

णाइवशतकोटिनिरिक्तंशुरादनिभिर्धारासारैर्निरुद्धःस्वपिंजलरकोलेनवाशुगमनविघ्नएतोवाजन्मस्कादंबरीसमागमागमाशासुरतरांता

रूध्यतात्रापाः तपावारस्तोपिपिपासापानानिशाडितसमस्तमार्गोनिस्पदवल्कलकलापमपफूलमपरिलंबोः नीपतरपंभानेधाराहतिविकृारी

तास्तेराचमकृकुंडिविलसितनमितामनेनशवस्तदासमस्तिशिरितिसमुत्सुकःसपीजितकेसराग्रेशीकसंतानकर्दमानुमग्नखुरेणादस्याश्विन्नो

न्नतसकलकृतिनाविशीर्यमाणपर्यरणसमापोगेनायर्युपरिवाहिनीरसेनारसंतानावानपृष्ठेनापवीयमानबलत्तेनैसाहूनवाजिसे

नेनानुगम्यमानोजीवितसंधारणापयानस्थानिर्वर्तितोज्ञानमात्रकोऽभ्याहितराजलोकवचसाप्यप्रतिपन्नशरीरसंस्कारोदिवसमेव

केवलमवहतवहंश्चत्रिभागावशिष्टेछनिवर्तमानेमेघनादमद्राक्षीत् दृष्ट्वाचहरनरूवकृतनमस्कारंतमप्राक्षीत् तिष्ठतुतावदस्यरस्ता

त्पत्रलेखागमनवृत्तांतमस्मोवैशंपायनवृत्तांतमेवतावदन्वेछामि अपिदृष्टस्त्वयाक्षीदसरसिवैशंपायनः दृष्टोवावस्थानकारणं ए

हिनवाकथितंकिंचितनवापश्चात्तापीवास्मत्परित्यागेनस्मरतिवास्माकं दृष्टोसिवाकिंचिन्मदीयमुपलब्धोवाभिप्रायोमातापित्रोर्वा राम

संदिष्टंकिंचित्परिबोधितोवात्वयागमनायावेदितेवास्यमदीयमागमनंनापयासत[illegible]वातस्मात्मदेशाद्यास्यतिवादर्शनेन ३१

द्रक्ष्यति वास्मरसुनय मागमिष्यति वा पुनर्मया सह। किंतु केन दिनसमाप्ते कोवा विनोदः। स्पतिष्ठनद्दनिसर्वेवृत्ताप्र्थ्या ज्जित्पत देव
रेवेनतु वैशंपायनमालोक्यानुपदमेव तुरंगमैरागतएवाहमित्यादिश्य विसर्जितोहमभ्याच्छोदसरसः मतीपवेशोपायनोगतइत्येवोत
शवतैव नोपजाता। चिरयति च देवे अत्र रसमामारंभमाणो व्यक्कदाचिद्देषु दिवसेषु देवेन तारापीडेन देव्या विलासवत्याः पृष्टु कृता
रोनापि कृतमयत्नोपि न मुच्यते एवागंतुं देवस्त्वं द्राप्रीडस्त्वया चेत्कालक्षेपनान स्यात व्यमेवास्माभ्यमोपरागत्सप्रायाषूव पतन्निवर्तस्वा
स्मादेवपरेशादित्यभिधाय पत्रलेखया केयूरकेणा च मिच्चतुरैः प्रयाणकैरमाम प्रच्छाच्छोदे तयावल्लान्निवर्तितोस्मी सेव मावेद्य विरराम। चिर
मवचनेचतं पुनः पृष्टवत् किमाकलयत्प्रयत्नेनोल्लापावत्पराष्पतिसा पत्रलेखा नेतिस तु व्यक्तमनदेव यदि कश्चिदंतरांतराय नाभविष्य
ति विलंबकारी तदा विना संदेहेन परायरापतता स्थैवमागच्छतिमेत्हृदयमित्युक्त्वा तिमेघनादेघनसमयप्रवर्द्धितभोगमकरध्वजाग्राविम
ध्यपातिनीस्वानुमानात्कादंबरीमुत्प्रेक्ष्योन्मत्तइवविक्लवीभवतः पर्याकुलितइवास्य जजधराः कालेपुरूषैः तरंतितामदनानिलक्षिप्ताभिरेवसू
जितं प्रेतपटहस्वनेरासारधारास्मरेषुभिरामंद्रगर्जितमकरध्वजधनुर्ज्यारूजिताभोगेन केलापिकेकाः कालहतालापैः केतकामोद विष
परिमलेन खद्योताः प्रलयानलविस्फुलिंगराशिभिरिव विद्युत्पातिकालपाशैर्बलाकाप्रेतपतिपताकाभिरापगाः सर्वस्तु पमहारसप
वेः दुर्दिनानि कालरात्र्याकुरजतरवः हंतां तहासेरपि चक्राशरैरिव मत्वकातरस्याबलेशामनस्याकांतिवेषप्येनमतिमोहेन धैर्ये विषादेन हसितेषु

का.उ. चानवरतमश्रुगालपतंमोनेनां गालसहतयाकरगान्सपादेवेनसर्वमेव चास्तादिवसेश्वोल्लिखमानमिवानवरतस्रवाहिनाश्रुप्रवाहेना
पभज्यमानमिवसंततनिश्वासप्रभंजनेनोत्खन्यमानमिवमरन्नदुःखोत्कलिकासहस्रैरजस्रपातिभिरितस्ततोजर्जरीक्रियमाणमिवमक
३२ रध्वजशरासारैर्वपुर्वहन्सहस्रीयमाणमिवसंतल्पावशेषंसंकल्पालिखितेननिर्विद्रोपचत्निनाकादंबरीशरीरेणेवसहकरान्तमंकथंकथम
पिजीवितंसंधारयन्धाराजलक्लिन्नेतरतरुतमालाविनोपान्तहरितज्ञाहललमसंव्यतनरलनावनमनवरततरोधोजलप्रवेशकलुषितमा
तमवशीर्यमाणोद्दंडकुमुदनलगहनमाम्नकमलखंडमुत्त्ववमानानाम्यानकिंजल्कदलशकलमाजर्जरितकल्हारकुवलयमुत्क्रांतालि
वलयमुद्रानहंसस्यापेमनवस्थानसारसारसितकरुणमविरहदलनतलानिलीयमानोच्चलितचक्रवाकयुगलमुत्कंपितकीटबकाश्रीयमा
णोपकूलनहंसमुत्कलरुचिरकलापिकलापाध्यासितोपांतपादपंउपहतेमावशाम्मदिवदृष्टपूर्वमप्यपूर्वमिवादृष्टदृष्टिसुखमनुत्पादितरू
रयाल्हादमनुपजनितमानसप्रीतितदेवाच्छोदमुपाहितहृद्गुरुदुःखमासमासाद अश्वात्साधचोपसर्पन्नेवसर्वेनिन्हुवाराणाद्दिदृक्षाऽकदाचित्सो
केलस्याऽदस्मानालोकयापसर्पत्विवनदूरंतुषष्पिपार्श्वेषुषवहितामवंतुमवेतङस्मात्स्मनापिवृगतनएवाखिन्नाप्यखिन्नइवाविधिविन्नलतागह राम.
नानिवृत्तमलापिशिलातलानिलतामंडपांश्चसमंताद्भ्रामम्भ्रांत्येष्व्ययदानक्वचिदपिकिंचिरवस्थानचिह्नमप्यद्राक्षीत्तदाचकारचैतसिनिप
तमसौपत्रलेखासकाशात्मरागमनमुपलभ्यप्रथममेवापक्रांतोपैलाविस्थानचिह्नमात्रकमपिनोपलक्ष्यतेनिरुद्वेगात्मेवकाप्यस्मादितिसा ३२

वेवमभिहितेन दृष्टुंच्च तत्कालंतत्रसमायातिते वैशंपायनमदृष्ट्वा ः स्माभूदेवंगतस्यदर्शमपि गंतुं पारयेवनोत्सहते मे। मन्मथप्रहारविसंस्थुलायाश्च कादंबरीद
र्शनमात्रकावलंबना ः सरागमपि किलंबमंतराकर्तुमसमाः ह्यामतपाः मीमांसा ः सर्वथाविनष्टोस्मि न दृष्टादेवी कादंबरी नापि वैशंपायन
दृष्टेवमुत्पन्ननिश्चयोप्यपरोक्षेस्वभावत्वाव्द्पत्याशया ः कदाचिदस्यवृत्तांतस्याभिज्ञा महाश्वेतापि तत्वस्यवृत्तांतंतु ना वत्स्यपामिततो
यथापुत्रंमनिपस्यत्कुमारीप्यतद्वयेनदाश्रमस्यैवनातिदूरेनिवेशितसैन्य तुरंग ः समाप्पोगमप्रपन्नोपानिमेकिंपरेलघुनोघनोप्रितत्स्योत्स्वा
भिरामेपरिचायपवामसीयथाश्चितपर्याशामेविंद्रायुधमारुह्यमहाश्वेताश्रममुपाजगाम तत्र प्रवेशद्वार एवावतीर्य महाश्वेतावल्लीकनकुत
हलात्पश्चादागच्छतैनेंद्रायुधेन राजपुत्रैश्चानुगम्यमानो विवेश प्रविश्य च गुहाद्वारशिलातलेसमुपविष्टामधोमुखीमसंस्थमस्तुविगलं
पितसर्वेद्रियवामनवरतनयनजलवर्षिणीमुद्वेगवर्षचाताद्धांलतामिवोद्वाष्पदीनदृष्ट्याकुमुदकपमपितरलीकपाविध्यतरतारीराममपश्य
त दृष्ट्वाचतांतादृशीमस्यासपरि.दूयमानाभेदव्या ः कादंबर्यापिएवकिंमुप्यनिष्टमुत्पन्नंभवेयनेयमीदृशीसमवृष्याहर्षहेतावपिमदागम
ने ः तुमुपतिमहाश्वेतयानंनमाशांकोभिन्नहृदयपश्चादुत्तीरिवप्राणैः पदेपदेस्खलन्निवप्रयत्नाभिवमुस्यन्निवोपसृत्याप्युपविश्य च तस्येवशिला
तलस्यैकदेशोमोहाष्यावेषस्मवदनः किमेतदितितरलिकामपृच्छत् सातु तरवाष्पायाः महाश्वेतायाः मुखमवलोकितवती अथानु
पसंहृतमन्युवेगापिगद्गदिकावगस्थमाराकठामहाश्वेतैव प्रत्यवादीत महाभाग किमिपमाचेरपतिवराकी पयादु ः [illegible]

का॰उ॰ स्वामिघातेकठिनहृदयया पुनरप्यसुःस्वशरीरा हैर्य्यात्मीयदुःखं श्राविताः सेवाहंमंदभाग्यामहाभागनी वितव्यसनिनी निर्लज्जा निर्घृणाभिः कारणा
२२ चदुःखस्त्रवाणामपिश्रावयामि अप्यतामस्यांहृदं केपरकान्तवदयामनमाकरार्पविदीर्यमाराणमानसानमयाचिरस्थस्पर्शकोऽपःपरितोनमदिरा
माःप्राभ्नाह्रताभिनिमालनः समीहितंसंपादितंनगरहान्तरेष्पागतस्यचंद्रापीडस्यापिप्रियमनुष्ठितंनापिहृदयवल्लभसमागमनिर्वृताभि
यसखीकादंबरीवीक्षिता तत्सुसन्मानेकरुणावैराग्यगाढानुबंधात्कादंबरीस्नेहपाशानापिच्छित्वापुनः कष्टतरंतपःचरणपात्रेवापाता।
प्यावरेत्रैवमहाभागस्यतुल्यवयसमाकृतिमंतमुत्कुलमिवानः करोतानश्यस्यशरीरमुज्ज्वलमुखममुस्युतावहूलज्ञप्रभ्रस्यायाहृष्याप्रनष्टमि
वाकिमपीतस्ततोविलोकयंतंब्राह्मणयुवानमपश्यंसतुमामुपसत्यानस्यहृष्टिरहृष्टरवोपिमत्यभिज्ञानन्निवासेस्त्कपिपरिचितइवासे
माविनोप्युपारूढप्रणयरवास्निग्धोपिपरवानिवप्रेमगाढः खिन्नाकारोपिसुखायमानइवतत्समीपमपास्थितःप्रार्थयमानइवाहृष्टोप्या
वेदयन्निवात्मनोःवस्यामभिनंदयन्निवहृष्यन्निवविभ्रांदिवाभिभवन्निवत्तरवाकांतन्निवानुस्मरन्निवविस्मृतनिमेषेणानिश्चलस्त
द्वपस्मरणान्तरद्धःख्यरारेणांकरांगितचुंबिनविकसतेवमुकुलितनारकेणाचक्षुषामिमनइवाविशद्विवविपुकरइवपिवन्निवाकर्षन्निवां
र्नविशन्निवसुचिरंमामवलोक्यामचीत वरतनुसर्वरवजगतिजन्मनोवयसस्पाहुतेर्वासदृशमाचरन्त्याःवचनीयतामेतितवपुनरेकां रामः
तवामप्रकृतेर्विधिरिवविसदृशानुष्ठानेकोपप्रयत्नः पश्यमल्लिकामालनीकुसुमसुकुमारामालेवकंठप्रणयपेकयोग्यातनुरनुचितेनामुनाव २२

एतन मतपक्ष्मरगापरिक्लेशेनाम्लानिमुपनीयते नरूपवयसोरमुष्येरम्सुमनोहारिणी लतेव रसाम्रपरिगापलेनसंयोज्यते जातस्य हि ...गुगा
विहीनस्यापिजन्मोपनता निजीवलोकसुखान्यनुभूयन्तोभते परत्रफलसंबंधीनपक्ष्मरगापरिक्लेशः किंपुनराकृतिमतोजनस्यतदुःखयति
मामेषमस्यात्तेस्वभावमरसमापाः तेनोमेरगालिन्याइवतुहिनपातःतपः परिक्लेशः पश्चिचत्वाहुगांजीवलोकसुखेभ्यः परांड्मीतपस्ता
क्लेशायत्यामानंतदावभावहतिधनुस्तनजन्यकुसुमकार्मुकःनिः कारगामुदेति चंद्रमाः वृथावसन्तमासाभ्यागमोविफलानिकुसुमुकु
वलयकमलाकरविलसितानिनिःप्रयोजनोजलदसमयारंभउद्वेगेनिरर्थकामुपवनानिकिंवाज्योत्स्नापालीलामुरिस्मुलिनेनर्मलपानिले
नवेति अहंतु देवस्य पुंडरीकस्यैव हृतोनादृष्टेनकौतुकास्पर्देनाल्पावस्थामपिकस्य वृतो वा समापातः किमर्थं वामामेवमभिरुद्धासि
इत्यपृष्टैवामर्तोगच्छं गत्वा चदेवतार्चनकुसुमान्युच्छिन्वंतीं तरलिकामाहूपावुवं तरलिके पोपंमुवा ब्राह्मणक्रमागतः कोप्यस्पर्य वेलोकप
तावस्तस्य वाम्यान्तरास्वाभिमुखापोमयोपलक्षितस्तत्रनिवार्यतामयंपुष्पानपुन आगच्छन्प्रभास्यस्यैवनमेद्कमापघृतइति सत्तुनिवार्य
माणोपिदुर्निवारबलेनमदनहतकस्यदोषेभवितव्यतायावनास्यादोदेवानुबंधं अतीतेपुच्चकेषुचिदिवसेषुप्रस्करावगाहपायामिन्यांउ
भिरस्विवभरेगोद्दीपितस्मरानलज्योत्स्नापरेसमिंद्रमयस्वपुलवनिद्रामयो तरलिकामामप्राप्तनिद्रामुखसंतापांन्निर्गत्यासिन्मेवशिला
तलेविमुक्ताणीवल्हारसुरभिरामंदमरेनाद्रोहानिलेनवीज्यमानावरोसुधाक्वर्चकौरिवकैरेद्वलितेरशादिशामुखेचंद्रमसिनिहितद

का.उ. ष्टिरपि नामाप मेभिरमृतवर्षिभिरखिलजगदाल्हादकारी करैरयं दृमात्तमिति हृदयवल्लभं मे वर्धयेदित्याज्ञां साप्रसंगेन देवस्य सुगृहीतनाम्नः
३४ पुंडरीकस्य स्मरेन्निविधम भाग्यैर्मे दपुराण्यपास्ता द्रशस्यापि दिव्याकृतेर्महापुरुषस्य तस्य नभसो वचनी रास्य भाषितमलीकमुपजातं ना
तानुकंपेन च मयाकथंचिज्जीवितुं जीवितप्रियात पस्विना त्यैवमेव समाश्वासिता स्मि पेन पुनर्दर्शनमिवा नेन दत्तं किंकरोतु देवस्य गृहीत
नामा पुंडरीकोपः परासुरेवोत्तिष्ठतीति तः कपिंजलस्यकजीव न्मृतः कपिंजलोपि तत्काले गगने नापि मतिः करुरोतु वार्तापि न संपादितेत्येतान्य
न्यान्यालजालानि दुःजीवितगृहीचिंतयंती ज्ञापत्स्वेवा तिष्ठ अथ निर्भरमतपदं च रागामाच रेत्युक्त्वे प्रकृतितनुमनवरतपतितनयदल भूरश
ल्यनिकरनिचितशरीरमुद्वहंतमुहिक्तं स्व केतन कीरजः पटलधवलं भ्रमतरमेव भस्मसात्कृतमिव मदनकृतभुजाभुजागेरगकुंडलीकृ
म रगाल मपृथुपिनिश्वासनल चलयमिवा वस्पसरगायस्य कलजगद्यतिहत शरास नेन कुसुमधन्वनाविसर्जितं रथतमुन्तशाववसोल्केप
तरलितयाकेतकागर्भस्त्रमाकाप रंगान्नेहतोमिमयेतिम न्मथमथमसहापस्यचंद्रमसः कस्यागरव येव को गोलतलग्नपातन्यूमानमहंगाथ
र्जितेन नयनसलिलस्त्रोतसा स्नेनेजलमि वयनयच्छेतमात्मानमेष्ठे पेवमत्वरग्रहणानि वर्तितेनत्यानमिव स्वदेरोभसानमुक्तमेवतेपरहृद
यमवित्ताप्पोपगंधसुमितिप्रदे पदेनिवार्य मारामिच वगुरुसोगरहस्तमेन हूरतएवमदालिंगमानालिकाशपामसारितभुजयुगलमुत्कलिकासहस्र राम
विभ्रजोत्साहरोमाररा कमुद्यमुदुघानेनमोनमुक्तं सत्वेन। प्रतिपन्नरूपतानया वधारितं धैर्येणासंगृहीतं तरलतयापि वर्जितं लज्जयापि ३४

गतेन मया हृदयेन हारीकृतं परलोकभीतिं आगीकृतं स्वरूपव्याविमुक्तं पुण्यापुण्यविवेकेन संकल्पजन्मनैव केवलं वञ्चितो स्थितं मा विष्टमिव मत्तमिवउन्मादा
सापतेतं हरतो पि रिवमस्ति विशेषरागं च दूर्लपेन विभाव्य मान्यं तनमे वपुवानमशक्तं दृष्टा च तेन ताहृशेन निःस्पृहाप्यात्मानि परं भयमुपगा तव
तीचैतस्य पुनरेवैनं मत्वा शापादुःखेनान्तरमप्यंगीकृतं व्यर्थतां मे ज्ञातं सा रागासं भारराणि तिष्ठन्त्येवं स्थितपत्नीमेव मामुपसृत्याब्रवीत् चंद्र
मुखि हंतु सुधतोमामस्य कुसुमशरः सहायश्चंद्रमाः तदधुना मागतो स्मि रक्ष मामनन्यशरणमनाथमार्तमप्रतीकारस्य ममात्मनो· त्वदायत्तं जी
वितं शरणागतपरित्राणं हि तपस्विनां परो धर्म एवं तद्यदि न मामात्मप्रदानेनाद्य संभावयसि ततो हं तो हमाभ्यां कुसुमशरशिशिरकिरणा
भ्यां उपहतेन दारुणोपहतमिस्तु नमागलितज्वाले विरहानलेन निर्दहंतीव नमुन्मिषद्बाष्पस्तु लिंगपाहष्ट्या तेरात्तजेनायेवापारकल्लादुर्ल
पितशरीरस्य घोराविष्टेवालेन मम्प्य चेतयमानो क्रोधावेगस्खलितस्वरम् अवरं आः पाप कथमेवं वदतो मां उत्तमांगे नेन्नशिः पतितं वज्रमेव शीर्णा
वा सहस्रधा न जिह्वा विह्वलतां वा न गता वा रणी नष्टानि वा नान्तराणि मन्ये च न संपेवते ः स्नेहया शरीरं सकलं लोकशुभाशुभसाक्षिभूतानि पंच म
हाभूतानि येनैवं धर्मानिन्नाभस्मीकृतोसि न वा तु न्यायपथतोसि न पयमार्गात्प्रावितोसि न धरित्र्यां सा न तलं प्रवेशितोसि न्नापितस्तरणामाकारेण
लेनिर्विशेषतां नीतोसि त्व वास्थितोसि न्लोके कृत तत्त्वमुपगन्तव्यं विधौ पतितिर्यक्जातिरिव काम चारी न किंचिदपि वेसि येन वृत्ते कृतविधि
नाममुपदर्शितमदनरागः स्वपक्षपात्रमात्रप्रवृत्तिश्निरूपितस्यानवरदापु कर्तुं बन्धुमेव शिशिरसितस्तेनैव कि मितिनस्यामेव जातोनन्ति प्रिमोसि

का.उ. येनैकांतहासहेतुरेवंवरः क्रोधमुपनीतोस्यादितिवागनसितद्व्यंक्ताहंतेसंविभागमिमंकरोमि येनात्मवचनानुरूपांजातिमायन्तोनैवास्मद्विधाः
३५ कामपर्यस्यत्युक्त्वाचंद्राभिमुखीभूत्वाकृतांजलिरवदं भगवन्परमेश्वरसकलभुवनचूडामणेलोकपाल यदिमयादेवस्यपुंडरीकस्यदर्शना
त्प्रभृतिमनसाप्यपरः पुमान्कश्चिदपिचिंतितस्तदनेनमेसत्यवचनेनायमलीककामीमदुदीरितापामेवजातोपनानितेन सततमहूचना
नंतरमेवनवेग्निकिमस्यत्यवदत्नेमदनज्वरस्यवेगादुतसद्योविपाकस्यात्मदुष्कृतस्यगौरवाद्यहोस्विन्महद्वचसश्चवसामर्थ्यादिति छिन्नमूल
स्तरुरिवाचेतनः क्षिताववपतत् अतिक्रांतजीवितेचतस्मिन्हेमात्रंदास्यारिजनतः श्रुतवती। यथासौमहाभागस्यैवमित्रमित्युक्ताचत्रपाव
नम्रमुखामहीयसाश्रुजलवेगेनलक्ष्मीमिवाप्लावितवती। चंद्रापीडस्यतुतदाकर्ण्यकारागेतायतलोचनहृदयामलनमग्नहृष्टमत्रेष्टवचनसो
ष्ठवस्यभगवतिकृतप्रयत्नापामपिभगवत्यामपुण्यभाजास्मिन्जन्मनिनमयाप्राप्तेदेव्याः कादंबर्याश्चरणपरिचर्यासुखंतज्जन्मांतरेपिमेभ
गवतीसंपादयितव्यमित्याभिदधतएव कादंबरीसमागमाशास्थितुःखेनैवमभेदीसुखमुकुलमिवशिलीमुखाघातात्स्वभावसरसंहृदयम
स्फुटत्। अयमहाश्वेतापारिमुत्सृज्यससंभ्रमप्रतिपन्नचंद्रापीडशरीरापामभर्तृदारिकेकिंलज्जया। पश्यताववस्थेवकथमस्यास्तेचंद्रापीडो
पीडोपंभेनेवास्यग्रीवानमकृतेनभारपतितिविचलितोपिनकिंचिदपिचेतयते गंतः प्रविष्टस्तारकोलोचनेसमुन्मीलयतिनापिपयथास्थितानांगा राम
गानांगमावरणांकरोतिमनागपिनोच्छ्वसितिदर्पेनकिमपिचिंतितएववज्रपाताभिघातः संजायते हादेवचंद्रापीडचंद्रकेते। कादंबरीप्रियवकेरंलया ३५

तयाविनागम्यतइत्युक्त्वाअंतर्वचसिततरलिकायांतिर्यग्गात्मनंचंद्रापीडवदननिहितनिश्चललोचनत्रिभागानिश्वस्यबाष्पामेवमहाश्वेतापापाः
पापेदुष्टतापसिकिमिदंत्वयाःप्रकृतं अपाकृत्वाखिलजगत्पीडस्यदेवस्यतारापीडस्यकुलमुत्सादितंअनाथीकृताःप्रजाःसहास्मा
भिर्भयाःपंथानोगुरूणामनर्गलिताःककुभोःपिलोकस्येदानींकस्यवदनमुद्वीक्षतांलक्ष्मीःकोवलंवनंभवतुमेःकंसेवतांसेवकः
त्वयाविनासंभवतिअसनमेवसेवासेवृत्तानिवृत्तंसमानशीलत्वमस्तमितापरिजनश्लाघानघकृतोभ्यादरःदूरंगतानिप्रियालपिता
निसमाप्ताःपरित्यागकथाकस्यकथावशेषीभूतसर्वाःकमुपयांतुसंप्रतंमनुजाःकंप्रतिसमाश्वासंसाधुधुनांमधुनावीरत्व [redacted]
विपन्नेकःसमुद्वहतुदेवेनतारापीडेनोढांधुरंधीरस्यापितेकस्यकातरस्येवभुजाभिन्नहृदयंदयालोरपितेकेयंघोरतानिर्दयताजातास्मा
सुदेवप्रसीदसकृदेवपश्यमानन्यप्रेरितोभक्तजनाभ्यर्थनांप्रतिपद्यस्वमागाःतयाविनातेरामपिमामितिपुत्रवत्सलोदेवस्तारापीडोनापिद
र्वीविलासवतीमनार्यःशुकनासोनमहोरमानराजानतोनापिप्रजाःपरित्यज्यचसर्वानेवमेकाकीकप्रस्थितोसिकृतस्तवैषमकपटःएवेदृशीनि
ष्ठुरताजाताःवासागुरुजनस्यापिभक्तिपदेषुचमनपेतःइयासीत्यवनितलेविमुक्तात्मातारदतिषाजनेनतराकरीनोहाहाकिंकृपिमेनादि
सुदंतमनमिसमापततिराजपुत्रलोकेसमुत्यागोत्यस्मनेपतदशिनिचंद्रापीडवदनेनिवेशितरश्मीदानतरहेधारयक्तताकरस्थावेवपश्यानसिः
तपारेवतुषाहितहमातेनमुहुर्मुहुरामीत्मोचनापेवाच्छोटितस्वरस्वलीनकनकप्रेखलायोगेतुरंगतांमुमुहतीवेंद्रायुधेपत्रलेखानिवेदितचं

का॰उ॰ ७६ द्रापीडागमनेनाचंद्रोदयेनोल्लासिनीवेलेवमहोदधेः सम्यक्करध्वनाव्याजीकृतमहाश्वेतावृत्तांतंनिमातापित्रोः पुरः प्रतिपन्नप्रसंगगावेघामरणारणा
न्नपुरेणामुखरमेखलादाम्नारम्योज्ज्वलवामसाकल्पितानंगवलविभ्रमेणगृहीतसुरभिमाल्यानुलेपनपटवासाद्युपकरणेननृत्तिवदु
नापरिजनेनानुगम्यमानाकेयूरकेणोपदिश्यमानमार्गापत्रलेखाहस्तावलंबिनीमदलेखयासहहसंतालापामदलेखेसेपत्रलेखयाके
यमत्यमत. अहंपुनस्तस्यैकांतनिष्ठुरहृदयस्यशठस्यमनेनिमित्तिंशानिर्दिशास्यागमनेनैवनम्रदृष्टेकिंनस्मरसितत्स्यमदवस्थामप्रवृद्धानस्य
हिमगृहकेमहीमेत्रीयदुर्विदग्धबुद्धेवक्रभाषिते पत्रसास्मितमालोकितयात्वयेवासकेमुत्तरामेवासंज्ञायकारिमसुत्तरंदत्तं तदसौमरणा
मपिनश्रद्धास्यत्येवमामवमत्यापुनर्दृष्टोपिनालपितव्योनोपालब्धव्योनचरणपतितस्यामम्यथायदिमदर्पेद्धिः खमेवमिप्रियमनुभवतीति
तदस्यभविष्यतदातस्यागमनमेवनाकरिष्यतदागतोप्यसौयुक्तिमपिवक्तुमशक्तवानेयेवमयापुनर्दृष्टोपिनालपितव्योनोपालब्धव्योन
चरणापतितस्याप्यनुनयोग्राह्योनाहंप्रियसख्याप्रसादनायपत्नमभिदधानेवाचेतितागमनखेदाकादंबरीचंद्रापीडम[illegible]
[illegible]मिरश्रीनायोनाम्यंतीनैवजगाम अगत्यचोद्धृतामतमिवरत्नाकरंमिंदुचिरहितमिवनिशामप्रबंधमस्तमितताराग
णामिवगगनमपचितफलकुसुमशोभमिवोपवनमुत्खातकर्णिकमिवकमलमुत्खंडितांकुरमिवमरणाल्यमवलुप्ततरलमणिमिवहारमु राम
न्मुक्तजीवितंचंद्रापीडमद्राक्षीत् दृष्ट्वाचतंसहसाविमिरमिवाधोमुखीधरातलमुपयांतीकथंकथमपिमुक्ताकंदयापिमदलेखयाधार्य ७६

तः पत्रलेखा पुनरुन्मुच्य कादंबरीकरतलमचेतनास्तिमितमुपागमत् अचिराच्च लब्धसंज्ञापि कादंबरी तथैव मृदेव निश्चलस्तब्धदृष्टिरावि
र्खलितेव निःप्रयत्नाति श्वसितुमपि विस्मृतातन्मर्मभुभारनिस्पंदैव चंद्रापीडवदनसंदानितालीरूपामारूपाननाग्रहोपरिक्तेंद्रुवि
बंधोशामासी निशानिशितपरशुघातोत्कंपिनी लतेव वेपिताधरकिसलया लिखितेस्त्री स्वभावविरुद्धेन चेतसा तस्थौ तथास्थितां तु ता
मुन्मुक्तार्तनादास्रपादपतनं मदलेखा ब्रवीत् प्रियसखि प्रसीदोन्मज्जेनं मत्तुसभारमार्यंतां बाष्पमोक्षेणागमुच्यमानेन श्मिन्नियतम
तिभारोपीडितं तडागमिवसरससमद्रुसहस्रधास्फटतिहृदयमिति अपेत्तखदेवी मदिरांदेवे चाचिरपंक्त्याविनाकुलहूपमपिनास्ती
स्तुक्तवतीं मदलेखां विहस्यमप्यवादीत् आः उन्मत्ते केकुतोस्यमे वज्रसारकठिनस्पहृदयस्यस्फुटनं आलोकेव पत्रसहस्र
धास्फुटितं अपि च पाजीवति तस्याः सर्वमिदं माता पिता बंधुता सरव्यः प्राश्नंनउति मया पुनर्म्रियमाणया जीवितभूतं कथं कपम
पिसमाश्वादितमिदं प्रियतमशरीरं यज्जीवद्भ्यो संभोगेनानुमरणेनवाद्विधापिसबहुखानामेवअपनांतमे तत्किमिति देवेनात्मछतामे
दयैप्राणाश्चास्समेता सुदूरमारोपितं गुरुतां च नीतमात्मानमथ्यपातेन मृत्यवे कालदृष्टिकोपपातयामि कथं च स्वर्गगमनोन्मुखस्य
वस्यस्वरितेनानांगलंकरोमि केषु वा शरदः लिखिपारावतुगंतुं सुधताहर्षप्यानेपिरोहामि किंतु: रवमेवविधमधुनात्रमेसर्वदुःखात्मकहृदीम
तानि किमद्यापि रुध्यते परधर्मकुलक्रमानगरितो गुरवो नोपहिताः धर्मो नानुसृतो जनापवादान्नभीतं लज्जापरित्यक्तामस्मनोपचारो

का·उ· सखीजनः सखीजनः खेदितो दुःखिता मे प्रियसखी महाश्वेता यस्याः कृते मे प्रतिज्ञातमन्यथा जातं मेत्येन दर्पिचेतसा निन्हुतं तस्मिन्नदर्पितवोश्रित
३७ प्राणोप्राणेश्वरेमाणान्प्रतियान्त्यतीत्वयैव किमुक्तः हमस्मिन्समये मरणमेवज्ञावितेमे सर्वप्रकारं त्वत्प्राकारं तु जीविते नपुनर्मरणं
तद्यदिममोपरिस्नेहः करोषि वा मत्प्रियहितेन ममोपरि स्नेहाबद्ध्यापि प्रियसख्या तथा कर्तव्यं यथा न तातो वांबा मे छोकायत्मानं
परित्यजतः यथा च मे पिता छिन्नमनोरथत्वेपि रस्यतः परलोकगताया ऽप्रयं मे जलांजलिदानाय पुत्रकेसवपि मे विध्यति यथा च मे स
खीजनः परिजनो वा न स्मरति भ्रंशं वा भवनमालोकनदिशोऽग्रहाति तथा च कारष्यति प्रियसखीपुत्रवस्य मे भवनो गरामहका
रपोतकस्य त्वपाम[illegible]छिन्नपैव माधवीलतया सह सह तु उद्वाहमंगलं स्वयमेवानवर्तनीयं मच्चरणतललालितस्याशोकविटपस्य क
र्णपूरार्थमपि न पल्लवः [illegible]रेविरचनीयो मत्स्ववर्द्धितायामालत्याः कुसुमानि देवतार्चनीयेव उपस्थयानि वासभवने मे शिरोभागनिहि
तः कामदेवपटः पाटनीयः स्वयं रोपिताश्चूतरुहकामेय था फलं ग्रहंति तथा वर्द्धनीयाः पंजरबंधदुःखावगाह्नो कालिंदी सारिका मु
कश्च परिहासो ह्यवपिमोक्तव्यो मदंकशायिनी नकुलिका स्वाकरण वंशगायपिरुख्या पुत्रको बालहरिणकस्तरलकः क्वचित्तपोवने स
मर्पणीय पाणितलसंवर्द्धितं मे जीवजीवकमिथुनं मनागर्थ यथा क्रीडापर्वतकेन विपद्यते तथा कार्यं यास्सहचारी हंसको पथ्यानविह· राम·
म्यते केल चिन्तथा विधेयं अपरिस्वतगृहवसति सपस्विनी वेलाह्नि धृतावनमानुषिका वन एवोत्सृष्टव्यः क्रीडापर्वतकः कस्मैचिदुपशा ३७

तात्मनेतपथिनेमतिपातयितव्यः शरीरोपकरणानि मे सर्वाण्येव ब्राह्मणसात्कर्तव्यानि वीणा पुनरालमनस्य वांकप्रणयिनी कर्तव्या परम
प्रियपत्रलेखा चानेन दयितस्यैव कर्त्तव्या अहं पुनरिममसृतकिरणरश्मिरचनाकृपानचंदनचर्चाभिरनवरतधारागृहासारसेकैरनेकसंतानतुहिनकण
निकरताडकितताराहारयष्टिभिर्मणिदर्पणप्रणयनेमलयजजलार्द्रपद्मिनीपत्रास्तरणेन मासि किसलयपल्लवतल्पैरकठोरमृणालना
लतल्पकल्पकल्पनयाधिकासकमलकुमुदकुवलयपद्मानेष्वधिक्षेपमुज्वलितानितज्वालामालिनि विभावसौ देवस्य कंठलग्नाभिर्बाष्पपाय्या
स्नानमिताभिरेषा नैव कृतविधरणानुबंधाम स्लेरवामवत्स्प्यापस्वस्य चूमहाश्वेतोत्कंठगृहीतानिर्विकारवदनैव पुनरवादीत् प्रियसखि तथा
स्तिष्ठी हृदयापिमत्याग्राम्यानुरागपरवशया पुनः समागमाकांक्षिणी त्वमोत्तरमरणाम्यधिकानि दुःखान्यनुभूयं तानि जीवितमलज्जाकामननु
शोच्यमनुपहसनीयमवाच्यं धारयामि ममपुनः सर्वतोहताशा या सापि नास्ति तदामंत्रये प्रियसखी पुनर्जन्मांतरसमागमायेत्यभिधायोत्पुत्य
मानपुलककेसरी व्यापिनी श्रमसमसाध्वसमानिना उत्तोलकं पीन रंग्यमाणानेद बाष्पवेगोमितरलांगल स्वेदमकरंदविंदुनिस्यंदिनी मुकुलाय
माननयनकुमुदा कुमुदिनीव चंद्रापीडचंद्रास्तमयविधुरा तस्य स्थैपितृदस्पर्शमलभसमागमसुखमिवानुभवती सरभसमुपरिपर्यस्तावितु
रहस्तीव हातकुसुमानिव कृतेनमद्रीर्चपित्वा चंद्रापीडचरणौ स्नवत्स्वेदाम्लतरंगाभ्यां हस्ताभ्यामुत्क्षिप्याकेप्रेतवत्प्रथतत्करस्पर्शनसमुच्छ्वसितदे
वचंद्रापीडदेहाद्गतितुहिनसममयमिव सकलमेव तं भ्रदेशं कुर्व्वद्यक्तरूपं किमपि चंद्रधवलं ज्योतिरेवो नगाम अनंतरं चोत्तरिदि स्रस्तांतीवा

का.उ. मृतमप्यशरीरिणी वागश्रूयत वत्से महाश्वेते पुनरपि त्वमनेनैव समाप्स्यसि तावत्तस्य पुंडरीकशरीरं मल्लोके मत्तेजसाप्याय्यमानमविनाशि
३८ भ्यस्त्वत्समागमापादितस्यैव दमपरं तेजोमयं स्वतस्य वा विनाशि निर्विशेषतः मुक्ताकादंबरीकरस्पर्शेनाप्याय्यमानं चंद्रापीडशरीरमप्ययदो
षाद्विमुक्तमप्याकल्पं । स्वतःशरीरसंक्रांतयोगिन इव शापावसानमात्रेव भवत्येवः संरक्षणीयमाद्यापसपादास्तानेनतस्मिन्न । संस्कर्तव्यमुदके
वा निक्षेप्तव्यं नोत्स्रष्टव्यं वा । गृहपतन्तः परिपालनीयमासमागमप्राप्तिरिति तां शुश्रुत्वा किमेतदिति विस्मयोत्क्षिप्तहृदयाः सर्वा एव गगनतल
विनिवेशितनिर्निमेषदृष्टयो लिखिता इव पत्रलेखावर्जमतिष्ठन् पत्रलेखा तु तेनैव तस्य ज्योतिष्पुरुषस्पर्शेन शीतलेनाह्लादहेतुना स्पर्शेनोल्लसत्सं
ज्ञोच्छ्वासा प्रविष्टेव गाढाक्लिष्टापरिवर्धकहस्तादाक्षिप्येंद्रायुधमस्मात्प्रथमसमुत्थानेनोपयातु बाल्ये पुनरेव मकाकिनी विना वाहनेन हरेमाप्स्यतेदेवेन्द्रायुधमपि
तिष्ठन्नवशोभमस्यैव तस्मादिदं ध्यानानीतेनैव महात्मानमच्छोदसरस्यपातयत् श्रेयत पोनिमज्जनसमयानंतरमेव तस्मात्सरसः सलिलादुच्छ्वलोत्कर
मिव शिरसि लग्नशैवालजालबिंदुसंदोहमप्यथावलंबिदीर्घशिखं मुखं मुखं मुखावाप्यायिरस्याश्रममकृतसंस्कारमलिनतपोपसूचितकिरोद्भूतजटाकला
पगुहहत जलार्द्रदेहत जलार्द्रदेहसक्तेन विसतंतुमयेन ब्रह्मसूत्रेणासमुत्पद्यमानो ह्लामानशविदितमापलाशाषाढपादुनाजिशाम्बूर्द्रास्वल्क
लेनावद्धपरिकरः कररुहानन्तरावरोधिनी जटाः प्रमृशन् पन्नाजलेनार्द्रच्छायसरः सलिलमिवान्तः प्रविष्टमातानमायतनाम्भिमुद्गीत्वा चनाम्या रम.
मुद्धिशीकेतस्तापसकुमारः सहसैवोदविष्ठत् उत्थाय च दूरत एव उद्गमवाप्य जललिखि पर्याकुल पाणिधवहुलस्वपाद्या विलोकयंतीम महाश्वे ३८

तामुपसृत्य शोकगद्गदमवादीत् गंधर्वराजपुत्रि जन्मांतरागतः प्रत्यभिज्ञायते त्वयं जनो न वेति सा त्वेवं पृष्टा शोकांधकारमध्यवर्तिनी ससंभ्रममु
त्थाय कृतपादवंदना प्रत्यवादीत् भगवन्कपिंजल नैवंविधाहमपुण्यवती या भवंतमपि न जानामि अथवा युक्तैवेदृशी मय्यप्यनात्मसंज्ञायां
संभावनाया हि मे कांतत एव व्यामोहहताया स्वर्गगमनेपि देवपुंडरीकस्य जीवामि तत्कथय केनासावुत्क्षिप्य नीतः किं वास्य वृत्तं किं वा तवोपजा
तं येनैतावतापि कालेन कांतामपि न दत्तवानसि कुतो वा देवेन विनैकाकी समागतोसि स त्वेवं पृष्टो महाश्वेतया विस्मयोत्सुखेन का
दंबरीजनेन चंद्रापीडानुगामिना च राजलोकेनोपर्युपरि पात्यमानावेक्ष्यमाणः प्रत्यवादीत् श्रूयतां गंधर्वराजपुत्रि तदाहमार्तप्रलापा
मपि त्वामहमेकाकिनीमुत्सृज्य वयस्यस्नेहाद्गृहीतपरिकरः कथं प्रियसुहृदमेव हृत्वा गच्छसीत्यभिधाय तं पुरुषमनुबध्नन् जवेनोत्पतं स तु मम
प्रतिवचनमदत्वैव गीर्वाणवर्त्मनि विस्मयोत्फुल्लनयनैरालोक्यमानो वैमानिकैरवगुंठितमुखीभिरवमुच्यमानमार्गो दिव्यांगनाभिरभिसारिका
भिरालोलतारकेसराभिरीक्षितस्ततः प्रसार्यमाणस्तारकाभिरवरसरः कुमुदाकरं तारागणमतिक्रम्य चंद्राभिरामस्फटिकतलालोकं चंद्रलोक
मगमत् तत्र च महोदयाख्यायां सभायामिंदुकांतमयमहति पर्यंके तं तु हृदयरोक्षारमिव स्थापयित्वा मामवादीत् कपिंजल जानीहि मां च
द्रमसमहं खलु उदयगतो जगदनुग्रहाय पूर्वव्यापारमनुतिष्ठन्ननेनातिप्रियवयस्येन कामापराधाज्जीवितमुत्सृजता निरपराधः संशप्तः
दुरात्मन्निंदुहतकयथाहं त्वया करैः संताप्यात्मजानुरागः संमासहृदयवल्लभासमागमः प्राणैर्वियोजितस्तथा त्वमपि कर्मभूमिभूतः स्निमा

का॰उ॰ रतेवर्षे जन्मनि जन्मन्येवोत्पन्नानुरागोऽप्राप्तसमागमसुखस्तीव्रतमां हृदयवेदनामनुभूय जीवितमुत्स्रक्ष्यसीति । अहं तु तेनास्य शापवृत्तान्तमु
२९ जाग्निस्तु दीपितइव निरंगा किमनेनात्मदोषानुबंधेन निर्विवेकबुद्धिना शप्तोऽस्मीति सुतरां कोपमस्त्वमपि मत्तुल्यसुखदुःखः स्वरूपो भविष्यसी
ति मतिज्ञायमस्मि प्राप्तः । अथ गतायामश्वे विवेकमागतया बुध्या विमृश्य महाश्वेता व्यतिकामस्याधिगन्तुं नास्मि । बाल्मातु महाश्वेताम
न्मपूर्वस्त भवतस्य रसः कुलाल बाज कानिरोत्पामुत्पन्नातपाचापभक्तिस्वयं पृष्टतो । नेन च संप्रति स्वयं कृतात्त्वा शापदोषान्मया सह मर्त्य
लोके वा रहस्यमव अपमुत्पत्तव्यं । अथ जन्मनि जन्मन्येवावामेव न चरितार्थो भवतितयावदयं शापदोषाद्येतितावदस्याजन्मनाविरहि
तस्य शरीरस्य माविनाशो भूदितिमयेदमुत्क्षिप्यानीतं वत्साचमहाश्वेतासमाश्वासिता न दिदमत्र मत्तेनसाप्याप मात्रापद्यतास्थितमथुना
त्वं गता हृत्ता तमिसंभ्वतकेतवनिवेरयमहाप्रभावो ऽसौ चिरमप्रतिक्रियामपि कांचित्करोति । मुक्तामोक्ष्यसतायेत । अहं तु विनापस्यत्
शोकावेगाध्वोरीवाराघल्लनाधावन्तम्पतममति क्रोधनैवेमालि कम्प लंघय सतु मां रहल्लिवराघदुत भुजाभ्यां क्रौ । विकरालेन च हृदयानिरीक्ष्या
ब्रवीत दुरात्मन्मिथ्यातपोबलगर्वितपरेन्नमति विस्तीर्णगगनमार्गत्वया हमुद्दामभ्रचाशिमातुरंगमेरा बोल्लंघितस्तस्मात्तुरंगरवभत्वाम मर्त्य
लोके ऽवतर । अहं तु तमुद्दाम प्रस्मात्कतीज लिरव दंभगवन्न पस्पृशो कोर्तिनत्वं मपापलक्षितोऽनावन्तानात्र सीरीपसंहर मे शापमिति । स एपु॰
तु मां पुनरब्रवीत् इदमेव संप्रतिमया नात्यथा विहितुमहति तदेतत्करोमि किंचित्तमपि कालं पर्यन्तं वा हतोपासितेस्यैवावसाने स्नात्वा विगत २९

शापोभविष्यसीत्येवमुक्तस्तमहमवदं भगवन्मृष्य एवं ततो विज्ञापयामि तेनापि मे प्रियवयस्येन पुंडरीकेणा चंद्रमसा सहशापदोषान्मर्त्यलोकए
वोत्पत्तव्यं तदेतावंतमपि भगवान्प्रसादं करोतु मे दिव्येन चक्षुषावलोक्य यथा तुरगत्वेपि मे तेन वयस्येन सहाविप्रयोगेन कालो यायादिति सत्वेवमुक्तो
मुहूर्तमिव ध्यात्वा मामवादीत् अनन्यास्ते हलतपाममाहितेन हृदये तदालोकितमयोज्झपि न्याममपत्यहेतोस्तपस्यतस्तारापीडनाम्नो राज्ञः
सुतनिदर्शनेन चंद्रमसा तनयत्वमुपगंतव्यं वयस्येनापि ते पुंडरीकेण तस्यैव चिराय एव शुकनासनाम्नः त्वमपि तस्य परमोपकारिणामुद्धरसूनो
राजपुत्रस्य वाहनतामुपयास्यसीति अहं तु तद्वचनानंतरमेवाथः स्थिते महोदधौ न्यपतं तस्माच्च तुरंगीभूत्वैवोदतिष्ठं संज्ञातु मे तुरगत्वे
पि नापगता येनायं मया ऽस्यैवार्थस्य कृते किंनरमिथुनानुसारी समिमिं· नामानीतः तदेवं चंद्रमसो ऽवतार श्चंद्रापीडो योऽप्यसौ सोमाख्येनानुरा
गसंस्कारादभिलषन्नज्ञानेनात्वपाज्ञापायाग्निना निर्दग्धः सोपि मे वयस्य पुंडरीकस्यावतारः इति तच्छ्रुत्वाहा देव पुंडरीक जन्मांतरेप्यविस्मृतम
दनुरागमनत्रानिबद्धजीवित मत्कृते रागमन्मुखावलोकिनमनन्यमनसं लजीवलोके कथं लोकांतरगतस्यापि ते ; हेमवराह्नसीविज्ञाज्ञाप्यापजाता ।
दधमज्ञापते शिवदेवपत्निमीरो दीर्घजीवितप्रदानेन वृथ्योजनमिष्यनयस्तु नस्ते व्यापारमनस्वध्मेहत्वाच पापकारिणी कमुपालभे केवलं वी
मिकस्मे कथयामि किं माक्रंदामि कमुपयामि शरणं को वा करोतु मपि दयां याचे मनालसं नैवापद्याधुना देव प्रसीद त्वयापि देहि मे प्रतिवचनमि
त्येतामसहृदा सपुत्राणं तनि आपिता : जे मम्मे चन वासुतनलमेवमदभाग्यायामपि वैरागयेनेवं मपि विलयमानप्रतिवचनमेवदासि सहृहता स्य

का॰उ॰ ५०

तेनैवात्मनोजीवितस्योपरि अतिनिर्वेदेन तेनोन्मुक्तात्तेनादासोऽस्मि उमवज्ञावानमप्रातपत्। कपिंजलस्तु तथार्तेन तत्प्रलापेन सानुकंपम
वादीत् गंधर्वराजपुत्रि कस्तवात्र दोषो येनैवमतिस्त्नीयमप्यात्मानं निरापदैर्योजयसि कोवा। धन्यासुखमात्रकेः नुभवनीयेदुःखप्या
वसरः यदेवं शुचात्मानमापादयसि यदसह्यतरेण तु त्वया निर्व्यूढहृदयीकृतहृदयया। स्यैवसमागमप्रत्याशापा. यथाहवज्रापदो बाहिद
मुपगतं भवत्योर्द्वयोरपि दुःखं मप्यातथाकथितमपि चंद्रमसो भारतीभवनाभ्यांश्रुताएव तन्मुच्यतामयमात्मनो वयस्यस्य चात्रे
यस्कारः शोकानुबंधः हृद्योरेव श्रेयसे यदेवंभवत्यां। गीर्हतं तन्देवचानुबध्यतां व्रतपरिग्रहो चितेनपः तपसो हि सम्यकृतस्य नास्य
साध्यं किंचित् देव्याहि गौर्यां तपसः प्रभावाद्गतिदुरासदं स्मरारेरपि यावदासादितं देहार्धं एवं त्वमप्यचिरात्तपेवमेवपस्यस्यां कपिंजलत
पः प्रभावात्समवाप्स्यसीति महाश्वेतापर्यबोधयत् उपशांतमन्युवेगामाचमहाश्वेतायां विषसादीनमुखी कादंबरी कपिंजलमप्राक्षी
त् भगवन् अन्नलेखपालयपाचास्मिन्सरसि जलप्रवेशः कृतस्तत्किंतस्याः वृत्तमित्यावेदयेन प्रसादं कुरु तु भगवानिति सनुमत्यवादीत् भगव
ति सलिलपातानंतरं न कश्चिद्वृत्तांतो मयाज्ञातः तदधुना साधु चंद्रात्मकस्य चंद्रापीडस्यात्मा पुंडरीकात्मनो वैशंपायनस्य किंवास्याः प
त्रलेखायाः वृत्तमिति सर्वस्यैवास्य वृत्तांतस्यावगमायगतोऽहं मत्त्यस्त्र लोकत्रयस्य तातस्य श्वेतकेतोः पादमूलमित्यभिदधानएवगग
नमुत्पतत्। अथ गते तस्मिन्निस्मयानतरितशोका कादंबरी चंद्रापीडमालोक्य गलितनयनपयःपप्रियथाध्यानमेवस्यापुरस्तात्स्थितवति

रामः ५०

परिजनेराजपुत्रलोकैककादंबरीमहाश्वेतामवादीत् प्रियसखितुल्यदुःखितांत्वयासहनप्ताचिरांनखलुसुखंस्थास्यतिस्मिभगवता
विधात्राघमेशिः समुद्धृतिते अधवदतेनेरुद्धीयंती प्रियसखीतिवाभाषमाणानलज्जितवाष्पहमघेवप्रियसखीसंजातासंप्रति
मरणाजीवितेवानदुःखापने तत्कोऽपरः प्रष्टव्योमयाकेनवापरेणापदेष्टव्यंनदेवंगच्छेयत्करणीयंतदुपदिश्यतामित्युक्तेपियसखी कादमा
त्मनाकिंचिदपिवेमिकिंत्वाम्रेयइत्युक्तवतीकादंबरीमहाश्वेताप्रत्यवादीत् प्रियसखिकिमत्रमण्ट्रेनापदेष्टेनवायदेवेयमनतिक्र
मणीयाप्रियजनसमागमप्रत्याशाकारयतितदेवकरणीयं पुंडरीकस्त्संनस्त्वघकपिंजलमुखात्स्फुटमेव ततः तदीतुवाक्यमात्रकेणाव
समाश्वासितयानयाप्रनपारितमस्याः किंचिदपिकर्तुंनत्वमपिकिंकरोषिप्रियस्याः प्रत्ययस्थानमिदंचंद्रापीडकुमारशरीरमंककरवालो तत्स्यथा
वेःस्यकरणीयचिंतायाचतस्तुनहिरमविकाशिदेतत्पतितावरेखनेस्यानुवृत्तिमुक्त्वाकिमन्यत्करणीयं अप्रत्यक्षाणांहिदेवतानामद
दृमकाष्ठमयाः प्रतिमाः स्त्रीमिवोक्षपतरलिकयामदलेखयाचोत्क्षिप्यतामरवदाहंचिंद्रापीडतनुमस्मिन्नीतवानातपवर्षादिसर्व
दुःखसहितेशिलातलेऽशनैरेवस्थापितवतीस्थापयित्वाचपनीतशृंगारवेशाभ्यहरणांगलमात्रकावस्थापिंतैककरणारवाम्रचरणास्नानशु
चिर्भूत्वापरिधायधौतमुचिनीदुकूलेप्रक्षाल्यपुनः रगाढलग्नमधराकिसालयेताबूलरागमुपमृज्यपरिनिमीलितागराबाष्पवेगोत्तरल
लोचनास्वयंदेवकिमस्याविंतितमनुमेहितमशीलितमनभ्यस्तमनुचितमपूर्वंवल्लाहिलोमगेहात्तेनाकार्पण्यपंडितेनदग्धवेधसाकार्पमा

का॰उ॰ ५१ णां प्राप्ते वसुरभिकुसुमधूपानुलेपनानि सुरतभोगाय प्रीतानि तैरेव देवतोचितामपचितिं संपाद्य चंद्रापीडस्य तैस्तैर्मितमतीतो कानुवृत्तिरूपान्न
रमिव तत्स्नानं नैवाप जातागतजीविते वत्स समुखासुखावलोकिनी चंद्रापीडस्य पीडोत्पीडितस्तदृशापि रसैनीता बाष्पमोक्षमुद्गमुद्धृतवृत्ते:
शोकापि पिमररागादेपि वकष्टतमामवस्थामनुभवंतीतथैवांकस्कृसमारोपितचंद्रापीडचरणाहृयाहृरागमनखिन्नेनापि वृमुहितेनाप्य
प्रतिषिद्धस्नानभोजनेनैवमुक्तात्मना राजपुत्रलोकेन स्वपरिजनेन च सह निराहारा तं दिवसमशेषमनयत् पंपेव च द्वितीयदिवसमशेषं तत्पे
वतां गंभीरमेघोपरोधभीमानवरतगर्जितध्वानकंपितहृदयबंधामावटकवकेकलापिकुलकेकाकोलाहलाकुलितचेतोवृत्तिमुद्दामद
दुरकटितविधुरितश्रोत्रेंद्रिया दुर्दर्शितडित्संपातदिशमशनिनिर्ह्रादितज्जीतापानि भुवनज्वराज्वलत्खद्योतनिवहतर्जितहगहनेत
लतमः प्रसरभीषणान्यामिनीमपि दूराकृत्याबलासहभुवं भीतिमपरित्यक्ते चंद्रापीचरणाकमलालोचनेन वारिरखेदा जाग्रतीतमुपवि
ष्टेव स्वरागमिव रूपांद्रूपितवती प्रातरुत्थितदुन्मीलितं चित्रमिव चंद्रापीडशरीरमालोक्य २ शैनेः २ पाणिनास्पृशन्ती पार्श्वस्थितां मदले
खामवादीत् मदलेखे न वेत्सि किं रूचेवं शरीरमुत निर्विकारतैवेत्स मे नुता त शरीरमेवमा तनुमवलोकयामि तत्त्वमपितावदादरतो निरूप्यमेव
मुक्ता मदलेखामप्यवादीत् प्रियसखि किमत्र निरूपणीयं स्वतनमन्तो विरहव्यापारमात्रकमस्योपरतमन्यत्तावदिदमेवेदं शतपत्राकारं रामः
नागप्यमुखकमलमिदं तदेवधरं तत्स्यापरं सदैव लिप्तितायमार्गः स्निग्धः कुंतलकलापः तदेव पतिभ्रुशवकलानुकारि रागः कांतितिलतारस्पतमि दृशामेवेदमामु ५१

कुलितनीलोत्पलद्युतिहारिकरालपक्ष्मलं लोचनयुगलं तथैव चेमाववहसतोपि विकासिकपोलमूलौ सक्तोपांतौ तादृशाएव चापमल्लानकिस
लयच्छविरधरः तथैव चेदं विद्रुमाधलोहितनखांगुलितलं पाणिपादं तथैव च दम विगलितमहजलावण्यसौकुमार्यरम्यसौष्ठवमंगानां
तस्त्यासौ भारती कपिंजलीवेदितस्वक्षापवृत्तांतइति संभावयामीत्युक्तवतीं महालेखां पाभ्यामानंदमंथराम हाश्वेतापि दर्शापित्वा च
द्रापीडचर [redacted] णातलनिषष्टजाविलतापराजपुत्रलोकापायिदर्शितं वतीं मतु विस्मयोत्फुल्ललोचनः सर्वएवावनितलनि
वेशितशिराः प्रणाम्यचंद्रापीडचरणेरोरचितांजलिर्जानुदूपेनाचनोत्थिस्वाकारं वरां अज्ञापयन देवित्वत्प्रभावात्रयमेवमस्मानपुराणव
तःपरित्यज्य तुरंगतस्यापि देवस्य ताहृशमेवदंप्रसन्नमिंदुमंडलद्युतिहारिशीस्पतेवदनं तथोवचेदं वराणकमलमविकासिप्रणाम्यतेपुन
रेवतथैव वपुनः प्रसादानुभवनमत्याशालालसंहृदयं अन्यच्चमनुष्यमुकेनकदाचिदृष्टतमनुभूतं वापरस्मात्रि पुराणवृत्तिशियमिहि
नवतिराजलोकेससरवीजनासपरिवाराचोत्थापस्वयमेवावविस्तरेवतार्चनेकुसुमानिस्नातानिवर्तितचंद्रापीडशरीरप्रजासंस्कारात्र
शरास्थितिकरणाप्पारिदिरत्रासकलमेवराजलोकं निवर्तितस्नानाशनेचतस्मिन्नालमनापिमहाश्वेता पनीता नितयेवसहलपरिवाराफलाम
पभुक्तवतीकृताहारा च पुनस्तथैवचंद्रापीडचरणावकेनोद्वहंतीतामपिदिवसमनयत अनंतरं प्रवृत्ता पज्ञातहृष्टतरयस्मिन्याचंद्रापीडशरीरा
विनाशप्रतिमदलेखामवादीत् प्रियसखि देवस्यशशरीरमिदमुपचरंतीभिरवक्ष्यमाज्ञापहतापादस्नाभिरधुनात्रस्थातव्यं तदिदमतत्तुतेम

का॰उ॰ तवत्वांते तात स्पंशा पार्श्वगतानि वेत्स्य येन नाम पुत्राभ्यां संभावयत: दु:खेन बाष्पदीयेन न तिष्ठत: यथा च मामेवं विधां दु:खभागिनीमागत्य
५२ नपश्यतस्तथा करिष्यसि नशक्नोम्यहं तात मंदा च दृष्टुं शोकावेगं धारयितुं मपाचापरत्नमेवमालोकयन्नेकर्हिते सा किमपरमभुनानि:श्वा
पितृजीविते देवे प्रतिपन्नानि पिमारो हिमालयमिआपतांक्समर्पयत: गतागतया च तपा प्रिमस खिस्सिदत: मिवाछिते एवं संदिष्टे तातेन च
त्रपयेनांबु पाचमरिष्यागाढमालिंग्य शिरस्युपाघ्राय च बल्कव्या आवयोर्वच न्नाह त्वं कालमवत्तावंतं मनस्येव नेतदासीत यथा
जामातृसहिता वत्सा दृष्टव्येति तदेपमेव भावयो: प्रमकृत्रानंदोपहत्तस्येव स्वयं जामाता व्रत: तत्राप्यपरं भगवतो लोकपालस्य चंद्र
मसोवतार: तत्कल्याणोचितं शगमावसाने जामाश्रमहेवानंदबाष्पनिर्भरमानततारविंदं ते दृष्टाचंद्रापीडेति निर्वर्ततेनांतरात्मनात्वैवत
वत तवदुपचरतीत द्वंद्रापीडशरीरमतिष्ठन् अपापगतेवतिजत्वदसमये घननिरोधोहूं धादिवोन्मुक्ते जीवलोके प्रसरंतीषिवाशासु कारि
णभरावनम्रकलमबनापिंजरासुथामसीमासु काशकुसुमधवलास्वरण्यस्थलीषु सिअकामुपगतेषु मासारतलेषु कुमुदामोदश्या
तलासुयामवतीषु कल्हाररजारिषु पल्वलेषु शेफालिकामरिमलग्राहिषु निशावसानमातरिश्वसु चंद्रप्रभाभिरामेषु प्रदोषेषु दामफुल्ल
हीवररजोवासमधुरमिषुवासरेषु सलिलायमसरणाक्रमत रंग्यमाणासु कुमारदीरसिकतंतरेखासु सुखोन्नारतामापन्नास्वापगासु पंकपरिह राम॰
रणमुखेषु पहतरुथोपलश्रेणीषु मेदाकूपानकरंमोदिष्यमाना भिनवपद्वीकेषु पुनरपि पांथविलाकेन प्रवर्तितेषु प्रांजलवर्त्मसुजंबालवि ५२

गमास्सर्वतस्त्वारग्ग्रहसमहासुसंजातासुभूमिष्ठे वा दाचे ह्रापीडचरराम लोप विष्टांकादंबरीमुपसृत्य मे घनादो व्यजनपपत देवो युवराजश्च
रपतासुत्तामप्रताह्रदयेन देवेन तारापीडेन देव्या विलासवत्या ऽधिशुकनासेन चार्ता हरी: महिता स्तत्रैव देव्या एव शुगोकशल्य घटनापरि
हारसिर्पथाव तं सर्वमारमापा सम्पाभिरभिहिता भवतां तु हस्तेदेवेन चन्द्रापीडेन न किं चित्प्राप्ति सं देव्य भनापि देव्या कादंबर्या परिष्कान
विलं वा एव गात्वैन व स्त्रानमरिबलल्लो कार्ति हरामा वनितल हूरपे देव देवाय तारापीडा पादेवपत इत्यभिहितास्त्वतेम सुनिर्भरा: प्रत
वरन पथा भवन्ति: कापि नं तथा निष्टनु ला व क्रमागत स्नेहाभिनि रनुघाति व का प गौरव कलंकु ह हलमेव देवा व लोकनं प्रति बलाका
रपतसम्मान यरिभवतामपि वातीमात्र को पलम्प एवा पमर्पस्तता युज्यते ऽ स्नाकभवन्य: समुपलभ्य प्रतिगमनं अपचनयनविष
यगामीत दा वयमपि नेह ह्वा एवा पुराम्य कमरागो येन युवं पतिर्देवं अस्माभिरपि चिरतरं देवचरणपरिचर्यया पवित्रित एवात्मा अस्मा
कमपि सर्व दारदर्शनिगोचरा वर्याने न प्रसादं कृतवति देव: किमथजातं येन देवस्य पादारविंदं न ना प्रसादेना संविभज्य विसज्यीम
हे तद एव वयं पपस्लेनाम्धरणा रागावलत्क्कद्विजोय्य देवादिवरस्य युवराजस्य पादारागामेनास्माकं सफलप्युत्भवनागमप्र परिश्रमम न्यथा
भमिमेतावतीमागमस्तंभवे स म्यप्रत्यप्तो कृतं युवराजेशरीरागता: संत: किं देवेन तारापीडेन वक्तव्या वयं किमस्माभि देवी विज्ञापयितव्या:
इत्यावेदिते देवीमयमा गामिति विज्ञाप्य पुनस्तूष्णीं स्थितवति मेघनादे तत्काल समुत्थे पितानाम्नासम्बसुरकुलवेद्म न्यातविलीयमानेव स

का.उ.
४२

चांतः संचितं वाष्पमाकुलिततरलनेत्रतारकाभ्यामापिबंतीवल्नी चक्षुर्भ्यांमुहुर्मुहुरविकस्यादिष्टमाणाकंठेकायंकृपणमपिचिरात्कादंबरीतंप्र
त्युवाच स्थानएवमेतेराजमनन्यमंगीकृते अनालोक्य देवमेवमेव मातः सुतः किमुच्यते तातएव अपि चायमेवं विधोलोकातीतो वृत्तांतए
वप्रत्यवलोकनेनापि नसंप्रत्ययमुत्पादयते किंपुनरनालोकनेनाप्यचकैतन्यमात्रकोपदर्शितप्रेमफलावोवत्सामतमजीविनावयम
पिपापावस्थत्रपामस्तेनावदनेपोसितमाणावृत्तपः स्नेहसद्भावनयासमुत्पानमपरमुपनीतस्यधर्मानकमिरंतरूपरितवितप्रवेशमुक्तोपत्रूपं
तु देवं सफलं यत्नागमनमपि श्रमेणाश्रुलोचनेन नततीयास्यंतीस्याज्ञानंतरं च मे घनाटेनप्रवेशितान्तरेत एव समं बाष्पपातेन पंचां
गालिंगितमहीतलांघ्रिद्वयपीठचरणावरनसन्नावनिहितोत्तमांगानिभृतदृष्टीम्लानेनत्यहृष्टिष्विरमिवालोकयन्कादंबरी स्वयमेवालप
तमुद्रमुखाः परित्यज्यतामयं कुलक्रमागतस्नेहसद्भावसुलभः शोकावेगो न खल्वनालोचितावधिदुःखावसानेमेवदुःखं तन्कारण
भीरां भवतु नाम शोकावेगोप्यनुनः सुखोदर्कं तत्पुरः स्थितनयामुखप्रसाधितेपिवातरितं नापतति तद्यंतेरेवमदृत्तांतनएव विक्षोपेन केवलम
त्र निरवकाशता शोकस्यप्रसूनस्मृहराणिन्नवत्ते विस्मयस्यावसरः किमत्रपरिबोधनेनान्यत्रादृष्टएवंमिनुष्येषुप्रत्यापत्तीकृतएवायं वृत्तां
तोभवति इरपि दृष्टंचपुनरेवाततनतनोर्देवस्यवदनं संभावनापियादेवाहिनानसंभवति सापि संभावितैव तदन्यतामधुनावातोस्तु
कमतेदैवस्य पारम्लेन वायं प्रत्यसद्दशोपि उपरतशरीराविनाशवृत्तांतः। प्रकाशनीयोदृष्टोस्माभिरच्छोदसरसितिष्ठत्येतावदावेद

राम
४२

नीयं यत्कारणमुपगतिः खल्वेवंरूपं भाविनी प्राणिनां न कथं चित्तात्पप्रमुत्पादयति शरीराद्विनाशाशङ्कां पुनः प्राणैर्विना कृतानां दृश्यमा
नोप्यप्रकृष्टयैवेतदस्या देहेन न सुदूरं स्थितमपि गुरुजनेन मरणासंशयनिश्चिय्य वर्तमाने प्रयोजनमेव नास्ति प्रत्यागतजीवितजीवि
तस्येदस्वयमेवायमत्युत्सुकमतो ऽर्थो गुरुजनेन जनेवा प्रकाशमभिविष्यति दुःखेवं मादृशास्तत्र उपपन्न देव किं चित्ता पर्यायमोहाप्यामे
वापरित्ताननमस्यैवस्तनैः संभवेदागमनेनास्य शरीरे न चाः कथनेनैव वा तदस्माकं तु हृदयमप्येतन्नास्ति युवराजस्यैवं पापेन योऽवि
तस्माद्विनादुःखतिष्ठता देवेन तारापीडेन देव्या विलासवत्याप्यशुकनासेन संभाव्यप्रेषितानामच्छोषितजीवितानामाग
मनं तु दूरापेतमेव। गत्वा च दृष्टपितनपवातोऽस्थ्रि वराललालसस्पर्शतो देव्याश्चार्यमनुकनाशस्यतुः खलु कृतास्तु दृष्टस्मरणा निर्विकी
र्णवरनानामवस्थानम् शक्यमेवेति त्ताः पितानेरेवमतविदग्धकाकारदर्शीमेघनादमेवादात् मेघनादवचसि संस्कृतं जनस्येतदनुचितमि
तितथा च गुरुजनं चेतः धीरामपेक्षमाराध्याम एवममिहितामिनरदपितुः खमाघाते कीदृशं भवति किंपुनरीदृशं महावज्रपतनसदृशं
तरेतदृपिमवतेषि सहापरः कश्चित्क्षुद्रेपि वाचा ममस्तदृष्टसकलरत्तान्तः संप्रत्युपायप्रव्रजतु एवमादि द्वस्तामेघनादोप्युत्पपन्न देवि
रानलोकेनु का कथा मत्स्वगोपिप्रसकलेरवापेकंदमूलफलाशी निश्चयं कृत्वा स्थितः यथा च स्माकंमध्यादेकेनापि देवपादौ विनान्येन
तीपंगन्तव्यं भवत्यापितरेवषेसंपत्तेर्विपत्तोस्वविशेषं सेवन्ते समुत्तम्यमानाः सुतरामवनमन्ति आलप्यमानानस्मानात्वापाः सं

का॰ उ॰ जायंतेऽल्पमात्राणोऽल्पि चिंत्यंतेऽल्पमात्रेणापराधेन गुरवो हीति उत्तमानामप्रतापं भावयंते दृष्ट्वा प्रियं हितं विज्ञापयंत एवमादिष्टाः कुर्वंति कु-
४५ त्वा न जल्पंति पराक्रम्य न विकत्थंते कथ्यमाना अपि लज्जामुद्वहंति महाहवेष्वग्रतो ध्वजभूता लक्ष्यंते दानकाले पलायमानाः
पृष्ठतो विलीयंते धनात्स्नेहं बहु मन्यंते जीवितात्पुरो मरणमभिवांछंति गृहादपि स्वामिपादमूले सुखं वसंति येषां चैतत्स्वाच-
रणपरिचर्यापात्रं संतोषो हृदयाराधनं व्यसनमानेनावलोकनं वाचालता गुणग्रहणं कोपः परमपरित्यागो भर्तुर्ये च विधमाने
चात्म निस्वाधीनसकलेंद्रियवृत्तयः प्रकुर्वंतोऽप्यंधा इव बधिरा इव वाग्मिनोऽपि मूका इव ज्ञानवंतोऽपि जडा इवानुपहतकराचरणा
अपि कुणपा इव पंगव इव क्लीबा इव वा किंचित्कराः स्वात्मना स्वामिचित्ताद्दर्पणप्रतिबिंबवद्वर्तंते तत्सर्वमेवायमेवं स्थितोऽभ्यंतरजनो देवस्य
वस्थाने देवी वर्तते न राज्ञापि नेहनमवधारयतु देवी तु त्वामेव घनादस्त्वरितकेनामानं कुमारस्यैव कमाहूयतेस्म स्वहस्तव्यसर्जयत अथ सु-
व कुदिवसापगमे च वार्तया विनोदयंती चंद्रापीडस्यागमनापोपयोन्वितं केतुमत्यवंती नगरी देवतानामर्चितिमातृगणं आपतत्तं निर्ग-
ता विलासवती देवि दिष्ट्या वर्द्धसे प्रसन्नास्तेऽवंतिमातरः परागतः पुत्रराजपुत्र इति सहसैव ससंभ्रमात्मा धाविताऽपरिजनाद्दुपश्रुत्य सानंद-
बाष्पजललुलितपाजलार्द्रेरिवस्रजेव विसेपरीधयारध्यार्चयंतीव चिरं दृष्ट्वा कसुभीमृगांगनेव परिभ्रष्टवालपोता कृत्स्नप्राकृते रामः
वार्त्ता केनेदं मम ततो पधावा कुलाद्दृष्टकस्यानुकंपास्मिन्जने जाता केन वा दृष्टः क्वि पदूरे वर्तते किं वा तेन कथितं कुशलमेव वत्सस्येति पृच्छंत्ये ४५

वाद्रासीत् इतस्ततोपष्यादर्शनं संघन्नाः प्रधाविते नरपतिमृति वर्द्धनाप्रतिवर्द्धनचोज्ञापितानि निवासिनाजनेनापातो युवराजः किंपद्रोम
वासिः परिस्मकोदिवसे पूर्वेते युवबतनेत रुवाभवारिणवाट्टिः छकबाति कष्टस्तेनातिवाहितो वाहनमात्रसाधनेन धारावरगमः तुरगे
स्थगनस्पसमन्येवहते एवाषानमस्पापक्रांतस्त्वरितकरतद्वनितिमितेन विदितेनाप्येनतत्कापपपदस्पर्शमिपंक्तेडाः हतोयुवराजेनसद्दष्टो
वेशंपायनः सस्पानीतोवामिलितो स्ववापत्रलेखा महितोमेघनादोदनः कश्चिद्दृष्टिसंदेशोदेववर्द्धनेन मित्रमेवासावद्यारभ्य राभ
सिकतत्पैवविनाशीबलाद्धतस्य बलधर्मणो वत्सस्य विभेम्येव वार्ता हृच्छेत्स्य पिजीवत्पसावस्य बाजी येपुवेनपमारा हतः प्रसीदतेसा
दिनोप्रपमस्य पृथुधर्मणोमातुलस्य मेकप्रपतन्वा तीमुत्वे स्पामहेमहानस्ववीरैरनुभूतः क्लेशइतिकुरुनेन महाभ्ररपतेरभ्युपतेरभ्यसे
नस्य भसुरोसावस्माकं विस्मयः हृतोस्मात्मित्राविद्धकमापिभवतोहस्तेनकिंचिदपिमहितं आहितमयेवासो युवराजभवने दृष्टो भव
दिभिर्ध्यातामरतसेनः सपरिजनस्य सेनापतेर्भद्रभद्रसेनस्य सेवाप्रसन्नोस्य तु मैकमलवमीतत्र चलति बलाधिकृतस्य कावाताः वेति
सेनस्पशेषितस्तेनासीन्नासीरापर्येयुवराजो राजकुलेकः प्रसारचितो वर्तमाने मान्यते वाकेन वा किलत्र मेताव न्तिदिवसे रजीवनिकाव
हवः स्वल्पमिनवसे काजाता मातुलावत्सवर्षमेवाम्याघेन दृष्टः सकपयनुसर्वसेनसनोवीरसेनस्य वार्तापि न पुपरतेम भ्रमने वासोप्र
विष्णपात्रो मात्रास्पद्रुः स्वांतरितमस्यग्रपतिमरशरान्कुलको कारखानक्रियेव परिस्फुकान विरूपरवकर्षमाजीवतीन्येतानि चान्यानि च प्रति

का॰उ॰ परंपद्मनाभमनारभ्य दत्तप्रतिवचसो नासाग्रस्थितमन्युगर्भदृष्टीनाविष्टानिवाधृत्यमनिःसहान पिपासारूक्षितसंभाषितोघमापासितपागत्यागस्त
५५ तेष्वातिमलिननरपटच्चराछादितान संस्कारमलिनकापानेकधैवोद्धूलिपरुषमूर्धजान्ध्वजानिवाधुद्धोद्भास्माप्तानिवभ्रमस्या
वासानिवमवासस्यपारस्पासानिवदैर्मनस्यसंरंभानिव च सर्वदुःखानामदूरतस्त्वरितकसमेतानालेखहारकानालोक्य च तस्मि
न्नेव मातंगहृंगरोस्थितानां तेषामाहूनायारिदृष्ट्या अनंतरं चात किंता पतितदृष्टीनोत्पादितहृद्गुरुशंकुः खवेगानुपितानिवेंद्रिपदे
दृमयानिवभ्रष्टस्य शरीराननिर्जीवानिवोपसर्पतः पुरस्तात्समुत्तीवव्याख्याशा साश्रुसस्खलितचरणानि कृतिचित्पदानि गत्वा समागत्य दू
रात्सुमुच्चैःकृतप्रणामाननेवाचादीत् भद्राः कथयत वत्सस्य मे वार्तामात्रमिदं त्वन्यथैव कथमपि करोति मे हृदयं म्रियते वत्सो मदृष्टो वा
भवद्भिरिति वचःप्रत्युक्ते सहसागतेन बाष्पवेगमवनितलविनिवेशितोत्तमांगाः प्रणाममापद्यानोत्सृज्य हृष्ट्वादि वाभिमुखमुन्नमितवद
नोव्यज्ञपयन् देव दृष्टोऽस्माभिरच्छोदतीरे युवराजः शेषमेतत्तरिकोनिवेदयिष्यतीत्यभिदधदेव तानुद्बाष्पमुखोऽप्रतमुवाच किमपर
मयंतपस्वी निवेदयिष्यति॰ इतः प्रभृत्यनुरक्तप्रहर्षेणैवोपसर्पणेन प्रतिलेखमालिका भृत्यैः शिरोभिराविषमरदीर्घैरानन्देः प्रपतत्सं
शस्तिताश्रुमोक्षद्रुषितलाभ्यां लोचनाभ्यां सम्मुखे समवधारणे न च दृष्टेयं दारवेदितव्यमत स्वयमिरावेदितं हा वत्स जगदेकचन्द्रापीडचंद्रान रामं
नचंद्रशीतलप्रकृते चंद्राभिरामगुणालोचनानंदकिंभवतंपेननायातोऽसि तात चंद्रापीडपीडितो ब्रवीमि नकोऽपाटुपालभमानानपुत्तमे ५५

तन्नवांवपरिलं वेमनागपि न करोमीति तथा मे पुत्रः प्रतिज्ञा यान्यत्र काप्यवस्थातुं वत्स गच्छत्वत्ते मया स्पृहत त्वत्पसङ्गे कोपेवन्ना
तं दुर्लभं मेवत्समुखावलोकनमिति बलाद्दूतो सि किं करोमि को वान्द्रोषो वत्सस्य मंदभाग्या पाममैवैतान्यपुण्यानां ञ्जितसितानि । भवंम
पुराणवत्सोपि लोकेन पुनर्मयास्रहृतापापकारिणी यस्मात्त्वमेकएव मकांडएवाछिद्यकाचिनीनासि विप्रलब्धास्मि दृग्धवेछसा
वत्सदूरगतस्यापि ते प्रयतामि पादपोर्निवर्त्तस्वैकवारमंबादूष्यात्तपयोभामाहो स्विदबद्धेम धीरामुत्स्ने स्तोत्स्ने स्वागामिनीं प्रभुताम
नस्तेवदनमालोके प्रभुत्वं किंते मे हृदयं दुर्लभकृतजनान्मेवकिमाजन्मनः शैशवे तेस्मृत्वा आत्मानमनुशोचामि उत यौवनभोगाहा
रिणी वर्तमानरूपशोभामाहोस्विदवष्टंभधीरामुत्स्ने स्तोत्स्ने स्वागामिनीं प्रभुतामिति । एवं च विलपंतीमामवलोक्य हृदयास्थितोपि मे वं
दृष्ट्याश्वेतासि पुत्र यथा विनापि मया जीवत्येव विलासवती । निजातु त्वं पापि वनाजीवंत्या पितुरेव ते मया कथं वदनं दृष्टिति । न वेद्मि किम
पि मिथ्यैतत्पाते किमाकृतेः सत्यापातुरजनस्य सहभुवो मूर्च्छावारेवैत्याघापितस्य दधाति मे हृदयमानिष्टं तेपेनेन सह स्वधास्फुटति ।
स्फुटीकर्तुं च वाचं तं भीतोतितवरितेकोदितामेवनेच्छामि वरमनोकरोपयाप्यवरणीयं दुष्करतां मीतितानतकिंबुवामितथापिकिममनात्मेहाद
वितेन लोकलज्जाकरेणा वेकृष्ठेनेत्य याप्स्थितास्मि ते वत्सवचनात्समीनहरोरसमीत्य मिदं भानैवासन्नसर्वोजनावलंबितनारीराणोहसुमा
गमत । अथानेकसहस्रसंख्येन प्रधावता विलासवती परिजनेनावेदिते तस्मिन्वृत्तान्ते महता रास्फालवनोच्छलितइव महाभोगविस्रस्तचेता

का॰द॰उ॰ ससंभ्रममुत्थायापर्यस्तकन्याशाद्वितीयोप्यामावस्थितां प्रजविनीं करेणुकामारूढस्वरप्यादीपिवन्निवपुरोराजमार्गोविकिरिभेन दिलनुमुक्तातिनादकलक-
५६ लेनसवतः प्रथावनाजनौघेनाकर्षीन्निवोद्भासमपान्निवर्त्तनः संगोपुराट्टालकप्राकारभवनतोरणामुज्जयिनीं निर्जगाम नरपतिरूपेत्य चाव-
तिमात्रमहमवतीर्य विषस्तो हृष्यवदनेनमलयजजलेष्वसिंचताकरलीदलेष्ववीजपतां जलार्द्रपाणिपल्लवैः संवाहनं कुर्वताकंपक-
धमपि चेतनांप्रतिपद्यमानां परिजनेनोद्वीन्मीलितलोचनयुगमुखकालकमलिनीमिव विलासवतीमपश्यत् हृष्टाचसहसाप्रवृत्तेननेत्रां-
भसामच्छिवरोषापनयनायेव सिंचन्समुपविश्यपार्श्वेस्पृशन्नवर्षिरागकेरगालल्लाटेचचुम्बिकपोलयोरुरसिबाहौ स्विन्नस्पृशन्मौनैः २ बाष्प-
गद्गदमवादीत देवि विपदिसत्यमेवान्यादृशं किमपि वस्तस्यचेद्रोपी उत्पतनेन जीव्यतएव किमप्रेमयमात्मा वत्सस्यकृतेसकललोकसाधार-
णोनामुनाविलम्बोपगमेनतुछन्नानलपते हृदयेनिशुभांस्तुपात्तोमिकर्मणि किमपरं क्रियते लाभिकस्पभाजनं सुखस्य वपमत्तुपात्त हृत्स्थलाउ-
नमपिकुर्वन्ति लभ्यतएवात्मेछया। विधिर्नामापरः कोप्यत्रास्तेयत्तस्मै रोचते तेन तत्करोति नासौ कस्यचिद्व्यापृतः एवं च पराधीनवृत्तेः सर्वासिन्न
किंचास्माभिर्लब्धं वस्त्स्यापि तुर्लभीजनम्नोस्तवःसंभाविते लोकगतस्यमुखमवलोकितमुतानमुखपानस्योत्संगचरणावृत्तमांगेकृतेजानुसंचारिणो
रेणुधूसरशरीरस्यांकेलगनःस्पर्शसुखमनुभूतमव्यक्तमनोहराणिप्रथमजल्पितानिश्रोत्रे कृतानि बेष्टमानस्य वालचाटवोदृष्टा गृहीतवि- राम॰
धास्यगुणावत्तयानंदितहृदयंउपारूढयौवनस्यामानुषीरूपशोभाश्लिष्यमस्य दृष्टिहिताः स्मिषिक्तस्यपीवराज्येशिरः समाघ्रातंदिग्विजयाय ५६

तस्य प्रणामतः परिष्वज्यांगान्येतावदेव मनोरथशतवांछितस्य वल्कलेनोनसंपन्नं यद्धूसमेतस्य निजपदे मनिरूपांकृत्वा तपोवनेन गतं सर्वा
भिवांछितप्राप्तिश्च महतः पुण्यराशेः फलम् परमपि किंचित्तं वत्सस्येतेन दृष्टापि न परिस्फुटं केन चित्तं कंपितमेतन्मम पापः श्वक्रोमिवतवप
रिजनात्कृपयतः करोहितं यथास्मत्पाहितैर्लैरिवहारवैः सहापरोवत्सस्यमेवालसेव कस्त्वरितकंम्यायातः सर्वेतिसर्वे वृत्तांतं सोपित्वया
नएहएवेतितत्तुतावत्सधामस्तितोजीवितमुरणापोरूपनरमंगीकरिष्यामहत्यभिवदत्सेवएतविपरिजनांतरितं त्वरिततरमाहयप्रतीहा
रस्त्वरितकुमारान्महीतलनिवेशितोत्तमांगमालोकपत्तदेवइतिरुदितवान राजातु तथातमालोक्य च दापीत्स्ते हादेहीत्याहूयहस्तेनोत्तमां
गेस्पृष्ट्वाद्दृष्टवान् भद्र कथयकिंचित्तं वत्सस्यवेगेनागमनाय ममापि मात्रा चामात्येन च लिखिते आदिष्टोपिनायातः आगमनकारणं वा न किं
चित्किं वितं वास्तिलवं मादिशो राज्ञागमनं ततः प्रभृतियथावृत्तं कथयपितुर्मोभे राज्ञा तु वंश्चापादुरुत्यस्फुटनंवृत्तांतं यावदाकर्णीत्सुमित्रो
काशीवाक्यातिविह्वलः प्रसार्य करमात स्वरस्त्वरितकमवादीत भद्रविरमसमप्रतिकोपितं त्वपापत्वकथनीयं मयापिश्रुतं यच्छ्रुतवान्एतागमिय
स्मरोदनंनिवत्तं प्रवरा कौतुकेनतोषमितास्कृतिरानंदितं हृदयमुत्पन्ना प्रीतिः सुखंवास्थितोस्मि हावत्सत्वयेकाकिनास्फुटितोहृदयेप्रा
गुप्तताविरमाणि कीदाल्वयपुरैर्हां पापनस्मीयरिम्मानिवर्षचहुः खभागिनोभिरकुग्गः कर्मचंडालायेषात्वेपिहृदयस्फुरैनेनिर्विकारमेवेर्दरेवेव
ज्ञमसारतोपिकठिनरूपमाप्योहृदयनस्वयंस्फुटतिसहस्रधानेनापि मारणादुःखभागिस्मोः सोवत्समनुगच्छति स्वयंप्राणाः नहुतिष्ठयोवेस्वेतिहृदे

का॰उ॰ नमप्यात्येवैकाकी वत्सस्तावदेवानुगमाय प्रयतामहे सत्त्वो कपिञ्जलकस्मिन्द्यापि तिष्ठसि अथ स कालः स्नेहस्य महाकालापतन समीपे समा
४७ रिशास्व परिचारिकां चिन्तारचनापरश्च पतत्प्रतीतिकाष्ठानि । कानिचिकाः कृतिते वं संकुचिताः कंचुकिनो गत्वाति छामि पथ पुत्रा ज्ञानवेशोपकरणा
निभिः कारणः स्त्रिनेन किं मधुनापुरीव: परिक्षिं वादिनादापपापेषे वेवहिजेभ्यः कौ वां कस्य हते स्यापि पाल्प ते पाल तारिकं करणीय मे
वा भुना तीरांतीरापुराप्स्यामेय थाभे मिमू मिपतनयो यातह ष्टास्यः यभावनो देवो नाथप तातुः स्वजानंति प्रजाः तथा कारिष्यथ कपावशे
षीमतो मिवत्सः कमपरं सेविधाय पाप्येव मोनं जपितेना रापीड म चेति त्वाल्प पीड्याप्रतीपविलासवत्येव घृत शरीरमानंतर स्वरितक त्व
रितनरो व्यज्ञपयन् देवस्फुटितेपितृद्वपे म्रियते शरीरे राघुवराजः श्रीपदो षात् वैशंपायनस्य पध्याजन्मनतथा निरवशेषं भ्रष्टा गोतु तावदे
व इति तारापीडस्तदा का कार्यं कौतुकांतरिमशोका वेगो विगलतनिमेषरोव चन्तु पाविष्टद्व वदना वध्या नस्तेन कथ्यमानं पृथाद्दंथ्यपाक
तं वनिरवशेषं तस्य वमशो षीत कत्वा च तमनेक चिह्नो स्मारितमप्यपम यदृष्टं यन्न विरतिप्रायश्चो कका रातां विरम्य पास्य द्भतवचनु अवं कौतुकारं व पुवश
जवैशंपायनयोर्जातमशिरविदविविव तिनान नोवियम् शास्तिमितता रकौ दृष्टिनिर्विशेषा वस्थ पुकेना मसु खेन्य पातपत सुहृदस्कस्त्वं यद् दुःखिताश्रापि
निधानीहृस्मात्मदुः खे म्लतदुःखापनोदायैवयतं ते यतः स कतार्थस्तदवस्यो पिस्वस्थ वस्वनिपतिमुवाच देवचित्रे स्मिन् संसारे संचरत्सु सुखदुःखमो राम॰
हमयेषु देवतिर्यग्योनिमानुषेषु त्रिगुणात्मनः प्रधानस्य विपरिणाममापरमाराध्यारेण ब्रह्मांडपर्यंतस्य सृष्टिस्थितिप्रलयकारणस्य परस्येच्छापावाच् ४७

मीधर्मस्य नाना मिष्टानिष्टसंबंधकारिणां कर्मणां वाग्भुभाषु भानां विपाकोत्थभावा द्वास्वयमेवानेकप्रकारमुत्पाद्यमानस्यातिष्ठतो विनरूपतो
वा नियतवृत्तेः स्थावरजंगमस्य न कदाचिदवस्था सा । या न संभवति तत्कृतो यं देवस्यात्र वस्तुनि विमर्शो । यदि युक्तेर्विचारात् किं युक्तत्र युक्ति
रहिता सागमप्रामाण्यादेवाभ्युपगतान्यविसंवादीनि दृश्यन्ते मुद्राबंधाद्यानां हि विषमपि भस्त्रोत्थापने कीरवपुषि [redacted]
यस्कौतस्य चापसः समाकर्षणाभ्रमणो वा मंत्राणां वैदिकानामवैदिकानां वा । नेकप्रकारेषु कर्मसु सिद्धो नानाविधद्रव्यसंयोगे द्रव्याणां वाम
रणप्रस्तनाधुत्यास्तनापहरणावतारीकरणाविहूषणादिकाः के । समुत्पादादन्येषां चैवं कृतराणामेवंविधानां च तत्र सर्वस्मिन्ने वागमः प्रमाणा
गमेषु च सर्वेष्वेव पुराणरामायणमहाभारतादिषु संस्तनेकप्रकाराः शापवार्ताः । तद्यथा महेंद्रपदवर्तिनो नहुषस्य राजर्षेरगस्त्यशापादजग
रता सौदासस्य च वसिष्ठसुतशापान्मानुषादत्वमसुराणां शापाच्च ययातेस्तारुण्यप्रध्वंसमाभंगः त्रिशंकोश्च पितृशापाच्चाण्डालभावः अपतेच
स्वर्गतामहाभिषो नाम राजास्मिँल्लोके तमुत्पन्न स्त पत्नीत्वमुपागता पाण्डवगंगापि शापदोषादेवानामपि वसवो मनुष्यत्वमसिः । निष्टतु तावद
न्यत पवनाय मादिदेवो भगवान् अजः सखजमनस्येनात्मजत्वमुपगतः अपतेच पुनश्चतुर्दशस्मान्ने विभज्य राजर्षेर्शापात् पयस्पते येवम्मधुरायां वसु
देवसुतत्वमनुष्येषु स्वेतानामुत्पत्तिर्नैव संभावनीया न चत्वरेवमनुष्येभ्यो गुरोः परिहृपितेदेवोनं चैव भगवतः कमलनोभारतिरितेवं द्रुमा । किंम
नो संभावनीयमपि च गर्भारंभसमये देवेनेंद्र वक्त्रे विशंश्चेंदुमाः उरस्तथाममापि स्वप्ने पुंडरीकस्यैव दर्शनमुपजातं तदुत्पत्तिं प्रति तर्यामी स्ये

का.उ. वसंदेहोविनष्टयोः शरीरस्याविनाशः कथंवापुनर्जीवितप्रतिलंभस्तत्राप्यखिललोकप्रख्यातप्रभावममृतमनेनकारणमावेदितं तच्चचंद्रमसि
४८ विद्यतइत्येषास्त्येवकवार्त्ता तत्सर्वमेतदित्थमेवावगच्छतुदेवः अमृतंतुतारकाकारकांतेरखिललोकाह्लादकारिणोऽन्यत्रसंभवएवनास्तित
स्यात्तत्कस्मात्तयोरचिराच्छापावसानेनिर्वर्तितगंधर्वसुतोद्वाहमंगलस्यगलन्नयनपयसोवाष्पसहपांस्योः पततः पुत्रतामुपगतस्यचंद्रापीड
नामांतरितस्यालोकमालेख्येवदृशनिजजन्मकतमेवसंतापंपरित्यक्षतिदेवः ततयोरयंशापोऽस्माकंवरएवतदस्मिन्वस्तुनिदेवेनदेव्यावान
शोकः कार्योमंगलान्यभिधापितौ अभिमतदेवताराधनेनधनातिसर्जनेनचनचास्यऽजन्मोपार्जितंकुशलमभिवर्धितं अकुशलमपिनि
यमकष्टव्रतोपवासादिना [illegible] तपःपरिक्लेशेनक्षयमुपनीयतामयमप्रियपरेवंगतेश्रेयस्करंभूयतेज्ञायतेवातत्तदद्यैवारभ्यक्रियतांका
यंचक्लेशेनखलुवैदिकानामवैदिकानांवाकर्मणामसाध्यंकिंचित् अपिचात्मनिरूपितयोः कृच्छ्रलब्धयोरादर्शनेनप्रकारेणज्ञातेसुस्थेवनिष्ठु
कन्याशोकसंशोकदुःखराजाप्रसन्नादात सर्वमेवमेतद्यदार्येणाभिहितं कोऽन्योवुध्यते केनवापरेणावयंपरिबोधनीयाः कस्यवान्यस्यास्माभिर्वच
नंकरणीयंकिंतुतद्वृत्तस्यापिवैशंपायनदुःखात्स्फुटनंहृदयस्याग्रतोदृष्टिलवनंसर्वमेवान्यदत्तरयानितदेवधृष्टामितदेवश्रेणामिनदेवोत्के
से तदेवममप्रत्ययस्तितेवत्सस्यवदनेसंस्तंभमेवात्मनोनशक्नोमिकर्त्तुंपुत्रचममायमीदृशःप्रकारस्तत्रदेव्याःपरिबोधनंदुष्करमेतदेवतद्दुर्मनायतेऽप राम.
उपायएवनास्तिजीवितसंधारणायेत्येवमवधारयत्यार्यइत्युक्तेवनिताशपीडेचिरात्प्रयपीडयापतुःपुरःपरित्यजितलज्जाविलासवतीहृता ४८

लिरुद्वेजगाद । आर्यपुत्र पश्येवं तथापि किमपरं विलंबेन निर्गता एव वयं दीयतां प्रयाणकमुत्ताम्यति मे हृदयं वत्सस्य दर्शनाय तदपि दुःखाप
नोदार्थं स्फुरन्मनस्यासंज्ञितमासीत् तदपि संप्रति दर्शनाकांक्षया न रोचत एव जानामिव यं दीर्घकालमपि दुःखान्यनुभवंती सहेदपि वत्सस
दर्शनाय जीवितास्मि न पुनरस्य दुःखोपनतं गतये संप्रेष्य भ्रमतास्मि इति तदस्य दुराशानिबंधनस्य सर्वास्वपि निवारणोपायस्य वत्सान
नावलोकनेनोन्मुखस्यागमनमपि तदुपस्थितावहिर्नो रत्तं व्रजत्विति निवर्तितेमेव विलासवल्लभाप्रासादान्यतमः शुकनासस्यात्मसमः परिरा
तथ्याः षड्मासमुपस्थितस्य स्वस्तिपूर्वकं व्यज्ञपयत् देवि सर्वत्रेवापरिस्फुटेन वार्ताकल्लेन चलेनाकुलीक्रियमाणा दृश्यामनोरमा स्वयमे
वागता रजोलक्ष्मणमानानोपगतास्थानमिदं तदेषामात्मगृहस्यपृष्ठतस्तिष्ठति पृच्छति च देवी किमेभिः कथितं जीवति मे वत्सो वैशंपाय
नः स्वस्थशरीरो वा ठोकितवान्मुनर्युवराजस्य कोवा वृत्तांतस्तावागमिष्यतो वागमिष्यतो वा किमपरं दिवसैरिति । राजानुतदुपरतिवार्तां याकापि
कष्टतममाकर्ण्य दीर्घाद्विवशुचा ज्ञानेनगुरुणीभूतः शोकोपप्लुतानां विलीविलासवतीमुवाचरीत देवि नष्टं तं वत्सयोः कृतं किमपि प्रियसखा
तिर्न्यतः श्रुत्वा कदाचिज्जीवितेनैव विमुच्यते । तदुन्निद्रस्वपमेव धैर्यमालंब्य सर्वदिशानानुकंपनेनास्य पापप्रियसखीतयाप्यर्भकमुक
नाशेन सह्याप्तव्यमित्येवास्वाप्यस्य परिजनं विलासवती व्यसर्जयत् आत्मनापि शुकनाशेन सह गमनसंविधानमकरोत् अथ तथा
प्रस्थिते राजनि राजानुरागाच्चंद्रापीडस्नेहेन चाश्रमकुतूहलाच्च प्रथममगतपितृपुत्रभ्रातृमित्रस्वजनैर्दर्शनाय चमत्कृतकवजमुक्तापि

का.उ.
५८

म्याः सर्व एव लोको गंतुमुत्सुकश्चलन् राजा तु शीघ्रगमनविघातहेतून् सर्वानेव निवर्त्य मितपरिकरः पिबन्निव पंथानमेकदिवसेनैव प्रापनितु
मीहमानः स्तोकजन एवाश्वैः प्रत्युत्ताम्यमानात्तस्येनु किंपत्यश्वमप्यद्यापि वर्तते कतिपयैर्दिवसैः परापनामप्रेतिचमुद्रः २ स्तारंगमारोपितं व
रितक्रमाहूयाप्रच्छत् आविच्छिन्नैश्चप्रयाणकैर्वहन्नानिवद्भिरेव दिवसैरासरासाद्वारं आसाद्य च विकल्पद्रुतं दोलाधिरोहणाद्रुस्थि
तेनातराम्मनाहूरस्थितएव प्रथममास्त्ममानश्वचरणन्वेषणाय त्वरितकेन सह प्रहितवात् अथ ते सहगच्छन्मुषिताम्रसंस्कार
मलिनशरीरमवनितलविनिवेशितोत्तमांगमुद्रधूसरीमितरहृष्टिं जीवितलज्जया रसातलमिव प्रवेष्टुमीहमानमहमहमिकयापरस्प
रावरणेनात्मदर्शनमभिरक्षंतमहूनमपि हतमिव मपोस्थूटमपि मुषितमिव जीवंतमपि मृतमिव ससंभ्रमकृतागमनमपि प्रनीपमाकु
ल्पमाणाश्चरणामिवांगैरेवगलितोत्साहं बाष्पैरेव सहमुक्तात्मानं वैलक्ष्येनैव सह होपसर्पतमेघनादपुरः सरं चंद्रापीडचरणतलमिव
हृजीवितं राजपुत्रलोकमालोक्य प्रोत्रासितनयनेनत्रैकोर्मिवेगाक्रांतोप्युच्छ्वसितइव दृष्ट्वा मत चंद्रापीडदेहाविनाश मप्यांतरालस्मानिव
सावरणापवीराणावर्तनीं विलासवतीमवादीत् देवि रिष्ट्या वर्द्धसे ध्रियते सस्यमेव शरीरेण वत्सोपि न सकल एवायं तच्चरणकमलानुजीवी राज
पुत्रलोकस्तत्यारस्स्लादागत इति । सा तु तदाकर्ण्य किंचिदात्मपाणिनैवोत्सारितबाष्पवारिवारणामिव यांचक्रा चिरमिव विलोक्यतनयनिर्विशेष राम
राजपुत्रलोकमविच्छिन्नास्त्रधारापिधेयमुन्मुच्यो त्रैपरुदितवती हा वत्स चंद्रापीड कथं सह पांशुक्रीडित एता वतो राजपुत्रलोकस्य मध्ये त्वमेवै ५८

कोनस्नूपसे इति तथा रुदंतीं तु तां समाश्वास्य राजा हरत एव समं सर्वलोकेनावनितलमिव विशतोत्तमांगां मेघनादमितो रीकस्य त्यादिनया प्राची
न मेघनादकथय को वृत्तांतो वर्तते मे वत्सस्येति। सतु कृतांजलिरयमवदत् देव व्वेतनाविरहा चेष्टामात्रकमेवाश्यगतं शरीरेषु नत्र्यपि ते दिवसे। क्षिका
कांतिः समुत्पन्नायतद्वृत्त राजा तु तत् श्रुत्वा जीवितमपि लेभे समुपजातप्रत्याशः अनंतरे विमेपनादस्य वचने नदहि हि चिरात्सुनः कृतार्थ्यपीमा
दर्शनेनात्मानमपश्यामी वत्सस्य वदनेमित्य भिदधानएवाभिवर्द्धितगति विशेषयाकरेणुवा महाश्वेताश्रममगमत अथ सह हंसेन चंद्रापीड
गुरुजनागमनमाकर्ण्य पुरः प्रकीर्णतारमुक्तानुकारिनयनजलबिंदुसंदोहा हत्वास्मिमंदपुण्यापांडुरेखे कभागिनी नजानाम्येव विस्मृत
मरणाक्षिप्याव दहमनेनानेकप्रकारखलीकारदानेकपंडितेन दग्धदेहस्या पुनरुत्पेत्य भिदधानेव धावित्वा क्रियामहाश्वेतागुहाभ्य
नरमविज्ञात चित्ररथतनयापि सखरोपसनं सखीकदंबकावलंबित शरीरा तत्क्षणीमेव मोहांधकारं तद्वस्थायाः स्वतनयोः पुकना माव
लंबितोराजा विवेशाश्रमपदं तदनुच मनोरमावलंबितशरीरा पुरः प्रधाविता स्नुतापतनरदृष्टिः हा वत्स इति पश्यंती विलासवती प्रविश्य
वसहजपेव कोसौ विरहित मुपरतसर्वप्रयत्नेयुक्तमपि वतेपुत्रवत्सला पुत्रपालीकर्पावल्लपरापतत्सेव तारापीडस्तावद् दृष्ट्वा सव
तीविधारयंतीमनोरमामालिंग्य सुरसन एव प्रसारितबाहूलतानाह्वयारयोल्लुनाजजेरा भिनयनजलधाराभिः प्रसन्नवेन सिंचंती महीतलमुद्धि
जातदुर्लभकं चिराद्दृष्टोसि दैहिमे प्रतिवचनमालोकय सकृदपि मामनुचितं तानतवेतरवस्थानमुस्थापां कोपगमनेनमे संपादयतनपा।

का.उ. चितस्नेहमनवकरिति पूर्वं बाल्येपि त्वयाप्रदर्शनमद्य किमेवं विप्रजपंत्या अपिनिष्ठुरोषि जातः केनापराधेन रोषितोषि ध्येयातोयपामिवत्संपाद्यो
५० निपत्य पुत्र चंद्रापीड प्रणामलालसमुद्रस्य त्वत्स्नेहार्द्रं वा तिरस्मागतस्य पितुः पादौ. क्व सा गतास्ते गुरुजनभक्तिः क्व ते गुणाः क्व स स्नेहः क्व सा
धर्मज्ञता कृतमित्र प्रत्ययानि त्वं क्व सा बंधुप्रीतिः क्व सा परिजनवत्सलता कथमभोग्यमेसर्वमेकपदएव उत्सृज्यैवमौदासीन्यमवलंब्य स्थितो
सि. अथवा यथा ते मुखं तथा तिष्ठ वयमुदासीना न्हृदयास्त्वपि इति कृत्वा तं प्रलापासमुपस्तप्तुम न गाढं गाढमालिंग्य गात्रैर्निः सरः समाघ्राय क
पोलौ चुंबयित्वा चंद्रापीडस्य पक्ष्मा स्त्रनमाभ्यां दोर्भ्यामवलंब्याब्रवीत् देवि पत्रलेखाचरणावुत्तमांगेन कृत्वोन्मुक्तकंठमरोदीत्. तथारूढस्तौ तु
तामंतरित निजपीडस्तारापीडश्चंद्रापीडमपरिष्वज्यैव सत्वरं मजापीडापहरणाद्दमाभ्यां दोर्भ्यामवलंब्याब्रवीत् देवि पश्याववयोः सुकृतै
रुपस्तुतामुपगतस्तथापि देवताम् निरयमशोचनीयः तेदुःखमुच्यतामपमिदानीम् मनुष्यलोकोपचितः शोचनीयत्वं गतोऽस्मिन्लोके कृते
न किंचिदपि भवति केवलं गलेगल एव स्फुटति रटतो न हृदयं निरर्थकं प्रलपितमेव निर्यातिमनाक् नकवितं निरासंगं नयनजलमिवय
तति न शरीरं अपि च वत्सस्यादर्शनमात्रमेवावयोः पीडाकरं नत्वेवमालोक्यमानेमुखेऽस्य हृदयोपतप्तमपरमस्मामवस्था यां मावाभ्या हा राम.
भ्यामपि नावसरमुवष्टंभ कृत्वा मनोरमाम् उक्तं ना सख्यसंधारणीयो यद्योर्लोकांतरितो वेशंपायनः तिष्ठता तावदेतावदपि यस्याः स्वभावा ५०
सुनरनुभावनीपौ वत्सस्य जीवितप्रतिलंभाम्बुरमहीत्सवः सैवेयं गंधर्वराजतनया च धृत्सेः स्मरागमनशोकोमि संक्रीतिमूढा समा

मग्रहणामुन्मुक्ताक्रंदाभिः प्रियसखीभिराश्वास्यमानाऽथापि संज्ञां न लभते न देवी तावदंके कृत्वोत्थाप्य चेतनां लंभय ततो यथेष्टं रोदिष्यसी
ति विलासवती तु तच्छ्रुत्वा ससंभ्रमोन्मुक्तचंद्रापीडचरणा कुसामे जीवितप्रभृति लंभेहतुर्वत्सस्य वधूरिति धावमाना चोपसृत्य तदवस्थां तु
तामुत्थाप्यांके कृत्वा मुकुलितनिमीलितलोहितदृष्टिपुटानन्तरनयनकोशोभं वदनमादधानानवरतनयनसलिलस्नातानाईमिंदुशकलशीतलं स्वक
पोलेन कपोलयोर्ललाटेन ललाटं लोचनयोर्लोचनेन च निवेशयंती चंद्रापीडस्पर्शशीतलेन च पाणिना हृदये स्पृशंती समाश्वसिहि मामानंद
यावि नाथेव प्रभृति किं न संधारितं वत्सस्य मे चंद्रापीडस्य शरीरं मातस्त्वमनतमपि जाता वत्सस्य पुनर्वदनमालोकितमित्यवादीत् कादंबरी
तु तेन चंद्रापीडनामग्रहणेनानेन तत्त्विशिष्टोपष्टम्भिना विलासवत्याः शरीरस्य शैशिरेण लब्धसंज्ञा लज्जावनम्रमुखी प्रणिपत्य सिमटाम्रस्रलेखपांके
र्वतीपर्यरवसेवयथात्रममकार्यं नवेदनं गुरुणामामापुष्मातिदीर्घकालमविधवाभव तिष्ठतादृशीर्वादानैरुत्थाप्यमानाभिनिकटे विला
सवत्याः पृष्ठतः समुपविवेश स्पृश्यत तथा प्रसापन्नचेतना यथितु चित्ररूपस्थतनयायाश्चंद्रापीडमेवोज्जीवितं मन्यमाना राजाचिरसिवास्यगाढमं
गमालिंगनबंधनयत्नेन स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वास्मि त्वामद्य लेखामात्रमपादिदेशः दर्शनसुखमात्रकमस्माकं विधीयमानेन त्वस्माभिरासादिते तद्याद
रोणैवोपचारेणैव तावतो दिवसाननुयचरितवती वधूर्वत्सस्य तु शरीरं संपद्योपचारिणामस्मद्रुपरोधात्त्वजायावामन्नापि परिहार्य राजीपोवनीयं निष्पाद्याज
न्मप्रभृत्यरवकेवलं किमत्रास्माभिरेवस्थितेगतिर्बोधस्याः करस्पर्शगेनाप्यायितमनेनदर्विनाशितो विवचश्च पार्श्वस्थितेषु तु सुस्त्यादिक्षपनिर्जगाम।

का·उ· निर्गत्य चोपकल्पितं निजावासमात्रेवल्कलपरिवासो वितेन्यतमस्मिन्नासन्न एवाश्रमस्य शुचिशिलातलसनाथे तरुलतामंडपे समुपविष्टस्य नि
५१ र्विशेषदुःखं सकलमेव राजचक्रमाहूय सबहुमानमभ्यर्थ्य नमन्नांगतमेयपथापार्थश्री काबेशादेतदहमंगीकरोमी निरवविंतितन एवापमर्थो
यमर्थोपपर्थोयथ्यावियसमेतस्य चंद्रापीडस्य वदनमालोकमसंकामितनिजभरेणामयापि गत्वाश्रमपदे यत्रिमेव मः क्षपितव्यमिति सचायं
मे भगवता कृतांतेन पुराकृतैः कर्मभिर्वाविशेषैरेव समुपनतमतः किमपरं क्रियते। न विक्रमसाध्यानि पतितर्त्राप्यपरायिपेनानुभूतमालसंचेष्टाह
तं वत्स्यस्य सुखं प्रजापरिपालनफलं बलं पुनर्भव त्वजे बेवमस्तु तेषां विरहितमस्येवाम्यथापि हि चिरमाने षष्ठस्यास्य सुखेमे वावस्थितं
न रिष्ठामि चिरकांक्षितमनोरथं सरापितुं धम्माम्भजरापीतसारतनवस्तनये षांत्मभरमासज्वललघुशरीराः परलोकगमनं साधयेतितच्च
बलान्मूलेपादमाधायप्रदातदानिहृतोप्याछिपतएवकृतांतेन तछरिपात्रेक्का पिस्थापपित्वानिजपदं जरापरिमुक्तशेषेरागनिः प्रयोजनस्थि
तिनासर्वसुवंसुखंगाप्नेतमांसपिंडेनशारीरकेनपरलोकसुखान्युपाज्यंते लाभएवायंतदस्य वस्तेन। कृतमेवं तोमयाप्रार्थिता।ः। इत्युक्त्वा
संनिहितान्पिपरित्यज्योचितानिसुखान्यनुचितान्युपभोगसुखान्यंगीकृत्य च वनान्यभितपोवनदुःखानि। तथाहि। हर्म्यवुद्धिर्वृक्षमूलेषुमतेः
पुरस्त्रीप्रीतिर्लतासु संस्कृतजनस्नेहो हरिणकेषु निवसनरुचिश्चीरवल्कलेषु कुंतलरचनाभियोगो जटास्वाहारहारहार्दं कंदमूलफलेषु शास्त्रा राम·
धाररागा असंनमत्तसत्त्वेषु प्रजापरिपालनेराजान्किसमितुशांकुसुमेषु नर्मालापं धर्मसंकथासु समरसमुपशमे जये छांपरत्रकोशास्थहांतं ५१

पसि॰ श्राज्ञां मौने॰ सर्वोपभोगरागं च वैराग्ये॰ तनुरसुतनयस्नेहं संक्रामय्य यथाजपरिजनो विना॰ क्रियाः कुर्वन् गंधर्वलोकोचितान् हरहउप
चारान्कादंबर्याकथमपि समुत्सृष्टलज्जया महाश्वेतया च क्रियमाणान्निछन्नविछेदान्सायंप्रातरुपास्नानुभवंतश्चेडापीडदर्शनसुखोदुःखान्य
विगणयन्नरपतिः सपरिवारः समं देव्या शुकनासेन च तत्रैवातिष्ठत्॥ ॥ एवं च कथयित्वा भगवान्जाबालिर्जराभिभवविछायस्मितं कृत्वा हा
रीतप्रमुखान्सर्वानेव तान् श्रावकानवादीत् दृष्टमायुष्मद्भिरिदं मत्तः कारणाय हारीतः कथारसाक्षेपस्य सामर्थ्यं यत्कथयितुं प्रवृत्तोस्मि
तस्मिन्नेव कथारसात्कथयन्नतिदूरमतिक्रांतोस्मि तद्य सकामोपहरचेताः स्वयं कृता देवी विनयाद्दिव्यलोकतः परिभ्रंश्य मर्त्यलोके
वैशंपायननामा शुकनासस्य तनुरुत्पन्नः स एष पुनः स्वयं कृतेनाविनयेन कोपितस्य पितुराक्रोशान्महाश्वेताकृताच्च सत्याभिध्यानाद्दस्यांशु
कजातोपतित इत्येवं वदत्येव भगवति जाबालौ बाल्येपि मे सुप्रबुद्धस्येव पूर्वजन्मांतरोपात्ताः सर्व एव विद्या जिह्वाग्रे भवन् सकलासु
च कलासु प्रदेशकौशलमुपजातं मे मनुष्यस्य च विस्पष्टवर्णाभिधाना भारती संहता॰ विज्ञानं च सर्वस्य विषयप्रसारागोच॰ किं बहुना मनुष्य
शरीरादृते सर्वमन्यत्तदा एवं संवृत्तं स एव चंद्रापीडस्योपरि स्नेहः सैव कामपरता स एव महाश्वेतायामनुरागः सैव तद्वाप्तिप्रसृतसुकांत
रा[redacted]त्मा महीतलन्यस्तशिराश्चिरमिव स्थित्वा भगवंतं जाबालिं निजाविनयस्मरणाल्लज्जया विलीयमानेव विज्ञाप्निवपातालं कथमपि
ज्ञानेर्धज्ञपय भगवन्स्तस्मादाराविभ्रतज्ञानोऽस्मि संवृत्तः स्वकाममया पूर्ववांधवाः सर्व एव स्मृता याच पृथैव तेषां स्मारातांनासीत् तथैव वि

का: उ. रहणीत्तापि अधुना पुनस्तांस्स्मृत्वा स्फुटतीव मे हृदयं करोतु भगवांस्तस्यापि जन्माख्यानेन प्रसादं येनायं तिर्यग्योनिनिक्षेपितेन सहैकत्र वसतो न
५२ पीडाकरः संजायत इति। एवं च विज्ञापितो मया सस्मयमिव मामालोक्य भगवाञ्जाबालिः सस्नेहकोपगर्भमवादीत्। दुरात्मन्स्वयैतावतीं दशा
मुपगतोऽसि कथ्यतामेवं तरलहृदयतामनुबध्नास्यद्यापि पक्षावपि नोत्पद्येते संचरणक्षमस्तावन्द्ववततो मांप्रेस्यसीत्येवमुक्ते भगवति तत्कु
तूहलो हारीतः पप्रच्छ तात महानयं विस्मयो मे कथय कथमयमेवं मुनिर्जातो वर्तमानस्य तादृशी कामपरता जाता यया जीवितमलविवस्त्रालपन्मेद
त्रानदीधितिसलिलधाराभिः प्रत्यवादीत् वत्स स्वस्य धैर्येणात्र कारणं पश्य मे हि कामरागमोहमयाद्दल्पसाराच्च स्त्रीवीर्यादेव केवलादुत्पन्नः
अतोऽवचपद्यते यथा यादृशाद्बीजाज्जायते तादृशो भवतीति लोके च प्रायः कारणगुणानेव कार्याणि दृश्यन्ते तथा चैतदृषायुर्वेदेऽपि श्रूयते यः
किलाल्पसारात्स्त्रीवीर्यादेव केवलाज्जन्तुरुत्पद्यते स खल्वभावात्सारभूतस्य वीर्यहेतोः पुरुषवीर्यस्य यथासारं गर्भे विलयमापद्यते मृतो वा
जायते जातो वा न दीर्घकालं जीवतीति। तदयमुत्पन्न एवं देहेऽपि नास्य तादृशी कामपरता जाता मरणं च मदनज्वरात्सहितस्तथोपनतं अधु
नापि तादृशमेव पापमल्पायुः शापावसाने तेन कालं अस्मात्सत्वप्रयोगात्पुण्डरीकयोगो भविष्यतीति। एवं च श्रुत्वा पुनरप्यवनितलनिविशितशिराः मया
भ्यम भगवंतं व्यज्ञपयं भगवन्नहमपुण्यवानस्मात्तिर्यग्योनौ वर्तमानः स्वयं सर्वस्यैवाक्रमो जातोऽपि भगवतः प्रसादात्सम्प्रत्येवानेन मतामभ राम.
नव्यैवं च ज्ञानमंतरात्मनि शरीरं पुनरायुः संवर्द्धनाय कर्म योग्यं भगवतः प्रसादादस्मिन्नेव जन्मनि यदि भवेत्केन प्रकारेण तादृशं तत्र मम महाकर्म साध्य ५२

मापुर्भविष्यतीत्पितरा तातापयन्तु भगवानिसि वं विज्ञापितस्त्वया हि तु विज्ञिप्य च तु भगवानज्ञापितवान् · एतदपि यथा तथा तस्मै व · ताव
दियं कथया रसाक्षेपात्स्वैतितैर्वासाभिः प्रभातप्राया रजनी प्रभाविरहादनुमृष्टरजतदर्पणाभमिदमपरान्तावलम्बि विगलितरजनीकरबिम्बमे
वापृथोद्गमनविस्तारिराजिरसितामरसपत्त्रारुणा पाण्डुच्छविरुल्लसति सीमन्तयन्ति तिमिरं केशसंघातमिव दश दिशः ककुभः । रुणाग्रकराला
कुन्तलरिताः सर्वोपति मिरन्तयां नैकैककोटयके लुषं भास्वत्प्रभालोकमानाब्जाः क्रमेणापयान्त्यस्तमितारकाः प्रविष्टमेघः पंपासरः उपरि
प्रबोधाशंसी समुच्चरति कोलाहलः श्रोत्रहारी विहङ्गमानां एते च निशीथिनीपरिमलेन गीतलाञ्छलितवनकुसुमपरिमलग्राहि रागोदा
तुमदहन्ताः प्रभातपिशुना वायवः मन्यासन्नाग्निविहरणावेलैवमभिदधान एव गोष्ठीभ उदतिष्ठत् · अथोत्थिते भगवति जावालीवास
गापिनिष्कामुक्तापिमोचमार्गविक्षानापि समस्तेव सातापसपरिषत्कोधारसाहित्यत्रगुरूचितप्रतिपत्तिः क्रावनीचोत्कंपकितकायाविस्म
योत्फुल्लमुखापुराणपदाप्तलिततडाकानंद न मनपुनः सलिलाहाकृष्टशावानुबंधिनी पराधीनेव संभितेव चिरमिव स्थिताथाथास्थानं जगाम ·
हारीतस्तु संनिहितेषु मुनिकुमारकजनेषु मां निजकरेण वाप्यामालम्बपरिशालायां नीत्वाशनेरेककोटदेशे स्थापयित्वा प्रभातिककियाकरणा
यनिर्ययौ निर्गते च तस्मिंस्तेन सर्वकार्यहतमे तिप्पजातिपतनेनपीडितां तरात्मा चिंतामाविशं अत्र तावदेकं सुहृज्जनेन सहस्त्रविगमम्पमानुष्य
मेव दुर्लभ तत्राप्यपरंसकलजातिविशिष्टं ब्राह्मण्यं · ततोपि विशिष्टतरमासन्नाम्सतपस्कमुनित्वं तस्यापि विशेषांतरं किमपि दिव्यलोकनिवासि

का॰उ॰ ५३

त्वं तथैव तावन्नः स्थानास्त्ररोषेरोषो बालस्यास्याति तस्ते न वक्ष्य मधुना सर्वक्रियाविहीनेनास्मात्तिर्यग्जातेः समुद्धृतः कथं वा पूर्वजन्माहितस्नेहः सहसमा
गमसुखमननुभूतमननुभवतश्च। तन्निष्प्रयोजनेनामुनाजीवितेन वा किं मे परिरक्षितेन पततु यत्र तत्रापरत्र यातु नाम शरीरं। सुखं तु नानुभवित
व्यमेवामुनादुःखैकभाजनेनातः परित्यजाम्येनं इत्येतामस्य व्यसनदानैक[redacted]चिंता। दुःस्थितस्य विधेर्मनोरथ इत्येवं जीवितपरित्यागचिंतामी
लितं समुद्धासयन्निव विकासहासिना सहसा मुखेन प्रविश्य हारीतो भ्यधात् भ्रातर्वैशंपायन दिष्ट्या वर्द्धसे भगवतः श्वेतकेतोः पादमूला
त्कपिंजलकस्त्वामेवान्विष्यन्नागत इति। अहं तु तच्छ्रुत्वा तत्क्षणोत्पन्नपक्ष इवोत्पत्य तत्समीपं विहाय सैव मामुमभिवांछन्तुद्धावावलो
की का साविति तमप्राक्षं स त्वकथयदेष तातपादमूले वर्तत इति एवं वादिनं तु तमहमप्राक्षं यथैवं ततः प्रापय मां तत्रैव भगवन्तन्नुत्ताम्यति मे त
स्यं तद्दर्शनायेत्येवं वदन्नेवाथ तो गगनागमनवेगारयपर्यास्थितजटाकलापमनिलवशसंचरणाविघटितचरणौ कांचल्लोत्तरीयतरल चावद्ध
हृदयपरिकरसदैत्र दितयत्तोपवीतममनायास्थितशयोरसनिःशेषसुरयुथावतराभ्रमोच्छ्वसितशरीरसमीरणापहतमपि मरुत्वायास्तनूरव
हसंभ्रमं तमुत्कंपं वेगाहिप्यं रमानस्वेदमाननेन मरवलोकनदुःखागतं च वाष्पजलविसरमीहगाभ्यां युगपदुत्सृजन्तं मुहुर्मुहुमपि स्नेहेना
मुक्तं विगतरागमपि मम्भियहितरतं निःसंगमपि मत्संगोत्कंठितं निःस्पृहमपि मत्स्पर्शसंपादनपर्याकुलं निर्ममममप्युपारूढमत्स्नेहं निरहंकार राम॰
मप्यहमेवायमितिमन्यमानं समुच्छ्रितक्लेशमपि मदर्थे क्लिश्यन्तं समलोष्टाश्मकांचनमसुखितमपि मद्दुःखदुःखितं कृतज्ञं महात्मानं तं से ५३

हलमप्रतिरूत्तचेताः सुहृत्तिनमपुरुषवान् अनुगन्तव्यमस्वभावः भावार्द्रहृदयमे कांतनिष्ठुरोमित्रं वैरीव वचनकरमनाम्रबोमहात्मानं दुरा
त्माहं कपिंजलमप्रासं दृष्ट्वा च तेनाभिरगलितनपश्चात्स्ताद्दशोपिहृतामुदमममपत्न्यः प्रत्यापतमवदं सखे कपिंजल एवं जन्मान्तरितदर्श
नमपि त्वां दृष्ट्वा किं सरभसमुत्थाय दूरत एव प्रसारितभुजद्वयो गाढालिंगनसुखमनुभविष्यामि किं करं करेण गाढं बलेन व्यासनपरिग्रहं करि
ष्यामि किं सुखासीनस्य गात्रसंवाहनं कुर्वन्नपममपनपनेष्यामि इत्येवमात्मानमनुशोचन्तमेवमां कपिंजलः करद्वयेनोत्क्षिप्यमहीरुहं
स्कन्धुर्वीलेव तस्मिन्निवेश्योपविरमितवान् भवेङ्गुर्पप्रत्निवालिंगनसुखं किल तथा तु भर्तुः स्पर्शामृतवेगेनोत्तमांगे कृत्वा मज्ज्वरनोवित रवदरोदीत् तथा
रुदन्तं च तं वाष्प्रात्रमतीकारः पुनरवदं सखे कपिंजल सकललोकशयाप्यत तस्य मंदात्मनो मम मेदं तं प्रजते यत्त्वयापि मां स्वं त्वं पुनर्वालापिन स्व
ष्टएवामीभिः संसारवंधात्मके निर्विण्णमार्गप्रतिपत्तिमिद्धेषि स्तत्किमसुनाम दृष्टेन गतेन मवत्मेनासमुपविश्य कथयस्थावत्तातस्य वार्ता
मपि कुशलं तातः स्मरन्त्यिवामां दुःखितो वा मदीयेन दुःखेन मद्वृत्तान्तमाकर्ण्य किमुक्तवान् कुपितो न वेति वासत्वे वमुक्तो मया हारीतविष्टा
पनीतपल्लवासने समुपविश्य कोमलं कृत्वा हारीतोपनीतेनाम्भसा पत्रालम्मुखमाख्यातवान् सखे कुशलं तातस्यापि चास्य वृत्तान्तः प्रथमत
र भेव तेन निरिक्ष्य नव तु घोरं घोरं दृष्ट्वा च प्रतिक्रियार्थे कर्म प्रारब्धम मारब्ध एव कर्मणि तुरगभावादिस्मु मोगेतो स्मि तातस्य प्रारब्धं ननु चमांदृ
रत एवो दृष्ट्वा हारीतविषस्सवरनं भयाद्रुपसर्पंतमालो क्या हृद्यासापितवान् वत्स कपिंजल परित्यज्यतां स्वदोषाशंका ममैवापरत्व तु शाप्म

का०उ
५५

तेः सर्व एव दोषः येन जानतानाप्युल्लसितिसमय एव वत्सस्य कृते नेदमायुः कामं कर्मनिर्वर्तितमधुनापि सिद्ध्यायमिवेदं न दुःखासिका भावनी
मामस्मादमूले तावत्स्थीयतामित्येवमाज्ञापितस्तातेन न विगतभोज्येनपथम् तातपादप्रसादोल्लितत्सेयत्रैवासानुसन्नस्तत्रैव गगनमनाया
सापप्रतु मातानडुस्यैवं विज्ञापितस्तं मयापुनरप्याज्ञापितवान् वत्स भुकजातावसीयपतितस्तत्कृत्वापि त्वमघत्वं नैव वेत्सि। नाप्यसौ त्वां वेत्तीति
तिष्ठतु तावदिति। अथ च प्रातरेवाहं समागमाज्ञापितवान्। वत्स कपिंजल महामुनेर्जाबालेराश्रमपदं मुक्ते प्राणेन प्राणमंगलतरस्य रतां चास्या
यजातेन कृच्छ्रसे पतितं दृष्ट्वं महदाश्चर्यं चाशिषानुगृह्य वत्सकं व्योसौ यावदिदं कर्म परिसमाप्यते तावत्त्वयास्मिन्नेव जाबालेराश्रमपदे स्था
तव्यमित्यपि च त्वद्दुःखदुःखितो बाष्पीरपि तस्मिन्नेव कर्मणि परिचारिका वर्तते तथापि शिरस्युपायापयेन दैवपुनः२ समादिष्टमित्येवमुक्त्वा
कंठे शिरीषकुसुमशिरवासस्यो न्देरप त्समल्पाग्रारोगि। त्रारोगि। आरोगि मे पुनः पुनः२ पाणिना परामृष्टवान् तदैव पेनाहूयनतथाहूयमा
नन्तरं पवनतमवदं सखे कपिंजल किं त्वयसे त्वया पि मे रसुरायस्य मम कृते तुरगतामापन्नेन पराधीनवृत्तिना बहु तेरायेव दुःखान्यनुभूता
नि। कथं सामप्यानो चिते नामुनास्य नसमुपादितमप्येनरकस्य वाः खरखलीन सततया विप्रो ठाकथमपम के ठरकिशोरलयन्नापने के सवा
सुकुमाराः सदा पर्यासितस्यन्तरीरताः पृष्ठवंशाः कथमेव कुसुमोच्चयप्रभृतिबालवनलतास्पर्शमात्रासहमेषु गात्रेषु कशाभिघाता निपति राम
ताः कथं च ब्रह्मन् त्रोढा हिमिदेहे स्मिन्न बधोत्पीडनकृताः पीडाः समुपजाताः इत्येभिरन्यैश्च एवं वत्तांतालापैस्तत्कालं विस्मृततिर्यग्जातिदुः ५७

खः सुखमतिष्ठमुपारोहति च मय्याहूय संवित्तिरि हारीतः सहकपिंजलेन मामपृच्छो चितमाहारमकारयत् कृताहारश्च कपिंजलः सरागमिव स्थिरामा
मनुपीत· अद्येदं हि तातेनत्वांसमाश्वास्य पितुर्जाबालि पादमूलाराधकर्मपरिसमाप्तेनत्वयाचलितव्यमित्येतच्चादेष्टं विसर्जितः अहमद्यमपि ल
त्रैव कर्मणि व्यग्रतर एव वहजामि· संप्रत्यहं न स्थित्वा विषमवदनस्तंभस्तव दंस्मरख कपिंजलस्वगते किं ब्रवीमि किं च तातस्याबाधायावास्
थितामित्सर्वत्वमिव वेत्सीतिसत्वेवमुक्तो मय्यापुनः शस्तेत्रावस्थानायमां संनिधायहारीतं चानुभूतास्मदालिंगनसुखो विस्मयोत्सुखेन
मुनिकुमारकजनेने समारोपितरिसमेति अम्बद्धाप्पदर्शनमगमत्· गते च तस्मिन्हारीतः समाश्वासमंतशरीरस्थितिकरणायोदतिष्ठत· उ
त्थायचामतमंमुनिकुमारकेमस्याभ्यर्व्यापपित्वानिरगमत्· निवर्तितस्नानादिक्रियाकलापश्चालनैवसहसायान्हसमयेपुनर्मामाहा
रमकारयत्· एवंचावहितचेतसा हारीतेन संवर्द्धमानः कतिपयैरेवदिवसैः संजातपक्षोऽभवं· उत्पन्नोत्पतनसामर्थ्यस्तु मम मातृहरमक्षा
र्था चेतस्यकरवं गमनक्षमस्संवृत्तोस्मि· तत्र नाम चंद्रापीडोत्पत्तिपरिज्ञानं पुनर्महाश्वेतासेवास्ते तत्किमुत्पन्नज्ञानोपि तद्दर्शनेन विना
त्मानेनिमेषमपिदुःखेस्थापयामि· भवतु तत्रैव गत्वातिष्ठामीति निश्चित्यैकदाप्रातर्विहारनिर्गतएवोत्तरां ककुभमग्रहीत्वावहं· अवश्चदिवसा
भ्यस्तगमनतयात्रासो कमेवगत्वा वधुरीपेतदवयवमंगानि· श्रमेणातमुष्यश्च पुटः पिपासयाकानादिंगमेना ध्मायतेकटः श्वासेन ततेदेव स्यमः ब्धि ग्रि पि
लायमानपक्षतिरत्रपताम्यत्रपतामीतिपतन्नेवाहितगमनप्रपल्लोऽन्यतमस्यतमालविनोतिमिरसंघातस्येवाकंकारतिरस्कारिणो वृक्षहरितस्य

का.उ.
५५

हरितघननिबिडपल्लवभरावनम्रस्यासंन्नतरस्यसरस्तीरतरुनिकुंजस्योपपर्णशालानमसुचः चिरादिवोन्मुक्ताध्वश्रमक्लमोः स्तीर्यशीतलतरु
तलच्छायास्थितोदलगहनसंरोधशिशिरमरविंदकिंजल्करजोवाससुरभि। निबिडरसकषायमापीयमानमिवोत्पादितापुनरुक्तपानस्पृहमा
तप्रेः पयोनिपीयपयथाप्राप्तेरेकठोरकमलकर्णिकाबीजैस्तीरतरुपरागांकुरफलैश्च कृत्वा तुधः प्रतीकारमपराह्णसमये पुनः किंचित्तमप्य
ध्वानं यास्यामीति मनसि कृत्वा ध्वश्रमनिःसहान्यंगानि विश्रममपि तुमस्मतमामविच्छिन्नच्छायांधकारबामारुह्य तरोमूलभाग एवावसिष्ठं तथाश्वि
तस्याध्वश्रमसुलभां निद्रामगच्छं चिरादिव चन्द्रप्रबोधोबहुमात्मानमनुन्मीषनी पेस्तरूपात्तीरपत्तप अप[redacted]कस्त्वपातालविरहितं का
लपुरुषमिवातिकठिनातपाकलितापिच्छवपुषः कालायसपरमाणुभिरिव केवलैर्निर्मितं प्रेतपतिमिवापरं प्रतिपन्नमिवपुरयपराज्ञे राज्ञश्चपमि
वपापमनोविनापिकोपकारणात्कटभीषणाश्रुकुटीरोद्दूतरेणाननेनाश्वत्तकर्नीनिकेन चक्षुषा सकलजनभयंकरस्पभगवतः कृतांतस्यापिभ
यमिवोपजनयन्तमाजानुवाहुमासिग्धमानननुज्ञानेचांवकारितं वर्णेचिशिने च रक्तामिवसनेकर्मणिचमलिनं वपुषि च वसिचपरुषमइत्यक्र
तानुस्यूतमस्थाकारमस्यपादेवानुमीयमानकौर्यरौद्रपुरुषमद्राक्षं आलोक्य च तं नातिदूरात्मानमात्मनउपरामः प्रत्याशा एव बाल्ये भद्र कः त्वं किमर्थं वा
त्वयावद्वोस्मि यथा भिमन्यस्यतः किमिति सुप्तस्यवनव्यापादितोस्मि। किं मयानिरागसा बंधधर्मदुःस्वमनुभावितेना थकौतुकात्तत्तः कृतकौतुकर्मुच रामः
तुमामिदानीं मरसुमुखमपायमपायरवलुवरसभजन्नदर्शनोत्कंठितेन हृरंगंतव्यमकालक्षेपं च वर्तते मेत्स्वपं भवानपि प्राणिधेमे प्रवर्ततरवेति स ५५

नेवमुक्तो मां प्रत्यवादीत्। महात्मन्नाहं खलु क्रूरकर्मा जात्या चांडालो न च मया त्वमामिषलुब्धेन कुतूहलिना वा बद्धोसि अयं खलु स्वामी पक्कणाधिपतिरितो
नातिदूरे मातंगप्रतिबद्धायां भूमौ कृतावस्थानस्तद्दुहिता तु कौतुकमपि प्रथममेव वयसि वर्तते तस्यास्त्वं केनापि दुरात्मना कथितो यथा जाबालेराश्र
मएवं गुरुशापविनिष्टः शुकस्तिष्ठतीति तया च श्रुत्वा तत्कौतुकया त्वद्ग्रहणाय बहवः परिमितास्मादृशाः समादिष्टाः तदद्य मया पुण्यैः
समासादितोसि। तदहं त्वां तत्पादमूलं नयामि बंधे मोक्षे वा प्रभुरस्याने प्रभवतीत्यहं तु तद्घाताय काश्यानि निवृत्तान्तः शिरसि संविग्नांतरात्मा चैतस्य
करवं अयमधुनापि स्वल्पायुरेवैमि मत्यमुक्तं भगवतो अहो मे शुभाग्यस्य दारुणतरः कर्मणां विपाको येन मया सुरासुरशिरःशेखरायमाणचि
तचरणसरसिजयाश्रिया जानत्वा रूद्ध्रयनमस्यस्य महामुनेः श्वेतकेतोः स्वहस्तसंवर्द्धितेन दिव्यालोकाश्रयाणि चाकिन्नु भूत्वा म्लेच्छजाति
भिरपि हृतः परित्रत्प्रवेशाम्मधुपानप्रकारात् कमंडलोः सैहैकत्र स्थातव्यं जरन्मातंगगणकरोपनीतैः कवलैरात्मा यापयितव्यः चांडा
लबालकजनस्य क्रीडनीयेन भवितव्यं दुरात्मन् पुंडरीकहतक धिग्जन्म तावत्ते यस्य कर्मणामयमीदृशः परिपाकः किं मया प्रथमगर्भ एव सह
स्रधा न विशीर्णेनासिमातः श्रीरस्वरूपराजजनवारणाचरणपंकजे रक्ष मामस्मान्महापातकात् तातभुवनत्रयपवित्रा राह्मत्राध्यस्व कुलतंतुमेकं
त्वयैव संवर्द्धितोस्मि वयस्य कपिंजल यदि पराधमत्वयास्मात्पापान्मोचितोस्मि तदजन्मांतरेपि माभूयात् समागमप्रसादश्च मिलेतानि चा
न्यानि च चेतसा विलप्य पुनरभ्यर्थनादीनमवदं भद्रमुखजानाति स्मरामि सुनिरसिजात्या तत्त्वापि मामस्मान्महतः पापसंकटात्त्रातुमुत्सहसे

का.उ. ५६ वारंदृष्टसुखहेतुंदृष्टेपितेकेनविदर्पेणाद्दृष्टस्यमन्मुक्तिकृतः मत्पापोनास्त्येवतत्सम्यग्वनुभवाम्यामित्यभिदधानस्यपुनःपादयोरपतत् सतुमांवि
हस्याब्रवीत् अरेमोहांधयस्यपुण्यभाग्भकर्मसाक्षिभूताः पंचलोकपालास्तेचैवात्मशरीरेस्थिताः पश्यंतिसौम्यस्यकस्यभयादकार्यंनाचरंति॰
तन्नीतोसिमयास्वाम्याज्ञयैवत्वमभिदधानएवमामादायपक्षैःशाभिमुखमगात् अहंतेनतद्वचसाभिहतस्त्वमधुनाकृतात्मासायन्नः केषांपुनः
कर्मणांमेफलमित्यंतरात्मनाभिध्यायन्प्राणपरित्यागंप्रतिकृतनिश्चयोऽभवं तौपुमानस्त्रतथापितेनतन्मोचनप्रत्याशयैवाग्रतोदस्तदृष्टि
कुप्रपातुग्रग्रथनायमहास्तस्मितसकाउकोटेईश्वरप्रविष्टैरवबीभत्सविन्यासैर्यंष्टसैष्ववर्तकानांदायपरिजनसानिभिःतैश्वरमनगावधोटितजी
र्णावागुरासंग्रपनस्यप्रैश्चोत्रुटितकूपपातुग्रपनायमहास्तास्मितसकाउकोटेईश्वरमासमपंचेतुपाशिभिः सेलग्राहिमिष्कालनासकथाहिमिष्वना
नाविषग्राहकविहंगवाचालनकुललिश्वकोलेयकमुक्तिसंचरणाचतुष्वेरेष्वांडालैःरिशुभिर्दृष्टाश्रोःटिशिरिशिमृगपांक्तीउरिद्दृरतयवावेघमा
नमितस्ततोविसगोविधूमोडुमानुसंप्रमानसांडवंशावनातारितवेत्रमसनिवेतांसर्वतःकारंकप्रायरत्निवातंमास्मिमायस्थ्यावकरकूटमुत्ततमा
समेदीनमासवक्रापास्तरणंसारमेयप्रायपरिजनंबहलीप्रायवाहनंस्त्रीमयप्रायपुरुषार्थमिस्त्वप्रायदेवताबलिपूजांपशुपहारप्रायधर्मक्रि
यमाकारमिवसर्वजनकारणंकारणमिवसर्वीकृतशालानांमन्निवेशमिवसर्वश्मशानानांपत्तनमिवसर्वपापानांआश्रयमिवसर्वपातका राम.
नांसमर्पितमारामपिमंपंकरंश्रूपमारामप्युद्वेगकारंरूपमारामपिपापजननंजन्मकर्मनोमलिननरजनंजननोनिस्पंदितरत्नोकर्तृदेवंलोकहर ५६

येष्योनिर्घृणात्मस्सर्वसंसृत्वचहारं समस्तपुरुषाचारवालयुवस्यविरमध्यवसितगम्यागम्यागमनोपभागामपुराणकमैकापरागांपद्रुपं दृष्ट्वावनेनाद
ष्टो नरकवासिनामद्धुहेतुकं समुत्पन्नघृणोत्तरात्मन्नकरवं अपितामसमाचांडालदारिका हतमवमालोकोत्पन्नकरुणामोच्येन्ने जाति
स्मृत्या भावरिष्यतिभविष्यमेवं विधानिपुरस्यानि निमेषमनुष्यत्रपदंच न कुर्यामित्येवं कृतान्नोमसमेवमानोत्ता स चांडालस्तदा दुर्दर्शोनाकारव
स्रोहृत्स्थितः प्ररात्म्यरुषसमपामात्मदृत्तिचांडालदारिकापैदर्शितिवान् सातुमद्दृष्टवरस्ताद्गोमत्त्वं कृतमिति तमभिधायतत्कराद्बकरयुगले
नात्मपमामाः पुत्रकप्राप्तोसि सांप्रतं काप रंगाम्यते व्यपनयामिते सर्वमिदं कामचारत्वमिति अभिदधानिव धावमानवालचांडालकोपनीतेः
हरिस्यालल्लोमत्रागुर्गंधेगोचर्मबद्धिकावनहेरुवद्ध्दारुमयपानभोजनपात्रेमनागु हृतिहारेदारु पंजरेससंमहाम्पेतावलोकनमनोर
थिनाक्षिप्यार्गलितद्वारसमवस्तत्पश्चात्रनिवृत्तः संप्रतितिष्ठेत्यभिधायतस्मात्स्थानात् अहं तु तथापंजरे संरुद्धः चैतत्यकरवं अहो सकले
पतितोस्मि यद्विनावदानेदितात्मावस्थः शिरसा प्रणिपत्य मुक्तये प्रविज्ञाप्यामि एनं अनदाय स्वमेगुरुणोदोषतोमायाद्वंवापोपजातः सप
वसंवर्द्धितोभवति साधुजन्मेनास्मिवाहमनयाग्राहितः कोस्यामे दापयावे धनपीडयापीडानाहमस्याक्षनयेनश्रातानवेक्षुप्पमोनमालंब्य
तिष्ठामि तथापि गृहाद्यमकोपि नाकदाचिदितोपि अभिकामवस्थामापपतिमांनत्रां सतमाजातिरियमथवावरमितोपमाधि कमुपनतंन
पुनश्चांडालैः सहवागपि विनिःसृता अपि च महीतमौनं। निर्वेदात्करादचिन्मुच्य मेवः वदेस्तत्पुनर्न मौनं व्ययवाहमनपायिन्यपारव्यलोक

का.उ. ५७

संशोयं मर्त्यलोकोऽयं तिर्यञ्चि पतितोऽपि पनं पञ्चाङ्गुलहस्तागमनं पश्येदमेवंविधं पंजरबंधदुःखं सर्वमेवानुभवामि यतोऽहमत्र स्पष्ट एव दोषस्तु
किमेकस्यैवास्मदैवं हिताय भवति परमात्मीति निश्चित्य मौनमकरवं अवलम्बमानोऽप्यातेऽर्थमानो ऽप्याहम्यमानोऽपि च रुष्यमाणोऽपि विलेवं
नो किंचिदप्यवदं केवलमुच्चैःश्वासमेवामुञ्चं उपनीतेषु पानाशनेषु विस्मयमनन्तरं नैवात्मवहं अपरेद्युर्व्यतिक्रान्ते भोजनकाले मेऽत्य
माने दृष्टपरेसास्वपाणिनोपनीय नानाविधानि पक्वानि पक्वानि च फलानि सुरभीणि नतं च पानीयं प्रतिपन्नं तदुपयोगे समारोपितं
लोचना सिद्धतीवाववोचत् क्षुत्पिपासान्वितानां हि पशुपक्षिणां न विचारश्चेतसि ज्ञानामुपनते आहारे किन्तुपयोगेन संभवत्येव तद्य
दि त्वमेवंविधः कोऽपि भोज्याभोज्यविवेककारी पूर्वजातिस्मरोऽसि दीपमाहारपरिहारसितस्यापि तावदस्याभक्ष्यविवेकरहितापानि पञ्चत्वमेव
तिमानस्यते किमयमात्मना पन्नमभक्ष्य पासिपेनवोत्पत्तिमात्रात्तु जातिप्राप्यात्मनैव हृताकर्महतं येन तिर्यग्जातोपतितः किमपरं विचारयसि म
यमेवात्मानं विवेकस्यापितोऽधुनास्वकर्मोपात्तजातिसदृशमाचरतस्ते नास्त्येव दोषोऽपेयाचमभक्ष्याभक्ष्यनियमो तेषामप्यापत्काले नाराण
नां संधारणमभक्ष्योपयोगेनापि तावदिहितं किं तु न स्वाहृतास्य न च दृष्टं किंचिदप्याहारायोपनीतं पादृशेनस्वांगुलाङ्ग नाडोकासमुत्पद्यते
फलानि तु लतो पिष्टं यंत एव पानीयमपि चांजलभोज्या यप्रभु विनिपत्तितेऽपवित्रमेवेति एवं जनः कथयतीति किमयं मामानन्तु भवाधिपासमया एम
वपातयासि न भक्ष्यसमस्तानि मुनिजनोचितानि फलानि नपिबसि पानीयं अहं तु तेन तस्याश्चाण्डालजातस्यानुचितेन न वचसा विवेकेन चवि ५७

स्मितांनरात्मानमनिपतिपद्यमापनिष्ठोदन्तांपरित्यज्यजीवितंतस्यातुस्त्रियासोऽपरामपायान्तरंत्रिपामङ्गीकृतवानस्मिमौनंतुपुनर्नाशिताद्व एव
मतिक्रान्तमपिचकालेऽस्मिन्नेतावतितातमामापन्नेमप्येकदाप्रभातायांयामिन्यामुन्मीलितलोचनोऽहं आत्मानंकनकपंजरेस्थितमालोकं
तथापिचांडालकन्यकायाहस्तगतांददर्शदेवेनापिदृष्टैवसकलमेवृत्तमखिलंश्राममेपुरस्कृत्यमालोकयापगतेचांडालमंवसतिसंवेगोवि
स्मितांतेराजात्किमेतदितिकुतूहलात्पृष्टकामोयावन्नपरित्यजाम्येवमौनेनतावदेषामादायदेवपादमूलमायाता। तत्केयंकिमर्थमनया
चांडालतांमनःस्थापिताकिमर्थंचाहंबद्धःबधावाकिमर्थमिहानीतइत्यत्रवस्तुन्यहमपिदेवइवबहूनपगतकौतुकएवेति राजातुतच्छ्रुत्वा
समुपजाताभ्यधिककुतूहलःतदाहूतोऽयपुरःस्थितांप्रतीहारीमादिदेश। अचिरादेवतयोपस्थितमानमागांपुरस्तादूर्ध्वंस्थितैवराजान
मभिभवंतीधाम्नाप्रागल्भ्येनचबभाषेभुवनभूषणरोहिणीपतेतारारमणकादंबरीलोचनानंदचंद्रसर्वमस्त्वयाश्रुतमेतदात्मनश्चएवं
जन्मवृत्तांतःकृतएवात्रापिजन्मनियथार्थमिथिहोपिपित्राकामरागस्यादकादंबरीलोचनानंदचंद्रेगोत्रःपितुराज्ञामुल्लंघ्यवयसमीपप्र
स्थितःतथाप्यनेनसर्वपमेवकथितंतदहमस्यदुरात्मनोजननीश्रीःतथाप्रस्थितमेनंदिव्येनचक्षुषादृष्ट्वापित्रासमादिष्टाऽस्मिसर्वएववस
विनयमवलोऽनुतापाद्दिनानवर्ततेदपंतेनेनयः कदाचिदस्याऽपिसिर्पम्लातेरधस्तात्पततीति तथावदिदंकर्मनसमाप्यतेतावदेनंमर्त्यलो
कएवबधाधारयधथानुतापोस्यभवतितथाप्रतिविधेयमिति। तदस्याविनयमापेदंविनिमितंमयासर्वमधुनातुतत्कालंपरिसमाप्तं शापाव

का॰उ॰
५८

सानसमयोर्वर्तमानः शापावसानेच पुवयो: सममेव भवितव्यमिस्पतीत्वत्समीयमानीतोमपापमत्रा पिष्टश्चांडालजातिः रवापितात लोकसंपर्क
परिहारा पतस्नु भवतामंप्रतिहृष्टावपिसमम वजन्मजराव्याधिमरणादिदुःखबहुलेनानुपशिष्यमपर्येष्टजनसमागमसुखमिसमि स्थाने व
साप्रहिति रुराग्नरवरागरव वधिरतान्तरि चमुस्फुरल्लोकलोचनाहष्टिस्तिता सितेगगनमुस्पतत अथराजनस्तहूवनमाकर्ण्यतेर्देवाहृष
कामुकोभकर्कोतुरस्त्ततः परमास्मिकादंबरीकुलाजीविनापहरणाथ्यप्रतिरोधकवनिरुद्धसर्वचेष्टितः पश्चकार तसरा कोतिनिवी
मितामिवचकादंबरीहृरणामुपजगामोतः करेणा नुन्मार्गरणभिहतिभीताइव देहमुत्सृज्य निर्जगमुरजड्राःश्वासमरुतः नहारापस्नवा
नाहतामिवाकंपत नतरलं शरीरं नतुल्यनिकरभाल सेनोल्कपिन्नीतनुरजाप तद्विषिरवरजोरुषितमिवनयनपुगलमस्फुजमुत्तस्नजे
आपांडुतांचसपोवदनलावण्यमपासीत नहस्तुगुरुणाऽध्यानाकरीनेनोहिजितमिवहृदय चेदनाविकृशितं त्रिभागं नपनपुगलम
भवत अंतश्चेलिखितामदननदहनस्पधूमाहतमिवचेपमानमधरकिसलयं नोगाषमगात तलापविरहसमाननानिष्पीडितं सरागंहृदय
मिवतोस्तलमपतत आईस्पदाररागद्वहस्थमानस्पागभ्योनिरगमस्वेदःमस्नेशरकोलितीनीवतवतेवेदशोनांगानिपरवशान्यभ
वन तथाकादंबरीपुरस्कृतस्फुसुमधनुनोपास्यमानस्पतरवमवट[redacted]प शोभाविनिर्जितानिता राम॰
पापहरणासमारोपमस्पार्कोविलकारापभवन तथाहिकमलकिशलपाणिपाशिषारेणकुवलयदललग्नोदृष्टामरागोदर्पणाः कपोलेनम ५८

यगल्लामिवाङ्कुल्लतिकयाश्वाङ्कारकुसुमयोनरवमपरैरवैः घनसारधूलिः स्मितप्रभया मुक्तादामानि दशनविशेषोरसतनकरबिंबमुखेन ज्योत्स्नाला
वरोपेनमणिकुट्टिमवेदिकानितनैवनवविहितसर्वबाह्यमतिक्लिष्टस्य हृदयेप्यसुखायमानस्य कदलीमविनोदस्य तामवस्थामिध्यायतस्तामेव
प्रदर्शनस्तामालपतः तामालिंगतस्तत्पार्श्वस्थितस्यैव स्तोत्रकोपयतस्तामनुनयतस्तस्याः पादयोः पततस्तत्पार्श्वमहकेलिं कुर्वतः तोरम
माणस्यमुकुलितसर्वांगिप्रस्य दिवाप्यनुन्मीलितलोचनस्य रात्रावप्यनुपजातनिद्रस्य सततं जनस्यासंभावयतः कार्यान्तरमन्यजात
तोगुरुजनस्य नमस्तनोधमेक्रियाम प्यालोकचरीरास्य सुखादप्यनर्थिनो दुःखादप्यनुद्विजमानस्य मरणादप्यबिभ्यतो गुरुप्रेम्णा वोपचारेण भज्जनस्या
रमस्यापि विगलितलज्जस्य ॥ किं बहुना कादंबरीसमागमेप्यनुदिवसस्य मुहुर्मुहुर्निर्मोकीवगमनमूलेन जीवितोत्सर्गोपायमिव कुर्वतो विहसते
नापि मणिपल्लवि धोपकरणेन गलितनयनपयसा अप्युद्धारनेनैनमुखितकचचनावकाशेनापि वैलक्ष्योपायपयोजेष्वपरेणानवरतमा
वरणाहि कौशीचंदनचर्चनैन चरणतलनिवेशितानार्द्रपविरहिनी दलेनचकरार्पितकर्पूरक्षोदं दंतुरतुषारखंडेनचहृदयस्य हृदयविनिहिता
हारदंडेनकपोलतलास्थापितस्फटिकमणिदर्पणेन चलल्लाटघटितचंद्रमणिनाशशिगावस्थापितमृणालनालेनकटलोस्य
प्यजनेनवाहिनानार्तिनतालवृतेनजलार्द्रनिलसेवारिणावसंतकुसुमपल्लवतल्पकल्पनाकुलेनधारागृहमंत्रमवर्तमाहितानितनाचम
णिकुट्टिमसालनाग्रहस्तेनवसजलपंकजकिंजल्कोपचारमकरोमंभ्रोतेनचाशिशिरमर्गहम्यनरमत्यवेदत्तराह्देसेलचोद्यानदीर्घिका

का.द. तरलतारागहनमंडपसेकसंतापहारिणा चमलयजजलार्द्रचंद्रप्रपावधानदानेनोपचेतेन चात्मपरिजनेनोपचर्यमाणास्यापिकर्प्रोस्मतरेहस्य
५९ राहहेतुस्मितस्येव गाल्लोहपरांकोटिं कामप्रलोराजंः एवंतुल्यावस्थस्य महाश्वेतेतेलकपोपुंडरीकात्मनेवेशंपायनस्यवतलिन्नेवचांतेरत्तक
धुसरागापैवप्रवर्तयन्तस्तरसविभ्रान्तयल्लतालास्यापदेशादस्तंदसितिगगानिलंस्त्रालोलरक्तपल्लवमल्लवास्तवकेकपल्लाशोकतरुस्मितेनोवाधितमु
कुलमंजरीभरेगनमत्प्रवालसहकाराय कोरकयल्कुरवकैः सहबकुलतिलकचंपककनीयांपाताकीतयलिंकिकिरातैः कुसुमोविकिरन्तितु
मुक्तकामोरेंदुदामयनविंशुकवनोनिनिरेकुरायन्कामिजनमनांसिनिर्मलयनाननेनपमार्जयल्लजामपाकुर्वन्कोपमुन्मयन्मानुनय
मवस्थामुपस्थापयन्हरश्चुंबनालिंगनरतस्थितिमुक्तासयमकरध्वजरेत्नोमुकाणिसकलमेवमहाराजनमयानिवरागमयमिवमदनम
यमिवोन्मादमयमिवोन्मारमयमिवप्रेममयमिवोत्सवमयमिवोत्सुक्यमयमिवजनयन्जीवलोकं किंशुकपितसकलकोहारकाननोपवन
तरुरुल्लुहुपनतनहुमामोरथासितदशादिशांतरोमधुरकोकिलालापदुःखितानधकगनन्नप्रकृतिरनवरतमकरंदशीकरासारदुर्दिनोम्मादितसक
लजीवलोकतद्धयामदाकुलभ्रमद्भ्रमरझंकारचकितविरहातुरजनमनोहारिणि तस्मिंश्च कोलाहलकारिभरतावतीर्णसुरभिमासः तेन च कुसु
मधन्वनः परमास्त्रेणामधुनापर्यैचलिततरस्याः कादंबरीमभ्यासेभगवतः कामदेवस्यमहोत्सवेमहताप्रयत्नेनकेपककेथमप्याभिवाहितदिवसा राम.
रूपामापमानरशान्तिरिसपान्हेस्यालानिवर्तिनिकामदेवप्रजातस्यपुरश्चद्रापीडमनतिसुरभिरंगतैलैः स्नापयित्वामोक्षिराचरणाद्दिलप्यमगमा ५९

रामोदिना हरिचंदनेन सुरभिकुसुमस्रग्भिरुपचितं तल्पकलापं कृत्वेव कर्णोपनिन्ये प्रसरत्किशलयपाटलोत्कुसुमस्तबककर्णपूरं कुरबकु
सुमप्रायैः प्रसाधनाभरणैः विस्मृतनिमिषापि वितीर्णाभ्यां नाद्रैर्मादृष्ट्या सुचिरमालोक्य कंठनिर्भरा पुनः २ निःश्वस्योत्कंपमाना साध्वसेनाभि
न्नसर्वांगीसमुत्कंपितकिततनुरुच्छुष्यस्वरवत्नाम हाश्चेतावलोकनमयान्मुकुः २ दिक्षु विक्षिप्तमोचकितहरिणीरतिचिरमिवोपसृत्य पुनः पुनः
पुनः स्थित्वा क्राविष्टेव परवशेव परित्याजितावलाल्लज्जया सहावलाजनसहजं भीतिं भगवता भुवनत्रयोन्मापकरेणामनन्यधिनात्मानम
प्यपारयंती संधारयितुं कंठे तेन निःसहा सहाभिपत्यमुकुलितनयनपंकजाजीवंतमिव निर्भरं कंठे जग्राह चंद्रापीडस्य तु तेनामृतसेकाह्ला
दिना कादंबरीकंठग्रहेण सद्यः सुदूरगतमपि कंठस्थानेन पुनर्जीवितं प्रत्युपद्यत दिवसकमलमामीलितं च कुमुदमिव शशांकज्योत्स्नानिपाताद्रु
च्छ्वसितमाबद्धघनकंपं तुषः परामृष्टेंदीवरमुकुललीलयोन्मीलकर्णीतापतलोचनं अंभोरुहविभ्रमेणाचाजृंभत वदनं एवं सुसमप्रबुद्ध इव
प्रसायन्नसर्वांगचेष्टश्चंद्रापीडस्तथा कंठलग्नां कादंबरीं विरहदुर्बलाभ्यां दोर्भ्यां गाढतरं कंठे गृहीत्वा वाताहतां बालकदलीमिव वेपमानां कंपमा
नांगयष्टिमुद्गाढतरमामीलितां तीव्रलज्जयेव सस्मेव बवेव छमीरुमानाननमोकुं नरहीतुमात्मना प्रभवंतीमत्रहृदयग्राहिणाननुभूतपूर्वेणास्वरेणानं
दयन्नवादीत् भीरु परित्यज्यतां भयं प्रत्युज्जीवितोस्मि तवैवामुना कंठग्रहेणानेन त्वं खल्वमृतसंभवादप्सरसां कुलादुत्पन्ना किं न स्मरसि तद्वचनमि
दं तत्तेजोमयं वपुः स्वत एवाविनाशि विशेषतः सुमना कादंबरीकरस्पर्शान्नाप्यापितं मिति तदेतावंत्येव दिनानि पाणिना तेसक्रमपमानेम पत्र

का॰उ॰ ९० त्सुजीवितेनास्मिंस्तत्रापि दोषादस्य समीपे द्वितीयवारं स्वरस्थेमवानुभावितवास्यां ऽ चिरुत्पन्नेति लज्जितत्या प्रतिपन्ना प्रतिपालिता च तदयं मे कष्टं द्र
लोकस्थ दूरस्थ पुनश्चरतात वपुषि चंद्रमसि चंद्रालोकं लप्स्यति वहौ अपि च प्रियसख्याः महाश्वेतायाः प्रियतमो मयैव सह विगतशा
पः संजातः स्वमिरदत्येव चंद्रापीडः शरीरान्तरित वपुषि चंद्रमसि चंद्रालोकावस्थानलग्नममृतपरिमलमनन्यकेवलमधिकमुद्वहन्ती गौरस्य तम
स्तादृशेनैव वेषेणागात् महाश्वेतया स्वकण्ठे परतस्तथैवैकैकावलीं धारयंस्तथैवाकल्पकाभिः सहरंगैस्तथैवापांडुक्षामकपोलवाहिका
मुखेनैवावरत्नादवतरन्नदृश्यत कपिंजलकरावलम्बी पुंडरीकः दृष्ट्वा च तं दूरत एवोन्मुक्तचंद्रापीडकण्ठग्रहा कादम्बरी स्वयमेव धाविता रत्नकोटि
महामहाश्वेतां तेन पुंडरीकागमनमहोत्सवेन यावद्वर्धयति तावदवतीर्य पुंडरीकः परमोपकारिणो चंद्रापीडस्य पुण्यराशिकाया ढौकित चंद्रापीडस्
नेहः कण्ठे गृहीत्वाब्रवीत् सखे पुंडरीकस्य पापिमज्जन्मसंबंधाज्ज्ञाता माता सितपाप्मने तज्जन्माहितमुरस्नेहसद्भावेन त्वया सह वर्तितव्यमनेनेति एवं
वदत्येव चंद्रापीडे चित्ररथहंसौ रिष्यावर्धयितुं केयूरको हेमकूटमगात् मदलेखापि धावमाना निर्गत्य सुजय जय पत्रलेखा तारापीडस्य विलासवत्या
श्च पादयोः पतिता देव्या सह दिष्ट्या वर्धसे प्रत्युज्जीवितो युवराजः समं वैशंपायनेनेत्यानंदनिर्भरमुच्चैर्जगाद राजा तु तच्छ्रुत्वा शरीरसंस्कारविरहो
त्ताविरलदीर्घपरुषपलितलोमश्मश्रुकोष्टाभ्यां दोर्भ्यां गाढं परिगृह्य तातदनु हर्षपरवशो विलासवतीं कण्ठेऽवलम्ब्य जराभंगवलीभिः शिथिलितमूलेन बा
हुनोत्क्षिप्तोत्तरीयांचलः स्वयमेवा शिशिशितलया विसंष्ठुलैः पदैर्नृत्यन्निवोत्कुलेन पतन नरपतिसहस्रपरिवृतोऽभोजाकारस्वमलपमहीत्ररवालनाविवर्ति राम॰ ९०

मेघवलीरवांपुनःपुनः क्वासिक्वासीतिपृच्छन्पुनःपुनश्चनिर्विशेषवृत्तिंशुकनासंकंठेसंभावयंस्तत्रैवागच्छत् वपुषाचतथापुंडरीककंठावलग्न
चंद्रापीडमानंदनिर्भरः शुकनासमवादीत् दिष्ट्यामयानैकाकिनातनयमस्तुज्जीवनसुखमनुभूतमिति चंद्रापीडस्तुतथाहर्षपरवशोपि
तस्मात्लोकस्यससंभ्रममुन्मुक्तपुंडरीकः पुरेवक्षप्यवात्सल्यनिवेशितनिशाम्बरस्यपादयोरपतत् अथससत्वरोपसृतः तंतथाप्रणतमुन्नमय्यतारापीडो
प्यधात् पुत्रयद्यपिपिताहंतवब्राह्मणदीक्षास्त्वपुण्यैर्वासंजातः तथापिजगद्वंदनीयोलोकपालस्त्वमपिचमस्यापिचमस्यापिनमस्योगुः सोपिमया
त्वय्येवसंक्रामितः तदुभयथापित्वमेवनमस्कार्यइत्यभिदधदेवसममेवांगजसुहृद्भिः मलीयमस्यपादयोरपतत् विलासवतीतुतथापपातितामिस्य
शिरोधेरणस्वांगेछिवासमानीपुनः शिरसिपुनर्ललाटेपुनश्चकपोलयोश्चुंबित्वागाढंगाढंचिरमालिलिंग आलिंग्योन्मुक्तक्ष्ममात्राउपसृत्यपुनः
२ कृतनमस्कारः शुकनासंप्रणनाम आशीःसहस्रेरुपवर्द्धितश्चतेनात्मनोपिसत्यथाचसंमातापित्रोः शुकनासस्यमनोरमायाश्चैवषेषीवेशंमा
यन्नृपतिपुंडरीकमक्लिनपविलतावनप्रवरनमदर्शयत् अस्मिन्नेवचप्रस्तावेसमुपसृत्यकपिंजलः शुकनासमवादीत् एवंसंदिष्टमापस्य
भगवतामहाश्वेतकेतुनाः पुंस्त्वनुपुंडरीकः संवर्द्धितएवकेवलंभपातंवेवलुकेवलमात्मजबुद्धिरत्रास्यापिभवत्स्ववारभयः स्नेहः तद्देशंपापनश्यवा
यमित्यवगम्याविनयेभ्योनिवारणीयः परोःयमितिकृत्वानोपेक्षणीयः पश्चापगतदापोप्यात्मसमीपंनीतस्तत्रैवापमिति अत्रान्तरेचालान्तमलि
नाचंद्रमसकालीनापुषिस्यामपिलाकृतार्थः संभूतस्मादिकलोकास्य उपरिष्टादंत्सुध्यतेममत्वापम्बंमानिरिशि शुकनासस्तुविनयावनम्र

का.उ. पुंडरीकं पाणिनांऽसेऽवलंब्य कपिंजलमभ्यवादीत् कपिंजल सकलजगदाश्रयेण तेन सता भगवता किमित्येवमादिष्टं सर्वथा स्नेहस्यापसंतोषवद्वेवंवि
६१ धेष्वपि सर्वजनमनःसंस्कारस्मारणाल्लायेष्वपरस्परावलोकनसुखेष्वसकललोचनलोलो सर्वेषामेवैतेषामद्येति तेनैव स्तावदास्यतां प्रातरेव सकलगंधर्व
लोकानुगतौ समं मदिरागौरीभ्यां चित्ररथहंसौ गंधर्वराजावपि तत्रैवाजग्मतुः आगतयोश्च तयोः लज्जितालज्जोपगतमुदितहृदययोर्जामातृ
दर्शनसमुत्सुकलनयनयोस्तारापीडशुकनासाभ्यां महानुभूत् तमेव च कौचित संवाहनं कथयोः सहस्तुगुणाद्भवमहोत्सवामोदः प्रावर्तत अ
थ प्रवर्तमाने उत्सवे तस्मिंश्चित्ररथस्तारापीडमभ्यवादीत् विद्यमाने स्वभवने किमर्थमयमुरायमहोत्सवः क्रियते अपि च यद्यप्यस्माकमयमेव प
रस्पराभिरुचिनिष्पन्नो धर्मो विवाहस्तथापि लोकसंव्यवहारोऽनुवर्तनीय एव तदिष्यतां तावदस्मदीयमवस्थानं ततः स्वभूमिं चंद्रलोकं वा गमिष्यथ ता
रापीड स्तेनमस्तु वाचगं भूर्वा राज्यमत्र निरतिशयं संपत्सुखं तदेव चनमपि भवनं नहीदृशं काप्यपरत्र मया संपत्सुखं प्रासं अस्मच्च संप्रति सर्वगृहसु
खान्यपि समपाजनमातिरितेसेकामितानि न ह्यस्यस्थ वधूसमेतं तमेवाशयगम्यतां महत्सुखानुभवनायेति चित्ररथेनैवमभिहितो राजर्षिर्गायथातेरी
चतद्वस्तु खलु चंद्रापीडस्तारापीड एवमभ्यगमत् गत्वा च चित्ररथः कादंबर्या सह समग्रमेव राज्यं च चंद्रापीडायन्यवेदयत् पुंडरीकोऽपि महाश्वेतया
निजपरहंसस्तोतु तत्परस्थितिवत्स लभमात्र केऽपि गौरवकृतार्थो न किंचिदप्यपरं प्रतिपद्येता आदाजन्मामिवोच्छितहृदयवल्लभालाभमुदितासर्वस्वजन राम.
मध्योपगमनिर्वृतापि च कादंबरी बाष्पांतरलललोचना विषस्ननसुखीवासभवनगतं चंद्रापीडं किंचिदस्मसमभाषीत् आर्यपुत्र सर्वे खलु वयं मृता ६१

ंतः प्रत्युज्जीविताः परस्परं संघटिताश्च पुनर्वीराकापत्रलेखाः श्वाकंमध्येनदृश्यते नविद्मः किं तस्याः केवलायावृत्तमिति चंद्रापीडमतिश्चंद्रमास
वृत्वाहितां तत्रात्मानमत्यवादीत् प्रियेकृतोत्र सा · स्मारवलुमद्दुःखितारोहिण्यामेमाममुपश्रुत्य कंपं त्वमिकाकामसर्वलोकदुःखमनुभवसीत्यभि
धायतिवायमारणापि मया प्रथमतरमेवमेच्चरणपरिचर्यार्थमत्स्यलोके जन्माग्रहीत · इत्यश्च जन्मांतरंगच्छतामयामदुपरमेसमनुमृत्युक
शरीरापुनश्चपिमर्त्यलोकमवतरंती बलाद्दातस्तीमल्लोके विसर्जितानत्र पुनरस्ता द्रष्टास्मीति · कादंबरीत्वं तु त्वारोहिण्याः स्वपादौ रतयास्तहृ
हलतयामहानुभावतयास्यपतिव्रततरूपाविस्मितहृदयापरंलज्जितानरिंकि चिदपि वक्तुं शशाक · अत्रांतरे जन्महृयाकास्तिंनकालप्रभोश्चंद्रमसः कादं
वरीमुखमिवोपपादयितुंमपसस्वारवासर · अनुरागपताकेवोद्बलासापरसंध्याववधत्र यावरणायेववितस्ताररजनी चंद्रोदयाभिराममेसमग्रमेवज
गदभवत · एवंचमरेणावलीरणयोजन्याचंद्रापीडश्चिरामिलषितमुन्मीलितनयनेकुवलयमुन्मुक्तकनी। वीप्रस्तुतकरेनिवारणानुबंधमननुभूत
प्रसालिंगितसुखमप्रार्थितसुरतपरिश्रमासित्रपाममुभगं · कादंबरीप्रथमसुरतसुखमनुभयेकदिवसमिवदशरात्रास्थित्वापरितुष्टहृदयाभ्यांमा
तुराभ्यांविसर्जितः पितुः पादमूलमाजगाम · आगत्य च समकालमेवानुभक्ते राजलोकमात्मसमं कृत्वा समारोपितराज्यभारः पुंडरीकेपरिग
क्षसर्वकार्ययोः पित्रोः पादावनुचरन्करावचिरस्मप्नुतोत्कंठनपनेनगमजवालोकितोजन्मभूमित्वेहोदुज्जयिन्यांकदाचिद्दुर्धवराजगौरवेणा
नुपरमणीयतममहिम्नि हेमकूटेकदाचिदस्मतपारमलाधिवाससुरभिशिशिरसर्वप्रदेशगहारिणि रोहिण्याबहुमानेन चंद्रलोकेकदाचिदहनिशा

का॰उ॰ ६२ फुल्लसहस्रपत्रनिवहोद्वाहिनिपुंडरीकश्रीस्यालक्ष्मीनिवासभूमिकादंबरीरूपाचसर्वत्रैवापरेष्वपिरम्यवनेषुस्थानेषु २ तयासहजन्मद्वयाकांक्ष
पिवापरिसमाप्तान्यपुनरुक्तानिचरितानि २ नकेवलंचंद्रापीडश्चंद्रमाः कादंबर्यासहकादंबरीमहाश्वेतयामहाश्वेतापुंडरीकेणासपुंडरीकोपिसहप
रस्परावियोगेनसर्वेष्वसर्वकालंसुखमनुभवंतः परांकोटिमानंदस्याध्यगच्छन् ॥ ॥इतिश्रीबाणभट्टविरचितायांकादंबरीकथायांतत्सूनु
रचितः शेषः समाप्तः ॥ ॥ग्रंथसंख्या॥२८००॥ ॥संवत् १८३१ समैमार्गमासे शुक्लपक्षे चतुर्थी ४ लिखितंमनोजकायस्थसहाबावादपंचकोसमधे०

राम॰ ६२

108/14